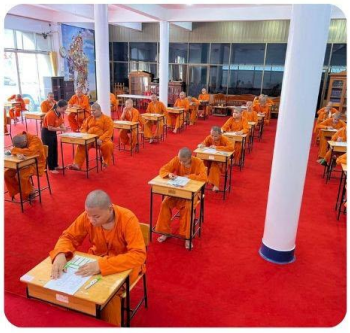
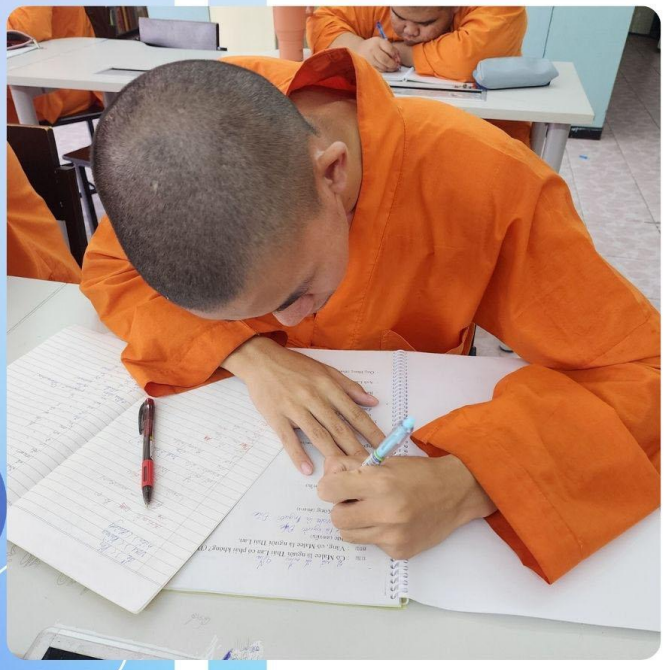
วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

ISSN 2985-2706 (Print)
ISSN 2985-2714 (Online)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 4 :
กรกฎาคม – สิงหาคม 2568
Journal of Mahayana voice

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

Journal of Mahayana voice

(สาขาพระพุทธศาสนาปรัชญา ศึกษาศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ)

ISSN 2985-2706 (Print) : ISSN 2985-2714 (Online)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2568 | Year 11, Issue 4, July – August 2025

****

กำหนดออกวารสารทุก 2 เดือน (ปีละ 6 ฉบับ)

ฉบับที่ 1: มกราคม – กุมภาพันธ์ **ฉบับที่ 2**: มีนาคม – เมษายน
ฉบับที่ 3: พฤษภาคม – มิถุนายน **ฉบับที่ 4**: กรกฎาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 5: กันยายน – ตุลาคม **ฉบับที่ 6**: พฤศจิกายน – ธันวาคม

Issue 1: January – February **Issue 2:** March – April
Issue 3: May – June **Issue 4:** July – August
Issue 5: September – October **Issue 6:** November – December

เกี่ยวกับวารสาร

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน เป็นวารสารวิชาการที่มุ่งเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ผลงานวิชาการสู่สาธารณชน ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเน้นบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ครอบคลุมหากหลายสาขา ได้แก่ พระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน และเปิดรับบทความทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยพิจารณาต้นฉบับจากนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย บทความที่ส่งมาจะต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยเผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอื่นมาก่อน

วัตถุประสงค์ของวารสาร

1. เป็นแหล่งเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีคุณภาพในสาขาต่าง ๆ ได้แก่:
    1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา
    2) ศึกษาศาสตร์
    3) นิติศาสตร์ และสหวิทยาการอื่น ๆ
2. สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานของคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป เพื่อสร้างองค์ความรู้ เสริมสร้างความเข้าใจ และกระตุ้นการแลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ ๆ ในแวดวงวิชาการ
3. ส่งเสริมการพัฒนาความรู้และองค์ความคิดเชิงวิจัย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การพัฒนาสังคม และสร้างผลกระทบเชิงบวกในระดับชุมชน สังคม และระดับสากล

นโยบายการพิจารณาบทความ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความเพื่อลงตีพิมพ์โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และขอสงวนสิทธิ์ในการปรับปรุงบทความเพื่อให้เหมาะสม โดยยังคงรักษาหลักการและแนวคิดของผู้เขียน บทความที่ตีพิมพ์ถือเป็นทัศนะส่วนบุคคลของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่มีความจำเป็นต้องเห็นด้วยและไม่ขอรับผิดชอบต่อเนื้อหา

วารสาร **เสียงธรรมจากมหายาน** ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ขอให้มีการอ้างอิงแสดงที่มาให้ถูกต้อง โดยมีกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (รายสองเดือน) เพื่อรองรับและเผยแพร่งานวิชาการที่มีคุณค่าให้แก่สังคมและแวดวงวิชาการในระดับนานาชาติ

ที่ปรึกษา วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

1. พระมหาคณานัมธรรมวชิรานุวัตร	เจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
2. พระคณานัมธรรมวชิรเมธาจารย์	รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย
3. พระคณานัมธรรมวัชรวิธานาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายขวา
4. พระสมณานัมราชวชิราจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขวาอนัมนิกาย
5. พระสมณานัมราชวชิราจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายซ้ายอนัมนิกาย
6. พระสมณานัมวัชรธีราจารย์	ปลัดขวาอนัมนิกาย
7. พระวิเทศโพธิคุณ, ดร.	เจ้าอาวาสวัดสมานราษฎร์ จังหวัดชลบุรี
8. พระมหาปราโมทย์ ปโมทโย, ดร.	ผู้อำนวยการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ธรรมาธิปไตย DDTV
9. พระครูปลัดณรงค์ฤทธิ์ อุปรกฺขิโต	พิธีกรรายการ “ตระเวนคน ตระเวนธรรม”

บรรณาธิการบริหาร

องพจนกรโกศล ดร.)	ผู้ช่วยปลัดขวาอนัมนิกาย,
(พิสิษฐ์ ศรีวิชา/เถี่ยนบ๊าว	ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
	เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญารามบางม่วง
	ผู้อำนวยการกองเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานการศึกษา
	พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
	ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14
	ผู้จัดการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
	ประธานมูลนิธิพระยูไลไภษัชย์สงเคราะห์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.สุริยา แสงอินตา	ผู้อำนวยการ กองเทคโนโลยีสารสนเทศ
	สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

กองบรรณาธิการ

ด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา

1. ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ
   วิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ
   ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และราชบัณฑิต
3. พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม ผศ.ดร.
   รองอธิการบดี ด้านวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. พระครูสุภัทรสีลโสภณ ผศ.ดร.
   ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มมร. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาปัญญา ฉายา ปญญาสิริ
   ผู้อำนวยการกองคลังและทรัพย์สิน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านศึกษาศาสตร์ และครุศาสตร์

1. พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี, ดร.
   คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.อินถา ศิริวรรณ
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.สิน งามประโคน
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระศรีวชิรวาที, ผศ.ดร.
   รองอธิการบดี ด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ผศ.,
   อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ผศ. ดร. อุทัย สติมั่น
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระมหาสมบัติ ธนปณฺโญ,ผศ.ดร.
   อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ผศ.ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์
   อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผศ.ดร.ระวิง เรืองสังข์
    อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ดร.วารี โศกเตี้ย
    อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. พระมหาเอกพันธ์ วรธมฺมญฺญ,ดร.
    อาจารย์ประจำวิชาการสอนสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ มจร วิทยาเขตสุรินทร์

13. พระครูนันทกิตติคุณ, ดร.
    ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
14. พระมหาพิเชษฐ์ อตฺตานุรกฺขี, ดร.
    อาจารย์ประจำวิชาบริหารการศึกษา,การสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
15. ดร.จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง
    อาจารย์พิเศษประจำ วิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา
16. ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน
    นักวิชาการศาสนา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
17. ดร.กุศล บอกบุญ
    ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนศรีวิชาวิทยา สศปส. เขต 14

ด้านนิติศาสตร์ และสหวิทยาการ

1. นายอรชุน หรรษาวรรธนะ
   ทนายความ ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
2. นายภาสกร ดมหอม
   ทนายความ หัวหน้าสำนักงานผดุงภักดีทนายความ
3. ดร.วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
   อาจารย์พิเศษ สาขาวิชานิติศาสตร์แนวพุทธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.ภูสิทธ์ ภูคำชะโนด
   อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. ผศ. ดร.วรากรณ์ พูลสวัสดิ์
   อาจารย์ประจำวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
6. ดร.ชัยมงคล สุพรมอินทร์
   อาจารย์ประจำ สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายวัชระ เกษทองมา

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นางสาวธีร์รวี เดชดวง

นางสาวนวรัตน์ เดชดวง

ออกแบบปก

นางสาวนวรัตน์ เดชดวง

พิสูจน์อักษร

นางสาวธีร์รวี เดชดวง

จัดรูปเล่ม

ดร.สุริยา แสงอินตา

บทบรรณาธิการ

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana Voice) ถือกำเนิดขึ้นจากเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในการเป็นพื้นที่ทางปัญญา จากจุดเริ่มต้นในฐานะ "หนังสือเสียงธรรมจากมหายาน" ได้พัฒนาสู่การเป็น "นิตยสาร" ที่ได้รับการจดทะเบียนเลขมาตรฐานสากล (ISSN) อย่างเป็นทางการ โดยฉบับปฐมฤกษ์ (ปีที่ 1 ฉบับที่ 1) ได้รับการตีพิมพ์ในเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2558 และในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนสู่รูปแบบ "วารสาร" วิชาการอย่างเต็มภาคภูมิ

พันธกิจหลักของวารสารคือการเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทย และเป็นเวทีสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่สู่สาธารณะ โดยมีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา, ด้านศึกษาศาสตร์, ด้านนิติศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาและองค์ความรู้อันมีคุณค่าต่อสังคม

เรายึดมั่นในคุณภาพและความน่าเชื่อถือทางวิชาการ บทความทุกชิ้นที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ อย่างน้อย 3 ท่าน วารสารเปิดรับบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน จากคณาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการอิสระทั้งภายในและภายนอกสถาบัน

คณะกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบบทความ และขอขอบคุณผู้นิพนธ์ทุกท่านที่ไว้วางใจให้วารสารฉบับนี้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานอันทรงคุณค่า เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารเสียงธรรมจากมหายานจะเป็นอีกหนึ่งขุมทรัพย์ทางปัญญาที่ช่วยสร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ให้งอกงามสืบไป

บรรณาธิการ

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

สารบัญ

//บทความวิจัย

เรื่อง **ที่**

จิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้ประกอบการ กรณีศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในบริบท ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน 1
ถวัลย์ลักษณ์ ศรีจันทร์ดี, ภาสกร มีชัย

การออกแบบและประเมินการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ ด้วยโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” 15
ศุทธิกานต์ คงคล้าย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี 31
วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ

สภาพและความคาดหวังการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม 44
ปานิศรา วาริสสอน, จรีพร โชติพิบูลย์ทรัพย์

การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 54
ธนภรณ์ จำปีเพชร, อุดมลักษม์ กูลศรีโรจน์, พงศธร มหาวิจิตร

การบูรณาการวิธีการสอนรูปแบบการพูดภาษาอังกฤษด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น กรณีศึกษาอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ 66
เดชาธร พจนพงษ์, เกิดศิริ ชมภูกาวิน, โศภิตา ศรีรัตน์, ไพรพันธ์ ธนเลิศโศภิต

การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร 83
พระมหาไพฑูรย์ ภทฺทจารี, พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.

การพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์ โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 95
ธนัตดา มณีกระโทก,พิชญาวี ทองกลาง

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 109
โสภิดา หงษ์สมดี , วิภาดา ประสารทรัพย์

การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยา จิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 125
พระครูปลัดบัญญัติ ฐานิโย

สารบัญต่อ

//บทความวิจัย

เรื่อง **ที่**

บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิต ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร 137

พระมหากิตติ กิตฺติญาโณ (อยู่ประเสริฐ)

การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชน ในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร 149

พระมหาไกรวิทย์ ธนปาโล (บางปลา), พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร

การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 161

พระมหารัชชานนท์ ธีรปญฺโญ (ปานจิตร)

การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร 172

พระมหาสนอง ปญฺญาวโร, ผศ. ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล

การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน ตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร 184

พระมหาอนุกูล มหาวิริโย (ล้ำเลิศวิทยา), พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.

รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร 196

พระมหาอรรถพล สุภโร, รศ.ดร.มานิตย์ เฟื่องผล

การพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ 207

ดร.กัลยาณี ยังสังข์

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี 220

สมพร แหลมอุดมทรัพย์, ระติกรณ์ นิยมะจันทร์

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร 232

พระปลัดนฤนาท อติชาโต

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำตามมาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) 243

จุฬารักษ์ หนุนกระโทก, พิชญาวี ทองกลาง

สารบัญต่อ

//บทความวิจัย

เรื่อง **ที่**

การศึกษารูปแบบและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน 258
ทัศนีย์ ระไหวนอก, พิชญาวี ทองกลาง

การสำรวจทัศนคติและประสบการณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่มีต่อรายวิชา “ภาษาอังกฤษพาสนุก” : การวิจัยแบบผสมผสาน 272
อนาวิน กล้าแข็ง

การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 283
พิมพ์พิไล เทียบสม, อลงกต ยะไวทย์

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่องฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับ เทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 295
นิติยา หยวกจังหรีด, อลงกต ยะไวทย์

การวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น 307
วชิราภรณ์ วิเศษนคร, นนทิยา จันทร์เนตร์

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรณีศึกษา : สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี 320
พระมหาเกรียงไกร ฐิตวีโร

ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู 334
อภิญญา สุขช่วย, ปิยาพัชญ์ นิธิศอัครานนท์

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวน ในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 344
พระมหาสมภักดิ์ สิริวณฺโณ (สังข์ทอง), พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ 356
สุวิมล ใจชื่น , จิรัฐิพร ไทยงูเหลือม

การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 371
กรณภัฐ จุฑาศิลป์ , วิภาดา ประสารทรัพย์

สารบัญต่อ

//บทความวิชาการ

เรื่อง **ที่**

-ไม่มี -

จิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้ประกอบการ กรณีศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในบริบทของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ENTREPRENEURIAL SPIRIT AND IDENTITY AN INQUIRY INTO THE CHARACTERISTICS OF TOURISM ENTREPRENEURS IN MAE HONG SON PROVINCE

ถวัลย์ลักษณ์ ศรีจันทร์ดี[1], ภาสกร มีชัย[2]
มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเชียงใหม่[1]
วิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการเชียงใหม่[2]
Tawanluck Srijundee[1], Passakorn Meechai[2]
Chiang Mai Campus, National Sports University[1]
Chiangmai Commercial Technological College[2]
Corresponding Author E-mail : tawanluck079@gmail.com[1], passakorn7113@gmail.com[2]

(Received : July 22, 2025; Edit : July 31, 2025; accepted : August 1, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานวิจัยขั้นสำรวจและงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์และผู้ประกอบการร้านขายสินค้าของที่ระลึกที่มีระยะเวลาในการดำเนินกิจการมากกว่า 1 ปี สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในแต่ละธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า 87 ราย ธุรกิจภัตตาคาร และร้านอาหาร 63 ราย ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ 147 ราย และธุรกิจจำหน่ายสินค้า ของที่ระลึก 54 ราย รวมจำนวนทั้งหมด 351 ราย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ คือ เก็บข้อมูลจาก ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ยินดีตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีจิตวิญญาณการเป็นผู้ประกอบการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในภาพรวมที่มีต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจด้านผลประกอบการ ยอดขาย และจำนวนลูกค้ามีคุณลักษณะครบทั้ง 13 ด้าน ได้แก่ ด้านความกล้าเสี่ยง ความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การแสวงหาข้อมูล การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าเริ่มและรับผิดชอบ การแสวงหาโอกาส และการมีความซื่อสัตย์สุจริตจึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 13 ด้านข้างต้นนั้น มีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ดังนั้น ผลการทดสอบ สมมติฐานจึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่ประสบความสำเร็จต่ำ

คำสำคัญ : จิตวิญญาณผู้ประกอบการ, อุตสาหกรรมท่องเที่ยว, คุณลักษณะผู้ประกอบการ, ผู้ประกอบการท่องเที่ยว, จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Abstract

This research aimed to examine the characteristics of entrepreneurial spirit among tourism industry entrepreneurs in Mae Hong Son Province. The study employed an exploratory and quantitative research design. The population consisted of tourism entrepreneurs operating in Mae Hong Son for more than one year, including tour and car rental operators, restaurant and dining establishment owners, guesthouse operators, and souvenir shop owners. A total of 351 entrepreneurs were selected using accidental sampling, comprising 87 tour and car rental businesses, 63 restaurants, 147 guesthouses, and 54 souvenir shops.

The research findings revealed that the entrepreneurial spirit of tourism industry entrepreneurs—measured in relation to business success in terms of profitability, sales performance, and customer volume—encompassed all 13 essential characteristics. These included risk-taking, perseverance, interpersonal skills, achievement orientation, the ability to manage failure, motivation and drive, vision and goal-setting, information-seeking, creativity, self-confidence, initiative and responsibility, opportunity-seeking, and honesty and integrity. The results confirmed that these 13 characteristics play a crucial role in entrepreneurial success within the tourism sector. Hypothesis testing showed that highly successful tourism entrepreneurs exhibited significantly higher levels of entrepreneurial characteristics than those with lower business performance.

Keywords: Entrepreneurial spirit, tourism industry, entrepreneurial characteristics, tourism entrepreneurs, Mae Hong Son Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากประเทศไทยได้รับรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมหาศาลในแต่ละปีและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แม้ว่าการท่องเที่ยวจะดึงเม็ดเงินจำนวนมหาศาลเข้าประเทศ แต่การท่องเที่ยวก็เป็นสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เช่นกัน เช่น ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาดินเสื่อม ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาความหลากหลายทางชีวภาพหายไป ปัญหาการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัญหาการค้าประเวณี และปัญหาการฉวยโอกาสจากนักท่องเที่ยวของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผลกระทบในแง่ลบเหล่านี้สาเหตุของปัญหาไม่ได้เกิดจากนักท่องเที่ยว เพียงฝ่ายเดียว แต่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรวมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนท้องถิ่นในฐานะเจ้าบ้านก็มีส่วนในการสร้างปัญหาดังกล่าวไม่น้อย เนื่องจากยังขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว ขาดกลไกพลวัตที่เข้มแข็ง ขาดการทำงานเชิงเครือข่าย ขาดข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่มีคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2548) ดังนั้น ความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้ เพราะผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเปรียบเสมือนตัวขับเคลื่อนของกลไกเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวขาดความเป็นผู้ประกอบการที่ดีแล้วก็จะทำให้ส่งผลกระทบทางลบต่อระบบเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยอัตราการเติบโตมีการเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.72 หากแยกพิจารณานักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.89 ปัจจัยสำคัญได้แก่ เทศกาลท่องเที่ยวทุ่งดอกบัวตองบานบนดอยแม่อูคอ ในอำเภอขุนยวม นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยดึงดูดจากงานเทศกาลงานประเพณี อาทิ การจัดงานประเพณีปอยส่างลอง งานประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดและงานของดีเมืองปาย งานสืบสานวัฒนธรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ความสวยงาม ของธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองยังเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างต่อเนื่อง เมื่อรวมรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการท่องเที่ยวภายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เท่ากับ 1,897.19 ล้านบาท มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.43 โดยผู้เยี่ยมเยือนมีค่าใช้จ่ายระหว่างอยู่ใน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 1,771.33 บาท ด้านการใช้จ่ายเกี่ยวกับที่พัก พบว่า มีอัตราการเข้าพักเพิ่มขึ้นจากปีก่อน คิดเป็นร้อยละ 8.68 แหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำให้นักท่องเที่ยวเดินทาง เข้ามาเที่ยวแม่ฮ่องสอนตลอดระยะเวลา ปี 2565 มีเงินสะพัดจากการท่องเที่ยว 1,897 ล้านบาท ปี 2566 จำนวน 2,104 ล้านบาท (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2566) ส่งผลให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในธุรกิจต่างๆ ขยายตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอำเภอปาย ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงนี้ เพราะเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในพื้นที่ของอำเภอปาย อย่างรวดเร็ว มีนายทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจากภายนอกเข้าไปกว้านซื้อที่ดินและบ้านเรือน มีการปรับเปลี่ยนเป็นร้านค้าและที่พักเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (รัศมี ชูทรงเดช, 2553) ปัจจัยนี้ถือว่าน่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่งประกอบกับรัฐและองค์กรในระดับท้องถิ่นพยายามขยายและส่งเสริมการท่องเที่ยวมีการนำตัวเลขทางเศรษฐกิจมาเป็นเกณฑ์แสดงถึงความเจริญของพื้นที่โดยมิได้คำนึงถึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ขาดจิตสำนึกในการดำเนินกิจการ ส่งผลให้เกิดปัญหาที่มาจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบหลอกลวงนักท่องเที่ยวและปัญหาของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ฉวยโอกาสขึ้นราคาค่าอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวจนส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวตามมา (กำธร ถาวรสถิต, 2560) ปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดอุปสรรคด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและยังแสดงให้เห็นถึงการขาดคุณลักษณะด้านจิตวิญญาณของผู้ประกอบการที่ดี

จากแนวคิดของจิตวิญญาณของการเปนผูประกอบการ (entrepreneurial mindset) ไดมีการพัฒนา แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากความคิดโดยมีการกำหนดไว 5 กลุมความคิดคือ 1) ความคิดเห็นการหาโอกาส 2) ความคิดแห่งการออกแบบ 3) ความคิดในการจัดการความเสี่ยง 4) ความคิดที่ยืดหยุ่น และ 5) ความคิดให ไดผลที่ตั้งใจ (Duening, 2010) ซึ่งมีความสอดคลองกับการศึกษาอีกหลายครั้งที่มีลักษณะคลายคลึงกัน การศึกษาเหลานั้นเปนกา

รอธิบายลักษณะทางจิตวิทยาของการเปนผูประกอบการ หรือ จิตวิญญาณของการเปนผูประกอบการ สามารถแบงออกเปนกลุมตาง ๆ ได้ 5 กลุ่ม (Dehghanzadeh, et al., 2016) คือ การยอมรับความเสี่ยง การควบคุมสิ่งที่มีอยู่ การมีความต้องการสู่ความสำเร็จมีความเปนนักนวัตกรรมและการทนทานต่อความเคลือบแคลงสงสัย การศึกษาแนวคิดด้านจิตวิญญาณดังกล่าวเป็นตัวสนับสนุนให้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาคุณลักษณะจิตวิญญาณของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อความสำเร็จของธุรกิจในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาความสำเร็จในธุรกิจของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการระหว่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีความสำเร็จของธุรกิจแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า จิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้ประกอบการกรณีศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในบริบทของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยศึกษาจากคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ คือ ลักษณะของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า ผู้ประกอบการธุรกิจภัตตาคาร ร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮาส์และผู้ประกอบการร้านขายสินค้าของที่ระลึก ที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินกิจการและเป็นสิ่งจำเป็นต่อการประกอบธุรกิจให้ประสบ

ความสำเร็จ ทั้งนี้ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีองค์ประกอบ 13 ประการ คือ 1) ความกล้าเสี่ยง 2) ความยืนหยัดอดทน 3) มนุษย์สัมพันธ์ 4) ใฝ่ความสำเร็จ 5) การจัดการกับความล้มเหลว 6) แรงจูงใจและพลัง 7) วิสัยทัศน์และเป้าหมาย 8)การแสวงหาข้อมูล 9) ความคิดสร้างสรรค์ 10) ความเชื่อมั่นในตนเอง 11) กล้าริเริ่มและรับผิดชอบ 12) การแสวงหา โอกาสและ 13) ความซื่อสัตย์สุจริต (ชูชัย สมิทธิไกร, 2548: 34) คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยที่การวัดความสำเร็จของธุรกิจสามารถวัดได้จากผลกำไร ยอดขายและจำนวนลูกค้า ในปีที่วิจัยเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้นทั้งความหมายของผู้ประกอบการและความเป็นผู้ประกอบการ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ความเป็น ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ลักษณะของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย การประเมินความเป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การวัดความสำเร็จในการดำเนินกิจการและบริบทของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้กลั่นกรองออกมาในรูปแบบของกรอบแนวความคิดในงานวิจัย และจากการรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้มีส่วนช่วยทำให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

สมมติฐานที่ 2 ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูง ในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

สมมติฐานที่ 3 ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

สมมติฐานที่ 4 ผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการ ธุรกิจร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

สมมติฐานที่ 5 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยขั้นสำรวจและงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า ผู้ประกอบการธุรกิจ ร้านอาหารและภัตตาคาร ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ และผู้ประกอบการร้านขายสินค้าของที่ระลึกที่มีระยะเวลาในการดำเนินกิจการมากกว่า 1 ปี

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในแต่ละธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า 87 ราย ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร 63 ราย ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ 147 ราย และธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก 54 ราย รวมจำนวนทั้งหมด 351 ราย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ คือ เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ยินดีตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variable)

คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทางธุรกิจ ประเภทกิจการ เป็นต้น

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

คือ ระดับของจิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วยมิติหลัก ได้แก่ 1) ความกล้าเสี่ยง 2) ความยืนหยัดอดทน 3) มนุษย์สัมพันธ์ 4) ใฝ่ความสำเร็จ 5) การจัดการกับความล้มเหลว 6) แรงจูงใจ และพลัง 7) วิสัยทัศน์และเป้าหมาย 8) การแสวงหาข้อมูล 9) ความคิดสร้างสรรค์ 10) ความเชื่อมั่นในตนเอง 11) กล้าริเริ่มและรับผิดชอบ 12) การแสวงหาโอกาส 13) ความซื่อสัตย์สุจริต (ชูชัย สมิทธิไกร, 2548: 34)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ใช้แบบสอบถามของ (Chartrungruang,2009) เนื่องจากผลงานวิจัยในเรื่องการประเมินความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ของ (Chartrungruang,2009) มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ และงานวิจัยของ (Chartrungruang,2009) ได้ใช้หลักแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการทั้ง 13 ประเด็นของ (ชูชัย สมิทธิไกร,2548: 34) และหลักการวัดระดับความสำเร็จในธุรกิจจากผลกำไร ยอดขาย และจำนวนลูกค้า ตรงกับงานวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้เลือกใช้แบบสอบถามของ (Chartrungruang,2009) มาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย อีกทั้งบริบทของจังหวัดเชียงใหม่และ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความใกล้เคียงกัน ทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยว ทำให้จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว และมีธุรกิจในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากมาย จากแบบสอบถามดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย

แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนว Likert แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รายการวัดคุณลักษณะของผู้ประกอบการ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างบางส่วนคือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 60 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.83 วิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจโรงแรม โดยแบบสอบถามดังกล่าว แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ แบบสอบถามตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยคำถาม 10 ข้อ ได้แก่ 1) ประเภทของธุรกิจ 2) อายุ 3) เพศ 4) สถานภาพ 5) ระดับการศึกษา 6) ตำแหน่งในกิจการ 7) ระยะเวลาประกอบกิจการ 8) ลักษณะของกิจการ 9) จำนวนพนักงาน และ 10) ผลประกอบการในปีพ.ศ. 2552 – 2553 ได้แก่ ผลกำไร – ขาดทุน ยอดขาย และจำนวนลูกค้าซึ่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจสามารถวัดได้จากผลกำไร ยอดขาย และจำนวนลูกค้าในปีที่ประเมินเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า การวัดระดับความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวจากคำถามในข้อ 10 ประกอบด้วยคำถามย่อย 3 ข้อ ในแต่ละข้อมีคำตอบให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เลือกตอบเพื่อประเมินความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ คำตอบด้านผลกำไรมีให้เลือกทั้งหมด 3 ข้อ คือ มีผลกำไร ไม่มีผลกำไร และขาดทุน คำตอบด้านยอดขายมีให้เลือกทั้งหมด 3 ข้อ คือ เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ไม่เปลี่ยนแปลงจากปีก่อน และลดลงจากปีก่อน และคำตอบด้านจำนวนลูกค้ามีให้เลือกทั้งหมด 3 ข้อ คือ เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ไม่เปลี่ยนแปลงจากปีก่อน และลดลงจากปีก่อน

แบบสอบถามตอนที่ 2 ประเมินระดับความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วยคำถาม 16 ข้อ ใน 13 ข้อมีคำตอบให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เลือกตอบเพื่อประเมินความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คำตอบที่ระบุว่า เก่งที่สุดมี 5 คะแนน เก่งมี 4 คะแนน ปานกลางมี 3 คะแนน ไม่เก่งมี 2 คะแนน และควรปรับปรุงมี 1 คะแนน หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำมาคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ยโดยมีการ ตีความตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ แต่เก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้จำนวนตามจำนวนที่กำหนดไว้ คือ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมดที่ได้มีการกำหนดไว้และเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพิ่มขึ้นจากฐานข้อมูลให้ครบตามจำนวนที่กำหนดจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ทำการวิจัยที่ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัวกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล จากนั้นจึงสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ ดำเนินการลงรหัสแบบสอบถาม ลงรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (description statistics) เพื่อวิเคราะห์การกระจายของข้อมูล ได้แก่

ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในกิจการ ระยะเวลาประกอบกิจการ ลักษณะของกิจการ จำนวนพนักงาน ระยะเวลาประกอบกิจการ ลักษณะของกิจการ จำนวนพนักงาน

ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจด้วยค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สถิติเชิงวิเคราะห์ (analytical statistics) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็น ผู้ประกอบการทั้งในภาพรวมและในแต่ละธุรกิจหลักกับความสำเร็จของธุรกิจ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (one-way analysis of variance)

จากวิธีดำเนินการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้กล่าวถึงการเลือกประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้น จึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อ	รายการ	ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จังหวัดแม่ฮ่องสอน (N = 351)		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าระดับ
1	ความกล้าเสี่ยง	3.23	0.69	สูง
2	ความยืนหยัดอดทน	3.93	0.70	สูง
3	มนุษย์สัมพันธ์	3.98	0.82	สูง
4	การใฝ่ความสำเร็จ	3.86	0.77	สูง
5	การจัดการกับความล้มเหลว	3.75	0.78	สูง
6	แรงจูงใจและพลัง	3.90	0.91	สูง
7	วิสัยทัศน์และเป้าหมาย	3.72	0.83	สูง
8	การแสวงหาข้อมูล	3.56	0.91	สูง
9	ความคิดสร้างสรรค์	3.57	0.86	สูง
10	ความเชื่อมั่นในตนเอง	3.98	0.91	สูง
11	กล้าเริ่มและรับผิดชอบ	3.84	0.80	สูง

12	การแสวงหาโอกาส	3.92	0.77	สูง
13	ความซื่อสัตย์สุจริต	4.45	0.60	สูง
	ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	3.82	0.79	สูง

จากข้อมูลในตารางที่ 1 ข้างต้น แสดงคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยส่วนใหญ่ พบว่า มีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.82 ยกเว้นด้านความกล้าเสี่ยงที่อยู่ ในระดับปานกลาง และจากตารางการวิเคราะห์พบว่า ผู้ประกอบการให้ความสำคัญในด้านความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.45 รองลงมาคือด้านมนุษยสัมพันธ์และความเชื่อมั่นในตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.98 สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความกล้าเสี่ยง มีค่าเฉลี่ย 3.23

ผลการวิจัยในส่วนของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในแต่ละธุรกิจหลัก โดยใช้แบบสอบถามจาก 4 ธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า จำนวน 87 คน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.67 ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร จำนวน 63 คน ค่าสัมประสิทธิ์ ความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.54 ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ จำนวน 147 คน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.83 และธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก จำนวน 54 คน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.78 ได้ค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการดังปรากฏตามตารางที่ 2 ถัดไป

ตารางที่ 2 ระดับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการโดยจำแนกตามธุรกิจหลักของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	**คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ**											
	ธุรกิจนำเที่ยวและรถเช่า (N = 87)			**ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร (N = 63)**			**ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ (N = 147)**			**ธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก (N = 54)**		
	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ
ความกล้าเสี่ยง	3.25	0.43	ปานกลาง	3.17	0.66	ปานกลาง	3.19	0.87	ปานกลาง	3.40	0.49	ปานกลาง
ความยืนหยัดอดทน	3.87	0.60	สูง	4.00	0.69	สูง	3.93	0.76	สูง	3.92	0.72	สูง
มนุษยสัมพันธ์	4.00	0.50	สูง	4.20	0.67	สูง	3.94	1.01	สูง	3.81	0.82	สูง
การใฝ่ความสำเร็จ	3.75	0.66	สูง	3.87	0.83	สูง	3.99	0.79	สูง	3.66	0.77	สูง
การจัดการกับความล้มเหลว	3.63	0.48	สูง	3.74	0.76	สูง	3.82	0.87	สูง	3.77	0.96	สูง
แรงจูงใจและพลัง	4.01	0.70	สูง	3.84	1.03	สูง	3.90	0.96	สูง	3.81	0.95	สูง
วิสัยทัศน์และเป้าหมาย	3.63	0.70	สูง	4.00	0.76	สูง	3.62	0.93	สูง	3.81	0.77	สูง
การแสวงหา	3.62	1.00	สูง	3.71	0.83	สูง	3.42	0.93	ปาน	3.66	0.77	สูง

ข้อมูล									กลาง			
ความคิดสร้างสรรค์	3.50	0.71	สูง	3.90	0.77	สูง	3.36	0.94	ปานกลาง	3.88	0.79	สูง
ความเชื่อมั่นในตนเอง	4.24	0.83	สูง	3.96	0.73	สูง	3.82	1.04	สูง	4.00	0.77	สูง
กล้าเริ่มและรับผิดชอบ	3.87	0.60	สูง	3.85	0.77	สูง	3.67	1.15	สูง	3.91	0.80	สูง
การแสวงหาโอกาส	4.12	0.60	สูง	3.46	0.91	สูง	3.56	0.95	สูง	3.85	0.77	สูง
ความซื่อสัตย์สุจริต	4.49	0.50	สูง	4.36	0.74	สูง	4.29	0.81	สูง	4.48	0.58	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.84	0.63	สูง	3.85	0.78	สูง	3.73	0.92	สูง	3.84	0.76	สูง

จากข้อมูลในตารางที่ 2 ข้างต้น แสดงคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนในภาพรวม โดยจำแนกในแต่ละธุรกิจหลัก พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด คือ 3.85 แสดงให้เห็นถึงการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในระดับสูง ยกเว้นคุณลักษณะความกล้าเสี่ยงที่อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจภัตตาคารให้ความสำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.36 รองลงมาคือ เรื่องของความยืนหยัดอดทน และการมีวิสัยทัศน์และ เป้าหมายที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.00 รองลงมาคือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว มีค่าเฉลี่ย รวม คือ 3.84 แสดงให้เห็นถึงการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในระดับสูง ยกเว้นคุณลักษณะความกล้าเสี่ยงที่อยู่ในระดับปานกลาง (3.25) และพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวได้ ให้ความสำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.49 รองลงมาคือ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.24 และการรู้จักแสวงหาโอกาส มีค่าเฉลี่ย 4.12 และผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากันกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว คือ 3.84 แสดงให้ เห็นถึงการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในระดับสูง และพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่าย สินค้าของที่ระลึกได้ให้ความสำคัญในด้านความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.48 รองลงมาคือ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.00 และการรู้จักยืนหยัดอดทน มีค่าเฉลี่ย 3.92 สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวม คือ 3.73 ซึ่งหมายความว่า ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงยกเว้นความกล้าเสี่ยง (3.19) การแสวงหาข้อมูล (3.42) และความคิดสร้างสรรค์ (3.36) ที่อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ให้ความสำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมีค่าเฉลี่ย 4.29 รองลงมา คือ การรู้จักใฝ่หาความสำเร็จมีค่าเฉลี่ย 3.99 และการรู้จักมีมนุษยสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ย 3.94

จากตารางแสดงคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า ผู้ประกอบการในแต่ละธุรกิจหลักมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ในระดับสูง กล่าวคือ ผู้ประกอบการในแต่ละธุรกิจหลักมีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติตามแบบอย่าง ที่พึงประสงค์ของการเป็นผู้ประกอบการที่ดีมีความสามารถในการรับผิดชอบต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจ นอกจากนั้น ยังพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการแต่ละธุรกิจหลักมีการเน้นย้ำในเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต อาจเนื่องมาจากความซื่อสัตย์สุจริตนั้นเป็นแบบอย่างของการแสดงถึงความรับผิดชอบและก่อให้เกิด ความไว้วางใจสำหรับตัวลูกค้าที่มีต่อผู้ประกอบการในแต่ละแห่งซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ธุรกิจที่ดำเนินการอยู่นั้นประสบผลสำเร็จได้ต่อไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการ มีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจด้านผลประกอบการยอดขายและจำนวนลูกค้า มีคุณลักษณะรวมทั้งหมด 7 ด้านจาก 13 ด้าน ได้แก่ ด้านความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การจัดการกับความล้มเหลว การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าเริ่มและรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 7 ด้านข้างต้นนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวอย่างแท้จริง แต่กลับพบว่าอีก 6 ด้านที่ไม่ได้กล่าวถึงนั่นคือ ด้านความกล้าเสี่ยง การใฝ่ความสำเร็จ การมีแรงจูงใจและพลัง การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การแสวงหาข้อมูล และการแสวงหาโอกาส ที่พบว่า ไม่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจนำเที่ยวแต่อย่างใดจึงทำให้ผู้ประกอบการไม่เห็นถึงความสำคัญของคุณลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐาน จึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต่ำอย่างชัดเจน จึงทำให้ยอมรับสมมติฐาน ดังกล่าวนี้ได้

สมมติฐานที่ 2 ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจด้านผลประกอบการ ยอดขาย และจำนวนลูกค้า มีคุณลักษณะรวมทั้งหมด 10 ด้านจาก 13 ด้าน ได้แก่ ด้านความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การแสวงหาข้อมูลการมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การแสวงหาโอกาส การมีความซื่อสัตย์สุจริตจึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 10 ด้านข้างต้นนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร อย่างแท้จริง แต่กลับพบว่าอีก 3 ด้านที่ไม่ได้กล่าวถึงนั่นคือ ด้านควากล้าเสี่ยง การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายและการกล้าเริ่มและรับผิดชอบที่พบว่า ไม่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารแต่อย่างใด จึงทำให้ผู้ประกอบการไม่เห็นถึงความสำคัญของคุณลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานจึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารภัตตาคารที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต่ำอย่างชัดเจนจึงทำให้ยอมรับสมมติฐานดังกล่าวนี้ได้

สมมติฐานที่ 3 ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการ ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ประสบความสำเร็จต่ำ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการธุรกิจ เกสท์เฮ้าส์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจด้านผลประกอบการ ยอดขาย และจำนวนลูกค้า มีคุณลักษณะรวมทั้งหมด 8 ด้านจาก 13 ด้าน ได้แก่ ด้านความกล้าเสี่ยง ความยืนหยัดอดทน การจัดการกับ ความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าเริ่มและรับผิดชอบ การแสวงหาโอกาส การมีความซื่อสัตย์สุจริต จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 8 ด้านข้างต้นนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์อย่างแท้จริง แต่กลับพบว่าอีก 5 ด้านที่ไม่ได้กล่าวถึงนั่นคือ ด้านการมีมนุษย สัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การแสวงหาข้อมูล และการมีความคิดสร้างสรรค์ที่พบว่า ไม่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจเกสท์เฮ้าส์แต่อย่างใด ผู้ประกอบการจึงไม่เห็นถึงความสำคัญของคุณลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานจึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต่ำอย่างชัดเจน จึงทำให้ยอมรับสมมติฐานดังกล่าวนี้ได้

สมมติฐานที่ 4 ผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูงในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการ ธุรกิจร้านขายของที่ระลึก ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจด้านผลประกอบการ ยอดขาย และจำนวนลูกค้า มีคุณลักษณะรวมทั้งหมด 9 ด้านจาก 13 ด้าน ได้แก่ ด้านความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การมีวิสัยทัศน์ และเป้าหมาย การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าเริ่มและรับผิดชอบ และการมีความซื่อสัตย์สุจริต จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 9 ด้านข้างต้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึกอย่างแท้จริงแต่กลับพบว่า อีก 4 ด้านที่ไม่ได้กล่าวถึงนั่นคือ ด้านความกล้าเสี่ยง การแสวงหาข้อมูล การมีความคิดสร้างสรรค์ และการแสวงหาโอกาส ที่พบว่า ไม่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจร้านขายของที่ระลึกแต่อย่างใด ผู้ประกอบการจึงไม่เห็นถึงความสำคัญของคุณลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานจึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึกที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจร้านขายของที่ระลึกที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต่ำอย่างชัดเจน จึงทำให้ยอมรับสมมติฐานดังกล่าวนี้ได้

สมมติฐานที่ 5 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จสูง ในการดำเนินกิจการมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประสบความสำเร็จต่ำ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในภาพรวมที่มีต่อระดับความสำเร็จของธุรกิจด้านผลประกอบการ ยอดขาย และจำนวนลูกค้า มีคุณลักษณะครบทั้ง 13 ด้าน ได้แก่ ด้านความกล้าเสี่ยง ความยืนหยัดอดทนการมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การแสวงหาข้อมูล การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าเริ่ม และรับผิดชอบ การแสวงหาโอกาส และการมีความซื่อสัตย์สุจริตจึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทั้ง 13 ด้านข้างต้นนั้น มีความสำคัญต่อจิตวิญญาณความเป็นผู้ประกอบการและก้าวสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ดังนั้น ผลการทดสอบ สมมติฐานจึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต่ำอย่างชัดเจน จึงทำให้ยอมรับสมมติฐานดังกล่าวนี้ได้

ภาพที่ 2 แผนภาพความคิดการเชื่อมโยมจิตวิญญาณสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการทดสอบสมมติฐานและผลของการวิจัยเรื่องจิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้ประกอบการ กรณีศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในบริบทของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในครั้งนี้ได้พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Timmons (1989) ที่ได้นิยามลักษณะของผู้ประกอบการที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจการว่าเป็นผู้ที่มีความกล้าเสี่ยงมีความสามารถในการเรียนรู้จากความผิดพลาด กำหนดเป้าหมายและทิศทาง มีแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จและเจริญก้าวหน้า เพียรพยายามแก้ปัญหา จัดการ สถานการณ์ที่สับสน และไม่แน่นอนได้การที่ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จสูงได้นั้นยังต้องมีความยืนหยัดอดทนโดย (Frese Brantjes and Hoorn,2002) ทำการศึกษาปัจจัยความสำเร็จทางจิตวิทยาของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมในประเทศนามิเบีย พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะชอบการวางแผน ชอบการแข่งขันกล้าเสี่ยงและชอบแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ นอกจากนั้นแล้ว (Kuratko,1995) ได้กล่าวถึงความอดทนต่อความผิดพลาดของ ผู้ประกอบการว่าควรจะรู้จักการเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้น และหาวิธีการแก้ไขที่ถูกต้อง จึงจะประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นควรจะมีความเชื่อมั่น ในตัวเองสูง มีความขยันอดทนไม่ย่อท้อ มีความกระตือรือร้น สู้งานหนักและเก็บประสบการณ์ในอดีต มาเป็นบทเรียนให้เกิดการพัฒนาตนเอง (ถาวร ศรีสุขะโต, 2543 และ ชุติภา โอภาสานนท์, 2543)

ผลการวิจัยครั้งนี้นับได้ว่าสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ผ่านมาดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีผลงานวิจัยที่มีความสอดคล้องกันเพิ่มเติมอีก เช่น ผลงานวิจัยของ (ชูชัย สมิทธิไกร,2548; ยุพิน นิลวลัยกุล,2541; Chartrungruang,2009; Caird ,1993) เป็นต้น จากงานวิจัยที่ผ่านมาได้แสดงว่า ผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการได้นั้นมุ่งมั่นบริหารความเสี่ยงให้ธุรกิจดำเนินกิจการไปสู่ความสำเร็จ โดยรู้จักกล้าเสี่ยง มีความยืนหยัดอดทน มีวิสัยทัศน์และมีเป้าหมายในการดำเนินกิจการที่ชัดเจน มีการแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการต่อยอดธุรกิจและมีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจการ อีกทั้งยังต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง และให้ความสำคัญกับการมีความซื่อสัตย์ สุจริตอยู่ตลอดเวลา สำหรับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว แรงจูงใจและพลัง กล้าเริ่มและรับผิดชอบและการแสวงหาโอกาสนั้นพบว่า ไม่มีความแตกต่าง อาจเป็นเพราะคุณลักษณะทั้งหกด้านเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการเกือบทุกคนควรมีสำหรับการประกอบอาชีพในงานด้านบริการอยู่แล้ว เนื่องจากผู้ประกอบการอาศัยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพื่อติดต่อสื่อสารทั้งกับลูกค้าและเพื่อนคู่ค้าทางธุรกิจด้วยกัน ด้านการใฝ่สำเร็จที่ผู้ประกอบการทุกคนพึงระลึกอยู่ทุกขณะที่ดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ มีขั้นตอนในการจัดการกับความล้มเหลวรวมถึงเห็นความสำคัญของการสร้างแรงจูงใจและพลังให้กับตนและพนักงานในองค์กร รู้จักกล้าเริ่มและรับผิดชอบต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นระหว่างดำเนินงาน รวมถึงการรู้จักแสวงหาโอกาสใหม่อยู่เสมอจากคุณลักษณะดังที่กล่าวมาแล้วนั้นที่พบว่า ไม่มีนัยสำคัญ อาจเป็นเพราะว่าผู้ประกอบการเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาเพราะถือว่าเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ทุกธุรกิจทุกองค์กรพึงกระทำจึงไม่ได้ใส่ใจให้ความสำคัญกับคุณลักษณะเหล่านั้นเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ธุรกิจนำเที่ยว - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการด้านความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การจัดการกับความล้มเหลว การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเริ่มและรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต

1.2 ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร - ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคารควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็น ผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยง ความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การแสวงหาข้อมูล การมีความคิดสร้างสรรค์การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การแสวงหาโอกาส การมีความซื่อสัตย์สุจริต

1.3 ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ - ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการด้าน ความกล้าเสี่ยง ความยืนหยัดอดทน การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลังการมีความเชื่อมั่นในตนเอง การรู้จักกล้าเริ่มและรับผิดชอบ การแสวงหาโอกาส และการมีความซื่อสัตย์สุจริต

1.4 ธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก - ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการด้านความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จการจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การมีความเชื่อมั่นในตนเองการกล้าเริ่มและรับผิดชอบและการมีความซื่อสัตย์สุจริต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 ธุรกิจนำเที่ยว - ควรส่งเสริมและให้ความรู้เรื่องคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ประกอบการในด้านความ ยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การจัดการกับความล้มเหลวการมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเริ่มและรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้มีแนวทางในการเพิ่มผลประกอบ กิจการยอดขาย และจำนวนลูกค้าให้กับธุรกิจของตน นอกจากนั้นแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และแนวทางแก่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในด้านความกล้าเสี่ยง การใฝ่ความสำเร็จ การสร้างแรงจูงในและพลัง การมี วิสัยทัศน์และเป้าหมาย การแสงหาข้อมูล และการแสวงหาโอกาส จะช่วยส่งผลให้ผู้ประกอบการได้รู้จักแนวทางในการนำคุณลักษณะไปใช้กับการดำเนินธุรกิจของตนอย่างได้ถูกต้องและเหมาะสม

2.2 ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร ควรส่งเสริมและให้ความรู้เรื่องคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ประกอบการในด้านความ ยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การแสวงหาข้อมูลการมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การแสวงหาโอกาส การมีความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อพัฒนารูปแบบของการดำเนินกิจการที่สร้างสรรค์อันจะช่วยส่งผลให้เกิดผลกำไร ยอดขาย และลูกค้าที่เพิ่มขึ้นได้ในอนาคต

2.3 ธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ - ควรส่งเสริมและให้ความรู้เรื่องคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ประกอบการ ในด้านความกล้าเสี่ยง ความยืนหยัดอดทน การจัดการกับความล้มเหลว การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การรู้จักกล้าเริ่มและรับผิดชอบ การแสวงหาโอกาสและการมีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้มีแนวทางในการเพิ่ม ผลประกอบกิจการยอดขาย และจำนวนลูกค้าให้กับธุรกิจของตน - นอกจากนั้นแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และแนวทางแก่ผู้ประกอบการธุรกิจเกสท์เฮ้าส์ เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในด้านการมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การแสวงหาข้อมูล และการมีความคิดสร้างสรรค์ ที่ช่วยส่งผลให้ผู้ประกอบการได้รู้จักแนวทางในการนำคุณลักษณะไปใช้กับการดำเนินธุรกิจของตนอย่างได้ถูกต้องและเหมาะสม

2.4 ธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก - ควรส่งเสริมและให้ความรู้เรื่องคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ประกอบการในด้านความยืนหยัดอดทน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใฝ่ความสำเร็จ การจัดการกับความล้มเหลว การสร้างแรงจูงใจและพลัง การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าเริ่มและรับผิดชอบ และการมีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อพัฒนารูปแบบของการดำเนินกิจการที่สร้างสรรค์อันจะช่วยส่งผลให้เกิดผลกำไร ยอดขาย และลูกค้าที่เพิ่มขึ้นได้ใน อนาคต นอกจากนั้นแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และแนวทางแก่ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในด้านความกล้าเสี่ยง การแสวงหาข้อมูล การมีความคิดสร้างสรรค์ และการแสวงหาโอกาส ที่ช่วยส่งผลให้ผู้ประกอบการได้รู้จักแนวทางในการนำคุณลักษณะไปใช้กับการดำเนินธุรกิจของตนอย่างได้ถูกต้องและเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในประเภทธุรกิจอื่น ศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในจังหวัดอื่น หรือศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาที่กำลังจะจบการศึกษาเป็นต้น

2.2 ควรทำการเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการกับปัจจัยตัวอื่นๆ เช่น บุคลิกภาพ การสร้าง ขวัญและกำลังใจ เป็นต้น

2.3 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของธุรกิจของผู้ประกอบการ เช่น หาองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประกอบการในการประกอบกิจการนวัตกรรมของสินค้าและบริการ และความพึงพอใจของพนักงานที่มีต่อองค์กรเป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กำธร ถาวรสถิต. (2560). **ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โครงการพัฒนาตามพระราชดำริ.** https://explore.nrct.go.th/search_detail/result/4434

ชุติภา โอภาสานนท์. (2543). **ก้าวสู่ความเป็นผู้ประกอบการ: คู่มือสำหรับนักลงทุน**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริม อุตสาหกรรมและสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.

ชูชัย สมิทธิไกร. (2548, กรกฎาคม-ธันวาคม). **"การเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการระหว่าง ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางที่ประสบความสำเร็จสูงและในจังหวัดเชียงใหม่"** มนุษยศาสตร์สาร. 6(2) : หน้า 28-43

ถาวร ศรีสุขะโต. (2543). **เคล็ดลับการทำธุรกิจ SMEs**. กรุงเทพฯ: แปลนพริ้นท์ติ้ว.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2548. **สกว.กับการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.** สำนักประสานงาน โครงการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาณี อุบลศรี. (2546). **การเปรียบเทียบลักษณะความเป็นผู้ประกอบการและวิธีการจัดการระหว่างผู้ประกอบการ ที่ประสบความสำเร็จสูงและในการดำเนินธุรกิจการค้าและการบริการขนาดย่อมและขนาดกลางในจังหวัดเชียงใหม่.** การค้นคว้าแบบอิสระ สาขาวิชาจิตวิทยา อุตสาหกรรมและองค์การ คณะวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (51-53)

ยุพิน นิลวลัยกุล. (2541). **การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระในเขตภาคตะวันออก.** วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยบูรพา.

รัศมี ชูทรงเดช. (2553). **การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน.** สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2566. **สภาพทั่วไปของจังหวัดแม่ฮ่องสอน.** https://mhso.moph.go.th/mhso/frontend/web/

Caird, S. **What do psychological tests suggest about entrepreneurs?** Journal of Managerial Psychology, 1993. 8(6), 11-20.

Chartrungruang Bung_on. **Management of Sustainable Tourism in the next Decade: SustainableTourism Management through the King's Sufficiency Economy Philosophy**. International Conference on Sustainable Tourism Management, Chiangmai, Thailand 2009.

Dehghanzadeh, M. R., Kholasehzadeh, G., Birjandi, M., Antikchi, E., Sobhan, M. R., &Neamatzadeh, H. (2016). **Entrepreneurship Psychological Characteristics of Nurses**. MedIran, 54(9), 595-599. https://acta.tums.ac.ir/index.php/acta/article/view/5162

Duening, T. N. (2010). **Five Minds for the Entrepreneurial Future: Cognitive Skills as theIntellectual Foundation for Next Generation Entrepreneurship Curricula**. The Journal of Entrepreneurship., 19(1), 1-22. doi:10.1177/097135570901900101

Frese, M., Brantjes, A., and Hoorn, R. (2002). **Psychological success factors of small scale businesses in Namibia : The roles of strategy process, entrepreneurial orientation and the environment.** Journal of Developmental Entrepreneurship. http:// dbonline.lib.cmu.ac.th/abi/detail.nsp. (Aug 15, 2003)

Kuratko, D.F. (1995). **Entrepreneurship : A contemporary approach**. Fort Worth, TX: Drydem.

Timmons, J.A. (1989). **Winning trails. Periodical**. http://dbonline.lib.cmr.ac.th/abi/ detail.nsp (Ang 15, 2003)

การออกแบบและประเมินการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ ด้วยโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch”

DESIGN AND EVALUATION OF ENTREPRENEURIAL LEARNING IN THE STARTUP BUSINESS COURSE USING THE “SPARK ⟶ MVP ⟶ PITCH” MODEL

ศุทธิกานต์ คงคล้าย
สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร
Sutthikarn Khong-khai
Program in Business Administration and Entrepreneurship, Maejo University-Chumphon Campus
Corresponding Author E-mail : mjuonn@gmail.com

(Received : July 16, 2025; Edit : July 25, 2025; accepted : July 28, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียนแบบเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโมเดลการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ โดยใช้โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” และ 2) ประเมินประสิทธิผลของโมเดลดังกล่าวในการส่งเสริมสมรรถนะเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษาในด้านความคิดสร้างสรรค์ การลงมือปฏิบัติ และการนำเสนอพร้อมการสะท้อนผล กลุ่มประชากรคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จำนวน 18 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” ใบงาน แบบประเมินรูบริก และแบบสะท้อนผล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า โมเดลดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้จริงในสภาพแวดล้อมการเรียนออนไลน์ โดยช่วยจัดโครงสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นระบบ และเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนได้อย่างตามหลักการของการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน (Lean Startup) นักศึกษาแสดงพัฒนาการอย่างชัดเจนในด้านการคิดสร้างสรรค์ การริเริ่มแนวคิดใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบขั้นต่ำ (Minimum Viable Product: MVP) และการนำเสนอผ่านกิจกรรม “Pitch” ซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และการสะท้อนตนเองในสถานการณ์จำลอง อย่างไรก็ตาม พบประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมในด้านทักษะการตอบคำถามเชิงกลยุทธ์ในกิจกรรม “Pitch” งานวิจัยนี้จึงสะท้อนถึงศักยภาพของโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ประกอบการของนักศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน AUN-QA และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ : โมเดล Spark⟶MVP⟶Pitch, การเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการ, การเรียนรู้เชิงประสบการณ์, ลีนสตาร์ทอัพ, การเป็นผู้ประกอบการ

Abstract

This classroom-based qualitative study aimed 1) to develop an entrepreneurial learning model for the Startup Business course using the "Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch" framework, and 2) to evaluate the model's effectiveness in enhancing students' entrepreneurial competencies in creative thinking, practical implementation, and presentation with reflective learning. The population consisted of 18 third-year students enrolled in the Startup Business course in the Business Administration and Entrepreneurship program at Maejo University–Chumphon. The research instruments included the "Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch" model, worksheets, rubric-based assessments, and reflective journals. Data were analyzed through qualitative content analysis. The findings revealed that the model was practical and applicable in an online learning environment. It effectively structured the learning process and aligned with entrepreneurial learning principles, while also integrating the Lean Startup concept. Students demonstrated significant development in entrepreneurial competencies, including creative idea generation, the creation of Minimum Viable Products (MVPs), and strategic presentation through the "Pitch" activity. This activity notably enhanced their analytical thinking, business communication, and self-reflection within simulated business scenarios. However, one area requiring further improvement was students' strategic question-and-answer skills during the Pitch session. Overall, the study highlights the potential of the "Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch" model as a meaningful and systematic learning innovation that can be adapted to other courses to foster entrepreneurial competencies aligned with AUN-QA standards and 21st-century skills.

Keywords : Spark⟶MVP ⟶Pitch Model, Entrepreneurial Learning, Experiential Learning, Lean Startup, Entrepreneurship

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาบัณฑิตที่ไม่เพียง มีความรู้ทางวิชาการแต่ต้องมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ความสามารถในการปรับตัว และกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้กับสังคม (World Economic Forum, 2020; Dweck, 2006) หนึ่งในทักษะสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างต่อเนื่องคือ “ความเป็นผู้ประกอบการ” ซึ่งครอบคลุมทั้งการคิดเชิงกลยุทธ์ การจัดการความเสี่ยง และการพัฒนาสินค้าหรือบริการที่ตอบโจทย์สังคม (Lackéus, 2015; Fayolle & Gailly, 2015) ทักษะเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและสร้างเส้นทางของตนเองในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเชื่อมโยงองค์ความรู้เข้ากับตัวตนของผู้เรียน (Gibb, 2002; Lackéus, 2020) มีส่วนช่วยส่งเสริมแรงจูงใจภายในและการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนได้พัฒนาแนวคิดจากสิ่งที่ตนเองสนใจ ทักษะผู้ประกอบการในบริบทอุดมศึกษาจึงไม่ได้หมายถึงการเป็นเจ้าของธุรกิจเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ กล้าตัดสินใจ ฝึกวางแผน ทดลอง และเรียนรู้จากข้อผิดพลาด (Fayolle & Gailly, 2015; Neck & Greene, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต

หลังการระบาดของโควิด-19 การเรียนออนไลน์กลายเป็นกระแสหลักในสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย การเปลี่ยนผ่านนี้ท้าทายผู้สอนในการกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมทักษะปฏิบัติและทักษะผู้ประกอบการในสภาพแวดล้อมออนไลน์ แม้จะมีโครงการส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ เช่น SPARK 1.0 Incubator (King’s Entrepreneurship Lab, 2024) และ INCubatoredu (Uncharted Learning, 2024) แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตร ไม่ได้บูรณาการเป็นกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชา ทั้งนี้การส่งเสริมจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการในตัวผู้เรียนไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ หากแต่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายชัดเจน ผู้เรียนควรได้รับการปลูกฝังให้มีความคิดสร้างสรรค์ มองเห็นโอกาสกล้าตัดสินใจ แสดงภาวะผู้นำ และบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ควรแทรกอยู่ ในกระบวนการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างเหมาะสม โดยมีระบบการศึกษาสนับสนุนผ่านกรอบหลักสูตรและมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ แม้ว่าหลักสูตรด้านผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาจะเริ่มให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ แต่ยังขาดแนวทางที่เป็นระบบในการเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์เข้ากับการทดลองสร้างธุรกิจและการนำเสนอแนวคิดอย่างมืออาชีพ (จีรพงศ์ อ่อนน้อม และคณะ, 2566) แม้ว่าระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยจะให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการเพื่อรองรับความต้องการแรงงานในยุคปัจจุบัน แต่หลักสูตรจำนวนมากยังคงมุ่งเน้นเพียงการสอนด้านการสร้างธุรกิจใหม่ ขาดการบูรณาการทักษะปฏิบัติจริงและแนวคิดเชิงผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน ส่งผลให้นักศึกษาหลายคนยังขาดความมั่นใจและขาดโอกาสฝึกลงมือทำในสถานการณ์จริง เช่น การประเมินแนวคิด การทดลองพัฒนาและนำเสนอไอเดียธุรกิจในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับโลกความเป็นจริง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงควรปรับเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมการปลูกฝังกรอบความคิดแบบผู้ประกอบการผ่านการปฏิบัติจริงและกรณีศึกษาหลากหลาย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการคิดริเริ่มและปรับตัวของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจศตวรรษที่ 21 (Luo, Nong & Suacamram, 2023)

จากปัญหาและช่องว่างของการศึกษาที่กล่าวมา งานวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ จึงดำเนินการพัฒนาและนำเสนอโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างทักษะและกรอบความคิดเชิงผู้ประกอบการให้แก่นักศึกษาในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร โดยการออกแบบกิจกรรมทั้งหมดอ้างอิงกรอบแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสม์ (Constructivist Theory) ในการช่วยวางฐานปรัชญาการเรียนรู้ของโมเดลดังกล่าวโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง และสร้างคุณค่าการเรียนรู้ที่ไม่หยุดอยู่แค่ในห้องเรียน แต่ขยายออกไปสู่สังคมภายนอก และทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การสะท้อนผล และการทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ในโลกจริง

โมเดลนี้ผสมผสานหลักการสำคัญของการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการเข้ากับแนวทางของแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน (Lean Startup) (Ries, 2011) ในทุกขั้นตอน โดยขั้น “Spark” มุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นพบและจุดประกายแนวคิดจากประสบการณ์หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตนเอง เป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยกระตุ้นแรงบันดาลใจและพัฒนามุมมองใหม่ในการมองหาโอกาสทาง

ธุรกิจ ขั้น “MVP” ให้นักศึกษาได้ลงมือออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ขั้นต่ำ พร้อมทั้งนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายจริงตามหลักสร้าง วัดผล และเรียนรู้ (Build–Measure–Learn) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสามารถปรับปรุงแนวคิดตามข้อมูลที่ได้รับ ขณะที่ขั้น “Pitch” เป็นกระบวนการฝึกนำเสนอแนวคิดทางธุรกิจและการสะท้อนผลการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมการประเมินทั้งตนเอง เพื่อนร่วมชั้น และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และความร่วมมือ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้ประกอบการในยุคปัจจุบัน ดังนั้น ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ด้วยโมเดลดังกล่าวในบริบทของการเรียนการสอนออนไลน์ในระดับอุดมศึกษา กระบวนการเรียนรู้ตามโมเดลนี้ยังเป็นไปตามกรอบคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งอาเซียน (AUN-QA) โดยเน้นการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทและชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างรอบด้านและตอบโจทย์สังคมเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 (Kolb, 1984; Ries, 2011; ASEAN University Network, 2020)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อพัฒนาการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ โดยใช้โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” ของนักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัย แม่โจ้-ชุมพร

2.เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ โดยใช้โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านความคิดสร้างสรรค์ การลงมือปฏิบัติ และการนำเสนอพร้อมการสะท้อนตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร

การทบทวนวรรณกรรม

1.ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory: ELT)

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) เป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการ โดยเน้นว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นผ่านวงจรสี่ขั้นตอน ได้แก่

1) การมีประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) กล่าวคือ ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์ใหม่หรือมองประสบการณ์เดิมในมุมใหม่

2) การสะท้อนผล (Reflective Observation) หลังจากได้รับประสบการณ์ ผู้เรียนมีการไตร่ตรองและวิเคราะห์ประสบการณ์จากหลายมุมมอง

3) การสร้างแนวคิด (Abstract Conceptualization) กล่าวคือ สังเคราะห์ข้อมูลจนเกิดแนวคิดใหม่หรือ ปรับความเข้าใจเดิม

4) การทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ (Active Experimentation) โดยผู้เรียนได้ลงมือทดลองใช้ความรู้และแนวคิดในบริบทจริงซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการเรียนรู้รอบถัดไป

Kolb (1984) เน้นว่าคุณภาพการเรียนรู้ขึ้นกับการครอบคลุมทั้งสี่ขั้นตอนในวงจรประสบการณ์ และแนวคิดนี้มีรากฐานจากคอนสตรัคติวิสม์ที่เน้นการปฏิบัติและการสะท้อนผลมากกว่าการถ่ายทอดความรู้แบบตายตัว (Gibb, 2002) ซึ่งช่วยเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม เหมาะกับกิจกรรมปฏิบัติจริง เช่น โครงงาน กรณีศึกษา และฝึกงานในระดับอุดมศึกษา ตัวอย่างการประยุกต์ เช่น โปรแกรม Experiential Learning Scholars Program ที่ Middle Tennessee State University ที่เน้นการฝึกงานและการเรียนรู้ภาคสนาม (Austin & Rust, 2015) รวมถึงงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา (Saragih et al., 2025) ซึ่งสะท้อนว่าทฤษฎีนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ยังเหมาะกับการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการที่เน้นการริเริ่ม ปฏิบัติจริง และการสะท้อนผล ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Rae, 2006) จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาโมเดลครั้งนี้ เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการอย่างเป็นรูปธรรม

2. การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Learning)

ผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับบุคคลและเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าใหม่ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและไม่แน่นอน (Volkmann et al., 2021) ซึ่งแตกต่างจากการจัดการทั่วไปที่เน้นความคงที่ คุณลักษณะสำคัญของผู้ประกอบการ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม กล้าเสี่ยง แรงจูงใจภายใน และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงซึ่งช่วยส่งเสริมการเติบโตทั้งทางธุรกิจและส่วนบุคคล (Van Laar et al., 2017)

การพัฒนาทักษะเหล่านี้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยเฉพาะในบริบทที่ไม่แน่นอน ผู้ประกอบการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก การสะท้อนผล และการสร้างแนวคิดใหม่ซึ่งมีความแตกต่างจากนักธุรกิจทั่วไปที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพระบบเดิม (Lackéus, 2015) กระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการจึงมีลักษณะพลวัตที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะนวัตกรรม การคิดเชิงระบบ และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ (Cuervo, Ribeiro & Roig, 2007) ดังจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ของผู้ประกอบการเกิดจากการปฏิบัติจริงและการตัดสินใจในสถานการณ์ท้าทาย (Cope, 2005) และอิสระในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Kolb, 1984; Gibb, 2002) แนวคิดนี้จึงเป็นรากฐานของโมเดลเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาให้ตอบโจทย์ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

3. แนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน (Lean Startup)

แนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน เป็นแนวทางการพัฒนาธุรกิจที่เน้นการเรียนรู้เชิงทดลองมากกว่าการวางแผนธุรกิจตามรูปแบบดั้งเดิม โดยมุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการหรือผู้เรียนได้ ลงมือปฏิบัติจริงผ่านวงจร การทำงานที่สั้น รวดเร็ว และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา (Ries, 2011) แก่นสำคัญของแนวคิดนี้ คือกระบวนการ “สร้าง–วัดผล–เรียนรู้ (Build–Measure–Learn: BML)” ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) Build (สร้าง) คือ การพัฒนาแนวคิดให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบขั้นต่ำ (Minimum Viable Product: MVP) ที่เพียงพอสำหรับการทดสอบสมมติฐานทางธุรกิจ

2) Measure (วัดผล) คือ การนำ MVP ไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมหรือข้อเสนอแนะที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้

3) Learn (เรียนรู้) คือ การนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และตัดสินใจว่าจะ “ปรับเปลี่ยน (Pivot)” หรือ “ดำเนินต่อ (Persevere)” ในทิศทางเดิม โดยการตัดสินใจนี้ขึ้นอยู่กับหลักฐานและข้อมูลที่ได้รับจากการทดลองจริง

แนวคิดนี้ถูกนำใช้ในโมเดลเพื่อให้นักศึกษาฝึก “วางสมมติฐาน–ทดสอบ–เรียนรู้” ผ่านการสร้างต้นแบบและทดสอบตลาดโดยเน้นการเรียนรู้และการปรับตัวมากกว่าการสร้างสินค้าสมบูรณ์ (Blank & Dorf, 2013) การตัดสินใจว่าจะ “ปรับเปลี่ยนหรือดำเนินต่อ” จึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และกลยุทธ์เชิงผู้ประกอบการ

4. การสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการพิทช์ (Pitch)

การพิทช์ (Pitch) เป็นการนำเสนอแนวคิดทางธุรกิจภายในระยะเวลาอันสั้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสื่อสารและโน้มน้าวใจผู้ฟัง เช่น นักลงทุน ลูกค้า หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถือเป็นทักษะสำคัญในกระบวนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ซึ่งครอบคลุมทั้งการออกแบบเนื้อหาอย่างมีเหตุผล การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม และการนำเสนอ “คุณค่า” ของแนวคิดได้อย่างกระชับและชัดเจน (Oliveira & Brown, 2023) การพิทช์ (Pitch) ในบริบทการศึกษาด้านผู้ประกอบการช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการโน้มน้าวใจ และความมั่นใจในการสื่อสารแนวคิดของตนเอง ตลอดจนเอื้อต่อการประเมินโอกาส ความเป็นไปได้ และการสร้างวิสัยทัศน์เชิงธุรกิจ (Kennedy, 2023) โดยเฉพาะการฝึกฝนการนำเสนอแนวคิดในรูปแบบสั้นและทรงพลังซึ่งสะท้อนทักษะสำคัญของผู้ประกอบการ

ในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ กระบวนการพิทช์ (Pitch) ถูกกำหนดให้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของโมเดล นักศึกษาจะต้องออกแบบและนำเสนอแนวคิดทางธุรกิจของตนเองอย่างสร้างสรรค์ โดยอาจเลือกใช้สื่อประกอบการนำเสนอ เช่น วิดีโอ (Video) อินโฟกราฟิก (Infographic) หรือต้นแบบผลิตภัณฑ์ (Prototype) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของแนวคิดความเข้าใจในกลุ่มลูกค้า และผลจากการทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบขั้นต่ำ (MVP) ทั้งนี้ การพิทช์ (Pitch) มิได้เป็นเพียงการนำเสนอข้อมูลเท่านั้น

หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติที่ช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้จากการสะท้อนผลและข้อเสนอแนะ (Kamnang Ngansop, 2024) นอกจากนี้ งานวิจัยกรณีศึกษาในหลักสูตรผู้ประกอบการที่ใช้การพิทช์แบบวนรอบ (Iterative Pitching) ยังพบว่า นักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการนำเสนอได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการเรียนรู้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่จำลองสถานการณ์จริงของโลกธุรกิจ (Kennedy, 2023)

5. กรอบแนวคิดและบทบาทของทฤษฎีหลักในการพัฒนาโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch”

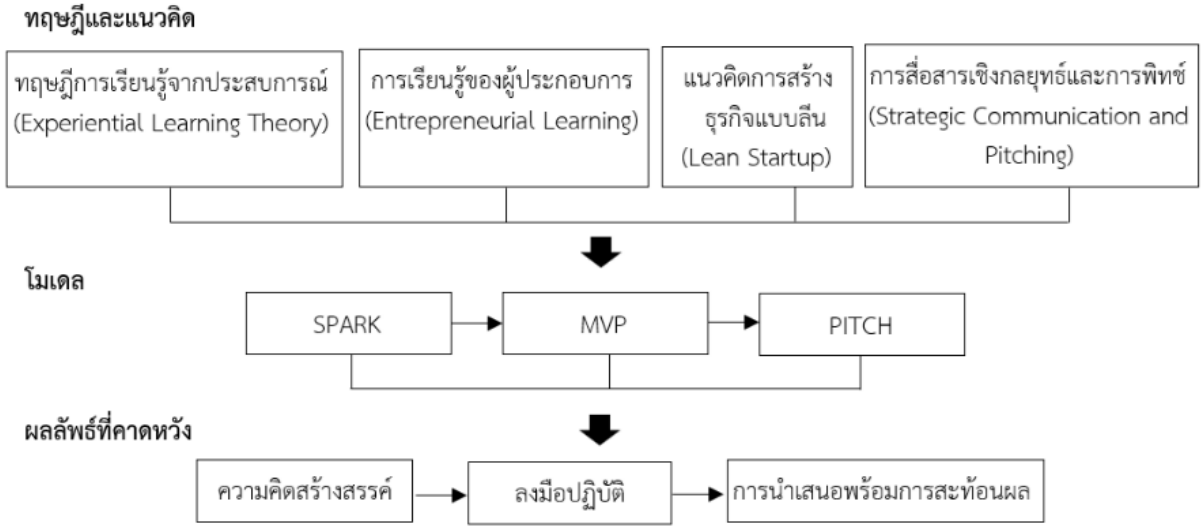
โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” บูรณาการทฤษฎีสำคัญเพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในอุดมศึกษา โดยแต่ละขั้นเชื่อมโยงกับทฤษฎีหลักดังนี้

1) ขั้น “Spark” สอดคล้องกับการมีประสบการณ์ตรงของ Kolb (1984) และแนวคิดความสนใจของผู้เรียนเอง เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ

2) ขั้น “MVP” เชื่อมโยงกับขั้นการทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ของทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb, 1984) และแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน (Lean Startup) (Ries, 2011) ที่เน้นการสร้างต้นแบบ การทดสอบ และการเรียนรู้แบบ Build–Measure–Learn (BML)

3) ขั้น “Pitch” สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb, 1984) ซึ่งเน้นการสื่อสารเชิง กลยุทธ์ การสะท้อนผล และการนำเสนอคุณค่าทางธุรกิจ (Oliveira & Brown, 2023; Kamnang Ngansop, 2024)

งานวิจัยไทยยังชี้ว่าการเรียนรู้ที่เน้นปฏิบัติ สะท้อนผล และประเมินในสถานการณ์จริง ช่วยพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในอุดมศึกษา (เมธาพร อิ่นคำ, 2566; มนกนก ภาณุสิทธิกร, 2562) โมเดลนี้สะท้อนการบูรณาการทฤษฎีต่างๆ เพื่อเสริมสร้างทักษะคิดสร้างสรรค์ การปฏิบัติ และการสะท้อนผล ดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการด้วยโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch”

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียนแบบเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษากระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษาในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startup Business) (รหัสวิชา 11305040) โดยพัฒนาและทดลองโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” กับกลุ่มนักศึกษาในหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้–ชุมพร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้–ชุมพร ปีการศึกษา 3/2567 จำนวน 18 คน ที่ลงทะเบียนเรียนออนไลน์ในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ

กระบวนการดำเนินการ แบ่งออก 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการ

2) การออกแบบโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” และการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การนำโมเดลดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการเรียนรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ

4) การประเมินผลของการนำโมเดลดังกล่าวมาใช้ในการเรียนรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือหลักดังนี้

1) โมเดลการเรียนรู้ “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาโมเดลการเรียนรู้ดังกล่าว โดยอ้างอิงจากการศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชา

2) เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วยใบงานสำหรับการประเมินผลตามเกณฑ์รูบริค (Rubric) และแบบประเมินตนเองและเพื่อน ซึ่งจัดทำขึ้นโดยอ้างอิงผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs) และได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพแบบอุปนัย (Inductive Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อความจากใบงานสะท้อนผลของนักศึกษา รายงานกิจกรรม และผลการประเมินตามเกณฑ์รูบริคผ่านกระบวนการดังนี้

1) อ่านทบทวนข้อมูลทั้งหมดเพื่อให้เห็นภาพรวมอย่างเป็นระบบ

2) ถอดรหัสข้อมูล (Open Coding) เพื่อระบุและสกัดประเด็นหลัก (Themes Extraction) ที่ปรากฏในข้อมูล

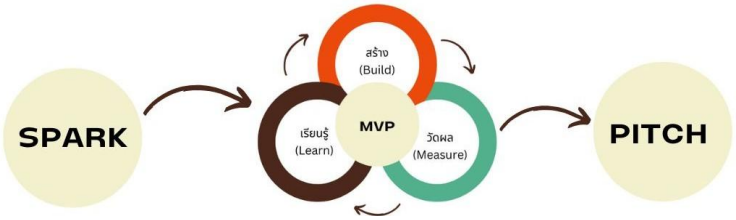
3) จัดกลุ่มและสรุปประเด็นสำคัญเพื่อสะท้อนพัฒนาการและประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาในแต่ละขั้นตอนของโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch”

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ โดยใช้โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” ของนักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร

1) การพัฒนาโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch”

ผู้วิจัยพัฒนาโมเดลการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ โดยพัฒนาจากทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การลงมือทำ และการนำเสนอควบคู่กับการสะท้อนตนเอง ภายใต้บริบทการเรียนออนไลน์ที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและปฏิสัมพันธ์เชิงกายภาพ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ที่มา: ผู้วิจัย (2025)

จากภาพที่ 2 โมเดลประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่

1) กิจกรรม “Spark” เป็นการสร้าง “ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience)” ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเชื่อมโยงแนวคิดกับประสบการณ์ส่วนตัว

2) กิจกรรม “MVP” ทำหน้าที่เป็น “การทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ (Active Experimentation)” โดยนักศึกษาพัฒนาต้นแบบทางธุรกิจและนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายจริง

3) กิจกรรม “Pitch” เป็นการสะท้อนผลและทดลองสื่อสารจริง โดยนักศึกษาใช้สรุปสิ่งที่เรียนรู้ ปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข

1.2 การประยุกต์ใช้โมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” ในกระบวนการเรียนการสอน

โมเดลดังกล่าวนำไปใช้ในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ (รหัส 11305040) โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 3 ช่วงหลัก ดังนี้

ขั้นที่ 1 กิจกรรม “Spark” เป็นการจุดประกายแนวคิดธุรกิจจากประสบการณ์จริง เพื่อพัฒนาทักษะคิดสร้างสรรค์เบื้องต้นของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงแรงบันดาลใจจากชีวิตจริงกับโอกาสทางธุรกิจที่จับต้องได้ มีการจัดกิจกรรมและประเมินผลดังนี้

1) ใบงาน Spark (งานเดี่ยว) ผู้เรียนระบุแรงบันดาลใจส่วนบุคคล ปัญหาหรือโอกาสทางธุรกิจ กลุ่มเป้าหมาย ปัญหา (Pain Point) และความเป็นไปได้ของไอเดีย

2) แบบประเมินการให้คะแนนรูบริค (Rubric Spark) ใช้ประเมินความชัดเจนของไอเดีย ความสัมพันธ์กับบริบทจริง ความคิดริเริ่ม และการสื่อสารแนวคิด

3) การให้ฟีดแบครายบุคคลจากผู้สอน เพื่อชี้แนะความเป็นไปได้เชิงธุรกิจ และเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การพัฒนา “MVP”

กิจกรรม “Spark” ยังช่วยฝึกทักษะการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในบริบทจริง และวางรากฐานสำหรับการทำงานกลุ่มในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 กิจกรรม “MVP” กล่าวคือ หลังคัดเลือกไอเดียจากกิจกรรม “Spark” ผู้เรียนรวมกลุ่ม 2 กลุ่มเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบขั้นต่ำ (MVP) โดยใช้กระบวนการ “Build–Measure–Learn” ตามแนวคิดการสร้างธุรกิจ แบบลีนที่เน้นการออกแบบ ทดลอง และเรียนรู้เพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมและการประเมินประกอบด้วย

1) ใบงานกลุ่ม “Spark พร้อมไปต่อ”นักศึกษาสังเคราะห์แนวคิดธุรกิจร่วมกันและเลือกไอเดีย “Spark” ที่โดดเด่นของกลุ่ม เพื่อพัฒนาเป็น MVP

2) รายงานโครงงานธุรกิจสตาร์ทอัพซึ่งครอบคลุมหัวข้อต่างๆ เช่น คุณค่าที่เสนอให้ลูกค้า การทดสอบตลาด การออกแบบต้นแบบ และการวิเคราะห์ผลการทดลอง MVP

3) แบบประเมินการให้คะแนนรูบริค (Rubric MVP) ใช้ประเมินความชัดเจนของปัญหา แนวทางทางแก้ไข ความสามารถในการทดลองจริง การเก็บข้อมูลย้อนกลับ และการพัฒนาต้นแบบจากข้อมูลที่ได้รับ

กิจกรรม “MVP” มุ่งเน้นการปฏิบัติจริง การทดสอบสมมติฐาน และการเรียนรู้จากความล้มเหลว เพื่อสร้างต้นแบบธุรกิจที่สื่อสารคุณค่าได้ชัดเจนก่อนเข้าสู่ขั้น Pitch

ขั้นที่ 3 กิจกรรม “Pitch” การนำเสนอแนวคิดอย่างมืออาชีพ

ขั้นตอนสุดท้ายของโมเดลคือ “Pitch” ซึ่งนักศึกษานำเสนอผลจากการทดลอง “MVP” ร่วมกับแนวคิดเชิง กลยุทธ์ต่ออาจารย์และเพื่อนร่วมชั้นในเวทีจำลองช่วงสัปดาห์สุดท้าย โดยกิจกรรมประกอบด้วย

1) การจัดทำสื่อประกอบการนำเสนอ เช่น สไลด์นำเสนอ อินโฟกราฟฟิค (Infographic) และวีดิโอ (Video)

2) การนำเสนอจริงในชั้นเรียน และผ่านเพจสาขา

3) แบบประเมินรูบริค (Rubric Pitch) ใช้ประเมินการสื่อสารคุณค่าธุรกิจ การเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ความเป็นไปได้และการตอบคำถาม

การพัฒนาโมเดลนี้สะท้อนศักยภาพในการเสริมทักษะผู้ประกอบการได้ชัดเจน แม้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของการเรียนออนไลน์ โดยเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาต้นแบบ การนำเสนอ และการสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุก และการประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับสมรรถนะผู้ประกอบการในยุคการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงเร็ว

2. ประสิทธิผลของโมเดลเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ

2.1 การประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรม “SPARK” (ด้านความคิดสร้างสรรค์)

การวิเคราะห์ใบงาน “Spark” ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาใน 3 มิติหลัก ได้แก่ ความแปลกใหม่ (Novelty) ความเหมาะสม (Relevance) และการนำไปใช้ได้จริง (Practicality) พร้อมตัวอย่างข้อความจริงและรหัสนักศึกษา

1) มิติด้านความแปลกใหม่ (Novelty)

นักศึกษาหลายคนแสดงศักยภาพคิดนอกกรอบ โดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวหรือปัญหาสังคมเป็นจุดเริ่มต้นสร้างคุณค่าใหม่ ไม่ใช่แค่ขายสินค้าเดิม แต่เป็นการผสานเทคโนโลยีหรือแนวคิดทางสังคมที่ตอบโจทย์ปัญหาจริง เช่น “CarbonCraft...แพลตฟอร์มกลางเชื่อม ‘ผู้ซื้อ’ อย่างบริษัทข้ามชาติ หน่วยงานรัฐ หรือเจ้าของกิจการ...กับ ‘ผู้ผลิต’ เช่นโครงการปลูกป่า เกษตรกร หรือชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” (S07)

ข้อเสนอแนะผู้สอน:

“เป็น Spark ที่พร้อมพัฒนาเป็น Thesis หรือ Startup Plan ได้ทันที” (Feedback S07)

“ผมอยากทำแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่รวมทั้งบริการล่ามและคอร์สเรียนภาษามือ ให้ทุกคนเข้าถึง...” (S01)

ฟีดแบคผู้สอน:

“แนวคิดมีความแปลกใหม่และต่อยอดเป็นธุรกิจได้จริง” (Feedback S01)

“Qíng Chá(情茶)-‘ชาที่มีความรู้สึก’... เน้นเรื่องอารมณ์ ความรัก และความใส่ใจ” (S02)

ฟีดแบคผู้สอน: มีเอกลักษณ์ emotional insight เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายผู้หญิงรุ่นใหม่ (Feedback S02)

2) มิติด้านความเหมาะสม (Relevance)

นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์ปัญหาและเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างลึกซึ้ง สะท้อนความเข้าใจในปัญหาที่ต้องการแก้ไข (Pain Point) ของกลุ่มเป้าหมายจริงๆ เช่น

“ค่าครองชีพสูงขึ้น ของกิน เครื่องดื่มหลายอย่างก็แพง คนรายได้น้อยอาจจะไม่ได้ซื้อของพวกนี้บ่อย” (S03)

ฟีดแบคผู้สอน:

“เข้าใจ Pain Point ของกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง” (Feedback: S03)

“คนรุ่นใหม่และผู้ประกอบการรายย่อยต้องการถ่ายคอนเทนต์คุณภาพในราคาย่อมเยาว์ แต่สตูดิโอส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายสูงและบรรยากาศไม่เป็นกันเอง” (S15)

ฟีดแบคผู้สอน:

“มองเห็นปัญหาได้ดี สามารถดำเนินการได้ทันที แต่ควรขยายรายละเอียดความแตกต่างจากคู่แข่งให้ชัดขึ้น” (Feedback:

S15)

3) มิติด้านการนำไปใช้ได้จริง (Practicality)

แนวคิดส่วนมากมีการวางแผนการดำเนินงานที่เป็นไปได้จริง โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทักษะ และทรัพยากร เช่น

“ในอำเภอ... มีธุรกิจสตูดิโอแค่ที่เดียว จึงมีโอกาสสร้างสตูดิโอขนาดเล็กให้เข้าถึงกลุ่มวัยรุ่น” (S15)

ฟีดแบคผู้สอน:

“ใช้ทักษะของตนเอง + ความต้องการตลาดในพื้นที่ได้สมจริง เห็นศักยภาพชัด (Feedback S15)

“ฉันมีพื้นฐานการทำขนมจากครอบครัว งบประมาณเริ่มต้นไม่สูงมาก โดยเฉพาะถ้าเริ่มจากครัวเล็กๆ และใช้การตลาดผ่านโซเชียลมีเดียเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยไม่ต้องลงทุนสูง” (S11)

ฟีดแบคผู้สอน:

“ควรทดลองทำในขนาดเล็ก เช่น จัดชุดขนมในกล่องทดลอง + ตั้งเพจออนไลน์ก่อน เพื่อทดสอบความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย” (Feedback S11)

นักศึกษาหลายคนเลือกใช้แนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน เช่น การเริ่มต้นจากทรัพยากรที่มี การใช้ช่องทางออนไลน์ และการลดต้นทุนคงที่ เพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จและลดความเสี่ยง

2.2 การประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรม “MVP” (ด้านการลงมือปฏิบัติ)

ผลการวิเคราะห์กิจกรรม “MVP” สะท้อนการพัฒนาทักษะปฏิบัติตามแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีนของนักศึกษาทั้งสองกลุ่มอย่างเป็นระบบ โดยมีทั้งจุดร่วมและความแตกต่างที่สำคัญดังนี้

1) การเลือกแนวคิดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Build: การสร้างต้นแบบ) พบว่า นักศึกษาทั้งสองกลุ่มแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการนำประสบการณ์ส่วนตัว และปัญหาที่พบ (Pain Point) มาต่อยอดเป็นแนวคิดธุรกิจที่มีเหตุผลรองรับและมีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1.1) กลุ่มที่ 1 ได้พัฒนา “ModuBuild” เว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) สำหรับการบริหารจัดการวัสดุก่อสร้างด้วยแนวคิดการก่อสร้างแบบโมดูลาร์ (Modular Construction) และเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) เพื่อลดปัญหาความล่าช้าและความไม่โปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุก่อสร้าง พร้อมเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนาต้นแบบที่จับต้องได้ เพื่อเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาในอุตสาหกรรมก่อสร้าง

1.2) กลุ่มที่ 2 พัฒนาเมนูใหม่ “อเมริกาโนน้ำช่อดอกมะพร้าว” โดยนำกาแฟคุณภาพของจังหวัดชุมพรมาผสมผสานกับน้ำช่อดอกมะพร้าวท้องถิ่น แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและตอบโจทย์สุขภาพ

2) การทดลองตลาดและการสังเกตผลตอบรับ (Measure: การวัดผล)

2.1) กลุ่มที่1 ได้ดำเนินการทดสอบ Application Mockup กับกลุ่มผู้ใช้งานจริงจำนวน 26 ราย ซึ่งประกอบด้วยผู้รับเหมา เจ้าของโครงการ สถาปนิก วิศวกร และผู้ผลิตวัสดุก่อสร้าง ผลการทดสอบพบว่า ปัญหาสำคัญที่ผู้ใช้งานประสบคือความล่าช้าในการจัดส่งวัสดุก่อสร้าง ทั้งนี้ ผู้ตอบจำนวน 14 ราย ระบุว่า ModuBuild สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการทำงานได้ ขณะที่ผู้ตอบ 25 ราย เห็นว่าแนวคิดของ ModuBuild มีความน่าสนใจ โดยฟีเจอร์ที่ได้รับความสนใจมากที่สุด ได้แก่ ระบบติดตามสถานะการจัดส่งวัสดุ และฟังก์ชันสั่งซื้อวัสดุก่อสร้างพร้อมจัดส่งถึงที่ ทั้งนี้ ร้อยละ 70 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความต้องการทดลองใช้ระบบจริง และมากกว่าร้อยละ 90 แสดงความยินดีที่จะชำระค่าบริการสมาชิก นอกจากนี้ผู้ใช้งานได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น ความต้องการปรับปรุงส่วนติดต่อผู้ใช้งาน (User Interface: UI) และการเพิ่มฟังก์ชันเฉพาะทาง อาทิ ฟังก์ชันสำหรับเลือกประเภทงาน เช่น งานปูกระเบื้อง หรือ งานฉาบปูน เพื่อให้ระบบสามารถคำนวณปริมาณวัสดุได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น

2.2) กลุ่มที่ 2 ได้ดำเนินการทดลองจำหน่ายผลิตภัณฑ์ “อเมริกาโนน้ำช่อดอกมะพร้าว” เป็นระยะเวลา 5 วัน ภายในร้านกาแฟ โดยใช้เทคนิคการนำเสนอเรื่องราว (Storytelling) และการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ผลการ

สำรวจความคิดเห็นจากลูกค้าจำนวน 22 ราย พบว่าระดับราคาที่ได้รับการตอบรับดีที่สุดคือ 70 บาทต่อแก้ว (จำนวน11 ราย) รองลงมาคือราคา 65 บาท (จำนวน 8 ราย) และ 75 บาท (จำนวน 3 ราย) ความพึงพอใจในด้านรสชาติอยู่ในระดับสูง โดยเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน 7 ราย แสดงความพึงพอใจในอัตราร้อยละ 100 ขณะที่ลูกค้าประจำส่วนใหญ่ให้การตอบรับเชิงบวก อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มลูกค้าขาจร พบว่ามีผู้พึงพอใจมากจำนวน 2 ราย ขณะที่อีก 4 ราย ไม่ตัดสินใจซื้อ เนื่องจากไม่บริโภคกาแฟหรือมองว่าราคาค่อนข้างสูง

สำหรับการวิเคราะห์ต้นทุน พบว่าต้นทุนการผลิตต่อแก้วอยู่ที่ 55 บาท คิดเป็นกำไรขั้นต้นต่อแก้ว 15 บาท หรือร้อยละ 21.40 ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานธุรกิจกาแฟ

โดยสรุป นักศึกษาทั้งสองกลุ่มแสดงศักยภาพในการสร้างและทดสอบ MVP จริงกับตลาด สะท้อนการคิดเชิงกลยุทธ์ การใช้ทรัพยากร และการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะอย่างเป็นรูปธรรม

3) การเรียนรู้ (Learn)

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ 1 ได้เรียนรู้ว่า แม้แนวคิด “ModuBuild” จะสามารถตอบโจทย์ปัญหาสำคัญ (Pain Point) ในธุรกิจก่อสร้าง เช่น ปัญหาการจัดส่งล่าช้า และความไม่โปร่งใส ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดอย่างชัดเจน แต่ยังมีความจำเป็นต้องปรับปรุงส่วนติดต่อผู้ใช้ และฟังก์ชันเฉพาะให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่หลากหลาย กลุ่มจึงวางแผนพัฒนาระบบกับผู้ใช้งานกลุ่มเล็กก่อนขยายตลาดในวงกว้าง เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของระบบและลดความเสี่ยงทางธุรกิจ

ในส่วนของกลุ่มที่ 2 จากการทดลอง “MVP” พบว่า แม้เมนู “อเมริกาโน่น้ำช่อดอกมะพร้าว” จะได้รับความสนใจจากลูกค้าประจำและเจ้าหน้าที่หน่วยงาน แต่การเข้าถึงลูกค้าขาจรยังเป็นความท้าทาย เนื่องจากลูกค้าบางส่วนไม่คุ้นเคยกับวัตถุดิบท้องถิ่น และมองว่าราคาค่อนข้างสูง กลุ่มจึงเห็นความจำเป็นต้องปรับแนวทางการสื่อสารให้เน้นคุณค่าของวัตถุดิบและประโยชน์ด้านสุขภาพ พร้อมพิจารณาการจัดการต้นทุนและกำหนดราคาที่เหมาะสมกับตลาด เพื่อเพิ่มอัตรากำไรและโอกาสขยายตลาดในอนาคต ทั้งนี้ กลุ่มมีแผนที่จะดำเนินการต่อโดยใช้เมนูดังกล่าวเป็นเมนูซิกเนเจอร์ของร้าน พร้อมปรับปรุงตามข้อมูลจริงที่ได้รับจากตลาด นักศึกษายังสะท้อนว่า “อัตรากำไรต่อแก้วยังอยู่ในระดับต่ำ หากไม่สามารถสร้างปริมาณการขายได้มากเพียงพอ”

ภาพรวมของทั้งสองกลุ่มสะท้อนถึงแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และโมเดลธุรกิจบนพื้นฐานข้อมูลจริง เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการทำธุรกิจ

2.3 การประเมินผลจากกิจกรรม “PITCH” (การพิทช์ และการสะท้อนผล)

กิจกรรม “Pitch” เป็นขั้นตอนสุดท้ายของโมเดล โดยจัดขึ้นในชั้นเรียนและเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกนำเสนอแนวคิดธุรกิจ สรุปผลการทดลอง “MVP” วิเคราะห์ความเป็นไปได้เชิงกลยุทธ์ และถ่ายทอดคุณค่าทางธุรกิจโดยใช้สื่อที่หลากหลาย การประเมินอ้างอิงเกณฑ์รูบริก (Rubric Pitch) ครอบคลุมด้านการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และทักษะการตอบข้อสงสัย ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มที่ 1 สามารถนำเสนอแนวคิดได้ครบถ้วน แต่ยังขาดความพร้อมด้านการจัดทำสื่อ และประสบปัญหาในกระบวนการทำงานเป็นทีม อีกทั้งได้รับข้อเสนอแนะให้ลดการใช้ศัพท์เทคนิค และเพิ่มตัวอย่างภาพจำลองเพื่อให้เนื้อหาชัดเจนยิ่งขึ้น ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มีความพร้อมทั้งด้านการจัดทำสื่อ การควบคุมเวลา และการลำดับเนื้อหา แม้จะมีอาการตื่นเต้นระหว่างการนำเสนอ แต่ได้รับคำชมในด้านการเล่าเรื่องที่น่าสนใจ อย่างไรก็ตาม ยังได้รับข้อเสนอแนะให้ฝึกตอบข้อสงสัยเชิงกลยุทธ์อย่างมั่นใจมากขึ้น

ในส่วนของผลสะท้อน นักศึกษาทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องว่ากิจกรรม “Pitch” เป็นขั้นตอนที่ท้าทายที่สุด เนื่องจากต้องสรุปเนื้อหาจาก “Spark” และ “MVP” ให้กระชับภายในเวลาที่จำกัด นักศึกษาหลายคนระบุว่าได้เรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบ การจัดทำสื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง และการเตรียมตัวตอบข้อสงสัยอย่างรอบด้าน โดยกลุ่มที่ 1 ตระหนักถึงความสำคัญของการปรับภาษาการนำเสนอให้เข้าใจง่าย ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มองว่าการเล่าเรื่องช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ แต่ยังจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการตอบข้อสงสัยเชิงธุรกิจให้ดียิ่งขึ้น

โดยรวม นักศึกษามีทัศนคติเชิงบวกต่อกิจกรรม “Pitch” และมองว่ากระบวนการนี้ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์เข้ากับการวิเคราะห์ธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1) การพัฒนาโมเดล Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจมากกว่าการเรียนทฤษฎีเพียงอย่างเดียว โดยอ้างอิงจากแนวคิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเน้นว่าการเป็นผู้ประกอบการต้องเกิดจากประสบการณ์จริงมากกว่าการจินตนาการหรือเพียงศึกษาทฤษฎี (Chen C. C. et al., 1998; Motta, V. F., & Galina, S. V. R., 2023)

โมเดลนี้มีจุดเด่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจุดประกายแนวคิดการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ขั้นต่ำ (MVP) ไปจนถึงการนำเสนอแนวคิดธุรกิจ โดยผสานแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน และแนวคิดกระบวนการเชิงออกแบบ (Design Thinking) เข้าด้วยกัน แตกต่างจากแนวทางเดิมที่มักเน้นการบรรยายหรือการวิเคราะห์กรณีศึกษา เพราะมุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติจริงและการเชื่อมโยงทุกขั้นตอนให้เป็นกระบวนการเดียวกัน โดยเฉพาะการบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ให้เหมาะสมกับบริบทไทย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทฤษฎีกับประสบการณ์จริง ตอบสนองต่อทักษะและสมรรถนะที่ผู้ประกอบการยุคใหม่ต้องการ (Morris, M. H., & Kuratko, D. F., 2020; Sarasvathy, S. D., 2001) และยังมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบสำหรับการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้จัดทำในบริบทการเรียนออนไลน์ของสาขาบริหารธุรกิจและผู้ประกอบการ จึงยังต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อยืนยันความเหมาะสมของการใช้โมเดลกับการเรียนออฟไลน์หรือสาขาอื่น

2) การศึกษาประสิทธิผลของโมเดลของกระบวนการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพมีข้อมูลสำคัญ ดังนี้

2.1) ผลการศึกษาแสดงว่า กิจกรรม “Spark” ช่วยให้นักศึกษานำประสบการณ์ส่วนตัวมาต่อยอดเป็นแนวคิดธุรกิจที่แปลกใหม่และสอดคล้องกับตลาด เช่น CarbonCraft ที่เชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมกับตลาด หรือบริการภาษามือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Chen C. C. et al., 1998; Motta, V. F., & Galina, S. V. R., 2023) และสอดรับกับผลการศึกษาของ (Wardoyo, C. et al., 2023) และ (Sarooghi, H. et al., 2019) ที่ระบุว่าการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยเฉพาะในธุรกิจเพื่อสังคม แม้ยังมีงานวิจัยด้านนี้จำกัด เช่น (Bell, H. and Bell, R., 2018) ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ว่ากิจกรรม “Spark” สามารถเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักศึกษาได้มากกว่าวิธีการสอนแบบเดิม และควรมีการศึกษาต่อยอดในบริบทอื่นต่อไป (Motta, V. F., & Galina, S. V. R., 2023)

2.2) ผลการดำเนินกิจกรรม “MVP” ในการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาสามารถพัฒนาสมรรถนะเชิงผู้ประกอบการได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการระบุปัญหา การสร้างต้นแบบ การทดสอบตลาด และการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ โดยทั้งสองกลุ่มได้ถ่ายทอดแนวคิดจากขั้น “Spark” สู่การสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบจริง ได้แก่ กลุ่ม ModuBuild ซึ่งพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการบริหารจัดการวัสดุก่อสร้าง และกลุ่มที่พัฒนาเมนูเครื่องดื่ม “อเมริกาโนน้ำช่อดอกมะพร้าว” ที่เน้นการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ ทั้งสองโครงการผ่านการทดสอบตลาดจริงและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามข้อมูลที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างธุรกิจแบบลีน (Ries, E., 2011) ทั้งในส่วนของกระบวนการ Build-Measure-Learn และแนวคิดแนวคิดการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้รับการยืนยัน (Validated Learning) ที่เน้นการเรียนรู้จากการทดสอบจริงเนื่องจาก MVP เป็นผลงานที่ผู้ประกอบการสร้างขึ้น ทั้งในรูปวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ หรือสื่อจำลอง โดยควรออกแบบให้ง่ายและกะทัดรัดเท่าที่จำเป็นต่อกระบวนการพัฒนาของแต่ละธุรกิจ (Lortie, J. et al., 2025) อย่างไรก็ตามการสร้าง MVP เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอหากไม่คำนึงถึงปัจจัยเฉพาะ เช่น ความหลากหลายของลูกค้า หรือความไม่แน่นอนของตลาด

แนวทางการเรียนรู้เชิงปฏิบัตินี้สอดคล้องกับ (Kolb, D. A., 1984) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ รวมถึงสอดรับกับแนวคิดการหาลูกค้าและพัฒนาเพื่อให้มาเป็นลูกค้าขององค์กร (Customer Development) ซึ่งมุ่งตรวจสอบความต้องการของตลาดจริง สะท้อนความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามข้อมูล อย่างไรก็ตาม กรณีของ ModuBuild ที่ยังต้องพัฒนา UI และเมนูกาแฟเพื่อเข้าถึงลูกค้าขาจร แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเฉพาะของตลาดยังเป็นความท้าทายสำคัญ ดังนั้นกิจกรรม MVP จะมีศักยภาพในการส่งเสริมสมรรถนะ

ผู้ประกอบการ แต่ยังต้องพิจารณาปัจจัยเฉพาะของตลาดและกลุ่มลูกค้า เพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จทางธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม

2.3) ผลการดำเนินกิจกรรม “Pitch” แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษา ทั้งด้านทักษะการนำเสนอ การคิดวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ และความสามารถในการถ่ายทอดคุณค่าทางธุรกิจอย่างกระชับ นักศึกษาต้องสรุปแนวคิดและผลการทดลอง MVP ภายในเวลาจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Kolb, D. A., 1984) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ 1 สามารถนำเสนอแนวคิดได้ครบถ้วน แต่ยังขาดความพร้อมด้านสื่อและการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา (Pittaway, L., & Cope, J., 2007) ที่ระบุว่าการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งเนื้อหาและการทำงานร่วมกัน ขณะที่กลุ่มที่ 2 มีความพร้อมทั้งด้านการจัดทำสื่อ การควบคุมเวลา และการเล่าเรื่อง แม้จะมีความตื่นเต้นระหว่างการนำเสนอ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Nielsen, S. L. & Stovang, P., 2015) ที่ระบุว่าการเล่าเรื่องและการบริหารเวลาเป็นปัจจัยสำคัญของการพิช (Pitch) นอกจากนี้ กิจกรรม “Pitch” ไม่เพียงสร้างการเรียนรู้เชิงเนื้อหาแต่ยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างความกล้า ความมั่นใจ และการปรับทัศนคติของผู้เรียนรวมถึงพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และทักษะการนำเสนอ (ทิศนา แสงมณี, 2544, อ้างถึงใน ชมพูนุช ลลิตมงคล, 2014) ซึ่งสอดคล้องกับผลสะท้อนของนักศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ที่ระบุว่ากิจกรรม “Pitch” เป็นขั้นตอนที่ท้าทายที่สุด เนื่องจากต้องบูรณาการความรู้จากหลายขั้นตอนและนำเสนอออกมาอย่างเป็นระบบ

กิจกรรม “Pitch” จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในบริบทการเรียนการสอนออนไลน์และออฟไลน์ (Morris, M. H., & Kuratko, D. F., 2020; พิทยา บุณยศิวาพงศ์, 2566; เมธาพร อิ่นคำ, 2566; มนกนก ภาณุสิทธิกร, 2562) แต่ยังมีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา เช่น ความกดดันทางสังคม และทักษะการตอบคำถามเชิงกลยุทธ์ซึ่งผู้เรียนยังต้องพัฒนา (Motta, V. F., & Galina, S. V. R., 2023; Chen et al., 1998) ผลการศึกษาครั้งนี้จึงยืนยันว่ากิจกรรม “Pitch” ภายใต้โมเดล Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะเชิงผู้ประกอบการทั้งด้านทักษะ ความมั่นใจ และความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์กับการวิเคราะห์เชิงธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

1.ข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการกับประชากรทั้งหมดซึ่งเป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาธุรกิจสตาร์ทอัพ ระดับปริญญาตรี ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ภายใต้บริบทของการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ข้อจำกัดด้านบริบทเฉพาะทางและความสอดคล้องของรายวิชาอาจส่งผลให้ผลการวิจัยไม่สามารถขยายผลไปยังผู้เรียนในสาขาวิชาอื่น ระดับการศึกษาอื่น หรือบริบทการเรียนรู้ในรูปแบบออนไซต์ (on-site) หรือแบบผสมผสาน (blended learning) ได้โดยตรง นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ยังอาจมีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์ การแสดงออก และทักษะการสื่อสารของผู้เรียนในลักษณะที่แตกต่างจากบริบทในห้องเรียนจริง

2.**ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้**

2.1 ควรออกแบบกิจกรรม “Pitch” ให้ผู้เรียนได้ฝึกตอบคำถามเชิงกลยุทธ์มากขึ้น เพื่อเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์กับการวิเคราะห์ธุรกิจอย่างมั่นใจ

2.2 ควรเสริมทักษะการสื่อสารเชิงธุรกิจ เนื่องจากผู้เรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจ จึงควรจัดกิจกรรม ฝึกนำเสนอและการโน้มน้าวใจในสถานการณ์จำลอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” ไปประยุกต์ใช้ในสาขาอื่น เช่น การท่องเที่ยว นวัตกรรมอาหาร เกษตรอัจฉริยะ หรือธุรกิจดิจิทัล เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการในหลากหลายบริบท ซึ่งจะช่วยตรวจสอบความยืดหยุ่นและความเหมาะสมของโมเดลดังกล่าวในบริบททางวิชาการและวิชาชีพที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ด้านภาษา (Large Language Models: LLMs) เข้ากับขั้นตอน MVP ของโมเดล “Spark ⟶ MVP ⟶ Pitch” เพื่อประเมินศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนกระบวนการคิดเชิงธุรกิจ การฝึกการนำเสนอ และการพัฒนาต้นแบบในระยะเริ่มต้นอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

จีรพงศ์ อ่อนน้อม และคณะ. (2566). **การปลูกฝังผู้เรียนยุคใหม่โดยใช้แนวคิดแบบผู้ประกอบการ.** วารสารนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ, 11: 92-107.

ชมพูนุช ลลิตมงคล และอุบลวรรณ หงษ์วิทยากร. (2014). **กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม.** วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 9(2): 683-694.

พิทยา บุณยศิวาพงศ. (2566). **กิจกรรมเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการโดยใช้สถานประกอบการธุรกิจชุมชนตำบลเขาแก้ว ศรีสมบูรณ์เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.** การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เมธาพร อิ่นคำ และคณะ. (2566). **การพัฒนาเครื่องมือวัดความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา.** วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 25(2): 265-277.

มนกนก ภาณุสิทธิกร. (2562). **กระบวนการเรียนรู้ของผู้ประกอบการสตาร์ทอัพ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ASEAN University Network. (2020). **AUN-QA Manual for the Implementation of the ASEAN Quality Assurance Framework.** https://www.aunsec.org/aunqa

Austin, M. J., & Rust, D. Z. (2015). **Developing an Experiential Learning Program: Milestones and Challenges.** International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, 27: 143-153.

Bell, H., & Bell, R. (2018). **Applying enterprise: Active learning environments for business higher national diploma students**. Journal of Further and Higher Edu cation, 42(5): 649-661.

Blank, S., & Dorf, B. (2013). **The startup owner’s manual: The step-by-step guide for building a great company.** K&S Ranch, Inc.

Chen C.C., Greene P.G., & Crick A. (1998). **Does entrepreneurial self–efficacy distinguish entrepreneurs from managers?** Journal of Business Venturing, 13(4): 295–316.

Cope, J. (2005). **Toward a Dynamic Learning Perspective of Entrepreneurship.** Entrepreneurship Theory and Practice, 29(4): 373-397.

Cuervo, Á., Ribeiro, D., Roig, S. (2007). **Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective.** Introduction. In: Cuervo, Á., Ribeiro, D., Roig, S. (eds) Entrepreneurship. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-540-48543-8_1

Dweck, C. S. (2006). **Mindset: The new psychology of success.** Random House.

Fayolle, A., & Gailly, B. (2015). **The impact of entrepreneurship education on entrepreneurial attitudes and intention: Hysteresis and persistence.** Journal of Small Business Management, 53(1): 75–93.

Gibb, A. A. (2002). **In pursuit of a new 'enterprise' and 'entrepreneurship' paradigm for learning: Creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge.** International Journal of Management Reviews, 4(3): 233–269.

Kamnang Ngansop, F. (2024). **Mastering the Pitch: Enhancing Startup Effectiveness Through Clarity, Understandability, and Inspiration.** International Journal of Entrepreneurship, 28(5): 1-5.

King's Entrepreneurship Lab. (2024). **SPARK 1.0 Incubator.** https://www.kingselab.org/spark

Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: experience as the source of learning and development.** Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.

Lackéus, M. (2015). **Entrepreneurship in education: What, why, when, how.** OECD. https://www.oecd.org/cfe/leed/BGP_Entrepreneurship-in-Education.pdf

Lackéus, M. (2020). **Comparing the impact of three different experiential approaches to entrepreneurship in education.** International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 26(5): 937–971.

Luo, Q., Nong, R., & Suacamram, M. (2023). **An analysis of higher education entrepreneurship programs in Thailand: Current conditions and future challenges.** Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3(5), 99–110. https://doi.org/10.14456/iarj.2023.242

Lortie, J., Cox, K., DeRosset, S., Thompson, R. & Kelly, S. (2025). **Unpacking the minimum viable product (MVP): a framework for use, goals and essential elements.** Journal of Small Business and Enterprise Development, 32: 212-235.

Morris, M. H., & Kuratko, D. F. (2020). **The entrepreneurial journey intention versus emergence.** In What do entrepreneurs create? Understanding four types of ventures (pp.1–16). Edward Elgar Publishig.

Motta, V. F., & Galina, S. V. R. (2023). **Experiential Learning in Entrepreneurship Education: A Systematic Literature Review.** Teaching and Teacher Education, 121, Article 103919. https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103919

Neck, H. M., & Greene, P. G. (2011). **Entrepreneurship education: Known worlds and new frontiers.** Journal of Small Business Management, 49(1): 55-70.

Nielsen, S.L. and Stovang, P. (2015). **DesUni: university entrepreneurship education through design thinking.** Education + Training, 57(8/9): 977-991.

Oliveira, A. W., & Brown, A. O. (2023). **Pitching STEM: A Communicative Approach to Entrepreneurship in STEM Classrooms.** In S. Kaya-Capocci & E. Peters-Burton (Eds.), Enhancing Entrepreneurial Mindsets Through STEM Education (pp. 325–342). Springer.

Pittaway, L., & Cope, J. (2007). **Simulating Entrepreneurial Learning: Integrating Experiential and Collaborative Approaches to Learning**. Management Learning, 38(2). 211-233. https://doi.org/10.1177/1350507607075776

Rae D. (2006). **Entrepreneurial learning: A conceptual framework for technology-based enterprise.** Analysis

and Strategic Management, 18(1): 39–56.

Ries, E. (2011). **The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses.** Crown Books.

Sarooghi, H., Sunny, S., Hornsby, J., & Fernhaber, S. (2019). **Design thinking and entrepreneurship education: Where are we, and what are the possibilities?** Journal of Small Business Management, 57(S1): 78–93.

Sarasvathy, S. D. (2001). **Causation and effectuation: Toward a theoretical shift from economic inevitability to entrepreneurial contingency.** Academy of Management Review, 26(2): 243–263.

Uncharted Learning. (2024). **INCubatoredu.** https://www.unchartedlearning.org/

Volkmann, C., Fichter, K., Klofsten, M., & Others. (2021**). Sustainable entrepreneurial ecosystems: An emerging field of research.** Small Business Economics, 56: 1047–1055.

van Laar, E., van Deursen, A. J. A. M., van Dijk, J. A. G. M., & de Haan, J. (2017). **The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review.** Computers in Human Behavior, 72: 577–588.

Wardoyo, C., Narmaditya, B. S., Handayati, P., Fauzan, S., Prayitno, P. H., Sahid, S., & Wibowo, A. (2023). **Determinant factors of entrepreneurial ideation among university students: A systematic literature review.** Heliyon, 9(6), e17227.

World Economic Forum. (2020). **The Future of Jobs Report 2020.** https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี

FACTORS AFFECTING OF LEARNING WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE(AI) FOR TEENAGERS IN PATHUM THANI PROVINCE

วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Wongwit Muenthep
Faculty of Education, North Bangkok University
Corresponding Author E-mail : wongwit.mu@northbkk.ac.th

(Received : July 24, 2025; Edit : July 30, 2025; accepted : August 1, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI) 2.ศึกษาสภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)และ3.ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ วัยรุ่นที่เรียนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาของโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก ใช้แบบสอบถามใน การเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI)) ตามลำดับ 2.สภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านกระบวนการมีค่ามากที่สุดอยู่ รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์(AI) ตามลำดับ 3.ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่น 4 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) และด้านทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการทำนายได้ร้อยละ 72.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีอิทธิพล, ปัญญาประดิษฐ์, วัยรุ่น, จังหวัดปทุมธานี

Abstract

This study aimed to (1) examine the factors influencing learning with Artificial Intelligence (AI), (2) investigate the current state of AI-based learning, and (3) explore the key factors affecting AI-based learning among adolescents in Pathum Thani Province, Thailand. The research employed a survey methodology. The sample consisted of 400 adolescents studying at secondary and tertiary education levels in schools and higher education institutions in Pathum Thani. Participants were selected using a convenience sampling method. Data were collected using a structured questionnaire. Descriptive and inferential statistics, including mean, standard deviation, and multiple regression analysis, were used for data analysis.

The results revealed that:

The overall level of AI learning factors among adolescents in Pathum Thani was high. The highest mean score was found in the domain of accessibility and infrastructure, followed by attitudes toward AI. The domain with the lowest mean score was trust and confidence in AI systems. The overall state of AI-based learning among adolescents was also at a high level. The highest mean score was found in the learning process dimension, followed by the learning environment, while the lowest score was in the AI technology dimension. Four key variables significantly influenced AI-based learning among adolescents: perceived benefits and learning outcomes, support from teachers and peers, trust and confidence in AI, and attitudes toward AI. These variables collectively accounted for 72.1%, a statistically significant prediction at the .05 level

Keyword: Factors having influence, Artificial Intelligence(AI), Teenagers, Pathum Thani Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ถือเป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญและได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา AI คือระบบคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการออกแบบให้สามารถเรียนรู้และประมวลผลข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาดใกล้เคียงกับความสามารถของมนุษย์ (Ocean Sky Network, 2567) ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว AI จึงมีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การลดทรัพยากรและต้นทุน และการลดความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินในภารกิจที่อันตราย อาทิ การใช้หุ่นยนต์เพื่อสำรวจพื้นที่ภัยพิบัติ หรือการใช้ระบบนำทางอัจฉริยะในยานยนต์ ซึ่งล้วนเป็นตัวอย่างของการประยุกต์ใช้ AI เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน (ไทยรัฐออนไลน์, 2567)

นอกเหนือจากบทบาทในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมแล้ว AI ยังได้เข้ามามีส่วนสำคัญในภาคการศึกษา โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรทางการศึกษาในด้านต่างๆ เช่น การวางแผนการสอน การออกแบบสื่อการเรียนรู้ หรือการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา (หน่วยพัฒนาและบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2566) โดยเฉพาะในวัยรุ่นที่การบูรณาการ AI เข้ากับหลักสูตรการศึกษาได้กลายเป็นวาระสำคัญ จากข้อมูลของงานวิจัยในปี ค.ศ. 2023 พบว่า AI ในด้านการศึกษากลายเป็นประเด็นการวิจัยที่ได้รับความสนใจสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 28) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้าน AI ให้แก่นักศึกษารุ่นใหม่ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ตลาดแรงงานในยุคโลกที่ผันผวนและซับซ้อน (BANI world) (กรกมล ศรีวัฒน์, 2566; กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567)

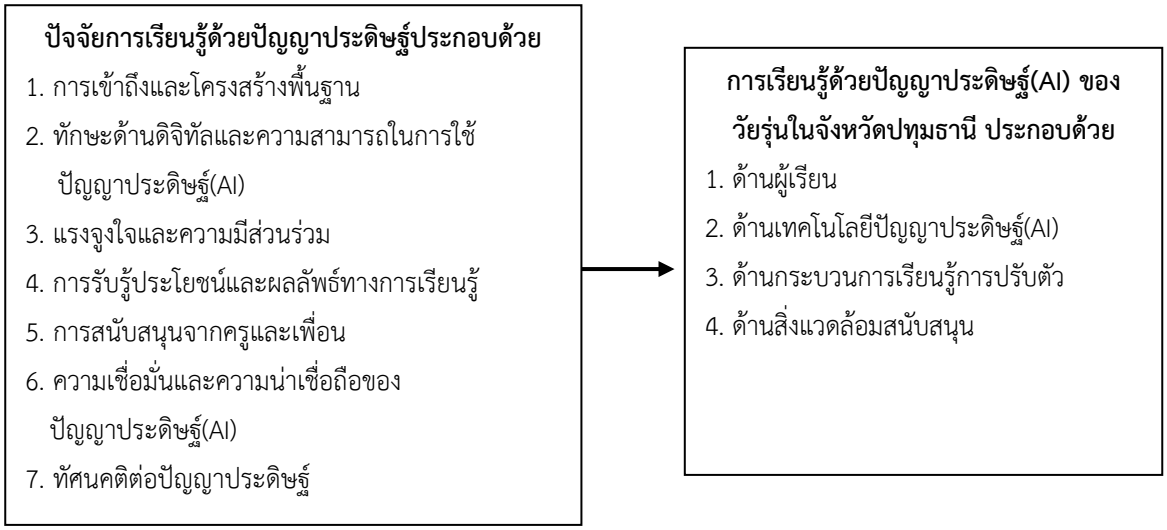
อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการนำ AI มาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่มวัยรุ่นจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล แต่การประยุกต์ใช้ยังคงมีข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการที่ต้องพิจารณา อาทิ ความพร้อมด้าน พื้นฐานดิจิทัล ปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ข้อจำกัดด้านความสามารถในการอธิบายการทำงานของระบบ ต้นทุน และการต่อต้านทางวัฒนธรรม (เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ, 2564) อุปสรรคเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการใช้ AI เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความหลากหลายสูงอย่างจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองและชนบท ส่งผลให้การเข้าถึงเทคโนโลยี AI ของวัยรุ่นมีความเหลื่อมล้ำกันอย่างเห็นได้ชัดในแต่ละพื้นที่ งานวิจัยนี้จะช่วยให้เห็นภาพความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่แท้จริง รวมถึงทัศนคติ การปรับตัว ความกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูล และปัจจัยด้านต้นทุนที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและการใช้งาน AI เพื่อการศึกษาของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ด้วย AI ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี ขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนและสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ด้วย AI ของวัยรุ่นในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัย ได้แก่ 1. การเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน 2. ทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ 3. แรงจูงใจและความมีส่วนร่วม 4. การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ 5. การสนับสนุนจากครูและเพื่อน 6. ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์และ7. ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษาส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 13–19 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา และมีถิ่นพำนักหรือกำลังศึกษาอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี ณ เวลาที่ทำการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่เรียนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา หลักสูตรระดับปริญญาตรี (หลักสูตรปกติ) ของโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย สุ่มกลุ่มตัวอย่างตามตารางสุ่มของ Taro Yamane จำนวน 400คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling)

ตัวแปร

1. ปัจจัย ได้แก่ 1. การเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน 2. ทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ 3. แรงจูงใจและความมีส่วนร่วม 4. การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ 5. การสนับสนุนจากครูและเพื่อน 6. ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์และ7. ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษา

2. การเรียนรู้ ได้แก่ 1. ผู้เรียน 2. เทคโนโลยี AI 3. กระบวนการเรียนรู้การปรับตัว 4. สิ่งแวดล้อมสนับสนุน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ได้การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับที่ศึกษา และประสบการณ์ในการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) ลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales)

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในประเทศไทย ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี ดำเนินการสร้างโดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ปัญญาประดิษฐ์(AI) การพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถาม

2. ร่างและเขียนข้อความตามขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถาม

3. จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์

4. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence--IOC) จำนวน 3 ท่าน

5. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ หาค่า IOC ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คำนวณจากสูตรค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.0

6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

7. นำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไป Tryout กับวัยรุ่นระดับปริญญาตรีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา(α Coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.92 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.24 ขึ้นไป

8. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามบางข้อที่มีค่าความเชื่อมั่นต่ำและค่าอำนาจจำแนกต่ำ

9. จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์อีกครั้งและนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพเพื่อส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วไปยังโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆในจังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้วัยรุ่น ทำแบบสอบถามผ่านระบบ Google Form

2. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนทั้งข้อมูลในแบบสอบถามและจำนวนของแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้มาจัดหมวดหมู่

3. คีย์ข้อมูลของแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติต่อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) สำหรับการแปลผลค่าเฉลี่ย (Mean) โดยบรรยายข้อมูลและนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ.2555: 75)

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 อยู่ในระดับ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 อยู่ในระดับ มาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 อยู่ในระดับ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 อยู่ในระดับ น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี ENTER

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอนดังนี้

1. **ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(**AI)**ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี**

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีในภาพรวมและจำแนกรายด้าน ประกอบด้วย 1.ด้านการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน 2.ด้านทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้งาน 3.ด้านแรงจูงใจและความมีส่วนร่วม 4.ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ 5.ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน 6.ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) และ7.ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

รายการปัจจัยโดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลความ
1.ด้านการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน	4.18	.699	มาก
2.ด้านทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้งาน	3.93	.812	มาก
3.ด้านแรงจูงใจและความมีส่วนร่วม	3.88	.859	มาก
4.ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้	4.00	.773	มาก
5.ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน	3.99	.812	มาก
6.ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI)	3.87	.790	มาก
7.ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI)	4.02	.784	มาก
รวม	3.98	.689	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.98, S.D.= .689) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.18, S.D.= .699) รองลงมาได้แก่ ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.02, S.D.= .784) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.87, S.D.= .790) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)**ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี**

ผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีในภาพรวมและจำแนกรายด้าน ประกอบด้วย ด้านผู้เรียน ด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์(AI) ด้านกระบวนการเรียนรู้การปรับตัว และองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมสนับสนุน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI) ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

รายการสภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่น	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลความ
1.ด้านผู้เรียน	4.03	.793	มาก
2.ด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์(AI)	3.97	.778	มาก
3.ด้านกระบวนการ	4.08	.771	มาก
4.ด้านสิ่งแวดล้อม	4.04	.765	มาก
รวม	4.03	.723	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.03, S.D.= .723) เมื่อพิจารณารายด้านกระบวนการมีค่ามากที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.08, S.D.= .771) รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.04, S.D.= .765) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์(AI) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.97, S.D.= .778) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี โดยพิจารณาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) สัมประสิทธิ์การอธิบาย (R^2) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย(b) สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน(β) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรการ ด้านเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) ด้านแรงจูงใจและความมีส่วนร่วม ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) และด้านทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ(R^2) สัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

R	R^2	Adjusted R^2	Std. Error of the Estimate	F	Sig
.852[a]	.726	.721	.38301	148.057*	.000

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ(R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้งาน ด้านแรงจูงใจและความมีส่วนร่วม ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) กับตัวแปรตามการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI) เท่ากับ .852 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ(R^2) เท่ากับ .726 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .721 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการทำนายปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีได้ร้อยละ 72.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 สัมประสิทธิ์การถดถอย(b) สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน(β) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	b	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constant	.545	.122		4.469*	.000
1.ด้านการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน(X_1)	.033	.043	.031	.755	.451
2.ด้านทักษะด้านดิจิทัลและความสามารถในการใช้งาน (X_2)	.075	.044	.084	1.701	.090
3.ด้านแรงจูงใจและความมีส่วนร่วม(X_3)	.002	.044	.002	.046	.963
4.ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้(X_4)	.129	.051	.137	2.524*	.012
5.ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน(X_5)	.115	.044	.129	2.604*	.010
6.ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) (X_6)	.213	.048	.232	4.476*	.000
7.ด้านทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) (X_7)	.310	.046	.335	6.684*	.000

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานี พบว่า มีตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่น 4 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร ด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนจากครูและเพื่อน ด้านความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) และด้านทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีตัวแปรที่เข้าในสมการทั้งหมด 4 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้(X_4) การสนับสนุนจากครูและเพื่อน(X_5) ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) (X_6)และทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI) (X_7) โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์(คะแนนดิบ)ได้ดังนี้

$$\widehat{Y} = .545 + .129X_4 + .115X_5 + .213X_6 + .310\ X_7$$

หรือสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI) ของวัยรุ่น =.545 + .129การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ +.115การสนับสนุนจากครูและเพื่อน + .213ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) + .310 ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI)

โดยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์(คะแนนมาตรฐาน)ได้ดังนี้

$$\hat{Z}_Y = .137Z_{X4} + .129Z_{X5} + .232Z_{X6} + .335Z_{X7}$$

หรือสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การผลิตผลงานวิจัยของครูโรงเรียนเอกชน=.137การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ +.129การสนับสนุนจากครูและเพื่อน + .232ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) + .335 ทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI)

อภิปรายผลการวิจัย

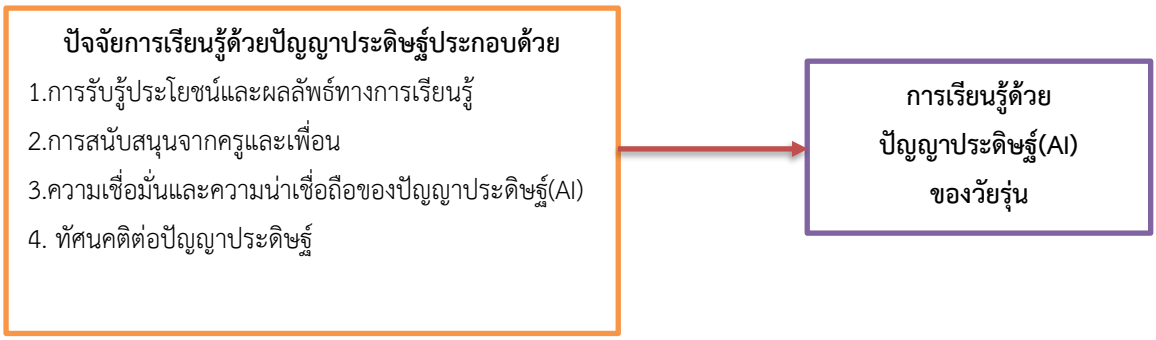
1. ปัจจัยการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมและศักยภาพของวัยรุ่นในการนำเทคโนโลยี AI มาใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา เมื่อพิจารณาในแต่ละมิติ พบว่า มิติการเข้าถึงและโครงสร้างพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ทัศนคติเชิงบวกต่อปัญญาประดิษฐ์ ส่วนความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวโน้มการใช้งาน AI ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Chatty Garrate, 2023) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งาน AI ของนักศึกษาในปัจจุบันพบว่ากว่าร้อยละ 83.80 ใช้แอปพลิเคชัน AI ในการเรียนรู้คำศัพท์เป็นประจำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยอมรับและทัศนคติเชิงบวกที่นักศึกษามีต่อ AI โดยเฉพาะในด้านความสะดวก รวดเร็ว และประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะทางภาษา อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังชี้ให้เห็นถึงข้อกังวลที่สำคัญเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือและความจำเป็นในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจาก AI (จันทร์พา ทัดภูธรและจุฑามาศ สำฤทธิ์, 2568) และสอดคล้องกับนักศึกษาที่ให้ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือเป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้กลุ่มตัวอย่างจะเข้าถึงและมีทัศนคติที่ดีต่อ AI แต่ยังคงตระหนักถึงข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือของเทคโนโลยี นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าการนำ AI มาใช้อย่างกว้างขวางในกลุ่มวัยรุ่นอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการพึ่งพาเทคโนโลยีได้ เช่น ปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายภาวะพึ่งพา AI ได้อย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวังควบคู่ไปกับการส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยี (Shunsen Huang et al., 2023)

2. สภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ ในด้านสภาพการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีโดยรวมอยู่ในระดับสูงเช่นกัน โดยมิติกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมและ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ตามลำดับ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า AI สามารถยกระดับกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจาก AI มีศักยภาพในการวิเคราะห์และปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) โดยเฉพาะในด้านทักษะการอ่าน AI สามารถวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของผู้เรียนแต่ละคน พร้อมทั้งแนะนำแบบฝึกหัด สื่อการสอน หรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ในรูปแบบดั้งเดิมที่ใช้แบบฝึกหัดเดียวกันสำหรับนักเรียนทุกคน การที่ AI สามารถให้ผลตอบกลับแบบทันทีทันใด (Immediate Feedback) ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (จตุพร แทนเถื่อนและธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว, 2566)

3. การพยากรณ์การเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ การสนับสนุนจากครูและเพื่อน ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์ และทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์ มีความสัมพันธ์และสามารถร่วมกันพยากรณ์การเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .726 ซึ่งหมายความว่าปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีได้ร้อยละ 72.1 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์จากการใช้งาน (Perceived Usefulness) และอิทธิพลทางสังคม (Social Influence) ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับและใช้งาน AI ในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งสนับสนุนข้อสรุปของการศึกษานี้ที่พบว่าการรับรู้ถึงคุณประโยชน์ของ AI และการสนับสนุนจากคนรอบข้างมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (พีระพงษ์ แสวงศร, 2566)

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาให้วัยรุ่นให้มีความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) ในการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 4 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ การสนับสนุนจากครูและเพื่อน ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) และทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวปฏิบัติที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) กับกลุ่มวัยรุ่น

1.2 สถานศึกษาควรจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) สำหรับการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นในจังหวัดปทุมธานีในเชิงคุณภาพ

2.2 ควรศึกษาการตอบสนองหรือความสนใจที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์(AI)ของวัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรกมล ศรีวัฒน์. (2566). **หลักสูตร AI สำหรับนักศึกษาไทยในยุคBANI.** กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). **รายงานการพัฒนาและขยายโอกาสทางการศึกษาด้วย AI.** กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.).

เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. (2564). ความท้าทายของการใช้ AI ในระบบการศึกษาไทย. **วารสารการศึกษาเพื่อการพัฒนา,** 12(3), 45–60.

จตุพร แทนเถื่อน และ ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว. (2566). การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียน. **Journal of Applied Education,** 1(4), 23–28.

จันทร์พา ทัดภูธร และ จุฑามาศ สำฤทธิ์. (2568). การใช้แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์สำหรับการเรียนรู้คำศัพท์ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยไทย: กรณีศึกษา. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,** 12(1), 112–122.

ไทยรัฐออนไลน์. (2567). **AI เทคโนโลยีเปลี่ยนโลกที่ใกล้ตัวกว่าที่คิด.** [Online]. Available: https://www.thairath.co.th/news/tech. [2568, มกราคม 30].

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS** (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

พีระพงษ์ แสวงศร. (2566). **การศึกษาการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับระบบการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย** (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการ). วิทยาลัยการจัดการ, มหาวิทยาลัยมหิดล.

หน่วยพัฒนาและบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2566). **AI ด้านการศึกษากับการพัฒนาการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

Aleven, V., McLaughlin, E. A., & Koedinger, K. R. (2022). AI-enhanced learning: Self-regulated learning and metacognition in intelligent tutoring systems. **Educational Psychologist.** [Online]. 57, (1), 42–57. Available: https://doi.org/10.1080/00461520.2021.2007348. [2025, January 30].

Chai, C. S., Zhang, B., Li, Y., & Tan, L. (2023). Artificial intelligence in education: Motivation, engagement, and performance. **Computers & Education.** [Online]. 196, 104676. Available: https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104676. [2025, January 30].

Chatty Garrate. (2023). **The impact of artificial intelligence on kids and teens.** [Online]. Available: https://aimagazine.com/machine-learning/the-impact-of-artificial-intelligence-on-kids-and-teens. [2025, January 30].

Chen, L., Ding, Y., & Ruan, M. (2023). Investigating the role of teacher and peer support in AI-based blended learning. **Interactive Learning Environments.** [Online]. Available: https://doi.org/10.1080/10494820.2023.2203687. [2025, January 30].

Chen, X., Xie, H., & Hwang, G.-J. (2020). A multi-perspective review of AI-supported learning systems. **Educational Technology & Society.** [Online]. 23, (4), 1–18. Available: DOI: 10.1016/j.caeai.2020.100005. [2025, January 30].

Chen, X., Zou, D., Cheng, G., & Xie, H. (2022). Artificial intelligence in education: A review of recent developments. **Educational Technology & Society.** [Online]. 25, (1), 1–13. Available: DOI: 10.2307/48647028. [2025, January 30].

Deng, F., & Yu, S. (2023). Understanding adolescents' learning experiences with artificial intelligence: A focus on personalization and engagement. **Computers & Education.** [Online]. 200, 104780. Available: https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104780. [2025, January 30].

Godwin-Jones, R. (2020). Emerging technologies: Learning with AI: Authenticity, agency, and equity. **Language Learning & Technology.** [Online]. 24, (3), 2–8. Available: https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/44729/1/24_03_godwin-jones.pdf. [2025, January 30].

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2021). **Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning.** [Online]. Available: https://curriculumredesign.org/wp-content/uploads/AI-in-Education_Promises-and-Implications_CCR.pdf. [2025, January 30].

Kim, J. (2021). Learning and teaching online during Covid-19: Experiences of student teachers in an early childhood education practicum. **International Journal of Early Childhood.** [Online]. 53, (1), 145–158. Available: https://doi.org/10.1007/s13158-021-00273-1. [2025, January 30].

Kim, S. Y., & Kim, H. J. (2021). Effects of real-time AI tutoring systems on students' academic engagement and performance. **Interactive Learning Environments.** [Online]. 29, (8), 1187–1204. Available: https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1734621. [2025, January 30].

Li, Y., Wang, Q., & Tang, Y. (2023). Enhancing self-regulated learning skills using AI-powered tools: A case study in secondary education. **Education and Information Technologies.** [Online]. 28, 3765–3782. Available: https://doi.org/10.1007/s10639-023-11625-z. [2025, January 30].

Long, D., & Magerko, B. (2020). What is AI literacy? Competencies and design considerations. **Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems.** [Online]. 1–16. Available: https://doi.org/10.1145/3313831.3376727. [2025, January 30].

Luan, S., Zhao, X., & Liu, Q. (2022). Students' attitudes toward artificial intelligence in education: A large-scale survey in China. **Computers & Education.** [Online]. 190, 104610. Available: https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104610. [2025, January 30].

Ng, W., Nicholas, H., & Williams, A. (2021). Towards AI literacy: Development and implementation of an AI curriculum for secondary schools. **Education and Information Technologies.** [Online]. 26, (5), 6141–6160. Available: https://doi.org/10.1007/s10639-021-10534-0. [2025, January 30].

Ocean Sky Network. (2024). **AI and its transformative impact on the world.** [Online]. Available: https://www.oceanskynetwork.com. [2025, January 30].

Ribeiro, M. T., Singh, S., & Guestrin, C. (2022). Why should I trust you? Explaining the predictions of any classifier. **Proceedings of the 22nd ACM SIGKDD.** [Online]. 1135–1144. Available: https://doi.org/10.1145/2939672.2939778. [2025, January 30].

Shunsen Huang, Liu, Q., & Zhang, Y. (2024). AI technology panic—is AI dependence bad for mental health? A cross-lagged panel model and the mediating roles of motivations for AI use among adolescents. **Psychology Research and Behavior Management.** [Online]. 17, 1087–1102. Available: https://doi.org/10.2147/PRBM.S451330. [2025, January 30].

Tadesse, S., & Muluye, W. (2020). The impact of COVID-19 pandemic on education system in developing countries: A review. **Open Journal of Social Sciences.** [Online]. 8, (10), 159–170. Available: https://doi.org/10.4236/jss.2020.810011. [2025, January 30].

UNESCO. (2021). **AI and education: Guidance for policy-makers.** [Online]. Available: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377071. [2025, January 30].

UNESCO. (2023). **Guidance for generative AI in education and research.** [Online]. Available: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383439. [2025, January 30].

VanLehn, K. (2019). The relative effectiveness of human tutoring, intelligent tutoring systems, and other tutoring systems. **Educational Psychologist.** [Online]. 46, (4), 197–221. Available: https://doi.org/10.1080/00461520.2011.611369. [2025, January 30].

Wang, C., & Liu, T. (2022). Adolescent attitudes toward AI-enhanced learning platforms: Evidence from Duolingo and Khan Academy. **British Journal of Educational Technology.** [Online]. 53, (5), 1180–1195. Available: https://doi.org/10.1111/bjet.13216. [2025, January 30].

Zhou, D., Liu, M., & Xu, D. (2023). Trust in artificial intelligence in education: A systematic review. **Educational Technology Research and Development.** [Online]. Available: https://doi.org/10.1007/s11423-023-10219-y. [2025, January 30].

สภาพและความคาดหวังการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

THE CURRENT CONDITIONS AND THE EXPECTATIONS OF THE INCLUSIVE EDUCATION MANAGEMENT BASED ON THE SEAT FRAMEWORK FOR INCLUSIVE PRIMARY SCHOOLS UNDER THE SAMUT SONGKHRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ปานิศรา วาริสสอน[1], จรีพร โชติพิบูลย์ทรัพย์[2]
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), นักศึกษา[1]
ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), อาจารย์[2]
ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก
Panisara Warissorn[1], Jareeporn Chotipiboonsub[2]
M.Ed. (Educational Administration), Master's Degree Student[1]
Ed.D. (Educational Administration), Lecturer[2]
Department of Educational Administration, Faculty of Liberal Arts, Southeast Bangkok University
ID: https://orcid.org/0009-0003-8299-9494
Corresponding author: Email noinars123@gmail.com[1], jareepornc@hotmail.com[2]

(Received : July 13, 2025; Edit : July 21, 2025; accepted : July 22, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามโครงสร้าง SEAT (Students, Environment, Activities, Tools) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม และ 2) เสนอแนวทางการจัดการศึกษาตามโครงสร้างดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานเรียนรวม จำนวน 84 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและดัชนีความจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอยู่ในระดับน้อย ขณะที่ความคาดหวังอยู่ในระดับสูงมาก โดยด้านสิ่งแวดล้อมมีความคาดหวังสูงสุด รองลงมาคือ เครื่องมือ นักเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางที่สังเคราะห์ได้เน้นการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ได้แก่ ด้านนักเรียน (S) ส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างด้านสิ่งแวดล้อม (E) ปรับสภาพแวดล้อมและใช้เทคโนโลยีสนับสนุน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A) พัฒนาหลักสูตรและระบบ IEP และด้านเครื่องมือ (T) ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน จัดสรรงบประมาณ และใช้กรอบ SEAT อย่างครบวงจร แนวทางเหล่านี้เป็นผลลัพธ์สำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม, โครงสร้างซีท SEAT Framework, ความคาดหวัง, โรงเรียนประถมเรียนรวม

Abstract

This research aimed to: 1) examine the current conditions and expectations regarding inclusive education management based on the SEAT framework (Students, Environment, Activities, Tools) for inclusive primary schools under the Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office, and 2) propose appropriate management guidelines based on the SEAT framework. The sample group consisted of 84 school administrators and inclusive education coordinators, selected through purposive sampling. Data were collected using a questionnaire that was content-validated (IOC = .67–1.00) and had a high reliability coefficient (α = .98). Data analysis employed descriptive statistics and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$).

The findings revealed that the current state of inclusive education management was at a low level, while expectations were very high. The highest expectation was found in the environmental aspect, followed by tools, students, and learning activities, respectively. The synthesized guidelines emphasized systematic development in all four components: Students (S) promoting understanding and acceptance of differences; Environment (E) improving physical spaces and integrating learning technologies; Activities (A) enhancing curriculum and IEP systems; and Tools (T) encouraging classroom research, allocating budgets, and applying the SEAT framework comprehensively. These guidelines represent a key outcome of the study, providing a concrete and sustainable approach to improving the quality of inclusive education management.

Keywords: Inclusive Education Management, SEAT Framework, Expectations, Inclusive Primary Schools

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) เป็นแนวทางสำคัญที่มุ่งส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมสำหรับเด็กทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ทั้งนี้ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้เน้นย้ำให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้และเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไปแทนการแยกเรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และปลูกฝังความเข้าใจในสิทธิ ความเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการเรียนรวมในประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหา เช่น ขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ ทรัพยากรและเครื่องมือสนับสนุนที่ไม่เพียงพอ ระบบการประเมินและการช่วยเหลือที่ยังไม่ครอบคลุม และแนวทางการบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งชนบทที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้การจัดการเรียนรวมยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โรงเรียนหลายแห่งมีจำนวนนักเรียนในห้องเรียนสูง แต่มีครูการศึกษาพิเศษจำกัด การเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความแตกต่างเฉพาะบุคคลทำได้อย่างจำกัด

จากปัญหาดังกล่าว แนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรวม คือ โครงสร้าง SEAT (Students, Environment, Activities, Tools) ของดร.เบญจา ชลธาร์นนท์ ซึ่งพัฒนาโดยอิงแนวคิดระบบการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมและการสนับสนุนตามบริบทของผู้เรียน โดยมีการศึกษาในหลายพื้นที่พบว่าการประยุกต์ใช้ SEAT Framework ช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น (เบญจา ชลธาร์นนท์, 2553 : 5-7) อีกทั้งมีการชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้และการวางระบบสนับสนุนในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ (ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ, 2557 : บทคัดย่อ)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษา สภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามโครงสร้าง SEAT Framework สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสงคราม และเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่กึ่งชนบท เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพและความยั่งยืนของการจัดการศึกษาเพื่อเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างแท้จริง

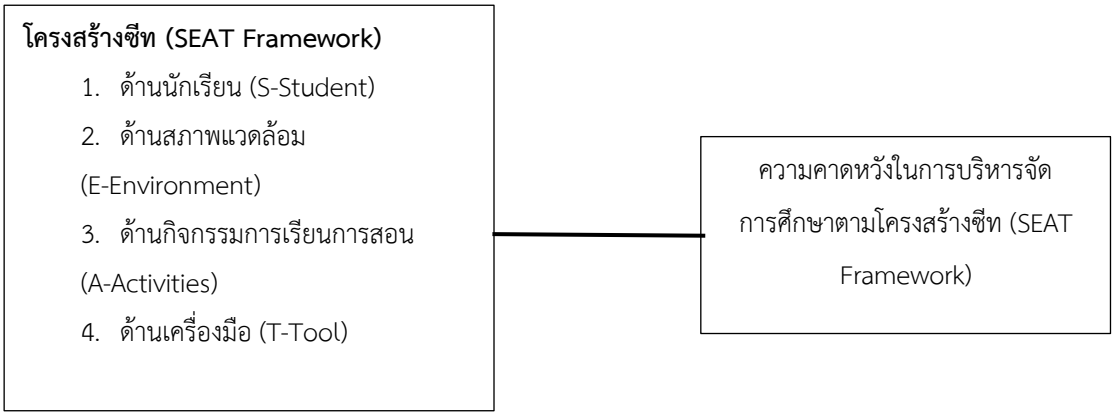
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

2. เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 42 โรงเรียน จำนวน 522 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูการศึกษาพิเศษ หรือครูที่มีหน้าที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 84

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ โครงสร้างซีท (SEAT Framework) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านนักเรียน (S-Students) ด้านสภาพแวดล้อม (E-Environment) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A-Activities) และด้านเครื่องมือ (T-Tools)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทสำรวจรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งที่เกี่ยวข้อง ประสบการณ์ในการทำงาน และความรู้พื้นฐานด้านการศึกษาพิเศษ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านนักเรียน 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) ด้านเครื่องมือ ซึ่งผ่านการหาความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง .67 - 1.00 และนำผลการประเมินมาปรับปรุง และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) ในโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ใช้แบบสอบถาม 30 ชุด ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับประชากร และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (α-Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .98 แล้วทำหนังสือขอจริยธรรมในการวิจัย และนำไปขออนุญาตขอเก็บข้อมูลกับประชากร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ขอเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงครามที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวม จำนวน 42 โรงเรียน พร้อมส่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัยให้ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูการศึกษาพิเศษ หรือครูที่มีหน้าที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวม รวมทั้งสิ้น 84 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และนำข้อมูลการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยมาสรุปเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิธีการทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

การวิเคราะห์แบบสอบถาม ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ของ Best (1977) กำหนดเกณฑ์ได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26 – 4.00 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและความคาดหวัง ในระดับที่มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.25 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและความคาดหวัง ในระดับที่มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76 – 2.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและความคาดหวัง ในระดับที่น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.75 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและความคาดหวัง ในระดับที่น้อยที่สุด

และวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความคาดหวังด้วยสูตรคำนวณเทคนิค Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) เลือกค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความคาดหวังแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) ที่มีค่าในระดับมากที่สุด เพื่อนำมาเป็นแนวทางสร้างสรรค์ใหม่ในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

ผลการวิจัย

1) สภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

การบริหารการจัดการเรียนรวม	สภาพปัจจุบัน				ความคาดหวัง			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านนักเรียน (S : Students)	2.39	.973	น้อย	2	3.95	.209	มากที่สุด	2
2. ด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment)	2.22	1.017	น้อย	4	3.95	.224	มากที่สุด	3
3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities)	2.42	.890	น้อย	1	3.96	.201	มากที่สุด	1
4. ด้านเครื่องมือ (T : Tools)	2.31	.985	น้อย	3	3.94	.228	มากที่สุด	4

การบริหารการจัดการเรียนรวม	สภาพปัจจุบัน				ความคาดหวัง			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
รวม	2.35	.965	น้อย	-	3.95	.215	มากที่สุด	-

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยรวม พบว่า

สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยรวม = 2.35) สะท้อนถึงข้อจำกัดในการดำเนินงานในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม (E) ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (2.22) เช่น การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่ใช้สอย และความปลอดภัยในโรงเรียน ยังไม่เพียงพอต่อการรองรับความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

ในขณะที่ ความคาดหวังของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.95) โดยเฉพาะในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A) ซึ่งได้รับความคาดหวังสูงสุด (3.96) สะท้อนถึงความต้องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2) ผลการวิเคราะห์ความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

การบริหารการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม	N = 84				สรุปผล ($PNI_{modified}$)	
	สภาพปัจจุบัน (D)		ความคาดหวัง (I)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	(I-D)/D	ลำดับ
1. ด้านนักเรียน (S : Students)	2.39	.973	3.95	.209	.65	3
2. ด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment)	2.22	1.017	3.95	.224	.78	1
3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities)	2.42	.890	3.96	.201	.64	4
4. ด้านเครื่องมือ (T : Tools)	2.31	.985	3.94	.228	.71	2
รวม	2.35	.965	3.95	.215	.68	-

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ด้วยค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ซึ่งใช้เพื่อระบุระดับความเร่งด่วนของความต้องการ พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อม (E) มีค่าดัชนีสูงสุดที่ .78 รองลงมาคือด้านเครื่องมือ (T) ที่ .71 สะท้อนว่าโรงเรียนมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่ม และต้องมีเครื่องมือ เทคโนโลยี และทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดสมุทรสงครามที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการเรียนรวมจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเชิงระบบ

3) แนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสงคราม

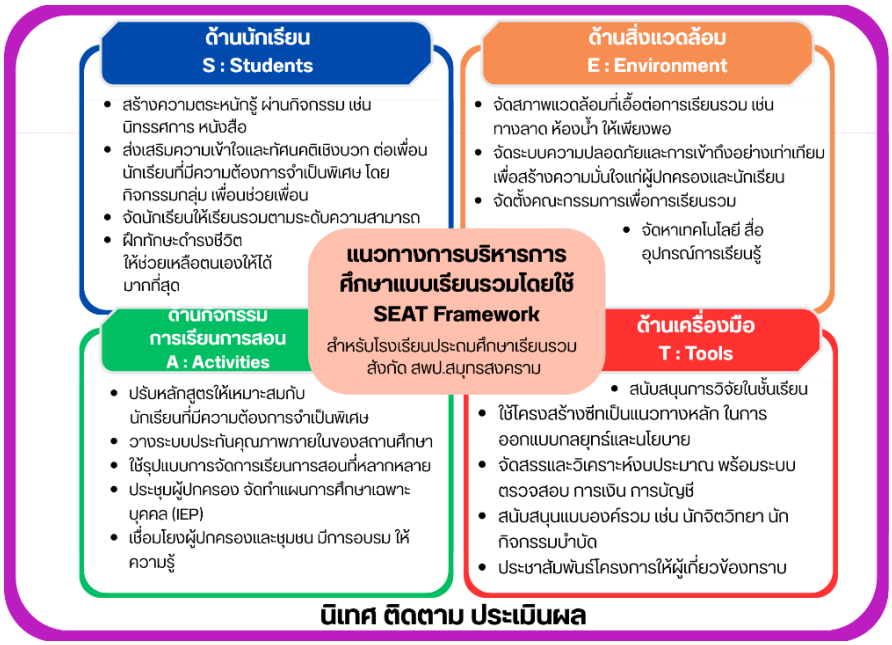
แนวทางที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ เป็นฉบับร่างสร้างสรรค์ใหม่ ซึ่งหมายถึง แนวทางที่สังเคราะห์ขึ้นใหม่จากข้อมูลภาคสนาม โดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เป็นฐาน และออกแบบให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้บริบทท้องถิ่น จุดเด่นของแนวทางนี้คือความเป็นระบบ และสอดคล้องกับปัญหาเฉพาะด้าน โดยครอบคลุม 4 องค์ประกอบหลักของ SEAT Framework ได้แก่

(1) ด้านนักเรียน (S : Students) มีแนวทางในการดำเนินงาน เน้นการสร้างทักษะชีวิต ส่งเสริมความเข้าใจในความแตกต่าง และการมีส่วนร่วมของนักเรียนทั่วไป

(2) ด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment) มีแนวทางในการดำเนินงาน ปรับปรุงสิ่งปลูกสร้างและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ปลอดภัย และรองรับทุกความต้องการ

(3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) มีแนวทางในการดำเนินงาน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะบุคคล พัฒนาระบบการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล และสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัว

(4) ด้านเครื่องมือ (T : Tools) มีแนวทางในการดำเนินงาน วางระบบติดตาม ประเมิน ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน และจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม โดยใช้โครงสร้างซีท สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม สังกัดสำนักงานเชตพื้นการศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตาม โครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

สภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) ด้านนักเรียน (S : Students)

ด้านเครื่องมือ (T : Tools) และด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment) ตามลำดับ อันเนื่องมาจากครูมีความรู้มาจากการอบรม จึงมีเทคนิควิธีการเฉพาะในการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มีการสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนหลังจากการวัดผลระหว่างเรียนในกรณีที่ไม่ผ่านเกณฑ์ อีกทั้งยังมีการวัดผล ประเมินผล และนำผลการประเมินของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมาปรับปรุงเป็นระยะสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ (เบญจา ชลธาร์นนท์,2546) ในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม โรงเรียนควรเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนทั่วไป โดยส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่เปิดกว้างต่อเพื่อนนักเรียนที่มีความบกพร่อง ส่งเสริมให้สามารถให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมและปฏิบัติอย่างถูกต้องตามความจำเป็น (เบญจา ชลธาร์นนท์, 2546 : 14-15) ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเน้นให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการที่ว่า “ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้” และให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง ฝึกทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การจัดการ การแก้ปัญหา รวมถึงการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

ความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) ด้านนักเรียน (S : Students) ด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment) และด้านเครื่องมือ (T : Tools) ตามลำดับ โดยต้องเริ่มมาจากผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ปกครองและชุมชน มีการวางแผนและจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) ให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อีกทั้งต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ เช่น ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน การเรียนแบบร่วมมือกัน การสอนเสริม ต้องมีมีเทคนิค วิธีการเฉพาะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และการประเมินความก้าวหน้าตามสภาพจริงโดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและรายงานผลการเรียนของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ วิจัยของ (จาตุรงค์ เจริญนำ,2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนจัดการเรียนร่วมใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า ครูมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม แต่ยังขาดทักษะในการจัดทำแผน IEP และ IIP อีกทั้งฝ่ายบริหารควรมีการประสานงานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนพิการที่เรียนร่วมอย่างเหมาะสม และยังสอดคล้องกับวิจัยของ (อนุวรรตน์ ช่างหล่อ,2561) ได้ศึกษาการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนจัดการเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 พบว่า การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนจัดการเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

วิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความคาดหวังในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเรียนรวม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ด้วยสูตรคำนวณเทคนิค Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) เมื่อเรียงลำดับตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) จากมากไปหาน้อยได้ตามลำดับดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment) ด้านเครื่องมือ (T : Tools) ด้านนักเรียน (S : Students) และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) ตามลำดับ โดยสิ่งที่โรงเรียนมีความคาดหวังมากคือ การจัดอาคารเรียนให้มีความเหมาะสม และความปลอดภัย นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษสามารถเข้าถึงได้ โรงเรียนต้องจัดสิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อีกทั้งผู้บริหารต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศในการเรียนรวม

ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ (ธีระพงษ์ พรมกุล,2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) เป็นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาพิเศษควรร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมให้แก่ครูและบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความหลากหลายทางความต้องการ นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการประจำโรงเรียนที่มีบทบาทในการวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรวม โดยสมาชิกควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินงานด้านการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ (พนิดา บุญยศยิ่ง,2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการเรียนรวมอย่างชัดเจน โดยให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสมและเป็นระบบ ทั้งผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองต่างมีความเข้าใจร่วมกันและเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ได้รับสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับนักเรียนทั่วไป โดยมีความเชื่อร่วมกันว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องล้วนมีศักยภาพในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ หากได้รับการสนับสนุนและโอกาสที่เหมาะสม และพัชริดา นิลสุข (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับคนพิการมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ครูผู้สอนทุกคนควรได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้แบบเรียนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ โรงเรียนควรจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง เช่น สื่อการเรียนการสอนเฉพาะทาง ตำราเรียนสำหรับผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางการรับรู้ และบริการสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษา จากการศึกษาพบว่า ด้านสิ่งแวดล้อม (E : Environment) มีความคาดหวังมากที่สุด ต้นสังกัดและสถานศึกษา ควรมีการวางแผน ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาพื้นที่ อาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา เพื่อรองรับต่อการเข้าถึงการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ด้านเครื่องมือ (T : Tools) ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียนพื้นฐานด้านการศึกษาพิเศษ ใช้โครงสร้างซีทเป็นข้อกำหนดในการจัดกาเรียนรวม วางแผนจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการจัดการเรียนรวมเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งจัดทำระบบบัญชี ติดตาม ตรวจสอบ ด้านนักเรียน (S :Students) นักเรียนทั่วไปและนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้มีความเข้าใจ ยอมรับ และเต็มใจที่จะช่วยเหลือเพื่อนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จัดนักเรียนเรียนรวมตามระดับความสามารถและความเหมาะสม จัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) สถานศึกษาจัดทำ ปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเรียนรวมในสถานศึกษา สถานศึกษามีการจัดวางระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีขั้นตอนชัดเจน ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอบรม ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในการพัฒนาผู้เรียน และนำมาจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาในเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

2.2 ควรศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมประสบความสำเร็จ

2.3 ควรมีการศึกษา เจตคติของครูที่มีต่อการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

2.4 ควรมีการศึกษา การบริหารสถานศึกษาประเภทอื่น ๆ เพิ่มเติมในโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

เอกสารอ้างอิง

จาตุรงค์ เจริญนำ. (2558). **การศึกษาสภาพการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนจัดการเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ณัชพร ศุภสมุทร์, และคณะ. (2557). **การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงสร้างซีท สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (รายงานวิจัย).** สถาบันราชานุกูลกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

เตือนจิต มูลอินทร์. (2563). **การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีระพงษ์ พรมกุล. (2558). **สภาพการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) เป็นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยบูรพา.

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2546). **คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2548). **คู่มือการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2553). **คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท.** กรุงเทพฯ : เทพายการพิมพ์.

พนิดา บุญยศยิ่ง. (2564). **การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาวิทยาลัยพะเยา.

พัชริดา นิลสุข. (2558). **การบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุชาดา บุบผา. (2557). **ตำราการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education)**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สุมาลี รามฤทธิ์. (2559). **รูปแบบการจัดการเรียนรวมที่ประสิทธิภาพ สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4**. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2567). **แนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ :สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

อนุวรรตน์ ช่างหล่อ. (2561). **การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของ โรงเรียนจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Joe Johnson, Ruth Busby. (2015). **Including Young Learners with Special Needs In Social, Studies Classrooms.** Alabama, USA: Troy University.

Ronel Heyns. (2018). **Quality Management System for Education and Training Providers,** accessed December 1 1, 2018, available from http://www.saqa.org.za/docs/ pol/2003/qms_prov.pdf

Sencibaugh, J. M. & Sencibaugh, A. M. (2016). **An Analysis of Cooperative Learning Approaches for Students with Learning Disabilitics. Education,** 136(3), 356-364.

Stubbs, S. (2002). **Inclusive Education : Where there are few resources**. The Atlas-Alliance.

การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

DEVELOPMENT OF ENGLISH READING ACTIVITIES USING DIFFERENTIATED INSTRUCTION (D.I.) TO ENHANCE ENGLISH READING COMPREHENSION OF MATTAYOMSUKSA 6 STUDENTS

ธนภรณ์ จำปีเพชร[1], อุดมลักษม์ กูลศรีโรจน์[2], พงศธร มหาวิจิตร[3],
โรงเรียนสตรีนครสวรรค์[1], มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์[2], มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์[3]
Thanapond Jumpeephet[1], Udomluck Koolsriroj[2], Pongsatorn Mahavijit[3],
Satrinakhonsawan School[1], Kasetsart University[2], Kasetsart University[3]
Corresponding Author E-mail : thana.jump@gmail.com[1], udomluk.ko@ku.th[2], feduptm@ku.ac.th[3]

(Received : July 22, 2025; Edit : July 28, 2025; accepted : July 29, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiated Instruction : DI) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่าง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 106 คน โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลรายหน่วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ Music to The Ears, Symbols We Live By, More Than Words และ Beyond The Game ที่มีประสิทธิภาพ 2) ผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ ระดับ ดีเยี่ยม 3) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล อยู่ในระดับเหมาะสมมาก

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล, ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop English lesson plans through Differentiated Instruction (DI) to enhance English reading comprehension of matthayomsuksa 6 students at Satrinkahonsawan School, and 2) to study the effect of applying the lesson plans based on DI to improve English reading comprehension, and 3) to investigate the students' opinions toward the DI lesson plans. The sample group consisted of 106 students at Satrinakhonsawan School selected through cluster sampling. The research instruments included: 1) differentiated lesson plans, 2) an English reading comprehension test, and 3) a student opinion questionnaire. The data were analyzed using content analysis, mean, percentage, and standard deviation.

The research findings revealed that: 1) the developed reading activities based on the differentiated instruction approach to enhance reading comprehension skills consisted of four instructional units: Music to the Ears, Symbols We Live By, More Than Words, and Beyond the Game, which proved to be effective 2) students' post-test scores in reading comprehension were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level, and the learning outcomes across all four units were rated at an excellent level; and 3) students' opinions toward differentiated instruction were rated at a highly appropriate level.

Keywords : Differentiated Instruction, English Reading Comprehension, Upper Secondary Level

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการศึกษามีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบการศึกษาทั่วโลกต้องปรับตัว เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562 : 1 - 2) ซึ่งล้วนเป็นทักษะสำคัญที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะภาษาอังกฤษ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงองค์ความรู้ และเป็นทักษะพื้นฐานที่ช่วยพัฒนา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งด้านการเรียน ด้านการทำงาน และด้านการใช้ชีวิตในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษ ที่เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ และเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จทางวิชาการ (Anderson, 1999: 1) ดังนั้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 จึงกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเน้นย้ำว่านักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (มาตรา 22) โดยเน้นจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล (มาตรา 24) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 8–9) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังได้ระบุให้ครูศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน พร้อมประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 12–13) โดยการจัดการศึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiated Instruction) ตามแนวทางของ Tomlinson ที่เป็นกระบวนการที่ครูปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียนในห้องเรียน ทั้งในด้านเนื้อหา (Content) กระบวนการเรียนรู้ (Process) และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (Product) โดยยึดตามความสามารถ ระดับความเข้าใจ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนสามารถ

เรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ (Tomlinson, 2001: 2) ในบริบทของห้องเรียนไทยที่มีนักเรียนจำนวนมากและมีระดับความสามารถที่หลากหลาย แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เช่น การแบ่งกลุ่มตามระดับ การใช้สื่อที่หลากหลาย และการให้ทางเลือกในการแสดงผลการเรียนรู้ ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่ได้มุ่งเน้นที่การลดหรือเพิ่มปริมาณเนื้อหา แต่เน้นการเข้าถึงและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างแท้จริง ตอบสนองผู้เรียนที่มีพื้นฐานและความสนใจแตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งพัฒนาทุกคน อย่างแท้จริง และลดปัญหาผู้เรียน “ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง”

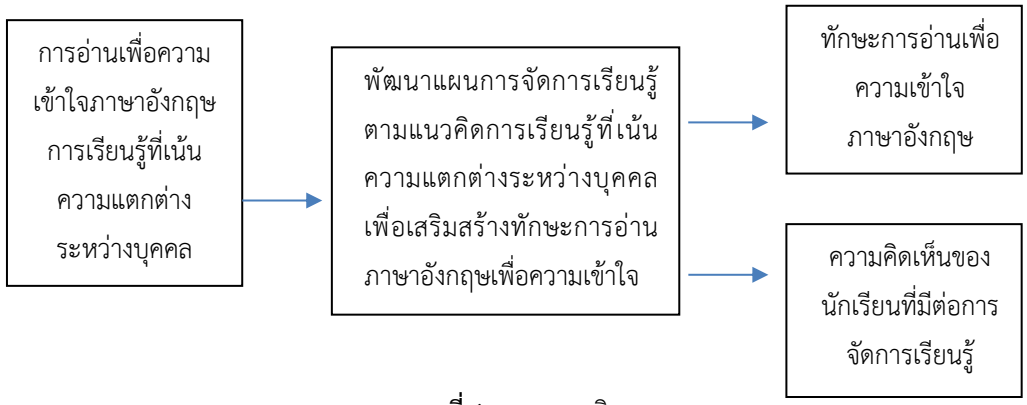
อย่างไรก็ตาม ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียนในประเทศไทยยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาอย่างเร่งด่วน จากรายงานการจัดอันดับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษทั่วโลก หรือ English Proficiency Index ที่จัดทำขึ้นโดยสถาบัน Education First เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2566 พบว่า ประเทศไทยมีผลทักษะการใช้ภาษาอังกฤษอยู่อันดับที่ 106 จากทั้งหมด 116 ประเทศทั่วโลก และมีคะแนนเฉลี่ย 415 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในระดับต่ำมาก (Very Low Proficiency) เมื่อเปรียบเทียบผลสำรวจในระดับภูมิภาคเอเชียทั้งหมด 23 ประเทศ ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 21 และเมื่อเปรียบเทียบเพียงกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียนทั้งหมด 9 ประเทศ ประเทศไทยอยู่อันกับสุดท้าย คือ อันดับที่ 9 (Education First, 2024) และพิจารณาผลการทดสอบระดับชาติในรายวิชาภาษาอังกฤษของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากแบบทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ผลคะแนนเฉลี่ยในรายวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2564 – 2567 คะแนนเต็ม 100 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 27.38, 35.60, 29.90 และ 34.24 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่า 50 จากคะแนนเต็ม 100 สะท้อนถึงปัญหาด้านความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน และโดยเฉพาะด้านทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567)

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการสอนภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในบริบทของโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนจำนวนมากในแต่ละห้องเรียน และนักเรียนมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ สอดคล้องกับ Kolb ที่นำเสนอความแตกต่างของผู้เรียนทั้งทางด้านความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถในการปรับตัว การแก้ปัญหา และรูปแบบการเรียนรู้ (Kolb, 1984: 31) ทำให้การจัดการเรียนรู้แบบเดียวไม่สามารถตอบสนองนักเรียนทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างผู้เรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่ที่นักเรียนที่มีความแตกต่างเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันของแต่ละบุคคลเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ จำนวน 13 ห้องเรียน จาก 3 แผนการเรียน ประกอบด้วย แผนการเรียนคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์, แผนการเรียนศิลป์ – ภาษาที่สอง และแผนการเรียนศิลป์ - ทั่วไป รวมทั้งสิ้น 524 คน

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 106 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 3 ห้องเรียน จาก 3 แผนการเรียน คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 แผนการเรียนคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/6 แผนการเรียนศิลป์ – ภาษาอังกฤษ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/13 แผนการเรียนศิลป์ - ทั่วไป ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

ตัวแปร

ตัวแปรจัดกระทำ คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

ตัวแปรตาม คือ ทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษโดยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ แผนละ 3 คาบ จำนวน 12 คาบ

แบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ

1. **การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ**

แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษโดยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ แผนละ 3 คาบ จำนวน 12 คาบ

1.1 ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช **2551 (**ฉบับปรับปรุง **2560)** สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหารายวิชาภาษาอังกฤษรอบรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ **6**

1.2 บูรณาการองค์ประกอบทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจทั้ง **4** องค์ประกอบกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ

ภายในแผนการจัดการเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.52 ถึง 4.73 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.45 ถึง 0.50 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 แผน มีค่าเท่ากับ 4.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 0.49 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสมมากที่สุด

2. แบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ

2.1 ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ

2.2 ออกแบบผังการออกข้อสอบ (Test Blueprint) สำหรับแบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ โดยสร้างแบบทดสอบแบบปรนัย จำนวน 4 ตัวเลือก โดยข้อคำถามมีจำนวนเป็น 2 เท่าของจำนวนข้อสอบที่ต้องการ รวมทั้งสิ้น 40 ข้อ ใช้องค์ประกอบของทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย การจับใจความ การขยายความ การตีความ การสรุปความ

2.3 แบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับผลการเรียนรู้ที่ต้องการวัดค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าแบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ มีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และคัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านความเห็นชอบจาก 40 ข้อ เหลือ 32 ข้อ

2.4 แบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของข้อคำถามเป็นรายข้อ ด้านความยากง่ายและอำนาจจำแนก ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

2.5 ความยากง่าย (p) จำแนกตามคะแนนรวมของแบบวัดทักษะการอ่าน คือ กลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ การจำแนกกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำโดยใช้เทคนิค 27% ดังเกณฑ์การแปลความหมายความยากง่ายของข้อสอบ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2559 : 200) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบภาษาอังกฤษ ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตร KR – 20 มีค่า 0.87 ผู้วิจัยคัดเลือกข้อสอบที่มีเกณฑ์ที่กำหนด ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) อยู่ระหว่าง 0.50 0.60 มีความยากพอเหมาะนำไป ความยากง่ายเท่ากับ 0.20 – 0.80 เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

3.2 สร้างแบบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยกำหนดเนื้อหาทั้งหมด 3 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหา (Differentiated Content) 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ (Differentiated Process) 3) ด้านผลงาน/ภาระงาน (Differentiated Product)

3.3 นำแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและเสนอแนะเพิ่มเติม แก้ไข และนำแบบสอบถามที่แก้ไข เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินผล จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับประเด็นที่ต้องการ

3.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ข้อความ และความเมหาะสมของแบบสอบถาม แล้วจึงนำไปทดลองใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบข้อมูลตามรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design (พิสณุ ฟองศรี, 2553: 111) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้นนำไปทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียน (Pre-Test) เพื่อวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และบันทึกผลคะแนนก่อนการเรียนรู้เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 12 คาบเรียน คาบเรียนละ 50 นาที ในรายวิชาภาษาอังกฤษรอบรู้ จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนที่ได้จากแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยข้อมูลคะแนนที่ได้จากการประเมินผลงานแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าเฉลี่ยร้อยละ

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลังดำเนินการทดลองโดยนำแบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Post-Test) ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับแบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนเรียน แต่มีการสลับข้อคำถาม

4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยใช้ค่าเฉลี่ยเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนแต่ละข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเหมาะสมมาก ระดับเหมาะสม และระดับควรปรับปรุง จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยและแปลความหมายตามเกณฑ์ 3 ระดับ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

2. การวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ โดยตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประเมินความสอดคล้องของข้อสอบแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ ค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบปรนัยแต่ละข้อ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อสอบ และค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 สำหรับข้อสอบแบบปรนัย เพื่อประเมินความเที่ยงของเครื่องมือ

3. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ IOC จากนั้นเมื่อได้ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำไปแปลความหมายของค่าระดับตามเกณฑ์ ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์

หน่วยที่	**เรื่อง**	**องค์ประกอบ DI**	**องค์ประกอบทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ**	**จำนวน (คาบ)**	**ผลการประเมินคุณภาพแผน**	
					$\overline{X}$	S.D.
1. Music To the Ears	Let's Hear from Them	การจับใจความ	Tiered Content	1	4.73	0.05
	New In the Music World Video Game Music		Tiered Process	1		
	Learning to The Sound of Music		Tiered Product	1		
2. Symbols We Live By	Color Me Pink	การขยายความ	Tiered Content	1	4.63	0.08
	The Origin of The Chinese Zodiac		Tiered Process	1		
	And The Lucky Number Is…		Tiered Product	1		
3. More Than Words	Subtle Expression: Small Clue We Don't Say	การตีความ	Tiered Content	1	4.58	0.30
	The Power of Body Language		Tiered Process	1		
	Actions Speak Louder Than Words		Tiered Product	1		
4. Beyond the Game	Winning at Any Cost?	การประเมินค่า	Tiered Content	1	4.63	0.25
	Talent or Teamwork?		Tiered Process	1		
	Too Much Pressure to Succeed		Tiered Product	1		
รวม				12	4.64	0.17

ตารางที่ 1 ตารางแสดงรายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

จากตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย จำนวน 4 หน่วย คือ Music To the Ears, Symbols We Live By, More Than Words, และ Beyond the Game ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ คือ การจับใจความ การขยายความ การตีความ การประเมินค่า ทั้งนี้ แต่ละแผนการเรียนรู้ครอบคลุมองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่าง ได้แก่ Tiered Content, Tiered Process และ Tiered Product ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.58 ถึง 4.73 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.05 ถึง 0.30 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 แผน มีค่าเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 0.49 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสมมากที่สุด

ผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.1 ผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน

(n=106)

แบบทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D	ΣD	$\bar{D}$	$S.D._D$	Z	P
ก่อนเรียน	20	10.16	3.06	315	2.97	1.40	21.83	.00
หลังเรียน	20	13.07	3.54					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 10.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.06 ขณะที่ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 13.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.54 เมื่อคำนวณผลต่างของคะแนนแต่ละคน (หลังเรียน - ก่อนเรียน) ได้ผลต่างเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างเท่ากับ 1.40 เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปวิเคราะห์ด้วย Z-test ได้ค่า Z เท่ากับ 21.83 และค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ เท่ากับ .00 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P < 0.05$)

2.2 ผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจระหว่างเรียน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ รายหน่วยการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้	**ระดับทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ**	**แผนการเรียนวิทย์-คณิตฯ**	**แผนการเรียนศิลป์-อังกฤษ**	**แผนการเรียนทั่วไป**
1 Music to The Ears	จับใจความ	87.16	85.78	84.27
2 Symbols We Live By	ตีความ	80.33	80.26	79.82
3 More Than Words	ขยายความ	77.00	76.00	75.00
4 Beyond The Game	ประเมินค่า	84.86	82.07	79.82
คะแนนเฉลี่ยรวม		82.34	81.03	79.73
ระดับคุณภาพ		ดีเลิศ	ดีเลิศ	ดี

จากตารางที่ 3 สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนแต่ละแผนการเรียน ประกอบด้วยแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ แผนการเรียนศิลป์ - ภาษาอังกฤษ และแผนการเรียนทั่วไป มีคะแนนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ร้อยละเฉลี่ยอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน คือ 82.34, 81.03 และ 79.73 ตามลำดับ

ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านเนื้อหา (Differentiated Content)	4.52	0.58	เหมาะสมมาก
2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ (Differentiated Process)	4.45	0.63	เหมาะสมมาก
3. ด้านผลงาน/ภาระงาน (Differentiated Product)	4.48	0.57	เหมาะสมมาก
4. ด้านการส่งเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ	4.48	0.57	เหมาะสมมาก
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.46	0.72	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.48	0.63	เหมาะสมมาก

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีค่าเฉลี่ยรวม คือ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.6 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก นอกจากนี้จากข้อเสนอแนะของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสรุปประเด็นได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ประเด็นข้อเสนอแนะของผู้เรียนมีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ

ประเด็นหัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากความคิดเห็นของผู้เรียน
1.กระบวนการจัดการเรียนรู้	ครูผู้สอนมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มีรูปแบบวิธีการและกลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่างกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถพัฒนาทักษะการอ่านได้
2. บรรยากาศในชั้นเรียน	การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายและมีความสนใจเรียนมากขึ้น
3. ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย	ภาระงานมีความหลากหลาย เปิดกว้าง เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน
4. ครูผู้สอน	ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีความเข้าใจ ชัดเจนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้จริง

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้น กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด นอกจากนี้ นักเรียนได้ให้ข้อเสนอแนะจากการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ บรรยากาศในชั้นเรียน ภาระงานที่ได้รับมอบหมายและครูผู้สอนนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้นผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีเอื้อต่อทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผลของการประเมินความคิดเห็นอยู่ในระดับ เหมาะสมมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 แผน มีค่าเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 0.49 โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นหลักการสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiated Instruction : DI) (Tomlinson, 2014: 4 - 6) ที่เน้นว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียรู้จำเป็นต้องวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบุคคลก่อน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลด้านความหลากหลายในด้านแผนการเรียน ผลการเรียน ความสนใจ และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนมาวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นใช้โครงสร้างการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในด้าน Tiered Content, Tiered Process และ Tiered Product ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการอ่านในผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสนใจของผู้เรียนและเนื้อหาของบทความภาษาอังกฤษแต่ละเรื่องให้มีความเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมุ่งเน้นให้เนื้อหาของบทความสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การจับใจความ การขยายความ การตีความ และ การประเมินค่า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากงานของทิพวัลย์ อนันตวงศ์ (Anantawong, 2556 : 45) ที่ได้แบ่งระดับการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนออกเป็น 4 องค์ประกอบเช่นเดียวกัน

2.ผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจรายหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้อยู่ในระดับดีเยี่ยม สะท้อนว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสมสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความหลากหลายได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tomlinson ที่กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรเริ่มจากการวิเคราะห์ลักษณะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ พื้นฐานความรู้ และรูปแบบการเรียนรู้ จากนั้นจึงออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในด้านเนื้อหา (Content) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (Tomlinson, 2014: 18) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tavarez DaCosta และ Hall ที่พบว่า การใช้แนวทาง DI ในห้องเรียนที่มีผู้เรียนหลากหลายสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทักษะที่ต้องใช้กระบวนการคิดขั้นสูง เช่น การตีความและการประเมินค่า (Tavarez DaCosta, 2013: 53 - 54) (Hall, 2002 : 2-3) และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบการอ่านในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ครบทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ การจับใจความ สรุปความ ตีความ และประเมินค่า ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ชัดเจนจากการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของแบบวัดทักษะการอ่านในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ผลการพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวลศรี ทับทิมทอง ที่แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมที่มีลำดับขั้นของทักษะการคิดช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ (นวลศรี ทับทิมทอง, 2558 : บทคัดย่อ) นอกจากนี้ จิราวรรณ จันทรสุข ยังพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะที่ออกแบบตามระดับการคิด มีผลต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและความสามารถในการตีความเนื้อหาในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ (จิราวรรณ จันทรสุข, 2561 : บทคัดย่อ) ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวยืนยันว่า การจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถของผู้เรียนรายบุคคลตามหลักการของ DI ช่วยให้ผู้เรียนทุกระดับสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะในทักษะขั้นสูงที่ต้องการการส่งเสริมอย่างมีระบบ

3.ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล อยู่ในระดับเหมาะสมมากโดยเฉพาะด้านผลงาน/ภาระงาน (Differentiated Product) ที่นักเรียนได้เลือกกิจกรรมและแสดงออกตาม

ความสามารถของตนเอง ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่าอยู่ในระดับ เหมาะสมมาก โดยเฉพาะในด้าน ผลงานหรือภาระงาน (Differentiated Product) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ เลือกวิธีการแสดงออกของการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง อาทิ การนำเสนอด้วย Infographic คลิปวิดีโอ บทพูดวิเคราะห์ หรือโปสเตอร์ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และสามารถสะท้อนความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Tomlinson ที่ระบุว่า Product คือองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบ DI ซึ่งควรออกแบบให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อให้นักเรียนได้สื่อสารสิ่งที่ตนเรียนรู้ผ่านวิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพและรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง (Tomlinson, 2014: 18–21) นอกจากนี้ยังสนับสนุนแนวคิดของ Hall, Strangman, & Meyer ที่เสนอว่าการให้นักเรียนมีทางเลือกในการแสดงผลการเรียนรู้ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบ ความมั่นใจ และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ในบริบทของโรงเรียนไทย (Hall et al., 2003 : 15) ผลวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ ณัฐนันท์ ศรีโพธิ์ ซึ่งศึกษาการใช้กิจกรรมที่หลากหลายตามหลัก DI และพบว่าเมื่อนักเรียนสามารถเลือกภาระงานตามความถนัดของตนเอง จะช่วยเสริมแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (ณัฐนันท์ ศรีโพธิ์, 2561 : บทคัดย่อ) ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบภาระงานที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกวิธีการสื่อสารความรู้ตามความสนใจและจุดแข็งของตนเอง ไม่เพียงแต่ส่งผลในเชิงทัศนคติและแรงจูงใจเชิงบวกเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากครูผู้สอนจะต้องทำหน้าที่คอยชี้แนวทาง ให้คำปรึกษาและกระตุ้นให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 จัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนที่มีความหลากหลาย ดังนั้น ครูผู้สอนควรคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจได้ง่าย พัฒนาทักษะการคิด และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ที่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงกับเนื้อหารายวิชาอื่นๆ เช่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะอื่นๆ เช่น การเขียนภาษาอังกฤษ การฟัง หรือการพูดภาษาอังกฤษ

2.2 ควรมีการศึกษาผลในระยะยาวเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนภายใต้แนวทางที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับความคงทนของผลการเรียนรู้ (Retention) ของผู้เรียน ภายใต้การจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำและประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างต่อเนื่องหลังจากสิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอนหรือไม่

2.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ในบริบทของการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนในยุคดิจิทัล และสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในสังคมที่มีเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

จิราวรรณ จันทรสุข. (2561). **การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ณัฐนันท์ ศรีโพธิ์. (2561). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ Differentiated Instruction สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

นวลศรี ทับทิมทอง. (2558). **ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.** วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26(1), 45–58.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2562). **ทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับเด็กและเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2567). **รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566**. กรุงเทพฯ : สทศ.

พิสณุ ฟองศรี. (2553). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5).** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). **ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2559). **การวัดและประเมินผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 18).** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Anantawong, T. (2013). **The development of instructional activities to enhance analytical reading ability in English of upper secondary school students** [Doctoral dissertation, Srinakharinwirot University].

Anderson, N. J. (1999). **Exploring second language reading: Issues and strategies**. Boston : Heinle & Heinle Publishers.

Education First. (2024). **EF English Proficiency Index 2024: A ranking of 116 countries and regions by English skills.** Retrieved from https://www.ef.com/epi

Hall, T., Strangman, N., & Meyer, A. (2003). **Differentiated Instruction and Implications for UDL Implementation**. National Center on Accessing the General Curriculum.

Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development.** Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.

Tomlinson, C. A. (2001). **How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms (2nd ed.).** Alexandria, VA : Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

_____. (2014)**. The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners (2nd ed.).** Alexandria, VA : ASCD.

การบูรณาการวิธีการสอนรูปแบบการพูดภาษาอังกฤษด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น กรณีศึกษาอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

INTEGRATING TEACHING ENGLISH SPEAKING PATTERNS THROUGH COOPERATIVE LEARNING FOR LOCAL TOUR LEADERS: A CASE STUDY IN HOT DISTRICT, CHIANG MAI

เดชาธร พจนพงษ์[1], เกิดศิริ ชมภูกาวิน[2], โศภิตา ศรีรัตน์[3], ไพรพันธ์ ธนเลิศโศภิต[4]
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา[1,2,4]
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่[3]
Dechathorn Pojchanaphong[1], Kerdsiri Chomphoukarwin[2], Sopita Srirat[3], PaipanThanalerdsopit[4]
Faculty or Business Admis ration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna[1,2,4]
Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University[3]
Corresponding Author E-mail: kesinee@g.cmru.ac.th

(Received : July 30, 2025; Edit : August 11, 2025; accepted : August 16, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้บทเรียนภาษาอังกฤษที่ปรับให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ ในการส่งเสริมการใช้รูปแบบการพูดภาษาอังกฤษของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ และความคงทนของความรู้จากบทเรียนดังกล่าว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลองและใช้ข้อมูลที่หลายหลายในการวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากเกณฑ์ และความสมัครใจในการเข้าร่วม วิธีการเก็บข้อมูลประกอบด้วย คะแนนหลังการอบรมทันที คะแนนหลังการอบรมผ่านไปแล้วระยะหนึ่ง การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสังเกตการณ์ในห้องเรียน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเชิงพรรณนา โดยคะแนนเฉลี่ยของคะแนนเพิ่มจาก 13.03 (SD = 2.66) เป็น 18.20 (SD = 2.62) การทดสอบแบบ t-test ยืนยันความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $t(29) = -10.24$, $p < .001$ และมีขนาดอิทธิพลมาก (Cohen's $d = 1.87$) ซึ่งแสดงถึงผลลัพธ์ที่ชัดเจนของรูปแบบการสอน จากการเก็บข้อมูล พบว่าผู้เข้าร่วมมีพัฒนาการที่ชัดเจนในด้านคำศัพท์ ($\overline{X} = 4.53$), สำนวน ($\overline{X} = 4.53$) และความเข้าใจโครงสร้างประโยค ($\overline{X} = 4.60$) ผู้เข้าร่วมเห็นว่า การอบรมเพิ่มเติมจะช่วยให้สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ดีขึ้น ($\overline{X} = 4.73$, SD = 0.46) ซึ่งสะท้อนแรงจูงใจสูงในการเรียนรู้ต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม โดยด้านการพูดอย่างคล่องแคล่วมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X} = 4.06$) และความสามารถในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X} = 4.13$) สะท้อนถึงความจำเป็นในการจัดการอบรมเฉพาะด้านเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและทักษะในการสื่อสาร โดยสรุปแล้ว ผู้เข้าร่วมรู้สึกพึงพอใจกับคุณภาพของการอบรมและมีความต้องการให้มีการจัดอบรมเพิ่มเติมในอนาคต นอกจากนี้การสังเกตการณ์ในชั้นเรียนยังพบว่า การสอนแบบร่วมมือและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พัฒนาทักษะทางภาษา และสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้

คำสำคัญ: ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น การสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษ

Abstract

This study seeks to examine the English-speaking patterns tailored to the local context for local tour leaders in Hot District, Chiang Mai Province, as well as the retention of knowledge from these lessons to enhance local cultural tourism, which has drawn a significant influx of visitors.

A quasi-experimental design was employed, integrating different types of data. Participants were selected through purposive sampling, based on their readiness and willingness to participate. Data collection methods included immediate post-test and delayed post-test scores, surveys, interviews, and classroom observations.

The results show significant improvements in participants' language skills. Descriptive statistics revealed an increase in the mean test score from 13.03 (SD = 2.66) to 18.20 (SD = 2.62). A paired-sample t-test confirmed a statistically significant difference, $t(29) = -10.24$, $p < .001$, with a large effect size (Cohen's $d = 1.87$), indicating a strong impact of the instructional program. Participants showed notable gains in vocabulary ($\overline{X} = 4.53$), expressions ($\overline{X} = 4.53$), and sentence structure understanding ($\overline{X} = 4.60$). The highest agreement was that further training would enhance their ability to communicate with tourists ($\overline{X} = 4.73$, SD = 0.46), which suggests strong motivation for continued learning.

However, areas needing improvement were identified. Fluency development had the lowest mean score ($\overline{X} = 4.06$), and moderate ability was reported in presenting community products in English ($\overline{X} = 4.13$). These findings emphasize the need for continued targeted training to build confidence and competence in real-world communication tasks. Overall, the participants appreciated the quality of the training and requested more training sessions in the future. The classroom observation also showed that cooperative and culturally relevant instruction supported active engagement, language improvement, and a supportive learning environment.

Keywords: English for Cultural Tourism, Collaborative Learning for Local Tour Leaders, Teaching Speaking Skill

Introduction

English plays a crucial role in communication across all professional fields, particularly in the tourism industry, a major component of the service sector. This sector is connected with various branches of production, ranging from household-scale operations to large-scale enterprises. Tourism activities are also widely dispersed geographically, encompassing both rural and urban areas. For example, in 2023, Thailand welcomed over 27 million international tourists, prompting the government to set an ambitious revenue target of 3.5 trillion baht from the tourism sector for 2024. This strategic aim reflects a concerted effort across multiple sectors to drive economic growth through tourism (Foreign Affairs Office, Government Public Relations Department, Office of the Prime Minister, 2024). Interestingly, a large number of these tourists are drawn to Thailand by its rich cultural heritage and traditional way of life, making cultural tourism an important sector, especially in culturally rich destinations such as Chiang Mai.

Cultural tourism, in particular, has emerged as a significant segment of the industry, leveraging cultural heritage as a key attraction for both domestic and international tourists. Tourists are increasingly drawn to cultural experiences, including the exploration of historical sites, architecture, local customs, traditional festivals, and the purchase of handicrafts that reflect indigenous knowledge. Cultural tourism is categorized as encompassing elements such as historical sites, archaeology, architecture, fine arts, crafts, sculpture, religious rituals, music, performing arts, language, literature, cuisine, clothing, folk culture, and local wisdom-based technology (Chittangwattana, 2005).

In addition, cultural tourism destinations can be classified under the "4Hs" model; Heritage, History, Habitat, and Handicraft as essential components. According to this model, cultural tourism can thrive in locations that exhibit at least one of these four elements: (1) heritage sites promoting historical or archaeological tourism; (2) historically significant areas contributing to historical-cultural tourism; (3) communities with unique lifestyles or traditions (habitat); and (4) regions renowned for traditional arts and crafts (Smith, 1997/2001).

As aligned with cultural tourism, community-based tourism emphasizes the improvement of community well-being through principles such as equitable benefit-sharing, shared use of infrastructure between locals and tourists, environmental conservation, and community ownership and management of tourism enterprises. External investment is encouraged in the form of joint ventures, with an emphasis on retaining benefits within the community and building local networks and capacities (Dewi, et al., 2018: 953).

To support the growth of cultural and community-based tourism in Thailand, especially in Chiang Mai, a region known for its rich cultural and historical significance, the researchers argue that English communication skills are essential. Therefore, it is imperative that English language training be made accessible to individuals working across the tourism sector. Moreover, the researchers identified a gap in the availability of high-quality training programs for local tour leaders in remote communities; thus, proposing that collaborative learning approaches could be effectively integrated into English language training sessions to enhance engagement and language development.

In terms of the importance of collaborative learning in English education, the researchers view that there is the global shift in English language towards communicative competence. English as a Second Language (ESL) and English as a Foreign Language (EFL) pedagogy now prioritize practical language use for real-world

communication, aligning with global educational objectives.

Given these considerations, the present study aims to integrate cooperative learning techniques into English communicative instruction for local tour leaders in Hot District, Chiang Mai Province to help them improve their English communication with English speaking visitors.

Research Objectives

1. To improve and retain the knowledge of English-speaking patterns of the local tour leaders in Hot district, Chiang Mai province
2. To investigate the attitudes of the learners towards their improvement in using English for Cultural and community-based tourism through cooperative learning

Literature Review

1. Concept of Cultural Tourism

Cultural Tourism involves traveling to observe or experience different branches of art and culture, including visits to historical heritage sites, ancient monuments, religious places, and traditional festivals. Smith offers the perspective that cultural tourism areas should contain at least one of the "4Hs" components: 1) Heritage – areas with cultural or archaeological heritage sites, 2) History – areas with historical significance, 3) Habitat – areas that show evidence of community settlement, considered the most important, as they represent local ways of life and community-based cultural tourism, 4) Handicraft – areas known for traditional arts and crafts (Smith, 1997/2001).

2. Concept of Potential and Quality Standards of Tourist Attractions (5As)

Puechthonglang, et al. suggest that the 5As concept is essential in planning the development of religious and cultural tourism destinations in communities. The quality standards of these tourist sites are factors that help enhance visitor satisfaction and encourage repeat visits. This study adopts the 5As framework to guide the development of cultural tourism models in the new normal lifestyle era for the cultural tourism communities of Hot District in Chiang Mai (Puechthonglang, et at., 2017: 213-224).

3. Cooperative Learning

Johnson & Johnson define cooperative learning as the instructional use of small groups where students collaborate to enhance both their individual learning and the learning of their peers (Johnson & Johnson, 1999). Slavin emphasizes that cooperative learning transforms the traditional classroom by shifting the focus from passive listening to active student participation in small groups (Slavin, 1995). Similarly, Comoglio and Cardoso view cooperative learning as a classroom management technique where students work in groups and are assessed based on their collective performance (Comoglio and Cardoso, 1996: 20-23). Likewise, Millis & Cottell note that cooperative learning encourages students to utilize higher-level thinking skills (Millis & Cottell, 1998). In conclusion, cooperative learning is a teaching strategy in which students work in small teams with diverse abilities, utilizing various learning activities to improve their understanding of subject matter.

4. Core Principles of Cooperative Learning in TEFL

According to Johnson and Johnson, effective cooperative learning requires adherence to specific

foundational principles. Effective cooperative learning in TESOL is characterized by five interrelated elements that promote both academic and social development. Positive interdependence ensures that learners perceive themselves as part of a team, working collaboratively toward a shared goal. Simultaneously, individual accountability holds each member responsible for their contribution, fostering a balance between autonomy and cooperation. Face-to-face promotive interaction requires students to engage directly with peers, offering feedback, challenging ideas, and supporting one another's learning in real time. Group processing allows teams to reflect on their collaborative efforts, set goals, and evaluate their effectiveness as a unit. Underpinning these processes are effective group or social skills, which are essential for facilitating communication, resolving conflict, and maintaining productive interpersonal relationships within the language learning environment (Johnson & Johnson, 1998).

5. Effective Strategies and Activities

Strategies such as Think-Pair-Share and its derivatives; Read-Pair-Share and Write-Pair-Share, offer similarly structured opportunities for student engagement through stages of individual reflection, peer discussion, and group sharing. These approaches significantly improve learners' oral proficiency and build confidence in language use (Nguyen, et al., 2021). Furthermore, group projects and role-playing deepen this collaborative framework by integrating multiple language skills within authentic tasks. Group projects promote learner autonomy and critical thinking while supporting the principles of task-based language teaching (Ellis, 2003; Johnson et al., 1998; Richards & Rodgers, 2014). Meanwhile, role-playing immerses learners in realistic scenarios that facilitate fluency, confidence, and communicative competence (Canale & Swain, 1980: 1-47; Larsen-Freeman, 2000), reinforcing Krashen's emphasis on meaningful interaction in second language acquisition (Krashen, 1982). Collectively, these strategies contribute to more dynamic, learner-centered classrooms that prioritize contextualized language use and collaborative learning.

6. Benefits of Cooperative Learning in TEFL

Cooperative learning offers significant benefits in the TEFL classroom. It fosters meaningful interaction, enhances communicative competence, and supports the development of critical thinking and social skills. By engaging in structured group activities, learners not only improve their language proficiency but also gain confidence and motivation through peer collaboration. This approach creates a supportive, student-centered environment that reflects real-world communication and promotes long-term language retention (Johnson, et al., 1998; Richards & Rodgers, 2014).

7. Teaching Speaking for EFL Learners

English language teaching (ELT) in Thailand continues to face significant challenges due to several interrelated factors. Foley identifies key issues including outdated curricula, grammar-dominated instruction, inadequate teaching materials, and ineffective assessment practices (Foley, 2005: 223-234). Traditional teaching has often emphasized rote learning and mechanical drills, which limits learners' ability to produce authentic, accurate language (Saengboon, 2004: 11-34). Teachers also struggle to select appropriate materials and design tasks suited to students' speaking levels and content knowledge (Kanoksilapatham, 2007: 6-25). Additionally, learner-related factors such as low willingness to communicate further hinder oral language development (Tan & Phairot, 2018: 590), reinforcing the need for teacher intervention through scaffolding. Grounded in Vygotsky's

sociocultural theory and the Zone of Proximal Development (ZPD), scaffolding refers to temporary support offered by teachers or peers to help learners perform tasks they cannot yet complete independently (Wood, Bruner, & Ross, 1976 89–100). In EFL speaking instruction, this involves techniques such as modeling, questioning, and feedback, which are gradually reduced as learners become more proficient (Walqui, 2006: 159–180).

Recent empirical studies highlight the effectiveness of scaffolding in low-proficiency EFL speaking contexts. Pourpornpong found that Thai university students who received scaffolded instruction, especially through modeling and contingent feedback, showed improved interactional competence and longer spoken turns (Pourpornpong, 2020: 364–380). Research from Taiwan also supports these findings; both Talley and Chang observed that open-ended questions and increased wait time encouraged more extensive learner output (Talley, 2014: 341–356; Chang, 2011: 5-19). These outcomes resonate with Brock's study, which showed that referential questions elicit more complex responses than display questions (Brock, 1986: 47-59).

In addition to teacher scaffolding, peer support plays a critical role. Pourpornpong reported that mixed-proficiency groupings enabled less proficient learners to benefit from their peers' language models, fostering negotiation of meaning (Pourpornpong, 2020: 364–380). Similarly, Yawiloeng observed that peer feedback and clarification requests were instrumental in helping Thai learners' complete communicative tasks, a dynamic that directly benefits speaking development. The sociocultural view of learning further supports peer scaffolding as a means of co-constructing linguistic knowledge (Yawiloeng, 2013: 77–89.).

In technology-enhanced environments, scaffolding strategies continue to evolve. Ardiningtyasa, et al. identified six teacher roles in online speaking tasks; modeler, contingent responder, motivator, evaluator, consultant, and instructor, each of which contributed to increased fluency, confidence, and engagement (Ardiningtyasa, et. al, 2023: 5009-5019). This aligns with current trends in TESOL emphasizing hybrid learning and real-time support (Grapin, et al., 2021: 5-33). Furthermore, reflective scaffolding, such as through dialogue journals, offers a valuable preparatory tool for speaking. Dolly's study on adult ESL learners demonstrated that written dialogues between teachers and students promoted self-expression and conversational skills, suggesting a broader role for scaffolding in developing oral proficiency (Dolly, 1990: 317-321). Overall, the literature confirms that diverse, context-sensitive scaffolding strategies, whether teacher-led, peer-based, or technologically mediated, are essential to improving speaking outcomes for low-proficiency EFL learners.

Despite these advancements, gaps remain in the literature. More longitudinal research is needed to track the sustained impact of scaffolding strategies on EFL speaking development, particularly among lower-proficiency learners. Additionally, component analyses that disaggregate the specific effects of different scaffolding types, such as teacher modeling versus peer support, would provide greater clarity on best practices. Finally, the integration of multimodal and AI-based scaffolding tools, such as speech recognition and visual prompts, holds potential for enhancing accessibility and personalization in speaking instruction for low-level learners.

Moreover, willingness to communicate (WTC) is a key construct in ESL speaking instruction, reflecting a learner's readiness to initiate communication in the target language. Initially derived from Burgoon's concept of unwillingness to communicate (Burgoon, 1976: 60-69), WTC has been reconceptualized by MacIntyre, Clément, Dörnyei, and Noels as a dynamic, context-dependent trait influenced by situational factors. This shift

highlights the importance of interactional and environmental contexts in shaping L2 communication behaviors. While WTC is widely recognized as critical in second language acquisition, its relationship with English proficiency remains complex (MacIntyre, et al., 1998: 545-562). Tan and Phairot investigated this connection among 375 Thai Grade 12 EFL learners and found that WTC varied significantly across proficiency levels. Although proficiency modestly predicted WTC inside and outside the classroom, it accounted for only a small portion of the variance (Tan & Phairot, 2018: 590). These findings suggest that while language proficiency influences WTC, other affective, contextual, and interpersonal factors also play a substantial role.

8. Previous Studies

Several studies have illustrated the importance of teaching speaking for tourism personnel. For example, Phaiboonnugulkij explored English-for-tourism blended lessons with youth guides and found that instruction in community-based tourism contexts, which included project work like promotional videos and peer/teacher feedback, significantly improved speaking ability for both low- and high-proficiency students, with the latter demonstrating more sophisticated strategy use (Phaiboonnugulkij, 2023). The study combined content focus with communicative instruction, aligning students' motivation with real-world applications.

Moreover, Chooma, et al., examined eco-cultural tourism staff and found that participants adopted multiple communication strategies such as L1 switching and circumlocution after a dedicated English workshop, demonstrating improved fluency and cultural appropriacy in job-related speaking tasks (Chooma, et al., 2022), highlighting the importance of strategic scaffolding in industry-based speaking outcomes.

Communicative Language Teaching (CLT) revealed positive relationships between CLT pedagogy, learner motivation, and speaking performance in Thai EFL classrooms. Although not tourism-specific, the motivational principles, promoting extrinsic and intrinsic regulation through meaningful speaking tasks, readily transfer to tourism instruction, which relies heavily on real-world communicative intent (Wanich, 2014: 49–67).

Cooperative learning (CL) has been widely implemented in various EFL contexts, with consistently positive effects on learner outcomes. Miyasako examined CL across 18 EFL countries and concluded that its strongest benefits emerged in speaking and vocabulary development, particularly at the tertiary level (Miyasako, 2022: 1-13). Together, these studies suggest that while cooperative learning is globally effective in EFL instruction, its success relies heavily on faithful and context-sensitive implementation. While in Thailand, Yamo, Wongthanate and Sitthitikul demonstrated that CL boosted achievement and motivation in rural secondary students studying English for the hospitality industry (Wongthanate & Sitthitikul, 2023).

Last but not least, Chaisiri reported that implementing technology-mediated oral tasks (via Flipgrid) significantly increased Thai students' WTC in virtual communication settings (Chaisiri, 2023: 97-120). Such platforms offer low-pressure environments that simultaneously scaffold oral performance and psychological readiness, providing useful models for integrating blended and hybrid speaking instruction in tourism training.

Scaffolding has long been recognized as essential in supporting low-proficiency Thai EFL learners' oral development. Teacher-mediated scaffolding, in the form of modeling, elicitation, and contingent feedback, consistently enhances student participation and interactional competence. Pourpornpong demonstrated that teacher scaffolding led to longer turns and more reciprocal dialogue in Thai university classrooms (Pourpornpong, 2020: 364–380). Besides, Chomprasertsuk reported that scaffolded questioning techniques,

especially those requiring elaboration, significantly improved spontaneous spoken output among Thai secondary students (Chomprasertsuk, 2017). Wongwanich and Poondej further reinforced that guided teacher prompts foster both accuracy and fluency in classroom talk (Wongwanich and Poondej, 2019).

Besides scaffolding, cooperative learning has emerged as a natural extension of scaffolding, enabling peer support to bolster speaking confidence. Siriphot and Hamcumpai found that structured group work enhanced low-proficiency learners' self-efficacy and reduced anxiety during oral tasks (Siriphot and Hamcumpai, 2020: 82–93). Likewise, Wattanakunakorn demonstrated that collaborative speaking projects promoted peer-mediated language modeling, encouraging risk-taking and richer language performance (Wattanakunakorn, 2018 98–114). Last but not least, Suchatan (2016: 73–88) showed that peer scaffolding in cooperative dialogue reduced hesitation and increased negotiation of meaning during Thai EFL speaking activities.

Key to successful speaking instruction is nurturing students' willingness to communicate (WTC). Pattapong highlighted that low-proficiency Thai learners were more likely to speak when tasks were accompanied by teacher and peer encouragement, creating a safe, supportive classroom environment (Pattapong, 2015: 105-136). Similarly, Ma, et al. emphasized that learners perceived communicative competence and social support were stronger predictors of WTC than language proficiency (Ma, et al., 2019: 127-144). Chanthathanakul and Rattanapinyopituk found that Thai EFL university students reported higher WTC when cooperative tasks were low-stakes, socially oriented, and teacher-facilitated to reduce affective filters (Chanthathanakul and Rattanapinyopituk, 2014: 22-38).

It is known that motivation also plays a central role in sustaining oral engagement. Wanich illustrated that communicative language teaching (CLT) increased both extrinsic and intrinsic motivation among Thai learners, with improvements in speaking persistence (Wanich, 2014: 49–67). Following similar findings, Thepsirin showed that contextualized speaking tasks with personal relevance significantly enhanced learner autonomy and speaking persistence (Thepsirin, 2013: 15–30). Also, Phumjiraphan and Khomson reported that integrating culturally relevant topics elevated speaking enjoyment and intrinsic motivation in Thai secondary students (Phumjiraphan & Khomson, 2017: 45-60).

From previous studies, teacher scaffolding emerges as the catalyst: it initiates talk and models target forms. Cooperative learning, at the same time, extends support socially, boosting self-efficacy and shared scaffolding. However, differences arise: teacher-led scaffolding emphasizes expert guidance and form-focused input, whereas cooperative learning draws on peer contributions and affective support. This research; therefore, aim to investigate how collaborative learning can help enhance and scaffold the speaking skill of local tour leaders in a rural district in Chiang Mai.

Research Methodology

1. Research Design

This study adopted a one-group quasi-experimental design to evaluate the effectiveness of a scaffolded instructional intervention. This design allows researchers to measure changes within the same group over time, providing insight into the impact of the intervention without a control group (Creswell & Creswell, 2018). Although this approach lacks random assignment, it is commonly used in educational research when

ethical or practical constraints limit the use of control groups (Fraenkel, et al., 2019). Moreover, findings from the attitude survey and classroom observations serve as complementary evidence to support the statistical results.

2. Participants

The study involved thirty community-based tourism leaders, aged between 18 and 25, residing in Hot District, Chiang Mai Province. All participants possessed a minimum English language proficiency of A1–A2, as defined by the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). Participants were selected through purposive sampling based on the following criteria: (1) a minimum English proficiency level of A1; (2) residency in the local area for no less than five years; and (3) demonstrated strong service orientation, as indicated by community involvement and local references.Here is the English translation:

3. Teaching Procedures

The teaching procedures are concerned with collaborative learning, scaffolding instruction, and the participants' willingness to communicate. There are five stages of teaching procedures as explained below.

1. **Orientation:** Explain the details of the course and introduce the use of cooperative learning.
2. **Initial Assessment:** Assess participants' basic English abilities through conversation and questions.
3. **Instruction:** Teach vocabulary, expressions, and sentence structures related to the local context.
4. **Group Activities:** Organize participants into groups to engage in collaborative activities, including speaking practice and presentations.
5. **Feedback:** The instructors provide feedback to help participants improve.

4. Instruments

The research utilizes five primary instruments: designed lessons, an immediate post-test and a delayed post-test, a semi-structured interview, a questionnaire designed to assess participants' attitudes and classroom observations. A pre-test is absent here because the participants do not have backgrounds on English vocabulary, language patterns, and phrases regarding the local contexts. The immediate post-test and delayed post-test were administered to measure their language knowledge learned and retention. To complement these data, semi-structured interviews were conducted with selected participants together with classroom observations to gain in-depth insights into their experiences, perceptions, and engagement with the learning activities. Additionally, a Likert-scale questionnaire was used to examine participants' attitudes toward their improved language skills and the collaborative learning strategies implemented. These instruments enabled triangulation of data, enhancing the reliability and validity of the findings within the TESOL research framework.

5. Data Collection

To investigate instructional effectiveness and knowledge retention, an immediate post-test was administered immediately following the intervention to measure learners' short-term gains in English language proficiency. A delayed post-test conducted one month later assessed long-term retention of the acquired linguistic knowledge and communicative skills. Additionally, an attitude survey was administered to explore learners' perceptions, motivation, and satisfaction, offering affective insights that supported the interpretation of test outcomes.

The study was theoretically grounded in instructional effectiveness theory, which posits that well-

designed pedagogical strategies can result in measurable learning improvements (Creswell & Creswell, 2018). The independent variable was the instructional intervention, while the dependent variable was learners' improvement as indicated by test scores.

6. Data Analysis

Descriptive statistics, including the mean, median, and standard deviation, were calculated for both the pre-test and post-test scores to summarize the central tendencies and variability. A paired samples t-test was then conducted to examine whether the mean differences between the two sets of scores were statistically significant. The level of significance was set at $p < .05$. Furthermore, the effect size was computed using Cohen's d to assess the magnitude of the instructional impact. According to Cohen's (1988) guidelines, a value above 0.8 indicates a large effect, thus supporting the practical significance of the findings.

7. Descriptions of Statistical Terms

1. **Mean:** A mean score is the average value calculated by adding all individual scores together and dividingby the number of scores. It provides a central tendency measure and represents the overall performance or response level of a group.

2. **Median:** The median here is the middle value in a set of numbers, which are the test scores arranged in ascending or descending order, dividing the data into two equal halves.

3. **Standard Deviation:** A standard deviation is a statistical measure that quantifies the amount of variation or dispersion of a set of values around their mean, showing how spread out the values are within the dataset.

4. **t-test:** The t-test in this study assesses whether there is a significant difference between pre-test and post-test means. A significant result confirms the intervention's effectiveness and validates the findings, especially with small samples in the study.

5. **p-value:** A p-value is the probability of obtaining the observed results. It helps determine if the results are statistically significant. Smaller p-values indicate stronger evidence against the null hypothesis.

6. **Cohen's d value:** Cohen's d is a standardized measure of effect size that quantifies the difference between two group means in terms of standard deviation units, indicating how large the difference is relative to the variability within the data. Furthermore, data from participants' attitudes and classroom observations were incorporated into the analysis to provide a deeper understanding of the teaching and learning context alongside the statistical findings.

Results

This section presents descriptive statistics that evaluate the effectiveness and knowledge retention of the English lessons for local tour leaders in Hot District. The attitude survey. Additionally, classroom observations serve as a qualitative complement to the study, employing the POEMS framework to systematically analyze the learning environment.

1. Result from Descriptive Statistics

This part presents the findings of the study based on the stated research objectives. The statistical analyses were conducted to determine whether the instructional intervention had a significant and meaningful

impact on the participants' learning outcomes.

Table 1. Descriptive statistics to summarize the central tendency and variability of the scores

Test	Mean	Median	Standard Deviation	t-test	p-value	Cohen's d value
Immediate post-test	13.03	13	2.66	-10.24	$p < .001$	1.87
Delayed post-test	18.2	20	2.62			

The descriptive statistics as shown in Table 1 revealed a notable improvement and retention in participants' performance following the instructional intervention, which is the English lessons taught. The mean score increased from 13.03 (SD = 2.66) on the immediate post-test to 18.20 (SD = 2.62) on the delayed post-test. This indicates a substantial positive retention in learning outcomes, suggesting that the participants might have reviewed the learned content regularly, which will help them retain the knowledge and use it when encountering an English-speaking visitor in the future. A paired samples t-test was performed to compare immediate post-test and delayed post-test scores. The result showed a statistically significant difference, $t(29) = -10.24$, and $p < .001$, which indicates that the instructional intervention led to an increase in participants' retention of the knowledge. The Cohen's d value = 1.87 represents a very large effect size, showing a strong and practically meaningful impact of the intervention on the retention outcomes.

Moreover, the median and standard deviation revealed that the median score increased from 13.00 to 20.00, while the standard deviation remained stable (Immediate post-test SD = 2.66; Delayed post-test SD = 2.62). This suggests that the retention of the performance even after the intervention was consistent across participants and not skewed by outliers or anomalies.

Table 2: The Level of Participants' Attitudes towards the Language Training Program

Item	Mean	SD
1. I have learned new English vocabulary related to community-based tourism.	4.53	0.52
2. I have learned new English expressions related to community-based tourism.	4.53	0.64
3. I have learned new English sentence structures related to community-based tourism.	4.60	0.51
4. I am able to apply the knowledge gained from the training to communicate with tourists.	4.33	0.72
5. I am able to present information about community products in English.	4.13	0.74
6. I feel more confident communicating in English with tourists.	4.47	0.74
7. I have become more fluent in English after the training.	4.06	0.70
8. I believe this training will be beneficial for my future.	4.33	0.72
9. I believe that further training on this topic will enhance my ability to communicate more effectively with tourists.	4.73	0.46

The findings from the language training program reflect a generally positive impact on participants' English language skills. Notably, the item "I believe that further training on this topic will enhance my ability to communicate more effectively with tourists" yielded the highest mean score of $\overline{\mathbf{X}}$ = 4.73 (SD = 0.46), showing that participants not only valued the current training but also expressed a strong desire for an additional training.

This high mean score suggests that the program successfully stimulated a recognition of the need for continued learning in order to enhance communicative competence. The data also reveals that the participants felt they had acquired new English vocabulary ($\overline{X}$ = 4.53, SD = 0.52) and expressions ($\overline{X}$ = 4.53, SD = 0.64)**.** Furthermore, the high score for the item on sentence structures ($\overline{X}$ = 4.60, SD = 0.51) emphasizes that the training provided participants with a strong foundation in sentence patterns that are important their communication with tourists.

However, despite the overall positive ratings, certain areas of improvement are also evident. The mean score for fluency development ($\overline{X}$ = 4.06, SD = 0.70) was the lowest across the items, showing that while participants generally felt their fluency had improved, they may not have achieved the same level of confidence or proficiency in spontaneous communication as in other areas. Moreover, the relatively moderate score for "I am able to present information about community products in English." ($\overline{X}$ = 4.13, SD = 0.74) reflects a gap in the ability to use the language for more complex tasks such as product presentations, which are integral to tourism settings. These findings suggest that while the training program was successful in enhancing their language skills.

2. Participants' Opinions

Overall, the participants responded positively to the training. Two participants stated that the language training was very good (P2, and P3). They appreciated the quality of instruction, particularly noting the teacher's kindness and clarity. One participant said "The training was very good. The teacher was kind and explained things very clearly and understandably (P1)." Another participant highlighted the benefit of acquiring new English vocabulary, while also pointing out a delay in receiving the certificate, by stating that "Very good. I learned a lot of English vocabulary, but the certificate was a bit delayed (P3)." There was also a request for more training sessions in the future; "I would like there to be more training sessions in the future (P4)."

P = Participant

3. Result from Classroom Observation

To supplement the descriptive statistics, the POEMS observation framework, which is a widely-adopted methodology from the design thinking research community is used to understand the learners. POEMS stands for People, Objects, Environment, Messages, and Services, and is often used to structure observational data in a clear, user-centered way.

POEMS Observation Summary

1. People

1.1 The participants actively engaged in cooperative English learning activities related to guiding cultural tourism in their local communities.

1.2 The participants demonstrated high levels of enthusiasm, especially when working within groups to exchange ideas, ask questions, and clarify understanding.

1.3 Those with lower initial test scores showed a strong commitment to improvement, making notable efforts to address their linguistic weaknesses.

1.4 The instructors used engaging and supportive presentation techniques, ensuring all participants were included and motivated. They praised learners' participation regardless of the correctness of their responses.

2. Objects

2.1 The learning materials integrated culturally relevant content, particularly vocabulary and expressions connected to local cultural and environmental contexts.

2.2 The tools and resources supported pronunciation practice and sentence construction for interactive communication.

3. Environment

3.1 The classroom atmosphere was observed to be positive and inspiring, characterized by frequent smiles, laughter, consistent attendance, and voluntary participation.

3.2 The cooperative learning setting contributed to the participants' confidence, encouraging more active participation and peer support.

4. Messages

4.1 The participants received affirmative and constructive feedback from the instructors, fostering a supportive and respectful communication culture.

4.2 The integration of local culture into lesson content appeared to strengthen participants' sense of connection and intrinsic motivation.

4.3 Feedback from test results showed a positive progression in English proficiency, with the delayed post-test scores higher than the post-test scores.

5. Services

5.1 The instructional approach incorporated cooperative learning strategies, enabling group-based interaction and mutual support.

5.2 Formative assessment informed the instructor of participants' progress and challenges.

5.3 While improvements were noted across various skills, language fluency emerged as a relative area of weakness that participants wished to improve.

Discussion

For the first objective, which is to improve and retain the knowledge of English-speaking patterns of the local tour leaders in Hot district, Chiang Mai province, the descriptive statistics of this study shows acceptable scores (immediate post-test $\overline{\mathbf{X}}$ = 13.03) among the local tour leaders. Moreover, an increase from an immediate post-test means of 13.03 (SD = 2.66) to a delayed post-test mean of 18.20 (SD = 2.62), a highly significant t-value ($t(29) = -10.24$, $p < .001$), and a very large effect size (Cohen's d = 1.87), strongly supports instructional and retentional effectiveness. It is assumed that through collaboratively reviewing lessons and discussing the patterns learned among the participants, they were managed to achieve higher scores in the delayed post-test. The results are similar to a Boonteerarak's study conducted in Chiang Mai, where a communicative curriculum significantly boosted convenience-store clerks' communicative competence, despite a slight decline at delayed post-test (Boonteerarak, 2021: 115-142). Likewise, Gray found that a tailored English-for-communication curriculum significantly enhanced community-based tourism workers' communicative performance in Kanchanaburi (Gray, 2024: 109-124). Together, these studies confirm that contextually crafted, task-based language training can achieve learning outcomes in Thai tourism settings.

To answer the second objective, which is investigating learners' attitudes toward using English for cultural and community-based tourism, positive results are reported. Participants strongly agreed ($\overline{X}$ = 4.73, SD = 0.46) that further training would improve their ability to communicate effectively with tourists. They also rated learning new vocabulary ($\overline{X}$ = 4.53), expressions ($\overline{X}$ = 4.53), and sentence patterns ($\overline{X}$ = 4.60) highly, pointing to both perceived usefulness and recognition of continued needs. This finding aligns with Phaiboonnugulkij's work, which showed that blended lessons and strategy instruction in community-based tourism contexts significantly enhanced speaking performance and increased learners' use of learning strategies (Phaiboonnugulkij's 2023). Moreover, Chongchit et al. demonstrated the empowerment outcomes of English-for-tourism training in local Thai communities when learners recognize their own needs and purpose for language use (Chongchit et al., 2023: 203-234).

Moreover, some aspects, specifically fluency ($\overline{X}$ = 4.06) and ability to present community products ($\overline{X}$ = 4.13) scored relatively lower, which presents areas for further development. Though the participants reported a positive view on the training sessions, there is a request for more sessions. This pattern follows Tangjitnusorn and Sukavatee who found that hybrid community-based instruction improved oral-communication skills in tourism undergraduates, but learners still noted challenges in transactional and performance tasks (Tangjitnusorn & Sukavatee 2016: 14–28). Likewise, Chooma, et al. observed that eco-cultural tourism staff significantly improved after training; however, lower-proficiency participants struggled more with strategic fluency and communicative tactics (Chooma, et al. 2022).

Finally, classroom observations revealed that participants were highly engaged in cooperative English learning activities, showing strong motivation and progress. The learning environment was positive and culturally relevant, with supportive teaching methods, appropriate materials, and encouraging peer interactions that boosted confidence and participation. Even though overall language skills improved, the instructors noticed that fluency remained a challenge, indicating the need for continued targeted support.

It is noted that while vocabulary and structural knowledge were effectively enhanced, achieving true fluency and presentation competence may require more extensive practice, role-play, and real-world simulation in future trainings.

Suggestions

Based on the findings, three key directions for further research are recommended.

1. Future studies should explore the long-term retention and practical use of English-speaking skills in real tourism settings.

2. Since fluency development was rated lowest, future research should investigate teaching strategies that specifically enhance spontaneous communication, such as immersive simulations or role-play.

3. Future research could examine how individual differences, such as initial proficiency levels or learning styles, influence the effectiveness of English training in tourism contexts. Understanding these learner variables would support the design of more targeted and inclusive training programs for community-based tourism.

References

Ardiningtyasa, S. Y., Butarbutar, R., & Weda, S. (2023). **Online scaffolding behavior for speaking EFL improvement: Narrative inquiry issues**. Interactive Learning Environments, 32(9). Available: https://doi.org/10.1080/10494820.2023.2207608

Boonteerarak, P. (2021). **The development of a communicative English training curriculum for Thai counter clerks in convenience stores in Chiang Mai, Thailand.** LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 14(2).

Brock, C. A. (1986). **The effects of referential questions on ESL classroom discourse.** TESOL Quarterly, 20(1).

Bruner, J. S. (1996). **The culture of education**. Harvard University Press.

Burgoon, J. K. (1976). **The unwillingness-to-communicate scale: Development and validation. Communication Monographs**, 13.

Canale, M., & Swain, M. (1980). **Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing.** Applied Linguistics, 1(1).

Chanthathanakul, T., & Rattanapinyopituk, W. (2014). **Social support, willingness to communicate, and language anxiety among Thai EFL undergraduates**. PASAA Journal, 50.

Chang, Y. F. (2011). **The role of learner beliefs in influencing learners' speaking strategies.** RELC Journal, 42(1).

Chaisiri, P. (2023). **Promoting Thai EFL learners' willingness to communicate in the virtual classroom through technology-mediated oral tasks.** LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 16(1).

Chittangwattana, B. (2005). **Thai Cultural Tourism Attributes: emerging trends and sustainable practices in Tourism Geography** (pp. numbers unavailable). (Summary cited in **"Cultural Tourism and Marketing Communications in Thailand:** Research Synthesis and Trends").

Chooma, T., Seangkul, C., & Bulsathaporn, A. (2022). **The implementation of communication strategies to improve English speaking skills for eco-cultural tourism staff at Highland Development Area in Thailand.** Arts of Management Journal, 6(1).

Chongchit, Y., Phowungprasit, P., & Chanthap, N. (2023). **The use of English for tourism learning programs to empower people in four local communities in Thailand.** Journal of Humanities and Social Sciences Suratthani Rajabhat University, 15(2).

Cohen, J. (1988). **Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.)**. Lawrence Erlbaum Associates.

Comoglio, M., & Cardoso, R. (1996). **Cooperative learning as a classroom management technique** Educational Leadership**,** 53(4).

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.).** SAGE Publications. Cooperative Learning. Available: https://www.researchgate.net/publication/279336523_Cooperative_Learning [accessed Jun 29, 2025].

Dewi, N., Astawa, I. P., Siwantara, I. W., & Mataram, I. G. B. A. (2018). **Exploring the potential of cultural villages**

as a model of community-based tourism. Journal of Physics: Conference Series, 012072. Available: https://doi.org/10.1088/1742-6596/953/1/012072

Dolly, M. R. (1990). **Adult ESL students' management of dialogue journal conversation.** TESOL Quarterly, 24(2).

Ellis, R. (2003). **Task-based language learning and teaching.** Oxford University Press.Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2019). **How to design and evaluate research in education (10th ed.).** McGraw-Hill Education.

Foley, J. (2005). **English in Thailand.** RELC, 36(2).Foreign Affairs Office, Government Public Relations Department, Office of the Prime Minister. (2024, January 2). **Thailand targets massive tourism revenue in 2024.** Government Public Relations Department, Thailand.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (1998). **Cooperation in the classroom.** Allyn and Bacon.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). **Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning (5th ed.).** Allyn & Bacon.

Gray, S. (2024). **Development of a multicultural English for communication curriculum for community-based tourism in Kanchanaburi Province.** Journal of MCU Buddhist Review, 8(1).

Grapin, S. E., Llosa, L., & others. (2021). **Scaffolding language and content through multimodal tasks.** TESOL Quarterly, 55(1). Available: https://doi.org/10.1002/tesq.571

Kanoksilapatham, B. (2007). **Navigating pathways to success in ELT.** Journal of English Studies, (3). Kirkpatrick, D. L., & Kirkpatrick, J. D. (2006). **Evaluating training programs:** The four levels (3rd ed.). Berrett-Koehler Publishers.

Krashen, S. D. (1982). **Principles and practice in second language acquisition.** Pergamon Press.

Larsen-Freeman, D. (2000). **Techniques and principles in language teaching.** Oxford University Press.

Ma, C., Wannaruk, A., & Lei, L. (2019). **Willingness to communicate in English: A study of Thai EFL learners.** LEARN Journal, 12(1).

MacIntyre, P. D., Clément, R., Dörney, Z., & Noels, K. (1998). **Conceptualizing willingness to communicate in an L2: A situational model of L2 confidence and affiliation.** The Modern Language Journal, 82(4).

Millis, B. J., & Cottell, P. G., Jr. (1998). **Cooperative learning for higher education faculty.** Oryx Press.

Miyasako, N. (2022). **A Meta-Study of Cooperative Learning in TEFL.** International Journal of Curriculum Development and Practice, 25(1).

Nguyen, C., Trinh, T., Le, D., & Nguyen, K. (2021). **Cooperative learning in English language classrooms: teachers' and actions.** Available: https://doi.org/10.29333/aje.2021.628a

Pattapong, K. (2015). **Complex interactions of factors underlying Thai EFL learners' willingness to communicate in English.** PASAA, 49(1).

Piaget, J. (1970). **Science of education and the psychology of the child.** Orion Press.

Phaiboonnugulkij, M. (2023). **Language learning strategies instruction via English for community-based tourism blended lessons to enhance speaking ability of Thai EFL youth guides.** 3L: Language, Linguistics, Literature, 29(4).

Puechthonglang, P., Nimnetiphan, P., & Malarat, S. (2017). **Development of cultural tourism towards the**

sustainable economy of local communities. Asia Pacific Journal of Religions and Cultures, 9(1).

Phumjiraphan, P., & Khomson, S. (2017). **Motivating Thai secondary students through culturally relevant speaking tasks.** Asia TEFL, 24(1).

Pourpornpong, S. (2020). **The use of scaffolding to enhance interactional competence in the EFL speaking classroom.** RELC Journal, 51(3).

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). **Approaches and methods in language teaching (3rd ed.).** Cambridge University Press.

Saengboon, S. (2004). **Second language acquisition (SLA) and English language teaching (ELT),** PASAA, 35.

Siriphot, N., & Hamcumpai, R. (2020). **The effectiveness of cooperative learning on English speaking ability of Thai EFL students.** KKU Research Journal (Graduate Studies), 20(1).

Slavin, R. E. (1995). **Cooperative learning: Theory, research, and practice (2nd ed.).** Allyn & Bacon.

Suchatan, A. (2016). **Peer scaffolding in cooperative dialogue: Effects on Thai EFL learners.** Asia TEFL, 23(2).

Tan, K. E., & Phairot, E. (2018). **Willingness to communicate among Thai EFL students: Does English proficiency matter?.** Journal of Asia TEFL, 15(3).

Thepsirin, P. (2013). **The impact of contextualized speaking tasks on learner autonomy and motivation.** ThaiTESOL Journal, 26(1).

Tangjitnusorn, K., & Sukavatee, P. (2016). **The effects of community-based instruction using hybrid Learning on English oral communication for tourism industry undergraduate students.** Journal of Education and Innovation, 18(4).

Talley, P. C. (2014). **Instructional scaffolding and student reticence in Taiwanese ESL classrooms.** RELC Journal, 45(3).

Smith, V. L. (1977/2001). **Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism (3rd ed.).** University of Pennsylvania Press.

Yamo, P., Wongthanate, W., & Sitthitikul, P. (2024). **Effects of cooperative learning on English achievement, retention, and motivation among low-level students in a rural province of Thailand.** 3L: Language, Linguistics, Literature – The Southeast Asian Journal of English Language Studies, 30(4).

Walqui, A. (2006). **Scaffolding instruction for English language learners: A conceptual framework.** International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 9(2).

Wanich, J. (2014). **The effects of communicative language teaching on EFL learners' motivation and speaking performance.** LEARN Journal, 7(2).

Wattanakunakorn, P. (2018). **Effects of collaborative speaking tasks on oral performance: A Thai EFL study.** LEARN Journal, 11(3).

Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). **The role of tutoring in problem solving.** Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17(2).

Yawiloeng, R. (2013). **Peer scaffolding during EFL reading activities: A sociocultural perspective.** LEARN Journal, 6(2).

การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

DEVELOPING A SET OF INNOVATIVE KNOWLEDGE TO PROMOTE THE PRACTICE OF BEING A GOOD PERSON FROM BUDDHIST TEACHINGS APPEARING IN THE PALM-LEAF SCRIPTURES OF WAT KONGKARAM RATCHABURI PROVINCE

พระมหาไพฑูรย์ ภทฺทจารี[1], พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.[2]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]
Phra Maha Paithun Phuttacharee1,Phrajaroenphong Wichai Asst.Prof. Dr.[2]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]
Corresponding Author E-mail : paithunpom.1986@gmail.com[1], jaroen1phong@gmail.com[2]

(Received : June 26, 2025; Edit : July 9, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ผลวิจัยพบว่า

1.สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรม อยู่ในระดับดี ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความสงบภายในจิตใจ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และความมั่นคงทางอารมณ์และจิตวิญญาณ การเข้าร่วมกิจกรรมสวดมนต์อย่างสม่ำเสมอช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเผชิญกับปัญหาชีวิตด้วยสติและปัญญา

2.การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต ดำเนินการผ่านการออกแบบกิจกรรมตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ สติ สมาธิ และศีล ควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความรู้สึกว่าตนยังมีคุณค่าและบทบาทในสังคม

3.รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต ก่อให้เกิดผลเชิงบวกทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชมรม ลดความรู้สึกโดดเดี่ยว และสร้างพลังใจอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังมีข้อเสนอให้มีการประสานความร่วมมือกับครอบครัว ชุมชน และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อขยายโอกาสการเข้าถึงกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุในวงกว้าง เป็นแนวทางสำคัญต่อการพัฒนาสุขภาวะทางจิตให้มั่นคง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการสวดมนต์เย็นร่วมกันในชมรม ซึ่งส่งผลต่อความสงบทางใจ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และความมั่นคงทางอารมณ์ การใช้หลักพุทธธรรมควบคู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเองและตระหนักถึงบทบาทของตนในสังคม ก่อให้เกิดพลังใจและความผูกพันในชุมชน

คำสำคัญ : การพัฒนากิจกรรม, สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ, ชมรมคนสวดมนต์เย็น, วัดป้อมวิเชียรโชติการาม, จังหวัดสมุทรสาคร

Abstract

This research article is a study of the approach to “Development of mental well-being activities for the elderly in the Evening Chanting Club at Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province.” The research results found that:

1. The mental well-being of the elderly in the club is at a good level, consisting of important components: inner peace, self-worth, and emotional and spiritual stability. Regular participation in the chanting activities helps the elderly cope with life problems with mindfulness and wisdom.

2. The development of mental well-being activities is carried out through the design of activities based on Buddhist principles, namely mindfulness, meditation, and morality, along with participatory learning processes, resulting in the elderly feeling proud of themselves, feeling that they are still valuable and have a role in society.

3. The model for promoting mental well-being creates positive results at both the individual and group levels, helping to build strong relationships in the club, reduce feelings of loneliness, and create sustainable motivation. In addition, there are suggestions for cooperation with families, communities, and supporting the use of information technology to expand access to activities for the elderly in a wide range, which is an important approach for developing stable mental well-being.

The knowledge gained from this research shows that promoting mental well-being in the elderly can be effectively carried out through Buddhist activities, especially evening chanting together in the club, which affects mental well-being and self-worth. And emotional stability. Using Buddhist principles together with participatory processes helps the elderly to have pride in themselves and be aware of their role in society, creating encouragement and community bonding.

Key words: Activity development, Mental health of the elderly, Evening prayer club, Pom Wichian Chotikaram Temple, Samut Sakhon Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดปัญหาในหลายด้าน ทั้งด้านร่างกาย เช่น การเจ็บป่วยเรื้อรัง ความเสื่อมถอยของอวัยวะ ด้านจิตใจ เช่น ความรู้สึกโดดเดี่ยว วิตกกังวล หรือซึมเศร้า ด้านสังคม เช่น การขาดบทบาทและการยอมรับจากชุมชน และด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ไม่เพียงพอและการพึ่งพาผู้อื่น ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีแนวทางส่งเสริมสุขภาวะทางจิตอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมมีการดิ้นรนต่อสู้และการแข่งขันกันมากยิ่งขึ้นเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ ในขณะเดียวกันปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมีจำนวนจำกัด ยิ่งไปกว่านั้นทุกชีวิตต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตลอดถึงการต้องการความรัก การยอมรับนับถือในสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยให้สามารถบรรลุเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคลได้ (self actualization) (ผศ.เติมศักดิ์ คทวณิช, 2546) ในการดิ้นรนการแข่งขันอย่างสูงในการดำรงชีวิตของคนในแต่ละวัยแต่ละอาชีพ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุหรือผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายได้จากบำเหน็จหรือบำนาญตอบแทนไม่สมดุลกับภาวะเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างไม่มีคุณภาพและผู้เกษียณอายุอยู่ในระบบระเบียบของหน่วยงานมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานในการทำงาน จึงไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับภาวะหลังเกษียณอายุได้ ดังนั้นการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการแพทย์ การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ การลดอัตราการเกิดและอัตราการตาย จึงทำให้โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้กำลังนำไปสู่ภาวะ ที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Aging) ทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่า ร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.6 และในปี 2549 มีประมาณร้อยละ 11 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2550) คาดว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุถึง 10.7 ล้านคน หรือร้อยละ 15.28 ในปี 2563 ดังที่องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อ พ.ศ. 2525 มติสมัชชาโลกได้ให้ความหมายผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และใช้มาตรฐานเดียวกันทั่วโลก (กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2532) ส่วนอายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยเมื่อแรกเกิดแยกตามเพศ พบว่า เพศหญิงมีอายุยืนยาวกว่าเพศชาย กล่าวคือ เพศหญิงมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 74 ปี, 75 ปี, และ 75.2 ปี ในปี พ.ศ. 2548, 2549,และ 2550 ตามลำดับ ส่วนเพศชายมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสั้นกว่า คือ 66 ปี, 68.2 ปี, และ 68.4 ปี ในช่วงเวลาเดียวกัน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2549) เมื่อเข้าสู่วัยชรา ผู้สูงอายุจะประสบภาวะพึ่งพิงหลายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านสังคมและจิตใจ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์มากมาย อันเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจและ สังคม การสูญเสียปัจจัยทางสังคม (social factor) ของผู้สูงอายุ อันได้แก่ การสูญเสียบทบาท การปลดเกษียณจากการทำงาน ทั้งๆที่บางคนยังมีสภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงพอจะทำงานได้อีก จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกการสูญเสียอำนาจ (power) และคุณค่า (value) ของตนเองลดลง เกิดมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมตามมา เช่น ไม่มีรายได้หรือรายได้ลดลง ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ ในบางรายถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง

ดังนั้นปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุมักจะเป็นโรคเรื้อรัง หรือโรคประจำตัวที่สำคัญ ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคของต่อมไร้ท่อ โรคระบบกล้ามเนื้อเส้นเอ็น กระดูกและโรคข้อเสื่อม โรคระบบทางเดินอาหาร และโรคระบบทางเดินหายใจ สำหรับผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ก็ยังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และมีจำนวนน้อยมากที่ไม่มีรายได้และอาศัยอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุข แต่ในบางรายเจ็บป่วยมีโรคประจำตัวดังกล่าวข้างต้น ที่ไม่มีรายได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และถูกทอดทิ้งจากบุตรหลาน จึงต้องสมัครใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ การก้าวสู่วัยผู้สูงอายุมีผลทำให้ต้องเปลี่ยนสถานภาพ และบทบาททางสังคม จากที่เคยเป็นผู้ดูแลคนอื่นมาเป็น “ผู้พึ่งพา” เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจึงต้องการผู้ดูแลโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ในปัจจุบันผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัว รัฐบาลให้บริการสวัสดิการจ่ายเงินสงเคราะห์ “เบี้ยยังชีพ”

ให้รายเดือนละ 500 บาทตลอดชีวิต แต่สำหรับผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีรายได้ เจ็บป่วยช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และเป็นผู้ที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัว หรืออาศัยอยู่กับบุตรหลานได้ จึงต้องสมัครใจเข้าไปอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ของทางราชการ ปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์คนชรา จำนวน 19 แห่งทั่วประเทศ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2550) อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางจังหวัด ที่ได้รับถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณไปดำเนินการ จากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เข้าไปอยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ จะมีปัญหาทั้งด้านร่างกายอันเสื่อมไปตามสภาพของวัย เจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรัง และโรคประจำตัว สำหรับปัญหาทางด้านจิตใจ มีความรู้สึกหดหู่ เศร้า เสียใจ หรือวิตกกังวล สาเหตุประการหนึ่ง มาจากการถูกทอดทิ้งของบุตรหลาน ญาติมิตรและขาดผู้ดูแลให้การเลี้ยงดู จากการที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมกำลังล่มสลาย ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ คือ จากครอบครัวขยายไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีสมาชิกเฉพาะพ่อ แม่และลูก จึงทำให้ผู้สูงอายุที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง ถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้นอยู่เรื่อยๆ บางรายจึงต้องจำใจเข้าไปอยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ และสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุพร้อมกับทำการวิเคราะห์ โดยเฉพาะผ่านกระบวนการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้สูงวัย มีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ การเจริญสมาธิ หรือการเข้าร่วมชมรมคนสวดมนต์เย็น เป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูจิตใจของผู้สูงอายุ ช่วยให้เกิดความสงบภายใน เกิดความรู้สึกมีคุณค่า และสามารถกลับมาเชื่อมกับชุมชนได้อีกครั้ง กิจกรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ดังนั้น ผู้วิจัย จึงจะศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ในแง่มุมต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า ในด้านต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าเชิงบูรณาการและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและรูปแบบการพัฒนาชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตกิจกรรม เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นศึกษาการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านประชากร โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ ผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาครจำนวน 14 คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัย ว่าด้วยการทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต โดยเริ่มนับจากวันที่ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในชมรมดังกล่าวมีสุขภาวะทางจิตในระดับดีอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลจากวิถีชีวิตที่หลอมรวมกันอย่างกลมกลืนระหว่างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมสวดมนต์เย็นเป็นประจำ ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความสงบภายในจิตใจ แต่ยังหล่อหลอมให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และพัฒนาให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตวิญญาณ โดยสามารถแจกแจงองค์ประกอบของสุขภาวะทางจิตที่พบได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 คือ ความสงบในจิตใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ระบุว่าการสวดมนต์เย็นในแต่ละวันมีบทบาทสำคัญในการคลายความฟุ้งซ่าน ลดความวิตกกังวล และคืนสมดุลให้กับจิตใจ การอยู่กับตนเองอย่างมีสติ การตั้งจิตอธิษฐาน และการทบทวนชีวิตผ่านแง่มุมธรรมะ ช่วยให้พวกเขายอมรับปัญหาชีวิตได้อย่างมีสติ แม้ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย ความสูญเสีย หรือความเหงาในบั้นปลายชีวิต กิจกรรมสวดมนต์จึงไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็น “พื้นที่แห่งความสงบ” ที่ช่วยเยียวยาจิตใจ

ประการที่ 2 คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การได้รับบทบาทภายในกลุ่ม เช่น การเป็นผู้นำสวดมนต์ การดูแลสถานที่ หรือการแนะนำสมาชิกใหม่ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและรับรู้ว่าตนยังเป็นส่วนสำคัญของสังคม ความรู้สึกว่าตน "ยังมีคุณค่า" ช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิต และเสริมแรงใจให้พวกเขาดำเนินชีวิตในแต่ละวันอย่างมั่นคงและมีความหมาย

ประการที่ 3 คือ ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตวิญญาณ การฝึกสติและภาวนาอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ที่จะยอมรับความไม่แน่นอนของชีวิตโดยไม่ยึดมั่นถือมั่น พวกเขามีสติรู้เท่าทันอารมณ์ รู้จักปล่อยวาง และไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลง นำไปสู่ความมั่นคงภายใน

จากองค์ประกอบทั้งสามประการนี้ ทำให้เห็นว่า ชมรมคนสวดมนต์เย็นมิใช่เพียงเวทีของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นพื้นที่แห่งการพัฒนาจิตใจ การเยียวยาทางอารมณ์ และแหล่งพลังใจที่สำคัญของผู้สูงอายุ ช่วยให้พวกเขาดำรงชีวิตด้วยความศรัทธา ความหวัง และทัศนคติเชิงบวก พร้อมยอมรับความไม่แน่นอนของชีวิตด้วยจิตใจที่สงบ

2) การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การส่งเสริมสุขภาวะทางจิตไม่อาจจำกัดเพียงการดูแลสุขภาพกายหรือให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเท่านั้น หากแต่ต้องครอบคลุมถึงการหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณให้เกิดความสงบ เยือกเย็น และมีความหมายในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในช่วงวัยปลายที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความสูญเสียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กิจกรรมของชมรมคนสวดมนต์เย็นแห่งนี้จึงถือเป็นนวัตกรรมทางจิตวิญญาณ ที่มีความโดดเด่นในเชิงรูปธรรม โดยหลอมรวมหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ กลายเป็น “รูปแบบเฉพาะของการส่งเสริมสุขภาวะทางจิต” ที่แตกต่างจากกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบทั่วไป กิจกรรมได้รับการออกแบบโดยมีหลักธรรมสำคัญ 3 ประการเป็นแกนกลาง ได้แก่ สติ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความรู้เท่าทันตนเองในแต่ละขณะ ลดความฟุ้งซ่าน และอยู่กับปัจจุบันอย่างสงบ สมาธิ เสริมพลังใจให้เข้มแข็ง ช่วยให้จิตตั้งมั่น เผชิญกับความไม่แน่นอนได้อย่างมั่นคง ศีล โดยเฉพาะศีล 5 เป็นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และลดความขัดแย้งในระดับบุคคล กิจกรรมหลัก เช่น การสวดมนต์ ฟังธรรม และนั่งสมาธิ จึงไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่เป็นเครื่องมือในการฝึกฝนพุทธธรรมอย่างเป็นรูปธรรม และเมื่อผสานกับรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นทั้งผู้รับและ

ผู้สร้าง ไม่ว่าจะในบทบาทของผู้นำสวดมนต์ การเตรียมสถานที่ การดูแลสมาชิก หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ธรรมะ ก่อให้เกิดพัฒนาการทางจิตใจ มีความสงบ ความเข้าใจตนเอง และการมองโลกอย่างอ่อนโยนยิ่งขึ้น

ความโดดเด่นของกิจกรรมในชมรมนี้อยู่ที่การมีส่วนร่วมจริงจากผู้สูงอายุ ไม่ใช่การจัดกิจกรรมแบบ “รับฟังฝ่ายเดียว” แต่เป็นการออกแบบให้เป็น “พื้นที่แห่งการสร้างคุณค่าในตนเอง” ผลลัพธ์คือ ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนยังมีบทบาทในชุมชน มีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิต และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงด้วยจิตใจที่สงบ เย็น และมีพลังศรัทธาเป็นแรงผลักดัน กิจกรรมของชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป้อมวิเชียรโชติการาม เป็นตัวอย่างของการออกแบบกิจกรรมที่มี นวัตกรรมเฉพาะทางจิตวิญญาณ ด้วยการหลอมรวมหลักพุทธธรรมและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยใช้พื้นที่เล็ก ๆ ของศรัทธาเป็นพลังสร้างการเยียวยาและพัฒนาจิตใจ

3) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า กิจกรรมในชมรมได้นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตที่มีลักษณะเฉพาะและมีคุณค่าอย่างยิ่ง โดยสามารถจำแนกเป็น สองมิติหลัก ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล และ (2) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับกลุ่ม เป็นรากฐานสำคัญของสุขภาวะทางจิต

มิติที่ 1 การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และทัศนคติที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน พวกเขาสามารถจัดการกับความโกรธ ความเครียด และความวิตกกังวลได้ดีขึ้น ด้วยการใช้ “สติ” และ “หลักธรรม” เป็นเครื่องมือภายในจิตใจ ก่อให้เกิดการปล่อยวาง ยอมรับ และเข้าใจชีวิตตามหลักอนิจจังอย่างสงบเย็น ถือเป็นพัฒนาการทางจิตใจที่สะท้อนการฝึกฝนตนเองบนฐานของพุทธธรรม

มิติที่ 2 การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม สวดมนต์ ฟังธรรม สมาธิ และสนทนาธรรม นำไปสู่การสร้างความผูกพัน เห็นอกเห็นใจ และให้กำลังใจกันภายในกลุ่ม ส่งผลให้ชมรมกลายเป็น “พื้นที่แห่งความอบอุ่น” และ “เครือข่ายแห่งเมตตา” ที่ช่วยลดความเหงาและความรู้สึกโดดเดี่ยวในผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะเพื่อความยั่งยืนของรูปแบบ ผลการวิจัยเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ผ่าน การประสานความร่วมมือกับครอบครัว ชุมชน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีตัวอย่างเฉพาะดังนี้ ระดับครอบครัว ส่งเสริมให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น “วันสวดมนต์ครอบครัว” เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจข้ามวัยและหล่อหลอมความสัมพันธ์ในครอบครัว ระดับชุมชน ประสานความร่วมมือกับโรงเรียนท้องถิ่นให้จัดกิจกรรม “เยาวชนจิตอาสาสวดมนต์” ร่วมกับผู้สูงอายุในวันสำคัญทางศาสนา หรือจัดเวที “เล่าสู่หลานฟัง” เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิต ระดับหน่วยงาน จัดทำ “คลินิกสุขภาพจิตพุทธบำบัด” ร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยมีพระสงฆ์และนักจิตวิทยาเป็นวิทยากรร่วม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาช่อง YouTube “เสียงธรรมจากใจสูงวัย” สำหรับเผยแพร่บทสวดธรรมะจากสมาชิกชมรม และจัดกิจกรรม “สวดมนต์ออนไลน์พร้อมกันทั่วหมู่บ้าน” ผ่าน Zoom หรือ Facebook Live ทุกคืนวันพระ แนวทางนี้ช่วยขยายโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรมของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินทางได้ ช่วยให้กิจกรรมเชื่อมระหว่างรุ่น ถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณ และสร้างสังคมแห่งการเกื้อกูลที่สอดคล้องกับบริบทยุคดิจิทัล การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมแห่งนี้ มิได้หยุดอยู่เพียงการจัดกิจกรรมทางศาสนา แต่เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจอย่างองค์รวม ตนเองกับผู้อื่นและสังคมรอบข้างอย่าง ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในวัยปลายอย่างมีความหวัง มีพลังใจ และมีคุณค่าต่อสังคม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” พบประเด็นดังนี้

1) สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร มีสุขภาวะทางจิตในระดับที่ดีอย่างเด่นชัด ซึ่งเป็นผลสะท้อนจากวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกันอย่างกลมกลืนระหว่างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การเข้าร่วม

กิจกรรมทางจิตวิญญาณอย่างสม่ำเสมอ ไม่เพียงส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสงบในจิตใจเท่านั้น แต่ยังช่วยเติมเต็มคุณค่าภายในและเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และจิตวิญญาณอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรม สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประการ คือ ประการแรก คือ ความสงบในจิตใจ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาวะทางจิต ผู้สูงอายุจำนวนมากกล่าวว่า กิจกรรมสวดมนต์เย็นในแต่ละวันมีบทบาทอย่างยิ่งในการช่วยคลายความฟุ้งซ่าน ลดความวิตกกังวล และทำให้จิตใจกลับคืนสู่ภาวะสมดุล การได้อยู่กับตนเองอย่างมีสติในขณะสวดมนต์ การตั้งจิตอธิษฐาน และการทบทวนชีวิตผ่านแง่มุมธรรมะ ช่วยให้พวกเขาสามารถยอมรับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีสติ แม้จะต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย ความสูญเสีย หรือความเหงาในช่วงวัยปลายของชีวิต กิจกรรมสวดมนต์จึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่เป็น “พื้นที่แห่งความสงบ” ที่ผู้สูงอายุใช้เยียวยาตนเองในระดับลึก ส่วนประการที่สอง คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ผู้สูงอายุได้รับบทบาทและหน้าที่ภายในกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการเป็นผู้นำสวดมนต์ การดูแลสถานที่ หรือการให้คำแนะนำกับสมาชิกใหม่ หน้าที่เหล่านี้สร้างความภาคภูมิใจในตัวเอง และทำให้พวกเขารู้สึกว่ายังเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคม ความรู้สึก “ว่าเรายังมีคุณค่า” ไม่เพียงส่งผลต่อการมีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิต แต่ยังเสริมแรงใจให้ผู้สูงอายุมีพลังในการดำเนินชีวิตในทุกวัน และกลายเป็นผู้ให้ แทนที่จะมองว่าตนเองเป็นเพียงผู้รับตามธรรมชาติของวัย และประการสุดท้าย คือ ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกสติและภาวนาอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุในชมรมได้เรียนรู้ที่จะยอมรับธรรมชาติของชีวิตโดยไม่ยึดมั่นถือมั่น พวกเขาเข้าใจว่าความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนคือสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ และด้วยกระบวนการเจริญสติ ผู้สูงอายุสามารถเผชิญกับปัญหาในชีวิตอย่างมีสติ รู้จักควบคุมอารมณ์ และปล่อยวางสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ ความเข้าใจและการยอมรับนี้นำมาซึ่งความมั่นคงทางจิตใจ ที่ช่วยให้พวกเขาดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข ไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลง จากองค์ประกอบทั้งสามประการนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ชมรมคนสวดมนต์เย็นมิใช่เพียงเวทีของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่คือพื้นที่แห่งการพัฒนาจิตใจ พื้นที่แห่งการเยียวยา และเป็นแหล่งพลังใจให้กับผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ กิจกรรมในชมรมได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตอย่างแท้จริง ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตด้วยความหวัง ความศรัทธา และการมองโลกในแง่ดี พร้อมทั้งยอมรับความไม่แน่นอนของชีวิตได้ด้วยจิตใจที่สงบและสมดุล**สอดคล้องกับ นายภิรมย์ เจริญผล** (นายภิรมย์ เจริญผล, 2554) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ :กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ มักพบกับ ปัญหาทางด้านจิตใจ ถ้าผู้สูงอายุเหล่านั้นสามารถนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติ น่าจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นในช่วงปัจฉิมวัย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาสาเหตุและสภาพ ปัญหาของผู้สูงอายุ พบว่า สาเหตุที่ผู้สูงอายุเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์ เนื่องจากการไม่มีผู้ดูแลไม่มีที่อยู่อาศัย และอยู่กับครอบครัวไม่มีความสุขตามลำดับ และสภาพปัญหา 4 ด้าน มีดังนี้ 1) ด้านร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีอาการของโรคต่าง ๆ ที่พบในวัยของผู้สูงอายุ 2) ด้านจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวลในเรื่องความเจ็บป่วย และมีอาการซึมเศร้า 3) ด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน พบว่า ผู้สูงอายุ มีปัญหาการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันให้เป็นสุข 4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ไม่มีปัญหา จะได้รับบริการต่างๆ จากสถานสงเคราะห์ ผลการศึกษาหลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในพระพุทธศาสนา พบว่า 1) หลักธรรมที่ส่งเสริมการ พัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ได้แก่ ไตรลักษณ์ ขันธ์ 5 และอริยสัจ 4 2) หลักธรรมที่ส่งเสริม การพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่ การรักษาศีล 5 ไตรสิกขา บุญกิริยาวัตถุ และการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน (3) หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ โลกธรรม 8 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 คารวะธรรมอคติ 4 และขันติ โสรัจจะ 4) หลักธรรม ที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ได้แก่ อิทธิบาท 4 ละเว้นอบายมุข และทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ผลการศึกษาวิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในสถานสงเคราะห์ พบว่า มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ปัญหาด้านร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีการ ยอมรับสภาพความจริงของสังขาร มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม จึงปลงตกและการปล่อยวาง 2) ปัญหาด้านจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุปฏิบัติโดยใช้หลักธรรม การบำเพ็ญทาน การรักษาศีล และการเจริญ ภาวนา 3) ปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน พบว่า ผู้สูงอายุปฏิบัติโดยใช้หลักธรรม การคบหา กัลยาณมิตร มีเมตตา กรุณาต่อกัน มีความอดทน อดกลั้น และระงับความโกรธ 4) ปัญหาด้าน เศรษฐกิจและรายได้ พบว่า ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ละเลิกอบายมุข และรู้จักประมาณตน

2) การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการดูแลสุขภาพกายหรือการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเท่านั้น หากแต่ต้องครอบคลุมถึงการหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณให้เกิดความมั่นคง เยือกเย็น และมีความหมายในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในช่วงวัยปลายที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความสูญเสียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ งานวิจัยนี้ พบว่า กิจกรรมในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้นแบบที่โดดเด่นของการพัฒนาสุขภาวะทางจิตที่มีประสิทธิภาพ ผ่านการออกแบบกิจกรรมอย่างมีกลยุทธ์ โดยใช้ หลักพุทธธรรม เป็นแกนกลางในการส่งเสริมและฟื้นฟูคุณภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ซึ่งมีหลักธรรมสำคัญที่นำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรม ได้แก่ สติ สมาธิ และศีล ซึ่งเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่ช่วยเสริมสร้างการรู้เท่าทันตนเอง การควบคุมอารมณ์ และการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม สติ ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถรับรู้และเข้าใจตนเองในแต่ละขณะอย่างชัดเจน ไม่หลงไปกับความคิดที่ฟุ้งซ่านหรือความกังวลในอดีตและอนาคต สมาธิ ทำหน้าที่เสริมพลังใจให้เข้มแข็ง ช่วยให้จิตที่มีสติสามารถตั้งมั่นและสงบนิ่ง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทาย ขณะที่ ศีล โดยเฉพาะศีล 5 ช่วยวางรากฐานจริยธรรมในชีวิตประจำวัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และลดความขัดแย้งในระดับปัจเจกและสังคม ด้วยกิจกรรมหลักที่จัดขึ้นในชมรม เช่น การสวดมนต์ ฟังธรรม และนั่งสมาธิ ไม่เพียงเป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการฝึกฝนพุทธธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง มีพัฒนาการทางจิตใจที่เด่นชัด ทั้งในด้านความสงบ ความเข้าใจตนเอง และการมองชีวิตอย่างลึกซึ้งมากขึ้น สิ่งที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ การจัดกิจกรรมในรูปแบบของ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ซึ่งมิใช่แค่การให้ผู้สูงอายุเข้ามานั่งรับฟังเท่านั้น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เป็นผู้นำ ผู้ร่วมคิด และผู้ลงมือทำอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการนำสวดมนต์ การจัดเตรียมสถานที่ การดูแลสมาชิก หรือการแบ่งปันประสบการณ์ธรรมะกับเพื่อนร่วมรุ่นในวงสนทนา กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเติมเต็มความรู้สึกว่า “ตนเองยังมีค่า” และ “ยังมีบทบาทในชุมชน” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงทางอารมณ์ และความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะว่าผลลัพธ์ของการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต มีความสุขที่ลึกซึ้งภายใน และสามารถใช้ชีวิตในแต่ละวันด้วยจิตใจที่สงบ เย็น และมีความหวัง พวกเขามองชีวิตด้วยสายตาแห่งการยอมรับ ไม่หวั่นไหวกับความไม่แน่นอน และสามารถใช้พลังใจที่เกิดจากศรัทธาและการมีส่วนร่วม เป็นแรงผลักดันให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ดังนั้นกิจกรรมของชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป้อมวิเชียรโชติการาม ได้หลอมรวมพุทธธรรมกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างกลมกลืน เป็นแนวทางที่ทรงพลังในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมทั้งในระดับบุคคลและชุมชน อันสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่เล็ก ๆ แห่งศรัทธานั้นสามารถเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้คนได้อย่างยิ่งใหญ่และยั่งยืน**สอดคล้องกับ มนตรี คงวัดใหม่** (มนตรี คงวัดใหม่, 2542) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุระหว่างชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิมในจังหวัดระนอง พบว่าผู้สูงอายุชาวไทยพุทธมีคุณภาพชีวิตดีกว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิม การปฏิบัติตนตามหลักธรรมศาสนาผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิมเคร่งครัดมากกว่าผู้สูงอายุชาวไทยพุทธการอุปถัมภ์จากครอบครัวด้านจิตใจ ด้านบทบาทหน้าที่ด้านความสัมพันธ์พึ่งพาระหว่างกันผู้สูงอายุชาวไทยพุทธได้รับการอุปถัมภ์จากครอบครัวดีกว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิม สำหรับการอุปถัมภ์จากครอบครัวด้านร่างกายพบว่าไม่แตกต่างกันส่วนสภาวะสุขภาพและการใช้บริการสาธารณสุขในชุมชนพบว่าผู้สูงอายุชาวไทยพุทธมีสภาวะสุขภาพอนามัยดีกว่าและเข้าถึงบริการสาธารณสุขในชุมชนได้ดีกว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยรวมทั้งสองกลุ่มสูงที่สุดคือ สภาวะสุขภาพอนามัย รองลงมาคือ บทบาทหน้าที่การทำงานเพื่อการเลี้ยงชีพ การอุปถัมภ์ จากครอบครัวด้านจิตใจ การอุปถัมภ์จากครอบครัวด้านความสัมพันธ์พึ่งพาระหว่างกันและการมีส่วน ร่วมในชุมชนตามลำดับ โดยชุดตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปรคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 46 เมื่อแยกวิเคราะห์ในแต่ละกลุ่ม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพชีวิตต่อผู้สูงอายุ ชาวไทยพุทธ คือ สภาวะสุขภาพอนามัย รองลงมา คือ บทบาทการทำงานเพื่อการเลี้ยงชีพ การอุปถัมภ์จากครอบครัวด้านความสัมพันธ์พึ่งพาระหว่างกันและการศึกษาโดยชุดตัวแปรพยากรณ์ สามารถอธิบายความผันแปรคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 50 สำหรับตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพชีวิตต่อผู้สูงอายุ ชาวไทยมุสลิม คือ สภาวะสุขภาพอนามัย รองลงมา คือ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาและการมีส่วน ร่วมในชุมชนตามลำดับ ซึ่งชุดตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปรคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 44 ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในบางส่วน

3) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า กิจกรรมในชมรมแห่งนี้ได้ก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาทางจิตใจและสังคมของผู้สูงอายุที่มีความโดดเด่นและมีคุณค่าอย่างยิ่ง โดยสามารถจำแนกออกเป็นสองมิติหลัก คือ การเปลี่ยนแปลงภายในระดับบุคคล และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับกลุ่ม ซึ่งทั้งสองมิตินี้ล้วนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางจิตที่มั่นคง ยั่งยืน และเปี่ยมไปด้วยความหมาย 2 ประการ คือ ประการแรก คือ การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และทัศนคติของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการฝึกฝนภายในตนเองผ่านกิจกรรมทางศาสนา ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอย่างสม่ำเสมอ เริ่มแสดงออกถึงความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตได้ดีขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับความโกรธ ความเครียด และความวิตกกังวล พวกเขาเรียนรู้ที่จะใช้ “สติ” และ “หลักธรรมะ” เป็นเครื่องมือในการเผชิญกับปัญหา ทำให้สามารถปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น มองโลกด้วยความเข้าใจ และยอมรับความไม่แน่นอนของชีวิตด้วยจิตใจที่สงบเย็น ความเปลี่ยนแปลงนี้ถือเป็นพัฒนาการทางจิตใจที่ลึกซึ้งและสะท้อนถึงการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ส่วนประการที่สอง คือ การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในระดับโครงสร้างทางสังคมของชมรม เมื่อผู้สูงอายุได้ใช้เวลาร่วมกันผ่านกิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ และการสนทนากลุ่มย่อย ทำให้เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ชมรมกลายเป็น “พื้นที่แห่งความอบอุ่น” ที่ช่วยลดความเหงา ความโดดเดี่ยว และกลายเป็นแหล่งพักพิงทางใจที่มีความหมาย ผู้สูงอายุจึงมิใช่เพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่กลายเป็นสมาชิกของเครือข่ายทางใจที่เกื้อหนุนกันด้วยเมตตาและความห่วงใยอย่างจริงใจ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังได้เสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ผ่านการสร้างความร่วมมือกับครอบครัว หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมให้ลูกหลานมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชมรม การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถานพยาบาลในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทั้งกายและใจ อีกทั้งยังเสนอให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การจัดกิจกรรมสวดมนต์ผ่านระบบออนไลน์ การเผยแพร่คลิปธรรมะ และการใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในชมรม ซึ่งแนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ขยายโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงกิจกรรมได้สะดวกยิ่งขึ้น แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่แห่งธรรมะให้กว้างไกล ครอบคลุม และเชื่อมโยงหลายรุ่นในสังคมอย่างสอดคล้องกับบริบทของโลกปัจจุบัน ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กันทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม พร้อมทั้งได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง เมื่อผู้สูงอายุสามารถฝึกฝนตนเอง มีสติเข้าใจตน และเชื่อมโยงกับผู้อื่นได้อย่างแท้จริง พวกเขาจะสามารถดำรงชีวิตในช่วงวัยปลายด้วยจิตใจที่มั่นคง มีความหวัง และมีความสุขอย่างลึกซึ้ง ซึ่งนับเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตในผู้สูงอายุ **สอดคล้องกับพระครูชัยพัฒนานุกูล (ธนพรุจฐ์ ชยนฺโต)** (พระครูชัยพัฒนานุกูล (ธนพรุจฐ์ ชยนฺโต), 2560) “ศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดหัวฝาย ตาบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” พบว่า 1) แนวคิดการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ เป็นการส่งเสริมสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย ทางสังคม ทางอารมณ์ แสะทางสติปัญญา สุขภาวะทางกาย เป็นการพัฒนากาย และการพัฒนาร่างกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหลาย ในทางเป็นคุณประโยชน์เกื้อกูล ไม่เกิดโทษ รู้จักบริโภคปัจจัยสี่ให้มีคุณค่าสูงสุด สุขภาวะทางสังคมผู้สูงอายุ เป็นความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อันได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูงเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน ทั้งนี้มีการแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนของสังคม มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ร่างกายสามารถฟื้นตัวจากโรคภัยไข้เจ็บได้เร็วขึ้น สุขภาวะทางอารมณ์ เป็นสภาวะทางด้านจิตใจของบุคคล ซึ่งมีผลมาจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิต และวิธีการตอบสนองของบุคคลนั้น ต่อปัจจัยดังกล่าว รวมทั้งความสามารถ และโอกาสในการใช้เวลาส่วนตัว เพื่อความเพลิดเพลินและผ่อนคลายความเครียด แสะสุขภาวะทางปัญญา เป็นความเชื่อความรู้ความเห็นความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงสามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้อย่างปกติสุข 2) รูปแบบและอุปสรรคในการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ดำเนินกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการดำเนินงานผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตาบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ผู้สูงอายุพัฒนาตนเองให้เป็นคนทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์ วางตัวให้เป็นที่น่าเคาพรนับถือ มีศักยภาพไปช่วยชุมชน ไม่ปล่อยเวลาว่างให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ ออกกำลังกายเป็นประจำสม่ำเสมอ และผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างไม่ประมาท และ 3) แนวทางส่งเสริม

สุขภาวะผู้สูงอายุ แนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ อาศัยการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นด้านหลัก เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนา รวมทั้งการดำเนินการตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อน เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ข่วงวัด ข่วงผญ๋า ข่วงชุมชน และสันกลางวิถีพุทธ เป็นการดำเนินงานโครงการที่อาศัยวัดเป็นสถานที่ดำเนินการ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ รวมทั้งอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นดำเนินกิจกรรม เช่น โครงการอบรมธรรมะแก่อุบาสก อุบาสิกา ประชาชน กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การสวดมนต์ข้ามปี การจัดกิจกรรมข่วงวัด ข่วงผญ๋า ข่วงชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของ การเรียนรู้ภาษาล้านนา ตำรายาสมุนไพร การปรุงและรับประทานอาหารพื้นเมือง การหัตถกรรม เป็นต้น ดังนั้นพบว่า การดำเนินกิจกรรมทั้งหมดเป็นแนวทางส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ ทั้ง 4 มิติ

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นวัดป่อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป่อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็น วัดป่อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญหลายประการซึ่งสามารถนำไปต่อยอดในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในบริบททางสังคมและศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุเกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางธรรมะอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ ฟังธรรม และฝึกสมาธิ เป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยเยียวยาและบำบัดจิตใจของผู้สูงอายุอย่างลึกซึ้ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถผ่อนคลายจากความเครียดและความฟุ้งซ่าน แต่ยังส่งเสริมให้เกิดสติ รู้เท่าทันอารมณ์ และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมีดุลยภาพ เช่น การเจ็บป่วย ความเหงา หรือการสูญเสียคนที่รัก กิจกรรมเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่สร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์อย่างยั่งยืน

2) การรู้สึกมีคุณค่าและมีบทบาทในสังคมเป็นกุญแจสำคัญของสุขภาวะจิต จากการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ได้มีโอกาสแสดงบทบาทในชมรม เช่น การเป็นผู้นำสวดมนต์ การช่วยจัดเตรียมสถานที่ หรือการต้อนรับสมาชิกใหม่ ล้วนส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่า

ตนเองยังมีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากสังคม ความรู้สึกนี้มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง และช่วยลดภาวะการรู้สึกเป็นภาระหรือหมดคุณค่าเมื่อเข้าสู่วัยชรา อีกทั้งยังส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของสุขภาวะจิตที่ดี

3) กิจกรรมในชมรมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างลึกซึ้ง ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในชมรมสวดมนต์เย็นมักเกิดความรู้สึกผูกพันกับเพื่อนร่วมกิจกรรม การมีกลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าไม่ได้โดดเดี่ยว และยังมีผู้คนที่พร้อมรับฟัง เข้าใจ และให้กำลังใจ ความสัมพันธ์เช่นนี้มีบทบาทสำคัญในการเยียวยาความเหงาและเสริมสร้างพลังใจให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่า “ยังมีที่ยืนในสังคม” ทำให้ชีวิตในบั้นปลายมีคุณค่าทางใจและอารมณ์อย่างแท้จริง

4) แนวทางการพัฒนากิจกรรมควรผสานหลักพุทธธรรมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) รูปแบบกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพคือกิจกรรมที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สติ สมาธิ และศีล มาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้พวกเขาได้ลงมือทำ แสดงบทบาท ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิต และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม ซึ่งการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงนี้ ทำให้เกิดพัฒนาการทางจิตใจและการสร้างคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อการมีสุขภาวะจิตที่มั่นคงและยั่งยืน

5) การพัฒนากิจกรรมที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว หน่วยงานภายนอก และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชมรมกับครอบครัวหรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงเรียน หน่วยงานสาธารณสุข หรือองค์กรภาคประชาสังคม เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้กิจกรรมของผู้สูงอายุมีพลังและความหมายมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวได้มีโอกาสรับรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย จะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย และส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น คลิปเสียงธรรมะ การสวดมนต์ออนไลน์ หรือการไลฟ์สตรีมกิจกรรม ช่วยให้ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมยังสามารถเข้าถึงเนื้อหาธรรมะได้อย่างต่อเนื่อง ถือเป็นการขยายโอกาสในการส่งเสริมสุขภาวะจิตอย่างทั่วถึง

จากองค์ความรู้ทั้ง 5 ประการนี้ จะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในชมรมคนสวดมนต์เย็นไม่ได้เป็นเพียงการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และการเชื่อมโยงกับครอบครัวและสังคมในภาพรวม อันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ยั่งยืนและมีความสุขในช่วงปลายของชีวิตอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ได้แก่

1.1 แนะนำให้ผู้สูงอายุสวดมนต์ทุกวัน เวลาสวดให้สวดออกเสียง และมีสมาธิในการสวด โดยแปลความหมายของคำสวดมนต์ให้ออกที่จะทำให้รู้ความหมายและเข้าใจเห็นความสำคัญของบทสวดมนต์นั้น ๆ

1.2 แนะนำให้ผู้สูงอายุสวดมนต์ให้เข้าใจว่า การสวดมนต์เป็นการสรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ โดยการสวดมพ์แบบการเจริญสติ เป็นพุทธานุสติ ธรรมานุสติ และสังฆานุสติ

1.3 แนะนำให้ผู้สูงอายุสวดมนต์เข้าใจว่า การสวดมนต์ เป็นการทบทวน เพื่อขจัดมลทินในจิตใจ เช่นเดียวกับบ้านเรือนที่ทำความสะอาดอยู่ทุกเมื่อ ขี้ฝุ่นก็ไม่กล้ามาจับได้ เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่มีแต่พุทธมนต์อันเป็นมนต์ของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เป็นบทสวดอ้อนวอนเทพเจ้า

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

2.1 ควรได้มีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพและปริมาณ เกี่ยวกับคุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย เพราะว่าผู้สูงอายุเป็นสื่อกลางที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนาค้อนข้างมากโดยเน้นศึกษาเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทเด่น ๆ ในระดับประเทศหรือผู้นำท้องถิ่นเพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพุทธศาสนิกชนในแนวลึกและเป็นการยกย่องส่งเสริมผู้สูงอายุที่มีบทบาทในด้านการสวดนต์นี้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้นและการสวดมนต์ยังมีบทบาทพัฒนาศักยภาพและทัศนคติที่ดีต่อพระศาสนายิ่งขึ้นไป

2.2 ควรได้มีการศึกษาวิจัยในเชิงสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติความคิดเห็นและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อการสวดมนต์ในสังคมไทยปัจจุบันในการสวดมนต์ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลความคิดเห็นความต้องการหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของประชาชนหรือพุทธศาสนิกชนทั่ว ๆ ไปซึ่งจะมีผลดีต่อการนำข้อมูลมาเป็นแนวทางเพื่อจะได้พัฒนาเรื่องการสวดมนต์ โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการสวดมนต์ของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าวว่ามีบทบาทต่อการสวดมนต์มากน้อยแค่ไหนอย่างไรนั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

เติมศักดิ์ คทวณิช, ผศ.. (2546).**จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น,

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2550).**รายงานกิจกรรมประจำปี 2549.** (อัดสำเนา).

กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข. (2532). **รายงานการประชุม กรมการประสาน งานด้านสหประชาชาติ.** (อัดสำเนา).

นายภิรมย์ เจริญผล. (2554). **“วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์จังหวัดนครปฐม”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัญฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนตรี คงวัดใหม่. (2542) **“การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดระนอง”**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสังคมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2550). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2549**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

การพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์ โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

THE DEVELOPMENT OF TONAL CONJUGATION SKILLS THROUGH READING EXERCISES COMBINED WITH ANIMATED CARTOON MEDIA FOR GRADE 2 STUDENTS

ธนัตดา มณีกระโทก[1],พิชญาวี ทองกลาง[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Thanatda Maneekrathok[1] and Phitchayawee Thongklang[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : momildx@gmail.com[1], phitchayawee@gmail.com[2]

(Received : June 17, 2025; Edit : June 23, 2025; accepted : June 25, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านคลองกลาง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 12 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบฝึกทักษะการอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน จำนวน 5 ชุด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.91 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.92 ผลการเปรียบเทียบพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน คะแนนมีเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.92 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : แบบฝึกอ่าน, สื่อการ์ตูนแอนิเมชัน, การผันวรรณยุกต์

Abstract

This research aimed to compare the academic achievement in tone variation skill of second grade-primary school students before and after using reading exercises combined with cartoon animation media to compare their post-achievement intervention in the tone variation skill with are 80 percent criterion and to assess satisfaction student with the reading exercises and cartoon animation media The sample group consisted of 12 second-grade students from Ban Klong Klang School, Chok Chai District, Nakhon Ratchasima Province, were selected through purposive sampling. The research instruments included five sets of reading skill exercises with animated cartoons focus on tone variation for Grade 2 students, an achievement test to assess to word pronounce ability the topic of tone variation, a learning management plan, and a faction questionnaire. Data were collected using an achievement test for tone variation pronunciation skills and a satisfaction questionnaire.

The results of the study indicated that

1) The average per-test reading achievement score in of tone variation skills 12.91, the average score increased to 25.92. The comparison results show that the average score after learning was significantly higher than before learning, with statistical significance at the .05 level.

2. The reading achievement in the of tone variation skills of second-grade students. When compared to the 80 percent criterion it was found that after using the reading exercises with cartoon animation media, the students, scores exceeded the 80 percent criterion at a statistical significance level of .05

3. The evaluation result indicated that the second-grade primary school students' satisfaction with learning through the reading exercises on tone variation, combined with cartoon animation media, was at the high-level.

Keywords: Reading Exercises, Animated Cartoon Media, Tone Marks

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และพัฒนาความคิดรวมไปถึงการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ ที่ต้องผ่านการเรียนรู้ด้วยการใช้ภาษาเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน การใช้ภาษาอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ภาษาให้น่าเชื่อถือ ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องเรียนเพื่อการสื่อสารให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างพินิจพิเคราะห์ สามารถเลือกใช้คำเรียบเรียงความคิด ความรู้ ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางภาษา ตรงตามความหมาย ถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคล และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพลักษณะเฉพาะของภาษาไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ภาษาไทยมีเสียงวรรณยุกต์ ที่มีเสียงสูงต่ำเหมือนเสียงดนตรี เมื่อเปลี่ยนระดับเสียง ความหมายของคำก็เปลี่ยนไป จากความหมายหนึ่งเป็นอีกความหมายหนึ่ง หรือจากความหมายหนึ่งเป็นไม่มีความหมาย เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยเป็นเสียงที่มีความสำคัญเท่ากับเสียงพยัญชนะ หรือเสียงสระ

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในปัจจุบันมักจะพบปัญหาได้บ่อยครั้งทั้งทักษะการอ่าน และการเขียน โดยเฉพาะปัญหาการผันวรรณยุกต์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้เรียนออกเสียงวรรณยุกต์ตามรูปวรรณยุกต์ที่ปรากฏ ซึ่งนับว่าเป็นความเข้าใจที่ผิด คำในภาษาไทยนั้นอาจจะมีรูปและเสียงวรรณยุกต์ตรงกันหรือไม่ตรงกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับพยัญชนะต้นว่าเป็นอักษรสูง อักษรกลาง หรืออักษรต่ำ และเป็นคำเป็นหรือคำตาย จึงทำให้ผู้เรียนมีปัญหาในเรื่องการอ่านและการเขียนวรรณยุกต์ การอ่านและการผันวรรณยุกต์ให้ถูกต้องตามอักขรวิธีจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ควรฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ เนื่องจากเสียงสูงต่ำของคำในภาษาไทยแสดงความหมายของคำด้วย หากใช้รูปวรรณยุกต์ผิด นอกจากจะทำให้เสียงของคำผิดแล้ว ยังทำให้ความหมายของคำผิดไปด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อนในการสอนให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรูปและเสียงวรรณยุกต์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยว่าเป็นเรื่องที่ยาก น่าเบื่อหน่าย ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำ ครูผู้สอนจึงควรสร้างแบบฝึกการผันวรรณยุกต์ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะแบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับผู้เรียนระดับพื้นฐาน ให้เข้าใจในหลักการผันวรรณยุกต์อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนภาษาไทยในระดับที่สูงขึ้น

แบบฝึกเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมทักษะทางการใช้ภาษา ทั้งการอ่านและการเขียน เป็นสิ่งที่ช่วยขยายโอกาสให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์ในการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้ทักษะนั้น ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว (ถวัลย์ มาศจรัส และคณะ, 2550) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกทักษะไว้ว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในการแก้ปัญหาและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การใช้แบบฝึกอ่านช่วยส่งเสริมการฝึกทักษะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านจริง ฝึกทำซ้ำ และสะท้อนความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Thorndike,1932) ในทฤษฎีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) และกฎแห่งการฝึกฝน (Law of Exercise) ที่ระบุว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการฝึกฝนซ้ำ ๆ และการได้รับผลสะท้อนกลับ (feedback) อย่างเหมาะสม นอกจากนี้แบบฝึกอ่านยังช่วยพัฒนาทักษะการประมวลผลภาษาและการสร้างความหมายในระดับลึก

ปัจจุบัน เทคโนโลยีได้พัฒนาอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ การเกษตร หรือการศึกษา โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน หนึ่งในเทคโนโลยีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายคือ “แอนิเมชัน” (Animation) ซึ่งเป็นการสร้างภาพเคลื่อนไหวจากกราฟิกด้วยซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ เพื่อช่วยในการถ่ายทอดเนื้อหาให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจยิ่งขึ้น แอนิเมชันมีคุณสมบัติที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น สีสันที่ดึงดูด ความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจ และเสียงประกอบที่ช่วยกระตุ้นความสนใจและการจดจำข้อมูลของผู้เรียน ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (motivation to learn) ตามแนวคิดของ (Malone & Lepper,(1987) ที่เสนอว่า ความสนุกสนาน ความท้าทาย และความมีเป้าหมายชัดเจน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้นโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีความสนใจในสื่อการ์ตูนและภาพเคลื่อนไหวเป็นพิเศษ ผลการวิจัยจากหลายแหล่งชี้ให้เห็นว่า สื่อแอนิเมชันสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ในทุกระดับชั้น โดยช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นและจดจำข้อมูลได้ดีขึ้น เนื่องจากมนุษย์มีแนวโน้มในการจดจำภาพได้ดีกว่าข้อความหรือตัวเลข ดังนั้น การประยุกต์ใช้แอนิเมชันในกระบวนการเรียนการสอนจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านคลองกลาง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นระยะเวลา 2 ปี พบว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยปีการศึกษา 2566 มีค่าเฉลี่ยลดลงร้อยละ 0.28 เมื่อเทียบกับปีการศึกษา 2565 จากการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในแต่ละปีการศึกษา ได้พบปัญหาว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการผันวรรณยุกต์ ผู้เรียนส่วนใหญ่อ่านผันวรรณยุกต์ผิด ทำให้ให้นักเรียนอ่านและเขียนคำไม่ถูกต้อง อีกทั้งยังใช้คำที่ผิดความหมาย การออกเสียงที่ผิด ย่อมทำให้นักเรียนเรียนไม่สามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้ถูกต้องปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบกับผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาอื่น เพราะภาษาไทยเป็นพื้นฐานของการเรียนในทุกรายวิชา มีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบฝึกทักษะและสื่อการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน แต่เมื่อพิจารณาในเชิงลึกกลับพบว่า งานวิจัยที่มุ่งเน้นการบูรณาการระหว่างแบบฝึกทักษะ กับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน ที่มีความเชื่อมโยงทั้งในด้านเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกันนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายในวงวิชาการ งานวิจัยที่มีอยู่ส่วนใหญ่เน้นการใช้แบบฝึกในรูปแบบเดิม ซึ่งอาจยังไม่ตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่มีแนวโน้มให้ความสนใจกับสื่อที่มีความเคลื่อนไหว มีสีสัน และกระตุ้นการมีส่วนร่วมได้ดีกว่า ในขณะที่งานวิจัยด้านการใช้สื่อแอนิเมชันในการเรียนการสอนที่มีอยู่ ก็มุ่งเน้นเฉพาะด้านความบันเทิงหรือใช้เพียงเพื่ออธิบายเนื้อหาในเชิงความรู้เบื้องต้นเท่านั้น มิได้ออกแบบให้สอดคล้องกับกระบวนการฝึกปฏิบัติของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาแบบฝึกทักษะการผันวรรณยุกต์ โดยบูรณาการร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับแบบฝึก เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมทั้งในด้านสาระทางภาษาและด้านการออกแบบสื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิจัยนี้จะมีส่วนในเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ ด้วยการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัย และตอบโจทย์การพัฒนาทักษะภาษาไทยได้อย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะยาว

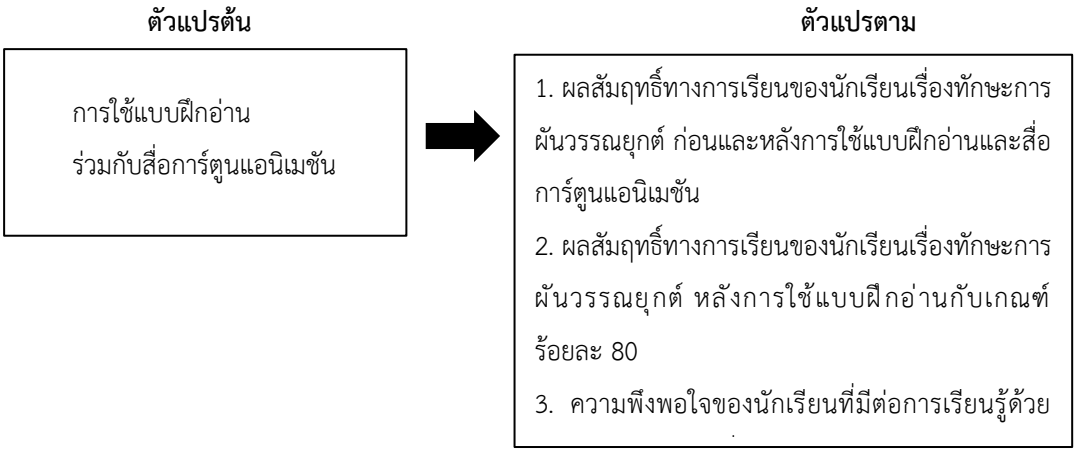
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกอ่านและสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้แบบฝึกอ่าน กับเกณฑ์ร้อยละ 80
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อแบบฝึกอ่าน และสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การใช้แบบฝึกอ่านและการใช้สื่อการ์ตูนแอนิเมชันเป็นสื่อประกอบการสอนที่มีความน่าสนใจ ดึงดูดผู้เรียน และสามารถทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะการอ่านผันวรรณยุกต์ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทยสูงขึ้น

ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพ

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกอ่านและสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาโชคชัย 3 ทั้ง 11 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านคลองกลาง โรงเรียนบ้านท่าตะเคียน โรงเรียนวัดกุดสวาย โรงเรียนบ้านกอกวิทยา โรงเรียนบ้านปรางค์ โรงเรียนบ้านท่าลาดขาว โรงเรียนบ้านบึงพระ โรงเรียนบ้านดอน โรงเรียนวัดพะโค โรงเรียนบ้านบึงไทย และโรงเรียนชุมชนพลับพลา จำนวน 91 คน

2. กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านคลองกลาง อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา จำนวน 12 คน ได้มาจากสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น การใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน
2. ตัวแปรตาม

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผันวรรณยุกต์ ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผันวรรณยุกต์ หลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันกับเกณฑ์ร้อยละ 80

2.3 ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ทำการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ชนิด ได้แก่

1.1 แบบฝึกทักษะการอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน เรื่อง การผันวรรณยุกต์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 ชุด ได้แก่ การผันวรรณยุกต์อักษรสูง การผันวรรณยุกต์อักษรกลาง การอันวรรณยุกต์อักษรต่ำ การผันวรรณยุกต์คำเป็น และการผันวรรณยุกต์คำตาย ใช้เวลาสอน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง

1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำเรื่อง การผันวรรณยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30 คำ ใช้เวลา 10 นาที

1.3 แผนการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 แผน ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การผันวรรณยุกต์อักษรสูง	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การผันวรรณยุกต์อักษรกลาง	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การผันวรรณยุกต์อักษรต่ำ	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การผันวรรณยุกต์คำเป็น	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การผันวรรณยุกต์คำตาย	จำนวน 4 ชั่วโมง

1.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 103) จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก	ให้คะแนน 5 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับดี	ให้คะแนน 4 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้	ให้คะแนน 2 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับต้องปรับปรุง	ให้คะแนน 1 คะแนน

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ เรื่องการผันวรรณยุกต์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30 คำ

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ขั้นตอนการสร้างแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์

1.1 ศึกษาทฤษฎี แนวทาง และวิธีการสร้างแบบฝึกอ่าน รวมถึงเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของแบบฝึกอ่านจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้

1.3 พิจารณาเนื้อหาจากคู่มือครู หนังสือเรียน และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในการจัดทำแบบฝึก

1.4 ศึกษารูปแบบของแบบฝึกที่ใช้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน โดยเน้นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเองภายใต้การดูแลของครู

1.5 กำหนดโครงสร้างและเนื้อหาของแบบฝึก จำนวน 5 ชุด รวมเวลาเรียน 20 ชั่วโมง ให้ครอบคลุมเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.6 จัดทำต้นฉบับแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ตามโครงสร้างที่กำหนด

1.7 เสนอต้นฉบับแบบฝึกต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา รูปแบบและกิจกรรม พร้อมทั้งปรับปรุงตามคำแนะนำ

1.8 นำแบบฝึกที่ปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหา การออกแบบและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

1.9 ปรับปรุงแบบฝึกอีกครั้งตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.10 พิมพ์ต้นฉบับแบบฝึกฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่างตามแผนการวิจัย

2. การสร้างสื่อการ์ตูนแอนิเมชันประกอบการใช้แบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.1 ศึกษาหลักการ ทฤษฎี แนวคิด และเทคนิคการผลิตสื่อการ์ตูนแอนิเมชันจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 วิเคราะห์เนื้อหาในบทเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการผันวรรณยุกต์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และกำหนดขอบเขตเนื้อหาให้กระชับ แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ การผันวรรณยุกต์อักษรกลาง การผันวรรณยุกต์อักษรสูงการผันวรรณยุกต์อักษรต่ำ การผันวรรณยุกต์คำเป็น และการผันวรรณยุกต์คำตาย

2.3 ออกแบบโครงเรื่อง (Storyboard) และบทพูด (Script) โดยกำหนดลำดับเหตุการณ์ ตัวละคร ฉาก และเนื้อหาประกอบในแต่ละตอน เพื่อให้การผลิตเป็นไปอย่างมีระบบ

2.4 เสนอ Storyboard และ Script ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและรับข้อเสนอแนะ จากนั้นปรับปรุงตามคำแนะนำ แล้วจึงดำเนินการผลิตการ์ตูนแอนิเมชันตามเนื้อหาที่กำหนด

2.5 ส่งสื่อที่พัฒนาแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินคุณภาพทั้งด้านเนื้อหา ความถูกต้อง และความเหมาะสมของการนำเสนอ ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 จัดอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

2.6 ปรับปรุงสื่อตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้ร่วมกับแบบฝึกอ่านในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง และประเมินผลด้านการเรียนรู้และความพึงพอใจในขั้นตอนถัดไป

3. ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความสามารถวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ เรื่องการผันวรรณยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3.2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ เรื่องการผันวรรณยุกต์

3.3 คัดเลือกคำจากบัญชีคำพื้นฐาน และคำในบทเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 50 คำ โดยเป็นคำที่มีการผันวรรณยุกต์ของอักษร 3 หมู่ และคำเป็นคำตาย

3.4 นำคำที่คัดเลือกมาสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ เรื่องการผันวรรณยุกต์ จำนวน 50 คำ จากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เคยเรียนเรื่องนี้มาแล้ว และนำมาตรวจให้คะแนน

3.5 บันทึกผลคะแนนการทดลอง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการหาคุณภาพด้านความยากง่ายรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25% มีเกณฑ์การพิจารณาความยากง่ายของข้อสอบโดยดัชนีค่าความยากง่าย คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความย่ากง่าย 0.20 – 0.80 จำนวน 30 คำ เพื่อนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

3.6 คัดเลือกคำที่เข้าเกณฑ์ จำนวน 30 คำ จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้การทดสอบจริงก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

4.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

4.2 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง การผันวรรณยุกต์

4.3 ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการตูนแอนิเมชัน เรื่องการผันวรรณยุกต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

4.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้/รหัสวิชา/ระดับชั้นที่สอน/ภาคเรียน/ปีการศึกษา/สาระการเรียนรู้/ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้/เวลาที่ใช้

4.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 แผน ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การผันวรรณยุกต์อักษรสูง	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การผันวรรณยุกต์อักษรกลาง	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การผันวรรณยุกต์อักษรต่ำ	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การผันวรรณยุกต์คำเป็น	จำนวน 4 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การผันวรรณยุกต์คำตาย	จำนวน 4 ชั่วโมง

4.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างเสร็จเรียบร้อย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข โดยใช้มาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย 4.82 มีความหมาะสมระดับ มากที่สุด

4.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบพิจารณาอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อยเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาค้นคว้ากับกลุ่มตัวอย่าง

5. การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

5.1 ศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และเกณฑ์การแปลผลจากแนวทางของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 68)

5.2 ออกแบบแบบสอบถามความพึงพอใจในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

5.3 เสนอแบบสอบถามฉบับร่างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้

5.4 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบ 5 ระดับ ได้แก่

5 = พึงพอใจมากที่สุด

4 = พึงพอใจมาก

3 = พึงพอใจปานกลาง

2 = พึงพอใจน้อย และ 1 = พึงพอใจน้อยที่สุด

5.5 ส่งแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความชัดเจน และความเหมาะสมของข้อคำถาม

5.6 ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

5.7 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5.8 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามฉบับสุดท้าย และจัดพิมพ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ทดลองใช้เครื่องมือเบื้องต้น กับนักเรียนจากโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาโชคชัย 3 เพื่อประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือ

2. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบการอ่านออกเสียงคำที่เกี่ยวข้องกับการผันวรรณยุกต์ จำนวน 30 คำ ใช้เวลา 10 นาที

3. จัดการเรียนการสอน โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน จำนวน 5 ชุด รวมเวลา 20 ชั่วโมง ตามลำดับเนื้อหา

4. ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบเดิม จำนวน 30 คำ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน

5. ประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกและสื่อแอนิเมชัน โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อ ใช้เวลาประมาณ 10 นาที (ครูเป็นผู้อ่านคำถาม)

6. วิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติ จากคะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) แบบทดสอบย่อยหลังเรียน และ แบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. วิเคราะห์ผลแบบสอบถามความพึงพอใจ ด้วยสถิติเชิงพรรณนาเพื่อสรุประดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกอ่านและสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผันวรรณยุกต์ มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยร้อยละ t-test

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 68-76)

ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดแปลผลคะแนนตามระดับความพึงพอใจต่อการเรียน 5 ระดับ โดยปรับปรุงจากเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของกลุ่มของ ดังนี้

ความพึงพอใจมากที่สุด	มีค่าเฉลี่ย 4.51-5.00
ความพึงพอใจมาก	มีค่าเฉลี่ย 3.51-4.50
ความพึงพอใจปานกลาง	มีค่าเฉลี่ย 2.51-3.50
ความพึงพอใจน้อย	มีค่าเฉลี่ย 1.51-2.50
ความพึงพอใจน้อยที่สุด	มีค่าเฉลี่ย 1.00-1.50

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน นำเสนอดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน

สภาพการณ์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	12	30	12.92	3.82	15.24*	.00
หลังเรียน	12	30	25.92	1.78		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.92 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.92 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน โดยผลการเปรียบเทียบพบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านในเรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ได้อย่างชัดเจน การเพิ่มขึ้นของคะแนนหลังการเรียนแสดงถึงการพัฒนาทางทักษะและความเข้าใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้สื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยเฉพาะสื่อการ์ตูนแอนิเมชันที่มีลักษณะดึงดูดความสนใจและช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ (Bruner ,1966) ที่เสนอว่า ผู้เรียนในวัยเด็กเรียนรู้ได้ดีผ่านสื่อที่มีความเป็นรูปธรรมและมีลักษณะเคลื่อนไหว ซึ่งช่วยกระตุ้นการรับรู้และส่งเสริมการสร้างความหมายในสิ่งที่เรียนรู้ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนแนวคิดของ (Mayer,2001) ในทฤษฎีการเรียนรู้จากสื่อหลายช่องทาง (Multimedia Learning Theory) ซึ่งระบุว่า การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับข้อมูลทั้งจากภาพและเสียงไปพร้อมกัน ผลการวิจัยยืนยันว่า การจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพสูง ช่วยพัฒนาทักษะภาษาไทยด้านการผันวรรณยุกต์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้แพร่หลายในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันกับเกณฑ์ร้อยละ 80 นำเสนอดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน เรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันกับเกณฑ์ร้อยละ 80

สภาพการณ์	N	คะแนนเต็ม	คะแนนเต็มร้อยละ80	$\bar{X}$	S.D.	t	p
หลังเรียน	12	30	24	25.92	1.78	2.11*	.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านในเรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 25.92 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของ ซึ่งเท่ากับ 24 คะแนน พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลลัพธ์นี้ชี้ให้เห็นว่า แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนอย่างชัดเจน โดยผู้เรียนสามารถทำคะแนนได้สูงกว่าระดับที่ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานที่กำหนด การที่คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญแสดงว่า สื่อและกิจกรรมที่ใช้สามารถตอบสนองต่อความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิผล

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้ ด้วยแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน นำเสนอดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	แบบฝึกอ่านมีคำชี้แจงอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย	4.63	0.50	มากที่สุด
2	แบบฝึกอ่านมีภาพประกอบสีสันสวยงามน่าสนใจ	4.81	0.40	มากที่สุด
3	แบบฝึกอ่านมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไยาก	4.63	0.50	มากที่สุด
4	คำที่นำมาใช้ในแบบฝึกอ่าน มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้	4.18	0.60	มาก
5	กิจกรรมในแบบฝึกอ่าน เร้าความสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้	4.27	0.64	มาก
6	แบบฝึกอ่านสื่อความหมายชัดเจนทั้งภาพและข้อความ	4.63	0.50	มากที่สุด
7	แบบฝึกทักษะสีสันมีส่วนช่วยให้นักเรียนสนุกสนานกับการเรียนวิชาภาษาไทยมากขึ้น	4.72	0.46	มากที่สุด
8	นักเรียนสามารถทบทวนเนื้อหาจากแบบฝึกได้ด้วยตนเอง	4.18	0.60	มาก
9	แบบฝึกอ่านช่วยพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น	4.27	0.64	มาก
10	นักเรียนพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกอ่าน	4.90	0.30	มากที่สุด
	โดยรวม	4.50	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อแบบฝึกอ่านและสื่อการเรียนรู้ในระดับ "มากที่สุด" ($\bar{x}$ = 4.50, S.D. = 0.52) ซึ่งสะท้อนว่านักเรียนรู้สึกว่าแบบฝึกที่ใช้สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความชัดเจนของเนื้อหา ความสวยงามน่าสนใจของสื่อประกอบ และการช่วยพัฒนาทักษะภาษาไทย โดยเฉพาะคะแนนในข้อที่ว่า “นักเรียนพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกอ่าน” ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.90) ยิ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสื่อนี้ นอกจากนี้ แบบฝึกยังช่วยกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เช่น ในด้านภาพประกอบที่มีสีสันสวยงาม ($\bar{x}$ = 4.81) และความง่ายในการเข้าใจเนื้อหา ($\bar{x}$ = 4.63) แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบเชิงเทคนิคและการออกแบบมีบทบาทสำคัญต่อความพึงพอใจของนักเรียน โดยรวมแล้ว ผลลัพธ์นี้จึงชี้ชัดว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านแบบฝึกที่จัดทำขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์ โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยพบประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากการใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านผันวรรณยุกต์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของผู้วิจัย โดยแบบฝึกอ่านทำหน้าที่เสริมสร้างทักษะภาษา ทั้งด้านการอ่านและการเขียน เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้และส่งเสริมความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่เป็นลำดับขั้นตอน มีความสอดคล้องกับแบบฝึกและ บทบาทของครูกับผู้เรียนอย่างเหมาะสม ช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับ ถวัลย์ มาศจรัส และคณะ (2550) ที่ชี้ว่าแบบฝึกทักษะเป็นสื่อที่เน้นการพัฒนาทักษะ แก้ปัญหาการเรียนรู้ และส่งเสริมเจตคติของผู้เรียน ในด้านการใช้สื่อแอนิเมชัน ยังพบว่าสื่อที่ผลิตด้วยเทคนิคภาพเคลื่อนไหวสามารถดึงดูดความสนใจผู้เรียน และช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทิตาวีร์ อนันต์ และศิโรรัตน์ กุลวงศ์,2559) ได้ที่ใช้สื่อการ์ตูนแอนิเมชัน 2 มิติ เรื่อง ใบโบกใบบัว ส่งเสริมทักษะการอ่านและช่วยกระตุ้นให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เกิดความสนใจในการเรียนภาษาไทยมากยิ่งขึ้น หากนำสื่อการ์ตูนแอนิเมชันมาใช้อย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนคำศัพท์ เข้าใจโครงสร้างภาษา และมีแนวโน้มการใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเรื่องทักษะการผันวรรณยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้แบบทดสอบด้านการอ่านออกเสียง จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพ (ค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป) สะท้อนให้เห็นว่าแบบฝึกทักษะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความชำนาญเฉพาะด้านของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ซ่อนกลิ่น กาหลง,2559) ที่พบว่าแบบฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญ และการใช้สื่อแอนิเมชันยังสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ทิพย์สุดา ไพรงาม (2565) ที่พบว่าบทเรียนการ์ตูนแอนิเมชันตามหลักพัฒนาสมองช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 82.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.50 เนื่องจากแบบฝึกอ่านการผันวรรณยุกต์ร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก เป็นวิธีการสอนที่สนุกอีกวิธีหนึ่ง เพราะนักเรียนสามารถทบทวนได้ด้วยตนเองเป็นการสร้างแรงจูงใจทางบวก ดังที่ (ธีราภรณ์ ทรงประศาสน์,2551 : 17) ได้กล่าวว่า แบบฝึกช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กมีความสามารถทางภาษาแตกต่างกัน การให้เด็กทำแบบฝึกทักษะที่เหมาะสมกับความสามารถจะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในด้านจิตใจมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (จิราพร บุดดีอ้วน,2564) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง มาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะเรื่องมาตราตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อแบบฝึกเสริมทักษะเรื่องมาตราตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด รวมไปถึงการนำสื่อการ์ตูนแอนิเมชันมาพัฒนาเพื่อใช้ร่วมกับแบบฝึกซึ่งนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสื่อการ์ตูนแอนิเมชันเป็นสื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนอยู่แล้ว จึงสามารถใช้เป็นอุบายกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียนอย่างได้ผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุรินทร์ ฉ่ำมาก,2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการ์ตูนแอนิเมชันวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง กาล (Tense) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยการ์ตูนแอนิเมชันวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง กาล (Tense) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์ โดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แบบฝึกอ่านร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน เป็นการสอนโดยเน้นการใช้แบบฝึกและสื่อเทคโนโลยี ครูจึงควรมีการสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และไม่ควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนมากเกินไป

1.2 จากการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยควรศึกษาเนื้อหารายวิชาว่ามีความเหมาะสมกับการใช้แบบฝึกร่วมกับสื่อการ์ตูนแอนิเมชันหรือไม่ และควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้เร้าความสนใจของนักเรียน เพื่อนักเรียนเข้าใจต่อเนื้อหาที่ได้จัดการเรียนการสอนนั้นได้ง่ายขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย สามารถพัฒนาแบบฝึกร่วมกับการ์ตูนแอนิเมชันดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น หรือระดับชั้นอื่นได้ โดยการปรับเนื้อหาและการออกแบบให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น และแต่ละรายวิชา

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา นาคสกุล. (2556). **ระบบเสียงภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราพร บุดดีอ้วน. (2564). **การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง มาตราตัวสะกดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนประโยคของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองบัวงามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2550). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถวัลย์ มาศจรัส. (2550). **นวัตกรรมทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร.

ทิตาวีร์ อนันต์ และศิโรรัตน์ กุลวงศ์. (2559). **บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสอดแทรกการ์ตูนแอนิเมชัน 2 มิติ เรื่อง ใบโบกใบบัวสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านแซวประดู่.** วารสารโครงงานวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2(1), 49-59.

ทิพย์สุดา ไพรงาม. (2565). **การพัฒนาบทเรียนการ์ตูนแอนิเมชันโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักการพัฒนาสมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีราภรณ์ ทรงประศาสน์. (2551). **การใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการแต่งประโยคสำหรับนักเรียนที่มีความ บกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 6).** กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

วิภาวรรณ แผ้วประสงค์ และบัญญัติ ชำนาญกิจ. (2557). **การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนสะกดคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.** วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 4(10). 39-52.

สุรินทร์ ฉ่ำมาก. (2561). **การพัฒนาการ์ตูนแอนิเมชันวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง กาล (Tense) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Bruner, J. S. (1966). **Toward a theory of instruction.** Harvard University Press.

Mayer, R. E. (2001). **Multimedia learning.** Cambridge University Press.

Thorndike, E. L. (1932). **The fundamentals of learning.** Teachers College, Columbia University.

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1

SCHOOL ADMINISTRATORS' SKILLS AFFECTING ACADEMIC ADMINISTRATION FOR EXCELLENCE OF SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PRIMARY EDUCATION AREA,PATHUM THANI, AREA 1

โสภิดา หงษ์สมดี[1] , วิภาดา ประสารทรัพย์[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา[1,2]
Sophida Hongsomdee[1] , Wipada Prasansaph[2]
Program in Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand[1,2]
Corresponding Author E-mail : s66561802013@ssru.ac.th

(Received : June 17, 2025; Edit : June 27, 2025; accepted : June 29, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทักษะของผู้บริหารและการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจทั้งระดับของทักษะผู้บริหารและการบริหารงานวิชาการ รวมถึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัยนี้ ตลอดจนค้นหาว่าทักษะของผู้บริหารส่วนใดบ้างที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเหล่านั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 86 แห่ง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นสูงถึง 0.989.

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.21, S.D.=.50) 2) การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.21, S.D.=.53) 3) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 68.50 ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการพยากรณ์เท่ากับ .298

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาอันเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา; การบริหารงานวิชาการ; ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to study the skills of administrators and academic administration towards excellence of educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area 1, Pathum Thani. The objectives were to understand both the levels of administrators' skills and academic administration, analyze the relationship between these two factors, and find out which administrators' skills affect academic administration towards excellence of those educational institutions. The sample group used in the study was 86 basic educational institutions, and a questionnaire was used as the main tool for data collection, which had a high reliability of 0.989. The results of the research found that 1) The skills of educational administrators under the Office of the Primary Educational Service Area 1, Pathum Thani, were at a high level overall ($\overline{X}$= 4.21, S.D.=.50) 2) Academic administration towards excellence of educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area 1, Pathum Thani, was at a high level ($\overline{X}$= 4.21, S.D.=.53) 3) The skills of educational administrators under the Office of the Primary Educational Service Area 1, Pathum Thani, were positively related to academic administration towards excellence of those educational institutions. 4) Study the skills of school administrators that affect academic administration towards excellence of schools under the Office of the Primary Education Area, Pathum Thani, Area 1, with a forecasting power of 68.50 percent, and a forecasting error of .298.

The research results indicate the importance of school administrators' skills, which are important guidelines for developing school administrators to have academic administration towards excellence of schools sustainably.

Keywords : School administrators' skills; Academic administration; School excellence

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาได้กลายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาในสถานศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การบริหารงานวิชาการครอบคลุมถึงการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนการประเมินผล ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ ทั้งนี้ความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการขึ้นอยู่กับ ทักษะและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรและแนวทางการจัดการที่เหมาะสมเพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564 : 2) ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในด้านงานวิชาการที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ทักษะของผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องมีความหลากหลายเพื่อรองรับความซับซ้อนและความท้าทายที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการบริหารจัดการทีมงานเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานวิจัยของ (ภัทรวดี อักษรสวัสดิ์, 2563 : 15-28) พบว่าผู้บริหารที่มีทักษะการวางแผนเชิงกลยุทธ์และ ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและพัฒนาสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานที่สูงขึ้น ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประกาศใช้พร ะราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เน้นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่สถานศึกษา ให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและชุมชน การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่เป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายส่วนกลาง ก็กลายมาเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องมีวิสัยทัศน์ ความสามารถในการตัดสินใจ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถบริหารจัดการงานวิชาการได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารที่มีทักษะด้านการจัดการงานวิชาการที่ดีจะสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศซึ่งหมายถึงการบรรลุเป้าหมายในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพของครูและบุคลากรในสถานศึกษาในบริบทของการศึกษาไทย ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนางานวิชาการเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การแก้ไขปัญหา การสื่อสาร และการสร้างแรงจูงใจให้กับครูและบุคลากร (วิจิตรา สุขเจริญ, 2565 : 45-60) ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียน ผู้บริหารที่ความสามารถในการวางแผนเชิงกลยุทธ์และมีทักษะในการสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง จะส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและประสิทธิภาพของครูในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถของโรงเรียนในการดำเนินงานวิชาการไปสู่ความเป็นเลิศ (ภัทรวดี อักษรสวัสดิ์, 2563 : 15-28) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จและความเป็นเลิศของสถานศึกษาการพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความก้าวหน้าและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากภาพรวมของนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างคนให้มีทักษะที่จำเป็นในอนาคต ทำให้ทักษะผู้บริหารสถานศึกษา กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้เป็นเพียงผู้จัดการ แต่เป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leader) ที่ต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายชาติและบริบทของสถานศึกษา เพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ การพัฒนาบุคลากรและการสร้างความร่วมมือ เพื่อระดมทรัพยากรและการสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษา

การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในทุกระดับ เนื่องจากงานวิชาการเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสถานศึกษา กา รบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดทิศทาง การวางแผน การประสานงาน และการติดตามผล

เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564 : 2) ความท้าทายในการบริหารงานวิชาการในปัจจุบัน สถานศึกษาในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความคาดหวังของผู้ปกครองในการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุน การเรียนรู้ และความขาดแคลนทรัพยากรในการดำเนินงานการบริหารงานวิชาการให้ตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ต้องการผู้บริหารที่มีความสามารถในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับครู บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ตามกรอบแนวคิดของ (Bass & Avolio, 2023 : 112-121) การบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัย ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมศักยภาพของทีมงานให้ดำเนินการตามเป้าหมายของสถานศึกษาได้ นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะในการบริหารจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ผลลัพธ์และการปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษาการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจอย่างมากในวงการการศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและความสำเร็จของนักเรียน การบริหารงานวิชาการครอบคลุมถึงการวางแผน การจัดการ การประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้จากการวิจัยของ (ชโลม เล็ดลอด, 2564) พบว่าการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพช่วยส่งเสริมความสำเร็จของนักเรียนและยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีแผนการสอนที่ชัดเจน การประเมินผลที่ต่อเนื่อง และการพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถ านศึกษา นอกจากนี้ (สาวิตรี ทองสุขนอก และวิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม., 2566 : 1) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าผู้บริหารที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ และสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องใช้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพจริง และนำหลักการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและเตรียมความพร้อมของนักเรียนสำหรับอนาคตการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวิจัยต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าการวาง แผนที่ดี การประเมินผลที่ต่อเนื่อง การพัฒนาครู และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและความสำเร็จของนักเรียน ดังนั่นการบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา เนื่องจากงานวิชาการจะเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จของผู้บริหาร หากผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารวิชาการ และเป็นผู้นำทางการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้ครูพัฒนาตนเองในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้และกลวิธีการสอนที่หลากหลายจะทำให้สถานศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่สูงขึ้น ทั้งนี้การบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง กับ การปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่กว้างไกล การที่สถานศึกษาจะก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ ได้นั้น จำเป็นต้องมีการบริหารงานวิชาการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่จะต้องมีความยืดหยุ่น ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและบริบทของชุมชน โดยบูรณาการทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เข้าไปด้วย การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะช่วยส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีระบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาที่สามารถส่งเสริมให้ครู

และบุคลากรทางการศึกษาทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถสร้างระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง เพื่อให้สถานศึกษามีกลไกในการตรวจสอบ ทบทวน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ นโยบายการศึกษาของชาติจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพคนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และการเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและความสำคัญของ ทักษะผู้บริหารสถานศึกษา และ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ มีทักษะในการบริหารจัดการและมีความเข้าใจในหลักการบริหารงานวิชาการ จะเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้สถานศึกษาสามารถผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในระดับสากล อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในด้านการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด โดยนโยบายด้านการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ช่วงปีพ.ศ. 2565 – 2567 สำนักงานฯ ได้วางวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่โดยเน้นพื้นฐานความหลากหลายเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายแห่งความเป็นเลิศเป้าประสงค์หลักของการพัฒนา คือ การเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้ถึงขีดสุด ให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้มีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งเป็นนักนวัตกรที่มีสมรรถนะและทักษะที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21เพื่อตอบโจทย์ความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่เหมาะสม สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน มีความพร้อมรับมือกับความท้าทายต่างๆ ทั้งด้านความมั่นคงและภัยพิบัติรูปแบบใหม่ อีกทั้งยังเน้น การเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม ในด้านการบริหารและบุคลากรทางการศึกษา เป้าหมายคือ การพัฒนาผู้บริหารครู และบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีสมรรถนะในสายงานอย่างมืออาชีพและสามารถปฏิบัติงาน ได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยสถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน คำนึงถึงผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ และบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มที

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ต่อไป

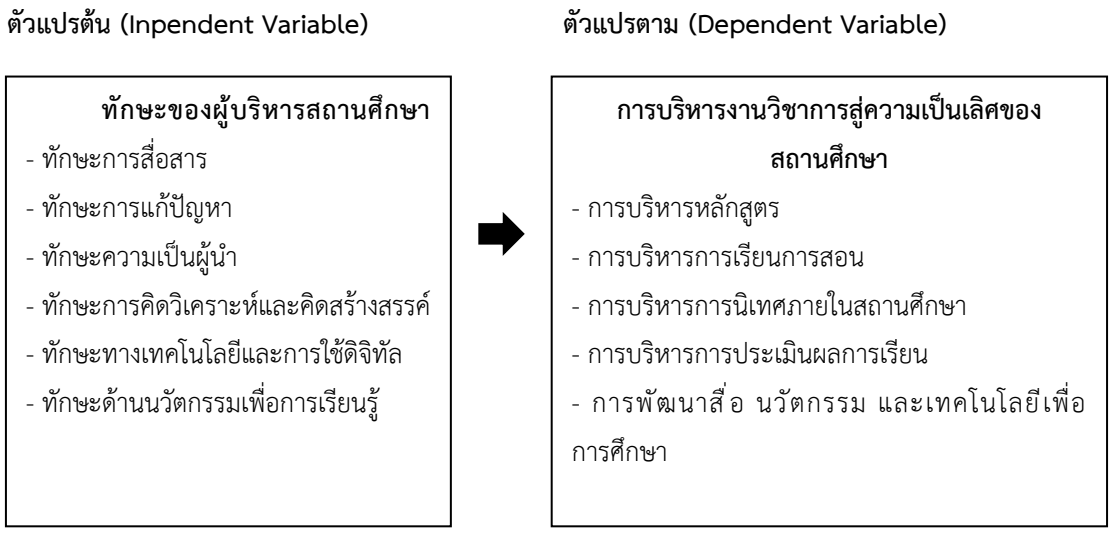
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
4. เพื่อศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา เรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ประกอบด้วย 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการแก้ปัญหา 3) ทักษะความเป็นผู้นำ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 6) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้

สำหรับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การบริหารการเรียนการสอน 3) การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา 4) การบริหารการประเมินผลการเรียน 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

2. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 102 แห่ง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 86 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610)

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น คือ ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบของตัวแปรต้น จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการแก้ปัญหา 3) ทักษะความเป็นผู้นำ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 6) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้

2. ตัวแปรตาม คือ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นตัวแปรตาม ประกอบด้วย 1) การบริหารหลักสูตร 2) การบริหารการเรียนการสอน 3) การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา 4) การบริหารการประเมินผลการเรียน 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตัวตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale)ชนิด5ระดับตามวิธีของ (Rensis Likert Method,1932: 90 - 95)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะของผู้บริหารและการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา เพื่อนำแนวคิดมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

4. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้เสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity)เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ซึ่งได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม หรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) ตั้งแต่ 0.67 – 1.00

6. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้งแล้วจึงนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้ว มาทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 10 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัค (Cronbach’s alpha coefficient) = 0.989 สรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือให้ผู้วิจัยให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวมรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ได้ตอบแบบสอบถามในการวิจัย

2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อส่งต่อให้กลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบกลับทางอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ผ่าน Google Form โดยการเข้าผ่าน QR CODE

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างผ่าน QR CODE

4. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้ตอบแบบสอบถามที่ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์แล้วไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ความเรียบร้อยของแบบสอบถามทุกฉบับและนำข้อมูลที่ได้ รับมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ตัวแปรเชิงคุณภาพคือค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) พร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จากการหาค่าเฉลี่ย(mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายด้านและภาพรวมซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าตามแนวความคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1961)

3. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 3 การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จากการหาค่าเฉลี่ย(mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายด้านและภาพรวมซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลเพื่อทราบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าตามแนวความคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1961)

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r_{xy}) (Hinkle, et al,1998, p. 120)

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถี่ และค่าร้อยละ สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 344)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	127	36.92
หญิง	217	63.08
รวม	**344**	**100.00**
2. ตำแหน่ง		
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	86	25.00
รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการ	86	25.00
ครูผู้สอน	172	50.00

รวม	**344**	**100.00**
3. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	216	62.79
สูงกว่าปริญญาตรี	128	37.21
รวม	**344**	**100.00**
4. ประสบการณ์ทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	150	43.60
5 – 10 ปี	98	28.49
มากกว่า 10 ปี	96	27.91
รวม	**344**	**100.00**

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.08 ซึ่งส่วนมากดำรงตำแหน่งครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 25.00 เท่ากัน งานวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.79 ซึ่งยังพบอีกว่ามีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 43.60 และรองลงมาคือช่วง 5 – 10 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.49 และน้อยที่สุดในช่วงมากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 27.91 ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายในด้านเพศ วัยวุฒิ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งส่งผลต่อมุมมองและความคิดเห็นในการประเมินทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันไป

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมทุกด้าน

(n = 344)

ด้านที่	ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1.	ทักษะการสื่อสาร	4.18	.53	มาก	6
2.	ทักษะการแก้ปัญหา	4.23	.56	มาก	1
3.	ทักษะความเป็นผู้นำ	4.20	.54	มาก	4
4.	ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์	4.21	.60	มาก	2
5.	ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	4.21	.61	มาก	3
6.	ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้	4.20	.59	มาก	5
	ภาพรวม	4.21	.50	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.21, S.D.=.50) โดยทักษะการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$= 4.23, S.D.=.56) รองลงมาทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.21, S.D.=.60) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.21, S.D.=.61) ทักษะความเป็นผู้นำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.20, S.D.=.54) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.20, S.D.=.59) ตามลำดับ และทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.18, S.D.=.53) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวม

(n = 344)

ด้านที่	การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1.	การบริหารหลักสูตร	4.20	.57	มาก	4
2.	การบริหารการเรียนการสอน	4.21	.68	มาก	3
3.	การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา	4.17	.62	มาก	5
4.	การบริหารการประเมินผลการเรียน	4.22	.62	มาก	2
5.	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.22	.60	มาก	1
	ภาพรวม	4.21	.53	**มาก**	

จากตารางที่ 3 พบว่า การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.21, S.D.=.53) โดยการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$= 4.22, S.D.=.60) รองลงมาการบริหารการประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.22, S.D.=.62) การบริหารการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.21, S.D.=.68) การบริหารหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.20, S.D.=.57) และการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.17, S.D.=.62) ตามลำดับ ตัวแปรที่มีค่ามากที่สุด คือ การบริหารการประเมินผลการเรียน และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยทั้งสองด้านนี้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากันที่ 4.22 และถูกจัดอยู่ในระดับ "มาก"สะท้อนให้เห็นว่าภาพรวมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อยู่ในระดับที่ดี มีจุดแข็งที่ชัดเจนในเรื่องการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการบริหารหลักสูตรและการนิเทศภายใน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพสูงสุดในทุกมิติ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	Y_{tot}	ระดับความสัมพันธ์
X_1	1.000	-	-	-	-	-	0.666**	ปานกลาง
X_2	.751**	1.000	-	-	-	-	0.687**	ปานกลาง
X_3	.748**	.785**	1.000	-	-	-	0.734**	สูง
X_4	.660**	.710**	.774**	1.000	-	-	0.716**	สูง
X_5	.680**	.687**	.759**	.727**	1.000	-	0.755**	สูง
X_6	.654**	.696**	.731**	.784**	.768**	1.000	0.768**	สูง
X	-	-	-	-	-	-	0.821**	สูง

** $p < .01$

จากตารางที่ 4 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการ สู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.821) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ระหว่างทักษะโดยรวมของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงาน

วิชาการ หมายความว่า ทักษะของผู้บริหารเป็นตัวขับเคลื่อนหลักและมีอิทธิพลอย่างมากต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญ และมุ่งมั่นในการพัฒนาทักษะของผู้บริหารอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีคุณภาพและเป็นเลิศอย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดในรายด้านพบว่า ทักษะการสื่อสารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.666) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ทักษะการแก้ปัญหาความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.687) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ทักษะความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.734) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.716) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.755) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง และทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา (r_{xy}=0.768) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์รูปแบบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำนายการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ทักษะของผู้บริหาร	R	R^2	Adj R^2	SEE	F
X_6	.768	.590	.588	.339	491.281**
X_6 X_5	.810	.656	.654	.311	325.624**
X_6 X_5 X_3	.824	.680	.677	.300	240.296**
X_6 X_5 X_3 X_1	.828	.685	.681	.298	184.185**

** $p < .01$

จากตารางที่ 5 พบว่า การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อหาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จากทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 6 ด้าน มีทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทดสอบแล้วพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งหมด 6 ด้าน คือ ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_6) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย หรือมีอำนาจพยากรณ์เท่ากับ 0.590 ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ร้อยละ 59.00 ด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_6) และทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_5) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอย หรือมีอำนาจพยากรณ์เท่ากับ 0.656 ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ร้อยละ 65.60 ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_5) และทักษะความเป็นผู้นำ (X_3) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอย หรือมีอำนาจพยากรณ์เท่ากับ 0.680 ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ร้อยละ 68.00 และทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_5) ทักษะความเป็นผู้นำ (X_3) และทักษะการสื่อสาร (X_1) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอย หรือมีอำนาจพยากรณ์เท่ากับ 0.685 ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ร้อยละ 68.50 ตัวแปรที่มีอิทธิพล

ต่อการบริหารงานวิชาการมากที่สุดคือ (X_6) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยหลักและสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นอันดับแรก เพราะจะส่งผลต่อภาพรวมของการบริหารงานวิชาการอย่างชัดเจนที่สุด และเมื่อรวมกับทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_5) ทักษะความเป็นผู้นำ (X_3) และทักษะการสื่อสาร(X_1) จะยิ่งส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้น ในเชิงนโยบายและการพัฒนาบุคลากร ควรเน้นการพัฒนา (X_6) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นพิเศษ และส่งเสริมการพัฒนาทักษะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องควบคู่กันไป เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

ตารางที่ 5.1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา	b	SE_b	β	t	Sig.t
Constant	.656	.138		4.760*	.000
ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_6)	.314	.046	.351	6.838*	.000
ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_5)	.227	.047	.261	4.813*	.000
ทักษะความเป็นผู้นำ (X_3)	.189	.055	.193	3.470*	.001
ทักษะการสื่อสาร (X_1)	.114	.048	.115	2.400*	.017
R =.828 R^2 = .685 Adj R^2 = .681 SEE = .298 F = 184.185 a = .656					

* $p < .05$

จากตารางที่ 5.1 พบว่า ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_5) ทักษะความเป็นผู้นำ (X_3) และทักษะการสื่อสาร (X_1) สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ได้ร้อยละ 68.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .314 .227 .189 และ.114ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .351 .261 .193 และ.115 ตามลำดับ ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเกณฑ์ (การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1) และตัวแปรพยากรณ์ (X_6 X_5 X_3 X_1) มีค่าเท่ากับ .828 และอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 68.50 และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการพยากรณ์เท่ากับ .298

สมการพยากรณ์การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$$\hat{Y} = a + B_6X_6 + B_5X_5 + B_3X_3 + B_1X_1 \quad \text{(สมการที่ 1)}$$
$$= 0.656 + 0.314X_6 + 0.227X_5 + 0.189X_3 + 0.114X_1$$

สมการพยากรณ์การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$$\hat{Z} = \beta_6Z_6 + \beta_5Z_5 + \beta_3Z_3 + \beta_1Z_1 \quad \text{(สมการที่ 2)}$$
$$= 0.351Z_6 + 0.261Z_5 + 0.193Z_3 + 0.115Z_1$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ มาอภิปรายผลตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพของผู้บริหารในการดำเนินงานและขับเคลื่อนภารกิจด้านวิชาการของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้บริหารสามารถสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่สร้างความเข้าใจและความร่วมมือในหมู่คณะครูและบุคลากร ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการดำเนินไปอย่างมีทิศทาง อีกทั้งยังมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ โดยอาศัยการคิดวิเคราะห์ การวางแผนที่เป็นขั้นตอน และการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีภาวะผู้นำที่ส่งผลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการ โดยสามารถสร้างแรงบันดาลใจแก่ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเอื้อต่อการวางกลยุทธ์ใหม่ ๆ และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารสามารถนำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจ และการประสานงานภายในองค์กร ตลอดจนสนับสนุนการเรียนรู้ของครูและนักเรียน ผ่านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อรอัยริน เลิศจิรชัยวงศา, ลินดา นาคโปรย และกัญภร เอี่ยมพญา,2565) ซึ่งพบว่าทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำและการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ (ธีระพงษ์ เจริญศิริ, มิตภาณี พุ่มกล่อม และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์,2565) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่าผู้บริหารมีทักษะการบริหาร ในระดับสูง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่อยู่ในระดับมากนั้น มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการบริหารงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของการศึกษาในยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ

2. การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีระบบบริหารจัดการด้านวิชาการที่เข้มแข็ง ครอบคลุมตั้งแต่การบริหารหลักสูตร การเรียนการสอน การนิเทศภายใน การประเมินผล ตลอดจนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สถานศึกษามีการกำหนดหลักสูตรอย่างชัดเจน และดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมด้านการบริหารการเรียนการสอนพบว่า ผู้บริหารมีการวางระบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือและการเรียนรู้แบบรายบุคคล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดกับผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการในการส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างใกล้ชิด การนิเทศภายในจึงไม่ใช่เพียงการควบคุม แต่เป็นกลไกในการพัฒนา ส่งเสริมศักยภาพของครูอย่างยั่งยืน ในด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่าผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างจริงจัง เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจเชิงวิชาการ นอกจากนี้สถานศึกษายังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและบูรณาการสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยผู้บริหารมีบทบาทในการจัดหา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูใช้สื่อที่ทันสมัย รวมถึงสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จาตุรงค์ ยตะโคตร และ

คณะ,2564) ที่พบว่าโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารจะส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการ อย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ (ธีระพงษ์ เจริญศิริ, มิตภาณี พุ่มกล่อม และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์,2565) ซึ่งระบุว่าการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ขณะที่ (ญาณีภรณ์ ศรีชมภู และวรกาญจน์ สุขสดเขียว,2566) ยังพบว่าผู้บริหารที่สามารถบริหารหลักสูตรและการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยสรุป การที่จะบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัยอยู่ในระดับมากนั้น ย่อมเป็นผลจากความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการบริหาร ที่มีทิศทาง ชัดเจน และมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมายของนโยบายการศึกษาในศตวรรษที่ 21

3. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่าทักษะของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารมีทักษะการสื่อสาร มีทักษะการแก้ปัญหา ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา และ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธีระพงษ์ เจริญศิริ, มิตภาณี พุ่มกล่อม และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์,2565) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างทักษะ การบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กัน ทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอัยริน เลิศจิรชัยวงศา, ลินดา นาคโปรย และกัญภร เอี่ยมพญา (2565) ได้ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี พบว่าความสัมพันธ์ ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหาร งานวิชาการของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง

4. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำนายการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) พบตัวแปรที่มีอำนาจในการพยากรณ์การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของทักษะผู้บริหารทั้งหมด 4 ทักษะ ได้แก่ ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (X_1) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (X_2) ทักษะความเป็นผู้นำ (X_3) ทักษะการสื่อสาร (X_4) ทำให้ได้สมการพยากรณ์เป็น $Y = .314X_1 + .227X_2 + .189X_3 + .114 X_4 + .656$ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระพงษ์ เจริญศิริ, มิตภาณี พุ่มกล่อม และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2565) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างทักษะ การบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอัยริน เลิศจิรชัยวงศา, ลินดา นาคโปรย และกัญภร เอี่ยมพญา (2565) ได้ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของ สถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี พบว่าความสัมพันธ์ ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหาร งานวิชาการของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อยู่ในระดับมากทุกด้าน จึงควรประยุกต์ใช้ทั้ง 6 ด้านของทักษะผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวมาเป็นฐานในการประเมินและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยอาจเข้ารับการอบรม สัมมนา หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารท่านอื่น เพื่อเสริมสร้างทักษะที่ยังขาด หรือต่อยอดทักษะที่มีอยู่ให้มีความเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศได้

1.2 การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรยกระดับการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดนโยบายและวางแผนงานที่สอดคล้องกับทักษะของผู้บริหารที่สำคัญการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำนวัตกรรมมาปรับใช้ ตลอดจนการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายความเป็นเลิศ และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง

1.3 ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 สะท้อนถึงทักษะของผู้บริหารในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ ดังนั้น ผู้บริหารควรมีทักษะการสื่อสารที่ดี รู้จักการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง มีความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์และส่งเสริมด้านนวัตกรรมเพื่อยกระดับการบริหารงานวิชาการและก้าวสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนในยุคการศึกษาแห่งการเปลี่ยนแปลง

1.4 ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ผู้บริหารควรนำทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้านมาปรับใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ เพื่อยกระดับความสามารถในการบริหารงานวิชาการ อันจะนำไปสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา และการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 กับเขตอื่นๆ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยนอกจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ควรเสริมการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ได้อย่างละเอียดและครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). **นโยบายและแผนการศึกษาของชาติ.** กรุงเทพมหานคร.

จาตุรงค์ ยตะโคตร, และคณะ. (2564). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ต้องใช้เวลาในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนโดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงโรมสกลนคร เขต 2**, 15(3), 16–31.

ชโลม เล็ดลอด.(2564) **ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง.งานนิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี** : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ญาณีภรณ์ ศรีชมภู, & วรกาญจน์ สุขสดเขียว. (2566). **ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 1**, 30(1), 439–459.

ธีระพงษ์ เจริญศิริ, มิตภาณี พุ่มกล่อม, & พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์. (2565). **ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 3**, 6(1), 102–116.

ภัทรวดี อักษรสวัสดิ์. (2563). **การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ**, 10(3), 15–28.

วิจิตรา สุขเจริญ. (2565). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา**, 5(2), 45–60.

สาวิตรี ทองสุขนอก, & วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2566). **ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เขตคุณภาพการศึกษากบินทร์บุรี 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี 2.** วารสารศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา, 2(1), Article 1.

อรอัยริน เลิศจิรชัยวงศา, ลินดา นาคโปรย, & กัญภร เอี่ยมพญา. (2565). **ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี**, 22(1), 264–279.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (2023). **Transformational leadership in education**. Sage Publications.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607–610.

Likert, R. (1961). **New patterns of management**. McGraw-Hill.

การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

DEVELOPING THE POTENTIAL OF PHRA KILANUPATTHA TO HEAL THE MINDS OF BEDRIDDEN PATIENTS IN MUEANG DISTRICT SAMUT SAKHON PROVINCE

พระครูปลัดบัญญัติ ฐานิโย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phrakhru Paladbanya Thaniyo
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail : banyatchutrakul@gmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 9, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความรู้ บทบาท และกระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียง (2) พัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง และ (3) สร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม กับพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครอบครัวผู้ป่วย และผู้ป่วยติดเตียง ผลการวิจัยพบว่า

1.พระคิลานุปัฏฐากมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาจิตใจของผู้ป่วยติดเตียง โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือหลักในการดูแลทางจิตวิญญาณ อาทิ หลักเมตตา วิปัสสนาญาณ และการสนทนาธรรม ช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความสงบทางใจ ยอมรับความจริงของชีวิตและความเจ็บป่วยได้อย่างมีศักดิ์ศรี ก่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แม้ในสภาวะร่างกายที่จำกัด สื่อให้เห็นว่าการดูแลผู้ป่วยทางจิตวิญญาณโดยพระสงฆ์เป็นมิติที่สำคัญและเติมเต็มกระบวนการพยาบาลทางโลกอย่างสมบูรณ์

2.การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากต้องอาศัยการฝึกฝนทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการเจริญสติ การฟัง และการเข้าถึงความทุกข์ของผู้ป่วยด้วยความเมตตา พระสงฆ์ที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะนี้จะสามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ป่วยได้ง่าย ทำให้การเยียวยามีความหมายต่อทั้งผู้ป่วยและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ให้มีมิติขึ้น และสะท้อนพุทธจริยธรรมในบริบทของการดูแลชีวิตที่เจ็บป่วยได้

3.การสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานสาธารณสุข และองค์กรภาคีต่าง ๆ โดยมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานภายในวัดเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ การเยี่ยมผู้ป่วย การเจริญเมตตาภาวนา การให้คำปรึกษาทางธรรม และการติดตามผลการดูแลผู้ป่วย รูปแบบการดำเนินงานเช่นนี้ส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีจิตใจที่ดี ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแล และชุมชนมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพระสงฆ์ในฐานะ “พระนักเยียวยา” ที่มีบทบาทเชิงรุกในการดูแลสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ : การพัฒนา, ศักยภาพ, พระคิลานุปัฏฐาก, เยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียง, เขตอำเภอเมือง, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research article is a study of the approach of “Developing the Potential of Monks Caring for the Mentally Disturbing Bedridden Patients in Mueang District, Samut Sakhon Province”. The objectives are to (1) study the knowledge, roles, and working processes of Monks Caring for the Mentally Disturbing Bedridden Patients, (2) develop the potential of Monks Caring for Bedridden Patients, and (3) establish a network of Monks Caring for the Mentally Disturbing Patients in Mueang District, Samut Sakhon Province, using qualitative research methods through in-depth interviews, participant observation with monks, public health officers, patients’ families, and bedridden patients. The research results found that:

1. Monks Caring for the Mentally Disturbing Patients play an important role in healing the minds of bedridden patients by using Buddhist principles as the main tools for spiritual care, such as loving-kindness, insight meditation, and Dhamma discussions, helping patients to achieve peace of mind, accept the truth of life and illness with dignity, and create a sense of self-worth, even in their physical limitations. This indicates that spiritual care by monks is an important dimension that perfectly complements the worldly nursing process.

2. The development of the potential of the monks who care for the sick requires both theoretical and practical training. This includes workshops on mindfulness, listening, and accessing the suffering of patients with compassion. Monks who have been developed in this way will be able to easily access the minds of patients, making the treatment meaningful for both patients and the monks who practice. This promotes the monks’ Dhamma practice to have more dimensions and reflects Buddhist ethics in the context of caring for the sick.

3. The establishment of a network of monks who care for the sick requires the integration of cooperation between temples, communities, public health agencies, and various partner organizations. The establishment of a coordination center within the temple is an important mechanism for managing various activities, visiting patients, cultivating loving-kindness meditation, providing Dhamma counseling, and following up on patient care. This form of operation promotes patients to have good minds, families to participate in their care, and communities to have a sense of mutual assistance. This demonstrates the potential of monks as “healing monks” who play a proactive role in caring for contemporary society.

Key words: Development, Potential, Monk's Care, Healing the Mind of Bedridden Patients, Mueang District, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยเรื้อรังและผู้ป่วยติดเตียงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัวจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว ส่งผลให้ผู้ป่วยติดเตียงจำนวนไม่น้อยถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง หรือได้รับการดูแลในเชิงกายภาพเท่านั้น ขณะที่มิติด้านจิตใจและจิตวิญญาณกลับถูกละเลย ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤติซ้อนสองระดับ คือ วิกฤติเศรษฐกิจโลกและความขัดแย้งภายในประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทุกระดับชั้น ประกอบกับปัญหาชีวิตรายวัน ทำให้หลายคนรู้สึกเบื่อหน่าย ท้อแท้ และเกิดภาวะหดหู่ทางจิตใจ ซึ่งอาจรุนแรงจนกลายเป็นโรคซึมเศร้าได้ โดยมีสาเหตุจากความเครียด เช่น ปัญหาครอบครัว การสูญเสีย หรือความล้มเหลวในชีวิต (พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น) และคณะ, 2556 : 3-4) ในมุมมองพระพุทธศาสนา “จิต” มีความสำคัญสูงสุด ดังคำสอนที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่” สอดคล้องกับแนวคิดจิตนิยมของอิมมานูเอล ค้านต์ ที่เน้นบทบาทของจิตใจต่ออารมณ์และพฤติกรรมมนุษย์ (พระศรีคัมภีรญาณ, 2556 : 57) ความผิดปกติทางจิตใจจึงมีหลายระดับ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานจิตใจ ความยึดมั่นในตน และขนาดของปัญหา แนวทางการเยียวยาจึงต้องสอดคล้องกับบริบทของแต่ละบุคคล (กันยา สุวรรณแสง, 2544 : 218)

ประเทศไทยมีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาสูงถึงร้อยละ 93.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561 : 2) สะท้อนถึงความผูกพันกับหลักธรรมคำสอนในทุกมิติของชีวิต โดยพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์จำนวนมาก โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ที่มีถึง 14,729 รูป กำลังประสบปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ได้แก่ ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง เบาหวาน และปัญหาสุขภาพช่องปาก เช่น ฟันผุ เหงือกอักเสบ และโรคปริทันต์ (สำนักงานเลขานุการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564 : 5) โดยหนึ่งในสาเหตุสำคัญคืออาหารที่ญาติโยมนำมาถวายซึ่งมักมีรสจัดและน้ำตาลสูง เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว จึงมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเองและชุมชนผ่านการอบรมตามหลักสูตร “พระคิลานุปัฏฐาก” หรือ “พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (พระ อสว.)” ระยะเวลา 70 ชั่วโมง (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2551 : 1) โดยความร่วมมือของหลายหน่วยงานทั้งในและนอกกระทรวงสาธารณสุข เช่น กรมอนามัย สสส. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม และสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา ผลการดำเนินงานในปี 2560 โดยศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น พบว่าทุกจังหวัดมีพระคิลานุปัฏฐากที่มีผลงานโดดเด่น สามารถดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย มีบทบาทส่งเสริมสุขภาพในชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ทั้งด้านการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ พร้อมทั้งคำนึงถึงสิทธิการเข้าถึงบริการสุขภาพของพระสงฆ์อย่างเหมาะสม

จากการประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 (พระครูพิพิธสุตาทร, 2560 : 3) ถูกประกาศขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ทั่วประเทศ โดยอิงตามระบบสุขภาพแห่งชาติ เพื่อให้พระสงฆ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางกาย จิต ปัญญา และสังคม พร้อมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ จากการขับเคลื่อนธรรมนูญนี้อาศัยมติของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติเป็นฐานคิดหลัก โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย 2) สนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทในการอุปัฏฐากพระอย่างเหมาะสม 3) เสริมบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชน จากการดำเนินงานยึดหลัก “ใช้หลักธรรม นำทางโลก” โดยประสานงานระหว่างวัด ชุมชน และระบบบริการสุขภาพ ผ่าน 5 มาตรการหลัก ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านข้อมูล 3) ด้านการพัฒนา คือ เพิ่มศักยภาพพระในการดูแลสุขภาพตนเองและชุมชน 4) ด้านบริการสุขภาพ และ 5) ด้านการวิจัย แนวทางนี้ไม่เพียงส่งผลต่อสุขภาพของพระสงฆ์ แต่ยังเชื่อมโยงวัดกับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ภายใต้เป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข” แต่อย่างไรก็ตาม สังคมยุคใหม่กำลังเผชิญกับกระแสวัตถุนิยม ความคาดหวังที่สูงเกินจริง และการยึดติดกับวิถีตะวันตก โดยเฉพาะในระบบการรักษาพยาบาล ที่ผู้ให้บริการเผชิญความเครียดและความอ่อนล้าอย่างหนัก ส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟและแนวโน้มลาออกสูง (PatcharawanRaungsrijan etal., 2011 : 127) ซึ่งสะท้อนความจำเป็นในการปรับสมดุลทางจิตใจ ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์จึงไม่ใช่เพียงการดูแลกลุ่มสงฆ์เท่านั้น หากยังเป็นการสร้างรากฐานสุขภาพจิตและสังคมที่มั่นคง ด้วยหลักพุทธธรรม เพื่อรองรับปัญหาทางจิตวิทยาและคุณภาพชีวิตที่ซับซ้อนในยุคปัจจุบัน

จากปัญหาสุขภาพจิตที่พบในผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งมักประสบภาวะความทุกข์ทางใจ ความเหงา ความกลัว และความรู้สึกไร้คุณค่า ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการเยียวยาจิตใจโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลัก “สติ” และ “ปฏิจจสมุปบาท” เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยสามารถตระหนักรู้ถึงอารมณ์และความคิดของตน เข้าใจถึงที่มาของทุกข์ และสามารถจัดการกับอารมณ์ด้านลบได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ในการศึกษาหัวข้อ “การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมุ่งหวังให้เกิดรูปแบบการเยียวยาทางจิตวิญญาณตามแนวทางพุทธบูรณาการ อันอาศัยบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำด้านจิตใจ ที่มีความเข้าใจหลักธรรม และสามารถนำมาใช้ในการสร้างพลังใจแก่ผู้ป่วยได้ ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากไม่เพียงแต่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น แต่เป็นการยกระดับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมให้เป็นผู้เยียวยาทางจิตใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความรู้ บทบาท และกระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เอกสาร (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความรู้ บทบาท และกระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

1) ประเภทการวิจัย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อให้เข้าใจบริบทและบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากอย่างลุ่มลึก เป็นต้น ตลอดจนหนังสือ เอกสาร ตำรา ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาด้านเนื้อหาของการวิจัย และการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องวิเคราะห์การบรรลุธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กำหนดขอบเขตเฉพาะคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 คัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปล ชุด 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2525 อรรถกถา ฎีกาปกรณ์วิเสสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย โดยมีการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลพื้นฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และวิเคราะห์กระบวนการนำหลักธรรมมาใช้ในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง

3) ขอบเขตด้านเอกสาร ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 คัมภีร์ธรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ในฐานะข้อมูลปรมภูมิและหนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนา ตลอดทั้งเอกสารและข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในฐานะเป็นข้อมูลทุติยภูมิ

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมีนาคม 2568 รวมเป็นระยะเวลา 4 เดือน

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ความรู้ บทบาท และกระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า พระคิลานุปัฏฐากมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งต้องเผชิญกับความทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจ โดยการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากมิได้จำกัดอยู่เพียงการสวดมนต์หรือประกอบพิธีทางศาสนา แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือด้านจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถยอมรับสภาพความเจ็บป่วยได้อย่างมีศักดิ์ศรีและคุณภาพชีวิตที่ดี ในด้านความรู้ พระสงฆ์นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการดูแลจิตใจ เช่น หลักเมตตา วิปัสสนา และการฝึกสติ ความรู้นี้มิใช่เพียงแค่ข้อมูลทางศาสนา แต่เป็น “ปัญญาเชิงปฏิบัติ” ที่มาจากการฟัง (สุตมยปัญญา) การพิจารณา (จินตามยปัญญา) และการฝึกภาวนา (ภาวนามยปัญญา) ซึ่งล้วนช่วยให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงจิตใจผู้ป่วยได้ ในด้าน บทบาท พระคิลานุปัฏฐากได้รับการคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้เยียวยาทางใจ ไม่ใช่แค่ในฐานะนักบวช แต่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ช่วยให้ผู้ป่วยลดความวิตกกังวล ความสิ้นหวัง และนำไปสู่ความสงบใจ พระสงฆ์จึงทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ฟัง ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ถ่ายทอดธรรมะอย่างเหมาะสมกับสภาพของผู้ป่วย สำหรับ กระบวนการทำงาน พบว่า มีการเข้าเยี่ยมผู้ป่วยตามบ้านหรือสถานพยาบาล เพื่อสวดมนต์ เจริญเมตตาภาวนา และสนทนาธรรม โดยเน้นการพูดคุยอย่างอ่อนโยน ฟังอย่างเข้าใจ และใช้ภาษาธรรมะที่เข้าถึงง่าย ซึ่งวิธีการเหล่านี้ช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกว่าตนยังมีคุณค่าและมีคนเข้าใจในความทุกข์ของตน สุดท้าย การเยียวยาทางจิตใจ โดยพระคิลานุปัฏฐากทำให้ผู้ป่วยสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและชีวิตได้ดีขึ้น ลดความทุกข์ทางใจ และมีพลังใจในการดำรงชีวิต แม้ในภาวะที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2. พัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ในบริบทของสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ ปัญหาการดูแลผู้ป่วยติดเตียงกลายเป็นความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นและมีแนวโน้มของผู้ป่วยติดเตียงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้โดยหน่วยงานทางการแพทย์เพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะพระคิลานุปัฏฐาก ผู้ซึ่งมีหน้าที่เยียวยาจิตใจด้วยหลักธรรมและพลังแห่งจิตวิญญาณ การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากจึงเป็นกลไกสำคัญในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง โดยเฉพาะในด้านสุขภาวะจิตใจ ซึ่งมักถูกมองข้ามในกระบวนการรักษาทางกายภาพ พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็น “ผู้รับฟังที่ไม่มีเงื่อนไข” และ “ผู้มอบพลังด้านบวก” ด้วยวิธีการที่อ่อนโยน เข้าถึงจิตใจ และสะท้อนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้ป่วยที่ต้องเผชิญกับภาวะโดดเดี่ยว สิ้นหวัง และหมดคุณค่าในชีวิต แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในพื้นที่ดังกล่าวได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติเป็นหลัก ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เยี่ยมผู้ป่วย การฝึกเจริญสติ และการนำหลักธรรมมาใช้ปลอบประโลมใจผู้ป่วย เช่น การสวดมนต์ การภาวนา และการสนทนาธรรม สิ่งสำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพนี้มิได้จำกัดเฉพาะการเพิ่มพูนทักษะหรือความรู้เท่านั้น หากแต่เน้นการปลูกฝัง “ความเข้าใจและความเมตตา” เป็นรากฐานของการเชื่อมระหว่างพระสงฆ์ ผู้ป่วย และครอบครัวของผู้ป่วยอย่างมีคุณภาพ ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ได้แก่ ผู้ป่วยมีความมั่นคงทางอารมณ์มากขึ้น รู้สึกปลอดภัยและไม่โดดเดี่ยว ขณะเดียวกันครอบครัวของผู้ป่วยก็มีส่วนร่วมในการดูแลอย่างใกล้ชิด เกิดความเข้าใจในบทบาทของพระสงฆ์ และชุมชนมีความตระหนักรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม ที่สำคัญ การพัฒนาศักยภาพ ส่งผลย้อนกลับมายังพระสงฆ์เอง ทำให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในสังคมมากขึ้น การทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยจึงมิใช่เพียงกิจกรรม แต่ถือเป็น “การปฏิบัติธรรม” ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจของพระสงฆ์ควบคู่กันไป การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยติดเตียง เสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์ให้สมบูรณ์ในบริบทสังคมพุทธร่วมสมัย โดยตั้งอยู่บนหลักธรรม ความเมตตา ความเข้าใจ และการเสียสละ อันเป็นหัวใจของการดูแลแบบองค์รวมในสังคมไทย

3. สร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ในบริบทที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ การดูแลผู้ป่วยติดเตียงได้กลายเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของชุมชน โดยเฉพาะในด้าน สุขภาวะทางจิตและจิตวิญญาณ ถูกละเลยในระบบสุขภาพสมัยใหม่ การจัดตั้ง “เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก” จึงเป็นแนวทางเชิงรุกที่ตอบสนองต่อความต้องการเชิงลึกของผู้ป่วยกลุ่มนี้ ด้วยการผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม และอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน

1) กระบวนการสร้างเครือข่าย การจัดตั้งเครือข่ายเริ่มจาก การคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีจิตอาสา และมีศักยภาพในการทำหน้าที่พระคิลานุปัฏฐาก โดยมีการจัด อบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็น คือ หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ทักษะการสื่อสารและการให้คำปรึกษา ความเข้าใจในบริบทของผู้ป่วยและครอบครัว ทั้งนี้ มีการจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานพระคิลานุปัฏฐาก ภายในวัดที่มีความพร้อม ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการประสานงาน วางแผน และติดตามการเยี่ยมผู้ป่วย พร้อมกับเป็นพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของพระสงฆ์ในเครือข่าย โครงสร้างการดำเนินงานใช้รูปแบบความร่วมมือแบบ พหุภาคี โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยง วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข อสม. และครอบครัวผู้ป่วย ตามแนวทางของ สังคหวัตถุ 4 และ อปริหานิยธรรม เพื่อสร้างความมั่นคงและไม่เสื่อมของการดำเนินงาน

2) กิจกรรมของเครือข่าย กิจกรรมหลัก ได้แก่ การเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง การสวดมนต์ เจริญเมตตา สนทนาธรรม และเจริญสติ การรับฟังเพื่อปลดเปลื้องความทุกข์ การใช้หลักสติปัฏฐาน 4 และอริยสัจ 4 ในการเสริมพลังใจและพัฒนาปัญญาแก่ผู้ป่วย นอกจากนี้ มีการจัด ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของพระคิลานุปัฏฐากอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นกระบวนการ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การสะท้อนตน การภาวนาในงาน เป็นการบูรณาการระหว่างการทำงานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตจริง

3) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผลการดำเนินงานเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ปรากฏอย่างชัดเจนใน 3 มิติหลัก คือ ต่อผู้ป่วย เกิดภาวะจิตใจที่สงบขึ้น ลดความกลัว วิตกกังวล และโดดเดี่ยว มีความหวังและพลังใจในการเผชิญชีวิต ต่อครอบครัวผู้ป่วย เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดูแลมากขึ้น เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับพระสงฆ์ ต่อพระสงฆ์ เกิดการเปลี่ยนผ่านบทบาทจาก “ผู้สอนธรรม” ไปเป็น “ผู้เยียวยา” ที่มีทักษะการฟัง ความเข้าใจ เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากในเขตเมืองของจังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้นแบบของการจัดการทางจิตวิญญาณที่สอดคล้องกับหลักธรรม สังคม และบริบทร่วมสมัยของสังคมไทย และเป็นกลไกที่ยั่งยืนในการดูแลผู้ป่วยอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” พบประเด็นดังนี้

1) ความรู้ บทบาท และกระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การประกอบพิธีกรรมหรือการสอนธรรมะแก่ญาติโยมเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงการเป็นผู้เยียวยาทางจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในกรณีของผู้ป่วยติดเตียงที่ต้องเผชิญกับทุกข์ทั้งทางกายและใจ บทบาทของพระคิลานุปัฏฐากจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลและประคับประคองจิตใจของผู้ป่วยให้สามารถยอมรับและดำรงอยู่กับสภาวะของความเจ็บป่วยได้อย่างมีคุณภาพชีวิต คือ 1) การเข้าใจเรื่องความรู้ในบริบทของพระพุทธศาสนา ไม่อาจจำกัดไว้เพียงการรับรู้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาความรู้ในฐานะ “เครื่องมือ” สำหรับการดับทุกข์ โดยเฉพาะในพุทธปรัชญาที่เน้นให้มนุษย์พัฒนาปัญญาเพื่อเข้าถึงความจริงแท้แห่งชีวิต ความรู้ในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ ความรู้สมมุติ (โลกียะ) ที่เกี่ยวข้องกับโลกและการดำรงชีวิต และความรู้ปรมัตถ์ (โลกุตตระ) ซึ่งเป็นความรู้ที่นำไปสู่การพ้นทุกข์หรือการบรรลุนิพพาน นอกจากนี้ แหล่งที่มาของความรู้ในพระพุทธศาสนาได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้จากการฟังหรือศึกษา), จินตามยปัญญา (ความรู้จากการคิดพิจารณา), และภาวนามยปัญญา (ความรู้จากการปฏิบัติภาวนา) โดยมีแนวคิดสำคัญอย่าง ยถาภูตญาณ (การรู้ตามความเป็นจริง), วิปัสสนาญาณ (ปัญญาจากการเจริญวิปัสสนา), และสัมโพธิญาณ (ญาณแห่งการตรัสรู้) เป็นแกนหลักของเป้าหมายแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่เพียงเพื่อความเข้าใจ แต่เพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ 2) คำว่า “บทบาท” (Role) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานภาพที่บุคคลมีอยู่ในสังคม และเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังว่า

จะต้องปฏิบัติตาม บทบาทจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยลำพังแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดนี้ได้รับการอธิบายจากนักวิชาการหลายคน เช่น กรรณิการ์ ขวัญอารีย์ และงามตา สุขประเสริฐ ที่เน้นว่าบทบาทประกอบด้วยหลายระดับ ทั้งบทบาทที่กำหนดตามสถานภาพ บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง และบทบาทที่ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่ชี้ว่า บทบาทเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับค่านิยมและความเชื่อของสังคม โดยการปฏิบัติบทบาทอย่างเหมาะสมสามารถเสริมสร้างคุณค่าให้แก่ทั้งบุคคลและส่วนรวม ในกรณีของพระคิลานุปัฏฐาก บทบาทนี้เกิดจากสถานภาพของความเป็นพระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจของญาติโยม และการปฏิบัติบทบาทดังกล่าวต้องสอดคล้องกับหลักธรรมและความคาดหวังของสังคมพุทธไทย 3) พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม พัฒนาจิตใจ และเยียวยาความทุกข์ของประชาชน บทบาทของพระสงฆ์สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง เช่น การบรรพชา การเทศนา และการสอนศีลธรรม 2) การสงเคราะห์ประชาชน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และวัตถุ เช่น การให้กำลังใจ การเยี่ยมผู้ป่วย หรือการจัดกิจกรรมเพื่อบรรเทาทุกข์ และ 3) การสนับสนุนงานราชการและสาธารณะ เช่น การช่วยเหลือในภาวะภัยพิบัติ หรือการอบรมประชาชนในด้านคุณธรรม จะเห็นได้ว่าบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากจึงถือเป็นการขยายบทบาทของพระสงฆ์ไปสู่พื้นที่ของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยเน้นการช่วยเหลือผู้ป่วยในลักษณะที่ส่งเสริมทั้งความสงบทางจิตใจและการยอมรับสภาวะชีวิต 4) กระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐาก คือ พระสงฆ์ผู้ดูแลผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีรากฐานอยู่ในพระไตรปิฎก จากเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่เสด็จไปดูแลภิกษุอาพาธด้วยพระองค์เอง พร้อมทั้งทรงตรัสว่า “ผู้ใดดูแลผู้ป่วย ผู้นั้นคือผู้ดูแลเรา” คำสอนนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการให้การดูแลและเมตตาต่อผู้เจ็บป่วยในฐานะกิจแห่งธรรม กระบวนการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในปัจจุบันจึงเน้นการผสมผสานระหว่างหลักธรรมะและศาสตร์ด้านสุขภาพ โดยพระสงฆ์จะเข้าเยี่ยมผู้ป่วยเพื่อให้กำลังใจ สวดมนต์ เจริญเมตตา และสนทนาธรรม ทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความสงบ ซึ่งเป็นการเยียวยาทางจิตใจและจิตวิญญาณควบคู่ไปกับการดูแลด้านร่างกายโดยบุคลากรทางการแพทย์ และ 5) การเยียวยาทางจิตใจเป็นกระบวนการสำคัญในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งมักต้องเผชิญกับภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล และหมดหวัง พระสงฆ์สามารถมีบทบาทในการเสริมสร้าง “พลังภายใน” ให้แก่ผู้ป่วย โดยใช้หลักธรรม เช่น เมตตา การเจริญสติ และการเจริญปัญญา เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเผชิญความเจ็บป่วยได้ด้วยใจที่สงบและมั่นคง การสนทนาธรรมอย่างมีเมตตา รวมถึงการทำสมาธิร่วมกัน เป็นวิธีการเยียวยาที่ช่วยให้ผู้ป่วยตระหนักถึงความไม่เที่ยงของชีวิต ยอมรับความเป็นจริง และพัฒนา "ปัญญา" เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีความหมายแม้ในช่วงท้ายของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ **ยุวดี รอดจากภัย และคณะ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนและครอบครัวต้นแบบเพื่อดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (ปีที่ 1)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ความต้องการ และการรับรู้ความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพตนเอง โดยใช้แนวคิดการให้บริการโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Service) ผลการศึกษาพบว่า โรคเรื้อรังที่พบมากในผู้สูงอายุไทย 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) โรคความดันโลหิตสูง 2) โรคเบาหวาน 3) โรคไขข้อ 4) โรคกระดูกเสื่อม และ 5) โรคกระเพาะอาหาร ในด้านความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุต้องการความรักและความใกล้ชิดจากบุคคลในครอบครัว ตลอดจนคำแนะนำในการดูแลตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ดี ดังนั้นรูปแบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนที่ศึกษา มีลักษณะดังนี้ 1) เมื่อล้มป่วยจะได้รับการพาไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษา 2) การให้คำปรึกษาจากญาติใกล้ชิด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล และแพทย์ ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจของผู้สูงอายุ 3) ผู้สูงอายุมีการแสวงหาความรู้ในการดูแลตนเอง และต้องการความช่วยเหลือทางการเงิน 4) การสนับสนุนกำลังใจและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในครอบครัว 5) การเผชิญกับความเครียด โดยพบว่าผู้สูงอายุมักเครียดจากความเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว เช่น ลูกหรือสามี รวมถึงปัญหาด้านการเงิน และ 6) การปฏิบัติในการดูแลสุขภาพ เช่น การฟังธรรมะ การสวดมนต์ และการปรับวิถีชีวิตให้พอเพียง (ยุวดี รอดจากภัย และคณะ, 2555 : บทคัดย่อ)

2) พัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

พบว่า ในยุคที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ หนึ่งในความท้าทายสำคัญที่เกิดขึ้นคือ การดูแลผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบางทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรสูงและมีแนวโน้มของผู้ป่วยกลุ่มนี้เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหานี้ไม่เพียงแต่เป็นภาระของภาครัฐหรือหน่วยงานทางการแพทย์เท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทของ

พระสงฆ์ในฐานะ “พระคิลานุปัฏฐาก” ผู้มีหน้าที่ดูแลและเยียวยาจิตใจของผู้ป่วยด้วยหลักธรรมและจิตวิญญาณ การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากจึงถือเป็นภารกิจสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการดูแลผู้ป่วยติดเตียงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการฟื้นฟูสุขภาวะจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากต่อการเข้าถึงและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากผู้ป่วยติดเตียงจำนวนมากต้องเผชิญกับความรู้สึกโดดเดี่ยว หมดหวัง และไร้คุณค่า พระสงฆ์ในบทบาทของผู้เยียวยาทางจิตใจจึงสามารถเข้าไปเป็น “ผู้รับฟังที่ไม่มีเงื่อนไข” และเป็น “ผู้มอบพลังด้านบวก” ด้วยวิธีการที่อ่อนโยนและเข้าถึงจิตวิญญาณของผู้ป่วย แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากที่ได้ดำเนินการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ถูกออกแบบอย่างมีระบบและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการพัฒนาทักษะเชิงจิตวิญญาณ ประกอบด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสงฆ์ที่มีบทบาทใกล้ชิดกับผู้ป่วย การฝึกฝนการเจริญสติ และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการปลอบประโลม เช่น การแสดงธรรม การสวดมนต์ การเจริญเมตตาภาวนา และการสร้างความหวังให้แก่ผู้ป่วยผ่านบทสนทนาทางธรรม สิ่งที่โดดเด่นจากแนวทางเหล่านี้คือ การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากไม่ได้หยุดอยู่แค่การเพิ่มพูนความรู้หรือทักษะในการดูแลผู้ป่วย หากแต่ยังมุ่งเน้นการปลูกฝังมิติด้าน “ความเข้าใจและความเมตตา” ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงทางจิตใจระหว่างพระสงฆ์กับผู้ป่วย รวมถึงครอบครัวของผู้ป่วยด้วย การมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและเต็มไปด้วยความไว้วางใจนี้ ช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว และเกิดความสบายใจในระดับที่ส่งผลต่อสภาพร่างกายด้วยนอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากยังส่งผลกลับไปยังตัวของพระสงฆ์เอง โดยช่วยให้พระสงฆ์เกิดการตระหนักรู้ถึงบทบาทของตนในสังคมมากยิ่งขึ้น และสามารถใช้ศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมแห่งความเมตตา แต่ยังเป็นการปฏิบัติธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของพระสงฆ์ไปพร้อมกัน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยติดเตียงเท่านั้น หากยังเป็นการส่งเสริมให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติบทบาทของตนได้อย่างสมบูรณ์ในบริบทของสังคมร่วมสมัย โดยยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของความเมตตา ความเข้าใจ และการเสียสละ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดูแลแบบองค์รวมในสังคมพุทธไทย ซึ่งสอดคล้องกับ **วันเพ็ญ ปัณราช** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน” โดยผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ดังนี้ 1) กลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ 2) กลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้บางเรื่อง 3) กลุ่มที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ 4) กลุ่มที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแล 5) ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพกายและการเจ็บป่วย ปัญหาด้านสุขภาพจิต ปัญหาความยากจน ขาดรายได้ และปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว นอกจากนี้การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยทั่วไปจะได้รับการดูแลอย่างไม่เป็นทางการจากสมาชิกในครอบครัว ส่วนการดูแลแบบเป็นทางการยังมีอยู่ในระดับน้อย เช่น มีเพียงร้อยละ 25 ของผู้สูงอายุทั้งหมดที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ดังนั้นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยชุมชนมีบทบาทเป็น “หุ้นส่วนทางสังคม” ซึ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและศักยภาพภายในชุมชนเป็นฐาน คือ1) รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2) การรวมกลุ่มของกองทุนชุมชน 3) การจัดสวัสดิการภายในชุมชน 4) การจัดตั้งชมรม และ 5) การให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยที่ครอบครัวและชุมชนยังคงเป็นสถาบันหลักในการดูแลผู้สูงอายุ อย่างต่อเนื่อง (วันเพ็ญ ปัณราช, 2552 : บทคัดย่อ)

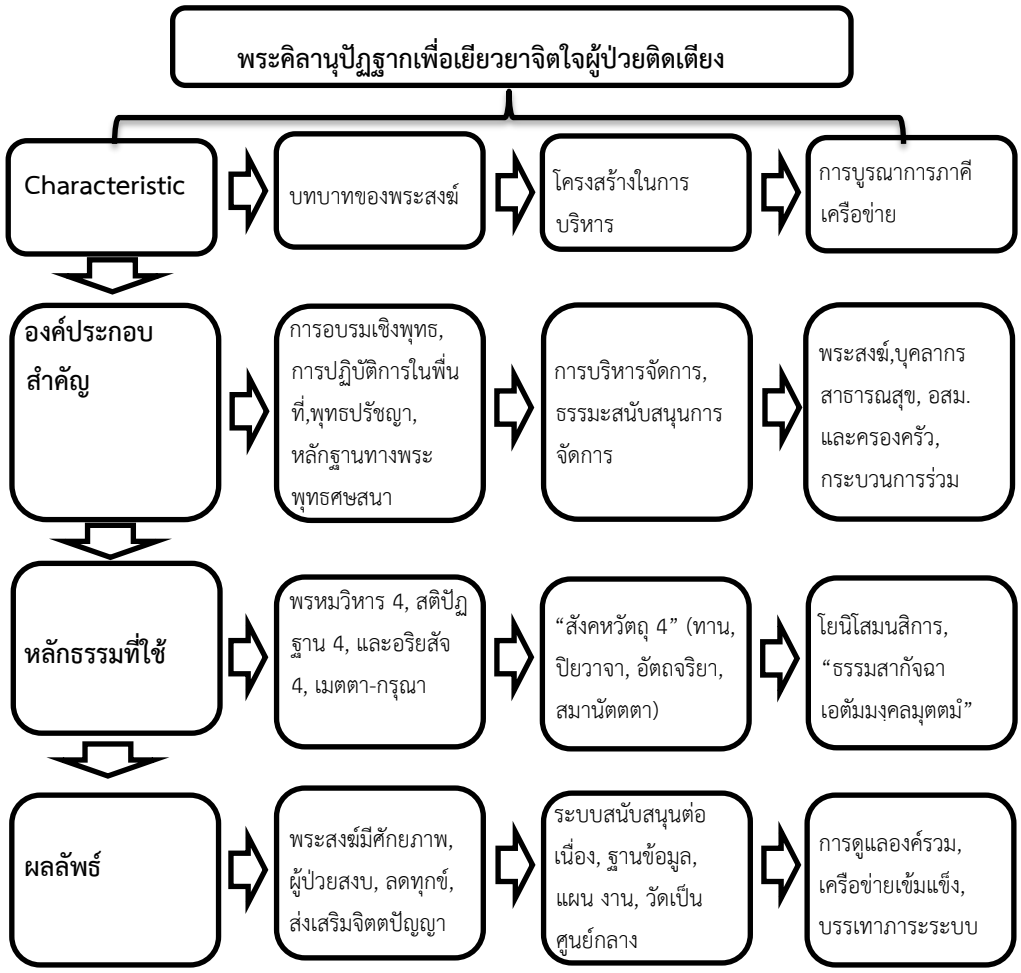
3) สร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ในบริบทของสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่โครงสร้างประชากรผู้สูงวัยอย่างเต็มตัว การดูแลผู้ป่วยติดเตียงจึงกลายเป็นหนึ่งในประเด็นทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในมิติของจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งมักถูกละเลยในกระบวนการรักษาของระบบสุขภาพแบบแผนปัจจุบัน การสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จึงเป็นแนวทางที่ตอบสนองต่อความต้องการเชิงลึกของผู้ป่วยกลุ่มนี้ ด้วยการบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดด้านสุขภาพแบบองค์รวม ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการดำเนินการสร้างเครือข่ายดังกล่าวมีฐานคิดหลักคือ การฟื้นคืนคุณค่าของ “พระนักเยียวยา” ในฐานะผู้มีบทบาทในการปลอบประโลม บำบัด และประคับประคองจิตใจของผู้ป่วย ด้วยหลักเมตตาธรรม การเจริญสติ และการยอมรับความเป็นจริงของชีวิตอย่างไม่ทุกข์ร้อน ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการผสานระหว่างจิตวิญญาณ

แห่งพระพุทธศาสนาและการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน โดยมีกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างวัด หน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และครอบครัวของผู้ป่วย ได้แก่ 1) กระบวนการสร้างเครือข่าย คือ กระบวนการสร้างเครือข่ายเริ่มต้นจากการคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีจิตอาสาและศักยภาพในการทำหน้าที่พระคิลานุปัฏฐาก โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นต่อการดูแลจิตใจของผู้ป่วย เนื้อหาการอบรมเน้นหลักธรรมสำคัญ เช่น พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา รวมถึงแนวทางการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถเข้าไปมีบทบาทในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างลุ่มลึกและมีความเข้าใจในบริบทของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานพระคิลานุปัฏฐาก ภายในวัดที่มีความพร้อมเพื่อเป็นกลไกกลางในการวางแผน ประสาน และติดตามผลการเยี่ยมผู้ป่วย โดยศูนย์ดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ด้านการจัดการเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีสำหรับการเรียนรู้ร่วมกันของพระสงฆ์และเครือข่ายในชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ โครงสร้างการทำงานของเครือข่ายยังเน้นการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี (multi-sectoral collaboration) โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งอิงอยู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิ สังคหวัตถุ 4 และ อปริหานิยธรรม ที่มุ่งส่งเสริมความสามัคคี ความร่วมมือ และความไม่เสื่อมของการดำเนินงานในระยะยาว 2) กิจกรรมของเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก คือ กิจกรรมสำคัญของเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก ได้แก่ การออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงเป็นประจำ โดยเน้นการเยียวยาจิตใจผ่านกิจกรรมทางจิตวิญญาณ เช่น การสวดมนต์ การเจริญสติ การสนทนาธรรม และการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) อันเป็นกระบวนการที่ช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ ความวิตกกังวล และความโดดเดี่ยวของผู้ป่วย ตลอดจนช่วยเสริมพลังใจให้แก่ครอบครัวของผู้ป่วยด้วย ในกระบวนการดูแลดังกล่าวยังได้ประยุกต์ใช้ หลักสติปัฏฐาน 4 และ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแก่นธรรมแห่งพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมให้ผู้ป่วยเกิดปัญญา เห็นความจริงของชีวิต และสามารถยอมรับสภาพแห่งความเปลี่ยนแปลงได้อย่างสงบเย็น ไม่ทุกข์ทน นอกจากนี้ ยังมีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของพระคิลานุปัฏฐากเป็นประจำทุกเดือน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) การสะท้อนตน (Reflection) และการถอดบทเรียนจากสถานการณ์จริง เพื่อเสริมสร้างการเติบโตทางจิตใจของพระสงฆ์ผ่านการภาวนาในงาน (working as practice) ซึ่งเป็นการผสานการทำงานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันอย่างสมดุล และ 3) ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร นับเป็นผลลัพธ์เชิงรูปธรรมที่สัมผัสได้อย่างชัดเจน ได้แก่ ผู้ป่วยติดเตียงมีภาวะจิตใจที่สงบขึ้น ลดความเครียด ความกลัว และความโดดเดี่ยว มีความหวังและกำลังใจในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเจ็บป่วย ครอบครัวของผู้ป่วยก็เกิดความเข้าใจลึกซึ้งต่อภาวะของผู้ป่วย และมีส่วนร่วมในการดูแลมากยิ่งขึ้น ชุมชนโดยรวมก็เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงและตระหนักในความสำคัญของการเยียวยาทางจิตใจ ที่สำคัญคือ พระสงฆ์ที่เข้าร่วมในกระบวนการนี้ได้เปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้แสดงธรรม” ไปสู่ “ผู้ประคับประคองจิตใจ” ที่มีทั้งกรุณา ความเข้าใจ และทักษะในการสื่อสารทางจิตวิญญาณที่ลุ่มลึกและอ่อนโยน ซึ่งนับเป็นแบบอย่างของ “พระนักเยียวยา” ในบริบทของชุมชนไทยร่วมสมัยที่สามารถตอบสนองต่อความทุกข์ของผู้คนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ **วรรณรัตน์ ลาวัง และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานการณ์ปัญหา ความต้องการ และพลังอำนาจของญาติผู้ดูแลผู้ใหญ่ป่วยเรื้อรังที่บ้าน ในเขตภาคตะวันออก” ผลการศึกษา พบว่า ญาติผู้ดูแลจำนวน 2 ใน 3 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 47 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้าง เกษตรกรรม และแม่บ้าน โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 5,001–10,000 บาทต่อเดือน แต่มีประมาณ 1 ใน 5 ที่ว่างงาน เพราะผู้ป่วยเรื้อรังส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดสมอง มะเร็ง และภาวะพิการ โดยมีระยะเวลาเจ็บป่วยตั้งแต่ 1–5 ปี ส่วนใหญ่ใช้สิทธิการรักษาพยาบาลในระบบบัตรทอง โดยญาติผู้ดูแลมักมีความสัมพันธ์เป็นคู่สมรสกับผู้ป่วย และส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง การดูแลเน้นในเรื่องกิจวัตรประจำวัน การรักษา การให้กำลังใจ การพาไปพบแพทย์ และการพาผู้ป่วยเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยเฉลี่ยใช้เวลาในการดูแลประมาณ 12 ชั่วโมงต่อวันผลกระทบที่พบ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ดูแลกับผู้ป่วยอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างดี สัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับดี และผู้ดูแลมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ปัญหาหลักในการดูแลคือ การขาดความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วย ไม่มีเวลา เหนื่อยล้า และมีปัญหาในการสื่อสารกับผู้ป่วย ดังนั้นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพลังอำนาจของญาติผู้ดูแล ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ที่

แน่นแฟ้นระหว่างผู้ป่วยกับผู้ดูแล 2) สัมพันธภาพในครอบครัว 3) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง 4) การสนับสนุนทางสังคม และ 5) ภาวะสุขภาพและรายได้ของครอบครัวดังนั้นขณะเดียวกัน ภาระในการดูแล มีความสัมพันธ์ทางลบกับพลังอำนาจของญาติผู้ดูแล (วรรณรัตน์ ลาวัง และคณะ, 2547 : บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

แผ่นภาพที่ 1 การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากเพื่อเยียวยาจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

การศึกษาครั้งนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการดูแลจิตใจผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน โดยใช้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะ “พระคิลานุปัฏฐาก” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาทางจิตวิญญาณ และก่อให้เกิดองค์ความรู้หลัก 3 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้เยียวยาทางจิตใจ พระสงฆ์ได้รับการอบรมเชิงพุทธจิตวิทยาและการปฏิบัติธรรม เพื่อเตรียมพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่พระคิลานุปัฏฐากอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเนื้อหาครอบคลุมหลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 สติปัฏฐาน 4 และอริยสัจ 4 ซึ่งเมื่อนำไปใช้ในการเยี่ยมผู้ป่วย สวดมนต์ เจริญสติ สนทนาธรรม และให้คำปรึกษาแล้ว ถือเป็นการปฏิบัติธรรมขั้นสูงที่เสริมสร้างเมตตาและกรุณาทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับแนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด “Compassion-based spiritual care” ในโลกตะวันตก ซึ่งเน้นการเยียวยาจิตใจอย่างลึกซึ้งผ่านความเมตตา

2. การจัดตั้งศูนย์ประสานงานพระคิลานุปัฏฐาก การดูแลผู้ป่วยติดเตียงอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการที่เป็นระบบ

ไม่พึ่งพาแต่เพียงความเสียสละของปัจเจกบุคคล โดยศูนย์ประสานงานทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วางแผนเยี่ยม ประสานกับครอบครัวและหน่วยงานสุขภาพ และประเมินผลร่วมกันหลัก “สังคหวัตถุ 4” (ทาน, ปิยวาจา, อัตถจริยา, สมานัตตตา) ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Faith-based coordinating centers” ที่มุ่งบูรณาการสุขภาพกาย ใจ และจิตวิญญาณในชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านระบบบริการสุขภาพ

3. การบูรณาการภาคีเครือข่ายเพื่อการดูแลแบบองค์รวม ความสำเร็จในการดูแลผู้ป่วยติดเตียงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ 1) พระสงฆ์: ดูแลจิตใจและจิตวิญญาณด้วยหลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 และอริยสัจ 4 2) บุคลากรสาธารณสุข: ดูแลสุขภาพกายของผู้ป่วย 3) อสม. และครอบครัว: ให้ข้อมูลและการดูแลแบบเฉพาะบุคคล (individualized care) รูปแบบนี้สะท้อนแนวคิด “multidisciplinary collaboration” และ “person-centered care” ซึ่งเป็นหัวใจของการดูแลแบบประคับประคอง (palliative care) โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการเจริญสติและโยนิโสมนสิการในการทำงานจริง สอดคล้องกับหลักธรรม “ธรรมสากัจฉา เอตัมมงฺคลมุตฺตมำ” หรือ “การสนทนาธรรมเป็นมงคลสูงสุด”

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1.1) หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข ควรบูรณาการนโยบายร่วมกันในการส่งเสริมบทบาทพระคิลานุปัฏฐากให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการดูแลผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน และ 1.2) ควรจัดตั้งหน่วยงานหรือกลไกกลางในระดับจังหวัด เพื่อดูแลการฝึกอบรมและติดตามผลการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐากอย่างต่อเนื่อง

2) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ได้แก่ 2.1) ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดหลักสูตรอบรมพระคิลานุปัฏฐากให้มีทักษะด้านจิตวิทยา การสื่อสาร และการเยียวยาทางจิตวิญญาณ และ 2.2) ควรนำกระบวนการที่ได้ผลจากงานวิจัยไปใช้ในการวางแผนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงพยาบาลและชุมชน เช่น การเจริญสติ การสวดมนต์ การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 3.1) ควรศึกษาผลกระทบของการเยียวยาจิตใจโดยพระคิลานุปัฏฐากต่อผู้ป่วยติดเตียงในระยะยาว เช่น ระดับความวิตกกังวล หรือคุณภาพชีวิต และ 3.2) ควรขยายพื้นที่การศึกษาไปยังอำเภออื่นหรือจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กันยา สุวรรณแสง (2544). **จิตวิทยาทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่อักษรพิทยา.

พระครูพิพิธสุตาทร และคณะ. (2560). **ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560.** นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น). และคณะ. (2556). **“รายงานการวิจัยการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีรญาณ. (2556). **“พุทธปรัชญา”.** พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนครศรีอยุธยา :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุวดี รอดจากภัย และคณะ. (2555). **รูปแบบการพัฒนาชุมชนและครอบครัวต้นแบบเพื่อดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (ปีที่ 1).** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วรรณรัตน์ ลาวัง และคณะ.(2547). **สถานการณ์ปัญหา ความต้องการและพลังอำนาจ ญาติผู้ดูแลผู้ใหญ่ป่วยเรื่อรังที่บ้าน ในเขตภาคตะวันออก.** กรุงเทพมหานคร: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วันเพ็ญ ปัณราช. (2552). **การพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน.** ดุษฎีนิพนธ์ศิลปะศาสตรดุษฎีบัณฑิต. (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานเลขานุการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). **ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี พ.ศ. 2564.** (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจสภาวะทางสังคมวัฒนธรรมและสุขภาพจิต (2561). **รายงานผลการสำรวจประจำปี 2561 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2561.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2551). **คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก พระอาสา-สมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - พระ อสว.** กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

PatcharawanRaungsrijan etal.. (2011). **“Stress of Nurses. Attitude for Development to be a Magnet Hospital and Factors Associated with Stress of Registered Nurses in Private International Hospital”.** Journal Physical Association Thailand. Vol. 56 No. 4. October – December

บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิต ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร

BOWONPAT: DEVELOPING A MODEL LEARNING AREA FOR LIVING ACCORDING TO THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN THE NONG BUA SUBDISTRICT COMMUNITY SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหากิตติ กิตฺติญาโณ (อยู่ประเสริฐ)
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phramaha kitti Yooprasert (kittiyano)
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail : mhakitti63@gmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 3, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1) บทบาทและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ในตำบลหนองบัวทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยบูรณาการภาครัฐ ศาสนา และประชาชนผ่านกิจกรรมหลากหลาย เช่น การฝึกอาชีพ อบรมคุณธรรม และกิจกรรมจิตอาสา โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล 5 อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา ส่งผลให้ประชาชนมีพัฒนาการด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม โดยเฉพาะในเรื่องการพึ่งพาตนเองและทักษะชีวิต

2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพื้นที่เรียนรู้อย่างยั่งยืน โดยรวมภาคีจากวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ถ่ายทอดองค์ความรู้ และขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียง ก่อให้เกิดระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และนำไปสู่ต้นแบบการบริหารครัวเรือนและการพัฒนาอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม

3) การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ด้านการดำเนินชีวิต ดำเนินผ่านกิจกรรมที่บูรณาการ เช่น การเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปสมุนไพร และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมรู้คุณค่าทรัพยากร ลดการพึ่งพาภายนอก และยกระดับศักยภาพของประชาชนในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน

ข้อค้นพบสำคัญ คือ การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถยกระดับความสามารถของประชาชนในชุมชนตำบลหนองบัว ทั้งในด้านการเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย และการพึ่งพาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลสู่ชุมชนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : บวรพัฒน์, การพัฒนา, พื้นที่เรียนรู้ต้นแบบ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนตำบลหนองบัว, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research article investigates the approach of “Baworn-Phat”: The Development of a Prototype Learning Area for Sustainable Living Based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Nong Bua Subdistrict, Samut Sakhon Province. The findings are divided into three main aspects:

1. Roles and Activities of the Prototype Learning Center: The learning center in Nong Bua functions as a lifelong learning space by integrating the government, religious institutions, and the local community. It offers various activities such as vocational training, moral education, and volunteerism, all based on the Sufficiency Economy Philosophy and key Buddhist principles—namely the Five Precepts, Four Iddhipadas (Paths of Accomplishment), and the Threefold Training. These efforts have significantly improved the knowledge, attitudes, and behaviors of the people, especially in fostering self-reliance and life skills.

2. Establishment of Learning Networks: Networking is a crucial mechanism for driving sustainable learning. The center brings together partners from temples, schools, local administrative organizations, and professional groups to share knowledge and expand practices to neighboring communities. This collaborative effort creates a flexible learning ecosystem tailored to the local context and leads to concrete models in household management and occupational development.

3. Development of the Learning Area for Sustainable Living: The center organizes integrated activities such as organic farming, herbal processing, and creative programs that encourage participation across all age groups. This inclusive approach cultivates a community-based learning culture, promotes resource appreciation, reduces external dependence, and enhances sustainable self-reliance among the people.

Key Finding: The integration of the Sufficiency Economy Philosophy with Buddhist principles effectively enhances the capacities of local residents in terms of learning, networking, and systematic self-reliance. This model serves as a viable prototype that can be scaled and adapted to other communities efficiently.

Key words: Bowonpat, Development, Prototype Learning Area, Sufficiency Economy Philosophy, Nong Bua Subdistrict Community, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ยึดหลัก “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว” โดยตั้งอยู่บนฐานของ “ความรู้และคุณธรรม” ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศ แนวคิดนี้ได้รับการพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช โดยมีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่พอดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่หลงใหลในวัตถุ แต่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542 : 1) แนวคิดนี้มิได้เป็นเพียงหลักการทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดทางปรัชญาที่สอดรับกับภูมิปัญญาไทยและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการพึ่งตนเอง การดำรงชีวิตอย่างมีจริยธรรม และการมีความสุขอย่างยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาในเชิงการพัฒนาแล้ว “ความพอเพียง” ไม่ใช่การปฏิเสธความเจริญทางวัตถุ แต่เป็นการพิจารณาอย่างมีเหตุผลว่าความเจริญใดควรถูกยอมรับและนำมาใช้โดยไม่กระทบต่อความมั่นคงในระยะยาว กล่าวคือ เป็นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (เสรี พงศ์พิศ, 2547) โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียงว่า “ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะผลิตอาหารของตัวจะต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันเกินไปแปลว่าในหมู่บ้านหรืออำเภอจะต้องมีความพอเพียง พอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก” (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550 : 2) ในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบตาหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจาเป็นที่จะต้องมีระบบในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ใน การวางแผนและการดำเนินการขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้สานึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ซึ่งพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นการนำเสนอทางออกให้กับสังคมปัจจุบัน ที่จะช่วยสร้างสังคมให้เข้มแข็งตามวิถีของชาวตะวันออกและวิถีพุทธซึ่งยึดแก่นสาระของความเป็นจริงเป็นหลัก เช่น ศาสนาพุทธได้กล่าวถึงการรู้ความจริงของสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ว่า ทุกสิ่งนั้นไม่เที่ยงมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป ดังนั้นจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นให้เกิดทุกข์ ส่วนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นหากมีการนำมาใช้ปฏิบัติจะนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานอย่างมีคุณภาพและมีความสุข การมีความพอเพียงเป็นที่ตั้งจะทาให้รู้จักพอดีจึงใช้ทางสายกลางที่ไม่มากไม่น้อยเกินไปซึ่งจะส่งผลไปถึงการบริหารจัดการตนเองและทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสมไม่ฟุ่มเฟือยไม่สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ

เมื่อมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนจะมีการดำเนินการด้านต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป ก่อให้เกิดความสมดุลมั่นคงและยั่งยืนในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติตามเงื่อนไขและวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ไม่สร้างความขัดแย้งและความแตกต่างทางวัฒนธรรมนับเป็นเวลาหลายสิบปีแล้วที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจัด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นับได้มากกว่า 3,000 โครงการ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นส่วนหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุยเดชมหาราช ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในปี 2517 เกี่ยวกับพออยู่พอกินมีข้อความบางตอนดังนี้”คนอื่นว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวม ให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำพอควร พออยู่พอกิน มีความสงบไม่ให้คนอื่นมาแบ่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้”

ในกลางปี 2540 ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในปีเดียวกันวันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อความบางประการดังนี้ “เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียงซึ่งฝรั่งเรียกว่า SelfSufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน” อีกตอนหนึ่งว่า “ถ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้ไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยบางคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่บัดนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้” อีกตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ ก็สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองให้มีพอเพียงกับตนเอง ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม 2542 พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสอีกว่า “คนเราถ้าพอใจในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้มีความคิดว่าอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข (สมพร เทพสิทธา, 2548 : 4) “ ปรัชญาแนวคิดและทฤษฎีของพระเจ้าอยู่หัว มีพื้นฐานอยู่บนความพอเพียง ความพออยู่พอกินซึ่งเป็นหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศึกษาหลักพุทธธรรมจนแตกฉาน และได้นำมาประยุกต์ใช้จัดทำโครงการพระราชดำริ ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้ประชาชนอยู่ได้โดยไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดี ประกอบสัมมาอาชีพ กินอยู่อย่างพอเพียง เอื้อเฟื้อแบ่งปัน บริโภควัตถุอย่างคำนึงถึงอัตถประโยชน์อย่างสูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำโดยเฉพาะในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนารุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งส่งผลให้คนในสังคมต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมทั้งได้ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ ได้แก่ การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นและเห็นแก่ตัวจนขาดคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตการเบียดเบียนกัน การทำร้ายกันและกัน การทุจริตคอรัปชั่น การแบ่งแยกฝ่ายและการขาดความสามัคคีกลมเกลียวของคนในชาตินับวันจะกลายเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไขและยิ่งหากปล่อยไว้ให้เนิ่นนานออกไปก็จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นมาเรื่อย ๆ จึงจาเป็นต้องสร้างสังคมให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เตรียมด้วยคุณธรรมจริยธรรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและนำไปสู่การแก้ปัญหาและการป้องกันปัญหาในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เพื่อที่จะสอนให้คนเรารู้จักพอประมาณ ความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นรู้จักความมีเหตุผลและพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันนั้นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางการการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับบวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านประชากร โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาครจำนวน 12 รูป/คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัยว่าด้วยเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต นับตั้งแต่วันที่ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) บทบาทและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร มีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ (เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน หน่วยงานส่งเสริมอาชีพ), ภาคศาสนา (วัด พระสงฆ์) และภาคประชาชน (กลุ่มอาชีพ กลุ่มจิตอาสา แม่บ้าน) ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้เกิดการบูรณาการทรัพยากร องค์ความรู้ และทุนทางสังคมได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมของศูนย์มุ่งเน้นให้ประชาชนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การแปรรูปพืชสมุนไพร การฝึกอาชีพในครัวเรือน ตลอดจนการจัดกิจกรรมจิตอาสา เช่น ทำความสะอาดชุมชน เยี่ยมผู้สูงอายุ และการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น การสวดมนต์ ฝึกสมาธิ และเจริญภาวนา ศูนย์ฯ ยังโดดเด่นในการเชื่อมโยงแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 ที่ส่งเสริมความประพฤติที่ดีในชีวิตประจำวัน อิทธิบาท 4 ที่เน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ที่ช่วยพัฒนาจิตใจอย่างยั่งยืน ส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ มีมิติทั้งทางโลกและทางธรรมที่กลมกลืนกัน

ผลจากการดำเนินงานของศูนย์ฯ สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกใน 3 มิติหลัก คือ มิติด้านความรู้ ประชาชนมีทักษะในการวางแผนชีวิต เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การบริหารเวลา และการจัดการทรัพยากรในครัวเรือนได้ดีขึ้น มิติด้านทัศนคติ เกิดความตระหนักในคุณค่าของความพอเพียง ความเรียบง่าย และความมั่นคงทางจิตใจ มากกว่าการแสวงหาความมั่งคั่งภายนอก มิติด้านพฤติกรรม ประชาชนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดี เช่น การปลูกผักกินเอง การลดรายจ่าย การบริโภคอย่างมีสติ การประหยัดพลังงาน และการพึ่งพาตนเอง โดยสรุป ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในตำบลหนองบัวทำหน้าที่เป็น “กลไกทางปัญญา” ที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ พัฒนาทักษะชีวิต และปลูกฝังคุณธรรม จนเกิดเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน

2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางการการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิด

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน เครือข่ายที่เกิดขึ้นมีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งในระดับชุมชนและระดับนโยบาย ประกอบด้วยผู้นำชุมชน โรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มจิตอาสา และประชาชนทั่วไป โดยแต่ละภาคีมีบทบาทและศักยภาพเฉพาะที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การรวมตัวของภาคีเครือข่ายดังกล่าวมิใช่เพียงแค่การจัดตั้งกลุ่มตามโครงสร้างองค์กรเท่านั้น หากแต่เป็นการก่อรูปของ “ระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้” ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การถ่ายทอดความรู้จึงไม่จำกัดอยู่ในศูนย์เรียนรู้เพียงแห่งเดียว แต่สามารถขยายออกสู่ชุมชนรอบข้างผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การจัดอบรมร่วมกัน และการพัฒนาหลักสูตรแบบถ่ายทอดต่อได้ ความร่วมมือดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความรู้ งบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน และช่วยเพิ่มคุณภาพของกิจกรรมที่ดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ที่สำคัญคือ เครือข่ายการเรียนรู้ยังช่วยสร้าง “ความรู้สึกเป็นเจ้าของ” ในกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เมื่อประชาชนรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ก็จะมีแรงจูงใจในการร่วมมือและดูแลต่อยอดกิจกรรมให้ดำเนินต่อไปได้แม้ไม่มีการสนับสนุนจากภายนอก นอกจากนี้ ยังเกิดต้นแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน เช่น ด้าน เกษตรพอเพียง ได้แก่ แปลงเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชผสมผสาน ด้าน ทรัพยากรในครัวเรือน เช่น การทำปุ๋ยหมัก การแยกขยะ การจัดการรายรับ-รายจ่าย ด้าน อาชีพเสริม เช่น การแปรรูปผลิตผล การจักสาน การทำสบู่จากสมุนไพร ต้นแบบเหล่านี้มิใช่เพียงการสาธิต แต่สามารถถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ได้จริงในชุมชนอื่น และนำไปสู่การขยายผลเชิงนโยบายที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน กล่าวโดยสรุป เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนตำบลหนองบัวเปรียบเสมือน “ระบบประสาทของชุมชน” ที่นำไปสู่องค์ความรู้ ทุนทางสังคม และพลังสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ให้มีชีวิต สามารถปรับตัวต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน และสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบในชุมชนตำบลหนองบัวมีลักษณะเป็น “พื้นที่เรียนรู้แบบมีชีวิต” มีกลไกสำคัญอยู่ที่การออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และตอบสนองต่อความหลากหลายของประชากร กิจกรรมที่จัดขึ้นมีลักษณะเป็น “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” มีการเชื่อมองค์ความรู้ทางวิชาการ ทักษะอาชีพ และคุณธรรมจริยธรรมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ตัวอย่างกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การสาธิตเกษตรอินทรีย์ การฝึกอาชีพ เช่น การทำขนมพื้นบ้าน การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ เช่น การจัดนิทรรศการผลงานชุมชนและการประกวดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จุดเด่นของการดำเนินกิจกรรมคือ การส่งเสริม “การมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัย” โดยเปิดโอกาสให้เยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุ เข้ามามีบทบาททั้งในฐานะผู้เรียน ผู้สอน และผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเอง การมีส่วนร่วมเช่นนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย และสร้าง “วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วม” ที่เข้มแข็ง ศูนย์การเรียนรู้จึงมิใช่เพียงสถานที่ถ่ายทอดความรู้ทางเดียว แต่ทำหน้าที่เป็นเวทีให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยน ทดลอง และประเมินผลร่วมกันในบริบทของชีวิตจริง สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2015) เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต การปรับตัว และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในพฤติกรรมของประชาชน เช่น การจัดการทรัพยากรในครัวเรือนอย่างรู้คุณค่า การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การปลูกผักกินเอง การแยกขยะ การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ และการลดการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก ทั้งหมดนี้ล้วนสะท้อนถึงหลักการ “พึ่งพาตนเอง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวโดยสรุป รูปแบบการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ในตำบลหนองบัวเป็นแบบ “มีชีวิต” และ “ยั่งยืน” ทั้งในเชิงระบบและพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนสังคมให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันได้อย่างสมดุล มีสติ และมีคุณธรรม ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) บทบาทและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร ได้ปฏิบัติภารกิจเชิงยุทธศาสตร์ในฐานะแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เชื่อมโยงกลุ่มประชาชนทุกวัยเข้าไว้ด้วยกันบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมอย่างรอบด้าน โดยศูนย์ฯ ดำเนินงานภายใต้การประสานความร่วมมือของภาครัฐ (เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน หน่วยงานส่งเสริมอาชีพ), ภาคศาสนา (เช่น วัด พระสงฆ์) และภาคประชาชน (กลุ่มจิตอาสา กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน) ซึ่งก่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ ทุนทางสังคม และทรัพยากรที่หลากหลายมาสนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชนในมิติต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (learning community) และ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (lifelong learning) ที่มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้ตลอดช่วงชีวิต ภายใต้บริบทของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น กิจกรรมที่ศูนย์ดำเนินการถูกออกแบบให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ โดยกิจกรรมหลัก ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง อาทิ การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชผักพื้นถิ่น และการฝึกทักษะอาชีพในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมจิตอาสา เช่น การทำความสะอาดชุมชน การเยี่ยมผู้สูงอายุ และกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น การสวดมนต์ การฝึกสมาธิและเจริญภาวนา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจควบคู่ไปกับทักษะชีวิต สะท้อนถึงการพัฒนามนุษย์ในมิติที่ครบถ้วนทั้ง “กาย จิต ปัญญา และสังคม” ตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ยังมีความโดดเด่นในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล 5 ซึ่งส่งเสริมความประพฤติที่ดีในชีวิตประจำวัน, อิทธิบาท 4 ที่เน้นหลักการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ที่เป็นแนวทางพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลอย่างยั่งยืน โดยผสมผสานหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วยหลัก “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน” รวมถึงเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” ทำให้ศูนย์สามารถส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงทั้งหลักธรรมและโลกียวิสัยเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ทั้งยึดโยงวัฒนธรรมและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผลลัพธ์ของการดำเนินงานของศูนย์สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติที่สำคัญ คือ 1) มิติความรู้ (Cognitive Dimension): ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถวางแผนชีวิตได้อย่างมีระบบ เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการทรัพยากรในบ้าน การรู้จักแบ่งเวลาและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริมสมรรถนะชีวิต (life skills) ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ 2) มิติทัศนคติ (Affective Dimension): ศูนย์มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน โดยเฉพาะการตระหนักถึงคุณค่าของความพอเพียง ความเรียบง่าย ความมั่นคงในชีวิต มากกว่าการแสวงหาความมั่งคั่งในระยะสั้น ทัศนคติใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลต่อวิธีคิด วิธีดำเนินชีวิต และการตัดสินใจของประชาชนในระยะยาว และ 3) มิติพฤติกรรม (Behavioral Dimension) การเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ทำให้ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การลดค่าใช้จ่าย การแยกขยะ การประหยัดพลังงาน การปลูกผักกินเอง การบริโภคอย่างมีสติ ตลอดจนการพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การพัฒนาจากภายใน” (inner development) ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเองสู่ครอบครัวและชุมชน เพราะเหตุนี้ ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในตำบลหนองบัวทำหน้าที่เสมือน “กลไกทางปัญญา” (intellectual mechanism) ที่เชื่อมโยงชุมชนเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ โดยสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่มีชีวิต กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมมือกันในชุมชน อันเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง **สอดคล้องกับ มนูญ มุกข์ประดิษฐ์** ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีรากฐานจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง” ซึ่งช่วยให้ประชาชนในทุกระดับมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ทั้งในยามวิกฤติและในภาวะปกติ อันนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีงาม ยั่งยืน และสมดุล นอกจากหลักมัชฌิมาปฏิปทาแล้ว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังประกอบด้วยแนวคิดเรื่อง “ความ

พอเพียง ความพอดี การมีสติ การประหยัด การอดออม การมีเหตุผล และความไม่โลภ” ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อาทิ ความสันโดษ ความไม่เบียดเบียน ความวิริยะอุตสาหะ ความพอประมาณในการบริโภค (มัตตัญญุตา) และความไม่ประมาท เป็นต้น ทั้งนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมทางพุทธศาสนามีจุดร่วมกันในการเน้นให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข งดงาม มีคุณภาพชีวิตและดุลยภาพอย่างเหมาะสม ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือธรรมชาติ ตลอดจนสามารถมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกิเลสอย่างเกินควร ผลสรุปจากการศึกษาของมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้ประชาชน “พออยู่ พอกิน” “พอเพียงและพอประมาณทั้งทางกายและใจ” เป็นหัวใจของดุลยภาพและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมสำหรับวิถีชีวิตคนไทย พร้อมกันนี้ยังส่งเสริมการสร้างคุณธรรม เช่น การให้ และการไม่เบียดเบียน ไม่เพียงต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชุมชน สังคม ประเทศชาติ สิ่งแวดล้อม และโลกโดยรวม (มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2548: 219)

2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางการการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาครพบว่าการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และมีความยั่งยืน โดยลักษณะของเครือข่ายที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายและครอบคลุมภาคีที่เกี่ยวข้องจากหลายภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชนและระดับนโยบาย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน โรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานรัฐและเอกชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มจิตอาสา ตลอดจนประชาชนทั่วไป ซึ่งล้วนมีบทบาทและศักยภาพเฉพาะด้านในการสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนั้นการรวมตัวของเครือข่ายดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการรวมกลุ่มเชิงโครงสร้างเท่านั้น แต่เป็นการก่อรูปของ “ระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้” (learning ecosystem) ที่เอื้อต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้และการปฏิบัติจริงในพื้นที่ได้อย่างยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบท โดยเครือข่ายช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถขยายองค์ความรู้ไปยังชุมชนอื่น ๆ ผ่านกระบวนการศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมร่วม และการจัดทำหลักสูตรอบรมที่สามารถถ่ายทอดต่อได้ในวงกว้าง ผลที่ตามมาคือ การเรียนรู้จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงในศูนย์เท่านั้น หากแต่แทรกซึมสู่พื้นที่อื่นอย่างต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและเท่าเทียมในระดับชุมชนโดยรอบ เพราะว่าการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การบูรณาการทรัพยากร (ทั้งความรู้ งบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน) อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และเพิ่มคุณภาพของกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยความร่วมมือนี้ไม่เพียงสร้าง “พลังร่วม” ในการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกที่สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรมแม้ในภาวะที่ขาดการสนับสนุนจากภายนอก นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ยังนำไปสู่การพัฒนาต้นแบบหลากหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติด้านเกษตรพอเพียง (เช่น แปลงเกษตรอินทรีย์, การปลูกพืชผสมผสาน), การจัดการทรัพยากรในครัวเรือน (เช่น การทำปุ๋ยหมัก, การแยกขยะ, การบริหารจัดการรายรับ-รายจ่าย), รวมถึงการพัฒนาอาชีพเสริม (เช่น การแปรรูปผลิตผล, การจักสาน, การทำสบู่จากสมุนไพร) โดยต้นแบบเหล่านี้มิได้หยุดอยู่ที่การสาธิตเท่านั้น แต่สามารถถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดการขยายผลทางนโยบาย และเสริมสร้างความมั่นคงในระดับครัวเรือนและชุมชน ดังนั้นเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนตำบลหนองบัวเปรียบเสมือน “ระบบประสาทของชุมชน” ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ ทุนทางสังคม และแรงสนับสนุนจากภาคีที่หลากหลายเข้าด้วยกัน เพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม การเชื่อมโยงนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีชีวิต (living learning process) และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง **สอดคล้องกับ ปาน กิมปี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า 1) เครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหา และความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้ เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานภายในชุมชน และมีการขยายเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายในภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจ และหรือองค์กรวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก 2) กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่พบใน

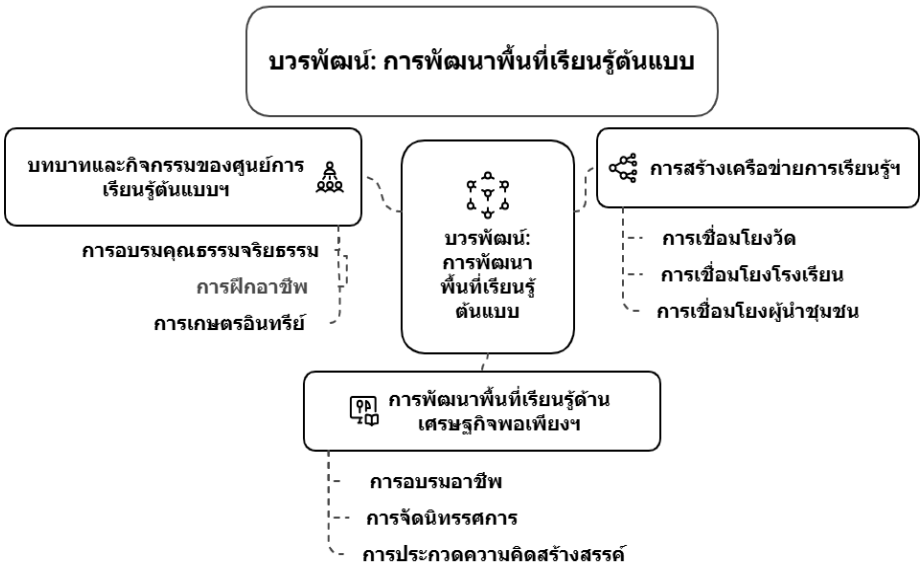
เครือข่ายการเรียนรู้ มีทั้งกิจกรรมในด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านพัฒนาข่าวสารข้อมูล และด้านพัฒนาทักษะและอาชีพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ โดยองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การใช้ความรู้จากการศึกษาแบบทางการ เสริมต่อด้วยการศึกษานอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย อันเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 3) ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญคือ 3.1 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา การให้ความสำคัญและความต่อเนื่องของรัฐ ต่อนโยบายการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของชุมชน ความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง 3.2 ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหาของชุมชน ตลอดจนความสามารถในการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายโดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง (ปาน กิมปี, 2540 : บทคัดย่อ)

3) การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร หนึ่งในกลไกสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ที่มีชีวิตและต่อเนื่อง คือ การออกแบบกิจกรรมอย่างหลากหลายที่ตอบสนองต่อบริบทของชุมชนและความหลากหลายทางประชากร โดยกิจกรรมเหล่านี้มีลักษณะเป็น “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” (integrated learning) ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการ ทักษะอาชีพ และคุณธรรมจริยธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ดังนั้นกิจกรรมสำคัญที่ศูนย์ฯ จัดขึ้น ได้แก่ การสาธิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การผลิตที่ปลอดภัยและยั่งยืน การฝึกอาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น การทำขนมพื้นบ้าน การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่น ตลอดจนการจัดนิทรรศการเพื่อแสดงผลงานของกลุ่มอาชีพและกลุ่มเยาวชนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประกวดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ถ่ายทอดแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นอกจากจะสร้างแรงบันดาลใจแล้ว ยังเป็นเวทีให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ข้ามรุ่นอย่างมีชีวิตชีวา ดังนั้นจุดเด่นของการดำเนินกิจกรรมอยู่ที่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มวัยในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเยาวชน วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุ ได้เข้ามามีบทบาททั้งในฐานะ “ผู้เรียน ผู้สอน และผู้ถ่ายทอด” ประสบการณ์ของตนเอง การมีส่วนร่วมนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย (generation gap) และสร้าง “วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วม” (collaborative learning culture) ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ดังนั้นศูนย์ฯ จึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้แบบทางเดียว แต่ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่เรียนรู้มีชีวิต” (living learning space) ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้จากการลงมือทำจริง แลกเปลี่ยนความรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกันในบริบทจริงของชีวิตประจำวัน แนวทางเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2015) เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต ความสามารถในการปรับตัว และการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวปรากฏในรูปของ “การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม” อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การใช้ทรัพยากรในครัวเรือนอย่างรู้คุณค่า การจัดการรายรับรายจ่ายอย่างมีระบบ (เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน) การแยกขยะ การปลูกผักกินเอง การนำวัสดุเหลือใช้มาแปรรูป ตลอดจนการลดการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก โดยทั้งหมดนี้ล้วนสะท้อนถึง “การพึ่งพาตนเอง” ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นรากฐานของความมั่นคงในระดับครัวเรือนและชุมชน ดังนั้นรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชนตำบลหนองบัวเป็นแบบ “มีชีวิต” และ “ยั่งยืน” ทั้งในเชิงระบบและเชิงพฤติกรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์และทุนสังคมให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีสติ สมดุล และมีคุณธรรม อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง **สอดคล้องกับดำรณี รักดี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพ ที่เกิดจากกระบวนการการเรียนรู้ในวิถีชีวิต มีบทบาทมากกว่าการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน 2) การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต มีรูปแบบการศึกษาที่ชุมชนเป็นฐานความรู้ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพเป็นศูนย์กลางในการให้

ความรู้ โดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้การอบรมเพิ่มเติมแก่ผู้นำ เพื่อเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มส่วนใหญ่ ใช้การอบรมให้ความรู้ภาคทฤษฎี ศึกษาดูงานและปฏิบัติจริงในแหล่งความรู้ในชุมชน ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองในอาชีพ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชุมชนแบบนี้ ที่สำคัญคือ ผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนจะต้องมีความรู้ทักษะ และความสามารถในการสร้างเครือข่ายด้านอาชีพ คนในชุมชนมีความศรัทธาในผู้ให้ความรู้และชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน โดยมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง 3) การศึกษาขั้นพื้นฐานอาชีพ ซึ่งมีโรงเรียนเป็นฐานความรู้จัดการศึกษาตามนโยบาย และหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โรงเรียนที่ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายการพึ่งตนเองทางอาชีพ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปรับหลักสูตรด้านอาชีพท้องถิ่น และพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพให้แก่นักเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้ด้านอาชีพที่ได้รับไปใช้ในชุมชน ปัจจัยสำคัญของการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนคือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและอาชีพ ครูผู้สอนเน้นการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องมีความพรอมด้านโครงสร้างพื้นฐานและมีความสัมพันธ์ที่ดีภายในโรงเรียน (ดำรณี รักดี, 2540 : บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

แผ่นภาพที่ 1 บวรพัฒน์ : การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร

จากข้อมูลในภาพองค์ความรู้ของงานวิจัยเรื่อง “บวรพัฒน์: การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตำบลหนองบัว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปและเรียบเรียงองค์ความรู้หลักได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1) บทบาทและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ พบว่าศูนย์การเรียนรู้ในตำบลหนองบัวมีบทบาทเป็น “พื้นที่ทางปัญญา” ที่เกิดจากความร่วมมือของหลายภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา หน่วยงานรัฐ และประชาชน จุดมุ่งหมายของศูนย์คือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ เพราะกิจกรรมในศูนย์มีความหลากหลาย ได้แก่ 1) การอบรมคุณธรรมจริยธรรม 2) การฝึกอาชีพและเกษตรอินทรีย์ 3) การประหยัดพลังงาน 4) การ

จัดการรายรับรายจ่ายในครัวเรือน และ 5) กิจกรรมจิตอาสา โดยทั้งหมดดำเนินไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ตลอดจนเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ศูนย์ฯ จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนดี คนเก่ง และคนมีจิตสาธารณะ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และคุณธรรม โดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา เป็นพื้นฐานสำคัญ

2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่าหัวใจสำคัญของการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ คือ การสร้าง “เครือข่ายการเรียนรู้” ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบระหว่างทุกภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน กลุ่มวิสาหกิจ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน การสร้างเครือข่ายทำให้เกิด คือ 1) พลังร่วม ในการกระจายองค์ความรู้ 2) โอกาสการเรียนรู้ ที่ขยายไปยังชุมชนรอบนอก และ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านเวทีชุมชน กิจกรรม และศึกษาดูงาน นอกจากนี้ เครือข่ายยังทำหน้าที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สร้างต้นแบบการดำเนินชีวิต เช่น ครัวเรือนพอเพียง กลุ่มอาชีพต้นแบบ และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทาง ซึ่งสามารถต่อยอดไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการวางรากฐานของ “ระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้” ที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์

3) การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้มิใช่แค่การตั้งศูนย์กิจกรรม แต่ต้องพัฒนาให้เป็น “พื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต” ซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ ดังนั้นแนวทางที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมฝึกทักษะ เช่น ปลูกพืชผักปลอดสาร แปรรูปผลิตผล การทำบัญชีครัวเรือน 2) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างวัย การประกวดความคิดสร้างสรรค์ และการสาธิตนิทรรศการ

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา “คน” เป็นศูนย์กลาง และให้ “ชุมชน” เป็นฐานพลังความร่วมมือ เพื่อความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ เช่น กำหนดให้เป็นศูนย์เรียนรู้ถาวรในแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือในยุทธศาสตร์จังหวัด

1.2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการศึกษาและกิจกรรมเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการสืบทอดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1.3) ควรมีนโยบายบูรณาการระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อเชื่อมโยงการศึกษาในระบบกับการเรียนรู้นอกระบบในระดับชุมชน โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง

2) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมชุมชน โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้เป็นพื้นที่กลางในการจัดกิจกรรมด้านอาชีพ คุณธรรม และการพึ่งพาตนเอง

2.2) โรงเรียนและวัดในพื้นที่สามารถใช้ศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งฝึกอบรมภาคปฏิบัติสำหรับนักเรียนและเยาวชน โดยเน้นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3) กลุ่มอาชีพในชุมชนสามารถต่อยอดกิจกรรมจากศูนย์ฯ เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การตลาดชุมชน และการสร้างเครือข่ายจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วม

2.4) หน่วยงานสนับสนุนการวิจัยหรือการพัฒนา เช่น กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้อื่นในลักษณะคล้ายคลึงกัน

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1) ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในระยะยาวของผู้ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากศูนย์ฯ เช่น พฤติกรรมการใช้จ่าย การดำรงชีวิต และค่านิยมด้านคุณธรรม เพื่อวัดผลเชิงผลลัพธ์ (outcome)

3.2) ควรวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ที่มีบริบททางสังคม วัฒนธรรม หรือภูมิศาสตร์แตกต่างกัน เพื่อให้ได้แบบจำลองที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในวงกว้าง

3.3) อาจขยายกรอบการวิจัยให้ครอบคลุมบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการสนับสนุนการเรียนรู้ชุมชน เช่น การจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ บทเรียนออนไลน์ หรือเครือข่ายการเรียนรู้เสมือน

3.4) เสนอให้มีการวิจัยรูปแบบความร่วมมือเชิงเครือข่ายระหว่างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนต่าง ๆ เพื่อศึกษากลไกของการขยายผล (scaling-up) อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ดำรณี รักดี. (2540). **การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง.** ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2548). **ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปาน กิมปี. (2540). **การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน.** ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2542). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สมพร เทพสิทธา. (2548). **เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

เสรี พงศ์พิศ. (2547). **ชุมชนเข้มแข็ง: แนวคิดและการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชน ในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

MANAGING EDUCATIONAL DISPARITIES AMONG YOUTH IN THE MON CULTURAL LEARNING CENTER POM WICHIAN CHOTIKARAM TEMPLE SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหาไกรวิทย์ ธนปาโล (บางปลา)[1], พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร[2]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]
Phramaha kraiwit Thanapalo (Bangpla)[1],Phrajaroenphong Wichai Asst.Prof. Dr.[2]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]
Corresponding Author E-mail : phramhakirwithy@gmail.com [1], jaroen1phong@gmail.com[2]

(Received : June 23, 2025; Edit : July 10, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร ปฐมภูมิ และทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาและความต้องการทางด้านการศึกษา พบว่า ยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ประสบกับอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวมีรายได้น้อย ทำให้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษา ปัญหาด้านภาษา เยาวชนบางส่วนไม่ถนัดภาษาไทย ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการเรียนรู้และทำความเข้าใจเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ขาดความรู้และการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาที่พึงได้รับ

2. แนวทางการเสริมสร้างการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา พบว่า การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้พัฒนาแนวทางที่ตอบสนองต่อปัญหา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ผสมผสานภาษาและวัฒนธรรมมอญ เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจง่าย การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์ในกลุ่มเยาวชน การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของเยาวชนมอญ การอบรมครูให้เข้าใจวัฒนธรรมและบริบทเฉพาะของผู้เรียน การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากเยาวชนและผู้ปกครอง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ตอบโจทย์ความต้องการจริง

3. แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายเพื่อจัดการความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พบว่า การจัดการความเหลื่อมล้ำจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อมีการดำเนินการร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของเยาวชนมอญ การจัดสรรและสนับสนุนทุนการศึกษา จนถึงการเสริมบทบาทของชุมชนและครอบครัวในการมีส่วนร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายท้องถิ่นอื่น ๆ โดยการเชื่อมกิจกรรมการเรียนรู้กับบริบททางวัฒนธรรม ภาษา และเศรษฐกิจของชุมชนมอญ เป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างทางการศึกษา

คำสำคัญ : การจัดการความเหลื่อมล้ำ, การศึกษาของเยาวชน, ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ, วัดป้อมวิเชียรโชติการาม , จังหวัดสมุทรสาคร

Abstract

This research article is a study of the approach to “Administering Educational Inequality of Youth in the Mon Cultural Learning Center, Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province”. This research is a participatory action research. The researcher collected data from primary and secondary documents, conducted in-depth interviews, and observed activities related to managing educational inequality. The research results found that:

1. Problems and educational needs: Youth in the Mon Cultural Learning Center, Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province, face significant obstacles in accessing quality education, including economic problems, low-income families, resulting in a lack of funds for education, language problems, as some youth are not proficient in Thai, resulting in difficulties in learning and understanding various subject content, and lack of knowledge and access to the educational rights they deserve.

2. Approaches to strengthen the management of educational inequality: The operations of the learning center have developed approaches that respond to the problems, including integrated learning that combines the Mon language and culture to enable youth to learn easily, organizing activities that promote unity and relationships among youth, evaluating and improving the curriculum to be appropriate for the specific context of Mon youth, and training teachers to understand the culture and specific context of the learners. Opening a space to listen to opinions from youth and parents so that learning management meets real needs

3. Guidelines for promoting networks to manage educational inequality It was found that managing inequality will be more effective when it is implemented jointly in a network format, such as developing a curriculum that is appropriate for the identity of Mon youth, allocating and supporting scholarships, and strengthening the role of communities and families in participating in the learning process. Creating a collaborative network between learning centers, government agencies, NGOs, and other local networks by linking learning activities with the cultural, linguistic, and economic contexts of the Mon community is an important mechanism for reducing the educational gap.

Key words: Inequality Management, Youth Education, Mon Cultural Learning Center, Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนตามหลักการของรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง คงมีเยาวชนบางกลุ่มที่เผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา “ความเหลื่อมล้ำ” เป็นคำที่จะได้ยินมากในกระแสสังคมปัจจุบันนี้ แต่เดิมก็ได้มีการกล่าวถึงความเหลื่อมล้ำในรูปแบบของความแตกต่างหรือความไม่เท่ากัน เช่น ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท ระหว่างภูมิภาค ระหว่างกรุงเทพมหานคร เมืองใหญ่และเมืองรอง ความแตกต่างของคนชายขอบ ในแง่ภูมิศาสตร์ เช่น ตามตะเข็บชายแดน บนยอดเขาสูงที่มีการคมนาคมเข้าถึงยาก และในแง่สังคม ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่มีสถานะทางสังคมด้อยกว่าคนทั่วไป เช่น คนชนเผ่า แรงงานต่างด้าว คนพิการ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หลายคนอาจเข้าใจว่า ความเหลื่อมล้ำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือรายได้เท่านั้น แต่อีกสิ่งที่สำคัญที่เป็นปัญหาเรื้อรังมาอย่างยาวนาน คือ “ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา” ซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มีสาเหตุหลักจากปัญหาความยากจน ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา เพราะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นใดอย่างมีความสุข (องค์การมหาชน), 2547 : 2-5) ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไปยังเจ้าพระยา พระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี ว่าการมีบุคลิกภาพ มีความเป็นสุภาพบุรุษและมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองของชาวสยามในยุคนั้น ยิ่งกว่าการเป็นคนที่มีความรู้ทางวิชาการ โดยขาดการมีบุคลิกภาพและคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม ซึ่งต่อมาได้รับการกำหนดให้เป็นสาระสำคัญของการจัดการศึกษามาโดยตลอด โดยยกให้เรื่องนี้เป็นรายวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศึกษา (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548 : 90-91) โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมและภาษาแตกต่างจากกระแสหลัก เช่น กลุ่มชาติพันธุ์มอญในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งตั้งรกรากอยู่ในชุมชนบริเวณวัดป้อมวิเชียรโชติการามและโดยรอบมาช้านาน

ในปัจจุบันนี้การจัดการศึกษามีสภาพเหมือนสัตว์หางด้วน ทางแก้อย่างอื่นไม่มี นอกจากนำธรรมะกลับมา ธรรมะจะกลับมาได้ก็ต่อเมื่อมีการศึกษาที่มีลักษณะไม่เหมือนสัตว์หางขาดเท่านั้น คือ มีการศึกษาแต่วิชาการและวิชาชีพเท่านั้น ไม่มีการศึกษาเรื่องมนุษย์ที่มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างถูกต้องของมนุษย์กันเสียเลย (พุทธทาสภิกขุ, 2526 : 1-5) เพราะสังคมไทยถือได้ว่า เป็นสังคมชาวพุทธมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในอดีตสังคมไทยได้อาศัย คำสอน วิถีทางวัฒนธรรม หรือประเพณีที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาในการหล่อหลอม และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในสมัยปัจจุบันผลจากการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็เปลี่ยนไป จนก่อให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤติศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันสืบเนื่องมาจากการประพฤติย่อหย่อนของพระสงฆ์และการไร้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาของคนในสังคมที่จะต้องเร่งเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศโดยรวมเพื่อที่จะทำให้สามารถรู้เท่าทันและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุขในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลานั้น กุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคลและสังคมในส่วนรวม คือ การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะรู้จักการแก้ปัญหา รู้จักหาคำตอบ รู้จักเชื่อมโยงความรู้กับการทำงานรู้จักแยกแยะ ถูกผิด ชั่วดีและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น (สิปปนนท์เกตุฑัต, 2539 : 12)

การศึกษาของเยาวชนจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ทุกชีวิต และยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จที่บุคคลนำมาพัฒนาความสามารถทั้งทางด้านทัศนคติ และพฤติกรรมตามค่านิยมของสังคม รวมทั้งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทั้งสายสามัญ และอาชีพ ศีลธรรม และวัฒนธรรม ที่สำคัญ คือ เป็นเครื่องชี้แนวทางให้ประพฤติปฏิบัติและใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม อันเป็นเจตคติที่ดีงามทางด้านความมีน้ำใจ ซึ่งการปฏิบัติต่อส่วนรวมในทางที่ดี ก่อให้เกิดทักษะความคล่อง ความชำนาญ ในการปฏิบัติตามในแนวทางที่เหมาะสม ตามขอบเขต

ศีลธรรม ทั้งความประพฤติภายนอกและคุณธรรมภายใน (ประภาศรี สีหอำไพ, 2535 : 1) โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางการศึกษา ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อไปเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพ เพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต เด็กจึงเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากร ตามแนวคิด 4 ประการ ได้แก่ 1) เยาวชนเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษา เล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา เพราะถ้าปราศจากเด็กแล้ว โรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรือตั้งอยู่ไม่ได้ โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไร เด็กจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน 2) เยาวชนเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องจำลองเวทีสังคม เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวที่สังคมปรารถนา ดังนั้นโรงเรียน จึงมีหน้าที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็ก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต 3) เยาวชนในฐานะทรัพยากรมีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรอื่น ตรงที่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิตและใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่น โรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) เยาวชนจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะความชำนาญ

ด้วยเหตุนี้ เยาวชนจึงเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติในอนาคต ขณะเดียวกัน พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนและระบบจริยธรรมของสังคมไทยที่ควรได้รับการปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างกลมกลืนภายใต้บริบทของวัฒนธรรมแบบพุทธ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กถึงวัยรุ่นตอนปลายซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ต้องพึ่งพิงผู้ใหญ่ การปลูกฝังหลักธรรมในช่วงวัยนี้จะช่วยให้เยาวชนมีความรู้ ความเชื่อที่ถูกต้อง ทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติตามคำสอนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มอญยังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันมีรากฐานจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ภาษา และความเข้าใจทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้ฯ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการจัดการปัญหาดังกล่าวให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และต่อยอดไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการขยายผลสู่การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมมอญผ่านวิถีชีวิตและพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมไทยปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อเสริมสร้างการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อส่งเสริมเครือข่ายการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร ปฐมภูมิ และทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชน โดยการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านประชากร โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ ครูผู้สอนและเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 13 คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติ-การาม จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัยว่าด้วยเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ โดยนับจากวันที่ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจะดำเนินการตั้งแต่วันที่มหาวิทยาลัยอนุมัติหัวข้อจนถึงวันที่ 10 พฤษภาคม 2568

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาของความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนในชุมชนมอญ อย่างไรก็ตาม เยาวชนในชุมชนยังประสบปัญหาหลายด้านที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม ได้แก่

ปัญหาที่ 1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เยาวชนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย บางครอบครัวไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ค่าอุปกรณ์การเรียน หรือค่าเดินทางไปโรงเรียน ส่งผลให้เยาวชนบางคนต้องออกจากระบบการศึกษาเพื่อช่วยงานหารายได้ภายในครอบครัว

ปัญหาที่ 2 การขาดทรัพยากรและความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา บางครอบครัวไม่มีความเข้าใจหรือความตระหนักถึงสิทธิและความสำคัญของการศึกษา ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมบุตรหลานให้ศึกษาต่อได้

ปัญหาที่ 3 ข้อจำกัดด้านภาษาและวัฒนธรรม เยาวชนชาวมอญจำนวนหนึ่งยังไม่ถนัดภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาหลักของการเรียนการสอน ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการเรียนรู้ เข้าใจเนื้อหาได้ไม่เต็มที่ และทำให้รู้สึกด้อยค่าตนเองทางการศึกษา

ปัญหาที่ 4 แรงจูงใจและค่านิยมต่อการศึกษา บางส่วนของชุมชนให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพมากกว่าการศึกษาต่อ ส่งผลให้เยาวชนขาดแรงจูงใจในการเรียน

สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ และข้อจำกัดทางภาษาและวัฒนธรรม การจัดการปัญหา จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น ในการสร้างกลไกสนับสนุนเพื่อให้เยาวชนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้และเท่าเทียม

2. การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม มุ่งการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเข้าถึงของเยาวชนในชุมชนมอญ โดยมีลักษณะเด่นในการบูรณาการภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนทั้งด้านสถานที่ บุคลากร และกิจกรรม โดยสามารถจำแนกแนวทางการจัดการศึกษาออกได้เป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

1) การจัดการเรียนการสอน ศูนย์การเรียนรู้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่เชื่อมกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยเฉพาะการเรียนรู้ภาษาไทยควบคู่กับการเรียนรู้ภาษามอญและวัฒนธรรมพื้นถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้ถูกออกแบบให้สอดคล้อง

กับประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชน ช่วยให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง และสามารถเรียนรู้ได้

2) การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้จัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนไทยและมอญ การจัดกิจกรรมกลุ่มในวันสำคัญทางวัฒนธรรม การทำงานเป็นทีม และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ

3) การประเมินและพัฒนาหลักสูตร มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะภาษา และความเข้าใจในวัฒนธรรม เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน โดยให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเหมาะสมกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม

4) การแก้ไขปัญหาด้านการเรียนการสอน ศูนย์การเรียนรู้ให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นจากเยาวชนและผู้ปกครอง เพื่อนำมาพัฒนาแนวทางการสอนให้ตรงกับปัญหา ความยากในการเรียนภาษา หรือการปรับตัวทางวัฒนธรรม มีการฝึกอบรมครูและผู้สอน เพื่อให้สามารถเข้าใจและปรับวิธีการสอนให้เหมาะกับบริบทของเยาวชนในชุมชนมอญ

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การพัฒนาความเสมอภาคทางการศึกษาในชุมชนชาติพันธุ์มอญจำเป็นต้องมีกลยุทธ์และวิธีดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้ 1) การเสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา โดยส่งเสริมให้เยาวชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งในระบบโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ และการศึกษานอกระบบ ควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน การเรียนรู้ภาษาไทยควบคู่กับภาษามอญ การสอดแทรกวัฒนธรรมประเพณีในบทเรียน และการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ เพื่อให้การศึกษาตอบสนองต่อความต้องการในชีวิตจริงของเยาวชน ตลอดจนการจัดสรรทุนการศึกษาและสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับครอบครัวที่มีรายได้น้อย และการอบรมครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของผู้เรียน 2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา การร่วมวางแผนจัดกิจกรรม ร่วมพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมทักษะในชุมชน ดนตรี นาฏศิลป์ ภูมิปัญญา หรือเทคโนโลยี รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปรับปรุงกระบวนการสอนได้อย่างตรงจุด และตอบสนองต่อความต้องการของเยาวชนได้จริง 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก การประสานกับกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ การขอรับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนในด้านทุนทรัพย์ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการพัฒนาครู ตลอดจนการร่วมมือกับโรงเรียนในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดกิจกรรมเสริมทักษะ และขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับที่กว้างขึ้น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่ครอบคลุม ยั่งยืน และเท่าเทียมอย่างแท้จริงสำหรับเยาวชนมอญในพื้นที่

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) สภาพปัญหาของความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้กลุ่มที่ไม่มีทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทย รวมถึงบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ แต่ในทางปฏิบัติยังคงพบว่ามีอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักจะเผชิญกับความท้าทายมากมาย โดยปัญหาหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาคือ ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่มั่นคง และยังมีผลกระทบต่อการมีค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยเฉพาะในกรณีของเด็กในครอบครัวแรงงานข้ามชาติที่มักจะมีรายได้ต่ำ และการเข้าถึงสวัสดิการทางการศึกษาจึงมี

ข้อจำกัด อีกทั้งความยากลำบากด้านภาษาไทยที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ ทำให้เด็กกลุ่มนี้ต้องใช้เวลามากขึ้นในการปรับตัวและเรียนรู้วิชาหลักที่ใช้ในระบบการศึกษาของไทย ซึ่งส่งผลให้เด็กหลายคนไม่สามารถเรียนตามระดับชั้นที่เหมาะสมกับวัย นอกจากนี้ยังมีปัญหาการออกกลางคันหรือการลาออกจากการศึกษา เนื่องจากครอบครัวแรงงานข้ามชาติอาจมีการย้ายที่อยู่ตามความต้องการของงาน หรือมีความจำเป็นต้องกลับประเทศต้นทาง โดยที่เด็กบางคนต้องย้ายโรงเรียนบ่อยครั้ง ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการศึกษา และไม่สามารถสั่งสมความรู้ในระดับที่สูงขึ้นได้ผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวไม่เพียงแต่กระทบต่อการพัฒนาเยาวชนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม เนื่องจากแรงงานข้ามชาติเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น ก่อสร้าง การเกษตร และการบริการ ซึ่งแรงงานเหล่านี้มักเป็นแรงงานที่มีทักษะต่ำและทำงานในตำแหน่งที่ไม่ต้องการการศึกษาสูง แต่ในทางกลับกัน พวกเขามีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ **นายธนกร วรพิทักษานนท์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย” พบว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สามารถเข้าถึงโอกาสในการประกอบอาชีพและการเลื่อนขั้นทางสังคมได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยยังประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ซึ่งเป็นผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกนักเรียน ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ และนำไปสู่ผลกระทบในการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา รวมถึงปัจจัยหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่ อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในไทย แสดงให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทยประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม, 2) ปัจจัยสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐหรือเอกชน, และ 3) ปัจจัยระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ซึ่งความเหลื่อมล้ำในปัจจัยหลักทั้งสามและความเหลื่อมล้ำในโครงสร้างทางสังคมส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อของนักเรียนในสองด้าน ได้แก่ 1) ผลกระทบในมิติของแนวคิดและปรากฏการณ์ โดยพบว่า ความเหลื่อมล้ำทำให้สมรรถภาพของนักเรียนลดลง และลดโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ซึ่งส่งผลให้เกิดการขาดอิสรภาพทางโอกาสของนักเรียน และ 2) ผลกระทบในมิติเชิงลึก เช่น ภายในครอบครัว, สุขภาพ, เพศ, และค่านิยม รวมถึงการพึ่งพาและการลงทุนในการศึกษาต่อ รัฐบาลพยายามลดความเหลื่อมล้ำผ่านการปรับระบบการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา และการสร้างกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา แม้จะยังพบปัญหาและข้อจำกัด นักเรียนยังคงมีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบตัวเองในการวางแผนกลยุทธ์และการพยายามทำให้การคัดเลือกผ่านระบบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาตามที่ต้องการ และกล่าวได้ว่าการศึกษาถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวต่อไปได้ แต่การจะทำให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีความเท่าเทียมกัน ทั่วถึงกันนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้โดยอาศัยความร่วมมือและการสร้างเครือข่าย ดังนั้นสภาพปัญหาของความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แม้ว่ารัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มที่ไม่มีทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย รวมถึงบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติ แต่การดำเนินงานในภาคปฏิบัติยังคงพบอุปสรรคหลายประการในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กที่ไม่มีสัญชาติ โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ความยากลำบากในการเรียนภาษาไทยที่เป็นอุปสรรคในการเข้าเรียน และปัญหาการออกกลางคัน ซึ่งทำให้เยาวชนกลุ่มนี้ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านการศึกษา ผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวทำให้เยาวชนจากกลุ่มแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียม และเป็นปัญหาที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม (นายธนกร วรพิทักษ์, 2564 : บทคัดย่อ)

2) การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวมีการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนและแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กนิษฐนันท์ ทรัพย์ศฤงฆรา** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาบุตรแรงงานข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่เหมาะสม พื้นที่จังหวัด สมุทรสาคร” พบว่า ปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ในช่วงระยะเวลารอเข้าเรียน มีเด็กที่เข้าสู่กระบวนการแรงงาน ขาดการรับรู้เรื่องสิทธิการศึกษา และการเคลื่อนย้ายสถานที่ทำงานของผู้ปกครองทำให้เด็ก

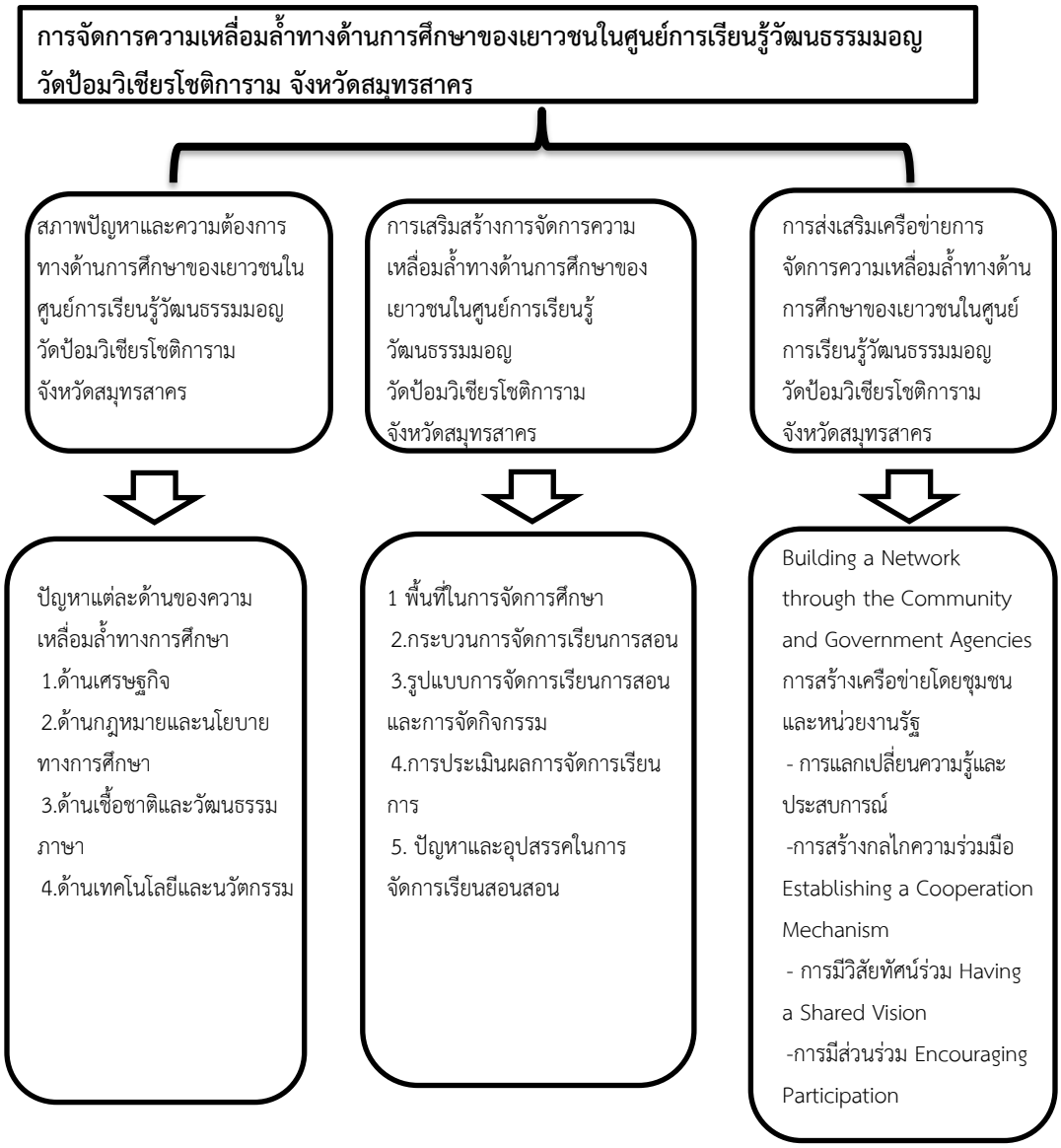
ไม่สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคในการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังมีความต้องการในการเพิ่มพูนองค์ความรู้และการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การบริหารและแนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรพัฒนาเอกชน มีการบริหารและแนวทางการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันตามศักยภาพและงบประมาณขององค์กร แนวทางการจัดการศึกษาของบุตรแรงงานข้ามชาติที่เหมาะสม คือ การประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิการศึกษาในพื้นที่อย่างเชิงรุก การจัดทำแผนการสอน การบรรจุวิชาศิลปะการแสดง การสอนอาชีพและการสอนกฎหมาย การจดทะเบียนศูนย์การเรียน การขึ้นทะเบียนบุตรแรงงานข้ามชาติ และความร่วมมือในการจัดการศึกษากับหน่วยงานการศึกษาของประเทศต้นทาง ข้อเสนอแนะดังกล่าวจะเป็นประโยชน์สูงสุดแก่แรงงานข้ามชาติ ดังนั้นการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม ประสบปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา โดยหนึ่งในปัญหาหลักคือการที่ศูนย์การเรียนไม่ได้จดทะเบียนภายใต้การกำกับของรัฐ จึงไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากรัฐ ทำให้ขาดแคลนงบประมาณในการจัดการศึกษา อีกทั้งบุคลากรทางการศึกษายังมีจำนวนจำกัด ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นในการพัฒนางบประมาณและบุคลากรเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนเยาวชนแรงงานข้ามชาติที่ต้องการการศึกษา เนื่องจากปัจจุบันจำนวนเยาวชนกลุ่มนี้เพิ่มมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณและบุคลากรที่เพียงพอจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและให้เยาวชนกลุ่มนี้มีโอกาสในการศึกษาที่เท่าเทียม (กนิษฐนันท์ ทรัพย์ศฤงฆรา, 2564 : บทคัดย่อ)

3) แนวทางการพัฒนาการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การจัดการความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่ ที่มีข้อจำกัดโดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นบุตรของแรงงานข้ามชาติที่ประสบปัญหาการเข้าถึงระบบการศึกษาของรัฐ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร เช่น งบประมาณที่จำกัด บุคลากรทางการศึกษาที่ไม่เพียงพอ หรือข้อกำหนดทางกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาในระบบรัฐ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการขาดแคลนข้อมูลและการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิการศึกษา ทำให้เยาวชนไม่สามารถเข้าเรียนหรือได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้เพื่อให้การพัฒนาในด้านนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สามารถร่วมกันสนับสนุนการนำเยาวชนเข้าสู่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยภาครัฐสามารถปรับปรุงนโยบายหรือกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเข้าถึงการศึกษาและพัฒนาระบบการศึกษาที่สามารถรองรับเยาวชนกลุ่มนี้ได้ ส่วนภาคเอกชนสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร เช่น งบประมาณ อาคารเรียน หรือบุคลากรทางการศึกษา การสร้างความร่วมมือเช่นนี้จะช่วยให้เยาวชนสามารถได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและได้รับวุฒิการศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในอนาคตได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **นางรัตนา จักกะพาก** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย” พบว่า 1. รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับเด็กทุกคน 2. บุตรแรงงานต่างด้าวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสัญชาติพม่า เพศชาย พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ร่วมกับพ่อและแม่ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา มาเรียนทุกวันอย่างต่อเนื่อง และเกือบทั้งหมดไม่เคยเรียนที่ใดมาก่อน ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ไม่ทราบมากที่สุดคือเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเรียน ขณะที่ข้อมูลที่ทราบมากที่สุดคือเรื่องของหลักสูตรการเรียนการสอน ในด้านของข้อมูลที่ต้องการทราบมากที่สุดคือเรื่องแนวทางการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดเป็นลำดับแรก ขณะที่ประเด็นของการมีส่วนร่วมในการเรียนของชุมชนนั้นอยู่ในลำดับสุดท้าย เรื่องของจำนวนครูที่ดูแลเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษามากที่สุด รวมถึงด้านกฎหมายและนโยบายการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นสำคัญที่สุดตามความคิดเห็นของบุตรแรงงานต่างด้าว 3. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 11 ด้าน ได้แก่ 1) กฎหมายและนโยบายการศึกษา 2) ครูผู้สอน 3) การเรียนการสอน 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน 5) การเตรียมความพร้อมของนักเรียน 6) ค่าใช้จ่ายในการเรียน 7) สื่อการสอน 8) เนื้อหาหลักสูตร 9) การติดตามและประเมินผล 10) ผู้ปกครอง และ 11) การบริการต่างๆ

เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผลการประเมินทุกด้านได้ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ซึ่งถือว่ารูปแบบดังกล่าวอยู่ในระดับที่ใช้ได้ (นางรัตนา จักกะพาก, 2558 : บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง“การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ของการวิจัย

จากองค์ความรู้จากการวิจัย “การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ได้มีการเสนอแนวทางการจัดการความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ โดยการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมโดยใช้บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและ ชมุชนร่วมกันเพื่อให้เยาวชนได้เข้าถึงการศึกษามากขึ้น โดยมีรูปแบบดังนี้

1. ปัญหาแต่ละด้านของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เกิดจากหลายปัจจัยที่ทำให้เยาวชนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งเยาวชนหลายคนไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนหรือการเรียนพิเศษ เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากร อีกทั้งการขาดโอกาสทางการศึกษา ความไม่สะดวกในการเดินทางไปโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ และการขาดโครงสร้างการศึกษาที่รองรับความต้องการเฉพาะ ตลอดจนเยาวชนมอญอาจพบอุปสรรคในการเรียนรู้ในภาษาไทยหรือการเข้าใจวัฒนธรรมการเรียนการสอนในระบบการศึกษาหลัก และด้วยเป็นศูนย์ที่ไม่มีการจดทะเบียนภาครัฐทำให้ขาดทรัพยการงบประมาณและ การขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา มีเพียงครูจิตอาสาที่เข้ามาสอนให้รู้ภาษาที่สามารถใช้ดำเนินการได้ในชีวิตประจำวัน

2. รูปแบบบการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติ- การาม จังหวัดสมุทรสาคร ได้จัดการศึกษาด้วยการใช้แนวทางที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ โดยรูปแบบการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ประกอบด้วย พื้นที่การศึกษาที่มีการจัดการศึกษาภายใน วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร การเปิดสอนวิชาที่เหมาะสมกับเยาวชนในชุมชน เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และวิชาชีพต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรม การนำวัฒนธรรมไทย-มอญ มาผสมผสานในการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนรู้จักและรักษามรดกทางวัฒนธรรม การใช้การเรียนการสอนที่เน้นปฏิบัติ การใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น การฝึกฝนทักษะอาชีพ เพื่อให้เยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา พบว่าการเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ องค์กรต่างๆ และชุมชน เพื่อให้เยาวชนข้ามชาติสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม โดยการร่วมมือในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การจัดตั้งกลไกความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ และการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมมือในการพัฒนา จะช่วยแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายร่วมกับภาครัฐและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อขยายเครือข่ายที่จะสามารถนำเยาวชนเข้าสู่ระบบการศึกษาไทยได้อย่างถูกต้องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนากฎหมายและนโยบายการศึกษา ควรมีการปรับปรุงและยกระดับกฎหมายและนโยบายการศึกษาที่รองรับการเข้าถึงการศึกษาของบุตรแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กมีสัญชาติต่างประเทศ แต่ต้องการศึกษาในประเทศไทย การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาในระดับชาติและท้องถิ่นจะต้องครอบคลุมและมีความยืดหยุ่นมากขึ้นเพื่อให้สามารถรองรับกลุ่มเด็กเหล่านี้ได้อย่างครอบคลุมและเป็นธรรม

1.2 การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียน จากผลการวิจัยที่พบว่าเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียนเป็นประเด็นที่สำคัญและมีความคิดเห็นสูงที่สุด ควรมีนโยบายหรือมาตรการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะในด้านค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์การเรียน รวมถึงการสนับสนุนในด้านค่าใช้จ่ายพื้นฐานอื่นๆ เพื่อไม่ให้เด็กต้องหยุดเรียนจากภาระทางการเงิน

1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรแรงงานต่างด้าว โดยการจัดทำกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเหล่านี้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาและการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนจะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชนในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาเพิ่มเติม ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาในระยะยาว ควรมีการศึกษาผลกระทบระยะยาวของการศึกษาของบุตรแรงงานต่างด้าว เช่น การพัฒนาในด้านคุณภาพชีวิต การเข้าถึงโอกาสทางการงาน และการมีส่วนร่วมในสังคม โดยเปรียบเทียบเด็กที่ได้รับการศึกษากับเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.2. การเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ควรรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ปกครองและครูผู้สอน การศึกษาความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ปกครองและครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับบุตรแรงงานต่างด้าว เพื่อตรวจสอบความเข้าใจความต้องการ และปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา รวมถึงการค้นหาวิธีการที่สามารถทำให้กระบวนการศึกษามีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับเด็กกลุ่มนี้

2.3. การศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมาย ควรศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทยและสิทธิของเยาวชน เพื่อเข้าใจข้อกำหนดและข้อจำกัดที่บังคับในพื้นที่นี้

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1. การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครจากชุมชนที่มีความสนใจในด้านการศึกษาของเยาวชนแรงงานข้ามชาติ โดยร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังและสนับสนุนการศึกษาของบุตรแรงงานข้ามชาติ รวมถึงการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับสิทธิการศึกษาและการสนับสนุนการเรียนรู้แก่ผู้ปกครองและเยาวชน

3.2. การสร้างความตระหนักในชุมชนเกี่ยวกับสิทธิการศึกษา ควรมีการรณรงค์ในท้องถิ่นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาสำหรับเยาวชนแรงงานข้ามชาติ โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชนและผู้ปกครอง เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับสิทธิการศึกษาที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคน โดยเฉพาะการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสิทธิการศึกษาของบุตรแรงงานข้ามชาติในฐานะส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

3.3. การอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรจัดอบรมหลักสูตรสำหรับบุคลากรที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานข้ามชาติ เพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรที่มีความสามารถผ่านการอบรมให้มาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนแรงงานข้ามชาติ

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐนันท์ ทรัพย์ศฤงฆรา. (2564). **“แนวทางการจัดการศึกษาบุตรแรงงานข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่เหมาะสม พื้นที่จังหวัด สมุทรสาคร”**.วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นางรัตนา จักกะพาก. (2558). **“การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย”**.วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร.

นายธนกร วรพิทักษ์. (2564). **“ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย”**.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสมนุษย์และสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2535). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2526). **มหาวิทยาลัยต่อหางสุนัข.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมชายการพิมพ์.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). **รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน.

สิปปนนท์เกตุทัต. (2539). **“การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัฒน์.” ใน ประถมศึกษาสัมพันธ์ครั้งที่ 14.** ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

PROMOTING SOCIAL HEALTH IN THE BUDDHIST WAY FOR THE COEXISTENCE OF PEOPLE OF DIFFERENT AGES IN THE BAN DON KHO COMMUNITY. BAN PHAEO DISTRICT SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหารัชชานนท์ ธีรปญฺโญ (ปานจิตร)
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phramaha Ratchanon Teerapanyo (Panjit)
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail : ratchanonpanjit@hotmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 10, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร (2) เสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนดังกล่าว และ (3) เสนอหลักปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับตัวแทนคนต่างวัยในครอบครัวและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านดอนโฆมีโครงสร้างครอบครัวแบบขยายที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัย โดยผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดคุณธรรมและภูมิปัญญาให้เยาวชน มีความแตกต่างด้านเทคโนโลยีและวิธีคิดระหว่างวัยคงเป็นอุปสรรคที่ต้องได้รับการดูแลด้วยกลไกทางสังคมที่เหมาะสม 2) การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธในชุมชนอาศัยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ผ่านกิจกรรมข้ามวัย การทำบุญร่วมกัน กิจกรรมจิตอาสา และการสนทนาในครอบครัว ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และความร่วมมือระหว่างวัย นำไปสู่ความมั่นคงทางจิตใจและวัฒนธรรม 3) หลักปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธโดยเฉพาะสัมมาวาจาและเมตตาธรรม มีบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างวัย การจัดกิจกรรมร่วมกันและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ นำไปสู่ชุมชนที่มีความสมานฉันท์และอยู่ร่วมกันตามหลักพุทธธรรม

คำสำคัญ : การเสริมสร้างสุขภาวะ, สังคมวิถีพุทธ, การอยู่ร่วมกัน, คนต่างวัย, ในชุมชนบ้านดอนโฆ, อำเภอบ้านแพ้ว, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research article is a study of the approach of “Enhancing Buddhist Social Well-being for Intergenerational Coexistence in Ban Don Kho Community, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province”. The objectives are to (1) study the context of intergenerational coexistence in Ban Don Kho Community, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province, (2) enhance Buddhist social well-being for intergenerational coexistence in the community, and (3) propose Buddhist interaction principles for intergenerational coexistence using qualitative research methods. Data were collected from participatory observation, in-depth interviews, and focus group discussions with representatives of intergenerational people in families and communities. The research results found that 1) Ban Don Kho Community has an extended family structure that is conducive to intergenerational coexistence, with the elderly playing a role in passing on morality and wisdom to the youth. Differences in technology and thinking between generations may be obstacles that need to be addressed with appropriate social mechanisms. 2) Enhancing Buddhist social well-being in the community is based on the principles of the four divine states of mind: loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, through intergenerational activities, joint merit-making, volunteer activities, and family conversations, which result in understanding, empathy, and cooperation between generations, leading to mental and cultural stability. 3) Buddhist interaction principles In particular, right speech and loving-kindness play an important role in reducing the generation gap. Organizing joint activities and knowledge exchange forums help build understanding and trust, leading to a harmonious community that lives together according to Buddhist principles.

Key words: Health promotion, Buddhist society, Coexistence, People of different ages, in Ban Don Kho community, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” อย่างสมบูรณ์ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงได้นำมาซึ่งความท้าทายใหม่ในระดับครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะ “ความสัมพันธ์ระหว่างวัย” ที่เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้ส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวแบบขยายลดลง ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงวัย วัยทำงาน และเยาวชนกลับอ่อนแอลง อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านเจเนอเรชัน ค่านิยม วิถีชีวิต และการสื่อสาร การมีสุขภาวะที่ดีของประชาชนในชาติเป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาประเทศ และเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคน เพราะ “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกระบบกลไกขับเคลื่อนชุมชนทุกระดับ เห็นได้จากหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 มาตรา 55 ว่าด้วย “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ด้วยการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553 : 55) นอกจากนี้ยังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ว่าด้วยหลักการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน โดยยึด“คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ด้วยการเตรียมพร้อมให้คนมีสุขภาวะที่ดี มีระเบียบวินัยมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม รับผิดชอบสังคม มีความงอกงามทางจิตวิญญาณ มีการตื่นรู้ สามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีสุขภาพกายและใจที่เข้มแข็ง โดยเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547 : 2) ชี้ให้เห็นว่า การรู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมส่งผลต่อสุขภาวะ การส่งเสริมสุขภาวะที่ดีนั้น จะต้องครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มวัยเพื่อให้สมบูรณ์เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบัน คือ ความปกติใหม่ (New normal) ได้แก่ สุขภาวะทางร่างกาย พฤติกรรม อารมณ์ จิตใจ สังคมและปัญญา

ในท่ามกลางสภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ทั้งด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม และโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ทางองค์การอนามัยโลก ได้ประกาศให้โรคดังกล่าวเป็นโรคระบาดใหญ่ทั่วโลก เห็นได้จาก รัฐบาลไทยได้ประกาศทางเว็ปไซต์ ราชกิจจานุเบกษาเพื่อขยายเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักรเป็นระยะ ๆ จากวิกฤตการณ์หลาย ๆ อย่างที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยในสังคมเกิดความเครียด วิตกกังวลทั้งด้านการเงิน การงาน การเรียน การใช้ชีวิตหลายอย่างต้องเปลี่ยนไป เกิดภาวะทุกข์กายและทุกข์ใจ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547 : 5) ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะโดยรวม หลายคนต้องทำงานที่บ้าน (Work from Home) ต้องรักษาระยะห่างทางสังคม (Distancing) การเดินทางออกนอกบ้านไปในที่ ต่าง ๆ จะต้องสวมใส่หน้ากากอนามัย การดื่ม การรับประทานอาหาร การไม่สัมผัสใบหน้า ขยี้ตา หรือแคะจมูก การล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) กล่าวได้ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันในรูปแบบใหม่ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลายอย่างที่เกี่ยวพันกับสุขภาวะ (Health-related behavior) เรียกว่า ความปกติใหม่ (New normal) จากสถานการณ์หลาย ๆ อย่างที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความเครียด วิตกกังวล บางครั้งนำไปสู่โรคซึมเศร้า จากสถิติผู้ป่วยทั่วโลก พบว่า ปี พ.ศ. 2560 มีผู้ป่วยโรคซึมเศร้าประมาณ 322 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.4 ของประชากรโลก สำหรับประเทศไทย โดยกรมสุขภาพจิต เผยสถิติ ปี พ.ศ. 2561 พบคนไทยป่วยโรคซึมเศร้า 1.5 ล้านคน สาเหตุของโรคสามารถปะทุจากสภาวะซึมเศร้าสู่โรคซึมเศร้า ได้แก่ 1) กรรมพันธุ์ 2) พัฒนาการของจิตใจและสิ่งแวดล้อมมีแต่ความเครียดหนัก เช่น การเรียนการสอบ การพบเจอมรสุมชีวิต 3) ความเจ็บป่วยเรื้อรังจนหมดกำลังใจหรือพบกับความสูญเสีย 4) ปัญหาเรื่องการเงิน การงาน และ 5) ความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิดไม่ราบรื่น เห็นได้จาก นพ. เกียรติภูมิ วงศ์รจิต อธิบดีกรมสุขภาพจิต กล่าวว่า สถานการณ์การฆ่าตัวตายล่าสุดในประเทศไทย จากตัวเลขสถิติ ปี พ.ศ. 2561 ภาพรวมอัตราการฆ่าตัวตายของทั้งประเทศ อยู่ที่ 6.34 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะโดยรวมของประชาชน ก่อให้เกิดความเครียด โรคซึมเศร้า และทำร้ายตนเองได้

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การประยุกต์แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธเพื่อให้เกิดความปกติสุขที่ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย และสอดคล้องกับสภาพความปกติใหม่ (New Normal) จึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศในทุกระดับ ทั้งยังสอดรับกับนโยบายของรัฐในการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน และนำไปสู่ “ความสุขมวลรวมของประเทศ” (Gross National Happiness: GNH) การส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธในความปกติใหม่ ประกอบด้วย 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธในความปกติใหม่ ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางร่างกาย สุขภาวะทางพฤติกรรม สุขภาวะทางอารมณ์ สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางปัญญา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธในความปกติใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ รัฐ ชุมชน วัด โรงเรียน (รัฐ บ ว ร) ปัจจัยด้านนโยบาย การประยุกต์ใช้แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธในความปกติใหม่ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ศีลกับความปกติใหม่ สมาธิกับความปกติใหม่ ปัญญากับความปกติใหม่ สังคหวัตถุกับความปกติใหม่ การปรับตัวและยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในความปกติใหม่ แนวทางข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “เมื่อโลกเปลี่ยน คนต้องปรับ เมื่อภาวะโลกป่วน จำต้องขยับปรับเปลี่ยนโลกใหม่” ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนการรับมือกับวิกฤต เช่น สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวทั้งทางร่างกาย จิตใจ และบริบทแวดล้อม เพื่อการดำรงอยู่ที่สมดุลและมีคุณภาพภายใต้บริบทใหม่ของสังคม

ฉะนั้น จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชน เสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมตามหลักพุทธวิถีเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และเสนอแนวทางปฏิสัมพันธ์ตามหลักพระพุทธศาสนา ที่เอื้อต่อการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างคนต่างวัยในชุมชนดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาบริบทการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อเสนอหลักปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านประชากร โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 รูป/คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา เวลาในการวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัยว่าด้วยเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต โดยนับจากวันที่ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. บริบทการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ชุมชนบ้านดอนโฆเป็นตัวอย่างของสังคมพหุวัย (multi-generational society) ที่ยังคงรักษาโครงสร้างครอบครัวแบบขยาย เอื้อต่อความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันระหว่างวัย โดยเฉพาะบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ดูแลหลาน ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา และเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของครอบครัว เยาวชนในชุมชนมีพฤติกรรมแสดงความเคารพและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุในกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการธำรงรักษาค่านิยมไทย เช่น ความกตัญญู และความเคารพผู้อาวุโส อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบข้อท้าทายสำคัญ ได้แก่ ช่องว่างระหว่างวัยที่เกิดจากความต่างทางทัศนคติ วิถีชีวิต และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้สูงอายุบางส่วนมีความรู้สึกไม่เข้าใจพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ ขณะที่เยาวชนบางส่วนมองว่าคำสอนของผู้ใหญ่ไม่สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน นอกจากนี้ คนวัยทำงานในครอบครัวต้องเผชิญภาระทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้เกิดความเครียดและความห่างเหินในความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยบริบทของชุมชนบ้านดอนโฆแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการดำรงอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยอย่างสมดุลบนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย ทว่า จำเป็นต้องมีกลไกเสริมสร้าง “พื้นที่กลาง” เพื่อการสื่อสารข้ามวัย และการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเชื่อมความเข้าใจระหว่างวัยและส่งเสริมสุขภาวะทางสังคม

2. เสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ชุมชนแห่งนี้มีการดำรงอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยบนพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ “พรหมวิหาร 4” ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มิได้ถูกใช้เฉพาะในบริบททางพิธีกรรมเท่านั้น หากแต่ถูกนำมาใช้จริงในชีวิตประจำวันผ่านกิจกรรมและพฤติกรรมของคนในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ การสนทนาอย่างมีเมตตาหลังมื้ออาหารในครอบครัว การถ่ายทอดธรรมะจากผู้สูงอายุสู่เยาวชนในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมศาสนา เช่น การทำบุญบ้าน การบวช หรือการทอดผ้าป่า ที่มีการมีส่วนร่วมของคนทุกวัยอย่างสม่ำเสมอ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิด “พื้นที่กลาง” ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเข้าใจ และความร่วมมือข้ามวัย เยาวชนช่วยสอนผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยี ในขณะที่ผู้สูงอายุสอนทักษะชีวิตพื้นบ้านให้กับเยาวชน ก่อให้เกิดทั้งความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนยังเป็นเวทีสำคัญที่ทุกช่วงวัยสามารถมีส่วนร่วมในการทำความดีร่วมกัน เช่น การทำความสะอาดวัด การดูแลผู้ป่วย หรือการปรับปรุงสถานที่สาธารณะ ซึ่งเป็นการบ่มเพาะคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความร่วมมือในระดับชุมชน โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในชุมชนบ้านดอนโฆ ไม่เพียงส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัย แต่เสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านจิตใจ วัฒนธรรม และโครงสร้างสังคม ทำให้ชุมชนสามารถรักษาสมดุลระหว่างรุ่นได้อย่างต่อเนื่อง แสดงถึงพลังของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างสังคมที่มีคุณภาพและความกลมเกลียว

3. หลักปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และความกลมเกลียวระหว่างสมาชิกในสังคมที่มีความแตกต่างทางอายุ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีและลดช่องว่างระหว่างวัย หลักธรรมที่โดดเด่นในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัย ได้แก่ เมตตา การสื่อสารด้วยความปรารถนาดีและเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น ทำให้เกิดการพูดคุยที่สร้างสรรค์ ลดการปะทะ และช่วยเปิดพื้นที่ให้คนต่างวัยกล้าแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ อุเบกขา การยอมรับความแตกต่างทางความคิด ประสบการณ์ และพฤติกรรมของแต่ละวัยโดยไม่ตัดสิน ช่วยให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยความเคารพ ความอดทน และการเปิดใจรับฟังซึ่งกันและกัน สัมมาวาจา การใช้ถ้อยคำ

สุภาพ ชัดเจน และเหมาะสมในการสนทนา ทำให้การสื่อสารระหว่างวัยเป็นไปในเชิงบวก ลดการเข้าใจผิด และสร้างบรรยากาศแห่งความเคารพระหว่างกัน ผลการวิจัยยังพบว่า ชุมชนบ้านดอนโฆมีการจัด “เวทีสนทนาระหว่างวัย” เป็นกลไกสำคัญในการเปิดโอกาสให้คนทุกวัยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้ในบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นมิตร กิจกรรมนี้มีบทบาทในการลดอคติระหว่างรุ่น เพิ่มพูนความเข้าใจ และส่งเสริมความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ การปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธจึงไม่ใช่แนวทางเชิงจริยธรรม แต่ยังเป็น “กลไกการพัฒนาสังคม” ที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างชุมชนที่เกื้อกูล สมานฉันท์ โดยการใช้เมตตา อุเบกขา และสัมมาวาจาอย่างสอดคล้องในชีวิตประจำวัน ช่วยวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยอย่างกลมกลืนและมีคุณภาพ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) บริบทการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นตัวอย่างหนึ่งของชุมชนชนบทไทยที่ยังคงรักษาโครงสร้างสังคมแบบ “พหุวัย” (multi-generational society) ซึ่งหมายถึงการอยู่ร่วมกันของคนหลายช่วงวัยภายในครอบครัวและชุมชนเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ คนวัยทำงาน หรือเยาวชน การใช้ชีวิตร่วมกันของคนต่างวัยในพื้นที่นี้มิได้เกิดจากการบังเอิญหรือภาวะจำเป็นเท่านั้น หากแต่เป็นผลของระบบครอบครัวและค่านิยมทางสังคมที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมีโครงสร้างครอบครัวในชุมชนบ้านดอนโฆยังคงปรากฏลักษณะของ “ครอบครัวขยาย” อย่างชัดเจน โดยมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกับลูกหลานในบ้านเดียวกันหรือบริเวณใกล้เคียง ลักษณะเช่นนี้เอื้อต่อการเกื้อกูลกันระหว่างวัย โดยเฉพาะบทบาทของผู้สูงอายุซึ่งมิได้จำกัดอยู่เพียงการเป็นผู้สูงวัยที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเชิงรุกในการดูแลหลาน ให้คำปรึกษาทางจิตใจ รวมถึงทำหน้าที่เป็น “ศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ” ของครอบครัว ผู้สูงอายุจำนวนมากทำหน้าที่ดูแลหลานขณะพ่อแม่ออกไปทำงานนอกบ้าน รวมทั้งถ่ายทอดภูมิปัญญา ทักษะชีวิต และคติธรรมแก่คนรุ่นหลังผ่านกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมร่วมของครอบครัวและชุมชน ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัยในชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่บนรากฐานของ ค่านิยมแบบไทย ที่ยังคงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง เช่น ความกตัญญูกตเวที ความเคารพต่อผู้อาวุโส และความยินดีในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เยาวชนและคนรุ่นใหม่ในชุมชนส่วนใหญ่แสดงออกถึงความเคารพต่อผู้สูงอายุ ทั้งในรูปของการใช้ถ้อยคำสุภาพ การรับฟังคำแนะนำ และการเข้าร่วมกิจกรรมศาสนาและประเพณีร่วมกับผู้อาวุโส ซึ่งไม่เพียงสะท้อนถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นภายในครอบครัว แต่ยังเป็นกลไกในการธำรงวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชุมชนบ้านดอนโฆจะมีภาพรวมของความกลมเกลียวระหว่างวัย แต่ก็ยังเผชิญกับความท้าทายสำคัญที่ไม่อาจมองข้าม โดยเฉพาะ ปัญหา “ช่องว่างระหว่างวัย” ที่เกิดจากความแตกต่างทางทัศนคติ ค่านิยม และการใช้เทคโนโลยี ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งมักรู้สึกไม่เข้าใจแนวคิดหรือพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ เช่น การใช้สื่อดิจิทัล การแต่งกาย หรือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่เยาวชนบางส่วนอาจรู้สึกว่าคำแนะนำของผู้ใหญ่ล้าสมัยหรือไม่สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดระยะห่างทางใจแม้จะอยู่ใกล้ชิดกันทางกายภาพ นอกจากนี้ คนวัยทำงานในครอบครัวยังต้องเผชิญกับภาระหน้าที่ที่ซับซ้อน ทั้งในการหารายได้ ดูแลผู้สูงอายุ และเลี้ยงดูบุตรหลาน ทำให้เกิดภาวะความเครียดแฝงและความเหนื่อยล้าทางจิตใจที่อาจสะสมจนส่งผลต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพราะว่าชุมชนบ้านดอนโฆเป็นภาพสะท้อนของสังคมพหุวัยที่ยังคงรักษา “ความเป็นไทย” ผ่านโครงสร้างครอบครัวแบบขยายและความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างวัยได้อย่างน่าชื่นชม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ความเข้าใจและการประคับประคองความสัมพันธ์ระหว่างวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการสร้าง “พื้นที่กลาง” สำหรับการสื่อสาร การเรียนรู้ร่วมกัน และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะช่วยให้สังคมพหุวัยแห่งนี้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุล ยั่งยืน และมีคุณภาพ **ซึ่งสอดคล้องกับ มนตรี คงวัดใหม่** ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุระหว่างชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิมในจังหวัดระนอง พบว่าผู้สูงอายุชาวไทยพุทธมีคุณภาพชีวิตดีกว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิม การปฏิบัติตนตามหลักธรรมศาสนาผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิมเคร่งครัดมากกว่าผู้สูงอายุชาวไทยพุทธการอุปถัมภ์จากครอบครัวด้านจิตใจ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านความสัมพันธ์พึ่งพาระหว่างกัน ผู้สูงอายุชาวไทยพุทธได้รับการอุปถัมภ์จากครอบครัวดีกว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิม สำหรับการอุปถัมภ์จากครอบครัวด้านร่างกายพบว่าไม่แตกต่างกันส่วนสภาวะสุขภาพและการใช้บริการสาธารณสุขในชุมชนพบว่าว่าผู้สูงอายุชาวไทยพุทธมีสภาวะสุขภาพอนามัยดีกว่าและ

เข้าถึงบริการสาธารณสุขในชุมชนได้ดีกว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยรวมทั้งสองกลุ่มสูง ที่สุด คือ สภาวะสุขภาพ อนามัย รองลงมาคือบทบาทหน้าที่การทำงานเพื่อการเลี้ยงชีพ การอุปถัมภ์ จากครอบครัวด้านจิตใจ การอุปถัมภ์จาก ครอบครัวด้านความสัมพันธ์พึ่งพาระหว่างกันและการมีส่วน ร่วมในชุมชนตามลำดับ โดยชุดตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปร คุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 46 เมื่อแยกวิเคราะห์ในแต่ละกลุ่ม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพชีวิตต่อผู้สูงอายุ ชาวไทย พุทธ คือ สภาวะสุขภาพอนามัย รองลงมา คือ บทบาทการทำงานเพื่อการเลี้ยงชีพ การ อุปถัมภ์จาก ครอบครัวด้านความสัมพันธ์พึ่งพาระหว่างกัน และการศึกษา โดยชุดตัวแปรพยากรณ์ สามารถอธิบายความผันแปรคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 50 สำหรับตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อ คุณภาพชีวิตต่อผู้สูงอายุ ชาวไทยมุสลิม คือ สภาวะสุขภาพอนามัย รองลงมา คือ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาและการมีส่วน ร่วมในชุมชนตามลำดับ ซึ่งชุดตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปรคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 44 ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้เป็นไปตาม สมมุติฐานที่ตั้งไว้ในบางส่วน (มนตรี คงวัดใหม่, 2542 : บทคัดย่อ)

2) เสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ภายใต้โครงสร้างสังคมพหุวัยของชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร แนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างวัยไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากความจำเป็นทางสังคมหรือเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่มีรากฐานสำคัญจากคติธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลัก “พรหมวิหาร 4” ซึ่งประกอบด้วยเมตตา (ความปรารถนาดี), กรุณา (ความเอื้อเฟื้อ), มุทิตา (ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น), และอุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง) หลักธรรมทั้งสี่นี้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตร่วมกันของคนต่างวัย และเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสงบสุขและความกลมเกลียวในครอบครัวและชุมชน ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 มิได้อยู่ในระดับนามธรรมหรือจำกัดเฉพาะในพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การพูดคุยหลังมื้ออาหารที่สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างมีเมตตาและกรุณาต่อกัน การที่ผู้สูงอายุถ่ายทอดหลักธรรมหรือเรื่องเล่าเชิงคุณธรรมแก่หลานในบริบทที่ไม่เป็นทางการ เช่น ระหว่างทำอาหารหรือเดินทางไปวัด ก็ถือเป็นการปลูกฝังแนวคิดที่สะท้อนถึงความมุทิตาและอุเบกขาในรูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละวัย ทั้งนี้ยังพบว่ากิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น งานบุญ การทอดผ้าป่า การทำบุญบ้าน หรืองานบวช ยังคงมีความสำคัญและได้รับความร่วมมือจากสมาชิกทุกวัยในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย ดังนั้นกิจกรรมข้ามวัยเหล่านี้นับเป็น “พื้นที่กลาง” ที่เอื้อต่อการเชื่อมความสัมพันธ์และลดช่องว่างระหว่างเจเนอเรชันอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การที่เยาวชนช่วยสอนผู้สูงอายุใช้งานโทรศัพท์มือถือหรือแอปพลิเคชันพื้นฐาน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทั้งทักษะและความเข้าใจ หรือการที่ผู้สูงอายุสอนเยาวชนทำอาหารพื้นบ้านและสมุนไพร ซึ่งเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่มีชีวิตชีวา กิจกรรมจิตอาสาก็เช่นเดียวกัน เป็นเวทีที่สมาชิกในแต่ละวัยได้แสดงออกถึงกรุณาและเมตตาผ่านการลงมือช่วยเหลือส่วนรวมร่วมกัน เช่น การทำความสะอาดวัด ช่วยดูแลผู้ป่วย หรือปรับปรุงสถานที่สาธารณะ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย แต่ยังสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเรื่อง “สุขภาวะทางสังคม” ในบริบทของชุมชนบ้านดอนโฆจึงมิได้หมายถึงเพียงการอยู่ร่วมกันอย่างปราศจากความขัดแย้งเท่านั้น แต่เป็นสภาวะของการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ เข้าใจกัน ยอมรับความแตกต่าง และมีความปรารถนาดีต่อกันอย่างจริงใจ สุขภาวะที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จึงมิใช่เพียงมิติทางจิตใจ แต่ยังแผ่ขยายไปถึงมิติของความมั่นคงทางสังคม ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม และความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งโดยแท้จริงตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะพรหมวิหาร 4 ได้รับการปรับใช้ในระดับปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งในชุมชนบ้านดอนโฆ และเป็นพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนให้สังคมพหุวัยแห่งนี้สามารถรักษาสมดุลระหว่างรุ่นและความสงบสุขร่วมกันได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน **ซึ่งสอดคล้องกับ อัมภัสชา พานิชชอบ** ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางแค และสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคและสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ร้อยละ 48.8 และร้อยละ 73.8 ตามลำดับ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศชาย , อายุต่ำกว่า 70 ปี, การศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป, ประกอบอาชีพข้าราชการ, ก่อนเข้าพัก ดำรงชีวิตอยู่กับคู่สมรส, พักอาศัยในบ้านพักของตนเอง, เข้ากันได้ดีกับสมาชิกในครอบครัว,ก่อนเข้า พักคู่สมรสดูแลอย่างใกล้ชิด, ปัจจุบันไม่ได้ใช้สารเสพติด, สุขภาพแข็งแรงและตัดสินใจเข้าพักเอง พบว่า มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ส่วนสถานภาพสมรสและเหตุผลในการเข้าพักนั้น พบว่าลักษณะที่ แตกต่างกันไม่ทำให้คุณภาพชีวิตต่างกัน จากการศึกษาเปรียบเทียบ 2 กลุ่ม

พบว่าคุณภาพชีวิตด้าน สภาพเศรษฐกิจ, สุขภาพ, สภาพแวดล้อม, การพึ่งพาตนเอง และคุณภาพชีวิตด้านรวมของผู้สูงอายุที่ พักในสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนดีกว่าผู้สูงอายุที่พักในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ส่วนด้านกิจกรรม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน และจากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ความพึงพอใจในด้านกิจกรรม และความพึงพอใจด้านสัมพันธภาพทางสังคม มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิต ส่วนความพึงพอใจในลักษณะการบริการนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนน (อัมภัสชา พานิชชอบ, 2546 : บทคัดย่อ)

3) หลักปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคมที่มีช่วงวัยแตกต่างกัน หนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ คือ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกว่า โดยเฉพาะหลักธรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยความเมตตาและการยอมรับในความแตกต่าง ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างวัยคือ การใช้เมตตาในการสื่อสาร โดยการสื่อสารด้วยความเมตตาจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและมีความใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยระหว่างผู้สูงวัยและเยาวชนหรือระหว่างกลุ่มวัยต่างๆ เมตตาจะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปในทางบวกและลดความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นจากการขาดความเห็นอกเห็นใจในกันและกัน นอกจากนี้ อุเบกขา หรือการยอมรับในความแตกต่างก็เป็นอีกหลักการหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างวัย โดยการไม่ตัดสินผู้อื่นและยอมรับในความแตกต่างทางประสบการณ์และมุมมองของแต่ละบุคคลจะช่วยให้เกิดการรับฟังและเห็นคุณค่าของการมีความคิดเห็นที่หลากหลาย ในชุมชนที่มีการสนับสนุนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัย จะเห็นได้ว่า การจัดเวทีสนทนาระหว่างวัย เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเปิดพื้นที่ให้สมาชิกทุกวัยได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีเวทีสนทนาเช่นนี้ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และสามารถลดความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจหรือความต่างทางประสบการณ์ชีวิตของแต่ละวัย นอกจากนี้ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย ดังนั้นการนำหลัก “สัมมาวาจา” หรือการใช้คำพูดที่เหมาะสมและสุภาพมาใช้ในการสื่อสาร จะช่วยให้การพูดคุยและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างวัยเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความเคารพในความแตกต่างของผู้อื่น การใช้สัมมาวาจาจึงเป็นวิธีที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการสื่อสารในทุกช่วงวัย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและการแก้ปัญหาที่เป็นธรรมในสังคม เมื่อพิจารณาจากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า การปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชุมชนที่เกื้อกูล เข้าใจ และเคารพซึ่งกันและกัน การนำหลักธรรมต่างๆ มาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย เช่น การใช้เมตตา การยอมรับความแตกต่าง และการใช้สัมมาวาจา จะช่วยให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนในสังคม ซึ่งในที่สุดจะส่งผลให้ชุมชนมีความสมานฉันท์และสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ดีร่วมกันได้อย่างยั่งยืน **ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาบุญล้อม ธีรปญฺโญ (วิปุละ)** ศึกษา “ประสิทธิผลของการสื่อสาร ในการเผยแผ่พุทธธรรมในชมรมผู้สูงอายุ กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุ วัดสมรโกฏิ” พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุวัดสมรโกฏิ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่มีอาชีพแม่บ้าน โดยรวมคิดเห็นต่อบทบาทด้านการจัดกิจกรรมให้ความรู้และการสื่อสารธรรมะ มีความคิดเห็นด้วย ในระดับมาก ในเรื่อง บทบาทการใช้สื่อ ของพระวิทยากรมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ปัญหาของผู้สูงอายุในฐานะผู้รับสาร มีความเห็นด้วยในระดับปานกลางโดยมี ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ให้มีการส่งเสริมธรรมะในเยาวชนด้วย รวมทั้งจัดค่ายธรรมะในโอกาสต่างๆเพิ่ม มากขึ้น และต้องการให้พระสงค์มีบทบาทเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของชมรมผู้สูงอายุ รวมต้องการให้ สนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร ให้แก่ชมรมผู้สูงอายุและเพิ่มการประชาสัมพันธ์ด้วย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระวิทยากร ในเรื่องบทบาทในการจัดกิจกรรมให้ความรู้และ การสื่อสารธรรมะมีความเห็นด้วยในภาพรวมในระดับมาก และในเรื่องบทบาทการใช้สื่อของพระ วิทยากร มีความเห็นด้วยในระดับมากเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในประเด็นเดียวกัน โดยสถิติพรรณนา ได้แก่ค่าเฉลี่ย พบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก (พระมหาบุญล้อม ธีรปญฺโญ (วิปุละ), 2549 : บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

แผ่นภาพที่ 1 การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

จากภาบองค์ความรู้การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร คือ

1. บริบทของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างวัยในชุมชนบ้านดอนโฆมีลักษณะ “พหุวัย” อย่างชัดเจน ซึ่งหมายถึงการอยู่ร่วมกันของคนหลายช่วงวัยในพื้นที่เดียวกัน ได้แก่ เด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ภายในครอบครัวเดียวหรือบริเวณใกล้เคียง โดยมีโครงสร้างครอบครัวแบบขยาย (extended family) เป็นรูปแบบหลัก เช่น ปู่ย่าตายายอยู่ร่วมกับลูกหลาน ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นทางจิตใจ เพราะผู้สูงอายุมีบทบาทมากกว่า “ผู้รับการดูแล” แต่ยังทำหน้าที่เป็น ผู้ให้การดูแล (เช่น ดูแลหลาน), ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา (เช่น ความรู้ท้องถิ่น ศีลธรรม) และ ที่พึ่งทางใจ โดยมีความสัมพันธ์มีลักษณะ “เกื้อกูลกัน” คือ วัยทำงานดูแลเศรษฐกิจครอบครัว ผู้สูงอายุดูแลสมาชิก และเยาวชนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะด้าน เทคโนโลยี การศึกษา และค่านิยมใหม่ ก่อให้เกิด “ช่องว่างระหว่างวัย” ที่อาจสร้างความไม่เข้าใจในทัศนคติ และการใช้ชีวิต เช่น ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจโซเชียลมีเดีย เด็กไม่เข้าใจหลักจารีต

2. การเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมวิถีพุทธ เพราะว่าแนวคิด “สุขภาวะทางสังคม” ในชุมชนนี้ หมายถึงความสามารถในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เข้าใจกัน และให้เกียรติกัน ซึ่งยึดโยงอยู่กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังเช่น พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (หวังดี), กรุณา (ช่วยเหลือ), มุทิตา (ยินดีเมื่อผู้อื่นสำเร็จ), และอุเบกขา (วางใจเป็นกลาง) กลายเป็น “กรอบจริยธรรม” ที่ทุกวัยใช้ร่วมกัน นอกจากนี้ สุขภาวะไม่ใช่แค่ไม่มีความขัดแย้ง แต่รวมถึงการให้โอกาสกัน การพูดคุย และยอมรับความแตกต่าง ดังนั้นกิจกรรมชุมชน เช่น งานบุญ, การปฏิบัติธรรม, หรือกิจกรรมจิตอาสา เป็น “เวทีกลาง” ที่ทำให้คนต่างวัยได้พบปะ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” เช่น เวทีสนทนา หรือกิจกรรมข้ามรุ่น ช่วยลดความตึงเครียดในความต่างของวัย

3. บทบาทของแต่ละวัยในชุมชน ได้แก่ 3.1 ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ทักษะชีวิต ซึ่งเป็นเสาหลักทางจิตใจของครอบครัวและชุมชน นำกิจกรรมทางศาสนาและรักษาประเพณีท้องถิ่น 3.2 คนวัยทำงาน เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจครอบครัว (ทำการเกษตร ค้าขาย ฯลฯ)เป็นตัวกลางเชื่อมรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ และมีบทบาททางสังคม เช่น

คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัคร และ 3.3 เยาวชน เป็นผู้เรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรม ในประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น สอนผู้สูงอายุใช้มือถือ ช่วยประชาสัมพันธ์ชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาและเรียนรู้จากผู้ใหญ่

4. ความท้าทายและแนวทางแก้ไขปัญหา “ช่องว่างระหว่างวัย” มักเกิดจากความต่างทางโลกทัศน์ ค่านิยม และการสื่อสาร เช่น การใช้ภาษาหรือเทคโนโลยีที่ไม่เข้าใจกัน ภาระซ้อนวัย เช่น วัยทำงานต้องดูแลทั้งพ่อแม่และลูก ทำให้เกิดความเครียดโดยไม่รู้ตัว ขาดกิจกรรมเชื่อมโยง ทำให้แต่ละวัยอยู่ในกลุ่มของตนเอง และปฏิสัมพันธ์ลดลง ดังนั้นแนวทางสำคัญ คือ 4.1) จัด กิจกรรมร่วมระหว่างวัยอย่างสม่ำเสมอ 4.2) สร้าง เวทีพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้เข้าใจความคิดกัน และ 4.3) ใช้ หลักพุทธธรรม เป็นแนวทางปลูกฝังคุณค่าในการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและไม่ตัดสิน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัยในชุมชนไม่เพียงแค่เป็นเรื่องของโครงสร้างครอบครัว แต่เป็นพลังขับเคลื่อนของชุมชน หากได้รับการออกแบบกิจกรรม พื้นที่สนทนา และนำหลักพุทธธรรมมาใช้จริง จะทำให้เกิด “สังคมพหุวัย” ที่ยั่งยืนและเข้มแข็งในทุกมิติ ทั้งกาย ใจ และวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นควรบูรณาการแนวคิดวิถีพุทธในการพัฒนาเยาวชนในระดับชุมชน โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมและวินัยร่วมกับสถานศึกษาและวัดในพื้นที่

1.2 จัดตั้งหรือสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธประจำตำบล เพื่อเป็นแหล่งฝึกฝนพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน

1.3 พัฒนาแผนพัฒนาชุมชนให้คำนึงถึงความแตกต่างของคนต่างวัย และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมเชิงพุทธ

1.4 สร้างกลไกติดตามและประเมินผลเชิงคุณภาพจากการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมในมิติวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.5 ผลักดันให้มีการบรรจุหลักสูตรกิจกรรมวิถีพุทธในระดับสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 นำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวินัยของเยาวชนในชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายกัน

2.2 ใช้ข้อมูลจากการวิจัยเป็นฐานในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครู ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ เพื่อสร้างภาวะผู้นำทางคุณธรรมในชุมชน

2.3 จัดทำคู่มือแนวทางการใช้กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและองค์กรชุมชน

2.4 ส่งเสริมความร่วมมือแบบภาคีเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการ เพื่อบูรณาการการเรียนรู้วิถีพุทธในชีวิตประจำวัน

2.5 ประยุกต์ใช้แนวทางปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาเยาวชน ทั้งในระดับตำบลและระดับจังหวัด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังชุมชนในบริบทเมืองหรือชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมของแนวทางวิถีพุทธ

3.2 ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมวิถีพุทธกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระยะยาวของเยาวชน

3.3 ควรวิจัยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยให้กลุ่มเป้าหมายมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมและประเมินผล

3.4 พัฒนารูปแบบการประเมินผลกิจกรรมวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3.5 ศึกษาเปรียบเทียบการเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมในศาสนาอื่นควบคู่กับวิถีพุทธ เพื่อเสนอรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

พระมหาบุญล้อม ธีรปญฺโญ (วิปุละ). (2549). **ประสิทธิผลของการสื่อสารในการเผยแผ่พุทธธรรมในชมรมผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุวัดสมรโกฏิ**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนตรี คงวัดใหม่. (2542). **การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดระนอง.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

อัมภัสชา พานิชชอบ. (2546). **การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค และสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

DEVELOPMENT OF ACTIVITIES TO STRENGTHEN FAITH AND CULTIVATE WISDOM AT BANG NAM WON TEMPLE SAMUTSAKHON PROVINCE

พระมหาสนอง ปญฺญาวโร[1], ผศ. ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล[2]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]
Phra Maha Sanong Panyavaro[1],Asst. Prof. Dr. Yota Chaiworamankul[2]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Sanongtuamsomboon019@gmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 9, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ดำเนินการ และแนวทางในการส่งเสริมศรัทธาและปลูกปัญญาในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. บริบทและกิจกรรมของวัดบางน้ำวนสะท้อนบทบาทสำคัญของวัดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมหลากหลาย เช่น การสวดมนต์ การบรรยายธรรม การฝึกสมาธิ และการอบรมคุณธรรมจริยธรรมทั้งในโอกาสพิเศษและในชีวิตประจำวัน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในชุมชน

2. กิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาที่จัดขึ้น เช่น การเข้าค่ายอบรมธรรมะ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน และการปฏิบัติธรรม ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของพระธรรม สามารถประยุกต์ใช้หลักคำสอนในชีวิตประจำวัน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม

3. แนวทางการพัฒนากิจกรรมของวัดปรับให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล โดยใช้สื่อออนไลน์ ในการเผยแผ่ธรรมะ ด้วยรูปแบบการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงชีวิตประจำวัน ทำให้ธรรมะเข้าถึงประชาชนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยทำให้เห็นว่าวัดบางน้ำวนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาศรัทธาและปัญญาของชุมชนอย่างโดดเด่น กล่าวคือ วัดมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมะที่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ วัดได้จัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ คุณธรรม และการดำเนินชีวิต การฝึกสมาธิ การบรรยายธรรม การเข้าค่ายอบรม และการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

คำสำคัญ : การพัฒนากิจกรรม, เสริมสร้างศรัทธา, ปลูกปัญญา, วัดบางน้ำวน, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research article is a study of the “Development of Faith-Building and Wisdom-Instilling Activities at Bang Nam Wan Temple, Samut Sakhon Province”. The objectives are to study the Buddhist context, the activities carried out, and the approaches to promoting faith and wisdom in the community. Data were collected using in-depth interviews, participatory observation, and document analysis. The data were then analyzed using content analysis. The results of the study found that:

1. The context and activities of Bang Nam Wan Temple reflect the temple’s important role in continuously propagating Buddhism through various activities, such as chanting, sermons, meditation, and morality and ethics training, both on special occasions and in daily life, to instill morality and awareness in the community.

2. The activities to build faith and wisdom, such as Dharma training camps, summer novice ordination, and meditation, encourage youth and the public to realize the value of the Dharma, apply the teachings in daily life, and build good relationships in the family and society.

3. The development guidelines for temple activities are adjusted to be in line with the digital age by using online media to propagate Dharma. With easy-to-understand communication formats that reach daily life, Dharma can be more easily accessed by the public.

The research results show that Bang Nam Wan Temple plays a prominent role as a center for developing faith and wisdom in the community. In other words, the temple does not only serve as a place for religious ceremonies. But it serves as a source of Dharma learning that reaches people of all ages, especially youth and the elderly. The temple organizes activities that support the development of the mind, morality, and way of life, such as meditation, Dharma sermons, training camps, and summer novice ordination. These activities promote the community to understand the principles of Dharma and be able to apply them in their daily lives.

Key words: Activity development, Building faith, Cultivating wisdom, Wat Bang Nam Wan, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจและวัฒนธรรมของคนไทยมายาวนาน โดยเฉพาะวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเรียนรู้ธรรมะ และการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันสังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน โดยเฉพาะในด้านการสืบทอดศรัทธาและปัญญาทางพระพุทธศาสนา จากการสังเกตในพื้นที่ชุมชนโดยรอบวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่ากลุ่มเยาวชนและประชาชนบางส่วนมีความห่างเหินจากกิจกรรมทางศาสนา ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ หรือไม่สามารถอธิบายหลักธรรมเบื้องต้นได้ มีแนวโน้มใช้เวลาว่างไปกับสื่อออนไลน์หรือกิจกรรมเชิงวัตถุมากกว่าการแสวงหาปัญญาทางธรรม พฤติกรรมเช่นนี้บ่งชี้ถึงการลดลงของศรัทธาในพระพุทธศาสนาในระดับชุมชน และการขาดช่องทางในการเชื่อมคำสอนเข้ากับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ยังขาดการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับยุคสมัย

ศรัทธามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้เป็นศาสดาของลัทธิศาสนาต่างๆ ก็พยายามหาแนวทางสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้น เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของตนเองให้กว้างขวางออกไป พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าว เรื่องศรัทธาไว้มากมาย ตั้งแต่เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณใหม่ ๆ ทรงกล่าวกับท่านท้าวมหาพรหมที่มาขอให้พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธาเถิด เราได้เปิดประตูอมตะแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว ท่านมหาพรหม เพราะเราสำคัญว่าจะลำบาก จึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีตคล่องแคล่ว ในหมู่มนุษย์” (สำ.ส. (ไทย) 15/172/232) โดยเฉพาะหลักธรรมอันนำไปสู่ ความหลุดพ้น เช่น โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ส่วนใหญ่จะมีศรัทธาเป็นตัวนำเสมอ แต่ศรัทธาของ พระพุทธองค์จะต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา มีความรู้ความสามารถในการที่จะตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่างกับศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ในทางโลกีย์ ซึ่งมักมีความหวั่นไหวไม่มั่นคง อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามอารมณ์ สภาพแวดล้อม เป็นต้น อาจเป็นไปในด้านบวกหรือด้านลบก็ได้ ส่วนในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อนำไปสู่ความสุข ไปสู่บุญกุศล ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ศรัทธารวบรวมไว้ซึ่งเสบียง” (สำ.ส. (ไทย) 15/79/85) เพราะว่า คุณธรรมที่นำผู้ปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์นั้น ศรัทธาเป็นธรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายไว้ว่า “ผู้มีศรัทธาศีล วิริยะ สมาธิ และธัมมวิจยะ สมบูรณ์ด้วยวิชชาและจรณะ มีสติมั่นคง จะละทุกข์มีประมาณไม่น้อยได้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/144/76) ด้วยศรัทธา 4 ประการ (ม.ม.อ. (ไทย) 2/344/237) คือ 1.อาคมนศรัทธา 2.อธิคมนศรัทธา 3.โอกัปปนศรัทธา และ 4.ปสาทศรัทธา (ม.ม.อ. (ไทย) 2/344/237)

เพราะศรัทธาเป็นเพียงขั้นหนึ่งในการพัฒนาปัญญา เพราะปัญญาทำให้ศรัทธา เป็นศรัทธา ที่ถูกต้องตามหลัก ไม่ผิดพลาดกลายเป็นความงมงายตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาท และต้องเป็นความเชื่อที่ซาบซึ้งนับเนื่องด้วยเหตุผล คือ มีปัญญารองรับและเป็นทางสืบต่อแก่ปัญญาได้ มิใช่เพียงความรู้สึกมอบตัว มอบความไว้วางใจให้โดยสิ้นเชิง โดยไม่ต้องถามหาเหตุผล เพราะว่าคุณประโยชน์ของศรัทธาต้องเป็นไปเพื่อทำให้เกิดวิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติทดลองสิ่งที่เชื่อด้วยศรัทธานั้น ให้เห็นผลประจักษ์จริงแก่ตน ซึ่งนำไปสู่กระบวนการสร้างปัญญาในที่สุด เพราะฉะนั้น ศรัทธาต้องเป็นไปเพื่อปัญญา ที่ถูกต้องจึงต้องส่งเสริมความคิดวิจัยวิจารณ์จึงจะเกิดความก้าวหน้า แก่ปัญญาตามจุดหมาย ในขณะเดียวกันแม้ตัวศรัทธาเองจะมั่นคงแน่นแฟ้นได้ก็เพราะได้คิดเห็นเหตุผลจนมั่นใจ หมดความเคลือบแคลงสงสัยใด ๆ โดยนัยนี้ ศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงส่งเสริมการคิดหาเหตุผลเพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้องตามหลักศรัทธา (องฺ.สตฺตก. (ไทย) 23/4-5/3) (ความเชื่อ) ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ 1) กัมมสัทธา ได้แก่ เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น 2) วิปากสัทธา ได้แก่ เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว 3) กัมมัสสกตาสัทธา ได้แก่ เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน และ 4) ตถาคตโพธิสัทธา ได้แก่ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทาง ที่แสดงให้เห็น

ว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 164-165)

นอกจากนี้ ความเชื่อหรือศรัทธา กล่าวคือ สามารถใช้ปัญญามาทดสอบและเป็นที่ยอมรับได้ เพราะเป็นการใช้ศรัทธาที่มีเหตุผลและประกอบไปด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับดังนั้น พระพุทธเจ้า ได้ตรัสวิธีการต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นเพียงมีเรื่องศรัทธาเป็นพื้นฐาน ดังที่พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า “หลักการหรือคำสอนใดก็ตาม ที่เป็นเพียงการคิดค้นหาเหตุผลในเรื่องความจริงเพื่อสนองความต้องการโดยมิได้มุ่งหมายและมิได้แสดงแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตจริง อันนั้นให้ถือว่าไม่ใช่พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ใช่คำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า” (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2532: 1) ดังนั้น หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงถึงความเชื่อ โดยบอกถึงวิธี ให้ใช้ปัญญาประคอง เพราะว่าพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นศาสนาแห่งปัญญา ไม่ได้เน้นที่ศรัทธาเหมือนศาสนาอื่น คำว่า “เป็นศาสนาแห่งปัญญา” หมายถึง คำสอนในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นคำสอนที่ประกอบด้วยเหตุผล คงทนต่อการท้าทายพิสูจน์ทดลองของผู้ปฏิบัติเสมอ ไม่มีการบังคับให้เชื่อตาม มีแต่แสดงไปตามเหตุผล ส่วนผู้ที่จะเชื่อหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้นั้นเอง แม้แต่พระสารีบุตร อัครสาวกผู้เลิศด้วยปัญญา ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า เชื่อในคำสั่งสอนของพระองค์หรือไม่ พระสารีบุตร ตอบพอสรุปความได้ว่า “ผู้ที่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ ยังไม่บรรลุธรรมนั้น ย่อมเชื่อตามพระองค์ ส่วนท่านไม่เชื่อตาม ต่อเมื่อเห็นแจ้งด้วยปัญญาของตนเองแล้วจึงเชื่อ” (สำ. ม. (ไทย) 19/514/327)

เพราะพระพุทธองค์สอนมุ่งเน้นด้านปัญญา ก็คือ ณ ที่เกสปุตติยนิคม ซึ่งมีชนชาวกาลามะอยู่อาศัย มีเจ้าลัทธิทั้งหลายเดินทางผ่านมา และแนะนำสั่งสอนยกย่องเชิดชูว่า พวกตนสอนถูกต้อง ส่วนผู้อื่นสอนผิด จนทำให้ชาวกาลามะเหล่านั้น เกิดความลังเลสงสัย ไม่รู้ว่าจะเชื่อใครดี ต่อมาได้กราบทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสหลักแห่งความเชื่อ 10 ประการ (อง.ติก. (ไทย) 20/66/257) ให้ชาวกาลามะฟัง ในบางลัทธิบางศาสนาสอนชี้นำให้ผู้นับถือต้องเชื่อทุกอย่าง ถ้าไม่เชื่อเป็นบาป แต่ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท สอนเน้นที่เหตุและผล การเชื่อง่ายๆ ไร้เหตุผลไม่ทำให้เกิดปัญญา ศรัทธาต้องไปคู่กับปัญญาเสมอ จึงจะถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งการที่ทรงประกาศดังนี้ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายประการด้วยกัน ได้แก่ 1) ทำให้ภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาซึ่งแสดงมาโดยตลอดว่าเป็นศาสนาแห่งเหตุผลนั้นมีความแจ่มชัดมากยิ่งขึ้น 2) เป็นส่วนหนึ่งในการทลายกำแพงระบบวรรณะที่เกาะกินสังคมอินเดียมาตั้งแต่ยุคก่อนพุทธกาลนั้นเกิดความสั่นคลอน (เพราะเท่ากับเป็นการปฏิเสธความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากในยุคของพระองค์) และก่อเกิดความเป็นศาสนาที่เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันขึ้นเป็นครั้งแรก และ 3) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (หรือการปรับตัวใหม่) ของศาสดาเจ้าลัทธิต่างๆในยุคนั้นเพื่อให้สามารถ “แข่งขัน” กับพระพุทธศาสนาได้ (รามิล กาญจันดา, 2547: 35)

เพราะเหตุนี้ ศรัทธาที่อยู่บนพื้นฐานของปัญญาและคุณธรรมที่สำคัญเป็นเอกปัญญาขั้นสูงสุด คือ ปัญญาในขั้นที่รู้สัจธรรมและตัดสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดมัดตัวตนไว้กับกองแห่งความทุกข์ได้เพราะว่าปัญญามีความสำคัญมาก มหาราชผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งมีศรัทธาอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา มีความเห็นว่า พระพุทธเจ้า สอนให้ดำเนินชีวิตโดยการใช้ปัญญา เช่น พระเจ้าอโศกมหาราช ตรัสยืนยันไว้สรุปความ ได้ว่า สิ่งใดก็ตาม ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว สิ่งนั้น ๆ ทั้งปวง ล้วนเป็นสุภาษิตทั้งสิ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544: 27) และตรัสต่อไปอีกว่า บุคคลใดก็ตาม ผู้หวังประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า หากเป็นผู้ปราศจากความเป็นผู้ใคร่ ในธรรมอย่างยิ่งยวด การใช้ปัญญาไตร่ตรองธรรมอย่างยิ่งยวด การตั้งใจฟังคำสอนอย่างยิ่งยวด ความเกรงกลัวต่อบาปอย่างยิ่งยวด และความวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่งยวดแล้ว ยากที่จะปฏิบัติธรรมไปสู่ความสำเร็จได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544: 34 – 35)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร” เนื่องจากเห็นว่าศรัทธาและปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้สามารถใช้สติพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการแก้ไขปัญหาและดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย หากขาดการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าว ย่อมส่งผลให้สังคมเต็มไปด้วยความสับสนและความขัดแย้ง ขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจและแนวทางในการดำเนินชีวิต การปลูกฝังศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญา จึงเป็นแนวทางสำคัญในการปรับเปลี่ยนตนเองและฟื้นฟูสังคมให้มีความสงบสุขและงดงามตามหลักพระธรรม

คำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน การศึกษาครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา และผู้ที่สนใจนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาตนเองและสังคมในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาบริบทและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญา โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่เกี่ยวกับกิจกรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับวัด ในแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาโดยมุ่งเน้นศึกษาในวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 12 รูป/คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดบางน้ำวน ตำบลบางโทรัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยนี้ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ เดือน มิถุนายน 2567 ถึง มีนาคม 2568

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. บริบทและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า วัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นศูนย์กลางทางจิตใจที่สำคัญของชาวบ้านในชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดแห่งนี้มีความหลากหลาย ครอบคลุมทุกช่วงวัย ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ โดยมีเป้าหมายหลักคือการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชน กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ การฟังธรรมบรรยาย การฝึกสมาธิ และการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในวันสำคัญทางศาสนาและในชีวิตประจำวัน กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้จัดเพียงเพื่อปฏิบัติตามประเพณีเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ธรรมะค่อย ๆ แทรกซึมเข้าสู่ใจของผู้คน ทำให้ชาวบ้านมีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ คิดพิจารณาก่อนตัดสินใจ และดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรม กิจกรรมของวัดยังช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจ ลดความเครียด และส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข นอกจากนี้ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ การดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในลักษณะนี้ ช่วยเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้มีจริยธรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน ช่วยให้เกิดความสมดุลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และนำไปสู่การสร้างสังคมที่สงบร่มเย็น มีความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อกัน กล่าวโดยสรุป วัดบางน้ำวนได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจน

ในการเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรม โดยกิจกรรมทางศาสนาที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ได้กลายเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้คนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสร้างสังคมที่ดี อันนำไปสู่ความเจริญงอกงามทั้งในระดับบุคคลและชุมชนโดยรวม

2. พัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า วัดบางน้ำวนได้ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนและประชาชนในชุมชนผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นการเผยแผ่ธรรมะแล้ว ยังเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้เข้าร่วม กิจกรรมสำคัญที่จัดขึ้น ได้แก่ การเข้าค่ายอบรมธรรมะ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน และการปฏิบัติธรรม ทั้งสามกิจกรรมมีเป้าหมายร่วมกันคือการปลูกฝังหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นในใจของผู้เข้าร่วม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน การเข้าค่ายอบรมธรรมะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้หลักธรรมทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การสวดมนต์ ฝึกสมาธิ ฟังธรรมบรรยาย และการอภิปรายธรรมะ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจคำสอนอย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมจะได้สัมผัสชีวิตสมณะ เรียนรู้วินัยในพระธรรมวินัย ฝึกฝนตนเองให้มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และเกิดความเข้าใจในบทบาทของศาสนาในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม การปฏิบัติธรรมเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสงบและสมดุลทางอารมณ์ ให้ผู้เข้าร่วมเกิดสติ รู้จักการไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ และสามารถเผชิญกับปัญหาชีวิตได้อย่างมีปัญญา การฝึกสมาธิและการเจริญสติยังส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังภายใน และเพิ่มความเข้มแข็งทางจิตใจให้แก่ผู้ปฏิบัติ จากกิจกรรมทั้งหมด ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตจริง เกิดความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญา เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่งผลให้เกิดความกลมเกลียวในครอบครัว ความร่วมมือในชุมชน และความสงบสุขในสังคม กล่าวโดยสรุป กิจกรรมที่วัดบางน้ำวนจัดขึ้น มิใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนาเพื่อการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่เป็นกลไกสำคัญในการบ่มเพาะจิตใจ พัฒนาคุณธรรม เสริมสร้างปัญญา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3. แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า วัดบางน้ำวนมีการปรับแนวทางในการเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการนำสื่อออนไลน์มาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนอย่างมีประสิทธิภาพ วัดได้ใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ในการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งวิดีโอการบรรยายธรรม การถ่ายทอดสดกิจกรรมทางศาสนา และเนื้อหาธรรมะสั้น ๆ ที่เข้าใจง่าย การใช้สื่อออนไลน์มีข้อดีสำคัญคือ ไม่จำกัดด้วยเวลาและสถานที่ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ทุกที่ทุกเวลาสะดวกต่อการรับฟังและเรียนรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ส่งผลให้ผู้คนมีโอกาสใกล้ชิดกับธรรมะมากขึ้น แม้ในวิถีชีวิตที่เร่งรีบของยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ วัดให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบที่กระชับ เข้าใจง่าย และเชื่อมกับชีวิตประจำวัน ธรรมะเกี่ยวกับการใช้ชีวิต การแก้ปัญหาในครอบครัว การจัดการความเครียด และการสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต ช่วยให้ประชาชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต แนวทางดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยขยายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนในวงกว้าง แต่เสริมสร้างศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ผู้คนได้ฝึกฝนปฏิบัติธรรมด้วยตนเองอย่างสะดวก การใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่ธรรมะของวัดบางน้ำวน ถือเป็นแนวทางสำคัญที่เสริมสร้างศรัทธาและปัญญาในยุคปัจจุบัน ทำให้ธรรมะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกยุคใหม่

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) บริบทและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร ถือเป็นศูนย์กลางทางจิตใจที่สำคัญของชุมชนและมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน วัดแห่งนี้ได้ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งทั้งหมดมีเป้าหมายหลักเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในทุกช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน หรือผู้ใหญ่ กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ การบรรยายธรรม การฝึกสมาธิ และการอบรมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่จัดขึ้นในช่วงวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีการจัดอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เพื่อให้ธรรมะสามารถแทรกซึมเข้าไปในวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างลึกซึ้ง การปฏิบัติธรรมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจ ส่งเสริมการมีสติ และส่งผลให้ผู้คนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม เพราะว่าการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้จึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่ในการเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังช่วยในการพัฒนาจิตใจของประชาชน และสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและมีความสมดุลทั้งในด้านจิตใจและการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะว่ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดบางน้ำวนสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมที่สำคัญของวัดในการเสริมสร้างจิตสำนึกในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาแก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในด้านการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคุณธรรมในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ กิจกรรมที่จัดขึ้นยังมุ่งเน้นการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกที่ช่วยในการสร้างความสงบสุขในจิตใจและความสมดุลในชีวิต ส่งผลให้ชุมชนมีการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการส่งเสริมการสร้างสังคมที่มีความสมานฉันท์และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอนั้นกลายเป็นรากฐานที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมสมัย ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในจิตใจและการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม ทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีคุณภาพและเจริญรุ่งเรือง **ซึ่งสอดครองกับ (ทรงวิทย์ แก้วศรี,**2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกเรื่องอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนความคิดของพระองค์ เป็นระบบ และสมเหตุสมผลจากสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีข้อเท็จจริง และหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนายืนยัน ได้แก่ 1) พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้ว แสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมิมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์ มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย 2) ตามหลักการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ของตะวันตก แยกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมออกเป็น 2 คือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อหาโอกาสและภยันตราย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อน พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์โดยรวมทุกสภาพแวดล้อม ในการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยจำแนกสภาพแวดล้อมต่างๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมือง การปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม พระพุทธเจ้าทรงทราบจุดแข็ง, จุดอ่อน, ภยันตราย และโอกาสช่องทางได้เป็นอย่างดี จึงทรงสามารถนำพระพุทธศาสนาชำแรกแทรกขึ้นในหมู่ประชาชน ชาวชมพูทวีป จนประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคงภายในเวลาเพียง 4 ปี และ 3) ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการคิดออกมาเป็นทฤษฎีระหว่างตะวันตก กับพระพุทธเจ้าแตกต่างกัน ตะวันตกหรือสามัญชนทั่วไปนั้นคิดตั้งทฤษฎีจากปัญญาคือความรู้แค่ 2 ประการ ได้แก่ จิตมยปัญญาและสุตมยปัญญา จึงเป็นการตั้งสมมุติฐานแล้วคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่เป้าหมาย โดยคาดคะเนเอาว่าจะต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งอาจไม่แน่นอน แต่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้นทฤษฎีจากภาวนามยปัญญา ได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจนเห็นผลมาแล้ว จึง

ทรงนำมาประมวลสรุปเป็นทฤษฎี อาจจะกล่าวได้ว่าตะวันตกคิดทฤษฎีต่างๆ ได้เพียงแค่ “ทฤษฎี” (Theory) แต่พระพุทธเจ้านั้นทรงคิดได้ถึงขั้นเป็น “ทฤษฎีบท” (Theorem) 4) ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอน สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ การคิดใช้โยนิโสมนสิการ, การตัดสินใจใช้ปริญญา 3, อธิษฐานธรรม 4, และปปัญจธรรม 3, การวางแผนใช้โกศล 3, และสัมมัปปธาน 4, การบริหารใช้อิทธิบาท 4, พละ 4, และทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4, ภาวะผู้นำใช้อัตตหิตสมบัติ ปรหิตปฏิบัติ และยุทธการแบบทหารมืออาชีพตามที่ตรัสไว้ในโยธาชีวสูตร 5) ยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้น สามารถบูรณาการออกมาใช้กับการดำเนินงานทั่วไปในองค์การต่าง ๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ 3 รูปแบบคือ “แบบตรีกรรม”, “แบบจตุราริยสัจ” และ “แบบรัตนตรัย” แต่ละแบบแสดงด้วยแผนภูมิให้เห็นวิธีการและขั้นตอนอย่างชัดเจน สุดท้ายได้แสดงตัวอย่างการบูรณาการยุทธวิธีแบบพุทธวิธี ใช้กับห้องสมุดและสถาบันวิทยบริการ “แบบรัตนตรัย” เพื่อเป็นแบบอย่างแก่องค์การต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ ในฐานะเป็น “องค์ความรู้ใหม่” ต่อไป

2) พัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่ากระบวนการที่สำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักและเสริมสร้างศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชนและชาวบ้าน โดยกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น การเข้าค่ายอบรมธรรมะ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน และการปฏิบัติธรรม ล้วนเป็นกิจกรรมที่มีผลในการสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนา การเข้าค่ายอบรมธรรมะนั้นไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนในเชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นโอกาสในการปฏิบัติธรรมและพัฒนาจิตใจ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการปลูกฝังเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนตั้งแต่ยังเยาว์วัย และการปฏิบัติธรรมช่วยเสริมสร้างความสงบและสมดุลภายในจิตใจ ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลในการสร้างฐานศรัทธาและการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมเหล่านี้จึงไม่เพียงแต่เสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังช่วยพัฒนาเยาวชนและชุมชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและความสงบสุข เพราะว่าการเข้าค่ายอบรมธรรมะมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม โดยไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในเชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นโอกาสที่สำคัญในการนำหลักธรรมเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในแนวทางการใช้ชีวิตที่มีคุณธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเข้าค่ายอบรมธรรมะยังเป็นโอกาสที่ช่วยเสริมสร้างจิตใจให้สงบและมั่นคง พร้อมทั้งฝึกฝนให้ผู้เข้าร่วมมีทักษะในการจัดการกับปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิตได้ดียิ่งขึ้น เพราะการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มีความสำคัญในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาให้แก่เยาวชนตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาได้รับการอบรมที่ลึกซึ้งในหลักธรรมคำสอน และได้มีโอกาสฝึกฝนตนเองในการประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา การบวชสามเณรจึงเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในด้านศีลธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน ทำให้พวกเขาสามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังส่งผลให้พวกเขามีความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีสติปัญญาในทุกสถานการณ์ ดังนั้นการปฏิบัติธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจของบุคคล โดยช่วยให้เกิดความสงบและสมดุลภายในจิตใจ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและการพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม การฝึกปฏิบัติธรรมสามารถช่วยบุคคลปรับตัวและเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกสงบและมั่นคง ซึ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นไปอย่างมีสติและเข้าใจ เพราะว่าการปลูกฝังหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในชุมชนไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและความรู้ทางธรรมเท่านั้น แต่ยังมีผลสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม การนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันช่วยให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสมานฉันท์ ดังนั้นการพัฒนากิจกรรมทางศาสนาจึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่ในการเสริมสร้างจิตใจของบุคคล แต่ยังเป็นการเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านจิตใจและสังคม การสร้างกิจกรรมที่สามารถบูรณาการหลักธรรมคำสอนเข้ากับชีวิตประจำวันจึงเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม และส่งผลต่อการสร้างสังคมที่มีคุณภาพ มีความสงบสุข ซึ่ง**สอดคล้องกับงานของ (ศศิวรรณ กำลังสินเสริม**,2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผลสำเร็จของกระบวนการบริโภค

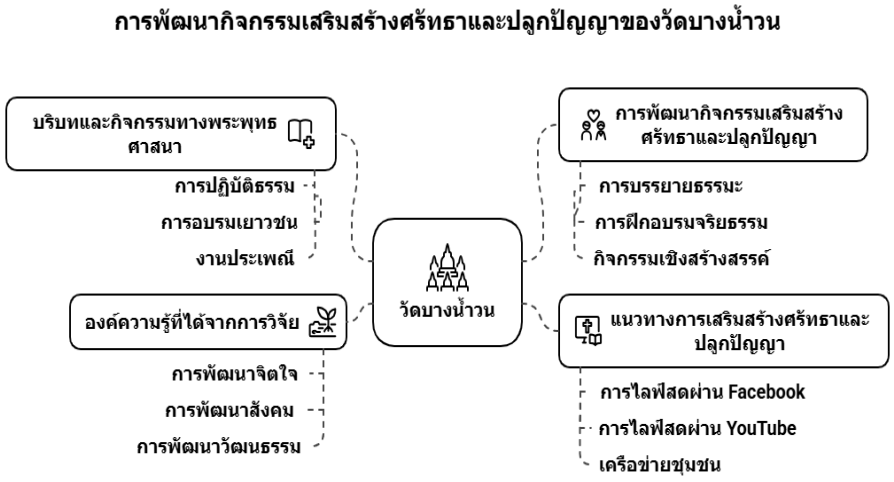
นิยมอยู่ที่ความสามารถในการกุมความคิดของคนในสังคมให้มีกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตว่า ต้องเป็นคนทันสมัย ร่ำรวย สิ่งอำนวยความสะดวก กลายเป็นค่านิยมที่ไม่ได้ส่งผ่านเฉพาะสื่อสารสนเทศประเภทต่างๆ เท่านั้น หากยังได้รับการปลูกฝังโดยสถาบันต่างๆ ในสังคม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ทำให้พฤติกรรมของความคิด คำพูด การกระทำ วิถีชีวิตและกลไกต่างๆ ในสังคมถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้คนไทยเคลื่อนออกจากศีลธรรม เงินเป็นใหญ่ คิดหาหนทางลัดเพื่อบรรลุประโยชน์ตน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบใดๆ เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วยปัญญา พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ความพอดี มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกรอบตัวและภายในจิตใจอย่างชัดเจน โดยไม่ยึดเอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็นเครื่องมือเพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิตท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดหรือกระบวนทัศน์มาสู่พุทธกระบวนทัศน์ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง จนสามารถฝังรากลึก กล่าวได้ว่า ปัจจุบันเป็นยุคของการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศนั้นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นหลักการในการพัฒนาโดยไม่ทำลายและต้องพยายามที่จะรักษา ดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสม ที่จะสามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการได้ จำเป็นจะต้องเข้าใจในหลักการเสียก่อนการอนุรักษ์กับการพัฒนานั้นไม่ใช่สิ่งตรงข้ามอันแยกออกจากกันแต่จะต้องถือว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์เป็นส่วนอันสอดประสานกัน วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยมีหน้าที่หลักในการให้บริการแก่ชุมชนด้านการศึกษาและคุณธรรม ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในด้าน ศาสนธรรม และความรู้นอกระบบอื่น ตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาจิตใจและสร้างดุลยภาพการดำรงชีวิตของประชาชน

3) แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook และ YouTube ถูกนำมาใช้เพื่อกระจายคำสอนของพระพุทธศาสนาไปยังประชาชนในวงกว้าง ซึ่งทำให้การเข้าถึงธรรมะเป็นไปได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง เพราะว่าการใช้สื่อออนไลน์ทำให้การเผยแผ่ธรรมะไม่ถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดทางพื้นที่และเวลา ทำให้ผู้คนจากหลากหลายพื้นที่สามารถเรียนรู้และเข้าใจคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถติดตามและเข้าถึงข้อมูลทางธรรมได้ทุกเมื่อที่ต้องการ นอกจากนี้ การใช้สื่อออนไลน์ยังช่วยขยายขอบเขตการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ช่วยให้ประชาชนสามารถศึกษาและเรียนรู้ธรรมะในรูปแบบที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน และทำให้ธรรมะสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง เพราะการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์เป็นแนวทางที่สำคัญในการเผยแผ่ธรรมะของวัดบางน้ำวน ซึ่งเน้นการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้คน ทำให้ธรรมะไม่เพียงแค่เป็นเรื่องของการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎี แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเข้าใจที่ง่ายและชัดเจนในธรรมะจึงเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ธรรมะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คน เพราะว่าการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่ธรรมะไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังส่งเสริมให้การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและเข้าถึงได้มากขึ้นในสังคมยุคใหม่ ด้วยการใช้สื่อออนไลน์ ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ทุกที่ทุกเวลา การใช้สื่อดิจิทัลจึงไม่เพียงแต่เป็นการกระจายความรู้ทางธรรม แต่ยังช่วยให้การฝึกฝนและการปฏิบัติธรรมสามารถเข้าถึงประชาชนในวงกว้างได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น **ซึ่งสอดคล้องกับ (สรวิชญ์ วงษ์สอาด,** 2555) “ที่ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธากับปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท” การศึกษาวิจัยพบว่า ศรัทธาในพุทธปรัชญาเถรวาททั้ง 4 ประการ คือ 1) เชื่อกฎแห่งกรรม 2) เชื่อผลแห่งกรรม 3) เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตัวเอง 4) เชื่อปัญญาการตรัสรู้เองโดยชอบของพระผู้มีพระภาคเจ้า ความเชื่อทั้ง 4 ประการนี้ เป็นความเชื่อที่เกิดจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายนอก คือ ปรโตโฆสะหรือกัลยาณมิตร และ2) ปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ โดยการแยกแยะจุดดีและจุดด้อยของศรัทธา ที่เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาที่ขาดไม่ได้ ในการใช้เหตุผลเท่าที่ตนมองเห็นว่าจุดหมายข้างหน้านั้นเป็นไปได้จริง และมีคุณค่าควรแก่การที่ตนจะดำเนินไปให้ถึงความรู้สูงสุด ส่วนปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการพัฒนาปัญญาโดยอาศัยปัจจัย 2 ประเภท คือ 1) ปัจจัยจากภายนอก คือ ปรโตโฆสะและกัลยาณมิตร 2) ปัจจัยจากภายใน คือ โยนิโสมนสิการ จนเกิดเป็นสัมมาทิฏฐิที่คอยอบรม และพัฒนาตนเองให้อยู่ในกรอบของศีล สมาธิและปัญญา ตามลำดับด้วยคุณลักษณะของจิต ที่ไม่คิดร้ายเบียดเบียนทั้ง

ต่อตนเองและผู้อื่น ตามหลักอริยมรรค มีองค์ 8 เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน โดยอาศัยขบวนการพัฒนาปัญญาได้ 2 ระดับ คือ 1) ระดับโลกิยปัญญา 2) ระดับโลกุตตรปัญญา ในการพัฒนาปัญญาที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ “อริยมรรค” เพื่อให้เกิดรู้แจ้งเห็นจริง เพื่อทำให้เกิดโลกิยปัญญา และโลกุตรปัญญานั้นเอง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธากับปัญญาเป็นความสัมพันธ์ที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ เพราะว่า ศรัทธากับปัญญาในฐานะที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันในระดับโลกิยะปัญญาและระดับโลกุตตรปัญญา ซึ่งเกิดจากปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ เป็นความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันและกัน จึงมีความสำคัญและมีประโยชน์ ที่ทำให้ได้โลกิยปัญญาที่ทำให้เกิดโลกุตตรปัญญา ที่มีประโยชน์สุขต่อภพปัจจุบันและภพหน้า ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติตามหลัก อริยมรรค และในการข่มนิวรณ์ ซึ่งเป็นโลกุตตรธรรมของบรรพชิตที่ใช้หลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในการปฏิบัติของตน ส่วนคฤหัสถ์ใช้ทางแห่งการทำความดีได้ 3 อย่าง คือ ทาน ศีล และภาวนา ในการปฏิบัติของตน ดังนั้น ความสัมพันธ์ของศรัทธากับปัญญาจึงมีความสำคัญและเครื่องมือในการปฏิบัติกัมมัฏฐาน เพื่อการบรรลุ มรรค ผล นิพพาน เป็นต้น

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

แผ่นภาพที่ 1 การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน

จากภาพองค์ความรู้การศึกษาบทบาทของวัดบางน้ำวนในการส่งเสริมศรัทธาและปลูกปัญญาในชุมชน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. บริบทและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดบางน้ำวน พบว่าวัดมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในด้านศาสนาและสังคม วัดจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การปฏิบัติธรรม การอบรมเยาวชน และงานประเพณี เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและความร่วมมือในชุมชน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทั้งทางกายภาพและจิตใจ

2. การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญา ซึ่งวัดได้จัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การบรรยายธรรมะโดยวิทยากร การฝึกอบรมจริยธรรม และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่ช่วยให้ชาวบ้านสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีคุณค่า

3. แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญา วัดบางน้ำวนได้นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ การไลฟ์สดผ่าน Facebook และ YouTube เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงคนรุ่นใหม่ อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ช่วยกันสนับสนุนและให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมศรัทธาและปัญญาในบริบทของวัดและชุมชนสามารถทำได้จริง

ผ่านการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าวัดบางน้ำวนไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ทางศาสนา เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนภายใต้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาครนั้น ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง สิ่งไหนที่เคยฟังแล้วก็ทำให้เข้าใจมากขึ้น สำหรับผู้ที่ยังมีความสงสัยในคำสอนของพุทธศาสนาก็ได้มีโอกาสถามสิ่งที่ตนยังสงสัยจนได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจทำให้เกิดศรัทธาและปัญญามากขึ้น

1.2 การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร จำเป็นอย่างมากเพราะทำให้การเข้าถึงธรรมะได้ง่ายขึ้น ทำให้ชาวบ้างมีศรัทธา โดยมีปัญญาคอยกำกับ ไม่ศรัทธาแบบงมงาย

1.3 การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างศรัทธาและปลูกปัญญาของวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร มีผลทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้เกิดศรัทธาและมีปัญญาที่มั่นคงขึ้นสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ฟังไปใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบการพัฒนาโครงการ เข้าวัดวันอาทิตย์ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน วัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

2.2 การบูรณาการโครงการ เข้าวัดวันอาทิตย์ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนตามหลักอิทธิบาท 4 ในวัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

2.3 ศึกษาสภาพปัญหาของโครงการ เข้าวัดวันอาทิตย์ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน วัดบางน้ำวน จังหวัดสมุทรสาคร

เอกสารอ้างอิง

ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). **การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รามิล กาญจันดา. (2547). **การศึกษาวิเคราะห์หลักความเชื่อในกาลามสูตร**. วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 11(2), พฤษภาคม–สิงหาคม.

ศศิวรรณ กำลังสินเสริม. (2551). **พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สรวิชญ์ วงษ์สอาด. (2555). **วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธากับปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท.** สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). **ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาณ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). **จารึกอโศก.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). **พุทธธรรม.** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรฏฺ เตปิฎกำ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน ตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร

DEVELOPING DISCIPLINE THROUGH BUDDHIST ACTIVITIES CREATIVE ACTIVITIES OF THE YOUTH OF LAK SONG SUBDISTRICT SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหาอนุกูล มหาวิริโย (ล้ำเลิศวิทยา)[1]
พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.[2]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]
Phra Maha Anugool Mahawiriyo Lumlertvittaya[1]
Phrajaroenphong Wichai Asst.Prof. Dr.[2]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Phramahaanugool0605@gmail.com[1], jaroen1phong@gmail.com[2]

(Received : June 20, 2025; Edit : July 10, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร 2) พัฒนาระเบียบวินัยผ่านกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ และ 3) ปลูกฝังการมีระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า

1. เยาวชนมีความเข้าใจเรื่องระเบียบวินัยใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐานที่เน้นการเชื่อฟัง ระดับปานกลางที่ตระหนักรู้ในการควบคุมตนเอง และระดับลึกที่เชื่อมกับคุณธรรมภายใน อาทิ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพฤติกรรมวินัยสะท้อนผ่านการบริหารเวลา ความรับผิดชอบ และการเคารพกฎเกณฑ์ ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และสื่อออนไลน์ อุปสรรคสำคัญคือการขาดแรงบันดาลใจและการได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่เกื้อหนุน

2. การพัฒนาระเบียบวินัยผ่านกิจกรรมวิถีพุทธ การฝึกสมาธิ ฟังธรรม และกิจกรรมจิตอาสา ที่ประยุกต์หลักธรรม อาทิ ศีล 5 สติ สมาธิ และพรหมวิหาร 4 พบว่า มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเยาวชน สู่การมีวินัยภายในและสามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น

3. กระบวนการปลูกฝังระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธการฝึกฝนตนเองด้านกาย วาจา ใจ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทจริงของชีวิต การใช้สติในการรับสื่อ การฝึกสมาธิ และการฝึกคุณธรรมในครอบครัวและโรงเรียน ส่งผลให้เยาวชนตระหนักรู้ในตนเอง เห็นคุณค่าของการมีวินัย และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับบริบททางสังคมและพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การพัฒนา, ระเบียบวินัย, กิจกรรมวิถีพุทธ, เยาวชนตำบลหลักสอง, จังหวัดสมุทรสาคร

Abstract

This research article is a study of the approach of "Developing Discipline with Creative Buddhist Activities of Youth in Lak Song Subdistrict, Samut Sakhon Province". The objectives are to 1) study the discipline in the lives of youth in Lak Song Subdistrict, Samut Sakhon Province, 2) develop discipline through creative Buddhist activities, and 3) instill discipline through such activities. The research results found that:

1. Youths understand discipline at 3 levels: basic level that emphasizes obedience, moderate level that is aware of self-control, and deep level that connects with inner virtues such as morality, concentration, and wisdom. Discipline behavior is reflected through time management, responsibility, and respect for rules. Factors that influence behavior include family, school, friends, and online media. The main obstacles are lack of inspiration and being influenced by unsupportive environments.

2. Developing discipline through Buddhist activities, meditation, listening to Dhamma, and volunteer activities that apply principles of Dhamma such as the 5 precepts, mindfulness, concentration, and the 4 divine states of mind, has an effect on changing the attitudes of youths towards inner discipline and better self-control.

3. The process of instilling discipline through Buddhist activities, self-training in body, speech, and mind through participation in activities that are connected to the real context of life. Using mindfulness in receiving media, practicing meditation, and practicing morality in the family and school results in youths being self-aware, seeing the value of discipline, and being able to change their behavior in line with the social and Buddhist context.

Key words: Development, Discipline, Buddhist Activities, Youth of Lak Song Subdistrict, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและพฤติกรรมของเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการมีระเบียบวินัย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ การขาดระเบียบวินัยในตนเองของเยาวชนสะท้อนออกมาในรูปแบบของการไม่เคารพกฎระเบียบ การขาดความรับผิดชอบ การบริหารเวลาไม่เป็น และพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งตนเอง ครอบครัว สถานศึกษา และสังคมโดยรวม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเหล่านี้ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม การเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาที่เน้นความรู้มากกว่าคุณธรรม รวมถึงอิทธิพลของสื่อดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่ายแต่ขาดการกลั่นกรอง การพัฒนาประเทศให้บังเกิดความเจริญก้าวหน้า ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ นั้น ปัจจัยที่ถือว่าสำคัญมาก คือ ทรัพยากรมนุษย์ และกระบวนการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ทีสำคัญทีสุด คือการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการสร้างองค์กรความรู้ แบบยังยืน ประเทศชาติจะพัฒนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง ไม่ได้เลยถ้าหากประชาชนในประเทศขาดการพัฒนาด้านการศึกษา การศึกษา มุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ให้มีสุขภาพดีทังทางกายและทางใจ มุ่งพัฒนา ครอบครัวให้มีความรักและอบอุ่น มุ่งสร้างกำลังความเข้มแข็งของชุมชน ให้ร่วมผนึก กำลังกัน เป็นกำลังคนทีเป็นปึกแผ่น พึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การศึกษาทีจะเสริมสร้าง ความมันคง และก้าวหน้า ให้แก่ประเทศนั้นจะต้องเป็นการศึกษาทีมีความรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบันกระแสของวัตถุนิยม ได้เข้ามาครอบงำวิถีชีวิตทีเรียบง่ายของคน ไทย การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกัน ส่งผล ให้คนในสังคมไทยเห็นแก่ตัว คุณธรรม จริยธรรม เสื่อมทรามลงอย่างน่าวิตก นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ซึ่งตามความเป็นจริง ในการแข่งขันกันทางปัญญา เพื่อความอยู่ รอดในสังคมโลกนั้น จำเป็นต้องสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความเข้มแข็ง ทางด้าน สติปัญญา ความสามารถและคุณธรรม จริยธรรม ประเทศชาติจึงจะสามารถอยู่รอดและมี ความสงบสุขได้ (วีระพงศ์ ถิ่นแสนดี, 2550)

จากปัญหาสังคมในปัจจุบัน พบว่าเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยกำลังเผชิญกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน ขาดระเบียบวินัย และหลงผิดจากค่านิยมอันดีงาม ส่งผลให้วิถีชีวิตดั้งเดิมและโครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว อ่อนแอและล่มสลายลง ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น เช่น ความรุนแรงในกลุ่มนักเรียน การใช้ยาเสพติด พฤติกรรมไม่เหมาะสมทางเพศ และอาชญากรรมในกลุ่มเยาวชน ซึ่งสะท้อนถึงการขาดจิตสำนึกด้านศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการขาดสติในการไตร่ตรองพฤติกรรมของตน เพราะว่าภาวะดังกล่าวยังถูกซ้ำเติมด้วยสภาพแวดล้อมที่ชักจูงและยุยงอย่างต่อเนื่อง ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหากลายเป็นเรื่องยาก ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความซื่อสัตย์ วินัย ความเพียร และความรับผิดชอบ จึงเป็นทางออกที่สำคัญ การเสริมสร้างจริยธรรมต้องเริ่มจากการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพจิตใจของเยาวชน โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้อย่างยั่งยืน จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนผ่านระบบการศึกษาและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม คือหัวใจของการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว (ปฏิรูปการศึกษา, สำนักงาน**,** 2543)

ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อเพิ่มทักษะและศักยภาพในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขภายใต้พัฒนาการสมัยใหม่ที่มีการเจริญและเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน โดยการสร้างบรรทัดฐานหรือความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพและมีความสงบสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไทยกำลังเรียกร้องต้องการและคาดหวังมาโดยตลอด ภายใต้ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ การศึกษาในประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตตราบจนถึงปัจจุบัน มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร ด้านทักษะ ด้านคุณธรรมจริยธรรม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าว เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการพัฒนาประชาชนคมไทยให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อความเป็นอยู่ที่มั่นคงและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ภายใต้ความเจริญก้าวหน้าของสังคมปัจจุบัน การนำเอาหลักไตรสิกขามาเป็นกรอบของการศึกษา เพื่อต้องการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว ก็จะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม และประเทศชาติสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน (พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ และคณะ, 2562)

เพราะเหตุนี้บรรทัดฐานของความประพฤติเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม โดยมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยกำกับพฤติกรรมให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม หากสมาชิกในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม สังคมก็จะสงบสุข แต่หากขาดซึ่งบรรทัดฐานเหล่านี้ ความวุ่นวายและปัญหาต่าง ๆ ก็จะตามมา ในบริบทของประเทศไทย แม้จะมีความเจริญทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว แต่กลับพบการเสื่อมถอยทางด้านจิตใจอย่างน่าวิตก โดยเฉพาะจากพฤติกรรมที่เน้นบริโภควัตถุเกินความจำเป็น การพัฒนาประเทศให้มั่นคงและยั่งยืนจึงต้องอาศัยพื้นฐานสำคัญคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้ ความสามารถ ซึ่งถือเป็นเกราะป้องกันทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเยาว์ ผ่านการศึกษาในโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง และสถาบันศาสนา เพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งนี้คุณธรรมจริยธรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่ประกอบด้วยคุณลักษณะหลากหลาย เช่น ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ และความมีวินัย ตามนโยบายสังคมของรัฐจึงมุ่งเน้นการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม โดยเฉพาะภาคการศึกษาได้กำหนดให้การเรียนรู้ต้องยึด “คุณธรรมนำความรู้” เป็นหลัก เพื่อพัฒนาคนให้เป็นทั้ง “คนเก่งและคนดี” อย่างสมบูรณ์นำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนของประเทศในระยะยาว (พรพิทักษ์ เห็มบาสัตย์ และวรรณพล พิมพะสาลี, 2563)

เพราะเหตุนี้ การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการนำหลักค่านิยมของคนไทย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ สพฐ. และกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม มาเชื่อมโยงกัน เป็นหลักในการจัดดำเนินกิจกรรม ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้โดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา มีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต และมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถไตร่ตรองเหตุผล โดยมีผู้บริหารและคณะครู พระสอนศีลธรรมเป็นกัลยาณมิตร ดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนที่ได้ผลยั่งยืนนั้น ครูหรือผู้สอนต้องไม่สำคัญผิดคิดว่าตนเองเป็น พระเอก นางเอก เหมือนอย่างแต่ก่อน แต่เปลี่ยนเป็นครูผู้เตรียมสถานการณ์วางแผน กิจกรรมร่วมกับศิษย์ชี้แนะแนวทางทำตัวอย่างให้เห็น และเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงเอง ค้นคว้าหาความรู้เอง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร” เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาประเทศในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน เยาวชนในท้องถิ่นถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่ออนาคตของชาติ หากขาดการปลูกฝังระเบียบวินัยและคุณธรรมอย่างเหมาะสม อาจนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนและปัญหาสังคม การศึกษานี้จึงมุ่งเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างวินัยให้แก่เยาวชนตำบลหลักสอง ผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ยึดโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อปลูกฝังการมีระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 12 รูป/คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน ในโรงเรียนวัดหลักสองราษฎร์บำรุง ตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยนี้ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2567 ถึง มีนาคม 2568

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร”จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว โดยการสร้างและรักษาวินัยไม่เพียงช่วยให้เยาวชนดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผน มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี แต่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์ประกอบภายใน อาทิ ความสามารถในการควบคุมตนเอง การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การจัดการกับความเครียด และการมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย ซึ่งถือเป็นทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้ การมีวินัยในตนเองของเยาวชนมิได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่มีปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลร่วมกันหลายด้าน ได้แก่

1) ครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังระเบียบวินัยผ่านการเลี้ยงดู การให้คำแนะนำ และการเป็นแบบอย่างที่ดี หากบิดามารดาแสดงพฤติกรรมที่มีระเบียบและมีความรับผิดชอบต่อหน้าบุตรหลาน จะช่วยส่งเสริมให้เยาวชนซึมซับกรอบพฤติกรรมดังกล่าว และสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมในชีวิตจริง

2) กลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น เป็นวัยแห่งการค้นหาตัวตน การมีเพื่อนที่สนับสนุนในทางบวก เช่น การช่วยกันเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือการกระตุ้นให้รักษาวินัยในกลุ่ม จะช่วยพัฒนาแรงจูงใจภายในและความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน แต่ในทางกลับกัน หากอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ละเลยระเบียบหรือมีพฤติกรรมเสี่ยง ก็มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อวินัยของเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ

3) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ชุมชน หรือโครงสร้างทางสังคมในวงกว้าง ต่างมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางพฤติกรรมของเยาวชน เช่น โรงเรียนที่มีการส่งเสริมระเบียบวินัยผ่านกิจกรรมพัฒนาอุปนิสัย เช่น การเวรประจำวัน การเข้าแถว การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา หรือการให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติดี ล้วนช่วยปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อระเบียบวินัย และสามารถลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้

4) เป้าหมายชีวิตและแรงจูงใจภายใน เป็นปัจจัยภายในที่มีพลังในการกำหนดทิศทางของพฤติกรรม หากเยาวชนมีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การวางแผนเรียนต่อ การตั้งใจสอบเข้ามหาวิทยาลัย หรือความฝันในอาชีพที่ต้องใช้ความพยายาม จะช่วยให้มีแรงผลักดันในการรักษาวินัยได้มากกว่าผู้ที่ใช้ชีวิตโดยไม่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน การมีแรงจูงใจภายในนี้ยังสัมพันธ์กับการตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้ ยังพบว่า การเข้าถึงสื่อออนไลน์ มีบทบาททั้งด้านบวกและด้านลบต่อพฤติกรรมวินัยของเยาวชน หากได้รับการแนะนำที่ถูกต้อง การใช้สื่อสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตนเอง การกำหนดตารางเวลา และการมีแรงบันดาลใจจากต้นแบบที่ดีในโลกออนไลน์ได้ ในทางกลับกัน หากขาดการกลั่นกรองและใช้สื่ออย่างไม่เหมาะสม ก็อาจส่งผลต่อความหลงใหลในความบันเทิงแบบไม่จำกัดเวลา จนนำไปสู่พฤติกรรมที่ขาดวินัย เช่น การนอนดึก การขาดเรียน หรือการไม่ทำการบ้าน การมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตของเยาวชนเป็นผลลัพธ์จากการหลอมรวมของหลายปัจจัย ทั้งจากภายในและภายนอก โดยเฉพาะการได้รับการส่งเสริมจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และสื่อในเชิงบวก จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความรับผิดชอบต่อชีวิตและสังคม และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ

2. พัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนในพื้นที่ตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร ต้องเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายในการพัฒนาระเบียบวินัย ทั้งจากปัจจัยภายในตนเองและปัจจัยแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตที่มีการแสวงหาตัวตนและพยายามได้รับการยอมรับจากสังคม ส่งผลให้การปลูกฝังวินัยเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความต่อเนื่องและวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชนยุคปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าอุปสรรคที่สำคัญแบ่งได้เป็น 2 ด้านหลัก คือ

1) อุปสรรคภายใน ได้แก่ การขาดแรงบันดาลใจและการไม่มีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน เยาวชนจำนวนมากไม่สามารถมองเห็นความสำคัญของการมีวินัยในตนเอง เนื่องจากไม่สามารถมีวินัยกับความสำเร็จในอนาคตได้อย่างชัดเจน ทำให้ขาดแรงจูงใจในการปรับพฤติกรรม และละเลยการควบคุมตนเองในชีวิตประจำวัน

2) อุปสรรคภายนอก คือแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ เยาวชนจำนวนไม่น้อยต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนหรือจาก “โลกออนไลน์” จึงปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกระแสความนิยม เช่น การใช้จ่ายเกินตัว การแสดงพฤติกรรมที่ขัดกับคุณธรรม หรือการเลียนแบบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งขัดแย้งกับการปลูกฝังวินัยในตนเอง

เพื่อรับมือกับความท้าทายดังกล่าว การวิจัยได้พัฒนาแนวทางการส่งเสริมวินัยผ่าน กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5, สติ, สมาธิ และพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ในรูปแบบของกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน คือ กิจกรรมฝึกสมาธิ เพื่อพัฒนาความสงบภายในและการควบคุมตนเอง กิจกรรมฝึกสติ การเจริญสติผ่านกิจกรรมเคลื่อนไหว การรู้ทันความคิดและอารมณ์ กิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการรู้จักเสียสละ กิจกรรมเนี้ช่วยให้เยาวชนสามารถค้นพบคุณค่าภายในตนเอง เข้าใจความสำคัญของวินัยในชีวิตประจำวัน และสามารถตั้งเป้าหมายชีวิตได้มากขึ้น ช่วยเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันทางใจ ให้กับเยาวชนในการเผชิญกับแรงกดดันจากภายนอก ทั้งจากกลุ่มเพื่อนและสื่อดิจิทัล การพัฒนาวินัยผ่านกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ มิได้เป็นเพียงกระบวนการฝึกพฤติกรรม แต่เป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงจากภายในที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้เยาวชนสามารถจัดการกับชีวิตตนเองได้ดีขึ้น และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและระเบียบมากยิ่งขึ้น

3. ปลูกฝังการมีระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า การปลูกฝังระเบียบวินัยให้กับเยาวชนในพื้นที่ตำบลหลักสองโดยใช้กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวทางหลักนั้น ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ทัศนคติ และการดำเนินชีวิตในหลายมิติ โดยกิจกรรมที่ใช้ เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม การฝึกสมาธิ การเรียนรู้หลักธรรม และกิจกรรมจิตอาสา ล้วนเป็นกิจกรรมที่เน้นการฝึกฝนตนเองผ่านประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน ผลการปลูกฝังสามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) พฤติกรรมที่มีระเบียบวินัยมากขึ้นในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่มีกฎระเบียบ เช่น การเข้าค่าย การทำวัตรเช้า การนั่งสมาธิ และการปฏิบัติกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ การเคารพกติกา และการบริหารเวลา เยาวชนสามารถนำพฤติกรรมนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การตื่นนอนตรงเวลา การทำการบ้านให้เสร็จตามกำหนด และการวางแผนชีวิต

2) การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม การฝึกสมาธิและสติช่วยให้เยาวชนมีความสามารถในการระงับอารมณ์ ลดความหุนหันพลันแล่น และคิดไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เผชิญกับความเครียด ความขัดแย้ง หรือแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน การเรียนรู้หลักธรรม เช่น สัมมาสติ และอริยสัจ 4 ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้

3) การมีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิตและสังคม กิจกรรมวิถีพุทธได้ปลูกฝังแนวคิดเรื่องการทำความดี การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า เยาวชนที่ผ่านกระบวนการมีแนวโน้มที่จะมีจิตใจเมตตา เห็นคุณค่าของการช่วยเหลือกันในชุมชน และมองชีวิตในเชิงบวก ส่งผลต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว โรงเรียน และสังคมรอบตัว

4) การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจ การออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัย ความสนใจ และบริบทของเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นเชิงประสบการณ์ และเอื้อต่อการสะท้อนคิด (reflection) การอภิปรายกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม จากผลการศึกษาทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์มิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมของเยาวชนแต่ช่วยพัฒนามิติภายใน ทั้งในด้านอารมณ์ ความคิด และเจตคติ อันนำไปสู่การดำรงตนอย่างมีวินัย มีคุณธรรม และสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) ระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว เนื่องจากการสร้างและรักษาวินัยในตนเองไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตที่มีระเบียบเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ แต่ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ การควบคุมอารมณ์ การปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ และการบรรลุเป้าหมายในชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญในการเติบโตและการพัฒนาตนเองทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อย่างไรก็ตาม การมีวินัยในตนเองไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเดียว แต่ถูกกำหนดและมีอิทธิพลจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นหลายด้านที่สำคัญ ดังนี้ 1) ครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังระเบียบวินัยให้แก่เยาวชน โดยผ่านการเลี้ยงดูและการให้คำแนะนำจากผู้ปกครอง ซึ่งจะช่วยสร้างกรอบแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับเยาวชน การที่เยาวชนได้รับการอบรมในครอบครัวที่มีระเบียบวินัย จะทำให้พวกเขามีความเข้าใจในเรื่องการรับผิดชอบและการเคารพในกฎระเบียบต่าง ๆ และเมื่อโตขึ้นจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครอบครัวยังเป็นแบบอย่างที่สำคัญในการแสดงพฤติกรรมที่ดีและมีความรับผิดชอบ ซึ่งเยาวชนสามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตของตนเอง 2) กลุ่มเพื่อนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของเยาวชน โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นที่มีการค้นหาตัวตนและการสร้างความสัมพันธ์ในสังคม การเข้าสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนฝูงมีผลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของเยาวชนในหลายด้าน เช่น การเลือกทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับเพื่อน หรือการเลือกที่จะทำตามสิ่งที่เพื่อนกระทำ หากกลุ่มเพื่อนมีพฤติกรรมที่เป็นบวก เช่น การสนับสนุนซึ่งกันและกันในการเรียนหรือการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ก็จะช่วยเสริมสร้างวินัยในตัวเองได้ แต่หากกลุ่มเพื่อนมีพฤติกรรมที่เป็นลบ เช่น การหลีกเลี่ยงการเรียน การใช้ชีวิตที่ไม่ระมัดระวัง ก็จะสามารถทำให้เยาวชนสูญเสียความสามารถในการรักษาวินัยได้เช่นกัน 3) สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น ความคาดหวังจากโรงเรียนและชุมชน หรือมาตรฐานทางสังคมอื่น ๆ ที่เยาวชนได้รับอิทธิพล จะมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมและทัศนคติของเยาวชน การสร้างมาตรฐานหรือกรอบทางสังคมที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องจะช่วยกระตุ้นให้เยาวชนมีแรงบันดาลใจในการรักษาวินัยในตนเอง อาทิ โรงเรียนสามารถส่งเสริมการมีระเบียบวินัยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบ การให้การเรียนการสอนที่มีความเข้มงวดในเรื่องการเคารพกฎระเบียบ หรือการส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่ช่วยพัฒนาเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และ 4) เป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนและแรงจูงใจภายใน การมีทิศทางชีวิตที่ชัดเจนและการตั้งเป้าหมายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนมีความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบวินัย โดยเฉพาะเมื่อเยาวชนมีแรงจูงใจภายในจากความปรารถนาในการพัฒนาตนเอง การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความหมายจะช่วยให้เยาวชนมีความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีวินัย เพราะเป้าหมายชีวิตจะเป็นตัวกำหนดทิศทาง

และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตที่มีระเบียบ ซึ่งสามารถสร้างความพึงพอใจในระยะยาวและช่วยให้พวกเขาประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การมีวินัยในตนเองจึงเป็นผลมาจากการผสมผสานของหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลร่วมกัน การสร้างและรักษาวินัยในตนเองอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งในระดับครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสังคมโดยรวม การพัฒนาเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติตามระเบียบและการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ **ซึ่งสอดคล้องกับ กังสดาล กนกหงส์ การวิจัยเรื่อง** (กังสดาล กนกหงส์, 2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนความสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนใฝ่ดีบ้านสบเติ๋น ตำบลสบป้าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” พบว่า บทเรียนความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนใฝ่ดีมีกระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างสำนึกพลเมือง ประกอบไปด้วย การทำงานที่ต้องเข้าใจธรรมชาติของปัญหาและความต้องการของกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการคิดและสร้างสรรค์กิจกรรม โดยใช้หลักการ “เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” มีการค้นหาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กและเยาวชนแต่ละคน พร้อมทั้งหนุนเสริมให้สามารถนำศักยภาพนั้นมาพัฒนาตามความสามารถ มีการนำหลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เป็นเยาวชนใฝ่ดี มีกระบวนการตั้งเป้าหมายของการทำงาน คือ “พัฒนาคน พัฒนางาน ประสานกัน” และมีการถอดบทเรียนจากการทำงานทุกครั้ง เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากพี่สู่น้อง ในประเด็น “ปัจจัยความสำเร็จ” ของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนใฝ่ดีนั้น พบว่า ประกอบด้วย ทุนเดิมทางสังคมของชุมชนที่มีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ การสร้างความเข้าใจและแสวงหาความร่วมมือให้เกิดขึ้นในชุมชน การดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ที่ต้องมีความต่อเนื่องและยั่งยืน การสร้างบทบาทของกลุ่มเด็กและเยาวชนให้เป็นที่ยอมรับ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นผลเป็นรูปธรรม การมีพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษาและสนับสนุนการทำงาน มีการประชุมพูดคุยกับสมาชิกในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการสื่อสารเชิงบวก สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน ดังนั้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก สำหรับประเด็นการวางแผนแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปทิศทางการทำงานในอนาคตได้ดังนี้ ที่เน้นการสร้างกลไกการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในเครือข่าย ขยายการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน ขยายกิจกรรมและปรับกระบวนการทำงานของเครือข่าย โดยเน้นการทำงานเชิงรุกและเชิงลึกกำหนดหมู่บ้านและกลุ่มเป้าหมายในการทำงานให้ชัดเจน

2) พัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า เยาวชนในพื้นที่วิจัยต้องเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายหลายประการ ซึ่งทั้งมาจากภายในตัวเองและจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาวินัยในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นที่เป็นช่วงเวลาของการค้นหาตัวตนและการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น การพัฒนาวินัยในตนเองจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของเยาวชนอาจขัดแย้งกับการพัฒนาวินัยที่ดีในระยะยาว ได้แก่ 1) อุปสรรคภายในที่สำคัญ คือ การขาดแรงบันดาลใจ และ การไม่รู้เป้าหมายในชีวิต ซึ่งส่งผลให้เยาวชนไม่สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตได้อย่างชัดเจน การขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในชีวิตทำให้การพัฒนาวินัยดูเหมือนจะไม่สำคัญ เนื่องจากเยาวชนไม่สามารถมองเห็นถึงประโยชน์ของการรักษาระเบียบวินัยในระยะยาว ดังนั้น การขาดแรงบันดาลใจและทิศทางที่ชัดเจนสามารถทำให้เยาวชนรู้สึกสูญเสียกำลังใจและขาดความพยายามในการรักษาวินัยในชีวิตประจำวัน และ 2) อุปสรรคภายนอก คือ แรงกดดันจากเพื่อนฝูง และ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของเยาวชน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้อื่นสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์และการได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เยาวชนบางคนจึงรู้สึกว่าจำเป็นต้องทำตัว “เหมือนเพื่อน” หรือทำตามพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับจากสังคมออนไลน์ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งอาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับหลักการของวินัย เช่น การหลีกเลี่ยงการเรียน การใช้เงินเกินตัว หรือการทำพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ ที่อาจมีผลเสียต่ออนาคต เพราะปัญหาเหล่านี้ทำให้การพัฒนาวินัยในระยะยาวเป็นเรื่องที่ยาก เพราะเยาวชนบางคนอาจไม่เห็นผลกระทบของการกระทำเหล่านี้ในระยะยาว และมักจะถูกดึงดูดโดยความรู้สึกของการได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนหรือจากโลกออนไลน์ การเสริมสร้างวินัยในตนเองจึงกลายเป็นความท้าทายที่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่สร้างสรรค์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน เช่น การใช้ หลักธรรมทาง

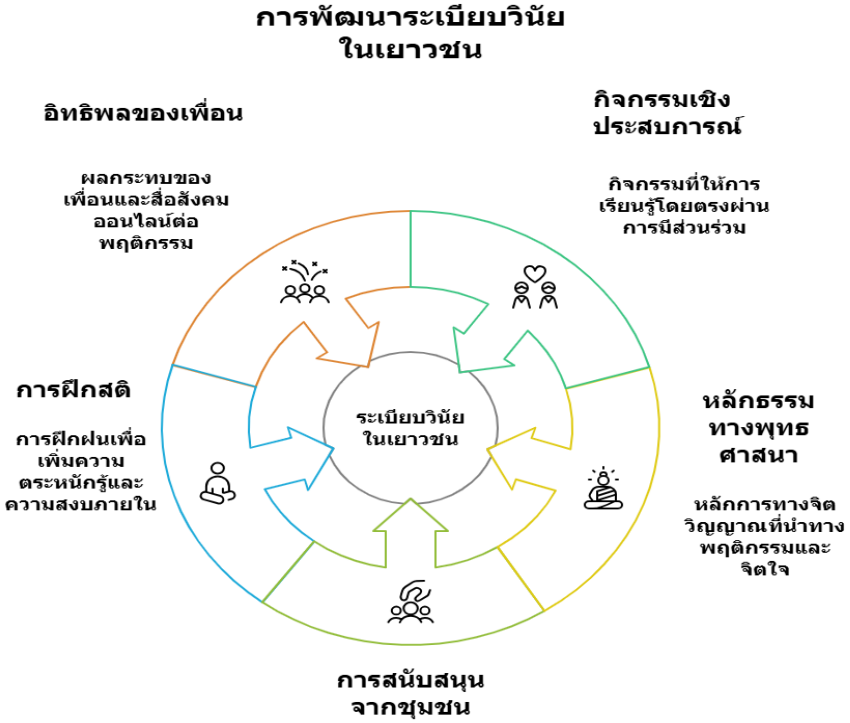
พระพุทธศาสนา และ กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ เพื่อช่วยในการปลูกฝังและเสริมสร้างจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตที่มีระเบียบและมีจริยธรรม ในการใช้กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ เช่น การทำสมาธิ การฝึก สติ และการมี จิตอาสา สามารถช่วยให้เยาวชนค้นพบความสงบภายในและเข้าใจถึงความสำคัญของการมีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน การฝึกจิตด้วยหลักธรรมจะช่วยให้เยาวชนสามารถสร้างแรงบันดาลใจและตั้งเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนได้ ซึ่งเป็นการเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันภายในตัวเอง ที่ช่วยให้พวกเขาสามารถรับมือกับอิทธิพลภายนอกที่มีต่อพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่การพัฒนาวินัยไม่เพียงแต่ช่วยให้พวกเขาสามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้ดีขึ้น แต่ยังส่งผลให้พวกเขามีทักษะในการสร้างสังคมที่มีคุณค่าและมีระเบียบในระยะยาว**ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนาวดี สวยบำรุง** (รัตนาวดี สวยบำรุง, 2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาททางสังคมของความเชื่อเรื่องผีมอญในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” พบว่า วิถีปฏิบัติและพิธีกรรมทำให้ผีมอญ ซึ่งมีลักษณะเป็นความเชื่อนามธรรม กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยผ่านการถ่ายทอดมโนทัศน์และความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผีมอญกับชาวมอญเจ็ดริ้ว ได้แก่ 1) มโนทัศน์เรื่องผีมอญเป็นผู้อาวุโสในตระกูล 2) มโนทัศน์เรื่องผีมอญเป็นวิญญาณผู้พิทักษ์ และ 3) มโนทัศน์เรื่องผีมอญเป็นผู้ควบคุมกฎและศีลธรรม ทั้ง 3 ข้อนี้ส่งผลให้ชาวมอญเจ็ดริ้วยังคงสืบทอดความเชื่อนี้อย่างเหนียวแน่น ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน ดังนั้นความเชื่อเรื่องผีมอญมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมอันพึงประสงค์ของชาวมอญเจ็ดริ้ว ทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างคนในตระกูลผี และความสัมพันธ์กับคนนอกตระกูลผี ซึ่งทั้งสองกลุ่มถูกกำหนดให้มีบทบาททางสังคมแตกต่างกันภายใต้กรอบของความเชื่อเรื่องผีมอญ ความเชื่อนี้ยังมีบทบาทในการตอกย้ำความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ ควบคุมความประพฤติให้เป็นไปตามแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมที่พึงประสงค์ และกำหนดรูปแบบการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรของกลุ่มย่อยต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผีมอญยังมีบทบาทในการถ่ายทอดแนวคิดและระบบคุณค่าเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ได้แก่ 1) การเชิดชูความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างคนต่างรุ่น 2) ความชัดเจนในเรื่องสมาชิกภาพและอัตลักษณ์กลุ่ม และ 3) ความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรในหมู่ชาวมอญเจ็ดริ้ว เพราะว่าบทบาททางสังคมของความเชื่อเรื่องผีมอญที่กล่าวมาข้างต้น มีส่วนช่วยให้สังคมชาวมอญเจ็ดริ้วดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพจนถึงปัจจุบัน

3) ปลูกฝังการมีระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การดำเนินกิจกรรมที่เน้นการใช้หลักธรรมและวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเข้าค่าย การนั่งสมาธิ และการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปผลการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนี้คือ 1) การมีพฤติกรรมที่มีวินัยมากขึ้นในชีวิตประจำวัน ในการฝึกฝนผ่านกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเข้าค่ายและการนั่งสมาธิ ช่วยให้เยาวชนมีโอกาสฝึกการทำกิจกรรมที่ต้องมีระเบียบและความสม่ำเสมอ ทั้งในแง่ของเวลาและการปฏิบัติตามกฎระเบียบ การฝึกเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและการตัดสินใจที่ดีในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะจัดระเบียบเวลาในการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์และการดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบ ทำให้เยาวชนสามารถจัดการกับชีวิตได้ดีขึ้นและมีวินัยที่เข้มแข็ง 2) การสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้ดีขึ้น เป็นการฝึกสมาธิและการเรียนรู้หลักธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เยาวชนพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกสติในกระบวนการทำสมาธิช่วยให้เยาวชนสามารถรับมือกับความเครียดหรือสถานการณ์ที่ท้าทายได้อย่างมีสติและมั่นคง รวมถึงการพัฒนาความสามารถในการระงับอารมณ์และตัดสินใจในทางที่ถูกต้อง การฝึกฝนนี้ทำให้เยาวชนสามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นอันตรายและปรับพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ 3) การมีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิตและสังคม โดยการเรียนรู้หลักธรรมและการฝึกฝนวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตและสังคม โดยการสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงความสำคัญของการทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่น และการมีจิตใจที่เมตตาและเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างและในสังคม การมีทัศนคติที่ดีเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างสังคมที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความร่วมมือในชุมชน และ 4) การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจ ในกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับวัยของเยาวชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กิจกรรมเหล่านี้มีประสิทธิภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลง การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและ

ความสนใจของเยาวชนช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ การหล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ผ่านการฝึกฝนและสะท้อนผลลัพธ์ของการปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะและพฤติกรรมที่ดีในการดำเนินชีวิตและส่งผลต่อการพัฒนาวินัยในระยะยาว จะเห็นได้ว่าการใช้กิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเยาวชนไม่เพียงแต่ช่วยให้พวกเขามีวินัยที่ดีขึ้น แต่ยังส่งเสริมให้พวกเขามีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตและสังคม โดยการสร้างกรอบความคิดที่ชัดเจนในการดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบและจริยธรรม ทั้งนี้เพื่อเตรียมพร้อมให้เยาวชนสามารถเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพในอนาคต**ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ จริน ศิริ** (จริน ศิริ, 2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา: กรณีชุมชนเมืองกึ้ด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า (1) ค้นพบวัฒนธรรมของชุมชนเมืองกึ้ดที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพชุมชนได้ 2 ประเภท ได้แก่ (1.1) วัฒนธรรมที่สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กรชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน (1.2) วัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้มาเยือนชุมชน (2) จากการค้นพบวัฒนธรรมชุมชนทั้ง 2 ประเภท จึงได้นำวัฒนธรรมชุมชนที่ค้นพบมาใช้เป็นฐานในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวในทั้งสองด้าน กล่าวคือ วัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน พบว่า ชุมชนเมืองกึ้ดมีวัฒนธรรม 2 กลุ่ม ได้แก่ (2.1) วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ประกอบด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับนรก–สวรรค์ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องกรรมดี–กรรมชั่ว ความเชื่อเกี่ยวกับคำสาบาน และความเชื่อเกี่ยวกับชาติภพ และ (2.2) วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน ประกอบด้วย วิถีชีวิตของประชาชน จารีตประเพณี และกฎหมายบ้านเมือง และ (3) ผลจากการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวได้นำไปสู่ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชนและสมาชิกในชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความรัก ความสามัคคี ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนเมืองกึ้ดร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการกระจายรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

แผ่นภาพที่ 1 การพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร

จากภาพสรุปองค์ความรู้จากการพัฒนาระเบียบวินัยด้วยกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหลักสอง จังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้ 1) ความสำคัญของระเบียบวินัย เป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ช่วยให้เยาวชนกำหนดเป้าหมาย พัฒนาตนเอง ควบคุมพฤติกรรม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมอย่างยั่งยืน 2) กระบวนการพัฒนาระเบียบวินัยผ่านกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เพราะกิจกรรมจิตอาสาและค่ายพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้เยาวชนฝึกปฏิบัติจริง ฝึกความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีม และการควบคุมตนเอง ส่งเสริมวินัยจากภายในอย่างเข้มแข็ง 3) การบูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนา ได้แก่หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรม ส่งเสริมใจรักในสิ่งดี ความเพียร ความตั้งใจ และการใช้ปัญญาทำให้เยาวชนวางแผนและพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) บทบาทของสภาพแวดล้อมทางสังคม ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนต้องร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้วินัยในบริบทจริง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน 5) การพัฒนาทัศนคติและอารมณ์ เป็นการฝึกสติและเจริญสมาธิช่วยให้เยาวชนควบคุมอารมณ์ ลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ส่งเสริมความอดทน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม 6) อิทธิพลของเพื่อนและสื่อสังคมออนไลน์ เพราะเพื่อนและสื่อมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมเยาวชน การเลือกคบเพื่อนดีและใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณจึงช่วยส่งเสริมวินัยได้มากขึ้น และ 7) แนวทางการส่งเสริมวินัยอย่างยั่งยืน เน้นการปลูกฝังจากภายในด้วยการบูรณาการบทบาทของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมและมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อสร้างความตระหนักและพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน และวัด ร่วมกันกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธเข้ากับการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่

1.2 ส่งเสริมให้สถานศึกษานำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามแนวทางพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมฝึกสมาธิ และจิตอาสา มาใช้ในการปลูกฝังวินัยและคุณธรรม

1.3 ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมวิถีพุทธในชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนที่มีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 โรงเรียนและชุมชนสามารถนำแนวทางกิจกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ไปปรับใช้กับกลุ่มเยาวชนในรูปแบบของกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมในวันหยุด

2.2 ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเยาวชน ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดในการเสริมสร้างวินัยและค่านิยมที่ดีตามหลักพุทธศาสนา

2.3 องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการพัฒนาเยาวชนที่เน้นความมีระเบียบวินัยและการดำรงชีวิตอย่างมีสติ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระยะยาวของเยาวชนหลังเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน

3.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังเยาวชนในเขตอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์บริบทการพัฒนาระเบียบวินัยในแต่ละพื้นที่

3.3 ควรวิจัยเชิงลึกในมิติเชิงจิตวิทยา หรือปัจจัยครอบครัวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านวินัยของเยาวชน ควบคู่กับแนวทางพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กังสดาล กนกหงส์. (2556). **ถอดบทเรียนความสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนใฝ่ดีบ้านสบเติ๋น ตำบลสบป้าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง**. รายงานวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.

จริน ศิริ. (2549). **การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา : กรณีชุมชนเมืองกื้ด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการวางแผนพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ปฏิรูปการศึกษา. สำนักงาน**.** (2543). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร:คุรุสภาลาดพร้าว.

พรพิทักษ์ เห็มบาสัตย์ และวรรณพล พิมพะสาลี. (2563**). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย.** วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม.

พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ และคณะ. (2562). **ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ตามหลักไตรสิกขา.** วารสารธรรมวิชญ์ .ปีที่ 2 ฉบับที 2 กรกฎาคม – ธันวาคม.

รัตนาวดี สวยบารุง. (2564). **บทบาททางสังคมของความเชื่อเรื่องผีมอญในตาบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระพงศ์ ถิ่นแสนดี. (2550). **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียนสิงห์สะอาด อำเภอสหัสขันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

ZERO WASTE MANAGEMENT MODEL OF WAT POM WICHIAN CHOTIKARAM CREMATORIUM SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหาอรรถพล สุภโร[1]
รศ.ดร.มานิตย์ เฟื่องผล[2]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]
Phra Maha Attapol Supharo[1]
Assoc. Prof. Dr. Manit Phuengpol[2]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]
Corresponding Author E-mail : bb.attapol25291919@gmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 9, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร (2) ประยุกต์หลัก 5ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ และ (3) เสนอรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

1.การจัดการขยะของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการามมีความเป็นระบบ โดยเฉพาะในงานศพที่ก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก พวงหรีด พลาสติก และเศษอาหาร วัดได้ดำเนินการคัดแยกขยะ และปรับปรุงเตาเผาศพจากระบบเดิมมาเป็นเตาไฟฟ้า เพื่อลดควัน กลิ่น และมลพิษทางอากาศ

2.การประยุกต์ใช้หลัก 5ส และสัปปายะ 7 ผสานกับแนวคิด 5R ได้แก่ ปฏิเสธ (Refuse) ลดใช้ (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) รีไซเคิล (Recycle) และซ่อมแซม (Repair) ช่วยลดขยะจากต้นทาง ส่งเสริมการใช้พวงหรีดทางเลือก และส่งผลให้การจัดงานศพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3.รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของวัดดำเนินภายใต้แนวคิด “ 5RAP” โดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน เจ้าภาพ และหน่วยงานภาครัฐ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รูปแบบดังกล่าวช่วยลดปริมาณขยะ สามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบขยายผลสู่พื้นที่อื่นตามเหมาะสม

คำสำคัญ : รูปแบบ, การจัดการขยะ, ศูนย์ของฌาปนสถาน, วัดป้อมวิเชียรโชติการาม, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research aims to (1) study the waste management from activities of the crematorium at Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province, (2) apply the 5S principles and 7 Sappayas in zero waste management, and (3) propose a zero waste management model for the crematorium using qualitative research methods, collecting data from observation, in-depth interviews, and document analysis. The research results found that:

1. The waste management of the crematorium at Wat Pom Wichian Chotikaram is systematic, especially in funerals that often generate a large amount of waste, such as wreaths, plastics, and food scraps. The temple has separated waste and improved the crematorium from the original system to an electric stove to reduce smoke, odor, and air pollution.

2. The application of the 5S principles and 7 Sappayas combined with the 5R concept: Refuse, Reduce, Reuse, Recycle, and Repair helps reduce waste at the source, promotes the use of alternative wreaths, and results in an environmentally friendly funeral arrangement.

3. The zero waste management model of the temple is implemented under the concept of "5RAP" with participation from the host community and government agencies, along with promoting sustainable environmental learning and awareness. This model helps reduce the amount of waste and can be applied as a model for expansion to other areas as appropriate.

Key words: Pattern, waste management, crematorium center, Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการจัดกิจกรรมในวัด โดยเฉพาะใน “ฌาปนสถาน” หรือสถานที่เผาศพ กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในแต่ละพิธีกรรมมักมีการใช้วัสดุสิ้นเปลืองจำนวนมาก เช่น พวงหรีดดอกไม้สด ถุงพลาสติก กล่องโฟม รวมถึงอาหารเหลือทิ้ง ล้วนก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก และหากไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ ทั้งในด้านกลิ่น มลภาวะ และทัศนียภาพของวัด รวมถึงอาจกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและความศรัทธาต่อวัด ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นวัดที่มีการใช้งานสถานที่เผาศพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา ยิ่งตอกย้ำถึงปัญหาการจัดการขยะจากกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้น การจัดการที่ไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่ผลกระทบทั้งทางสิ่งแวดล้อมและสังคม ด้วยเหตุนี้ ทางวัดจึงริเริ่มแนวทางการจัดการขยะที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายสู่ “การจัดการขยะเป็นศูนย์” (Zero Waste Management)

ปัญหาขยะมูลฝอย ในประเทศไทยถือเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์ซึ่งมีปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกันในหลายแง่มุมไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการบริโภคและการแยกขยะจากต้นทาง การจัดการขยะที่ไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดมลพิษและไม่เกิดการนำกลับมาใช้ซ้ำ ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม เช่น ปฏิกิริยาเรือนกระจกที่มีสาเหตุจากขยะเทกองที่ปล่อยก๊าซมีเทน ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และคาร์บอนไดออกไซด์ออกมา ปัญหาขยะในทะเลที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ในทะเล เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณขยะสูงขึ้นต่อเนื่องขึ้นทุกปี จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2559 (รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย, 2568) โดยมีปริมาณการเกิดขยะรวมกันทั้งประเทศ 27.06 ล้านตันต่อปี เทียบเท่าตึกใบหยก 2 จำนวน 110 ตึก คิดเป็นประมาณ 71,130 ตันต่อวัน เฉลี่ยเป็นปริมาณขยะ 1.11 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ยังไม่รวมขยะตกค้างสะสมที่เพิ่มขึ้นทุกปีไม่ต่ำกว่าปีละ 10 ล้านตัน ขยะมูลฝอยสามารถแบ่งแยกตามประเภทได้ทั้งหมด 4 ประเภท โดยมีสัดส่วนดังนี้ ประเภทที่ 1 ขยะอินทรีย์ หรือขยะที่ย่อยสลายได้ คิดเป็นร้อยละ 61 จากขยะทั้งหมด ส่วนใหญ่มาจากอาหารเหลือทิ้ง ประเภทที่ 2 ขยะรีไซเคิล เป็นที่ขยะสามารถนามาหลอมใช้ใหม่ได้หากมีการแยกขยะอย่างถูกต้องและทำความสะอาดก่อนทิ้ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ของขยะทั้งหมด ประเภทที่ 3 ขยะทั่วไป เป็นย่อยสลายตามธรรมชาติได้ยาก หรือนำไปรีไซเคิลแล้วไม่คุ้มทุน ต้องนำไปกำจัด ได้แก่ ซองขนม กล่องโฟม ถุงพลาสติก ร้อยละ 3 ของขยะทั้งหมด และ ประเภทที่ 4 ขยะอันตรายเป็นขยะที่ต้องนำไปกำจัดหรือบำบัดด้วยวิธีเฉพาะ เช่น หลอดไฟ ขวดยา ถ่านไฟฉาย ยาฆ่าแมลงกระป๋องสี ขยะจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3 จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าถึงแม้ประเทศไทยจะมีความพยายามในการรีไซเคิลและกำจัดขยะอย่างถูกต้องมากขึ้น

แต่แนวโน้มปริมาณขยะในแต่ละปีเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ปริมาณขยะกว่าครึ่งยังถูกกำจัดอย่างไม่ถูกวิธี ในปี 2558 รัฐบาลไทยได้ตรวจสอบเพื่อปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะขององค์กรปกครองท้องถิ่นทั่วประเทศ 7,777 แห่ง มีเพียง 328 แห่งหรือไม่ถึง 5% ของสถานที่กำจัดทั้งหมดเท่านั้นที่สามารถนาขยะไปใช้ประโยชน์และกำจัดได้อย่างถูกต้อง ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องจากสถานที่เหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 26.31 ของปริมาณขยะเกิดใหม่รวมกับขยะตกค้างทั้งหมด และขยะที่เหลือกว่า 73.26 % นั้นถูกกำจัดด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง เกิดสภาพเทกอง เผากลางแจ้ง เผาในเตาที่ไม่มีระบบกำจัดมลพิษทางอากาศ และฝังหลบแบบเทกองควบคุม หรือไม่ถูกจัดการเลย

จากปัญหาขยะที่ส่งผลกระทบไม่ว่าจะเป็นปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี มลภาวะที่เป็นพิษ อันมีที่มาจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น และปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะรัฐบาลได้ดาเนินการแก้ไขปัญหาขยะโดยใช้แนวคิด 3R คือ Reduce Reuse และ Recycle โดยจัดทำRoadmap จัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2561 เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ โดยวางโครงสร้างให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันจัดการปัญหา แบ่งเป็น 4 มาตรการ คือ มาตรการที่ 1 แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยเก่าตกค้างสะสม มาตรการที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยใหม่ มาตรการที่ 3 วางระเบียบและมาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอย และมาตรการที่ 4 การสร้างวินัยคนในชาติโดยผลักดันให้หน่วยงานทุกระดับให้ความสำคัญต่อเรื่องการบริหารจัดการขยะเป็นวาระแห่งชาติ ในการร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาเรื่องขยะและบริการจัดการขยะให้เกิดเป็นรูปธรรมมากที่สุด (กรมควบคุมมลพิษกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568) ในการจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญ ปี 2560 มาตรา 250 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และมาตรา 258 จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568)

ด้วยตระหนักถึงปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะของชุมชน ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาแนวทางการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะ พื้นที่ของวัดป้อมวิเชียรโชติการาม เป็นศูนย์กลางของชุมชนประสบปัญหาขยะหลากหลายรูปแบบ ทั้งจากครัวเรือน การเกษตร ตลาดสด และกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะจากงานฌาปนกิจ วัดจึงริเริ่มแนวทาง “การจัดการขยะเป็นศูนย์” (Zero Waste) ที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนหลัก โดยการสร้างจิตสำนึก การปรับพฤติกรรมการสร้างขยะใหม่ และการเห็นคุณค่าของขยะเดิมที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ การดำเนินการดังกล่าวไม่เพียงช่วยลดปริมาณขยะ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฟื้นฟูความสมดุลของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ และที่สำคัญคือสามารถพัฒนาเป็น “ต้นแบบการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นได้อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจในแนวทางการบริหารจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม และนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และขยายผลได้ในวงกว้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อประยุกต์หลัก 5 ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 รูป/คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา เวลาในการวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัยว่าด้วยเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต นับจากการได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) การจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาครพบว่า จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าอาวาส ผู้ดูแลฌาปนสถาน เจ้าหน้าที่เก็บขยะ และประชาชนในชุมชน รวมจำนวน 10 ราย ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์รายละประมาณ 30–45 นาที โดยใช้แบบคำถามปลายเปิดที่ออกแบบเพื่อสำรวจความเข้าใจ แนวปฏิบัติ และปัญหาที่พบในการจัดการขยะในฌาปนสถาน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตกิจกรรมในช่วงการจัดงานศพจำนวน 3 กรณี โดยเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึกภาคสนามและบันทึกภาพถ่ายประกอบ เพื่อให้เห็นกระบวนการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการามเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะพิธีฌาปนกิจศพ มักก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก ได้แก่ พวงหรีดดอกไม้สด กระดาษห่อธูปเทียน ขยะพลาสติก และเศษอาหาร โดยเฉพาะ “พวงหรีด” ที่เป็นสัญลักษณ์แสดงความเคารพผู้วายชนม์ กลับกลายเป็นขยะกองใหญ่ภายในวัดหลังเสร็จสิ้นพิธี และหากผู้เสียชีวิตมีสถานะทางสังคมสูง จำนวนพวงหรีดยิ่งมาก ยิ่งส่งผลให้เกิดขยะสะสมในปริมาณสูง จากการสังเกตพบว่า ขยะจากพวงหรีดมีลักษณะหลากหลาย ทั้งขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย และวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ เช่น โฟม ผ้า พลาสติก และเหล็ก ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการคัดแยกที่มีระบบ หากไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสมอาจก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น ทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง และผลกระทบด้านสุขอนามัยแก่ชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการเผาศพยังเป็นอีกประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีการใช้งานเตาเผาอย่างต่อเนื่องทุกวัน ส่งผลให้เตาเผาเกิดการชำรุดและปล่อยควันเป็นจำนวนมาก วัดจึงได้ดำเนินการปรับปรุงเตาเผาใหม่เป็นระบบไฟฟ้า ช่วยลดการปล่อยควัน กลิ่น และมลพิษทางอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วัดป้อมวิเชียรโชติการามได้ตระหนักถึงปัญหาขยะและมลภาวะจากกิจกรรมฌาปนสถาน และได้มีแนวทางการจัดการขยะอย่างเป็นระบบทั้งในด้านการคัดแยก การลดแหล่งกำเนิดขยะ และการปรับปรุงเทคโนโลยีเตาเผาเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2 การประยุกต์หลัก 5 ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารวัด เจ้าหน้าที่ดูแลฌาปนสถาน ผู้นำชุมชน และตัวแทนประชาชน รวมทั้งการสังเกตการจัดงานฌาปนกิจศพ พบว่า ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ได้พัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้แนวทาง “ขยะเป็นศูนย์” (Zero Waste) ผสานกับ หลัก 5ส และ สัปปายะ 7 ควบคู่กับกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารจัดการเชิงสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ วัดได้ส่งเสริมการนำหลัก 5ส ได้แก่ สะสาง (การแยกประเภทขยะ) สะดวก (จัดเตรียมจุดคัดแยกที่เข้าถึงง่าย) สะอาด (รักษาความสะอาดพื้นที่วัดและฌาปนสถาน) สุขลักษณะ (ลดกลิ่น ลดแมลง และสิ่งปฏิกูล) สร้างนิสัย (การปลูกฝังพฤติกรรมการจัดการขยะให้แก่ประชาชน) มาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ฌาปนสถานอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับหลัก สัปปายะ 7 ที่เน้นความเหมาะสมของสถานที่ เสียง กลิ่น อากาศ แสงสว่าง และอาหาร โดยมุ่งปรับสภาพแวดล้อมในฌาปนสถานให้เอื้อต่อสุขภาวะของชุมชนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในทางปฏิบัติ วัดได้ใช้ แนวทาง 5R คือ Reject (ปฏิเสธ) พวงหรีดดอกไม้สดที่ใช้แล้วทิ้ง Reduce (ลด) การใช้วัสดุสิ้นเปลืองที่ก่อขยะ Reuse (ใช้ซ้ำ) โดยจัดบริการพวงหรีดเช่า เช่น พวงหรีดต้นไม้ ดอกไม้ประดิษฐ์ Recycle (รีไซเคิล) ขยะ เช่น นำดอกไม้แห้งไปทำปุ๋ยหมักหรือกระดาษสา Repair (ซ่อมแซม) พวงหรีดที่สามารถใช้งานได้อีกครั้ง แนวทางนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน โดยมีการจัดทำพวงหรีดจากวัสดุทดแทน เช่น ผ้า ต้นไม้ เครื่องใช้ในบ้าน สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ หรือบริจาคต่อไปยังพื้นที่ที่ต้องการ ความร่วมมือนี้ไม่เพียงลดปริมาณขยะ ส่งเสริม เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ผ่านกิจกรรมรีไซเคิล การให้บริการพวงหรีดเช่า และการผลิตปุ๋ยจากขยะอินทรีย์ ผลการดำเนินงานพบว่า ปริมาณขยะจากงานศพลดลงอย่างชัดเจน พื้นที่ฌาปนสถานสะอาด มีระบบคัดแยกและกำจัดขยะที่ชัดเจนมากขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวและตระหนักในบทบาทของตนเองต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญคือกิจกรรมทางศาสนาคงไว้ซึ่งความเคารพและศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ การประยุกต์ใช้หลัก 5ส สัปปายะ 7 และแนวคิด 5R ในกระบวนการจัดการขยะของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม เป็นตัวอย่างของการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาแนวทาง “ขยะเป็นศูนย์” ให้กับพื้นที่อื่น

3) รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า จากการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม กับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของวัด เจ้าภาพงานศพ และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า วัดป้อมวิเชียรโชติการามได้พัฒนารูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ (Zero Waste) ที่มีจุดเด่นคือการบริหารจัดการร่วมกับชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในฌาปนสถาน แนวทางดังกล่าวใช้โมเดล 5RAP ประกอบด้วย Reject (ปฏิเสธ) การใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก พวงหรีดดอกไม้สดหรือโฟม Reduce (ลด) การใช้ทรัพยากรโดยรณรงค์ให้เจ้าภาพเลือกใช้พวงหรีดทางเลือกที่สามารถนำไปใช้ต่อได้ Reuse (ใช้ซ้ำ) โดยมีระบบให้เช่าพวงหรีด พวงหรีดต้นไม้หรือดอกไม้ประดิษฐ์ Recycle (รีไซเคิล) ขยะที่เกิดขึ้น ดอกไม้แห้งนำไปทำปุ๋ย หรือวัสดุพลาสติกนำไปแปรรูป Repair (ซ่อมแซม) พวงหรีดหรือของใช้ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างเหมาะสม วัดได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะผ่านกิจกรรมรณรงค์ การอบรม และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่น ทั้งมีการออกแบบพื้นที่คัดแยกขยะในบริเวณฌาปนสถานให้เป็นระบบ พร้อมพัฒนาเตาเผาศพให้ทันสมัยโดยเปลี่ยนเป็นระบบไฟฟ้า ลดการปล่อยควัน กลิ่น และมลพิษในอากาศ ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบ รูปแบบนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งระดับวัด ชุมชน และภาครัฐ เกิดเป็นแนวทางแบบบูรณาการที่สามารถนำไปปรับใช้ในสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ๆ ได้ ผลลัพธ์ของการดำเนินการ ได้แก่ ปริมาณขยะจากงานฌาปนกิจลดลงอย่างชัดเจน ประชาชนมีพฤติกรรมการแยกขยะและเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบเตาเผาใหม่ช่วยลดมลภาวะทางอากาศ ชุมชนมีรายได้จากกิจกรรมรีไซเคิลและให้บริการพวงหรีดทางเลือก วัดกลายเป็นต้นแบบของ "ศาสนสถานสีเขียว" ที่ควบรวมศรัทธาเข้ากับจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการามเป็นรูปธรรมของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมไทย สามารถลดผลกระทบจากขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สามารถถอดบทเรียนและขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) การจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการขยะในฌาปนาสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยในชุมชน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจากการจัดพิธีฌาปนกิจศพ เช่น พวงหรีดดอกไม้สด ขยะพลาสติก และเศษอาหาร หากการจัดการขยะไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม จะมีผลกระทบทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่โดยรอบ ฌาปนาสถานจึงต้องใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการขยะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว หากไม่สามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การสะสมของขยะพวงหรีดในพื้นที่วัดที่ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและทัศนียภาพที่ไม่ดี นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของชุมชนโดยรอบ เนื่องจากขยะเหล่านี้อาจกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและเชื้อโรค โดยมีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทและมีพื้นที่ในการกำจัดเพื่อลดปัญหาที่ส่งผลกระทบแก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง (ศดานนท์ วัตตธรรม และคณะ,2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 2) เปรียบเทียบระดับการจัดการขยะมูลฝอย ในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับ การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำวัสดุที่ชำรุดมาซ่อมแซมใช้ใหม่ ด้านการนำวัสดุหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ด้านการนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ ด้านการลดปริมาณขยะ และด้าน การหลีกเลี่ยงวัสดุที่จะสร้างปัญหาขยะ ตามลำดับ และ 2)

เปรียบเทียบระดับ การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา และระยะเวลา ที่อยู่อาศัยต่างกัน มีระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ให้เกิดความเหมาะสม มากยิ่งขึ้น (ศดานนท์ วัตตธรรม และคณะ, 2566: บทคัดย่อ)

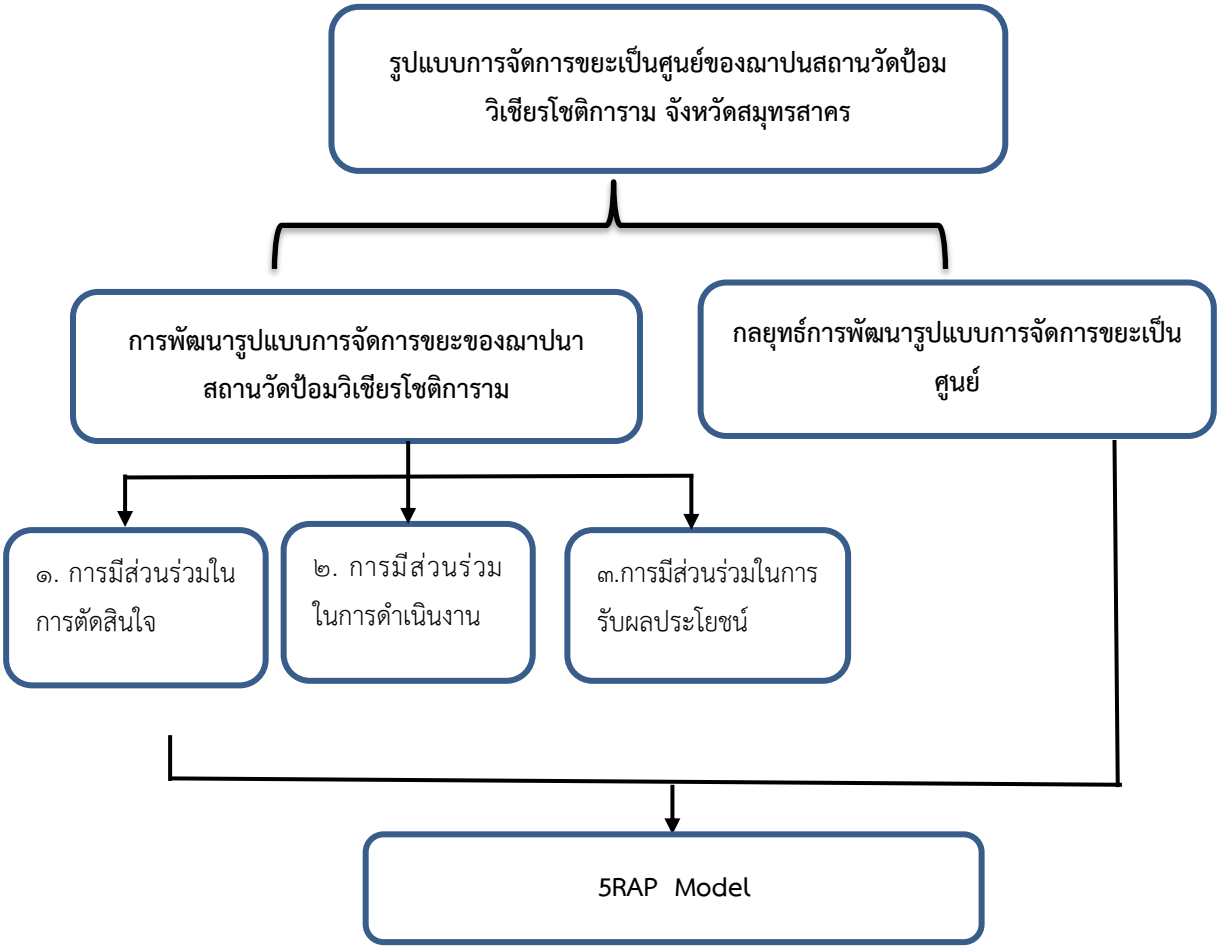
2) การประยุกต์หลัก 5 ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาเพื่อหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการขยะจากกิจกรรมฌาปนกิจ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของชุมชน หากไม่มีการจัดการที่ดี โดยเฉพาะในเรื่องของการลดปริมาณขยะและการรักษาสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมมือซึ่งกันและกันเป็นอีกแนวทางที่สำคัญ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าหากประชาชนได้รับการฝึกอบรมและมีความเข้าใจในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี เช่น การใช้วัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้หรือการใช้พวงหรีดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ก็จะช่วยลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในฌาปนาสถานได้ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายร่วมมือในชุมชนยังสามารถเป็นกลไกที่ช่วยในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการในด้านต่างๆ ได้อย่างยั่งยืน การสร้างความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น วัด เจ้าภาพ พนักงาน และประชาชนในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายที่สามารถสื่อสารและทำงานร่วมกันได้ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการขยะในฌาปนาสถานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นิตยา มูลปินใจ,2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการจัดการขยะ และเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนต้นแบบที่ช่วยลดปริมาณขยะใน การจัดเก็บขยะของเทศบาลตำบลไหล่หิน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเสริมสร้างประบวนการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการจัดการขยะของชุมชน ได้ รูปแบบการจัดการขยะ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดอบรมเกี่ยวกับการกำจัดขยะ และการตั้ง ธนาคารขยะ ส่วนรูปแบบรูปแบบกิจกรรมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนต้นแบบที่ช่วยลด ปริมาณขยะใน การจัดเก็บขยะของเทศบาลตำบลไหล่หิน พบว่า การตั้งธนาคารขยะจะช่วยลด ปริมาณขยะและภาระการจัดการขยะของเทศบาล รวมถึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระบวนการมี ส่วนร่วมให้เกิดในชุมชน (นิตยา มูลปินใจ, 2565: บทคัดย่อ)

3 รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จากการวิจัย พบว่า การนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการเสนอแนวทางที่มีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดจากกิจกรรมในฌาปนาสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะพิธีฌาปนกิจศพที่มักจะเกิดขยะจำนวนมาก เช่น พวงหรีดดอกไม้สด ขยะพลาสติก เศษอาหาร และขยะจากวัสดุที่ใช้ในการประกอบพิธี โดยหากไม่มีการจัดการที่ดี ขยะเหล่านี้อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของชุมชนได้ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ที่เสนอมาในที่นี้ประกอบด้วยหลักการสำคัญต่างๆ ซึ่งรวมถึงการสร้างความร่วมมือจากประชาชน การใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เข้าร่วมพิธี และการพัฒนาระบบการจัดการขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) หรือรีไซเคิล (Recycle) เพื่อให้ขยะเหล่านั้นไม่เป็นภาระของสิ่งแวดล้อม แต่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนโดยการสร้างความร่วมมือจากประชาชน การใช้หลักธรรมในการสร้างจิตสำนึก และการปรับปรุงระบบการจัดการขยะให้เหมาะสม เป็นกุญแจสำคัญในการลดปัญหาขยะในฌาปนาสถานและส่งเสริมการจัดการขยะที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้การจัดการขยะในวัดสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการคงอยู่ของประเพณีไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (นิสาวรรณ พรมเมตตา,2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอน สู่การเป็นสังคม Zero Waste” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการขยะของเขตบางบอน ศึกษาสภาพปัญหาในระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอน และศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่เขตบางบอนมีความแตกต่างกันในต้นทางของระบบบริหารจัดการขยะ จากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำการศึกษา บางแห่งมีการคัดแยกขยะเป็นขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ และขยะรีไซเคิล ส่วนบางแห่งยังคงไม่ได้มีการคัดแยกขยะ และใช้วิธีเก็บรวบรวมขยะไว้เพื่อตามรอบการเก็บจากสำนักงาน

เขต ทำให้การบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste ในปัจจุบันได้ดำเนินการบ้างแล้ว แต่ยังไม่สมบูรณ์ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste นั้น สำนักงานเขตบางบอนควรกำหนดแผน นโยบาย และแนวทางอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะตามแนวทาง 3Rs กำหนดกรอบแนวทางและรายละเอียดของการปฏิบัติ ระยะเวลา งบประมาณ และกำหนดแนวทางในการประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนของเขตบางบอนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการไปสู่สังคม Zero Waste ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โรงเรียน วัดในพื้นที่เขตบางบอน และองค์กรเอกชนก็มีผลต่อการบริหารจัดการขยะที่ครบวงจร อันนำไปสู่เป้าหมายในการเป็นสังคม Zero Waste ของเขตบางบอนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปในอนาคต (นิสาวรรณ พรมเมตตา, 2565: บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการขยะที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงระบบได้ โดยสามารถเรียบเรียงเป็นข้อ ๆ พร้อมขยายความเชิงวิชาการได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการขยะของฌาปนสถาน พบว่าฌาปนสถานจะมีระบบจัดการขยะอยู่แล้ว แต่จากการศึกษาและเก็บข้อมูลพบว่ายังคงมีปัญหาขยะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงที่มีการจัดพิธีฌาปนกิจซึ่งมีผู้มาร่วมงานจำนวนมาก และได้นำสิ่งของมาประกอบงาน เช่น พวงหรีดดอกไม้สดจำนวนมาก หลังเสร็จสิ้นพิธี พวงหรีดเหล่านี้ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ และกลายเป็นขยะในปริมาณมาก ซึ่งเป็นภาระต่อการจัดการของฌาปนสถาน ทั้งนี้ยังพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้มแข็งพอ จึงทำให้การจัดการขยะยังไม่เป็นระบบครบวงจรและยั่งยืน

2. การศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม พบว่าในการจัดการขยะที่ฌาปนสถานซึ่งเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกและจิตใจของประชาชน แนวทางการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม โดยนักวิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเก็บข้อมูล พูดคุย และเสนอแนวทางร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการจัดการขยะให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะการจูงใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและการลดขยะ

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะ 5RAP Model พบว่าการพัฒนาแนวทางจัดการขยะที่มีชื่อว่า “5RAP Model” ซึ่งเป็นโมเดลที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างรายได้ และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้:

R1 (Refuse): การปฏิเสธสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น การหลีกเลี่ยงการใช้พวงหรีดที่ทำจากดอกไม้สดหรือวัสดุที่ย่อยสลายยาก โดยส่งเสริมให้ใช้พวงหรีดทางเลือกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น พวงหรีดต้นไม้ หนังสือ หรือสิ่งของบริจาค

R2 (Reduce): การลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยการรณรงค์ให้เจ้าภาพจัดงานลดการใช้พลาสติก และจัดระบบการจัดเลี้ยงที่ลดการใช้ภาชนะใช้แล้วทิ้ง

R3 (Reuse): การนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำ เช่น การแยกและเก็บพวงหรีดหรือวัสดุตกแต่งที่ยังสามารถใช้ซ้ำได้ในงานอื่น ๆ

R4 (Recycle): การแยกขยะรีไซเคิลอย่างเป็นระบบ เช่น กระดาษ พลาสติก โลหะ เพื่อให้สามารถนำไปจัดการอย่างถูกวิธีและลดภาระขยะทั่วไป

R5 (Repurpose): การนำขยะหรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การนำดอกไม้แห้งไปทำปุ๋ยหมักหรือของตกแต่ง

A (Awareness): การสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบของขยะและแนวทางการจัดการที่เหมาะสม ผ่านกิจกรรมให้ความรู้ เช่น นิทรรศการ หรือการให้ธรรมะที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

P (Participation): การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ทั้งในฐานะผู้จัดงาน ผู้มาร่วมพิธี และผู้ดูแลสถานที่ โดยจัดให้มีจิตอาสาช่วยดูแลความสะอาด แนะนำการแยกขยะ และส่งเสริมพฤติกรรมการลดขยะในระยะยาว

4. ความยั่งยืนและการรักษาวัฒนธรรม พบว่าโมเดล 5RAP ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางการลดขยะในเชิงปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีไทยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาไว้อย่างกลมกลืน เช่น การเลือกใช้พวงหรีดทางเลือกแทนพวงหรีดดอกไม้สดที่ย่อยสลายยาก การให้ธรรมะประกอบการรณรงค์สิ่งแวดล้อม หรือการใช้กิจกรรมจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นการบูรณาการระหว่าง “ศรัทธา” และ “จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม” อย่างเหมาะสม

5. ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมของการดำเนินงาน พบว่าการนำแนวทาง 5RAP มาใช้ในพื้นที่จริงของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่

5.1 ลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจากงานศพ

5.2 เกิดกิจกรรมจิตอาสาและความร่วมมือของชุมชน

5.3 ผู้จัดงานมีความเข้าใจในการเลือกใช้วัสดุและภาชนะที่เหมาะสม

5.4 สร้างต้นแบบการจัดการขยะในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อ่อนไหวต่ออารมณ์และจิตใจของผู้มาใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. การปรับปรุงพัฒนาระบบการจัดการขยะ ควรพิจารณาการปรับปรุงระบบการจัดการขยะในฌาปนาสถานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้ข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการจัดการขยะจากกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้มีการคัดแยกขยะที่ดีขึ้นและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1.2. การฝึกอบรม ควรจัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่และประชาชนที่เกี่ยวข้องในฌาปนาสถาน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะ การคัดแยกขยะ และการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

1.3. การประเมินผล ควรติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในการจัดการขยะเป็นศูนย์ที่นำมาใช้ในฌาปนาสถานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงกระบวนการต่างๆ และทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4. การสร้างความตระหนัก ควรสร้างความตระหนักในประชาชนและผู้ที่มาใช้บริการในฌาปนาสถานเกี่ยวกับการลดขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะที่ยั่งยืนและไม่กระทบต่อระบบนิเวศ

1.5. การสร้างความร่วมมือ ควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการขยะในฌาปนาสถานให้เป็นไปตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงการร่วมมือในการพัฒนาแนวทางการจัดการขยะที่สามารถนำไปสู่การเป็นสังคม Zero Waste ในบริเวณนั้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่ยั่งยืน ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่สามารถนำไปใช้ในฌาปนาสถานอื่น ๆ เพื่อสร้างโมเดลที่สามารถปรับใช้ได้ในบริบทที่แตกต่างกัน การศึกษานี้อาจรวมถึงการสำรวจรูปแบบการจัดการขยะในฌาปนาสถานต่างๆ และการเปรียบเทียบความแตกต่างในการดำเนินการจัดการขยะ

2.2. การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการขยะในฌาปนาสถาน รวมถึงการศึกษาผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

2.3. การพัฒนาเครื่องมือหรือเทคโนโลยีสำหรับการจัดการขยะ ควรศึกษาและพัฒนาเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกขยะและรีไซเคิลในฌาปนาสถาน เพื่อสนับสนุนการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4. การวิจัยด้านการส่งเสริมการศึกษาด้านการจัดการขยะ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรมประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในเชิงลึก โดยเฉพาะการเสริมสร้างจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมและความสำคัญของการคัดแยกขยะ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1 การจัดทำแผนการจัดการขยะในฌาปนาสถาน ควรกำหนดแผนการจัดการขยะที่ชัดเจน โดยเน้นการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การแยกขยะประเภทต่างๆ เช่น ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย เพื่อนำไปสู่การลดขยะและการรีไซเคิลที่มีคุณภาพ

3.2 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการขยะ ควรพิจารณานำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการขยะ เช่น ระบบการคัดแยกขยะอัตโนมัติหรือเครื่องมือที่ช่วยในการรีไซเคิลขยะ เพื่อลดการใช้แรงงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะ

3.3 การฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ควรจัดการฝึกอบรมให้กับผู้ดูแลฌาปนาสถานและผู้เข้าร่วมพิธี เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักในการจัดการขยะ การคัดแยกขยะ และการลดขยะให้เป็นศูนย์ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

3.4 การฝึกอบรมการสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การฝึกอบรมการสอนทำสิ่งประดิษฐ์พวงหรีดเพื่อช่วยในการนำกลับมาใช้ใหม่เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาขยะจากการใช้พวงหรีดในงานฌาปนกิจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฌาปนาสถานที่มีการใช้พวงหรีดจำนวนมาก

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). **สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย.** สืบค้นจาก https://www.pcd.go.th/publication/3653/

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). **รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย.** สืบค้นจาก https://www.pcd.go.th/publication/3653/

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). **รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย.** สืบค้นจาก https://www.pcd.go.th/publication/3653/

นิตยา มูลปินใจ. (2565). **การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 10(1).

นิสาวรรณ พรมเมตตา. (2565). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอน สู่การเป็นสังคม Zero Waste.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศดานนท์ วัตตธรรม. (2566). **การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 15(1).

การพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ

THE DEVELOPMENT OF MEASUREMENT AND EVALUATION SKILLS OF SECOND YEAR STUDENTS UNDERGRADUATE AT PHATTHALUNG COLLEGE OF DRAMATIC ARTS THROUGH COMPETENCY-BASED LEARNING MANAGEMENT MODEL

ดร.กัลยาณี ยังสังข์
วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Dr.Kunlayanee Youngsang
Phatthalung College of Dramatic Arts Bunditpatanasilpa Institute
Corresponding Author E-mail : krunoy2564@gmail.com

(Received : July 24, 2025; Edit : August 7, 2025; accepted : August 16, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ เพื่อศึกษาผลการใช้ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ ในการพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน โดยขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ และ 3 การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ จากการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและกรณีศึกษา การเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกปฏิบัติจากกรณีศึกษาและสถานการณ์ที่กำหนด การมอบหมายกิจกรรมกลุ่ม การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลผ่านกิจกรรมที่กำหนด และการฝึกการกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินจากกิจกรรมที่กำหนด

2. ภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีผลการประเมินเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 อยู่ในระดับดีมาก และผู้เรียนมีผลการประเมินทักษะการวัดและประเมินผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยร้อยละความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 30.83

3. จากผลการสัมภาษณ์ผู้เรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ช่วยพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้เรียนมีคิดเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุกสนาน และกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ, ทักษะการวัดและประเมินผล

Abstract

This research aims to develop a model, to study the results of its use, and to study the satisfaction of the competency-based learning model in developing students' measurement and evaluation skills. The research process is divided into 3 steps: 1) Development of competency-based learning management model develops students' measurement and evaluation skills according to desired characteristics. 2) Studying a result of using the competency-based learning management model develops students' measurement and evaluation skills according to desired characteristics and 3) Studying of learner satisfaction with competency-based learning model

The research finding were:

1 . The competency-based learning management model develops students' measurement and evaluation skills consisted of 6 components namely learning through activities and case studies; self-directed study; practical learning from case studies and specified situations; group activities; statistical data analysis skills related to measurement and evaluation; Practical activities for setting guidelines for measurement and evaluation.

2 . After using the competency-based learning management model develops students' measurement and evaluation skills, it was found that the learners had an average evaluation result 3.60, which is excellent And the learners had higher results in the assessment of measurement and evaluation skills after learning than before learning, with an average percentage of progress equal to 30.83.

3 The results of student interviews regarding satisfaction with the competency-based learning management model develops students' measurement and evaluation skills, students were satisfied with an activity of this model contributes to develops skills related to educational measurement and evaluation; develop skills in working with others; develop self-direct skills, in addition to the learning activities were fun and various.

Keyword : competency-based learning, measurement and evaluation skills

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปรับจากการเรียนโดยเน้นความรู้จากชุดความรู้ที่มีความชัดเจน สามารถพิสูจน์ได้ เป็นการเรียนรู้จากความรู้ที่ยังไม่ชัดเจน ไม่แม่นยำและมีความคลุมเครือ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาหาคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้ทักษะที่สำคัญที่สุดสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ แรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นหัวใจที่สำคัญ และส่งผ่านแรงบันดาลใจเหล่านี้ไปยังผู้อื่นและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าในศตวรรษที่ผ่านมาจะให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้ (Literacy) แต่สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ความหมายของคำว่าอ่านออกเขียนได้ที่เราคุ้นเคยกันอาจไม่เพียงพออีกต่อไป โดยจุดอ่อนของการศึกษาไทย คือ ผู้เรียนยังขาดทักษะที่สำคัญต่อชีวิต แต่ได้แค่วิชาเพียงเพื่อเอาไปตอบข้อสอบ ดังนั้นสิ่งที่ครูต้องให้ความสำคัญ คือ ต้องสร้างให้ลูกศิษย์เกิดความเป็นมนุษย์ ทักษะการเรียนรู้ และแรงบันดาลใจ นอกจากนี้การศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องก้าวผ่านคำว่าทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ถึงแม้ความรู้ที่อยู่ในการปฏิบัตินั้น จะเป็นความรู้ที่ไม่ชัดเจน แต่ผู้เรียนเกิดกระบวนการการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นจุดที่สำคัญที่สุด และมีความซับซ้อนมากที่สุดเช่นกัน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนสำหรับการดำรงชีวิตในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (นวพร ชลารักษ์, 2558 : 64-71)

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ผลการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญ โดยมุ่งเน้นผลที่จะเกิดกับผู้เรียน ทั้งในส่วนของความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่างๆ ในภาพรวมการใช้ในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่ จัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ไม่ใช่เรียนเพื่อรู้เท่านั้น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะยังเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ โดยมีชุดของเนื้อหา ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นในการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ ในระดับที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้จริง รวมทั้งเป็นการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน อีกทั้งหลักสูตรฐานสมรรถนะเน้นการปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้จึงต้องปรับเปลี่ยนจากการรับความรู้ ในลักษณะเฉื่อย หรือไม่ตื่นตัว (passive) เป็นการเรียนรู้เชิงรุกหรือการตื่นตัว ที่จะเรียนรู้ (active) เพิ่มมากขึ้น ผู้เรียนต้องเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ เป็นผู้ลงมือทำสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ อย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563 : 5-6)

การวัดผล หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการในการกำหนดตัวเลขให้กับคุณลักษณะต่างๆ ของคน สัตว์ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ อย่างมีกฎเกณฑ์ คือ จะต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอน เป็นระเบียบแบบแผน โดยมีเครื่องมือช่วยวัด ซึ่งจะทำให้ตัวเลขใช้แทนลักษณะของสิ่งที่เราต้องการ และการประเมินผล หมายถึง การนำเอาผลจากการวัดหลายๆ ครั้งมาสรุป ตีราคาคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีหลักเกณฑ์ว่า สูง ต่ำ ดี เลว อย่างไร (อัครเดช เกตฉ่ำ และคณะ, 2559) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนหนึ่งๆ ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอน และกระบวนการสอนเป็นระยะๆ (formative evaluation) เพื่อพิจารณาตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีคุณสมบัติหรือเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตรง ตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนตรงตามที่กำหนดไว้หรือไม่ กระบวนการวัดและประเมินผลนี้จะพยายามทำ ให้ได้ขอมูลจากการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ และตัดสินใจว่า การสอนดังกล่าวนั้นบรรลุผลหรือไม่ (summative evaluation) นำผลการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ในการจัดลำดับเลื่อนชั้นเรียนและพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป การเรียนการสอนหากไม่มีการวัดและประเมินผลแล้ว ผู้สอนก็ไม่ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ไม่ทราบว่าการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวมีประสิทธิภาพหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่ หากต้องการ พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข จะปรับปรุงพัฒนาตรงจุดไหน อย่างไร (สมชาย รัตนทองคำ, 2554 : 146 - 148)

วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถานศึกษาในสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ดำเนินการตามพระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พ.ศ. 2550 จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาชีพเฉพาะ ถึงระดับปริญญาตรี ดำเนินการเรียนการสอนหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านดนตรีไทย ดนตรีสากล และนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งส่งเสริมการวิจัย สร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อสร้างองค์ความรู้อย่างมีคุณค่าแก่สังคม เป็นศูนย์กลาง บริการทางวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ พัฒนา สืบสาน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ตามปรัชญาของสถาบัน ครูดี ครูเก่ง ที่เรืองปัญญา มีความเป็นเลิศด้านศิลปะ ทั้งนี้ปัจจุบันได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรีนั้นได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนภายใต้

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตครูที่มีความรู้ ทักษะ และเชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และดนตรี สามารถคิดวิเคราะห์ และสร้างสรรค์งานศิลป์ เป็นครูดนตรีที่สามารถถ่ายทอดและประยุกต์ความรู้ มีความเป็นเลิศในศาสตร์ด้านดนตรี สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม และหรืองานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และบูรณาการความรู้ในศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องได้ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความพร้อมในการร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีความสามารถในการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา และใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง, 2562 : 8 - 10)

การจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) ของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุงนั้น ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การประเมิน ตามสภาพจริง การประเมินภาคปฏิบัติ และการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน มีการฝึกปฏิบัติการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ การตรวจข้อสอบ การให้คะแนน การตัดสินผลการเรียน และการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง, 2562 : 8 - 10)

ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนที่หน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (300-21007) ของผู้เรียนในระดับชั้นปีที่ 2 พบว่าผู้เรียนยังขาดทักษะการวัดและการประเมินผล ตลอดจนถึงการสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องที่ถูกต้องเมื่อไปฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จึงมีความสนใจนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสมรรถนะเป็นฐานมาเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลให้แก่นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับคุณลักษณะที่คาดหวังของรายวิชาและหลักสูตร มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่รายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และดำเนินการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

การดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย

1) ดำเนินการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) ของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง เพื่อพิจารณาความมุ่งหวัง และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา

2) ดำเนินการศึกษารายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) หรือ มคอ.3 ของรายวิชาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) ของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

3) วิเคราะห์สมรรถนะหลักและสมรรถนะรองตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา

4) วิเคราะห์บริบทสถานศึกษา สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และบริบทของผู้เรียน

5) กำหนดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามสมรรถนะหลักและสมรรถนะรองตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา

6) ตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมโดยผู้สอนรายวิชาการวัดและประเมินผล สังกัดวิทยาลัยนาฏศิลปและคณะศิลปศึกษา จำนวน 13 ท่าน และวิเคราะห์ผลโดยการใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

7) ปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้แก่ผู้สอนรายวิชาการวัดและประเมินผล สังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป และคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 13 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดย

1. เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมที่พัฒนามาจากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. นำแบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา และความชัดเจนของข้อคำถาม เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัย ในการปรับปรุงการใช้ภาษา และรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมที่กำหนด โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินสมรรถนะหลักและสมรรถนะรองตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา ภายหลังรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยใช้แบบประเมินทักษะและแบบประเมินคุณลักษณะ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ dependent t-test

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ทั้งหมดที่ศึกษา

ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รายวิชาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 45 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนนี้ คือ แบบประเมินทักษะการวัดและประเมินผลของนักศึกษา โดย

1. เป็นแบบประเมินทักษะที่พัฒนามาจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในขั้นตอนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. นำแบบประเมินทักษะที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา และความชัดเจนของข้อคำถาม เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัย ในการปรับปรุงการใช้ภาษา และรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. นำแบบประเมินทักษะไปทดลองประเมิน เพื่อพิจารณาความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในข้อคำถาม

4. ปรับปรุงแก้ไขและนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินทักษะมาดำเนินการวิเคราะห์ โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ dependent t-test

การแปลผล

3.51 – 4.00 หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะในการวัดและประเมินผลในระดับ ดีมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะในการวัดและประเมินผลในระดับ ดี

1.51 – 2.50 หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะในการวัดและประเมินผลในระดับ ปานกลาง

1.00 – 1.50 หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะในการวัดและประเมินผลในระดับ ปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ผู้วิจัยศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยใช้การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) แบบการวิเคราะห์สารระบบ (Taxonomy Analysis) โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

ประชากร

ประชากรในการวิจัยเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ทั้งหมดที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รายวิชาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ทั้งหมดที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รายวิชาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 10 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ โดย

1. เป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนามาจากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา และความชัดเจนของข้อคำถาม เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัย ในการปรับปรุงการใช้ภาษา และรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์ เพื่อพิจารณาความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในข้อคำถามการสัมภาษณ์

4. ปรับปรุงแก้ไขและนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เรียนแล้วเสร็จ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดำเนินการสรุปผลโดยใช้การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) แบบการวิเคราะห์สารระบบ (Taxonomy Analysis) โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำหลักในการพิจารณาข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและกรณีศึกษา เป็นการมอบหมายให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติผ่านการทำใบงานที่ได้รับมอบหมาย การศึกษารายกรณี และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน และผู้สอน

1.2 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการมอบงานเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดและให้ข้อเสนอแนะ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน และผู้สอน พร้อมทำการฝึกวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากใบงานหรือกรณีศึกษา

1.3 การฝึกปฏิบัติจากกรณีศึกษาและสถานการณ์ที่กำหนด เป็นการฝึกปฏิบัติการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผลทั้งทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล (Rubric Scores) มีการฝึกทักษะในการประเมินผลในประเภทต่างๆ พร้อมทั้งกำหนดให้มีการฝึกการตรวจข้อสอบ การให้คะแนน และการตัดสินผลการเรียน รวมถึงการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนจากกรณีศึกษา และสถานการณ์ที่กำหนด

1.4 การมอบหมายกิจกรรมกลุ่ม เป็นการมอบหมายงานในการทำกิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล โดยผู้สอนทำหน้าที่กำหกับดูแลและให้คำแนะนำ

1.5 การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลผ่านกิจกรรมที่กำหนด เป็นการกำหนดกิจกรรมในการฝึกทักษะการคำนวณค่าทางสถิติที่เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ได้แก่ ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น ค่าความสอดคล้อง (IOC) และการฝึกการคำนวณเพื่อตัดเกรดอิงกลุ่ม

1.6 การฝึกการกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินจากกิจกรรมที่กำหนด เป็นการกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินจากใบงานที่กำหนด รวมถึงการฝึกให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผ่านกรณีศึกษาหรือจากสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนด

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนรายวิชาการวัดและประเมินผล สังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป และคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนรายวิชาการวัดและประเมินผล สังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป และคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ประเด็นที่ประเมิน	$\overline{X}$	SD.	ความหมาย
1. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ	4.57	0.45	มากที่สุด
2. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาการวัดและประเมินผลทางการศึกษา	4.65	0.48	มากที่สุด

3. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดขั้นตอนและรายละเอียดในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน	4.67	0.48	มากที่สุด
4. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีการออกแบบกิจกรรมที่เสริมสร้างสมรรถนะทางด้านการวัดและประเมินผลให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม	4.78	0.51	มากที่สุด
5. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดสามารถสร้างสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลให้แก่ผู้เรียนได้	4.58	0.45	มากที่สุด
6. กิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และไทยแลนด์ 4.0	4.72	0.51	มากที่สุด
รวม	4.66	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้สอนรายวิชาการวัดและประเมินผล สังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป และคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมในภาพรวมในระดับมากที่สุด โดยมีผลการประเมินเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็นที่ประเมิน

3. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

ตารางที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

ประเด็นที่ประเมิน	$\overline{X}$	**SD.**	**ความหมาย**
1. ทักษะการเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินที่เหมาะสม ด้านพุทธิพิสัย	3.58	0.50	ดีมาก
2. ทักษะการเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินที่เหมาะสม ด้าน ทักษะพิสัย	3.71	0.46	ดีมาก
3. ทักษะการเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินที่เหมาะสม ด้านจิตพิสัย	3.60	0.50	ดีมาก
4. ทักษะการสร้างและพัฒนาเครื่องในการวัดและประเมินผล ด้านพุทธิพิสัย	3.71	0.46	ดีมาก
5. ทักษะการสร้างและพัฒนาเครื่องในการวัดและประเมินผล ด้าน ทักษะพิสัย	3.73	0.45	ดีมาก
6. ทักษะการสร้างและพัฒนาเครื่องในการวัดและประเมินผล ด้านจิตพิสัย	3.58	0.50	ดีมาก
7. ทักษะหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลแต่ละชนิด	3.76	0.43	ดีมาก
8. ทักษะการออกแบบการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน	3.44	0.50	ดี
9. ทักษะการออกแบบการวัดและประเมินตามสภาพจริง	3.76	0.43	ดีมาก
10. ทักษะการนำผลที่ได้จากการวัดมาวิเคราะห์ผล	3.82	0.39	ดีมาก
11. ทักษะการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล (Rubric Scores)	3.09	0.29	ดี
12. ทักษะการตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน	3.80	0.40	ดีมาก
13. ทักษะการนำเสนอผลที่ได้จากการวัดและประเมินผล	3.82	0.39	ดีมาก
14. ทักษะการการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน	3.11	0.32	ดี
รวม	3.61	0.43	ดีมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า ผู้เรียนมีผลการประเมินเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 อยู่ในระดับดีมาก เมื่อ

พิจารณาเป็นรายประเด็นที่ประเมิน พบว่า ผู้เรียนมีทักษะอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 11 ทักษะ และผู้เรียนมีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 3 ทักษะ

ตารางที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

ประเด็นที่ประเมิน	**ก่อนเรียน**	**หลังเรียน**	**ร้อยละความก้าวหน้า**
1. ทักษะการเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินที่เหมาะสม ด้านพุทธิพิสัย	2.45	3.58	28.25
2. ทักษะการเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินที่เหมาะสม ด้าน ทักษะพิสัย	2.48	3.71	30.75
3. ทักษะการเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินที่เหมาะสม ด้านจิตพิสัย	2.45	3.60	28.75
4. ทักษะการสร้างและพัฒนาเครื่องในการวัดและประเมินผล ด้านพุทธิพิสัย	2.53	3.71	29.5
5. ทักษะการสร้างและพัฒนาเครื่องในการวัดและประเมินผล ด้าน ทักษะพิสัย	2.51	3.73	30.5
6. ทักษะการสร้างและพัฒนาเครื่องในการวัดและประเมินผล ด้านจิตพิสัย	2.58	3.58	25
7. ทักษะการหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลแต่ละชนิด	2.61	3.76	28.75
8. ทักษะการออกแบบการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน	2.54	3.44	22.5
9. ทักษะการออกแบบการวัดและประเมินตามสภาพจริง	2.56	3.76	30
10. ทักษะการนำผลที่ได้จากการวัดมาวิเคราะห์ผล	2.46	3.82	34
11. ทักษะการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล (Rubric Scores)	2.41	3.09	17
12. ทักษะการตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.38	3.80	35.5
13. ทักษะการนำเสนอผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลมาพัฒนาการเรียนการสอน	2.36	3.82	36.5
14. ทักษะการการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน	2.30	3.11	20.25
รวม	2.38	3.61	30.83

จากตารางที่ 3 พบว่า ภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า ผู้เรียนมีผลการประเมินทักษะการวัดและประเมินผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยร้อยละความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 30.83

4. ผลการสัมภาษณ์ผู้เรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ช่วยพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้เรียนมีคิดเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุกสนาน และกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย

1.1 การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและกรณีศึกษา เป็นการมอบหมายให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติผ่านการทำใบงานที่ได้รับมอบหมาย การศึกษารายกรณี และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน และผู้สอน เป็นเพราะว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและกรณีศึกษาจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงเพิ่มมากขึ้น ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและฝึกฝนทักษะที่เกี่ยวข้องได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของอนุศร หงส์ขุนทด ที่ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบสมรรถนะเป็นฐานที่มีลักษณะสำคัญที่เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน เน้นการปฏิบัติ เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และการฝึกฝนแก้ปัญหา นำไปสู่สมรรถนะ (อนุศร หงส์ขุนทด, 2564)

1.2 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการมอบงานเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดและให้ข้อเสนอแนะ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน และผู้สอน พร้อมทำการฝึกวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากใบงานหรือกรณีศึกษา เป็นเพราะว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน ฝึกคิด ฝึกการวิเคราะห์ การสืบค้น และนำมาคัดกรองเพื่อสร้างข้อสรุปด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น ช่วยเสริมสร้างทักษะในการสืบค้น การค้นหาแหล่งข้อมูล และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของภัทรานิษฐ์ โสมาศรี ที่ได้อธิบายถึง การศึกษาฐานสมรรถนะว่าเป็นการประเมินผลผู้เรียนจาก “สมรรถนะ” โดยการประเมินผู้เรียนจากพฤติกรรม ซึ่งต้องมีการกำหนดกรอบสมรรถนะหลักที่มีการนิยามของแต่ละสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่มีความชัดเจน ทำให้การเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำมากกว่าแค่เรียนรู้จากตำราเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียน (ภัทรานิษฐ์ โสมาศรี, 2563)

1.3 การฝึกปฏิบัติจากกรณีศึกษาและสถานการณ์ที่กำหนด เป็นการฝึกปฏิบัติการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผลทั้งทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล (Rubric Scores) มีการฝึกทักษะในการประเมินผลในประเภทต่างๆ พร้อมทั้งกำหนดให้มีการฝึกการตรวจข้อสอบ การให้คะแนน และการตัดสินผลการเรียน รวมถึงการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนจากกรณีศึกษา และสถานการณ์ที่กำหนด เป็นเพราะว่า การฝึกปฏิบัติจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ได้ฝึกประสบการณ์ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งช่วยในการเสริมสร้างประสบการณ์จริงให้แก่ผู้เรียน สร้างความคุ้นชินและการจดจำในกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้เรียนได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ นพ พนม เกตุมาน ที่ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะส่วนหนึ่งคือการจัดการเรียนรู้แบบสมรรถนะเป็นฐานจะช่วยทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และช่วยทำให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ ได้สัมผัส และได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ก่อให้เกิดเกิดความสำเร็จในระหว่างการจัดการเรียนรู้ (นพ พนม เกตุมาน, 2564)

1.4 การมอบหมายกิจกรรมกลุ่ม เป็นการมอบหมายงานในการทำกิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล โดยผู้สอนทำหน้าที่กำหกับดูแลและให้คำแนะนำ เป็นเพราะว่า การทำกิจกรรมกลุ่มจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเป็นผู้นำ และการเป็นผู้ตามที่ดีให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งเสริมสร้างทักษะการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็น ความรับผิดชอบ และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ นพ พนม เกตุมาน ที่ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะจะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกด้านบวก สนุก ตื่นเต้น ท้าทาย อยากรู้อยากทำ สร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ต่อเพื่อน และต่อผู้สอน และยังมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน (นพ พนม เกตุมาน, 2564)

1.5 การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลผ่านกิจกรรมที่กำหนด เป็นการกำหนดกิจกรรมในการฝึกทักษะการคำนวณค่าทางสถิติที่เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ได้แก่ ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น ค่าความสอดคล้อง (IOC) และการฝึกการคำนวณเพื่อตัดเกรดอิงกลุ่ม เป็นเพราะว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติถือเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ส่วนหนึ่งที่สำคัญในการวัดและประเมินผลที่ผู้สอนจะต้องมีการเสริมสร้างให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ด้านสถิติกับทักษะการวัดและประเมินผลในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดที่

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวถึงแนวคิดของการจัดการสอนฐานสมรรถนะว่าในการออกแบบการเรียนการสอนฐานสมรรถนะนั้นจะต้องวิเคราะห์ว่าผู้เรียนต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอะไร จึงจะช่วยให้ทำสิ่งนั้นสำเร็จได้ ทำให้มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์และลดสาระการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็น ผู้เรียนต้องได้รับความรู้และฝึกใช้ความรู้ในการทำงาน รวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะที่ควรมีในการดำเนินการในสิ่งนั้น ให้ประสบผลสำเร็จตามที่กำหนด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) และยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของ สุวัทนา สงวนรัตน์ และ ชวน ภารังกูล ที่มีแนวทางในการบูรณาการผสานหลายสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ โดยนำสมรรถนะหลักหลายสมรรถนะเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องแล้วออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยเห็นความสัมพันธ์ ระหว่างวิชา/กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ (สุวัทนา สงวนรัตน์ และ ชวน ภารังกูล, 2564)

1.6 การฝึกการกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินจากกิจกรรมที่กำหนด เป็นการกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินจากใบงานที่กำหนด รวมถึงการฝึกให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผ่านกรณีศึกษาหรือจากสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งการดำเนินการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการฝึกแนวทางในการวัดและประเมินผลจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการวัดและประเมินผลในส่วนต่างๆ ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งในการกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกและการหาคุณภาพของเครื่องมือ การวัด ประเมิน การสร้างการ การสรุปผล ตลอดจนการนำผลการประเมินสะท้อนกลับไปสู่ผู้เรียนและนำไปใช้ประโยชน์ สามารถประยุกต์ใช้ในได้สถานการณ์จริงต่อไป สอดคล้องกับ แนวคิดที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นเป้าหมาย คือ มุ่งเน้นผลที่จะเกิดกับผู้เรียนซึ่งก็คือ ความสามารถของผู้เรียนในกาประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่างๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้ เพื่อให้สามารถใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตจริง เป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

2. ภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า ผู้เรียนมีผลการประเมินเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 อยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า มีผู้เรียนที่มีทักษะในการวัดและประเมินผลในระดับ ดีมาก ร้อยละ 68.89 และอยู่ในระดับ ดี ร้อยละ 31.11 ตามลำดับ และผู้เรียนมีผลการประเมินทักษะการวัดและประเมินผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยร้อยละความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 30.83 เป็นเพราะว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะที่ผู้สอนกำหนดนั้นผู้สอนได้ดำเนินการวิเคราะห์สมรรถนะของผู้เรียนที่ได้มีการกำหนดไว้ในหลักสูตร รวมถึงบริบท สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และสมรรถนะพื้นฐานของผู้เรียนก่อนดำเนินการกำหนดกิจกรรมที่จะสามารถพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะที่พึงประสงค์และเกี่ยวข้องกับทักษะของรายวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษาให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสมรรถนะเป็นฐานของ รณธิชัย สวัสดิ์ และรัตนะ บัวสนธ์ ที่ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสมรรถนะเป็นฐานจะต้องเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การสำรวจและวินิจฉัยผู้เรียน การสำรวจทรัพยากร จากนั้นจึงจะดำเนินการกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม วิธีการสอน และสื่อการเรียนการสอน ก่อนจะเริ่มดำเนินการสอนตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรมต่อไป (รณธิชัย สวัสดิ์ และรัตนะ บัวสนธ์, 2565) และงานวิจัยของบังอร เสรีรัตน์ ที่ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนฐานสมรรถนะแบบผสานรายวิชาสำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีสมรรถนะการทำงานเป็นทีมในการศึกษาชุมชนหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ การปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การเปิดใจพร้อมประสานความคิดเห็นที่แตกต่าง การรักษาความสัมพันธ์อันดี การแก้ปัญหาอย่างสันติ และทักษะการเก็บข้อมูล (บังอร เสรีรัตน์, 2564)

3. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะที่

เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ช่วยพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้เรียนมีคิดเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุกสนาน และกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย เป็นเพราะว่า ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบฐานสมรรถนะนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้สอนได้มีการพูดคุยชี้แจงและสร้างความชัดเจนในการเรียนเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนก่อนเริ่มดำเนินการจัดการเรียนการสอน รวมถึงกิจกรรมที่ออกแบบเพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนนั้นได้มีการออกแบบให้สอดคล้องกับสมรรถนะและทักษะที่ตรงกับความคาดหวังของรายวิชา สามารถเชื่อมโยงการทำกิจกรรมไปสู่ทักษะที่ต้องการได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้กิจกรรมที่ออกแบบจะเน้นการทำกิจกรรมด้วยตนเอง กิจกรรมกลุ่ม ช่วยทำให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ ได้ฝึกประสบการณ์การสืบค้นและเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ กฤช สินธนะกุล และจิรพันธุ์ ศรีสมพันธุ์ ที่ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบสมรรถนะเชิงรุกบนสภาพแวดล้อมออนไลน์ เพื่อพัฒนานักศึกษาครูคอมพิวเตอร์ศึกษาแบบทีแพคของมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนแบบสมรรถนะเชิงรุกบนสภาพแวดล้อมออนไลน์เพื่อพัฒนานักศึกษาครูคอมพิวเตอร์ศึกษาแบบทีแพคของมหาวิทยาลัยรามคำแหงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ กฤช สินธนะกุล และจิรพันธุ์ ศรีสมพันธุ์, 2565) รวมถึงงานวิจัยของ ชนธี ชำนาญกิจ ที่ได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมฐานสมรรถนะทางด้านการใช้ภาษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมในการสหกิจศึกษา โดยใช้รปแบบการเรียนรแบบร่วมมือ และแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร พบว่า นักศึกษามีเจตคติต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม หลังได้รับการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก (ชนธี ชำนาญกิจ, 2560)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะสามารถพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้นผู้สอนทางด้านวิชาการวัดและประเมินผลทางการศึกษารวมถึงรายวิชาที่เกี่ยวข้องควรนำแนวทางที่ผู้วิจัยใช้ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ และเสริมสร้างทักษะที่สอดคล้องกับรายวิชาและหลักสูตรให้แก่ผู้เรียน

1.2 ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ ผู้สอนจะต้องมีการวิเคราะห์สมรรถนะที่ต้องการให้ชัดเจน รวมถึงบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา ก่อนกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนในรูปแบบเชิงปริมาณเพื่อสร้างความชัดเจนในการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2.2 ควรมีการทดลองจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ลักษณะอื่นเพื่อช่วยให้การเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชนธี ชำนาญกิจ. (2560). **การพัฒนาหัลกสูตรฝึกอบรมฐานสมรรถนะทางด้านการใช้ภาษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมในการสหกิจศึกษา โดยใช้รปแบบการเรียนรแบบร่วมมือ และแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร**. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

นพ พนม เกตุมาน. (2564). **การศึกษาฐานสมรรถนะ**. ออนไลน์. https://drpanom.wordpress.com/2021/03/29 /การศึกษาฐานสมรรถนะ-competency-based-education-cbe/ สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565.

นวพร ชลารักษ์. (2558). **บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม – กรกฎาคม 2558. หน้า 64 – 71.

บังอร เสรีรัตน์ (2564). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนฐานสมรรถนะแบบผสานรายวิชาสำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. ครุศาสตร์สาร. ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2564. หน้า 143 – 158.

ภัทรานิษฐ์ โสมาศรี. (2563). **การศึกษาฐานสมรรถนะคืออะไร**. ออนไลน์.https://medium.com/edvisory/การศึกษาฐานสมรรถนะคืออะไร-d3b58487b898.สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565.

รณธิชัย สวัสดิ์ และรัตนะ บัวสนธ์. (2565). **การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ**. วารสารศิลปะศาสตร์ราชมงคล สุวรรณภูมิ. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565). หน้า 187 – 201.

วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง. (2562). **หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (4 ปี) ปรับปรุงพุทธศักราช 2562**. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

สมชาย รัตนทองคำ. (2554). **การวัดและประเมินผลทางการศึกษา**. เอกสารประกอบการสอน 475 788 การสอนทางกายภาพบำบัด ภาคต้นปีการศึกษา 2554. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ กฤช สินธนะกุล และจิรพันธุ์ ศรีสมพันธุ์. 2565. **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบสมรรถนะเชิงรุกบนสภาพแวดล้อมออนไลน์ เพื่อพัฒนานักศึกษาครูคอมพิวเตอร์ศึกษาแบบทีแพคของมหาวิทยาลัยรามคำแหง**. วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi ปีที่ 7ฉบับที่ 6 ประจำเดือนมิถุนายน2565. หน้า 390 – 408.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก**. บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด. กรุงเทพมหานคร.

อนุศร หงส์ขุนทด. (2564). **การศึกษาฐานสมรรถนะ**. ออนไลน์. https://krukob.com/web/news-14. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2564.

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี

THE APPLICATION OF THE FOUR PRINCIPLES OF SANGHAVATTHEU 4 IN SCHOOL ADMINISTRATION WITHIN THE PATHUMBENJA SCHOOL NETWORK UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PATHUM THANI.

สมพร แหลมอุดมทรัพย์[1],ระติกรณ์ นิยมะจันทร์[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร[1,2]
Somporn Laemaudomsup[1],Ratikorn Niyamjan[2]
Phranakhon Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : tom.pe2564@gmail.com

(Received : June 6, 2025; Edit : June 17, 2025; accepted : June 18, 2025)

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 223 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเคร็จซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามโดยมี ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .956 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม สูงสุด คือ การบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา รองลงมาคือ การบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา การบริหารโรงเรียนตามหลักทาน และค่าเฉลี่ยรวมน้อยที่สุดคือ การบริหารโรงเรียนสมานัตตตา 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามเพศและประสบการณ์ทำงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุโดยภาพรวม พบว่าการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียน สังคหวัตถุ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

Abstract

This independent study aimed 1) to study the school administration based on the 4 Social Objects of school administrators in the network of Pathum Bencha Sub-campus, Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office, and 2) to compare the school administration based on the 4 Social Objects of school administrators in the network of Pathum Bencha Sub-campus, Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office, classified by gender, age, and work experience. The sample group used in the research was 223 teachers in the network of schools in Pathum Bencha Sub-campus, Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office. The sample size was determined from the ready-made table of Kretsy and Morgan. The data collection instrument was a questionnaire with a reliability value of .956. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that 1) The application of the 4 Social Objects in the administration of schools in the network of Pathum Bencha Sub-campus, Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office was overall at a high level. The highest average was school administration based on the principle of Piyawaja, followed by school administration based on the principle of Atthachariya, school administration based on the principle of charity, and the lowest average was school administration based on Samanatta. 2) Compare school administration based on the principle of Sangkhawatthu 4 of school administrators in the Pathum Bencha Sub-Campus Network, under the Office of the Secondary Education Area, Pathum Thani, classified by gender, age, and work experience. Overall, there was no difference.

Keywords: school administration Sangkhawatthu 4 Office of the Secondary Education Area, Pathum

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาในหมวด 5 และการจัดการศึกษาในมาตรา 39 โดยให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารกับการจัดการศึกษา ทั้งวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และยังเปิดโอกาสให้บุคลากรภายในโรงเรียน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการ และบริหารการศึกษา จึงกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาและหาแนวทางในการจัดการและบริหารดังกล่าวสอดคล้องกับการปฏิรูปการเมืองและการปกครองซึ่งได้กระจายอำนาจไปให้ท้องถิ่น (เพ็ญศรี วายนนท์, 2554: 99)

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ด้านประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการใช้จ่าย เพื่อเน้นคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณกับการศึกษาซึ่งได้รับค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอื่น ๆ แต่การใช้จ่ายสำหรับพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาครูค่อนข้างมีน้อย การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกันและใช้ในการบริหารจัดการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการสนับสนุนการศึกษาเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐและปฏิรูประบบการเงินเพื่อการศึกษางบประมาณทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: จ)

ในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยเฉพาะการใช้หลักธรรมและหลักความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะหลังสังคหวัตุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน คือ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปัน ปิยวาจา การพูดจาด้วยความไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ อัตถจริยา ช่วยเหลือกัน สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การที่ผู้บริหารนำหลักการบริหารโดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 มาพัฒนาการบริหารงาน จะทำให้การทำงานสามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ชัดเจนและย่อมส่งผลต่อบุคลากรภายใน ในที่นี้คือ แรงจูงใจในการทำงานของครู

การบริหารสถานศึกษาในประเทศไทยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวให้เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงของโลก หลากหลายองค์กรต่างปรับทิศทางให้สอดคล้องกับแนวทางหลักของประเทศ รวมไปถึงการบริหารงานที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์สู่การบริหารสถานศึกษาเพื่อให้รองรับทิศทางหลักและสอดคล้องกับโลกปัจจุบันที่เน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่ทันสมัย แต่ก่อนอื่นจะไปถึงขั้นตอนการพัฒนานักเรียน สำหรับผู้บริหารนั้นการบริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมาซึ่งในโลกยุคปัจจุบันที่มีความหลากหลายของสภาพและปัญหาการบริหารงานของสถานที่อาจจะไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่าจะศึกษาการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาเกิดขึ้น ซึ่งใช้หลักธรรมควบคู่กับการบริหาร คือ หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วยโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี ที่มีทั้งหมด 5 โรงเรียนด้วยกัน

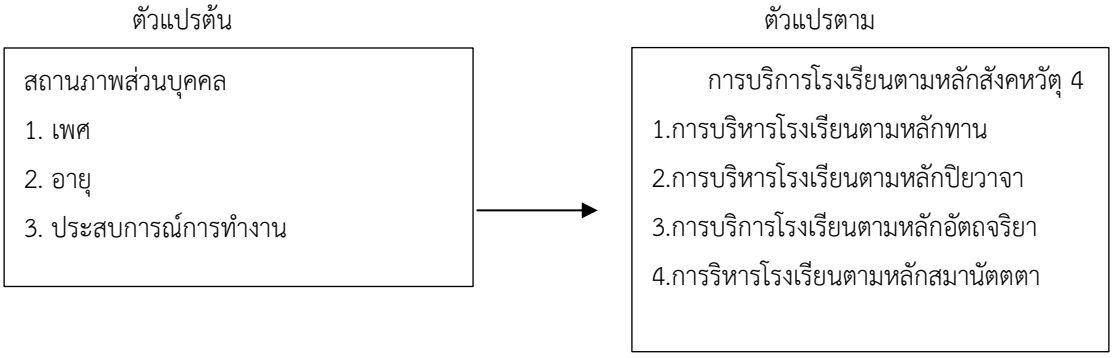
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียน ใน เครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

2.เพื่อเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียน ใน เครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 และได้ทำทำการสังเคราะห์จนได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ครูผู้สอนมี เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูในกลุ่มโรงเรียนปทุมเบญจา จำนวน 5 โรงเรียน ครูผู้สอนจำนวน 531 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คือ ครูผู้สอนโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 223 คน ผู้วิจัยได้ทำการเปิดตารางของเครจซี่ มอร์แกน Krejcie & Morgan ด้วยระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จากประชากร 531 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 223 คน

ตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้ แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับบ (Rating Scale) ตามวิธีการของ ลิเคริร์ด (Likert)

5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ค้นคว้า หนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สำหรับเก็บรวบรวมข้อมลูและกำหนดประเด็นหลักในการสร้างแบบสอบถามจากกรอบแนวคิดการ

2. จัดทำแบบสอบถามการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีนำมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณ

3. ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามข้อ 1 และ 2 ในเรื่องการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) และความถูกต้องของภาษาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index Of ltem Objective Congruence หรือ IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับ 1

5. นำแบสอบถามไปทดลองใช้ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ ไม่ใช้กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน และนำข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coeffcient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .956

6. จัดทำแบบสอบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่มีค่าคุณภาพตามเกณฑ์ดังกล่าวนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินเก็บข้อมูลจากครูโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 223 คน และได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ส่งแบบสอบบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 223 ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความ อนุเคราะห์

ไปยังกลุ่มตัวอย่าง

2. นำแบบสอบถามได้รับคืนมาจัดทำข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด

3. นำแบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1.วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์หาความถี่ และค่าร้อยละ

2.วิเคราะห์ระดับ การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่าย

สหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีโดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทั้งโดยภาพรวมรายด้านตามวิธีการของ ลิเคร์ด (Likert)แล้วนำไปเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ และแปลผล ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์วิเคราะห์การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการทดสอบที่

(t – test แบบ Independent Samples)

4. วิเคราะห์ วิเคราะห์การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามอายุและประสบการณ์ทำงาน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดี่ยว (F - test แบบ ANOVA)เมื่อพบความแตกต่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาร้อยละ

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	**117**	**52.5**
หญิง	**106**	**47.5**
รวม	**223**	**100.0**

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้เป็นครูโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี รวมทั้งสิ้น 223 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 117 คน คิดเป็น ร้อยละ 52.5 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 30 ปี	59	26.5
ตั้งแต่อายุ 31 - 40 ปี	104	46.6
ตั้งแต่อายุ 41 ปีขึ้นไป	60	26.9
รวม	**223**	**100**

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้เป็นครูโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี รวมทั้งสิ้น 223 คน คิดเป็นร้อยละ 100 พบว่า ส่วนมากมีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 46.6 รองลงมามีอายุ 41 ปีขึ้นไป มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 26.9 และมีอายุไม่เกิน 30 ปี คิดเป็นร้อยละ26.5

ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

ประสบการณ์ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 ปี	71	31.8
ตั้งแต่ 5 - 10 ปี	90	40.4
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	62	27.8
รวม	**223**	**100**

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้เป็นครูโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี รวมทั้งสิ้น 223 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประสบการทำงานของครูส่วนมากปฏิบัติงานในโรงเรียนระหว่าง 5 - 10 ปี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมาประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 และ ประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยของข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวม

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน	**n = 223**		**ระดับความคิดเห็น**	**อันดับที่**
	$\bar{X}$	S.D		
1. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน	4.44	.517	มาก	3
2. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา	4.50	.515	มาก	1
3. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา	4.50	.500	มาก	2
4. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา	4.43	.543	มาก	4
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.47**	**.519**	**มาก**	

จากตาราง 4 พบว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมพว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวม 4.47 เมื่อพิจารณรายข้อพบว่า ตามหลักปิยวาจา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวม 4.50 ตามหลักอัตถจริยา อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ตามหลักทาน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 และ ตามหลักสมานัตตตา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวม 4.43 ตามลำดับ

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีจำแนกตาม เพศ

(n=223)

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน	**เพศ**	$\bar{X}$	**S.D.**	**t**	**p-value**
1. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน	ชาย	4.39	.57	-1.27	.102
	หญิง	4.48	.44	-1.29	
2. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา	ชาย	4.44	.54	-1.67	.596
	หญิง	4.56	.47	-1.70	
3. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา	ชาย	4.47	.54	-.740	.291
	หญิง	4.56	.47	-.746	
4. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา	ชาย	4.42	.57	-.366	.704
	หญิง	4.45	.50	-.369	
รวม	ชาย	4.43	.52	-1.11	.132
	หญิง	4.50	.41	-1.12	

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม เพศ พบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลัก อัตถจริยา และ ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตาตามลำดับ

ตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม อายุ

(n=223)

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน	แหล่งความแปรปรวน	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**p-value**
1. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน	ระหว่างกลุ่ม	3.875	2	1.938	7.675	.001
	ภายในกลุ่ม	55.542	220	.252		
	รวม	59.417	222			
2. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา	ระหว่างกลุ่ม	.882	2	.441	1.668	.191
	ภายในกลุ่ม	58.173	220	.264		
	รวม	59.056	222			
3. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา	ระหว่างกลุ่ม	1.144	2	.572	2.313	.101
	ภายในกลุ่ม	54.383	220	.247		
	รวม	55.527	222			
4. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา	ระหว่างกล่ม	.593	2	.297	1.004	.368
	ภายในกลุ่ม	64.972	220	.295		
	รวม	65.566	222			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	1.262	2	.631		
	ภายในกลุ่ม	48.403	220	.220		
	รวม	4.665	222			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่า ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม อายุ พบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนโดยภาพรวมไม่ต่างกัน ได้แก่ ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน ตามลำดับ

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม ประสการณ์ทำงาน

(n=223)

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน	แหล่งความแปรปรวน	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**p-value**
1. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน	ระหว่างกลุ่ม	1.115	2	.557	2.103	.125
	ภายในกลุ่ม	58.302	220	.265		
	รวม	59.417	222			
2. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา	ระหว่างกลุ่ม	1.048	2	.524	1.988	.139
	ภายในกลุ่ม	58.007	220	.264		
	รวม	59.056	222			
3. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา	ระหว่างกลุ่ม	1.059	2	.530	2.140	120
	ภายในกลุ่ม	54.467	220	.248		

	รวม	55.527	222			
4. ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา	ระหว่างกลุ่ม	.459	2	.229	.775	4.62
	ภายในกลุ่ม	65.107	220	.296		
	รวม	65.566	222			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.878	2	.439	1.980	.140
	ภายในกลุ่ม	48.787	220	.222		
	รวม	49.665	222			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 7 พบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา และด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การนำหลัก การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การบริหารงานตามหลักสมานัตตตา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้เอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารโรงเรียนหลักธรรมในที่นี้คือ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ผู้บริหารโรงเรียนให้คำแนะนำด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน รวมถึงแนวทางการนิเทศและติดตามผล เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครู และ ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจของครู โดยดูแลสวัสดิการและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นธรรมและเท่าเทียม ปิยวาจา คือ คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน ผู้บริหารโรงเรียนใช้วาจาสุภาพ อ่อนโยน และไพเราะ ในการสื่อสารกับครู เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร อัตถจริยา คือ การช่วยเหลือ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความช่วยเหลือแก่ครูเมื่อประสบปัญหา ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมานัตตตาคือ ความเสมอต้นเสมอปลาย ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติต่อครูและบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียม ด้วยความเมตตาและเป็นกันเอง เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ดังนั้น สังคหวัตถุ 4เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ พระครูประภัศร์ธรรมมาภิรักษ์ (จันเขียด) (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.1 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลัก ปิยวาจา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนใช้วาจาสุภาพ อ่อนโยน และไพเราะ ในการสื่อสารกับครู เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนให้คำพูดให้กำลังใจและสนับสนุนครู ในการปฏิบัติงาน เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ผู้บริหารโรงเรียนใช้คำพูดเชิงบวกเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี กระตุ้นให้ครูเกิดความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม และสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้บริหารโรงเรียนสื่อสารนโยบายและแนวปฏิบัติของโรงเรียน ด้วยถ้อยคำที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และน่ารับฟัง เพื่อให้ครูสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัศร์ธรรมาภิรักษ์ (จันเขียด) (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ด้านการบริหาร

สถานศึกษาตามหลักปิยวาจา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

1.2 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างเต็มใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ให้การส่งเสริมและให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและบุคลากรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญธรรม เมียนแก้ว และคณะ (2567: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.3 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจของครู โดยดูแลสวัสดิการและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นธรรมและเท่าเทียม ทั้งนี้เพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ให้การให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจของครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สัมฤทธิ์ (ดิสสา) (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่องการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักทานอยู่ในระดับมาก

1.4 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีอัธยาศัยที่ดีและให้ความเคารพต่อบุคลากรทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีการเอาใจใส่ มีอัธยาศัยที่ดีและให้ความเคารพต่อบุคลากรทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กลมทิพย์ ยิ่งบุรุษ และคณะ (2567: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2. ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน ได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม เพศ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจเป็นเพราะครูทีมีเพศต่างกัน ต่างก็มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย ทาน คือการให้ ผู้บริหารมีความเสียสละแบ่งปัน ทั้งด้านความรู้ ด้านวิชาการ และแนวทางในการดำเนินชีวิต ปิยวาจา คือ คำพูดอ่อนหวาน ผู้บริหารสื่อสารด้วยถ้อยคำที่น่าฟัง เหมาะสมต่อสถานะของตน อัตถจริยา คือ การช่วยเหลือผู้อื่น ผู้บริหารให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน สมานัตตตา คือ ความเสมอต้นเสมอปลาย ผู้บริหารเป็นผู้มีความสม่ำเสมอและวางตัวเป็นกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ บุญธรรม เมียนแก้ว และคณะ (2567: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามเพศพบว่าไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตาม อายุ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้ อาจเป็นเพราะครูทีมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดี่ยวกัน แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้เคียงกันมาก จึงมองว่าการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปฏิบัติไปพร้อมกับการบริหารโรงเรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กลมทิพย์ ยิ่งบุรุษ และคณะ (2567: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามอายุ แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้ อาจเป็นเพราะครูทีมีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้บริหารโรงเรียนมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้บริหารในสถานศึกษา การปฏิบัติต่อครูและบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียม ด้วยความเมตตาและเป็นกันเอง เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ซึ่งสอดคลองกับงานวิจัยของ บุญธรรม เมียนแก้ว และคณะ (2567: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักทาน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น อย่างเหมาะสมและเท่าเทียม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นจากครูในด้านการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือ และจัดสรรอุปกรณ์เครื่องมืออย่างเหมาะสม

1.2 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักปิยวาจา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับกาลเทศะ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ควรส่งเสริมจัดอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารเชิงบริหารแก่ผู้บริหารโรงเรียน โดยเน้นการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ บริบท และบุคคล เช่น การให้กำลังใจครู การชี้แจงต่อผู้ปกครอง หรือการสื่อสารในที่ประชุม

1.3 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักอัตถจริยา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจแก่ครูและบุคลากรในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองในด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูและบุคลากร ในโรงเรียน

1.4 การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียน ด้านการบริหารโรงเรียนตามหลักสมานัตตตา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และรับฟังอย่างจริงใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาร่วมกันภายในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของครูและบุคลากร โดยเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบการประชุม กล่องแสดงความคิดเห็น หรือระบบออนไลน์ เพื่อให้ครูทุกคนรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรศึกษาการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารในระดับอื่น เช่น ระดับประถมศึกษา อุดมศึกษา หรือสถานศึกษานอกระบบ

1.2 ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบริหารสังคหวัตถุ 4 กับแนวทางการบริหาร ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การบริหารรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

กลมทิพย์ ยิ่งบุรุษ. และคณะ (2567). **การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 2.** วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. 14(22),13-14

บุญธรรม เมียนแก้ว. และคณะ (2567). **การบริหารงานสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช.** วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. 2(16),1-2

พระครูประภัศร์ธรรมาภิรักษ์. (จันเขียด). (2562). **การริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมุห์สัมฤทธิ์ ติสฺสานุตฺตโร. (ดิสสา). (2555). **การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เพ็ญศรี วายนนท์. (2564). **ประมวลคำจำกัดความของคำว่าการบริหารงานบุคคล.** กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO ENHANCE SOCIAL RESPONSIBILITY OF HIGH SCHOOL STUDENTS OMNOI SOPHONCHANUPATHAM SCHOOL SAMUT SAKHON PROVINCE

พระปลัดนฤนาท อติชาโต
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phrapalad Narunart Athichato Pumla
Buddhist College of Wisdom Sri Dvaravati Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail : narunart.pumla1119@gmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 3, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” พบว่า 1)นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับน่าพึงพอใจ โดยโรงเรียนได้จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เช่น กิจกรรมจิตอาสา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาทักษะชีวิต ทัศนคติเชิงบวก และมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา ทาน และอุเบกขา ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมของนักเรียนให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบต่อผู้อื่น และมีความเข้าใจบทบาทของตนในฐานะสมาชิกสังคม 3) แนวทางที่ส่งผลชัดเจน คือ การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกิจกรรมสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ทำให้นักเรียนแสดงออกถึงจิตสาธารณะ ความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม และตระหนักในคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การเสริมสร้าง, ความรับผิดชอบ, สังคมของนักเรียน, โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research article is a study of the approach of “Application of Buddhist principles to enhance social responsibility of high school students at Omnoi Sophonchanupatham School, Samut Sakhon Province”. It was found that 1) students have a satisfactory level of social responsibility. The school organized activities to enhance public awareness, such as volunteer activities, environmental conservation, and morality and ethics training. This resulted in students developing life skills, positive attitudes, and continuous participation. 2) The application of Buddhist principles, namely loving-kindness, compassion, generosity, and equanimity, helped shape students’ behavior to be generous, responsible for others, and understand their roles as members of society. 3) The approach that yielded clear results was the consistent integration of Buddhist principles into public activities, which enabled students to demonstrate public awareness, pride in their participation, and awareness of the value of creative coexistence in society.

Keywords: Buddhist principles, development, responsibility, student society, Omnoi Sophonchanupatham School, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่จะปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กนักเรียนเพื่อให้มีศีลธรรมอันดีงาม เป็นกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งในแต่ละสถาบันที่ทำหน้าที่ช่วยปลูกฝังเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน หรือสังคมโดยทั่วไป ล้วนแต่มีลักษณะและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น โรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กต่อจากครอบครัว จะมีวิธีการแตกต่างไปจากครอบครัวคือ โรงเรียนปลูกฝังจริยธรรม โดยมีหลักสูตร บทเรียน ที่แน่นอน วิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และการประเมินผลเป็นระบบ ในขณะที่ครอบครัวปลูกฝังและถ่ายทอดจริยธรรมโดยการให้การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งการลงโทษให้รางวัลแก่เด็ก แต่ในปัจจุบันก็ยังพบว่าเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากเด็กนักเรียน เช่น การทะเลาะวิวาท การลักขโมย การเสพยาเสพติด เป็นต้น อันแสดงให้เห็นว่าเด็กนักเรียนยังคงขาดศีลธรรมและจริยธรรม ในการดำเนินชีวิตอยู่มาก ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547)

ดังนั้นการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นใดอย่างมีความสุข (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547) หลักคิดเรื่องการศึกษาตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไปยังเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีว่า การมีบุคลิกภาพ มีความเป็นสุภาพบุรุษและมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองของชาวสยามในยุคนั้น ยิ่งกว่าการเป็นคนที่มีความรู้วิชาการ โดยขาดการมีบุคลิกภาพและคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548) ที่พึงประสงค์ของคนไทยประกอบด้วย 1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน 3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม 5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย 6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ 7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย 8. มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ 10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ 12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ดังปรากฏเด่นชัดของจริยธรรมในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมนับเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้นโดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสดาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ มาตรฐาน ส 1.เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือจากมาตรฐานทั้งสองประการของสาระที่ 1 ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ สำหรับสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือพุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือการบริหารจิตและเจริญปัญญาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือปฏิบัติตนและมีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือส่งผลถึงการพัฒนาตนพัฒนาชาติและโลกต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จริยธรรมในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยจัดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อนามาเป็นแนวทางการดาเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันและร่วมพัฒนาสังคมไทย เพื่อเป็นการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพ เพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนสามารถส่งผลให้นักเรียนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมุ่งตอบคำถามหลักของการวิจัยว่า การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมได้อย่างไร นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านใดบ้าง แนวทางใดที่สามารถส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในกลุ่มนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนา และการส่งเสริมคุณลักษณะของพลเมืองที่มีจิตสำนึกเพื่อสังคมอย่างแท้จริงในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

2) ขอบเขตด้านประชากร โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 รูป/คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาที่มหาลัยกำหนด

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้มีการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการในทุกมิติของการพัฒนานักเรียน ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างนักเรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ในโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติและคุณธรรมแก่เด็กนักเรียน

ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์มีแนวทางการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยมีการบูรณาการกิจกรรมหลากหลายที่ครอบคลุมมิติทั้งด้านจิตใจ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงบวกที่ยั่งยืน ดังนี้ กิจกรรมจิตอาสา นักเรียนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การเก็บขยะ หรือกิจกรรมเพื่อชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณธรรมด้านเมตตา การเสียสละ และการบริการเพื่อส่วนรวม กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การประหยัดพลังงาน และการรีไซเคิล ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า กิจกรรมทำงานร่วมกับชุมชน เช่น การจัดค่ายอาสาเพื่อการศึกษา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และโครงการพัฒนาชุมชน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหา และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งเข้าใจบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม การอบรมคุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนจัดอบรมโดยเน้นพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ เคารพสิทธิผู้อื่น มีวินัย และรู้จักรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองที่ดี โดยภาพรวม นักเรียนได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะชีวิต และบทบาทหน้าที่ในสังคมอย่างสมดุล ไม่เพียงแค่เรียนรู้วิชาการเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้คุณธรรมในการดำรงชีวิตได้จริง ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีจิตสาธารณะ โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์สามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนผ่านกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและหลากหลาย ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทั้งด้านพฤติกรรม คุณธรรม และทักษะชีวิต ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคมในอนาคต

2) เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนสามารถซึมซับและนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ เมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข) นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เห็นได้จากการสะท้อนผ่านกิจกรรมจิตอาสา เช่น การช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหา และการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะในชุมชน กรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) นักเรียนแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การเข้าร่วมค่ายอาสา การบริจาคสิ่งของแก่ผู้ด้อยโอกาส และการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทาน (การเสียสละ) นักเรียนได้เรียนรู้การเสียสละเวลา แรงกาย และความสะดวกสบายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่น การช่วยงานสาธารณะ การดูแลสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมโดยไม่หวังผลตอบแทน อุเบกขา (การวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา) นักเรียนฝึกฝนการควบคุมอารมณ์ ไม่ยึดติดกับอคติหรือความขัดแย้งในกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การอภิปรายกลุ่ม การแก้ปัญหาในสถานการณ์ความขัดแย้ง และการทำงานเป็นทีม ผลจากการประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ส่งผลให้นักเรียนพัฒนา คุณธรรม ทัศนคติ และจิตสำนึกต่อสังคม ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะ การแสดงออกถึง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมี ทัศนคติเชิงบวกต่อการช่วยเหลือสังคม การ รักษาสมดุลในจิตใจ ท่ามกลางแรงกดดันทางสังคมหรือสถานการณ์ชีวิต นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถนำหลักธรรมที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตนอกห้องเรียนได้จริง ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการฝังรากของพุทธธรรมในวิถีชีวิตและการคิดเชิงจริยธรรมของเยาวชน การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนานักเรียนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนมีจิตอาสา เสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพใน

อนาคต

3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ มีความเข้าใจในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม และสามารถแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมและทัศนคติของนักเรียน ดังนี้ การส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนจัดกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การทำความสะอาดวัดหรือโรงเรียน การระดมทุนช่วยผู้ประสบภัย ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตใจเสียสละ รู้จักแบ่งปัน และมีทัศนคติที่ดีต่อการช่วยเหลือผู้อื่น การสร้างความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมทางสังคม นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มักแสดงความภาคภูมิใจในบทบาทของตนเอง โดยรู้สึกว่าการกระทำของตนมีคุณค่าต่อสังคม เช่น การร่วมจัดโครงการส่งเสริมการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล หรือกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับสิทธิเด็ก การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ การนำหลักธรรม เช่น เมตตา ทาน และอุเบกขา ไปใช้ในสถานการณ์จริง ทำให้นักเรียนเข้าใจและฝึกฝนพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสังคม เช่น การอดทนรับฟังผู้อื่น การทำงานเป็นทีม และการรับมือกับความขัดแย้งอย่างมีสติ การฝึกบทบาทผู้นำและการทำงานร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การตัดสินใจ การสื่อสาร การวางแผน และความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์ที่ปรากฏ ได้แก่ การพัฒนาทัศนคติในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม การแสดงออกถึงความรับผิดชอบในรูปของการกระทำ เช่น การริเริ่มกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ การมีจิตสำนึกในบทบาทของตนเองในการร่วมพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการฝึกฝนคุณธรรมผ่านกิจกรรมจริง ช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เข้าใจบทบาทของตนในสังคม และพร้อมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้มีการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการในทุกมิติของการพัฒนานักเรียน ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างนักเรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ในโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติและคุณธรรมแก่เด็กนักเรียน เช่น กิจกรรมจิตอาสาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมและผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้การแบ่งปันและการให้บริการแก่ผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มุ่งส่งเสริมให้เด็ก ๆ เข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ซึ่งเป็นการปลูกฝังความรู้สึกถึงความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกับชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างนักเรียนกับสังคมรอบตัว โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส หรือการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในกลุ่มและการตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสังคม นอกจากนี้การอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนให้ความสำคัญ โดยเน้นให้เด็กนักเรียนมีการพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การซื่อสัตย์สุจริต และการเป็นคนดีในสังคม ซึ่งช่วยให้เด็กนักเรียนมีความเข้าใจถึงสิ่งที่ถูกต้องและผิด ชอบต่องานที่ทำ การอบรมเหล่านี้เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการเติบโตไปเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ดังที่นักเรียนจึงได้รับการปลูกฝังทั้งด้านความรู้ บทบาทหน้าที่ในสังคม และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

พวกเขาไม่เพียงแต่ได้เรียนรู้วิชาการ แต่ยังได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในสังคม ดังนั้นการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์เป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและมีความสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้พร้อมที่จะเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรมและทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพนั้นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง (บุญญาพร นามวงษ์ และคณะ,2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคม” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคม การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาระดับและเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองที่มี ความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคมผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงล าดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการรับรู้ข่าวสาร 2) ผลการเปรียบเทียบ ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบจำแนกตามเพศ และอายุ พบว่าแตกต่างกัน และจำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา และผลการเรียน พบว่าไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีดังนี้ ด้านสังคม มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเคารพหลักความเสมอภาค กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ด้านเศรษฐกิจ พึ่งตนเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเมืองการปกครอง ควรจัดกิจกรรมที่กำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนกิจกรรม ของสภานักเรียน และด้านการรับรู้ข่าวสารเลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์

2) การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการประยุกต์หลักพุทธธรรมในกิจกรรมของโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้นักเรียนซึมซับและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญ เช่น เมตตา กรุณา การเสียสละ (ทาน) และอุเบกขา ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังถูกนำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การช่วยเหลือสังคม การดูแลสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ในทางปฏิบัติ เพราะว่าความเมตตาและกรุณาเป็นการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีความเมตตาต่อผู้อื่น มีความรู้สึกห่วงใยและเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น โดยสามารถแสดงออกได้ทั้งในกิจกรรมจิตอาสาและการช่วยเหลือคนในชุมชน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กนักเรียนเห็นความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือและการแบ่งปันกับผู้อื่น โดยมีเสียสละ (ทาน) ก็ถูกนำมาปฏิบัติจริงผ่านการทำกิจกรรมที่ไม่หวังผลตอบแทน เช่น การร่วมกันทำงานเพื่อสังคม หรือการร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเสียสละทั้งในด้านเวลาและพลังงานในการทำสิ่งดี ๆ เพื่อส่วนรวม โดยไม่คาดหวังผลประโยชน์ส่วนตัว ตามหลักธรรมที่สำคัญคืออุเบกขา ซึ่งหมายถึงการรักษาความสงบในใจ ไม่ยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ปล่อยให้ความเครียดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตมาทำให้เกิดความทุกข์ หรือส่งผลเสียต่อการตัดสินใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น หลักการนี้ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันในทีม การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการรับมือกับความท้าทายในชีวิตประจำวัน ผลของการประยุกต์หลักพุทธธรรมเหล่านี้คือการพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรมอย่างยั่งยืน โดยไม่เพียงแต่พวกเขาเรียนรู้ทฤษฎีจากหลักธรรมที่สอนในโรงเรียน แต่ยังสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นธรรมชาติ การมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม การให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้อื่น และการรักษาความสงบในใจ ส่งผลให้พวกเขาเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมได้ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันจึงไม่ใช่แค่การเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ฝังลึกลงไปในวิถีชีวิตของนักเรียน ซึ่งช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จนนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมในตัวนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสุทิน ราชวัฒน์ ,2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด” วัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 2.เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 3.เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและภาคสนามผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ ชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เผชิญกับปัญหาหลายด้านที่เกิดจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความปลอดภัยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชนมีทั้งความสุขและความทุกข์ที่แตกต่างกันไปในหลายมิติ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ

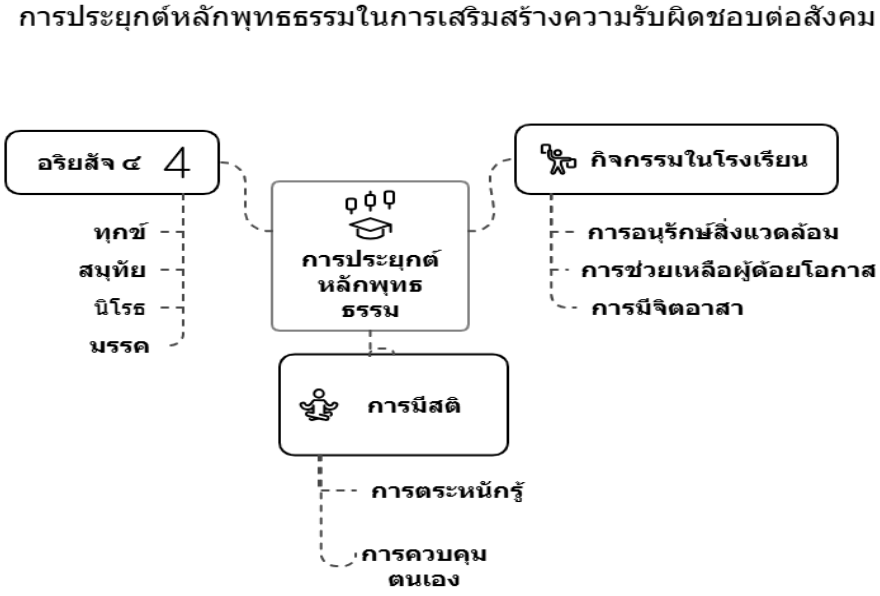
ของชุมชน หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะและความสามัคคีของชุมชน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสร้างความสามัคคีในสังคม ผ่านแนวทางดังต่อไปนี้ 1) ทาน (การให้) หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในด้านวัตถุสิ่งของและการแบ่งปันความรู้ การเสียสละเพื่อส่วนรวม เช่น การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนในชุมชน หรือการให้ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 2.ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) หมายถึง การใช้คำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน มีเหตุผล และสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจและความปรองดองในสังคม ลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในชุมชน 3) อัตถจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์) หมายถึง การขวนขวายช่วยเหลือสังคม การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน 4) สมานัตตา (การวางตนให้เสมอภาคและเสมอต้นเสมอปลาย) หมายถึง การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่แบ่งแยกชนชั้น หรือเลือกปฏิบัติ ซึ่งช่วยส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน การนำหลัก สังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนบ้านหนองบัวสามารถช่วยส่งเสริมความสามัคคี ลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

3) แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่านักเรียนในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์มีความเข้าใจในบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม และมีความตระหนักในการร่วมพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เพียงแต่ช่วยให้พวกเขาได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่ยังเป็นการปลูกฝังให้พวกเขาตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน ในกิจกรรมที่สำคัญคือการจัดกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน ซึ่งนักเรียนมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนและผู้คนที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน สิ่งนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่มีความทุกข์ยาก และทำให้พวกเขาเห็นคุณค่าในการมีส่วนร่วมเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในบทบาทของนักเรียนในฐานะสมาชิกของสังคมคือการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมสิทธิของเด็ก หรือการช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์วิกฤต ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความรู้สึกภาคภูมิใจให้กับนักเรียนในการได้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ยังช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและทำให้พวกเขาเข้าใจถึงการมีบทบาทในกระบวนการพัฒนาสังคมในภาพรวม ดังที่นักเรียนในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์หลายคนแสดงออกถึงความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของโรงเรียนในการปลูกฝังจิตสำนึกที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณค่า นักเรียนไม่เพียงแต่เรียนรู้ทฤษฎี แต่ได้ประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติซึ่งทำให้พวกเขามีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายทางสังคมในอนาคต และสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่นักเรียนสามารถแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีคุณค่าและเป็นการเตรียมความพร้อมในการเป็นสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นายภาณุมาศ หอมบุญยงค์,2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะทาง สังคมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 4) ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัด สมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีทักษะทางสังคมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาด้านเพศ ผลการเรียนเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับต่อวัน สถานภาพสมรสของบิดามารดา การอยู่อาศัย รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่างกัน มีทักษะทางสังคมไม่แตกต่างกัน 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยภายในตนเอง ปัจจัยจากโรงเรียน ปัจจัยจากครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม มี

ประสิทธิภาพในการทำนายทักษะทางสังคมได้ร้อยละ 65.40 4. แนวทางพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมตามบทบาทของบุคคลทั้ง 5 กลุ่ม ประกอบไปด้วย บทบาทของนักเรียนหรือปัจจัยภายในตนเอง นักเรียนต้องมีความพึงพอใจในการพัฒนาตนเองและต้องตั้งเป้าหมายในชีวิตและเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาทักษะทางสังคม บทบาทของครอบครัวและผู้ปกครอง ทำได้โดยการอบรมสั่งสอนหรือการให้คำแนะนำโดยตรง เป็นแบบอย่างที่ดีและเปิดโอกาสให้เด็กได้ออกไปเรียนรู้พัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะชีวิตตนเองในด้านอื่น ๆ บทบาทของครูและโรงเรียน ควรมีการจัดการเรียนการสอนปกติ สอนความรู้ควบคู่กับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่าน คิดวิเคราะห์ รวมถึงสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัย การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในแผนภาพ ดังนี้

แผ่นภาพที่ 1 การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากภาพสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในหมู่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสังคม การวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจในความรับผิดชอบต่อสังคมไม่เพียงแค่ในเชิงกฎหมายหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อส่วนรวมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือการบริจาคทรัพยากรให้แก่ผู้ยากไร้

กระบวนการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วม เช่น การปลูกต้นไม้ รณรงค์ลดใช้พลาสติก และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงปัญหาของสังคมและชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ กิจกรรมเหล่านี้ยังส่งเสริมทักษะสำคัญ เช่น การสื่อสาร การวางแผน การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้

อีกประเด็นสำคัญคือบทบาทของหลักพุทธธรรม เช่น การมีสติ การกรุณา และการเสียสละ ซึ่งมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบในหมู่นักเรียน ครูและผู้บริหารยังทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่สำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางศีลธรรมไปสู่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

จากผลการศึกษาเหล่านี้สามารถสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสมสามารถเสริมสร้างเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสาธารณะ และพร้อมจะร่วมมือกับสังคมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามอย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาหลักสูตรในการเรียนของโรงเรียนที่สอดแทรกการส่งเสริมต่อการรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักเรียน โดยปลูกฝังตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนที่ช่วยพัฒนาขัดเกลาจิตใจให้นักเรียนได้เรียนรู้เช่น ชุมชนปลอดสารเสพติดเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนต้นแบบ

1.3 การประเมินผล ติดตามกิจกรรมตามแบบแผนที่วางไว้เพื่อนำผลมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อที่จะส่งเสริมให้เด็กรุ่นต่อไปเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสังคมได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเพิ่มเติม ควรศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา อาชีวศึกษา หรืออุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ของแต่ละช่วงวัย ศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากจังหวัดสมุทรสาคร เช่น เปรียบเทียบบริบทของโรงเรียนในเมืองกับชนบท เพื่อดูความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2 การเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ศึกษาแนวทางการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม นำมาวิเคราะห์ แนวทางที่สามารถนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ค่ายพัฒนาคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับชุมชน การศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมาย ควรศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทยและสิทธิขอเยาวชนเพื่อเข้าใจข้อกำหนดและข้อจำกัดที่บังคับในพื้นที่นี้

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1. การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โรงเรียนควร จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ในการปลูกฝังหลักพุทธธรรม เช่น การจัดเวิร์กชอปสำหรับผู้ปกครอง หรือโครงการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนและครอบครัว ควร

3.2. ศึกษาการสร้างแรงจูงใจในการส่งเสริมนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสร้างขวัญกำลังใจต่อคนทำดี ควรมี รางวัลหรือเกียรติบัตร สำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมดีเด่นด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ใช้ การเล่าเรื่อง (Storytelling) และกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เห็นตัวอย่างของบุคคลที่นำหลักพุทธธรรมไปใช้และประสบความสำเร็จในชีวิต

3.3. ศึกษาการอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโรงเรียนควรมี นโยบายสนับสนุนการเป็นองค์กรคุณธรรม เช่น การกำหนดค่านิยมองค์กรที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม และการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมในระดับองค์กร ส่งเสริมให้ครู นักเรียนและบุคลากร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผ่านพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาวินัย การมีความเมตตาต่อผู้อื่น และการมีจิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

บุญญาพร นามวงษ์. (2565). **ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคม.** วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 16(1), มกราคม–เมษายน.

พระสุทิน ราชวัฒน์. (2562). **“การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด.”** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาณุมาศ หอมบุญยงค์. (2562). **“แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม.”** วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). **รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี.** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์. องค์การค้าคุรุสภา.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำตามมาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL)

THE DEVELOPMENT OF READING AND WRITING SKILLS IN WORD SPELLING RULES AMONG GRADE 2 STUDENTS USING ACTIVITY-BASED (ACTIVITY-BASED LEARNING: ABL)

จุฬารักษ์ หนุนกระโทก[1],พิชญาวี ทองกลาง[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Jurarak Nunkrathok[1] and Phitchayawee Thongklang[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : whiteword0848351971@gmail.com[1], phitchayawee@gmail.com[2]

(Received : June 17, 2025; Edit : June 24, 2025; accepted : June 25, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 2 จำนวน 12 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบฝึกทักษะ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการทดสอบค่าที (t-test for dependent group)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) ค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 15.83 คิดเป็นร้อยละ 52.78 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน 27.33 คิดเป็นร้อยละ 91.11 มีความก้าวหน้าเฉลี่ย 11.50 คิดเป็นร้อยละ 38.33 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 27.33 คิดเป็นร้อยละ 91.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน, มาตราตัวสะกด, ทักษะการอ่านและการเขียน

Abstract

The purpose of this research was to 1) study academic achievement in the Spelling Section of Grade 2 Students using activity-based learning management, 2) The objectives were to compare academic achievement after learning management against the 80% criterion, and 3) study students' satisfaction with learning management approach.

The sample concisted of 12 Grade 2 students from Ban Muang Phlappla School, under the Nakhon Ratchasima Area Office, District 2. The research tools included: 1) management plan, 2) a skills practice, 3) an achievement test, and 4) a satisfaction questionnaire. The data were analyzed to determine the percentage, mean, standard deviation, and T-Value.

The results of the study showed that: 1) The academic achievement of Grade 2 students who used activity-based learning management had an average pre-test score was 15.83, representing 52.78% before the intervention and the average post-test score was 27.33, representing 91.11% after the intervention, The learners showed an average progress of 11.50 points, accounting for 38.33%. 2) Academic achievement average post-test score was 27.33, representing 91.11% after the intervention was statistically higher than before at the level .05 level and exceeded the threshold of 80%, also with statistical significance at the .05 level, 3) Students' satisfaction with the learning management was at a high level. with an average score of 4.46 and a standard deviation of 0.83, in accordance with the research hypothesis.

Keywords : Activity-based learning, spelling section, reading and writing skills

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปประเทศไทย โดยประกาศยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) นำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อเตรียมประชากรสู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหา รู้เท่าทันสื่อ ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นพลเมืองดี รู้สิทธิหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสร้างทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 : 30) นอกจากการเรียนรู้เนื้อหา องค์ความรู้แล้ว ทักษะการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะทักษะการสื่อสาร “การอ่านออก เขียนได้” นับเป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นทักษะเพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม โดยคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาเสนอให้เปลี่ยนหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาเป็นเน้นสมรรถนะหรือความสามารถ จึงได้กำหนดให้ครูไทยทั่วประเทศเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning Model) ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้เยาวชนมีความพร้อมสามารถก้าวเข้าสู่โลกได้อย่างมั่นคง และเป็นบุคคลที่เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563 : 7)

ในขณะเดียวกันประเทศไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้การจัดการสอนของสถานศึกษาทั่วประเทศต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสถานการณ์ แม้จะมีการวางแผนเตรียมความพร้อม แต่ในทางปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันนั้น ทำให้ผู้เรียนส่วนหนึ่งต้องประสบกับปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) หรือการเสียโอกาสในการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 พบว่าเป็นช่วงชั้นที่มีปัญหาภาวะถดถอยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.20 เมื่อเทียบกับระดับชั้นอื่นของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อุดม วงษ์สิงห์, 2565 : 1)

การดำเนินการตามนโยบายกำกับติดตามนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และนักเรียนที่อ่านไม่คล่องเขียน ไม่คล่องในภาพรวมระดับโรงเรียน พบว่า ร้อยละของนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา จากผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พ.ศ. 2563-2565 นั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้น แสดงถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้านการอ่านและการเขียนสำหรับนักเรียนควรได้รับการพัฒนา เพื่อจะยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนให้สูงขึ้น (กลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา, 2565 : 10)

ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งครอบคลุมการสอนหลากหลายวิธี ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าการสอนแบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) สามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการอ่านและการเขียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนซึมซับความรู้ ความเข้าใจผ่านการทำกิจกรรม โดยนำกิจกรรมเป็นที่ตั้ง เพื่อฝึกหรือพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด ช่วยให้ผู้เรียนกล้าลงมือปฏิบัติ กล้าคิด กล้าแสดงออก สามารถค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ เพ็ญนภา ตลับกลาง (2562 : 99-104) ที่ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนกิจกรรมเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดเขียนเขต พบว่าผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนกิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่าการนำกิจกรรมที่มีความน่าสนใจและหลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ช่วยพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาทักษะภาษาไทย โดยเฉพาะด้านคำศัพท์ การอ่าน และการเขียน ให้มีประสิทธิภาพจึงสามารถประยุกต์แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานมาใช้ได้เช่นกัน

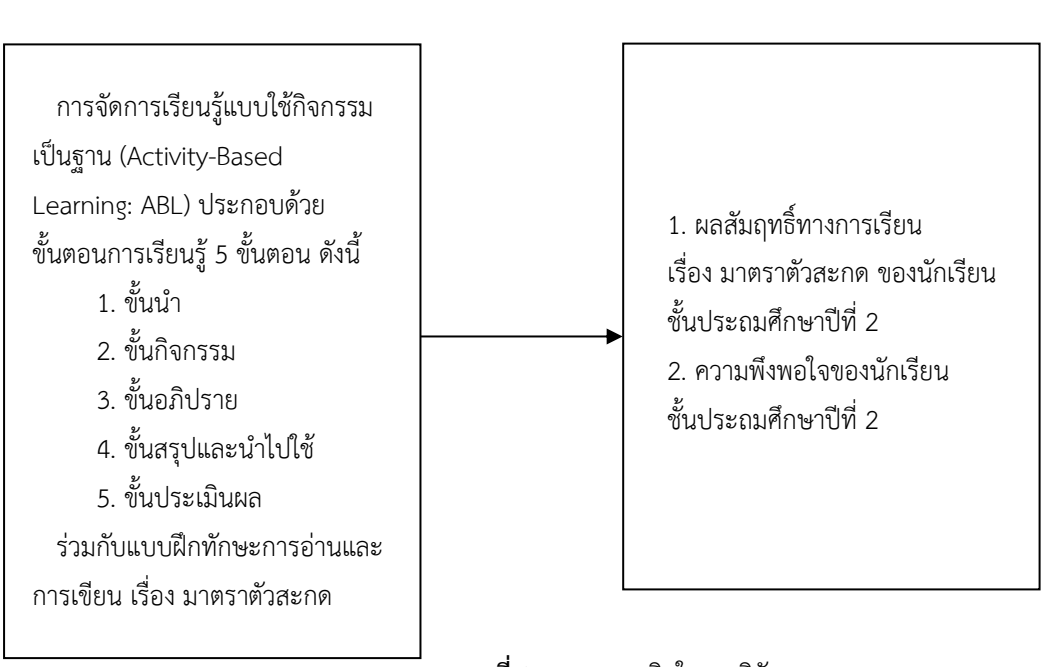
ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษางานวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำตามมาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา ตำบลเมืองพลับพลา อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์และเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านและการเขียนคำตามมาตราตัวสะกดที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) รวมถึงศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ทำให้นักเรียนพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนที่ถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามเป้าหมายของการศึกษาในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL)
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด หลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กับเกณฑ์ร้อยละ 80
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) ตามแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2545 : 12) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย เรื่อง มาตราตัวสะกดที่สูงขึ้นได้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาห้วยแถลง 4 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 12 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านกระทุ่มแท่น โรงเรียนรักชาติประชาบำรุง โรงเรียนบ้านตะแกรง โรงเรียนบ้านหนองนกเขา โรงเรียนบ้านหนองสาย โรงเรียนบ้านหลุ่งตะเคียน โรงเรียนบ้านโนนทอง โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา โรงเรียนบ้านท่าลี่ โรงเรียนบ้านโนนสำราญ โรงเรียนบ้านหนองชุมแสง และโรงเรียนบ้านสระแก้ว จำนวน 132 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาห้วยแถลง 4 ตำบลเมืองพลับพลา อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 12 คน โดยได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น

การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL)

2. ตัวแปรตาม

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.2 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กง

1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กม

1.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่เกย

1.4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่เกอว

1.5 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กก

1.6 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กด

1.7 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กน

1.8 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กบ

2. แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 ชุด

2.1 แบบฝึกทักษะชุดที่ 1 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กง

2.2 แบบฝึกทักษะชุดที่ 2 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กม

2.3 แบบฝึกทักษะชุดที่ 3 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่เกย

2.4 แบบฝึกทักษะชุดที่ 4 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่เกอว

2.5 แบบฝึกทักษะชุดที่ 5 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กก

2.6 แบบฝึกทักษะชุดที่ 6 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กด

2.7 แบบฝึกทักษะชุดที่ 7 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กน

2.8 แบบฝึกทักษะชุดที่ 8 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่กบ

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ 1 ฉบับ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มาตราตัวสะกด โดยการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121) จำนวน 20 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างและการคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) เรื่องมาตราตัวสะกด ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นฐาน พุทธศักราช 2551 เกี่ยวกับหลักการ จุดม่งหมาย สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้และตรงกับ มาตรฐานการเรียน ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.4 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) ตามแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2545 : 12) จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อเสนอหรือคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผนไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย จำนวน 3 คน ตรวจพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ 6 ด้าน ได้แก่ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล โดยประเมินค่าความเหมาะสม 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121) จำนวน 20 ข้อ ดังนี้

ระดับความเหมาะสม 5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับความเหมาะสม 4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับความเหมาะสม 3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับความเหมาะสม 2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับความเหมาะสม 1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าคะแนนการประเมิน ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.62 ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 4.71 และผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 4.96 รวมเฉลี่ย 4.76 โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทุกแผนมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป แผนการจัดการเรียนรู้จึงมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้ทดลอง

1.7 ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 11 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

1.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทดลองแล้วมาปรับปรุงแก้ไข ไปจัดพิมพ์เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. การสร้างและหาคุณภาพแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างแบบฝึกทักษะ และการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

2.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.3 ศึกษาทฤษฎี หลักการ กระบวนการเรียนการสอนอ่านและการเขียนคำที่ถูกต้องเหมาะสม

2.4 ศึกษาคู่มือครู หนังสือเรียน และตำราอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อกำหนดเนื้อหาลงในแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน

2.5 ออกแบบแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 ชุด โดยวางโครงเรื่องเพื่อกำหนดแนวทาง และเรียบเรียงข้อมูล เช่น เรียงลำดับหัวข้อ เรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก และกำหนดกิจกรรมภายในเล่ม

2.6 จัดทำแบบฝึกทักษะ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้เป็นการผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการวางแผนและออกแบบ ประกอบด้วยขั้นตอนการนำแบบฝึกเสริมทักษะไปใช้ในการเรียนการสอน จำนวน 8 ชุด

2.7 นำแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อเสนอหรือคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.8 นำแบบฝึกทักษะที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจพิจารณาความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคำแนะนำการใช้แบบฝึก ด้านเนื้อหา ด้านแบบฝึก ด้านภาษา และด้านรูปลักษณ์ โดยประเมินค่าความเหมาะสม 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121)

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าคะแนนการประเมิน ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละคนที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.59 ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 5.00 และผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 4.81 รวมเฉลี่ย 4.80 โดยแบบฝึกทุกชุดมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป แบบฝึกจึงมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้ทดลอง

2.9 นำแบบฝึกเสริมทักษะมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

2.10 นำแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านและการเขียน เรื่องมาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขและมีความถูกต้องแล้วพิมพ์เป็นต้นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองสอนจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

3. การสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด ก่อนเรียนและ หลังเรียน ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระการเรียนรู้ มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัดสาระการอ่านและหลักการใช้ภาษา เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

3.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อนำมาคัดเลือกใช้ในการทดลองฉบับละ 30 ข้อ

3.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อเสนอหรือคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนภาษาไทยและการวัดและประเมินผล จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งมีเกณฑ์ ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับสิ่งที่วัด
ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับสิ่งที่วัด
ให้คะแนน -1 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดได้ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่วัด

3.5 บันทึกผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 เป็นข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาที่ใช้ได้

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าคะแนนการประเมิน ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.94 ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 0.96 และผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 0.90 รวมเฉลี่ย 0.93 โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67 และ 1.00 แบบทดสอบทุกข้อจึงมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้ทดลอง

3.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา อำเภอ ห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 11 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

3.7 ตรวจให้คะแนนจากกระดาษคำตอบของนักเรียน โดยข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกิน 1 ตัวเลือกให้ 0 คะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากการตรวจผลสอบมาวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบ

3.8 วิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด เป็นรายข้อเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ

3.9 คัดเลือกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด ให้เหลือ 30 ข้อ โดยเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ในช่วงตั้งแต่ 0.20-0.80 เป็นข้อสอบที่มีความยากอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ โดยใช้ดัชนีวัดค่าความยากง่าย ดังนี้

0.81-1.00 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ง่ายมาก ไม่ควรใช้หรือปรับปรุง
0.61-0.80 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย แต่ใช้ได้
0.41-0.60 หมายถึง เป็นข้อสอบความยากปานกลางเป็นข้อสอบที่ดีมาก
0.21-0.40 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก แต่ใช้ได้
0.00-0.20 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ยากมาก ไม่ควรใช้หรือปรับปรุง

ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ในช่วงตั้งแต่ 0.20-1.00 ขึ้นไป เป็นเกณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยใช้ดัชนีวัดค่าอำนาจจำแนก ดังนี้

ค่า r ตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนก ดีมาก
ค่า r ตั้งแต่ 0.30-0.39 แสดงว่า ข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนก ดีพอสมควร
ค่า r ตั้งแต่ 0.20-0.29 แสดงว่า ข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนก พอใช้ได้อาจต้องปรับปรุง
ค่า r ต่ำกว่า 0.19 แสดงว่า ข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนก ไม่ดีต้องปรับปรุง

3.10 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 88-89) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88

3.11 นำข้อสอบที่คัดเลือกแล้ว 30 ข้อ มาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.12 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด ที่มีประสิทธิภาพมาจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ฉบับละ 30 ข้อ เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การสร้างและหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มาตราตัวสะกด โดยการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการสร้างแบบสอบถาม และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง

4.2 สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตรประเมินค่า Rating Scale 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert) จำนวน 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ โดยกำหนดค่าความพึงพอใจ 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121) ดังนี้

คะแนน ระดับคุณภาพ 5 มีคุณภาพมากที่สุด

คะแนน ระดับคุณภาพ 4 มีคุณภาพมาก

คะแนน ระดับคุณภาพ 3 มีคุณภาพปานกลาง

คะแนน ระดับคุณภาพ 2 มีคุณภาพน้อย

คะแนน ระดับคุณภาพ 1 มีคุณภาพน้อยที่สุด

4.3 นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในการตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำแบบสอบถามความคิดเห็นมาปรับปรุงแก้ไข

4.4 นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย ด้านวิธีสอน และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งมีเกณฑ์ ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่ระบุไว้

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่ระบุไว้

ให้คะแนน -1 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่ระบุไว้

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าคะแนนการประเมิน ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 1.00 ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 1.00 และผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 0.95 รวมเฉลี่ย 0.98 โดยแบบสอบถามความพึงพอใจทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67 และ 1.00 ข้อคำถามทุกข้อจึงมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้ทดลอง

4.5 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้ถูกต้องสมบูรณ์

4.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทดลองใช้เครื่องมือ โดยใช้โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาห้วยแถลง 4 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

2. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด จำนวน 30 ข้อ รวม 30 คะแนน โดยใช้เวลา 40 นาที

3. ดำเนินการทดลอง ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง ร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 ชุด กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามลำดับแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผน ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ตามแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2545, น. 12) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นนำ

ผู้สอนเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียน โดยทบทวนความรู้เดิม กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจโดยสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นกิจกรรม

ผู้สอนจัดเตรียมกิจกรรม ให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือทำกิจกรรมที่เตรียมไว้

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอภิปราย

ผู้เรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยสะท้อนความคิด ความรู้สึก และความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสรุปและนำไปใช้

ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เข้าเรียนนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติและใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นประเมินผล

ผู้สอนประเมินผลว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

4. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) เรื่องมาตราตัวสะกด จำนวน 8 แผน เสร็จสิ้น ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมาตราตัวสะกด จำนวน 30 ข้อ รวม 30 คะแนน โดยใช้เวลา 40 นาที

5. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

6. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 ชุด มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ

7. นักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มาตราตัวสะกด โดยการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) จำนวน 20 ข้อ

8. นำผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มาตราตัวสะกด โดยการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลแล้ว จึงได้นำผลมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่อง มาตราตัวสะกด จำนวน 8 ชุด มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มาทดสอบการแจกแจง พบว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ จึงสามารถใช้สถิติพาราเมตริกซ์ (Parametric Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

3. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มาเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent group) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นำผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มาตราตัวสะกด โดยการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL)

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL)

สภาพการณ์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	12	30	15.83	4.51	11.05*	.000
หลังเรียน	12	30	27.33	2.02		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนเฉลี่ย 15.83 ($\bar{X}$ = 15.83) คิดเป็นร้อยละ 52.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.51 (S.D. = 4.51) และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ย 27.33 ($\bar{X}$ = 27.33) คิดเป็นร้อยละ 91.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.02 (S.D. = 2.02) ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 11.50 (t = 11.05) ดังนั้นสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .000) แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน 5 ขั้นตอน ตามแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2545, น. 12) ช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีผลต่อการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำตามมาตราตัวสะกด ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด หลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กับเกณฑ์ร้อยละ 80

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด หลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรม เป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กับเกณฑ์ร้อยละ 80

สภาพการณ์	N	คะแนนเต็ม	คะแนนเต็มร้อยละ 80	$\bar{X}$	S.D.	t	p
หลังเรียน	12	30	24	27.33	2.02	5.73*	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) กับเกณฑ์ร้อยละ 80 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 27.33 ($\bar{X}$ = 27.33) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 91.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.02 (S.D. = 2.02) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 (t = 5.73) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .000) สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจ สามารถกระตุ้นความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจนทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดได้

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL)

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL)

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้				
1	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.67	0.49	มากที่สุด
2	ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.58	0.67	มากที่สุด
3	ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	4.25	0.87	มาก
4	เปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	4.67	0.65	มากที่สุด
5	ทำให้นักเรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย	4.58	0.79	มากที่สุด
	เฉลี่ย	4.55	0.69	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้				
1	มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.50	1.17	มากที่สุด
2	ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด	4.50	0.67	มากที่สุด
3	ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ	4.58	0.67	มากที่สุด
4	ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าตอบ	4.25	1.14	มาก
5	ทำให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น	3.92	1.31	มาก
6	ทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น	4.58	0.67	มากที่สุด
7	ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน	4.00	1.41	มาก
	เฉลี่ย	4.33	1.01	มาก
ข้อที่	**รายการประเมิน**	$\bar{X}$	**S.D.**	**ความหมาย**
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
1	ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	4.50	0.67	มากที่สุด
2	ทำให้จำเนื้อหาได้นาน	4.67	0.49	มากที่สุด
3	ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง	4.58	0.79	มากที่สุด
4	ทำให้นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่น ๆ	4.58	0.67	มากที่สุด
5	ทำให้นักเรียนพัฒนาการคิด	4.33	0.98	มาก
6	ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจ	4.33	0.65	มาก
7	ทำให้เข้าใจและรู้จักเพื่อนมากขึ้น	4.67	0.78	มากที่สุด
8	ทำให้ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.42	1.00	มาก
	เฉลี่ย	4.51	0.75	มากที่สุด
	รวม	89.16	16.54	-
	เฉลี่ย	4.46	0.83	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.46, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนในการประเมินด้านบรรยากาศในการเรียนรู้มีค่าสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.69) เพราะการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนในการประเมินด้านประโยชน์ที่ได้รับมีความพึงพอใจรองลงมา ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.75) เพราะการเรียนรู้ทำให้จำเนื้อหาได้นาน ทำให้เข้าใจและรู้จักเพื่อนมากขึ้น และค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนในการประเมินด้านการจัดการเรียนรู้มีความพึงพอใจน้อยที่สุด ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 1.01) เพราะทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้นและส่งเสริมการคิดและการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามความพึงพอใจของผู้เรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จึงแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนพึงพอใจให้นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) พบว่า การเรียนรู้ที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจ สามารถกระตุ้นความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ โดยนักเรียนสามารถเรียนรู้บทเรียนผ่านการออกแบบกิจกรรมตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ (ทิศนา แขมมณี,2545 : 12) ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นอภิปราย ขั้นสรุปและนำไปใช้ และขั้นประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ ผู้เรียนจึงมีความคงทนในการจดจำข้อมูล อีกทั้งยังนำเนื้อหาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริงได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ(ปิยะนุช แจ่มหม้อ,2563) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning) เสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กรรณิการ์ ทองรุ่ง, พรภิรมย์ หลงทรัพย์, รสริน เจิมไธสง และประนอม พันธ์ไสว,2565) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความ วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความ วิชาภาษาไทย ที่จัดการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า การจัดกิจกรรมมีกระบวนการวัดและประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคนอย่างต่อเนื่อง โดยทำการทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้ก่อนการจัดการเรียนรู้ นำไปสู่การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ของนักเรียนให้สูงขึ้น และทำการทดสอบหลังเรียนเมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล นำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนเป็นลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศรีสุภา วรคามิน,2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในรายวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเฉลี่ย 15.68 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภัทรนันท์ หยกมณี,2565) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่มีต่อความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมเป็นฐาน มีความสามารถหลังเรียนเฉลี่ย 32.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.82 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning : ABL) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวิจัยของ (ปิยะนุช แจ่มหม้อ,2563) ได้

ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning) เสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนมีความ พึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กรรณิการ์ ทองรุ่ง, พรภิรมย์ หลงทรัพย์, รสริน เจิมไธสง และประนอม พันธ์ไสว ,2565) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความ วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning) อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เรียน

1.2 แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เรื่องมาตราตัวสะกดคำ ซึ่งใช้เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนการสอนนั้น ควรให้ผู้เรียนได้ใช้ในช่วงเวลาที่มีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างน้อย 2 แบบฝึก ได้แก่ แบบฝึกทักษะการอ่าน แบบฝึกที่ 2 การอ่านออกเสียง และแบบฝึกทักษะการเขียน แบบฝึกที่ 4 การเขียนคำ เพื่อให้ผู้สอนทราบความสามารถของผู้เรียนรายบุคคล นำไปสู่การประเมินและพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนของผู้เรียนรายบุคคลได้มากขึ้น

1.3 ควรเพิ่มระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องมาตราตัวสะกด แม่กก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่องมาตรา ตัวสะกด แม่กด แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่องมาตราตัวสะกดแม่กน และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่องมาตราตัวสะกด แม่กบ เนื่องจากเนื้อหาใน 4 แผนการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับมาตราตัวสะกดที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ ทำให้ต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.4 การจัดการเรียนรู้ควรมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร เพิ่มความมั่นใจในตนเองและการรับฟังผู้อื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ไปใช้แก้ปัญหาการอ่านและการเขียนเรื่องอื่น ๆ เช่น คำควบกล้ำ วรรณยุกต์ อักษรนำ เป็นต้น กับนักเรียนในระดับต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านวัยและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล

2.2 ควรสร้างสื่อ นวัตกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่มีความทันสมัยประกอบการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการใช้สื่อ นวัตกรรมรูปแบบใหม่ ๆ กับแบบฝึกทักษะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ทองรุ่ง, พรภิรมย์ หลงทรัพย์, รสริน เจิมไธสง และประนอม พันธ์ไสว. (2565). **การจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

กลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา. (2565). **รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self – Assessment Report : SAR) ระดับขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2565**. นครราชสีมา : โรงเรียนบ้านเมืองพลับพลา.

ทิศนา แขมมณี. (2545). **กลุ่มสัมพันธ์ : เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ปิยะนุช แจ่มหม้อ. (2563). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการ สื่อสารสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.** การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เพ็ญนภา ตลับกลาง. (2562). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนกิจกรรมเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดเขียนเขต.** การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภัทรนันท์ หยกมณี. (2565). **ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่มีต่อความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ศรีสุภา วรคามิน. (2565). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในรายวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2565). **คู่มือการซ่อมเสริมการอ่านและการเขียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เพื่อแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียน (Learning Loss).** กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท).

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา).** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนา และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้.** [Online]. Available: https://shorturl.asia/ENsbp. [2566, พฤษภาคม 6].

อุดม วงษ์สิงห์. (2565). **จาก Learning Loss สู่ Learning Recovery ฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการศึกษาในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงหลังโควิด-19.** [Online]. Available: https://shorturl.asia/4u37N. [2568, มิถุนายน 24].

การศึกษารูปแบบและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน

STUDY OF CONTENT PRESENTATION FORMATS AND STRATEGIES FOR CREATING HUMOR ON SUDLOKOMTEEN FACEBOOK PAGE

ทัศนีย์ ระไหวนอก[1],พิชญาวี ทองกลาง[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Tassanee Rawainok[1],Phitchayawee Thongklang[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Noodaeng8031@gmail.com[1], phitchayawee@gmail.com[2]

(Received : June 17, 2025; Edit : June 27, 2025; accepted : June 29, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน และเพื่อศึกษาการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนำเสนอ มี 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบการนำเสนอด้วยภาพ (ภาพถ่าย ภาพวาดหรือภาพการ์ตูน ภาพอินเทอร์เน็ตมีม และภาพรวมเป็นอัลบั้ม) รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความสถานะ และรูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความแคปชัน ซึ่งมีหลายประเภท เช่น การนำเสนอด้วยข้อความประกอบภาพ การนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบภาพวาดหรือภาพการ์ตูน การนำเสนอด้วยข้อความ การนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบวีดิทัศน์ เป็นต้น ด้านวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน มีลักษณะการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันมี 7 กลวิธีสำคัญ ได้แก่ การใช้ภาษาที่หลากหลาย (คำสแลง คำหยาบ ภาษาถิ่น คำผวน) การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ การใช้ภาษาต่างประเทศ การเล่นคำ (การซ้ำคำ การใช้คำพ้อง) การเล่นเสียงสัมผัสสระ การเพี้ยนเสียง และการสลับตำแหน่งพยัญชนะ

คำสำคัญ : กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน, รูปแบบการนำเสนอ, การใช้ภาษา

Abstract

This study was aimed at investigating the presentation formats of Sudlokomteen Facebook Page and the uses of language to create humor on Sudlokomteen Facebook Page and the use of language to create humor on this platform. The results of the study revealed three main presentation formats: 1. Presentation by image, which is divided into four types: photographs, drawings or cartoons, Internet memes, and albums, 2. Presentation by status, and 3. Presentation by caption, which is divided into five types: messages with images, captions with drawings or cartoons, captions with albums, captions with videos, and captions with Internet memes. There were seven uses of language to create humor on Sudlokomteen Facebook Page: 1. Use of slangs, vulgar words, local dialects, and spoonerisms, 2. Use of signs and symbols, 3. Use of foreign languages, 4. Use of word repetitions and homonyms, 5. Use of vowel sounds, 6. Use of distorting sounds, and 7. Use of alternative consonant positions.

Keywords: Creation of humor, Presentation formats, Uses of language

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคสมัยที่เทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการขยายตัวของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้รูปแบบการสื่อสารของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โซเชียลมีเดียกลายเป็นพื้นที่หลักในการสื่อสารแสดงความคิดเห็น และสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะผ่านข้อความ ภาพ วิดีโอ หรือสื่อผสมรูปแบบต่าง ๆ เช่น การไลฟ์สด การแชร์อินเทอร์เน็ตมีมและการโพสต์แคปชันแนบภาพ (แบรนด์เอจ มาร์เก็ตติ้ง รีซอร์สเซส, 2567) โดยพบว่ามีผู้ใช้งานชาวไทยสูงถึง 68.3% ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากการสื่อสารแบบทางเดียวในสื่อดั้งเดิม ไปสู่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและโต้ตอบได้แบบเรียลไทม์ โซเชียลมีเดียจึงมิได้เป็นเพียงพื้นที่เผยแพร่ข้อมูลเท่านั้น หากยังเป็นเวทีในการสร้าง “วาทกรรมร่วมสมัย” ที่แฝงทั้งความรู้ สาระบันเทิง และมุมมองทางสังคม

มุกตลกหรือเนื้อหาสร้างอารมณ์ขันที่มักถูกใช้เป็นกลวิธีในการวิพากษ์ เสียดสี หรือสะท้อนความขัดแย้งในสังคมในรูปแบบที่ผู้รับสารสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีส่วนร่วม การศึกษาเนื้อหาดังกล่าวจึงไม่เพียงสะท้อนแนวโน้มการใช้ภาษาในยุคดิจิทัล แต่ยังเป็นการเปิดเผยพลวัตของวัฒนธรรมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคมปัจจุบันหนึ่งในประเภทเนื้อหาที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย นอกจากจะมุ่งหวังสร้างความบันเทิงแล้ว ยังแฝงนัยทางสังคม เช่น การล้อเลียน เสียดสี หรือสะท้อนภาพชีวิตประจำวัน

เฟซบุ๊กเพจ “สัตว์โลกอมตีน” ซึ่งมีลักษณะเด่นในการนำเสนอเนื้อหาผ่านภาพสัตว์และข้อความที่เล่นกับภาษาในเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะวลี “รู้หมือไร่” ที่กลายเป็นวาทกรรมเฉพาะของเพจ และมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ใช้ รวมถึงเชิญชวนให้ผู้อ่านตีความเนื้อหาในบริบทของตนเอง เพจสัตว์โลกอมตีนมีการใช้กลวิธีทางภาษาอย่างหลากหลาย เช่น การเล่นคำ เล่นเสียง การใช้คำผวน คำพ้อง ภาษาถิ่น ภาษาต่างประเทศ และการเพี้ยนเสียง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นเครื่องมือในการสร้างความขบขันโดยอาศัยพื้นฐานทางภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา และวัฒนธรรมร่วมสมัยมาเป็นองค์ประกอบร่วมกัน ทำให้เนื้อหาของเพจไม่ได้เป็นเพียงมุกตลกธรรมดา หากแต่เป็นการสื่อสารแบบหลายมิติ (multilayered communication) ที่กระตุ้นทั้งอารมณ์ขันและการตีความเชิงวิพากษ์ของผู้รับสาร ผลงานของเพจจึงเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า “ภาษา” ในสื่อออนไลน์สามารถเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างอารมณ์ขัน สร้างการมีส่วนร่วม และสะท้อนพลวัตทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดดเด่นในการสร้างอารมณ์ขันและได้รับความนิยม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการนำเสนอ และกลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน เพื่อทำความเข้าใจกลไกและรูปแบบการสร้างอารมณ์ขัน โดยหวังให้การศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการทำความเข้าใจการใช้ภาษาบนสื่อสังคม และการออกแบบเนื้อหาตลกในยุคดิจิทัลอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

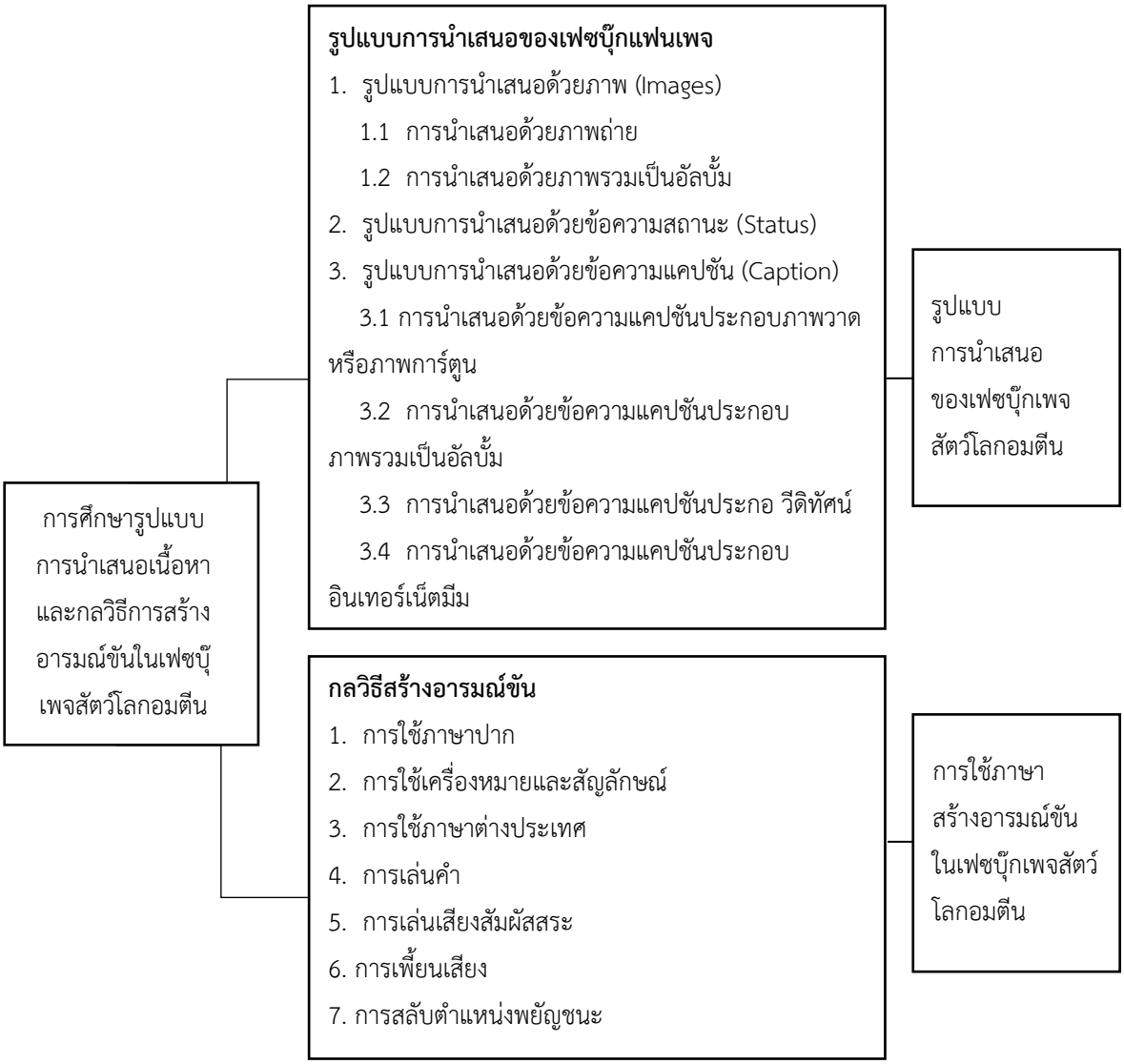
1. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน
2. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างความขบขัน ในเพจสัตว์โลกตีน
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะการสร้างสรรค์และพลิกแพลงภาษาเพื่อตอบสนองความสนใจของผู้อ่านในยุคปัจจุบัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษารูปแบบการนำเสนอในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอของเฟซบุ๊กตามแนวคิดของ ณัฐพล ใยไพโรจน์ และอาราดา ประทินอักษร (2563, น. 111-178) และวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ตามแนวคิดของนภดล จันทร์เพ็ญ (2557, น. 39-40) วิเศษ ชาญประโคน (2550, น. 39-88) และสุนันท์ อัญชลีนุกูล (2562, น. 24-203) กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบและกลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน และเพื่อศึกษาการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีนโดยกำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษารูปแบบและกลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแฟนเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2565 จำนวน 1,370 โพสต์ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน

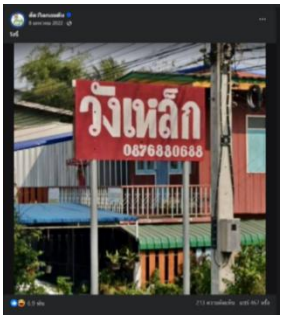
3. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากโพสต์ในเพจเฟซบุ๊ก “สัตว์โลกอมตีน” ทั้งหมดจำนวน 1,370 โพสต์ ก่อนจะคัดเลือกเฉพาะโพสต์ที่มีข้อความใช้ภาษาในการสร้างมุกตลกเพื่อนำมาวิเคราะห์จำนวนทั้งสิ้น 166 โพสต์ โดยไม่รวมโพสต์ที่เน้นการสร้างอารมณ์ขันผ่านภาพเพียงอย่างเดียว โฆษณา หรือวิดีโอ ทั้งนี้ การวิเคราะห์มุ่งเน้นเฉพาะด้านข้อความที่ใช้กลวิธีทางภาษาในการสร้างอารมณ์ขันเท่านั้น

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีนตามแนวคิดของ (ณัฐพล ใยไพโรจน์;อาราดา ประทินอักษร,2563;111-178) พบการนำเสนอเนื้อหาของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกออมตีน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ1. รูปแบบการนำเสนอด้วยภาพ ได้แก่ การนำเสนอด้วยภาพถ่าย และการนำเสนอด้วยภาพรวมเป็นอัลบั้ม 2. รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความสถานะ 3. รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบภาพ ซึ่งภาพที่ทางเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีนนำมาใช้ ได้แก่ ภาพวาดหรือภาพการ์ตูน ภาพอินเทอร์เน็ตมีม และภาพรวมเป็นอัลบั้ม เฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีนนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนเอกลักษณ์ และมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายทำให้ตอบสนองความต้องการของผู้ติดตามได้ ทั้งจากโพสต์ ภาพ ข้อความ วีดิทัศน์ เพื่อสร้างอารมณ์ขันตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเพจสัตว์โลกอมตีนดังนี้

1. รูปแบบการนำเสนอของเฟซบุ๊กแฟนเพจ

1.1 รูปแบบการนำเสนอด้วยภาพ (Images) เป็นการนำเสนอเรื่องราวผ่านรูปภาพเพียงอย่างเดียวไม่มี ข้อความอธิบายภาพหรือแคปชัน (Caption) ประกอบ โดยภาพที่ใช้นำเสนอประกอบด้วย ภาพถ่าย ภาพวาดหรือภาพการ์ตูน ภาพอินเทอร์เน็ตมีม และภาพรวมเป็นอัลบั้มตัวอย่างที่ 1 การนำเสนอด้วยภาพถ่าย

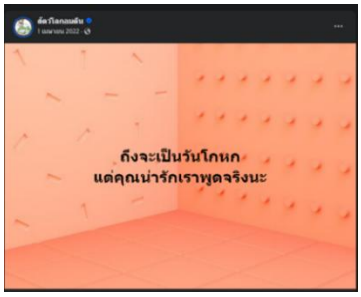
ภาพ 1 วังเหล็ก

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพที่ 1 เป็นรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้วยข้อความแคปชันประกอบ ภาพถ่ายว่า “วังนี้” พร้อมกับภาพป้ายสีแดงมีข้อความว่า “วังเหล็ก” และเบอร์โทรติดต่อ หากอ่านแคปชันและข้อความในภาพต่อกันจะได้ข้อความว่า “วังนี้ วังเหล็ก” ซึ่งเป็นการออกเสียงล้อเลียนสำเนียงจีน โดยการเปลี่ยนเสียงตัวสะกด /น/ เป็น /ง/ คำว่า “วัน” จึงออกเสียงว่า “วัง” ส่วนคำว่า “เหล็ก” มาจากคำว่า “เด็ก” จึงอ่านได้ว่า “วันนี้ วันเด็ก” ตรงกับวันที่แอดมินเผยแพร่โพสต์คือวันที่ 8 มกราคม พ.ศ.2565 ซึ่งเป็นวันเด็กแห่งชาติ

1.2 รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความสถานะ (Status) เป็นรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้วยข้อความ ตัวอักษรเพียงอย่างเดียว ไม่มีรูปภาพหรือสิ่งใด ๆ ประกอบ โดยแอดมินโพสต์แสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึก ด้วยตัวเอง

ตัวอย่างที่ 2 การนำเสนอด้วยข้อความสถานะ (Status)

ภาพ 2 วันโกหก

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพที่ 2 เป็นรูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความสถานะ (Status) ที่โพสต์ว่า “ถึงจะเป็นวันโกหก แต่คุณน่ารักเราพูดจริงนะ” โพสต์นี้ถูกเผยแพร่ในวันที่ 1 เมษายน เป็นวันเอพริลฟูลส์เดย์ (April Fool’s Day) โดยผู้คนจะเล่นมุกตลก หรือเล่าเรื่องโกหกหลอกลวงกัน ซึ่งความทันเหตุการณ์โดยการเล่นมุกตลกเกี่ยวกับวันโกหกนี้ ทำให้ได้รับความสนใจ และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นจากผู้ติดตามเพจ

1.3 รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความแคปชัน (Caption) เป็นการนำเสนอเนื้อหาด้วยข้อความ อธิบายประกอบสิ่งต่าง ๆ เช่น ภาพ (Images) วีดิทัศน์ (Video Clip) ลิงก์ (Link) การแพร่ภาพสด (Live) และการสร้างแบบสำรวจความคิดเห็น (Poll) เพื่ออธิบายให้ผู้รับสารหรือผู้ติดตามเข้าใจสิ่งที่แอดมินโพสต์ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อโพสต์ นั้น ๆ โดยการนำเสนอด้วยข้อความ ตัวอย่างที่ 3 การนำเสนอด้วยแคปชันประกอบภาพวาดหรือภาพการ์ตูน

ภาพ 3 ภาพ Saint Seiya

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากตัวอย่างภาพที่ 4.14 แอดมินโพสต์ภาพวาดการ์ตูน Saint Seiya มีข้อความประกอบว่า “มาแล้วลูกจ๋า ชุดโกเชนต์ที่หนูอยากได้” ซึ่งข้อความนี้มาจากการแปลงเนื้อเพลง โกโกวา ของ Tongtang Family เป็นผู้ขับร้อง โดยเนื้อเพลงต้นฉบับขับร้องว่า “มาแล้วลูกจ๋า ชุดโกโกวาที่หนูอยากได้” เป็นการล้อเลียนกระแสเพลงและซีรีส์เรื่อง Squid Game ในฉากตุ๊กตาสังหาร ชุดโกโกวา คือชุดเอี๊ยมสีส้มที่ตุ๊กตาสังหาร “ยองฮี” หุ่นยนต์ในเกมเออีไอโอยูสวมใส่ ซึ่งต้นแบบของตุ๊กตายองฮีมาจากเด็กผู้หญิงในตำราเรียนเด็กของเกาหลี โดยก่อนหน้านี้ชุดโกโกวาเคยเป็นกระแสในช่วงแรกที่ซีรีส์ออกฉาย จากนั้นมีคนดังอย่างลิซ่า BLACKPINK และอีกหลายคนนำมาสวมใส่เลียนแบบในช่วงเทศกาลฮาโลวีน ทำให้ชุดโกโกวาได้รับความนิยมในหมู่เด็ก ๆ จากโพสต์เนื้อเพลงโกโกวาถูกแปลงเป็นชุดโกเชนต์เพราะการ์ตูนเรื่อง Saint Seiya เป็นการ์ตูนที่ตีพิมพ์ ค.ศ. 1986 วาดและแต่งเรื่องโดย มาซามิ คุรุมาดะ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสงครามและการต่อสู้ จึงทำให้ชุดของตัวละครแพงขึ้นตามความเก่งของตัวละคร การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอ

ของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีนสามารถสรุปการวิเคราะห์ตามตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน

ประเภทการนำเสนอเนื้อหา	ความถี่	ร้อยละ
1. รูปแบบการนำเสนอด้วยภาพ	39	2.84
2. รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความสถานะ	359	26.20
3. รูปแบบการนำเสนอข้อความแคปชัน	627	45.77
4. อื่น ๆ	345	25.19
รวม	1,370	100

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่เฟซบุ๊กเพจ “สัตว์โลกอมตีน” ตามแนวคิดของณัฐพล ใยไพโรจน์ และอาราดา ประทินอักษร (2563, น. 111-178) ใช้มากที่สุด คือ รูปแบบการนำเสนอข้อความแคปชัน (caption) จำนวน 627 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 45.77 ของโพสต์ทั้งหมด ลำดับถัดมา คือ การนำเสนอด้วยข้อความสถานะ (status) จำนวน 359 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 26.20 สำหรับเนื้อหาประเภท “อื่น ๆ” ซึ่งได้แก่การแชร์โพสต์จากแหล่งอื่น หรือภาพแคปหน้าจอบทสนทนา มีจำนวน 345 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 25.19 ขณะที่รูปแบบการนำเสนอด้วยรูปภาพเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีข้อความประกอบ พบเพียง 39 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 2.84

2. การใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน

2.1 การใช้ภาษาปาก หมายถึง ภาษาที่ใช้สื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งการพูดและการเขียน

ตัวอย่างที่ 4 คำสแลง

ภาพ 4 ภาพนก

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพ 4 แอดมินได้นำเสนอภาพนก พร้อมกับข้อความว่า “รู้หมือไร่ นกที่มีคู่คือนกปลอม ส่วนนกที่ไม่มีคู่คือนกจริง” คำว่า “นก” หมายถึง สัตว์มีกระดูกสันหลัง เลือดอุ่น มี 2 เท้า 2 ปีก และมีขนปกคลุมร่างกาย แต่จากข้อความนี้ แอดมินไม่ได้กล่าวถึง “นก” ที่เป็นสัตว์ แต่คำว่า “นก” ที่กล่าวถึง ใช้แทนบุคคลที่ไม่สมหวัง มีความหมายว่า พลาดในสิ่งที่คาดหวังหรือไม่เป็นไปตามความคาดหมาย จากข้อความข้างต้น “นก” จึงหมายถึง การไม่มีคู่ เป็นการใช้คำสแลงเพื่อสร้างอารมณ์ขัน

2.2 การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ หมายถึง เครื่องหมายที่เขียนกำกับ กลุ่มคำ ประโยคหรือข้อความให้มีความเด่นชัด เพื่ออ่านได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้ชัดเจน ตัวอย่างที่ 5 การใช้สัญลักษณ์

ภาพ 5 ภาพอียอร์

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพ 5 แอดมินได้นำเสนอภาพอียอร์ ตัวเหี้ย และคนร้องเพลง พร้อมกับข้อความว่า “ อียอร์ อียอร์ เห้.. อียอร์ เห้” คำว่า “อียอร์” เป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่อง หมีพูห์ หรือ วินนี-เดอะ-พูห์ (Winnie-the-Pooh) แต่ออกเสียงคล้ายกับ “In your head” ในเนื้อเพลง Zombie ร้องโดย Cranberries พบการใช้เครื่องหมายจุดไข่ปลา ใช้เพื่อให้ผู้อ่านลากเสียงคำว่า “เห้..” ให้ยาวขึ้น ตามทำนองของเพลงต้นฉบับ

2.3 การใช้ภาษาต่างประเทศ หมายถึง เครื่องหมายที่เขียนกำกับ กลุ่มคำ ประโยคหรือข้อความให้มีความเด่นชัด เพื่ออ่านได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้ชัดเจน

ตัวอย่างที่ 6 การใช้ภาษาต่างประเทศ

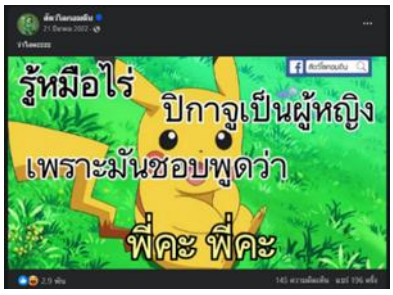

ภาพ 6 ภาพข้าวโพด

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพ 6 แอดมินนำเสนอโดยใช้ภาพข้าวโพด พร้อมกับข้อความว่า “รู้หมือไร่ ในญี่ปุ่นข้าวโพดเป็นพืชที่ฮาที่สุด เพราะคนญี่ปุ่นชอบพูดว่า Corn นิจิ้ว่ะ” ใช้ภาษาต่างประเทศในการสร้างอารมณ์ขัน คือคำว่า “Corn” แปลว่า ข้าวโพด จากข้อความข้างต้น ข้อความว่า “Corn นิจิ้ว่ะ” ได้ออกเสียงคล้ายกับคำว่า こんにちは (คอนนิจิวะ) ในภาษาญี่ปุ่น แปลว่าสวัสดีตอนกลางวัน แต่แอดมินใช้คำว่า “จิ้” เป็นซึ่งเป็นคำสแลง หมายถึง ตลกขบขัน และใช้คำว่า “ว่ะ” เป็นคำลงท้าย “Corn นิจิ้ว่ะ” จึงแปลว่า ข้าวโพดตลก ซึ่งตรงกับข้อความที่แอดมินต้องการที่จะสื่อสาร ไม่เกี่ยวข้องกับคำทักทายของประเทศญี่ปุ่นแต่อย่างใด

2.4 การเล่นคำคือ การนำคำที่มีรูปหรือเสียงพ้องกันหรือใกล้เคียงกันมาเล่นพลิกแพลงให้เกิดความหมายพิเศษและแปลกออกไปจากเดิม ตัวอย่างที่ 7 การซ้ำคำ

ภาพ 7 ภาพปิกาจู

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

ปิกาจู หรือ Pikachu เป็นตัวการ์ตูนจากเรื่อง Pokemon ที่ได้รับความนิยมจากประเทศญี่ปุ่น ลักษณะคล้ายหนูไพก้า เป็นโปเกม่อนประเภทไฟฟ้า จู่โจมโดยใช้ไฟฟ้าพุ่งใส่คู่ต่อสู้ จากข้อความข้างต้น “รู้หมือไร่ ปิกาจูเป็นผู้หญิง เพราะมันชอบพูดว่า พี่คะ พี่คะ” มีการใช้คำซ้ำ คือคำว่า “พี่คะ พี่คะ” คำว่า “คะ” เป็นคำลงท้ายที่ผู้หญิงใช้ต่อคำถามหรือแสดงความสงสัยเพื่อความสุภาพ ออกเสียงคล้ายกับเสียงร้อง “Pika” ของตัวละคร Pikachu

2.5 การเล่นเสียงสัมผัสสระ หมายถึง การใช้คำที่มีเสียงสอดคล้องกันโดยมีเสียงสระและมาตราตัวสะกดเดียวกัน อาจสัมผัสกันในลักษณะอยู่เคียงกันหรือมีคำอื่นมาแทรกตรงกลางก็ได้ ตัวอย่างที่ 8 การเล่นเสียงสัมผัส

ภาพ 8 ภาพแกงจืดมะระยัดไส้

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

ตัวอย่างที่ 8 “หมูยัดไส้ต้องใช้มะระ รักนะคะใช้กะเธอ” แอดมินได้สร้างเนื้อหาที่มีการใช้เสียงสัมผัส วรรคละเจ็ดพยางค์ โดยใช้สระอะ ระหว่างคำว่า “มะระ” กับ “นะคะ” เป็นสัมผัสระหว่างวรรค ให้มีสัมผัสคล้องจองกัน ทำให้ข้อความมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และเป็นการเล่นเสียงสัมผัสสระเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

2.6 การเพี้ยนเสียง การดัดแปลงเสียงของคำ ข้อความหรือประโยค โดยการนำพยัญชนะหรือตัวอักษรมาดัดแปลงหรือสับเปลี่ยนรูปคำไทยหรือคำภาษาอื่นที่มาจากให้ผิดเพี้ยนหรือแตกต่างไปจากเดิม จนกลายเป็นศัพท์ใหม่ และมีความหมายใหม่ หรืออาจคงความหมายเดิม ตัวอย่างที่ 9 การเพี้ยนเสียงพยัญชนะ

ภาพ 9 ภาพสุนัขพิตบลู

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพ 9 แอดมินโพสต์ภาพสุนัขพิตบลู และใช้ภาษาในลักษณะของการตั้งคำถามว่า “รู้หมือไร่ หมาที่สามารถสร้างอันตรายถึงชีวิตได้คือ หมาพิษงู” คำว่า “พิษ” หมายถึง สิ่งที่ร้ายเป็นอันตราย เมื่อเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ตาย เจ็บปวดหรือพิการได้ คำว่า “พิษงู” นั้นเพี้ยนเสียงมาจากคำว่า “พิตบูล” หรือ “Pitbull” หมายถึง ชื่อเรียกสายพันธุ์สุนัขขนาดกลางถึงใหญ่ กล้ามเนื้อส่วนบนแข็งแรง มีบุคลิกแข็งแกร่งและพลังงานมาก ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า “พิตบลู” เป็นสุนัขที่โหดร้าย และอาจสร้างอันตรายถึงชีวิตได้ ดังที่แอดมินกล่าวข้างต้น

2.7 การสลับตำแหน่งพยัญชนะ หมายถึง การนำคำมาวางตำแหน่งพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ใหม่ ให้แตกต่างไปจากเดิม เมื่อผู้อ่านเรียงตำแหน่งถูกต้อง ถึงจะเข้าใจความหมายของคำ

ตัวอย่างที่ 10 การสลับตำแหน่งพยัญชนะ

ภาพ 10 ภาพดาวเสาร์

ที่มา: เพจสัตว์โลกอมตีน (2565, ออนไลน์)

จากภาพ 10 แอดมินโพสต์ภาพดาวเสาร์ พร้อมกับข้อความว่า “ดาวเสาร์ ยาถ่เสาร์” คำว่า “ดาวเสาร์” หรือ “Saturn” หมายถึง ดาวเคราะห์ขนาดใหญ่ในระบบสุริยะจักรวาล มีระบบวงแหวนล้อมรอบ มีองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นน้ำแข็ง แต่คำว่า “ดาวเสาร์” ที่แอดมินกล่าวถึงคือ “ดาว” เมื่ออ่านจากหลังมาหน้าคือคำว่า “วาด” คำว่า “ดาวเสาร์” ที่แอดมินนำมาใช้ในภาพแรก จึงหมายถึง ภาพวาดของดาวเสาร์ ส่วนคำว่า “ยาถ่” เมื่ออ่านจากหลังมาหน้าคือคำว่า “ถ่าย” หมายถึง บันทึกภาพโดยวิธีให้แสงจากสิ่งที่จะถ่ายลงไปบนแผ่นวัสดุใส แอดมินเขียนโดยเริ่มจากตัวสะกด สระพยัญชนะต้นและวรรณยุกต์เมื่ออ่านจากหลังมาหน้าผู้อ่านจึงเข้าใจความหมาย ในภาพที่สอง “ยาถ่เสาร์” จึงหมายถึง ภาพถ่ายของดาวเสาร์

ตาราง 2 สรุปประเภทการใช้ภาษาของเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน

ประเภทการใช้ภาษา	ความถี่	ร้อยละ
1. ภาษาปาก	15	9.03
2. เครื่องหมายและสัญลักษณ์	3	1.80
3. ภาษาต่างประเทศ	33	19.87
4. การเล่นคำ	19	11.44
5. การเล่นเสียงสัมผัส	3	1.80
6. การเพี้ยนเสียง		
6.1 การเพี้ยนเสียงพยัญชนะ	16	9.36
6.2 การเพี้ยนเสียงสระ	17	10.24
6.3 การเพี้ยนเสียงวรรณยุกต์	10	6.02
6.4 การเพี้ยนเสียงพยัญชนะและสระ	6	3.61
6.5 การเพี้ยนเสียงพยัญชนะและวรรณยุกต์	16	9.63
6.6 การเพี้ยนเสียงสระและวรรณยุกต์	5	3.01
6.7 การเพี้ยนเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์	12	7.22
7. การสลับตำแหน่งพยัญชนะ	3	1.80
8. อื่น ๆ	8	4.81
รวม	**166**	**100**

ตารางที่ 2 พบว่า กลวิธีการใช้ภาษาที่เฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีนตามแนวคิดของนภดล จันทร์เพ็ญ (2557, น. 39-40) วิเศษ ชาญประโคน (2550, น. 39-88) และสุนันท์ อัญชลีนุกูล (2562, น. 24-203) พบกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันทั้งหมด 7 ประเภท โดยกลวิธีที่พบมากที่สุด คือ การเพี้ยนเสียงซึ่งปรากฏจำนวน 82 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 49.39 กลวิธีที่พบมากเป็นอันดับสอง คือ การใช้ภาษาต่างประเทศ โดยพบจำนวน 33 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 19.87 ลำดับถัดมาคือ การเล่นคำ ซึ่งปรากฏ 19 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 11.44 ลำดับถัดมา คือ การใช้ภาษาปาก พบจำนวน 15 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 9.03 และกลวิธีอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในเกณฑ์พบจำนวน 8 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 4.81 ส่วนกลวิธีที่พบต่ำสุด ได้แก่ การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ การเล่นเสียงสัมผัส และการสลับตำแหน่งพยัญชนะ ซึ่งปรากฏเพียง 3 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 1.80

สรุปผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบและกลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน สรุปผลการศึกษาได้ 2 ประเด็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการนำเสนอ

รูปแบบการนำเสนอในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ

1) รูปแบบการนำเสนอด้วยภาพ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1) การนำเสนอด้วยภาพถ่าย เพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีนนำเสนอโดยใช้เฉพาะภาพถ่ายไม่มีการดัดแปลงหรือต่อเติมภาพ แต่ผู้รับสารสามารถเข้าใจและตีความได้ว่าแอดมินมีเจตนาสื่อสารเรื่องใด

1.2) การนำเสนอด้วยภาพรวมเป็นอัลบั้ม เพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีนนำเสนอโดยใช้ภาพมากกว่าหนึ่งภาพ ภาพแต่ละภาพจะมีข้อความแทรกอยู่ การสร้างอัลบั้มจะมีเนื้อหามุกตลกอยู่ในเรื่องเดียวกัน

2) รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความสถานะ เป็นรูปแบบที่พบในเพจสัตว์โลกอมตีนคือการที่แอดมินโพสต์สถานะด้วยตนเอง โดยการใช้ตัวอักษรเพียงอย่างเดียวไม่มีรูปภาพประกอบ

3) รูปแบบการนำเสนอด้วยข้อความแคปชัน ในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีนเป็นการนำเสนอเนื้อหาด้วยข้อความอธิบายประกอบสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ติดตามเพจเข้าใจสิ่งที่แอดมินโพสต์ หรือข้อความนั้นอาจเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของแอดมินเองพบ 4 รูปแบบ ดังนี้

3.1) การนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบภาพวาดหรือภาพการ์ตูน

3.2) การนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบภาพรวมเป็นอัลบั้ม

3.3) การนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบวีดิทัศน์

3.4) การนำเสนอด้วยข้อความแคปชันประกอบอินเทอร์เน็ตมีม

2. กลวิธีการใช้ภาษา

จากการศึกษาการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในเฟซบุ๊กเพจ “สัตว์โลกอมตีน” โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดด้านภาษาศาสตร์และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของนภดล จันทร์เพ็ญ (2557), วิเศษ ชาญประโคน (2550) และสุนันท์ อัญชลีนุกูล (2562) ผู้วิจัยจำแนกกลวิธีการใช้ภาษาออกเป็น 7 กลวิธีหลัก ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “มุกตลก” ที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย ดังนี้

1) การใช้ภาษาปากและภาษาถิ่น เพจใช้คำสแลง คำหยาบ และคำท้องถิ่นอย่างอีสานและใต้เพื่อสร้างความเป็นกันเอง และเชื่อมโยงกับอารมณ์ของผู้รับสาร เช่น คำสแลงที่สื่ออารมณ์หรือท่าทีประชดประชัน หรือการใช้คำหยาบแบบไม่รุนแรงเพื่อเสริมความขบขันในบริบทไม่เป็นทางการ อีกทั้งยังพบการใช้ภาษาถิ่นที่เสียงใกล้เคียงกับคำในภาษาต่างประเทศ ซึ่งอาศัยการเล่นเสียงและบริบทวัฒนธรรมร่วมเพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมตีความและเกิดอารมณ์ขันจากการ “แปลซ้อน” ระหว่างภาษาถิ่นและภาษาสากล นอกจากนี้ยังพบการใช้ “คำผวน” ซึ่งเป็นเทคนิคทางวัจนภาษาเพื่อหลีกเลี่ยงคำหยาบหรือคำต้องห้าม โดยยังคงคุณลักษณะของอารมณ์ขันไว้ได้อย่างมีชั้นเชิง

2) การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางภาษา อีโมจิ ตัวอักษรซ้ำ เครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) และจุดไข่ปลา (...) ถูกใช้เพื่อ

กำกับจังหวะอารมณ์ เช่น ความตกใจ การเน้นเสียง หรือการชะงัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ prosodic writing” ที่สะท้อนเสียงพูดผ่านการพิมพ์ในรูปแบบไม่เป็นทางการ เทคนิคเหล่านี้ช่วยเติมน้ำหนักทางอารมณ์ให้กับมุกตลก และทำให้ข้อความมีลักษณะใกล้เคียงการพูดมากยิ่งขึ้น

3) การใช้ภาษาต่างประเทศ พบการใช้คำจากภาษาอังกฤษและญี่ปุ่น โดยเลือกคำที่ออกเสียงใกล้เคียงกับคำในภาษาไทย หรือใช้แทนคำไทยโดยอิงจากความนิยมในวัฒนธรรมป๊อป ตัวอย่างเช่น การใช้คำอังกฤษที่ผันเสียงแล้วกลายเป็นคำไทยที่มีนัยขบขัน เทคนิคนี้สะท้อนพลวัตของภาษาในโลกดิจิทัล ที่ผู้ใช้สามารถสลับรหัส (code-switching) ได้อย่างคล่องแคล่วตามบริบท

4) การเล่นคำ รวมถึงการใช้คำซ้ำเพื่อสร้างจังหวะ หรือการใช้คำพ้องเสียงที่มีความหมายต่างกันเพื่อสร้างความเข้าใจผิดโดยเจตนา เป็นกลวิธีที่พบบ่อยในเนื้อหาโพสต์ของเพจ เช่น คำที่มีเสียงเหมือนกันแต่ต่างความหมาย ถูกนำมาเล่นกับภาพหรือบริบทที่ไม่คาดคิด ส่งผลให้เกิดความตลกจากการตีความคลาดเคลื่อน

5) การเล่นเสียงสัมผัสสระ ผู้สร้างเนื้อหาใช้คำที่มีเสียงสระคล้องจองหรือสัมผัสระหว่างคำ เพื่อสร้างความไพเราะและจังหวะที่เสริมอารมณ์ขัน องค์ประกอบนี้คล้ายกับฉันทลักษณ์ในบทกวี แต่ถูกประยุกต์ใช้ในบริบทของการสร้างมุกให้เกิดความรู้สึก “ลื่นไหล” และน่าจดจำ

6) การเพี้ยนเสียง พบทั้งการเพี้ยนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดเสียงใหม่ที่มีนัยซ่อนเร้น หรือขัดแย้งกับความคาดหวังของผู้รับสาร ส่งผลให้เกิดความตลกจากความไม่ลงรอย (incongruity) ระหว่างเสียงกับความหมาย อันเป็นพื้นฐานของทฤษฎีอารมณ์ขันหลายสำนัก

7) การสลับตำแหน่งพยัญชนะ เทคนิคการเล่นกับโครงสร้างคำ โดยสลับพยัญชนะต้น ตัวสะกด หรือวรรณยุกต์ เช่น การย้อนอ่านคำจากท้ายไปต้น หรือการดัดแปลงคำจนผู้อ่านต้องใช้ความพยายามในการถอดรหัส เทคนิคนี้กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาในเชิงปัญญา (cognitive humor) ทำให้รู้สึกสนุกและท้าทายในการตีความ

อภิปรายผล

จากการศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้จำแนกออกเป็นหัวข้อในการอภิปราย ดังนี้

1. การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาในเฟซบุ๊กเพจสัตว์โลกอมตีน จากผลการศึกษาพบว่า เฟซบุ๊กเพจ “สัตว์โลกอมตีน” ใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย อาทิ ข้อความแคปชันประกอบภาพ ภาพวาดหรือภาพการ์ตูน ภาพรวมเป็นอัลบั้ม วิดีทัศน์และอินเทอร์เน็ตมีม โดยรูปแบบที่ปรากฏมากที่สุดคือการนำเสนอด้วย ข้อความแคปชันประกอบภาพ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น คือ การใช้วลีตั้งต้น เช่น “รู้หมือไร่” เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านหยุดอ่านข้อความพร้อมตั้งคำถามในใจ และคาดเดาบริบทของมุก ตัวอย่างเช่น

“รู้หมือไร่... วัวมักเรียกหาแพทย์อยู่เสมอ ๆ เพราะมันชอบร้องว่า หมอ หมอ”

ภาพประกอบคือวัวตัวหนึ่งยืนอยู่บริเวณทุ่งหญ้า จะเห็นได้ว่า มุกตลกข้างต้น มีการเล่นกับคำว่า “หมอ” ที่หมายถึง ผู้ตรวจรักษาโรค โดยใช้คำว่า “หมอ” แทนเสียงร้องของวัว ที่ร้องว่า “มอ มอ” มุกตลกนี้จึงเป็นการเล่นเสียงของคำ โดยการนำคำมาใช้ ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อให้เสียงของคำทำให้เกิดอารมณ์ขัน

รูปแบบนี้สร้างเอกลักษณ์ให้กับเพจ เพราะเป็นการเล่นกับทั้งภาษาและภาพในเวลาเดียวกัน ลักษณะภาพที่ใช้ยังมักเป็นการ์ตูนหรือภาพตัดต่อที่ออกแบบอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ มาสคอต “สลอต” เป็นตัวแทนหลักของเพจ ซึ่งทำหน้าที่คล้าย “ผู้พูด” หรือ “ผู้ส่งสาร” ที่มีบุคลิกเฉพาะ สร้างความจดจำได้ง่ายในหมู่ผู้ติดตาม เช่น ในโพสต์หนึ่งที่มีข้อความว่า

“รู้หมือไร่ แบร์ หุบร์”

พร้อมภาพการ์ตูนสลอตกับภาพหมีสองภาพ ภาพแรกหมีกำลังนั่งอ่าขา และภาพที่สองหมีหุบขา ซึ่งคำว่า “หมี” ในภาษาอังกฤษ คือคำว่า “Bear” สร้างความรู้พร้อมความขบขันไปพร้อมกัน

รูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ภรภัทร อำมาตย์มณี,2563) ที่ระบุว่าสื่อออนไลน์ต้องสามารถออกแบบ

เนื้อหาให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีพฤติกรรมหลากหลาย และผู้ผลิตเนื้อหาต้องรู้จักการเล่าเรื่องให้มีจุดน่าสนใจในแต่ละแพลตฟอร์ม อีกทั้งยังสนับสนุนข้อค้นพบของ (นิมมิตา โฆสิตสมบูรณ์,2559) ที่พบว่า รูปแบบภาพการ์ตูนเป็นประเภทเนื้อหาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคมากที่สุด เนื่องจากช่วยกระตุ้นการกด Like, Comment และ Share ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป การเลือกใช้แคปชันประกอบภาพ โดยเฉพาะภาพการ์ตูนหรือภาพตัดต่อสัตว์ คือกลยุทธ์หลักที่เพจสัตว์โลกอมตีนใช้ในการสร้างเอกลักษณ์และการมีส่วนร่วมเชิงวาทกรรม (discursive engagement) กับผู้ติดตาม ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยของผู้ใช้งานโซเชียลมีเดียในประเทศไทยได้อย่างลึกซึ้ง

2. จากการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน มีลักษณะการใช้ภาษา 7 กลวิธี ได้แก่ 1. การใช้ภาษาปาก พบการใช้ คำสแลง คำหยาบ ภาษาถิ่น คำผวน 2. การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ 3. การใช้ภาษาต่างประเทศ 4. การเล่นคำ พบการซ้ำคำ และการใช้คำพ้อง 5. การเล่นเสียงสัมผัสสระ 6. การเพี้ยนเสียง และ 7. การสลับตำแหน่งพยัญชนะ ซึ่งเนื้อหาที่พบมากที่คือ การเพี้ยนเสียง โดยการใช้ภาษาในลักษณะดังกล่าว ทำให้เพจสัตว์โลกอมตีนได้รับความนิยม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรีย์ จำปา,2559) ศึกษาเนื้อหาและการใช้คำที่สื่ออารมณ์ขันในรายการ “เทยเที่ยวไทย” พบว่า รายการ “เทยเที่ยวไทย” มีความโดดเด่นด้าน การใช้คำต่าง ๆ มาพลิกแพลงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน แบ่งได้ 7 ชนิด ได้แก่ การใช้คำคล้องจอง การใช้คำพ้อง การใช้คำผวน การใช้คำกำกวม การใช้คำภาษาต่างประเทศ การใช้คำซ้ำ และการใช้คำที่ไม่สัมพันธ์กับบริบท กล่าวได้ว่า เนื้อหาและการใช้คำในรายการ “เทยเที่ยวไทย” สามารถสื่ออารมณ์ขันได้อย่างสอดคล้อง และลงตัวจึงส่งผลให้รายการนี้ครองใจผู้ชมติดต่อกันมานาน และสอดคล้องกับ (อ้อมทิพย์ มาลีลัย และประณิตา จันทรประพันธ์,2562) ได้ศึกษากลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขันในเพจมุกตลกจอนฟอน มีผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสร้างความขบขัน ประกอบด้วย ด้านกลวิธีทางภาษาระดับคำ ได้แก่ การเล่นคำพ้องเสียง การลากเข้าความ การใช้คำภาษาอีสาน การเล่นกับหน่วยเสียงภาษาอีสาน การแปลผิด และการเล่นคำผวน สอดคล้องกับ (พรพรรณ ฉายปรีชา,2564) ได้ศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันของเฟซบุ๊กเพจ “หนังฝังมุก” พบว่า กลวิธีทางภาษาสร้างอารมณ์ขันกลวิธีทางศัพท์ พบ 9 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำหยาบ คำต้องห้าม คำสแลง คำพ้อง คำทับศัพท์ การใช้อักษรย่อ การใช้คำภาษาต่างประเทศ การใช้คำเลียนเสียง และการเปลี่ยนเสียงของคำ กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันเหล่านี้นอกจากจะสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้รับสารแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นภาพสังคมในช่วงเวลานั้นรวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ของผู้คนในยุคสังคมอินเทอร์เน็ต จากการศึกษารูปแบบการนำเสนอเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน พบการนำเสนอเนื้อหาที่นอกเหนือจากสัตว์ คือ เนื้อหาเกี่ยวกับกีฬา ภาพยนตร์ ข่าวสาร และการแชร์โพสต์จากเพจอื่น ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้อาจมีผลช่วยทำให้มีผู้สนใจติดตามเพจมากขึ้น นอกจากนี้เพจยังสร้างกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น โพลแสดงความคิดเห็น การตอบคำถามจากลูกเพจ การไลฟ์สด มีการโพสต์เนื้อหาอย่างสม่ำเสมอและเลือกช่วงเวลาโพสต์ที่เหมาะสมทำให้ผู้ติดตามเพจเข้าถึงเนื้อหาได้มากยิ่งขึ้น การก่อตั้งเฟซบุ๊กแฟนเพจ สิ่งที่ผู้ผลิตเนื้อหาควรคำนึงถึงที่สุดคือ การหาตัวตนหรือเอกลักษณ์ของตัวเองให้เจอ ทั้งสำนวนการใช้ภาษา การออกแบบเนื้อหา วิธีการนำเสนอเพื่อสร้างความแตกต่างและน่าจดจำ ก็จะส่งผลให้การจัดตั้งเพจประสบความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจและควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยในครั้งนี้

1.1 การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีนเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่สนใจเรื่องขบขัน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานที่เกี่ยวข้องกับมุกตลก

2. ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและลักษณะการใช้ภาษาจากสื่อออนไลน์ประเภทอื่น เช่น Twitter Instagram tiktok เพื่อให้เข้าใจรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่อาจแตกต่างออกไปจากการนำเสนอเนื้อหาในครั้งนี้

2.2 การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในเพจเฟซบุ๊กสัตว์โลกอมตีน ครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลวิธีการใช้

ภาษาโดยคัดเลือกจากโพสต์ที่เกี่ยวกับการใช้ภาษามาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น การนำเสนอเนื้อหาในเพจยังมีความน่าสนใจอีกหลายรูปแบบเพื่อให้เห็นข้อมูลที่กว้างและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรที่จะได้มีศึกษาในโอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐชานันท์ ธรรมสามิสร. (2559). **การวิเคราะห์การสร้างสรรค์โฆษณาผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ: ศึกษาเฉพาะกรณีแฟนเพจสัตว์โลกอมตีน** ปริญญานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐพล ใยไพโรจน์ และอาราดา ประทินอักษร. (2563). **Content Marketing ฝังแน่นในอ้อมใจสร้างยอดขายได้จริงๆ**. นนทบุรี: ไอดีซีพรีเมียร์.

นภดล จันทร์เพ็ญ. (2557). **หลักการใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ: เจเนซิส มีเดียคอม.

แบรนด์เอจ มาร์เก็ตติ้ง รีซอร์สเซส. (2567). **พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของคนไทย**. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567, จาก https://www.brandage.com/article/38091

พรพรรณ ฉายปรีชา. (2564). **กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันของเฟซบุ๊กเพจ “หนังฝังมุก”** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัชรีย์ จำปา. (2559). **เนื้อหาและการซ้ำสื่ออารมณ์ขันในรายการ “เทยเที่ยวไทย”**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 7(1), น. 1-19

ภรภัทร อำมาตย์มณี. (2563). **กลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาบนสื่อออนไลน์: กรณีศึกษาสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส** ปริญญานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิเศษ ชาญประโคน. (2550). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: ทริปเปิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

สุนันท์ อัญชลีนุกูล. (2562). **ระบบคำภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อ้อมทิพย์ มาลีลัย และประณิตา จันทรประพันธ์. (2563). **กลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขันในเพจมุกตลกอีสาน “จอนฟอน”**. วารสารมนุษย์กับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 5(2), น. 65-82.

การสำรวจทัศนคติและประสบการณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่มีต่อรายวิชา “ภาษาอังกฤษพาสนุก”: การวิจัยแบบผสมผสาน

EXPLORING FIRST-YEAR UNIVERSITY STUDENTS’ PERCEPTIONS AND EXPERIENCES IN THE “ENGLISH FOR FUN” COURSE: A MIXED-METHODS STUDY

อนาวิน กล้าแข็ง
อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
Anawin Khlakheang
Instructor of Business English Program, Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University
Corresponding Author E-mail : anawin.khl@dpu.ac.th

(Received : July 13, 2025; Edit : July 21, 2025; accepted : July 22, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่มีต่อรายวิชา “ภาษาอังกฤษพาสนุก” ซึ่งจัดการเรียนการสอนโดยเน้นความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามมาตรลิเคิร์ตและคำถามปลายเปิดจากนักศึกษาจำนวน 200 คน ผลการวิจัยบ่งชี้ว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อรายวิชาในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านกิจกรรมที่น่าสนใจและการสนับสนุนจากผู้สอน การวิเคราะห์ปัจจัยแฝงสะท้อนองค์ประกอบหลักสามประการที่ส่งผลต่อประสบการณ์เชิงบวกของผู้เรียน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การสนับสนุนทางวิชาการ และการรับรู้ถึงพัฒนาการทางด้านภาษา ผลการเปรียบเทียบข้อมูลตามปัจจัยประชากรศาสตร์พบว่า เพศไม่มีผลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่สาขาวิชามีความแตกต่าง โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาบางสาขาที่มีความพึงพอใจต่ำกว่ากลุ่มอื่นเล็กน้อย ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนผลเชิงปริมาณ โดยผู้เรียนให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สนุกและการสร้างบรรยากาศห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นัยสำคัญของผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความสนุกสนานและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสามารถยกระดับความพึงพอใจและส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้เชิงบวกในระดับอุดมศึกษาได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ข้อมูลจากการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเนื้อหา กิจกรรม และกลยุทธ์การสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของนักศึกษา, การเรียนรู้ภาษาที่สอง, ภาษาอังกฤษเพื่อความสนุก, การเรียนรู้แบบผสมผสาน

Abstract

This study aimed to examine first-year university students' satisfaction and the underlying factors influencing their experiences in the "English for Fun" course, which emphasizes enjoyable and engaging learning. Adopting a mixed-methods approach, data were collected through a Likert-scale questionnaire and open-ended questions from 200 participants. The findings indicate a high level of student satisfaction, especially with interactive activities and instructor support. Three core components emerged as significant contributors to the positive learning experience: engagement in classroom tasks, academic support, and perceived language development. Demographic comparisons revealed no significant gender-based differences, though some program-specific variations were observed, with certain groups reporting slightly lower satisfaction. Qualitative responses supported the quantitative trends, highlighting the value of creative activities and a lively learning atmosphere. Recommendations include enhancing opportunities for real-life speaking practice and designing instructional strategies that are more responsive to diverse learner needs.

Keywords: Student Satisfaction, Second Language Learning, English for Fun, Mixed-Methods Learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาของมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศไทยและระดับนานาชาติมีแนวโน้มที่จะนำแนวคิด “เอดูเทนเมนต์” (edutainment) หรือการบูรณาการระหว่างการศึกษาและความบันเทิงมาใช้มากยิ่งขึ้น (Kim and Lee, 2023) เพื่อตอบสนองต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เรียนที่ลดลงในห้องเรียนแบบดั้งเดิม แนวทางการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระบบดั้งเดิมมักเน้นการท่องจำ ไวยากรณ์ และแบบฝึกหัดที่ขาดบริบท ทำให้ผู้เรียนจำนวนมากรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่เห็นความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้ การเรียนการสอนที่ขาดความยืดหยุ่นและไม่ได้ปรับตามความแตกต่างระหว่างบุคคลยังส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติลบต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสาร

รายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก (English for Fun) ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จึงได้รับการออกแบบขึ้นเพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดของแนวทางเดิม ด้วยการบูรณาการกิจกรรมที่กระตุ้นอารมณ์และสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนผ่านสื่อบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ เพลง เกม และวรรณกรรมยอดนิยม ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาในบริบทที่เป็นธรรมชาติและมีความหมายมากยิ่งขึ้น รายวิชานี้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ความสนุกสนาน และความรู้สึกปลอดภัยทางอารมณ์ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้เชิงบวกของผู้ใหญ่ในระดับอุดมศึกษา จากการประเมินผลการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ในช่วงก่อนหน้า ชี้ให้เห็นว่านักศึกษากว่าร้อยละ 70 รายงานว่ารู้สึกไม่มั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียน และมองว่ากิจกรรมในรายวิชาภาษาอังกฤษทั่วไปไม่น่าสนใจและไม่สอดคล้องกับชีวิตจริง ข้อมูลนี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการออกแบบรายวิชาที่สามารถสร้างแรงจูงใจภายในและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

สมมติฐานตัวกรองทางอารมณ์ (Affective Filter Hypothesis) ชี้ว่าผู้เรียนจะสามารถรับข้อมูลภาษาต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อระดับความวิตกกังวลต่ำ และมีแรงจูงใจสูง รายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุกได้รับการออกแบบให้ตอบสนองต่อสมมติฐานนี้โดยตรงผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้สึกมั่นใจ สนุก และเชื่อมโยงกับอารมณ์เชิงบวกของผู้เรียน เช่น การจำลองสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน การแสดงบทบาทสมมติ และการใช้สื่อมัลติมีเดียที่กระตุ้นอารมณ์ (Krashen, 1982: 42) ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญคือการลดตัวกรองทางอารมณ์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

แม้ว่าแนวทางการสอนเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะนี้จะได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง แต่การประเมินผลในเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบยังคงมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ที่มุ่งเน้นนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการเปลี่ยนผ่านและปรับตัว การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างในงานวิจัย โดยเน้นการใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (mixed-methods) ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกทั้งเชิงสถิติและประสบการณ์จริงของผู้เรียน และยังเป็นหนึ่งในไม่กี่การศึกษาในประเทศไทยที่ตรวจสอบ "ปัจจัยแฝง" ที่อยู่เบื้องหลังความพึงพอใจของผู้เรียนในรายวิชาที่เน้นความสนุกสนาน ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะมีคุณูปการต่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงองค์ประกอบด้านอารมณ์ แรงจูงใจ และบริบทของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจโดยรวมของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่มีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก

2.เพื่อระบุองค์ประกอบของรายวิชาที่สามารถทำนายความพึงพอใจของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

3.เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้เรียนตามเพศและคณะที่สังกัด

4.เพื่อรวบรวมข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณภาพสำหรับการปรับปรุงรายวิชา

คำถามการวิจัย

1.ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุกอยู่ในระดับใด

2.องค์ประกอบใดของรายวิชา (ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ การสนับสนุนจากผู้สอน และการรับรู้พัฒนาการทางภาษา) ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เรียนมากที่สุด

3.ความพึงพอใจของผู้เรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามเพศหรือคณะที่สังกัดหรือไม่

4.นักศึกษามีข้อเสนอแนะอย่างไรในการปรับปรุงรายวิชาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทบทวนวรรณกรรม

ความพึงพอใจของผู้เรียนในรายวิชาภาษา

ความพึงพอใจของผู้เรียนในบริบทของการเรียนภาษานับเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในสาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์และจิตวิทยาทางการศึกษา โดยทั่วไปหมายถึงความรู้สึกพึงพอใจโดยรวมของผู้เรียนที่มีต่อประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน (Deci and Ryan, 2000) ความพึงพอใจถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของประสิทธิภาพรายวิชา และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม ความคงอยู่ในการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนในบริบทของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (English as a Foreign Language: EFL) ความพึงพอใจมักถูกมองว่าเป็นผลลัพธ์เชิงพหุมิติ ซึ่งประกอบด้วย ความสนุกในการเรียน การรับรู้ถึงพัฒนาการทางภาษา ความสอดคล้องของเนื้อหา คุณภาพการสอน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมชั้น ทฤษฎีแรงจูงใจแห่งตน (Self-Determination Theory) ระบุว่า ความพึงพอใจในการเรียนรู้มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ ความรู้สึกมีอิสระในการเรียนรู้ (autonomy) ความสามารถของตนเอง (competence) และความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น (relatedness) (Deci and Ryan, 2000) สำหรับบริบทในประเทศไทยพบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชา EFL มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และพฤติกรรมของผู้สอนที่ให้การสนับสนุนต่อผู้เรียน. ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยในระดับนานาชาติที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้เรียน (Phan, 2021)

การเรียนรู้ที่สนุกสนานและเอดูเทนเมนต์

แนวคิดการเรียนรู้ที่สนุกสนาน (fun learning) ซึ่งมักเชื่อมโยงกับเอดูเทนเมนต์ (edutainment) หมายถึง กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่ผสานเนื้อหาทางวิชาการเข้ากับกิจกรรมที่น่าสนใจและให้ความเพลิดเพลิน แนวทางการสอนนี้มีเป้าหมายเพื่อลดความวิตกกังวลของผู้เรียน เพิ่มความมีส่วนร่วมทางอารมณ์ และทำให้กระบวนการเรียนรู้มีความน่าจดจำมากยิ่งขึ้น (Csikszentmihalyi, 2014) องค์ประกอบของการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ได้แก่ การใช้เกมในชั้นเรียน การจำลองสถานการณ์ กิจกรรมทางดนตรี การเล่าเรื่อง และการใช้สื่อมัลติมีเดีย ซึ่งล้วนส่งผลเชิงบวกต่อแรงจูงใจภายในและการตอบสนองทางอารมณ์ของผู้เรียน (Choi et al., 2022) เอดูเทนเมนต์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เนื่องจากสามารถสร้างความใกล้ชิดระหว่างเนื้อหาภาษากับชีวิตจริงของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนรู้สึกว่าสิ่งที่เรียนมีความสนุกและมีความหมาย ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนและจดจำสิ่งที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนที่สนุกสนานยังช่วยตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ของผู้เรียน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความวิตกกังวลต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ แม้ว่าจะมีการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ลักษณะนี้มาใช้มากขึ้น แต่ยังมีงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ประเมินประสิทธิผลของแนวทางดังกล่าวในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ค่อนข้างจำกัดงานวิจัยส่วนใหญ่ที่มีอยู่มักเป็นลักษณะบรรยายหรือเสนอข้อค้นพบเชิงประสบการณ์ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการดำเนินการวิจัยเชิงระบบที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ของแนวทางนี้อย่างรอบด้าน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ

จากงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่ามีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความพึงพอใจของผู้เรียนในรายวิชาภาษา หนึ่งในนั้นคือ “พฤติกรรมของผู้สอนที่ลดระยะห่างทางจิตวิทยากับผู้เรียน” (Instructor immediacy) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความผูกพันทั้งในด้านอารมณ์และด้านการคิดของผู้เรียน (Baker, 2020) ลักษณะพฤติกรรมดังกล่าว ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นมิตร การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างทันเวลา และความกระตือรือร้นในการสอน ซึ่งล้วนส่งผลให้ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้น อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ ความเกี่ยวข้องและความเหมาะสมของเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะมีความพึงพอใจมากขึ้นเมื่อเนื้อหาที่เรียนมีความเชื่อมโยงกับความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์ในชีวิตจริงของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเรียนรู้ที่เน้นความสนุกสนาน การบูรณาการสื่อและหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น เพลง ภาพยนตร์ และประเด็นทางสังคม ช่วยเพิ่มคุณค่าในการรับรู้ของรายวิชา (Tomlinson, 2017) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจ การทำงานกลุ่มและกิจกรรมร่วมมือมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนทางการเรียนรู้ ซึ่ง

ช่วยส่งเสริมความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ (Zhang, 2024) อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ สาขาวิชาเอก และระดับความสามารถทางภาษา ยังพบข้อค้นพบที่หลากหลาย บางงานวิจัยรายงานความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่บางงานวิจัยชี้ว่าคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนมีบทบาทมากกว่าความแตกต่างระหว่างบุคคล แม้ว่างานวิจัยที่มีอยู่จะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับองค์ประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เรียน แต่ยังคงมีช่องว่างหลายประการที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังมีงานวิจัยจำนวนไม่มากนักที่ประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสนุกสนานในบริบทการศึกษาระดับอุดมศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจัง นอกจากนี้ งานวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานหรือบูรณาการ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจประสบการณ์ของผู้เรียนอย่างลุ่มลึกก็ยังมีอยู่อย่างจำกัด ในบริบทของประเทศไทย แม้ว่าการสอนแบบเน้นผู้เรียนและการสื่อสารจะได้รับการส่งเสริมมากขึ้นในระดับอุดมศึกษา แต่ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพของการเรียนรู้ที่เน้นความสนุกสนานยังมีไม่มากนัก การวิจัยในครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษที่ใช้แนวทางความสนุกเป็นแกนกลาง ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติควบคู่กับการตีความเชิงเนื้อหาจากคำตอบปลายเปิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณแบบภาคตัดขวาง (cross-sectional survey design) โดยเสริมด้วยคำถามปลายเปิดเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยคือการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก (English for Fun) ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีลักษณะการสอนแบบเน้นความสนุกสนาน ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจดังกล่าว รูปแบบการวิจัยนี้เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมจำนวนมากในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์รูปแบบและความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของผู้เรียนกับลักษณะประชากรศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหตุผลของการเลือกใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณคือเพื่อให้สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลขได้อย่างเป็นระบบผ่านเครื่องมือที่มีโครงสร้างชัดเจน ในขณะเดียวกัน การบรรจุคำถามปลายเปิดไว้ในแบบสอบถามยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งช่วยเสริมความลุ่มลึกและมิติทางบริบทให้กับผลการวิเคราะห์เชิงสถิติได้อย่างเหมาะสม

ผู้เข้าร่วมการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่หนึ่งที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก (English for Fun) ณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยใช้วิธีการเลือกแบบสำรวจทั้งประชากร (census sampling) คือ เก็บข้อมูลจากนักศึกษาทั้งหมดที่ลงทะเบียนในรายวิชาดังกล่าว รวมจำนวนทั้งสิ้น 200 คน ข้อมูลประชากรศาสตร์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลประชากรของผู้เข้าร่วมการวิจัย (N = 200)

ตัวแปร	ประเภท	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
เพศ	หญิง	118	59.0
	ชาย	82	41.0
สาขาวิชา	ภาษาจีนธุรกิจ	120	60.0
	ภาษาอังกฤษธุรกิจ	60	30.0
	ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ	16	8.0
	ภาษาเกาหลีธุรกิจ	4	2.0

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามแบบตอบด้วยตนเองซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือนี้ โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประกอบด้วยข้อมูลด้านเพศ คณะที่สังกัด ระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษตามการประเมินตนเอง และประสบการณ์ก่อนหน้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ในรูปแบบที่เน้นความสนุกสนาน

ตอนที่ 2: แบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษา

ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 25 ข้อ โดยใช้มาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ข้อคำถามเหล่านี้ออกแบบขึ้นเพื่อวัดความพึงพอใจใน 3 มิติ ได้แก่

(1) กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม,

(2) การสนับสนุนจากผู้สอน

(3) การรับรู้ถึงพัฒนาการทางด้านภาษา

ตอนที่ 3: คำถามปลายเปิด

ประกอบด้วยคำถามจำนวน 2 ข้อ เพื่อให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับสิ่งที่ชื่นชอบมากที่สุดในรายวิชา และข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงรายวิชา

แบบสอบถามฉบับนี้พัฒนาขึ้นในภาษาอังกฤษ และได้มีการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาจำนวน 30 คน ซึ่งไม่รวมอยู่ในกลุ่มตัวอย่างหลัก เพื่อทดสอบความชัดเจนและความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ จากการทดสอบเบื้องต้นพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นภายในสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.91 ซึ่งอยู่ในระดับยอดเยี่ยม เพื่อประกันความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (TESOL) จำนวน 3 ท่าน จากมหาวิทยาลัยต่างสถาบัน ผลการประเมินค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เท่ากับ 0.94 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับสูงเกี่ยวกับความเหมาะสมของข้อคำถาม

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการแจกจ่ายแบบสอบถามในช่วงสัปดาห์ที่ 13 ของภาคการศึกษา โดยใช้รูปแบบแบบฟอร์มออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms การเข้าร่วมวิจัยเป็นไปโดยสมัครใจ และมีการรับประกันการไม่เปิดเผยชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อส่งเสริมให้ผู้ตอบให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ 1 สัปดาห์ จากจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนทั้งหมด 213 คน มีนักศึกษาตอบแบบสอบถามครบถ้วนจำนวน 200 คน คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 93.9 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณถูกวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 29 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ ใช้เพื่ออธิบายระดับความพึงพอใจโดยรวมของผู้เรียน

นอกจากนี้ ได้ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal Component Extraction) เพื่อระบุโครงสร้างปัจจัยแฝงที่อยู่เบื้องหลังความพึงพอใจ โดยมีการตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าสัมประสิทธิ์ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) และทดสอบความเป็นเอกฐานของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วยการทดสอบของ Bartlett (Bartlett's Test of Sphericity) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มใช้การทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างอิสระ (Independent-Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบตามเพศ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบตามสาขาวิชา โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ $p < .05$ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามปลายเปิด ได้รับการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Thematic Analysis) ผ่านโปรแกรม NVivo เวอร์ชัน 14 โดยมีการเข้ารหัส จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบซ้ำเพื่อหาประเด็นหลักที่เกิดซ้ำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผู้เรียนรู้สึกเพลิดเพลิน รวมถึงข้อเสนอแนะในการพัฒนารายวิชา

ผลการวิจัย

สถิติเชิงพรรณนาเกี่ยวกับความพึงพอใจ

การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาได้ดำเนินการเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจโดยรวมของนักศึกษาที่มีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก (English for Fun) โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมทั้ง 25 ข้อ อยู่ที่ 4.21 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ซึ่งสะท้อนถึงระดับความพึงพอใจในระดับสูง ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยของแต่ละมิติความพึงพอใจที่ทำการประเมินในการวิจัยครั้งนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยคะแนนรายมิติของความพึงพอใจ

มิติของความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	4.32	0.51
การสนับสนุนจากผู้สอน	4.28	0.54
การรับรู้ถึงพัฒนาการทางภาษา	4.03	0.63

ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดต่อมิติของกิจกรรมที่มีลักษณะโต้ตอบและสร้างความเพลิดเพลิน รองลงมาคือการสนับสนุนจากผู้สอน ขณะที่มิติด้านการรับรู้ถึงพัฒนาการทางภาษายังอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเล็กน้อยเมื่อเทียบกับมิติอื่น ๆ

การวิเคราะห์องค์ประกอบ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ได้ดำเนินการกับข้อคำถามจำนวน 25 ข้อที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และการหมุนแกนแบบวารีแมกซ์ (Varimax Rotation)

ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ซึ่งใช้วัดความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเท่ากับ 0.88 ขณะที่ผลการทดสอบความเป็นเอกฐานของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ (Bartlett's Test of Sphericity) มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 1624.34$, $p < .001$) แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์สามารถแยกองค์ประกอบหลักออกได้จำนวน 3 ปัจจัย โดยแต่ละองค์ประกอบมีค่า Eigenvalue มากกว่า 1 และสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 68.4 โดยประกอบด้วย

กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Engaging Activities) – 10 ข้อคำถาม

การสนับสนุนจากผู้สอน (Instructor Support) – 8 ข้อคำถาม

การรับรู้ถึงพัฒนาการทางภาษา (Perceived Language Gain) – 7 ข้อคำถาม

การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม

การเปรียบเทียบตามเพศ

ได้ดำเนินการทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างอิสระ (Independent-Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจโดยรวมระหว่างนักศึกษาชายและหญิง ผลการวิเคราะห์พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มเพศทั้งสอง ($t(198) = 1.02$, $p = .31$) ซึ่งแสดงว่านักศึกษาทั้งสองกลุ่มมีระดับความพึงพอใจใกล้เคียงกัน

การเปรียบเทียบตามสาขาวิชา

ได้ดำเนินการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักศึกษาระหว่าง 4 สาขาวิชา ได้แก่ ภาษาจีนธุรกิจ ภาษาอังกฤษธุรกิจ ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และภาษาเกาหลีธุรกิจ ผลการวิเคราะห์พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่ม ($F(3, 196) = 4.76$, $p = .003$) ซึ่งแสดงว่าสาขาวิชามีอิทธิพลต่อระดับความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก (English for Fun)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) จำแนกตามสาขาวิชา

แหล่งที่มา	ผลรวมของความแปรปรวน (SS)	df	ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวน (MS)	F	p
ระหว่างกลุ่ม	3.42	3	1.14	4.76	.003
ภายในกลุ่ม	47.00	196	0.24		
รวมทั้งหมด	50.42	199			

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่าระดับความพึงพอใจของนักศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามสาขาวิชา ($F(3, 196) = 4.76$, $p = .003$) การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบรายคู่แบบ Tukey's HSD แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสาขาภาษาเกาหลีธุรกิจมีระดับความพึงพอใจต่ำกว่านักศึกษาสาขาภาษาจีนธุรกิจและภาษาอังกฤษธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

คำตอบจากคำถามปลายเปิดได้รับการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Thematic Analysis) โดยพบประเด็นหลักจำนวน 3 ประเด็น ดังนี้

กิจกรรมที่สนุกและสร้างสรรค์

ผู้เรียนกล่าวถึงกิจกรรมที่ชื่นชอบบ่อยครั้ง เช่น การเล่นเกม การทำงานกลุ่ม ดนตรี และวิดีโอ ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เพลิดเพลิน

ความกระตือรือร้นของผู้สอน

นักศึกษาแสดงความชื่นชมต่อผู้สอนที่มีอัธยาศัยดี ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และมีพลังในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

ข้อเสนอแนะที่ปรากฏซ้ำบ่อยที่สุด คือ การเพิ่มกิจกรรมฝึกพูดภาษาอังกฤษ และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างข้อความจากนักศึกษา:

"ฉันชอบกิจกรรมเกมมาก ทำให้ไม่รู้สึกเบื่อเลย"

"อาจารย์ใจดีและให้กำลังใจเราตลอด"

"อยากให้เพิ่มกิจกรรมฝึกพูดหรือบทสนทนาในชีวิตจริงมากขึ้น"

ข้อมูลเชิงคุณภาพเหล่านี้สนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยตอกย้ำถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจ และการมีบทบาทของผู้สอนในฐานะผู้สนับสนุน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อระดับความพึงพอใจของผู้เรียน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้ตอกย้ำข้อค้นพบในวงวิชาการด้านการสอนภาษาอังกฤษที่มีแนวโน้มส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาที่ต้องการการออกแบบกิจกรรมที่ทั้งกระตุ้นทางอารมณ์และส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาจริง ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักศึกษาอยู่ในระดับสูง (M = 4.21) แสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุกสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงบวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิด “เอดูเทนเมนต์” ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่น่าสนใจ สื่อมัลติมีเดีย และการมีส่วนร่วมเชิงอารมณ์ (Choi et al., 2022; Kim & Lee, 2023)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ชี้ให้เห็นองค์ประกอบหลักสามประการของความพึงพอใจ ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสนับสนุนจากผู้สอน และการรับรู้ถึงพัฒนาการทางภาษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องแรงจูงใจแห่งตน (Self-Determination Theory) ที่ระบุว่า การเรียนรู้ที่มีคุณภาพควรสนับสนุนความรู้สึก “มีอิสระ” “มีความสามารถ” และ “มีความเชื่อมโยงกับผู้อื่น” (Deci and Ryan, 2000) รายวิชานี้สามารถตอบโจทย์ทั้งสามมิติได้อย่างสมดุล โดยเฉพาะในด้าน “การมีส่วนร่วม” ที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุดจากทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและความคิดเห็นของผู้เรียน

ในด้านการเปรียบเทียบเชิงประชากรศาสตร์ พบว่า “เพศ” ไม่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่าเพศไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม การรับรู้ความสนุก หรือคุณภาพของประสบการณ์ในรายวิชาที่เน้นความเป็นมิตรและการสื่อสารลักษณะนี้ กิจกรรมที่ใช้ในรายวิชามีลักษณะเป็นกลางทางเพศ (gender-neutral) และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาทุกคนในระดับที่ใกล้เคียงกัน ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศที่ชี้ว่า ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสนุกสนาน ความแตกต่างทางเพศมักไม่เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญ (Phan, 2021)

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เปรียบเทียบตาม “สาขาวิชา” กลับพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะนักศึกษาสาขาภาษาเกาหลีธุรกิจมีระดับความพึงพอใจต่ำกว่าสาขาอื่นอย่างเด่นชัด ซึ่งอาจมีนัยยะสำคัญเชิงบริบท เช่น ขนาดชั้นเรียนที่เล็กส่งผลให้บรรยากาศไม่เอื้อต่อกิจกรรมกลุ่ม หรือความไม่สอดคล้องระหว่างลักษณะกิจกรรมในรายวิชากับความสนใจของนักศึกษาในสาขานั้น ๆ ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนประเด็นนี้อย่างชัดเจน เช่น คำตอบที่ระบุว่า “อยากให้เพิ่มกิจกรรมฝึกพูดในชีวิตจริง” และ “กิจกรรมบางอย่างยังไม่เข้ากับสิ่งที่เราสนใจ” แสดงถึงความรู้สึกว่าเนื้อหาอาจไม่ตรงกับบริบทหรือเป้าหมายเฉพาะของนักศึกษาในสาขาเฉพาะทางบางกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกเชื่อมโยงกับรายวิชาน้อยลง

การบูรณาการระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้การตีความผลการวิจัยมีความลึกซึ้ง ไม่เพียงหยุดอยู่ที่ “คะแนนเฉลี่ย” หรือ “ค่าสถิติ” แต่สามารถเข้าใจ “เหตุผลเบื้องหลัง” ที่อยู่ในประสบการณ์ของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ ตัวอย่างเช่น แม้นักศึกษาจำนวนมากให้คะแนนความพึงพอใจในระดับสูงต่อมิติกิจกรรม แต่เมื่อวิเคราะห์คำตอบปลายเปิดพบว่า กิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ “เกม การแสดง บทบาทสมมติ และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม” ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่เอื้อต่อการลดความวิตกกังวลและกระตุ้นการสื่อสารเชิงธรรมชาติในชั้นเรียน ทั้งนี้ การอ้างถึงผู้สอนว่า “มีพลัง” “เป็นกันเอง” และ “สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง” ยังตอกย้ำถึงบทบาทของผู้สอนในฐานะ “ตัวกลางเชื่อมโยงทางอารมณ์” ที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสบการณ์เชิงบวกของผู้เรียน ซึ่งข้อมูลเชิงสถิติไม่สามารถสะท้อนได้เพียงลำพัง

ดังนั้น การใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานในงานวิจัยครั้งนี้จึงสามารถตอบโจทย์เชิงวิชาการที่ต้องการเข้าใจทั้ง “ระดับของความพึงพอใจ” และ “คุณภาพของประสบการณ์” อย่างครบถ้วน ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากคำถามปลายเปิดทำหน้าที่เสริมความเข้าใจและเพิ่มมิติทางบริบทให้กับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ส่งผลให้งานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่มีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุก (English for Fun) ซึ่งออกแบบโดยเน้นความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผ่านการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Approach) ที่รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากกลุ่มนักศึกษาจำนวน 200 คน ผลการวิจัยยืนยันอย่างชัดเจนว่า รายวิชาภาษาอังกฤษพาสนุกส่งผลเชิงบวกต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในด้านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ การสนับสนุนจากผู้สอน และบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมความมั่นใจและแรงจูงใจภายใน ในส่วนของการวิเคราะห์เชิงประชากรศาสตร์พบว่า เพศไม่มีผลต่อระดับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้สามารถตอบสนองผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่ม แต่ในทางกลับกัน สาขาวิชามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะนักศึกษาบางกลุ่ม เช่น สาขาภาษาเกาหลีธุรกิจ มีระดับความพึงพอใจต่ำกว่าสาขาอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเชิงบริบท เช่น ความสอดคล้องของกิจกรรมกับเป้าหมายทางวิชาชีพ หรือลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้เรียน อาจส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของรายวิชาได้อย่างมีนัยสำคัญ การบูรณาการข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำตอบปลายเปิดช่วยเสริมความเข้าใจต่อผลลัพธ์เชิงสถิติได้อย่างลึกซึ้ง โดยผู้เรียนให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สนุกและเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงตลอดจนชื่นชมบทบาทของผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งเน้นย้ำว่าปัจจัยด้านอารมณ์และความสัมพันธ์ในห้องเรียนมีผลโดยตรงต่อทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

1. พัฒนากิจกรรมที่เน้นการสื่อสารเชิงโต้ตอบและสถานการณ์จริงโดยเฉพาะการฝึกพูดภาษาอังกฤษในบริบทที่นักศึกษาจะนำไปใช้จริง เพื่อส่งเสริมความมั่นใจและความพร้อมทางภาษา

2. ออกแบบการสนับสนุนเฉพาะกลุ่ม (targeted support) สำหรับนักศึกษาที่แสดงระดับความพึงพอใจต่ำกว่าค่าเฉลี่ย เช่น จัดทำกิจกรรมเสริมรายสาขา หรือติดตามผลการเรียนและความรู้สึกของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3. ยังคงใช้เนื้อหาที่ขับเคลื่อนด้วยความบันเทิง (entertainment-driven content) แต่ควรมีการปรับให้เหมาะสมกับระดับภาษาของผู้เรียน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และจุดมุ่งหมายในแต่ละสาขาวิชา เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1.ควรมีการติดตามผลลัพธ์ในระยะยาว เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นใจ ทัศนคติ และผลสัมฤทธิ์ทางภาษาของผู้เรียน หลังจบรายวิชา

2.ควรเปรียบเทียบระหว่างรายวิชาที่เน้นความสนุกสนานกับรายวิชาภาษาอังกฤษแบบดั้งเดิมในหลายสถาบันการศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิภาพเชิงเปรียบเทียบในบริบทที่หลากหลาย

3.ควรศึกษาผลกระทบของปัจจัยเฉพาะ เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ผู้เรียน หรือความคาดหวังด้านวิชาชีพที่อาจส่งผลต่อระดับความพึงพอใจในรายวิชาที่มีรูปแบบแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

Baker, J. (2020). **Teacher immediacy and student engagement in language classrooms.** Cambridge University Press.

Choi, Y., Kim, H., & Park, S. (2022). **Gamified learning and student motivation in EFL: A multimedia approach.** Language Teaching Research, 26(3), 412–431. https://doi.org/10.1177/1362168820987654

Csikszentmihalyi, M. (2014). **Flow and the foundations of positive psychology:** The collected works of Mihaly Csikszentmihalyi. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9088-8

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). **The "what" and "why" of goal pursuits:** Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Kim, H., & Lee, J. (2023). **Edutainment in language learning:** Strategies for engagement and retention. Routledge.

Krashen, S. D. (1982). **Principles and practice in second language acquisition.** Pergamon Press.

Phan, N. T. (2021). **Student satisfaction in communicative language classrooms in Thai higher education.** Asian EFL Journal, 25(6), 98–116.

สมพร พิทักษ์ศิลป์. (2564). **การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยไทย: การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ.** วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ (RMCS), 10(2), 45–62. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RMCS/article/view/97792

ชัยวัฒน์ บุญลือ. (2565). **พฤติกรรมและทัศนคติในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษแบบนำตนเองของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน** [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังปัญญามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://doi.org/10.14457/TU.the.2022.123

Tomlinson, B. (2017). **Second language acquisition and materials development.** Bloomsbury Academic.

Zhang, Y. (2024). **Collaborative learning and peer interaction in EFL contexts**. Journal of Language Teaching and Research, 15(1), 22–35. https://doi.org/10.17507/jltr.1501.03

การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

THE DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION BY USING SQ4R TECHNIQUE WITH MIND MAPPING FOR GRADE 6 STUDENTS

พิมพ์พิไล เทียบสม[1], อลงกต ยะไวทย์[2]
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล[1,2]
Pimpilai Thiabsom1, Alongkot Yawai[2]
Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Vongchavalitkul University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Pimpilai_thi@vu.ac.th[1], y.alongkot@gmail.com[2]

(Received : July 22, 2025; Edit : July 31, 2025; accepted : August 1, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 60 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบ้านกุดโบสถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 24 คน โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง All around me 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจับใจความก่อนและหลังเรียน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล พบว่ามีการแจกแจงของคะแนนเป็นโค้งปกติ และทดสอบค่าทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน และการทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน = 8.38, หลังเรียน = 20.38) ความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ร้อยละ 67.93) และความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.52)

คำสำคัญ : ความสามารถในการอ่านจับใจความ; เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ; แผนผังความคิด

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare the English reading comprehension ability of Grade 6 students before and after using the SQ4R reading technique combined with mind mapping; 2) to compare the English reading comprehension ability with the 60 percent criterion; and 3) to examine students' satisfaction with the implemented learning approach. The sample group consisted of 24 Grade 6 students in the second semester of the 2024 academic year at Bankudbot School, under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 3. The sample was selected through cluster random sampling. The research instruments included: 1) a lesson plan for the English unit "All Around Me,"; 2) a pretest and posttest ; and 3) a student satisfaction questionnaire. Data analysis involved calculating mean scores, standard deviations, and the normality of the data distribution was tested, which indicated a normal distribution of scores. Hypothesis testing was conducted using paired sample t-tests and one-sample t-tests. The research employed a One Group Pretest–Posttest Design.

The findings revealed that the English reading comprehension ability of Grade 6 students after using the SQ4R reading technique combined with mind mapping was significantly higher than before the intervention at the .05 level of statistical significance. (pretest mean = 8.38, posttest mean = 20.38). The English reading comprehension ability of Grade 6 students was significantly higher than the criterion at the .05 level. (posttest mean = 20.38 Percentage = 67.93). Students' satisfaction with the SQ4R reading technique combined with mind mapping was at the highest level of satisfaction., with an overall average score of 4.52.

Keywords : The English reading comprehension ability; the SQ4R reading technique ; mind mapping

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรี และความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษา และวัฒนธรรม ขนมธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆได้ง่ายและกว้างขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 220) หนึ่งในทักษะสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามความมุ่งหวังของหลักสูตรและเป็นหัวใจของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษนั้นคือทักษะในการอ่านเนื่องจากการอ่านมีความสำคัญต่อมนุษย์ ช่วยให้ได้รับข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน การอ่านช่วยให้ได้รับความรู้และเกิดความเข้าใจที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ ส่งผลต่อการพัฒนาในการประกอบอาชีพทำให้มนุษย์ทันต่อเหตุการณ์สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้

ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านการอ่านมากขึ้น เนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการเข้าถึงองค์ความรู้ในวิชาต่าง ๆ และใช้ประกอบการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการประเมินด้านการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนไทย กลับพบว่ายังมีแนวโน้มที่น่าเป็นห่วง จากการรายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test) หรือ O-NET ปีการศึกษา 2566 ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 พบว่ายังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ คะแนนเฉลี่ยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 34.97 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของระดับประเทศเท่ากับ 37.32 และเมื่อพิจารณาจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดโบสถ์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า คะแนนเฉลี่ยรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 ในสาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสารมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 36.54 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของระดับประเทศเท่ากับ 38.51 โดยพบว่ามาตรฐานการเรียนรู้ที่ควรพัฒนา คือ มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่างๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2566) จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่ตั้งใจเรียนส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษประจำปีการศึกษา 2566 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 ห้องเรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 54.5 (โรงเรียนบ้านกุดโบสถ์, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาอย่างเร่งด่วน นอกเหนือจากผลคะแนนสอบระดับชาติที่อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยแล้ว เมื่อพิจารณาจาก สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน พบว่า นักเรียนจำนวนมากยังขาดความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญ ไม่สามารถแยกแยะแนวคิดหลัก แนวคิดรอง หรือสรุปเนื้อหาจากบทอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนยังขาดกลยุทธ์การอ่านอย่างเป็นระบบ เช่น การตั้งคำถามก่อนอ่าน การอ่านเพื่อหาคำตอบ การจับใจความโดยใช้คำสำคัญ และการสรุปข้อมูลด้วยภาษาของตนเอง ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย ขาดแรงจูงใจ และไม่สามารถพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษได้อย่างเต็มที่ เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ปัญหาดังกล่าวควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ผ่านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถเสริมสร้างทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการสังเกตการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน พบว่าการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านทักษะการ

อ่าน จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการเลือกใช้ เทคนิค วิธีการ และรูปแบบการเรียนการสอนที่น่าสนใจ พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางการศึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและเกิดประสิทธิผลสูงสุด จากการศึกษาหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความสำคัญ ผู้วิจัยพบว่าการสอนอ่านโดยใช้เทคนิค SQ4R เป็นวิธีสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่เขาคาดว่าจะรู้จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจแนวคิดเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็วจดจำได้ดีและทบทวนเรื่องราวที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ ได้กล่าวถึงวิธีสอนแบบ SQ4R เป็นวิธีสอนซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่เขาคาดว่าจะรู้จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้อย่าง รวดเร็ว จดจำได้ดี และทบทวนเรื่องราวที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2554 : 224).

นอกจากเทคนิคการอ่านอย่างเป็นระบบแล้ว แผนผังความคิดเป็นอีกหนึ่งเทคนิคการการถ่ายทอดความคิดหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมองลงกระดาษโดยแสดงการเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งระหว่างความคิดหลัก ความคิดรอง และความคิดย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันลักษณะการเขียนผังความคิด คือ นำประเด็นใหญ่ๆ มาเป็นหลัก แล้วต่อด้วยประเด็นรองในชั้นถัดไป ผู้เรียนสามารถใช้แผนผังความคิดในการจัดการข้อมูลที่ผู้เรียนได้อ่านเพื่อสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ ซึ่งการใช้แผนผังความคิดในการจัดการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนจัดการข้อมูลต่างๆเหล่านั้นให้เป็นระเบียบอยู่ในรูปที่อธิบายให้เข้าใจและจดจำได้ง่าย สอดคล้องกับทิศนา แขมมณี ได้กล่าวถึงแผนผังความคิดไว้ว่า สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ จำนวนมาก เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหานั้นง่ายขึ้น เร็วขึ้นและจำได้นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเนื้อหาสาระหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้เรียนประมวลมานั้นอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย แผนผังความคิดเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้เรียนจัดข้อมูลเหล่านั้น ให้เป็นระบบระเบียบอยู่ในรูปที่อธิบายให้เข้าใจ และจดจำได้ง่าย นอกจากใช้ประมวลความรู้ หรือ จัดความรู้ดังกล่าว ในหลายกรณีที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่ม หรือสร้างความคิดขึ้น แผนผังความคิดเป็นเครื่องมือในการคิดได้ดี เนื่องจากสร้างความคิด ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม จำเป็นต้องมีการแสดงออกมาให้เห็นในรูปธรรม แผนผังความคิดเป็นรูปแบบการแสดงออกของความคิดที่สามารถมองเห็นและอธิบายได้อย่างเป็นระบบชัดเจนและอย่างประหยัดเวลาด้วย (ทิศนา แขมมณี, 2557 : 388)

จากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด (Mind Mapping) เป็นวิธีที่ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความสามารถในการจับใจความสำคัญของเนื้อหาได้รวดเร็วขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ยากได้ง่ายขึ้น จดจำเนื้อหาได้นานขึ้น และมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมทักษะการตั้งคำถามและการคาดเดาคำตอบในขณะอ่าน อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนอ่านได้เร็วขึ้นอีกด้วย ผลการวิจัยของกนายุทธ์ ดั้นเมฆ ซึ่งใช้วิจัยปฏิบัติการเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับเทคนิคแผนผังความคิด พบว่า ความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (กนายุทธ์ ดั้นเมฆ, 2564) ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของมันทนา อุตทอง ที่ศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเนินมะหาด จังหวัดจันทบุรี โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ4R ซึ่งพบว่าความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน (มันทนา อุตทอง, 2561) ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของ ฐิติวรดา พิมพานนท์ที่ได้ทำวิจัยกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก็แสดงให้เห็นว่า การใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R ช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจอย่างมีนัยสำคัญ (ฐิติวรดา พิมพานนท์, 2560) นอกจากนี้งานวิจัยระดับนานาชาติของ Nurul Lailatul Khusniyah ยังยืนยันว่า เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด มีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน (Nurul Lailatul Khusniyah, 2019

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยโดยใช้เทคนิค SQ4R มีความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดโบสถ์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ และแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอ่านจับใจความ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากการอ่านภาษาอังกฤษและส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนที่จะพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

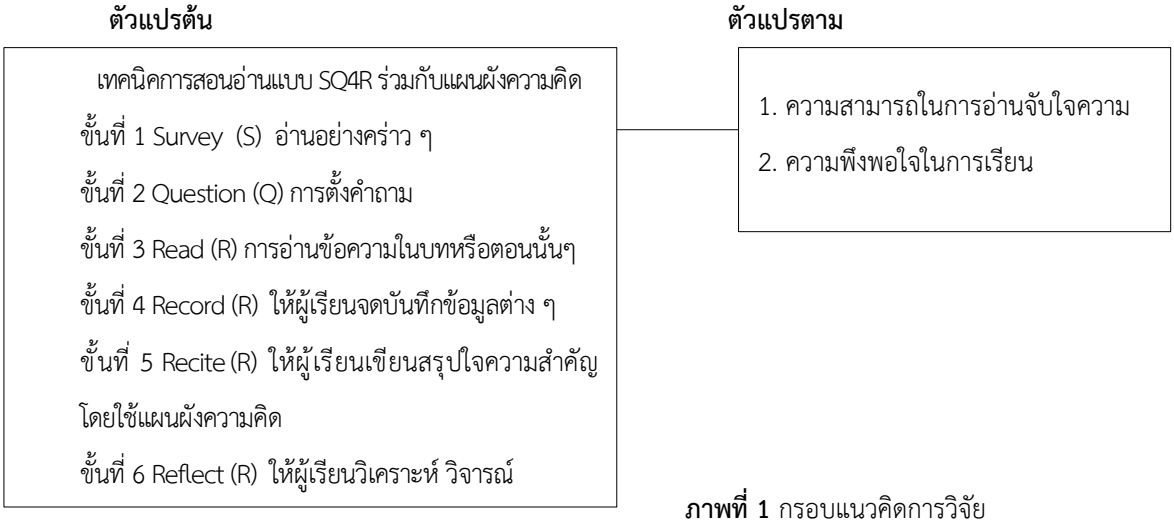
1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด กับเกณฑ์ร้อยละ 60

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดโบสถ์ อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบดำเนินการวิจัยการสอนอ่านแบบ SQ4R ตามสุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ ตามกรอบแนวคิดสรุปได้เป็นแผนภูมิดังนี้ (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2554 : 226-227).

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด สูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาชมตะวัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 17 โรงเรียน โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 342 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบ้านกุดโบสถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 24 คน โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) เนื่องจากลักษณะของประชากรเป็นโรงเรียนที่นักเรียนมีระดับความสามารถใกล้เคียงกัน

ตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการอ่านจับใจความ และ ความพึงพอใจในการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง All around me โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 6 แผน

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจับใจความก่อนและหลังเรียนจำนวน 1 ชุด มี 30 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัย

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ สร้างแผน 6 แผนในเรื่อง All around me โดยโดยใช้การสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด วิเคราะห์หลักสูตร กำหนดเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม และการประเมินผล เสนอตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสอบ 4 ตัวเลือก พร้อมเกณฑ์ให้คะแนน ตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่น

3. แบบประเมินความพึงพอใจ ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถาม กำหนดขอบเขตเนื้อหา สร้างแบบประเมิน เสนอตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมก่อนใช้งานจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการทดลองด้วยตนเอง และดำเนินการเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 มีรายละเอียดดังนี้

1. ชี้แจงรายละเอียดให้ผู้ปกครองและนักเรียนทราบถึงขั้นตอน และบทบาทของนักเรียนในการเรียนในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง All around me อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนการวิจัย และขอความยินยอมให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย โดยมีหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. ชี้แจงรายละเอียดขั้นตอน วิธีปฏิบัติ และจุดประสงค์ ในการเรียนการสอนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้นักเรียนทราบ

3. ก่อนทดลองผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อ และบันทึกผลการทดสอบเอาไว้ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาในการสอน 12 ชั่วโมง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านกุดโบสถ์ อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา จำนวน 24 คน

5. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยทดสอบหลังเรียน (post-test) โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุด เดียวกับที่ทำการทดสอบก่อนเรียน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

6. ตรวจให้คะแนนและนำผลที่ได้จากการทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้หลังจากรวบรวมข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอด้วยค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยมีการทดสอบการแจกแจกปกติของข้อมูล (Test of Normality) โดยใช้ Kolmogorov – Smirnov พบว่ามีการแจกแจงของคะแนนเป็นโค้งปกติ ทดสอบสมมติฐานโดยพิจารณาวัตถุประสงค์หรือสมมติฐาน วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถิติการทดสอบทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน (Paired sample t-test) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 โดยใช้สถิตการทดสอบที แบบกลุ่มเดียว (One sample t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการเรียนจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนตามระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

คะแนน	N	ะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ก่อนเรียน	24	30	8.38	3.24	40.69*	.000
หลังเรียน			20.38	2.08		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษหลังเรียนด้วยเทคนิคการสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 8.38 เป็น 20.38 ซึ่งแสดงถึงการพัฒนาความสามารถในการจับใจความได้อย่างชัดเจน โดยผลการทดสอบทางสถิติพบว่าความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่า ความเปลี่ยนแปลงของคะแนนนี้ ไม่ได้เกิดจากความบังเอิญ แต่สะท้อนให้เห็นว่าเทคนิคการสอนที่ใช้มีผลจริงต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนของนักเรียน

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด กับเกณฑ์ร้อยละ 60

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด กับเกณฑ์ร้อยละ 60

คะแนน	N	ะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
หลังเรียน	24	30	20.38	2.08	5.59	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด กับเกณฑ์ร้อยละ 60 พบว่า จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 20.38 คิดเป็นร้อยละ 67.93 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ที่ถือว่าเป็นระดับผ่านเกณฑ์ความสามารถด้านการอ่านจับใจความ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนได้สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนถึงประสิทธิภาพของแนวทางการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างและส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างแท้จริง

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด

รายการประเมิน	N	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาสาระ				
ข้อที่ 1 ความทันสมัยของเนื้อหา	24	4.42	0.70	พึงพอใจมาก
ข้อที่ 2 เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	24	4.54	0.58	พึงพอใจมากที่สุด
ข้อที่ 3 เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	24	4.54	0.50	พึงพอใจมากที่สุด
ข้อที่ 4 เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง	24	4.58	0.49	พึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.52	0.57	พึงพอใจมากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้				
ข้อที่ 5 การอธิบายของครูเข้าใจง่าย	24	4.38	0.75	พึงพอใจมาก
ข้อที่ 6 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	24	4.42	0.76	พึงพอใจมาก
ข้อที่ 7 กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ	24	4.42	0.64	พึงพอใจมาก
ข้อที่ 8 การมอบหมายงานมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	24	4.42	0.64	พึงพอใจมาก
ข้อที่ 9 การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมและมีความน่าสนใจ	24	4.46	0.58	พึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.42	0.67	พึงพอใจมาก
ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน				
ข้อที่ 10 บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	24	4.63	0.48	พึงพอใจมากที่สุด
ข้อที่ 11 ครูสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียน	24	4.67	0.47	พึงพอใจมากที่สุด
ข้อที่ 12 นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	24	4.54	0.58	พึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.61	0.51	พึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		4.52	0.58	พึงพอใจมากที่สุด

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีค่าเฉลี่ยรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระ เท่ากับ 4.52 ด้านการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 4.42 และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เท่ากับ 4.61 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระ

เท่ากับ 0.57 ด้านการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 0.67 และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เท่ากับ 0.51 แปลผลระดับความพึงพอใจเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระ มีความพึงพอใจมากที่สุดด้านการจัดการเรียนรู้ มีความพึงพอใจมาก และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีความพึงพอใจมากที่สุด สรุปโดยภาพรวมในทุกด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม เท่ากับ 0.58 แปลผลระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถสรุปสาระสำคัญเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่าเทคนิคการสอนดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ผลลัพธ์ที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของสุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ ที่เสนอเทคนิคการอ่านแบบ SQ4R ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นสำรวจ (Survey:S) คือการสำรวจเรื่องที่อ่าน 2.ขั้นการตั้งคำถาม (Questions:Q) คือการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบจากเรื่องที่อ่าน 3. ขั้นอ่าน (Read:R) คือกการอ่านข้อความในบททหรือตอนนั้น ๆ ซ้ำอย่างละเอียด 4.ขั้นการจดบันทึก (Record:R) คือการให้ผู้เรียนจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ได้อ่าน 5.ขั้นการจดจำ (Recite:R) ให้ผู้เรียนเขียนสรุปใจความสำคัญ 6.ขั้นวิเคราะห์ (Reflect:R) คือการให้นักเรียนวิเคราะห์เรื่องที่นักเรียนได้อ่านมา ซึ่งเป็นแนวทางการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเนื้อหาอย่างต่อเนื่องและลึกซึ้ง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การใช้แผนผังความคิดยังช่วยในการจัดระเบียบความคิด และเชื่อมโยงข้อมูลที่อ่านได้อย่างมีระบบ ซึ่งเอื้อต่อการจับใจความสำคัญจากบทความภาษาอังกฤษ (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2554 : 224). สอดคล้องกับผลการวิจัยของนริศรา ชยธวัช ได้ใช้วิจัยปฏิบัติการเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับเทคนิคแผนผังความคิด พบว่า ความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยแผนการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับ เทคนิคแผนผังความคิด สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (นริศรา ชยธวัช, 2565) และสอดคล้องกับมันทนา อุตทอง ได้ใช้วิจัยปฏิบัติการเพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 1 โรงเรียนบ้านเนินมะหาด จังหวัดจันทบุรี พบว่า ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเนินมะหาด จังหวัดจันทบุรี ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ4R หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (มันทนา อุตทอง , 2561) และยังสอดคล้องกับจันทร์จิรา บุญรักษา ได้ใช้วิจัยปฏิบัติการเพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนและ หลังเรียนโดยใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเค็ง พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดส่งผลให้ความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จันทร์จิรา บุญรักษา.2566) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดเป็นวิธีที่เพิ่มความสามารถทางด้านการอ่าน ช่วยสร้างนิสัยการอ่านที่ดีและมีประสิทธิภาพ นักเรียนได้เรียนรู้ที่จะจับใจความสำคัญอย่างรวดเร็ว เข้าใจเนื้อหาที่มีความยากได้ง่ายขึ้น นักเรียนจดจำเรื่องที่อ่านได้นาน ช่วยให้รู้จักการตั้งคำถาม และการคาดเดาคำตอบที่พบในบทอ่าน นอกจากนี้ยังช่วยให้อ่านได้เร็วขึ้น ดังนั้น การนำเทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงสามารถส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในอนาคต

2. นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ ที่เสนอเทคนิคการอ่านแบบ SQ4R ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นสำรวจ (Survey:S) คือการสำรวจเรื่องที่อ่าน 2.ขั้นการ

ตั้งคำถาม (Questions:Q) คือการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบจากเรื่องที่อ่าน 3. ขั้นอ่าน (Read:R) คือกการอ่านข้อความในบทหรือตอนนั้น ๆ ซ้ำอย่างละเอียด 4.ขั้นการจดบันทึก (Record:R) คือการให้ผู้เรียนจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ได้อ่าน 5.ขั้นการจดจำ (Recite:R) ให้ผู้เรียนเขียนสรุปใจความสำคัญ 6.ขั้นวิเคราะห์ (Reflect:R) คือการให้นักเรียนวิเคราะห์เรื่องที่นักเรียนได้อ่านมา โดยวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมกับเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง และช่วยให้สามารถจับใจความสำคัญได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การใช้แผนผังความคิดร่วมด้วย ยังเป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ และจัดระเบียบความคิดของผู้เรียนให้เป็นระบบ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญจากบทอ่านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลต่อคะแนนความสามารถในการจับใจความที่สูงขึ้น (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2554 : 226-227). ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของฐิติวรดา พิมพานนท์ ได้ใช้วิจัยปฏิบัติการเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองไฮ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยเทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 (ฐิติวรดา พิมพานนท์, 2560) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดเป็นวิธีสอนอ่านที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของผู้เรียนได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นวิธีการสอนอ่านที่มีขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการอ่าน ทำให้นักเรียนมีเป้าหมายในการอ่านชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย โดยสรุป เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

3. ด้านความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในด้านเนื้อหาสาระ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ที่ 4.52 (SD = 0.57) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” แสดงว่านักเรียนเห็นว่าเนื้อหามีความเหมาะสม เข้าใจง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอ่าน วิเคราะห์ และสรุปเนื้อหาด้วยตนเองตามขั้นตอนของเทคนิค SQ4R ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 (SD = 0.67) อยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งแสดงว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม การอธิบาย และการใช้สื่อของครูในระดับที่ดี อาจกล่าวได้ว่าแม้ด้านนี้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุดที่ 4.61 (SD = 0.51) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีความเอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนรู้สึกปลอดภัย กล้าแสดงความคิดเห็น และได้รับการส่งเสริมจากครูในด้านความร่วมมือระหว่างกัน โดยภาพรวม แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดมีศักยภาพในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้แก่ผู้เรียน ทั้งในแง่เนื้อหา การจัดการเรียนรู้ และบรรยากาศในชั้นเรียน

จากข้อค้นพบเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยเทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิดไปปรับใช้ในระดับชั้นอื่น ๆ โดยปรับเนื้อหาให้เหมาะกับบริบท หากมีการใช้กิจกรรมหรือสื่อการสอน ควรให้เหมาะสมกับวัย ระดับภาษา และบริบทของนักเรียน เช่น ใช้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน หรือเนื้อหาที่นักเรียนสนใจ

1.2 ในระหว่างทำกิจกรรมขั้นตอนต่างๆ ครูผู้สอนควรดูแล ชี้แนะ และให้คำปรึกษาระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R นี้ไม่มีขั้นสอนคำศัพท์ใหม่ ๆ และโครงสร้างทางภาษา ดังนั้นผู้วิจัยควรสอนคำศัพท์ โครงสร้างทางภาษา และการฝึกตั้งคำถามที่จำเป็นต้องทราบให้นักเรียนก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีเวลาจดบันทึกเป็นข้อมูลของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยอาจจะใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านกับกลุ่มการเรียนรู้อื่น ๆ

2.2 ผู้วิจัยอาจจะใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับเทคนิคการสอนรูปแบบอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กนายุทธ์ ดั้นเมฆ. (2564). **การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับเทคนิคแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา

จันทร์จิรา บุญรักษา. (2566). **การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเค็ง**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**,** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ฐิติวรดา พิมพานนท์. (2560). **การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ทิศนา แขมมณี. (2557). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นริศรา ชยธวัช. (2565). **การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบ SQ4R ร่วมกับผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.**ทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**,** มหาวิทยาลัยศิลปากร

บ้านกุดโบสถ์. โรงเรียน. (2566). **แบบแสดงผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโรงเรียนบ้านกุดโบสถ์.** นครราชสีมา : โรงเรียนบ้านกุดโบสถ์.

มันทนา อุตทอง. (2561). **การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนอ่านแบบ SQ4R เพื่อความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 1 โรงเรียนบ้านเนินมะหาด จังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา

สถาบันทดสอบทางการศึกษา. (2567). **รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566.** สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2567. จาก https://www.niets.or.th

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2554). **การจัดกระบวนการเรียนรู้ : เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์

Nurul Lailatul Khusniyah. (2019). **Improving English Reading Comprehension: The Role of Visual Mind Mapping in SQ4R Strategy**. Language Education, Postgraduate of State University, Indonesia

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาเรื่องฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND PROBLEM-SOLVING ABILITY ON ATOMIC PHYSICS BY THE **5**E INQUIRY-BASED LEARNING MODEL INCORPORATED WITH POLYA'S PROBLEM-SOLVING TECHNIQUES FOR OF **12**TH GRADE STUDENTS

นิติยา หยวกจังหรีด[1], อลงกต ยะไวทย์[2]
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล[1,2]
Nitiya Hyuakchangrit[1], Alongkot Yawai[2]
Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Vongchavalitkul University[1,2]
Corresponding author email : Nitiya_Hyu@vu.ac.th[1], y.alongkot@gmail.com[2]

(Received : July 22, 2025; Edit : July 31, 2025; accepted : August 1, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนทั้งสิ้น 39 คน ที่มาจากการคัดเลือกด้วยเทคนิคการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง สมมติฐานของพลังค์และทฤษฎีอะตอมของโบร์ และปรากฏการณ์โฟโตอิเล็กทริก จำนวน 2 แผน รวมทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ฟิสิกส์อะตอม เป็นข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาเรื่อง ฟิสิกส์อะตอม เป็นข้อสอบแบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design

ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน = 7.72 และ 8.13, หลังเรียน = 14.44 และ 26.85 ตามลำดับ) และความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.46)

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา, จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน, การแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

Abstract

The objectives of this research were to compare learning achievement and problem-solving ability on the topic of atomic physics before and after implementing the 5E inquiry-based learning model combined with Polya's problem-solving technique among Grade 12 students, and to examine students' satisfaction with the implemented learning approach. The sample group consisted of 39 Mathayom Suksa 6/1 (Grade 12) students from Bualuang Wittayakom School, Muang District, Buriram Province, during the second semester of the 2024 academic year. The sample was selected using a cluster random sampling technique. The research instruments included: 1) two lesson plans on Planck's hypothesis, Bohr's atomic theory, and the photoelectric effect, covering a total of 14 instructional hours; 2) a 20-item multiple-choice test to assess learning achievement in atomic physics; and 3) a 5-item subjective test to assess problem-solving ability in atomic physics. Data were analyzed using mean , standard deviation , and a paired-sample t-test. The research employed a one-group pretest–posttest design.

The findings revealed that the the post-instruction scores for academic achievement and problem-solving ability were significantly higher than the pre-instruction scores at the .05 level of statistical significance (pretest mean = 7.72 and 8.13, posttest mean = 14.44 and 26.85, respectively). Students' satisfaction with the 5E inquiry-based learning combined with Polya's problem-solving technique was at a "very satisfied" level, with an overall average score of 4.46 across all aspects

Keywords : learning achievement, problem-solving ability, the 5E Inquiry-Based Learning Model, Polya's Problem-Solving

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นล้วนมีรากฐานจากการวิจัยและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของมนุษยชาติ ความเจริญนี้มีจุดเริ่มต้นจากความพยายามที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติของโลกและจักรวาล รวมถึงความต้องการที่จะแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ได้ขยายขอบเขตความรู้ของมนุษย์ ทั้งในด้านฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และดาราศาสตร์ รวมถึงการบูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จนเกิดเป็นความเจริญในทุกด้านเช่นปัจจุบันที่เป็นอยู่ เช่น ด้านการแพทย์ใช้ในการพัฒนายารักษาโรค ด้านเศรษฐกิจการผลิตพลังงานสะอาด การใช้พลังงานทดแทน ปัญญาประดิษฐ์ (AI) วัสดุศาสตร์ขั้นสูง และระบบสารสนเทศ และด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยปรับปรุงระบบการศึกษา ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และการเรียนรู้แบบเสมือนจริง (VR/AR) ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ทั่วโลก ด้วยความสำคัญดังกล่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีวิตหรือศึกษาต่อในวิชาชีพที่ต้องใช้วิทยาศาสตร์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากประสบการณ์ในฐานะที่เป็นผู้สอน โดยพื้นฐานของวิชาฟิสิกส์เป็นวิชาที่ต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ ใช้หลักการการแก้สมการทางคณิตศาสตร์ ใช้ความเข้าใจในการแปลความ การตีความ และการวิเคราะห์โจทย์ปัญหา เพื่อนำไปแปลงเป็นประโยคสัญลักษณ์ ซึ่งผู้เรียนประสบปัญหาดังกล่าว ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ โดยส่วนใหญ่ยังคงมีการสอนที่เน้นการท่องจำ ไม่มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่ได้ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างเหมาะสม ขาดการใช้ทักษะการคิดขั้นสูง ผู้สอนยังมีลักษณะเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาทฤษฎีเพื่อแข่งขันมากกว่าการพัฒนาทักษะการเรียนรู้หรือตัวผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ยาก เนื่องจากขาดกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ไม่เข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และสมการ ไม่สามารถนำกฎ ทฤษฎีต่างๆไปใช้แก้ปัญหาหรืออธิบายเหตุการณ์ต่างๆที่ได้อย่างมีเหตุผลหรือผู้เรียนสามารถท่องจำสมการความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆได้ แต่ผู้เรียนไม่รู้ว่าโจทย์ปัญหาลักษณะใดต้องใช้สมการไหนในการแก้ปัญหา (จารุวรรณ จันทมัตตุการ, 2560) อีกทั้งสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้สอนยังคงให้ความสำคัญกับการอธิบายเนื้อหาโดยครูมากกว่าการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง ผู้เรียนขาดทักษะการคิด และแก้ปัญหา เนื่องจากต้องเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมทางด้านเนื้อหาเพื่อรองรับการประเมินมาตรฐานการเรียนรู้ จากหน่วยงานต่างๆ (พัทธนันท์ เจียเจริญ, 2560) จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งในการเรียนวิชาฟิสิกส์ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลคะแนน O-NET ของผู้เรียน เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ย O-NET ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม กับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ อ้างอิงข้อมูลจากสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สทศ. ปีการศึกษา 2564-2566 พบว่า ปีการศึกษา 2564 ผลคะแนนเฉลี่ย O-NET วิชาวิทยาศาสตร์โรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม เท่ากับ 27.03 คะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เท่ากับ 29.12 และค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 28.65 ปีการศึกษา 2565 ผลคะแนนเฉลี่ย O-NET วิชาวิทยาศาสตร์โรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม เท่ากับ 27.85 คะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ O-NET ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 28.85 และค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 28.08 ปีการศึกษา 2566 ผลคะแนนเฉลี่ย O-NET วิชาวิทยาศาสตร์โรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม เท่ากับ 27.23 คะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ O-NET ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 29.66 และค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 29.09 ซึ่งผลการเปรียบเทียบในปีการศึกษา 2564-2566 พบว่ามีค่าน้อยกว่า (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567) (สารสนเทศโรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม, 2567 : 51-52) ในฐานะผู้สอนที่เป็นผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนให้กับผู้เรียนโดยตรง จะต้องนึกถึงหน้าที่ในการสอนหรือการจัดการเรียนรู้เป็นหลัก สร้างทัศนคติทางบวกให้กับผู้เรียนมีต่อวิชาที่กำลังเรียนรู้ สนองความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการเพิ่มบทบาทให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบนำตนเอง ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แทนผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นในปีการศึกษาถัดไป

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ซึ่งเป็นแนวคิดของ Bybee และคณะ ซึ่งพัฒนาภายใต้โครงการ Biological Sciences Curriculum Study (BSCS) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกผ่านกระบวนการสำรวจและค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งใช้พัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ได้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง นำความรู้ที่ได้ศึกษามาสร้างเป็นองค์ความรู้ มีการสรุปความคิดรวบยอดด้วยตัวผู้เรียนเอง จากรูปแบบการสอนดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ จัดสถานการณ์รูปแบบใดก็ได้ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในประเด็นที่เรียนรู้ จนก่อให้เกิดการวางแผนที่จะอยากศึกษาต่อจนสำเร็จ ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองได้แสดงออกทางความคิดในการวางแผนเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง มีโอกาสได้ตัดสินใจในประเด็นต่างๆอย่างอิสระ ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการทางความคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น ใช้เหตุผล ทฤษฎี มาสนับสนุนข้อมูลเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือ ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ ความเข้าใจทั้งหมดที่ได้ศึกษา สรุปเป็นองค์ความรู้ สามารถใช้อธิบายหรือเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับเหตุการณ์ใหม่ได้ ขั้นที่ 5 ขั้นประเมิน เป็นขั้นที่ผู้เรียนประเมินความเข้าใจและความสามารถของตนเองว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง พัฒนาด้านองค์ความรู้มากน้อยเพียงใด อีกรูปแบบที่ได้รับการยอมรับด้านการแก้ปัญหาที่เป็นลำดับขั้นคือ เทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา เป็นแนวคิดของ George Polya ได้เสนอขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบไว้ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการค้นพบและคิดแก้โจทย์ปัญหาอย่างเป็นระบบซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยสรุปได้ 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การทำความเข้าใจปัญหา ทำความเข้าโจทย์ปัญหา ด้วยวิธีการต่างๆ เขียนข้อมูลทุกอย่างที่โจทย์ให้มา และสิ่งที่โจทย์ต้องการ ขั้นที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา โดยเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องระหว่างข้อมูลที่โจทย์กำหนดมาให้กับสิ่งที่ต้องการทราบ มองหาความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยอาจจะอธิบายให้อยู่ในรูปของสมการหรือสูตรที่เกี่ยว ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในขั้นที่ 2 เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่โจทย์ต้องการทราบ ขั้นที่ 4 การตรวจสอบผล ผู้เรียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบที่ได้ ตรวจสอบว่ามีความผิดพลาดในการแก้โจทย์และการคำนวณหรือไม่ และตรงตามหลักการกฎ ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ซึ่งความสอดคล้องกับผลการวิจัยของทิตยา สลิน พบว่า ทักษะการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และผลสัมฤทธิ์วิชาฟิสิกส์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์โดยใช้เทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา สูงกว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นเพียงอย่างเดียว (ทิตยา สลิน, 2559) อีกทั้งพัทธนันท์ เจียเจริญ ยังพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์เรื่องสภาพสมดุลและสภาพยืดหยุ่นที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พัทธนันท์ เจียเจริญ, 2560) และธันยรัตน์ พลเยี่ยม พบว่า ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ร่วมกับเทคนิคการแก้ปัญหาของโพลยาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฟิสิกส์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ธันยรัตน์ พลเยี่ยม, 2560)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้สอนได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษา วิธีการจัดการเรียนการสอน จึงเห็นว่าการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ของ โพลยา คาดว่าจะช่วยพัฒนาทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาของผู้เรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอมได้ ตัวอย่างเช่น ในบทเรียนเกี่ยวกับ “ปรากฏการณ์โฟโตอิเล็กทริก” ผู้เรียนอาจถูกกระตุ้นให้ตั้งคำถามว่าเหตุใดแสงบางชนิดจึงสามารถปลดปล่อยอิเล็กตรอนออกจากโลหะได้ จากนั้นจึงให้ทดลองหรือสืบค้นข้อมูล ก่อนนำความรู้ไปแก้ปัญหาคำนวณหาค่าพลังงานจลน์ของอิเล็กตรอน ซึ่งกระบวนการนี้ไม่เพียงเสริมสร้างความเข้าใจในเชิงแนวคิดเท่านั้น แต่ยังฝึกการวิเคราะห์ วางแผนแก้ปัญหา และตรวจสอบคำตอบตามแนวทางของโพลยาอีกด้วย จากแนวทางข้างต้น ผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่า การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้มีศักยภาพในการเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงลึก คิดเป็นระบบ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาทางฟิสิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

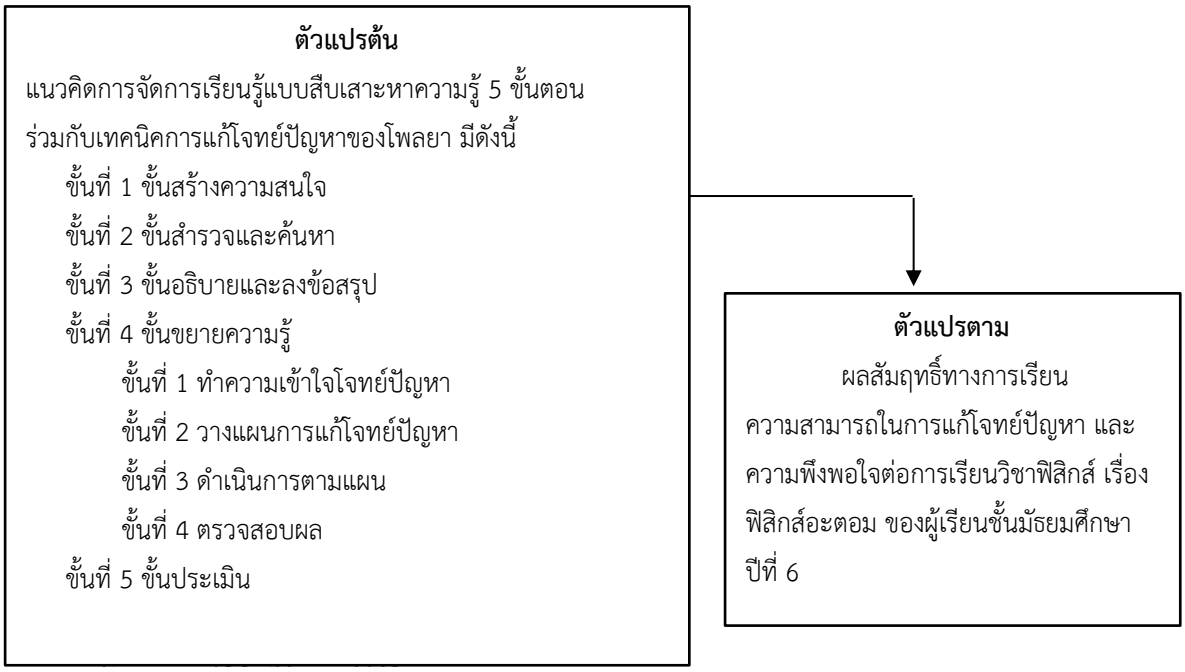
1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เขียนกรอบแนวคิดในการวิจัยตามที่ได้ทำการศึกษากรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ซึ่ง Bybee และคณะ ได้เสนอไว้ (Bybee et al, 2006 : 2) สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นำกระบวนการดังกล่าวมาปรับเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561 : 80-81) และผู้วิจัยได้สอดแทรกแนวคิดเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาที่ John H. Conway. เป็นผู้นำเสนอ (John H. Conway, 2004) ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 3 ห้องเรียน ซึ่งมีผู้เรียนจำนวน 106 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ -คณิตศาสตร์ ที่กำลังอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม จำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เนื่องจากแต่ละห้องมีความสามารถ ใกล้เคียงกัน

ตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาและความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาฟิสิกส์เรื่องฟิสิกส์อะตอมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา จำนวน 2 แผน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม จำนวน 1 ชุด 20 ข้อ เป็นข้อสอบ 4 ตัวเลือก

3. แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม จำนวน 1 ชุด 5 ข้อ เป็นข้อสอบแสดงวิธีทำ

4. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อวิชาฟิสิกส์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ สร้างแผน 2 แผนในเรื่องฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา วิเคราะห์หลักสูตร กำหนดเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม และการประเมินผล เสนอตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสอบ 4 ตัวเลือก พร้อมเกณฑ์ให้คะแนน ตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่น

3. แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา ดำเนินการเช่นเดียวกับแบบทดสอบปรนัย โดยเน้นการวัดทักษะการแก้โจทย์ปัญหา พร้อมสร้างเกณฑ์การให้คะแนนแบบอัตนัย ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ คำนวณหาค่า IOC และวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบ

4. แบบประเมินความพึงพอใจ ศึกษาวิธีสร้างแบบประเมิน กำหนดขอบเขตเนื้อหา สร้างแบบประเมิน เสนอตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ5ท่านเพื่อประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมก่อนใช้งานจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการทดลองด้วยตนเอง และดำเนินการเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 มีรายละเอียดดังนี้

1. แนะนำขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมและบทบาทของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรม

2. ให้กลุ่มทดลองทำแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบแล้ว

3. ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคการแก้

โจทย์ปัญหาของโพลยา หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด 14 ชั่วโมง จำนวน 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง

4. เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองทำแบบทดสอบหลังเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบแล้ว และเป็นแบบทดสอบเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

5. ตรวจให้คะแนนและนำผลที่ได้จากการทำแบบทดสอบ มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้หลังจากรวบรวมข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอด้วยค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยพิจารณาวัตถุประสงค์หรือสมมติฐาน วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นำมาทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการทดสอบทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน (Paired sample t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการเรียนเรื่อง ฟิสิกส์อะตอม หลังการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนตามระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

คะแนน	N	**คะแนนเต็ม**	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ก่อนเรียน	39	20	7.72	2.29	19.84*	.00
หลังเรียน			14.44	2.58		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องฟิสิกส์อะตอมหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = .00) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจน ผลการเพิ่มขึ้นของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สะท้อนให้เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ขณะที่เทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เชิงระบบและการนำแนวคิดทางฟิสิกส์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังเรียนที่มีนัยสำคัญทางสถิติยืนยันถึงประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ระหว่างก่อน และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

คะแนน	N	**คะแนนเต็ม**	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ก่อนเรียน	39	40	8.13	4.03	24.66*	.00
หลังเรียน			26.85	5.62		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางฟิสิกส์ของนักเรียนหลังเรียน มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียน (Sig. = .00 < .05) ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาได้อย่างชัดเจน การเพิ่มขึ้นของคะแนนในด้านนี้ไม่เพียงแสดงถึงการเข้าใจเนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังบ่งชี้ว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นผลจากการที่กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ วางแผน และตรวจสอบแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จึงส่งผลให้นักเรียนพัฒนากระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ และทักษะการแก้ปัญหาในระดับที่สูงขึ้นได้

ตอนที่ 3 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา

รายการประเมิน	N	$\bar{X}$	SD	**ระดับความพึงพอใจ**
ด้านเนื้อหาสาระ				
ข้อที่ 1 ความทันสมัยของเนื้อหา	39	4.56	0.60	มากที่สุด
ข้อที่ 2 เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	39	4.46	0.64	มาก
ข้อที่ 3 เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	39	4.62	0.54	มากที่สุด
ข้อที่ 4 เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง	39	4.38	0.67	มาก
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.51	0.61	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้				
ข้อที่ 5 การอธิบายของครูเข้าใจง่าย	39	4.44	0.64	มาก
ข้อที่ 6 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	39	4.28	0.72	มาก
ข้อที่ 7 กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ	39	4.21	0.80	มาก
ข้อที่ 8 การมอบหมายงานมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	39	4.59	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 9 การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมและมีความน่าสนใจ	39	4.49	0.68	มาก
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.39	0.69	มาก
ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน				

ข้อที่ 10 บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	39	4.10	0.79	มาก
ข้อที่ 11 ครูสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียน	39	4.54	0.72	มากที่สุด
ข้อที่ 12 นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	39	4.59	0.64	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.41	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		4.46	0.67	มาก

จากตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียน เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา นำเสนอผลการประเมินระดับความพึงพอใจจำแนกตามแต่ละด้านดังนี้ ค่าเฉลี่ยด้านเนื้อหาสาระ มีค่าเท่ากับ 4.51 ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 4.39 และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีค่าเท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านเนื้อหาสาระ มีค่าเท่ากับ 0.61 ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.69 และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีค่าเท่ากับ 0.72 ตามลำดับ การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในแต่ละด้านเป็นดังนี้ ในด้านเนื้อหาสาระ ผู้ตอบแบบประเมินมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ในด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และในด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ผู้ตอบแบบประเมินมีความพึงพอใจในระดับมาก เช่นกัน เมื่อพิจารณาภาพรวมทุกด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวม มีค่าเท่ากับ 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม มีค่าเท่ากับ 0.67 ซึ่งสามารถแปลผลได้ว่า ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถสรุปสาระสำคัญเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องฟิสิกส์อะตอมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเข้าใจและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน มีลักษณะเด่นคือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สำรวจ ทดลอง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการเรียนรู้เริ่มจากขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน จากนั้นเข้าสู่ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ผ่านการตั้งคำถาม การทดลอง และการค้นคว้าด้วยตนเอง กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน เนื่องจากเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้เชิงรุก ต่อมาในขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เรียนได้ถ่ายทอดความคิดรวบยอด และองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้มา พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งขั้นตอนนี้ช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ให้แก่ผู้เรียน ในขณะที่ขั้นที่ 4 ขยายความรู้ และขั้นที่ 5 ประเมิน ก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนที่มีอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาด้วยตนเอง จนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและคงทน นอกจากนี้ขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความรู้ และร่วมอภิปรายจนเกิดองค์ความรู้ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การบูรณาการทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคของโพลยา ยังถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธันยรัตน์ พลเยี่ยม ซึ่งศึกษาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการแก้ปัญหาของโพลยา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยวิธีดังกล่าวสูงกว่า

เกณฑ์ร้อยละ 70 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฟิสิกส์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ธันยรัตน์ พลเยี่ยม, 2560) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ จันทมัตตุการ ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาเคมี ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบปกติ (จารุวรรณ จันทมัตตุการ, 2560) อีกทั้ง งานวิจัยของพัทธนันท์ เจียเจริญ ยังสนับสนุนแนวคิดนี้ ซึ่งศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ เรื่องสภาพสมดุลและสภาพยืดหยุ่น โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีดังกล่าวสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้วิธีนี้อีกด้วย (พัทธนันท์ เจียเจริญ, 2560)

2. ด้านความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาเรื่องฟิสิกส์อะตอมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยาพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางฟิสิกส์ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจผ่านประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ในเชิงลึก กระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ได้นำเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยามาเป็นแนวทางในการฝึกฝนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การทำความเข้าใจโจทย์ปัญหา ขั้นที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน และขั้นที่ 4 การตรวจสอบผล จากผลการวิเคราะห์ พบว่า นักเรียนสามารถทำความเข้าใจตัวแปรและเงื่อนไขของโจทย์ได้เป็นอย่างดีในขั้นที่ 1 และ 2 เนื่องจากได้รับการฝึกฝนจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการวิเคราะห์โจทย์ในระยะต้นของกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เรียนจะมีพัฒนาการที่ดีในขั้นต้นของกระบวนการแก้ปัญหา แต่ยังคงมีข้อจำกัดในขั้นที่ 3 และ 4 โดยเฉพาะด้านทักษะการคำนวณและการตรวจสอบคำตอบ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความแม่นยำและความละเอียดสูง ส่งผลให้คะแนนในช่วงขั้นตอนดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการเสริมสร้างทักษะการคิดคำนวณและการตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบควรเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป แต่ทั้งนี้ผลการวิจัยชี้ได้ให้เห็นว่าการใช้กระบวนการดังกล่าว สามารถส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางฟิสิกส์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์โจทย์ และการวางแผนการแก้ปัญหา แต่อย่างไรก็ตามการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การให้เวลามากพอในแต่ละขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของทิตยา สลิน ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฟิสิกส์ ทักษะการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และศึกษาเจตคติที่มีต่อวิชาฟิสิกส์เรื่อง ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา พบว่า ทักษะการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับแบบฝึกทักษะการแก้โจทย์ปัญหาตามเทคนิคของโพลยา มีประสิทธิภาพสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเทียบกับการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เพียงอย่างเดียว (ทิตยา สลิน, 2559) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธันยรัตน์ พลเยี่ยม ที่ศึกษาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการแก้ปัญหาของโพลยา พบว่า ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์ของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการแก้ปัญหาของโพลยา หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ของธันยรัตน์ พลเยี่ยม, 2560) อีกทั้งงานวิจัยของจารุวรรณ จันทมัตตุการ ยังสนับสนุนแนวคิดนี้ โดยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาเคมี เรื่อง ของแข็ง ของเหลว แก๊ส ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกด้วย (จารุวรรณ จันทมัตตุการ, 2560)

3. ด้านความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา เรื่อง ฟิสิกส์อะตอม พบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.46 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในด้านเนื้อหาสาระมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมาเป็นด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนและด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และ 4.39 ตามลำดับ การวิเคราะห์ในเชิงลึกโดยพิจารณารายหัวข้อทั้ง 12 หัวข้อ พบว่าหัวข้อที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงสุดสามลำดับแรก ได้แก่ เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.62) การมอบหมายงานเหมาะสมกับเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 4.59) และนักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน (ค่าเฉลี่ย 4.59) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้มีความชัดเจนในด้านเป้าหมาย เนื้อหา และสร้างบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยที่ไม่ต้องกลัวว่าจะผิด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาหัวข้อที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดสามลำดับแรก พบว่า บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.10) กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ (ค่าเฉลี่ย 4.21) และกิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.28) แม้ว่าค่าเฉลี่ยในหัวข้อเหล่านี้จะยังอยู่ในระดับมาก แต่ก็ถือเป็นประเด็นที่ควรนำไปพิจารณาเพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป โดยเฉพาะในประเด็นด้านสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ผู้เรียนได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบประเมินว่ามีเสียงรบกวนจากบริเวณหน้าห้องเรียน ส่งผลต่อสมาธิระหว่างการเรียนการสอน ผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า บรรยากาศที่เงียบสงบมีส่วนช่วยสนับสนุนสมาธิและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคของโพลยา เป็นรูปแบบที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาสาระและการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งความพึงพอใจของผู้เรียนดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของทิตยา สลิน ที่ศึกษาถึงเจตคติของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ต่อวิชาฟิสิกส์ เรื่องโมเมนตัมและการชน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาฟิสิกส์มากกว่ากลุ่มที่เรียนโดยใช้รูปแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนเพียงอย่างเดียว (ทิตยา สลิน, 2559) นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนันท์ เจียเจริญ ที่ได้ทำการศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5E) ร่วมกับการแก้โจทย์ปัญหาเรื่องสภาพสมดุลและสภาพยืดหยุ่นของโพลีเมอร์ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับสูง (ของพัทธนันท์ เจียเจริญ, 2560)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคของโพลยาไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น โดยเฉพาะวิชาที่ต้องใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนกระบวนการคิดเชิงตรรกะและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างรายวิชานั้นๆด้วย

1.2 ผู้สอนสามารถใช้สื่อรูปแบบอื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นแบบฝึกหัดหรือแพลตฟอร์มออนไลน์อื่นๆ เพื่อช่วยส่งเสริมความเข้าใจ สามารถใช้ในการทบทวนย้อนหลัง เช่น โปรแกรมจำลองทางฟิสิกส์ หรือแอปพลิเคชันการแก้โจทย์ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนได้อย่างต่อเนื่องและมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะต้องควบคุมตัวแปรอื่นให้ดีเพื่อไม่ให้กระทบต่อผลการวิจัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลกระทบของการจัดการเรียนรู้แบบนี้ในระยะยาว ว่าผู้เรียนสามารถคงความรู้ และทักษะการแก้โจทย์ปัญหาไว้ได้หรือไม่เมื่อเวลาผ่านไป เพื่อประเมินว่าการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคของโพลยามี

ผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะระยะยาวเพียงใด และควรปรับปรุงหรือเสริมสร้างองค์ประกอบใดที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของห้องเรียนหรือลักษณะรายบุคคลของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน เช่น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม หรือการใช้เทคนิคการสอนแบบผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความเร็วและสไตล์การเรียนรู้ของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร.

จารุวรรณ จันทมัตตุการ. (2560). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาเคมี เรื่อง ของแข็ง ของเหลว แก๊ส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทิตยา สลิน. (2559). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฟิสิกส์ ทักษะการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และศึกษาเจตคติที่มีต่อวิชาฟิสิกส์เรื่องโมเมนตัมและการชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธันยรัตน์ พลเยี่ยม. (2560). **การศึกษาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์และผลสัมฤทธ์ทางการเรียนฟิสิกส์ เรื่อง โมเมนตัมและการชน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการแก้ปัญหาของโพลยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

บัวหลวงวิทยาคม. โรงเรียน. (2567). **วารสารโรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม ปี 2567.** บุรีรัมย์ : โรงเรียนบัวหลวงวิทยาคม.

พัทธนันท์ เจียเจริญ. (2560). **การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ เรื่องสภาพสมดุลและสภาพยืดหยุ่นที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (E5) ร่วมกับการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สถาบันทดสอบทางการศึกษา. (2567). **รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564-2566.** สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2567. จาก https://www.niets.or.th

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **คู่มือการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รายวิชาฟิสิกส์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.** กรุงเทพฯ

Bybee, R. W., et al. (2006). **The BSCS 5E Instructional Model: Origins and Effectiveness.** Colorado Springs, CO: BSCS.

John H. Conway. (2004). **How to Solve It.** A New Aspect of Mathematical Method

การวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น

AN ANALYSIS OF 21ST CENTURY LEARNING SKILLS FROM AWARD-WINNING CHILDREN'S BOOKS

วชิราภรณ์ วิเศษนคร[1],นนทิยา จันทร์เนตร์[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Wachiraporn Wisetnakorn, Nontiya Channate[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : wachiraporn.wisetnakorn@gmail.com[1]

(Received : July 28, 2025; Edit : August 5, 2025; accepted : August 6, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น จากโครงการประกวดหนังสือคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเภทบันเทิงคดี ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2565 แบ่งเป็นช่วงอายุ 6-11 ปี

และ12-18 ปี โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 11 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกข้อมูลทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น 2) แบบวิเคราะห์ข้อมูลทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น

ผลการวิจัยพบว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น มีทั้งหมด 97 ข้อความ ปรากฏทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมมากที่สุด จำนวน 63 ข้อความ โดยพบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมาคือการคิดอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารอย่างชัดเจน และการแก้ปัญหา ตามลำดับ ทักษะที่พบในระดับกลาง ได้แก่ ทักษะชีวิตและงานอาชีพ จำนวน 23 ข้อความ โดยพบความยืดหยุ่น และปรับตัวพบมากที่สุด ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างงาน การริเริ่มสร้างสรรค์ และกำกับดูแลตนเอง และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ตามลำดับ และทักษะที่พบน้อยที่สุด คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี จำนวน 11 ข้อความ โดยพบการรู้เท่าทันสารสนเทศมากที่สุด รองลงมาคือ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นมีแนวโน้มเน้นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมด้านการคิด และการเรียนรู้ มากกว่าทักษะชีวิต และงานอาชีพ และทักษะด้านเทคโนโลยี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาเนื้อหาเพื่อส่งเสริมทักษะด้านเทคโนโลยี และงานอาชีพให้เด่นชัดยิ่งขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, หนังสือสำหรับเด็ก, ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

Abstract

This research aimed to analyze 21st century learning skills from award-winning children's books. The sample group in this research consisted of award-winning children's books from the book contest project by the Office of the Basic Education Commissioncin the fiction category during 2016-2022. The books were categorized into two age groups: 6-11 years and 12-18 years, totaling 11 titles. The research instruments consisted of, 1) a data recording form for 21st century learning skills from award-winning children's books, and 2) a data analysis form for 21st century learning skills from award-winning children's books.

The research results found that 21st century learning skills from award-winning children's books, totaling 97 statements, showed the most learning and innovation skills, with 63 statements. Critical thinking and decision making were the most commonly found, followed by creative thinking, clear communication, and problem-solving, respectively. The skills found at the intermediate level were life and career skills, with 23 statements, with flexibility and adaptability being the most common, followed by social and cross-cultural skills, being a creator, initiative and self-regulation, and leadership and responsibility, respectively. The least found skills were information, media, and technology skills, with 11 statements, with information literacy being the most common, followed by media literacy and technology literacy, respectively. This shows that award-winning children's books tend to emphasize the promotion of learning and innovation skills in thinking and learning more than life and career skills and technology skills. This indicates opportunities for enhancing content to more effectively foster technological competencies and career readiness in the future.

Keywords : 21st Century Learning Skills, Children's Books, Learning and Innovation Skills.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความรู้ วิทยาการ สังคม และเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้น และลดลงของจำนวนประชากร ภัยพิบัติ โรคระบาด และเทคโนโลยีที่เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมโลก และสังคมไทย รวมถึงด้านการศึกษาที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของความเจริญก้าวหน้า ทำให้การมีความรู้เชิงเดี่ยวหรือการมีแค่ความรู้ด้านเดียวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในโลกได้อย่างมีคุณภาพส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ รวมถึงทักษะที่จำเป็นต่อผู้เรียนในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิต และสามารถปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเท่าทัน สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 16) ผลจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ทิศทางการผลิตกำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะสูงขึ้น จึงส่งผลให้การพัฒนาส่งเสริมกำลังคนต้องมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มากขึ้น จึงเลือกศึกษาหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นเป็นแหล่งข้อมูล อาจกล่าวได้ว่าหนังสือเหล่านี้ผ่านการคัดกรองคุณภาพมาแล้วในระดับหนึ่ง จึงเป็นตัวแทนที่ดีของหนังสือสำหรับเด็กคุณภาพสูงที่เผยแพร่ในสังคม และการศึกษาทักษะที่ปรากฏในหนังสือเหล่านี้จะสะท้อนถึงค่านิยมที่วงการวรรณกรรมให้ความสำคัญจากความต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ตอบสนองความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และสังคม ซึ่งผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพจากทักษะการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงจากอดีต จึงกล่าวได้ว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิตของผู้เรียน สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ถูกผลักดันเข้าสู่ระบบการศึกษา ในหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่กล่าวว่า ต้องยึดหลักผลลัพธ์ ทั้งในแง่ของความรู้ ในวิชาแกนหลักและทักษะแห่งศตวรรษใหม่ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ประเทศชาติ โรงเรียน สถานที่ทำงานในอนาคตของผู้เรียน และชุมชน ต่างเห็นคุณค่าทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะนี้จะช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ไขปัญหา และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิผลตลอดชีวิต ถือเป็นความสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ความสนใจต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในทักษะการเรียนรู้ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งยังส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2564 : 42)

นอกจากนี้หากผู้เรียนมีเพียงทักษะการรู้สาระเนื้อหาวิชาหลักเท่านั้นแล้ว ย่อมทำให้เกิดความลำบากในการดำรงชีวิต เพราะต้องอาศัยทักษะการทำงาน ทักษะการคิด และทักษะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน คือ ทักษะแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 ตามแนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพได้กล่าวถึงทักษะแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ทักษะได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิต และอาชีพโดยทักษะที่กล่าวมานับได้ว่าเป็นทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ควรเสริมสร้าง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะเหล่านี้เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเกิดเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างสมบูรณ์ โดยเกิดจากการร่วมมือของทุกฝ่ายทุกหน่วยงาน (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 4)

อนึ่ง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 159–163) ได้กำหนดบทบาทของหน่วยงานระดับต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 3 สู่การปฏิบัติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงระดับสถานศึกษาทุกสังกัด และห้องเรียนในหน่วยงานทุกระดับ ได้รับผิดชอบดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมอื่นที่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ในขณะเดียวกันยังมีการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ เรื่อง การศึกษาไทยในโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยสู่มาตรฐานโลกศตวรรษที่ 21 และมีหลายประเด็นสำคัญทางการศึกษาที่เชื่อมโยงครอบคลุมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากการจัดสัมมนาในครั้งนี้ทำให้เห็นว่า ทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศล้วนให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558 : 4)

นอกจากนี้ ยังมีหนังสือที่ช่วยส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ได้รับรางวัลอีกมากมาย อาทิหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากโครงการประกวดหนังสือคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานว่าเป็นหนังสือดี มีคุณค่า มีสารประโยชน์ ทั้งนี้ นอกจากหนังสือจะมีคุณค่าและสาระประโยชน์แล้ว ยังจำเป็นต้องปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงให้ก้าวทันสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ดังที่พบในหนังสือสำหรับเด็ก เรื่องเฒ่าแสน โดยไพศาล ประหา เป็นตอนที่เฒ่าแสน และลูกชายสนทนากันเรื่องการทำนาในช่วงต้นฤดูฝน โดยลูกชายไม่อยากให้พ่อทำงานหนักอยากให้พ่อพักผ่อนใช้ชีวิตอย่างสบาย แต่เฒ่าแสนก็เสนอแนะแนวทางการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้ชีวิตเพื่อจะทำนาต่อไป สอดคล้องกับความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว ดังนี้ การเผชิญกับข้อจำกัดของร่างกายและเวลา โดยข้อความนี้สะท้อนช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต คือวัยชรา ซึ่งมีข้อจำกัดด้านร่างกาย และความจำเป็นในการทำงานเพื่อหาเงิน ซึ่งลูกเสนอให้เลิกทำนาเพราะมีรายได้จากลูกเพียงพอแล้ว เป็นมุมมองใหม่ที่เหมาะกับสภาพปัจจุบัน ทั้งยังมีการยืดหยุ่นต่อแนวคิด แต่ไม่ทิ้งเป้าหมาย โดยพ่อยอมรับว่าสภาพร่างกายเปลี่ยน แต่ไม่ยอมเลิกทำงานโดยสิ้นเชิง และเสนอวิธีการใหม่ คือ ทำให้น้อยลงและค่อย ๆ ทำ เป็นการปรับตัวโดยไม่ละทิ้งเป้าหมายในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า สะท้อนการปรับตัวของพ่อที่ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม แต่ปรับวิธีการให้เหมาะกับสภาพปัจจุบันเพื่อรักษาคุณค่าของชีวิต เป็นตัวอย่างของความยืดหยุ่นที่สมดุลระหว่างเป้าหมาย

นอกจากนี้ยังมีทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม ที่เป็นทักษะในการทำงาน และเคารพเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในตอนที่ไผ่สอนน้องให้ทาเนยถั่วบนแยมเพื่อรับประทานให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมตะวันตก

จากการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นถึงทักษะการเคารพเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยเรียนรู้ที่จะเข้าใจความแตกต่าง เนื่องจากแต่ละประเทศมีลักษณะทางวัฒนธรรม และสังคมที่แตกต่างกัน จึงต้องเรียนรู้ และเข้าใจความแตกต่าง เพื่อแก้ไขป้องกันความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม

จากความสำคัญของทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนตระหนัก และเตรียมพร้อมเข้าสู่โลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตจากการอ่านหนังสือสำหรับเด็ก ทั้งยังช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้ผู้เรียนไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และยังสอดแทรกทักษะการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็ก

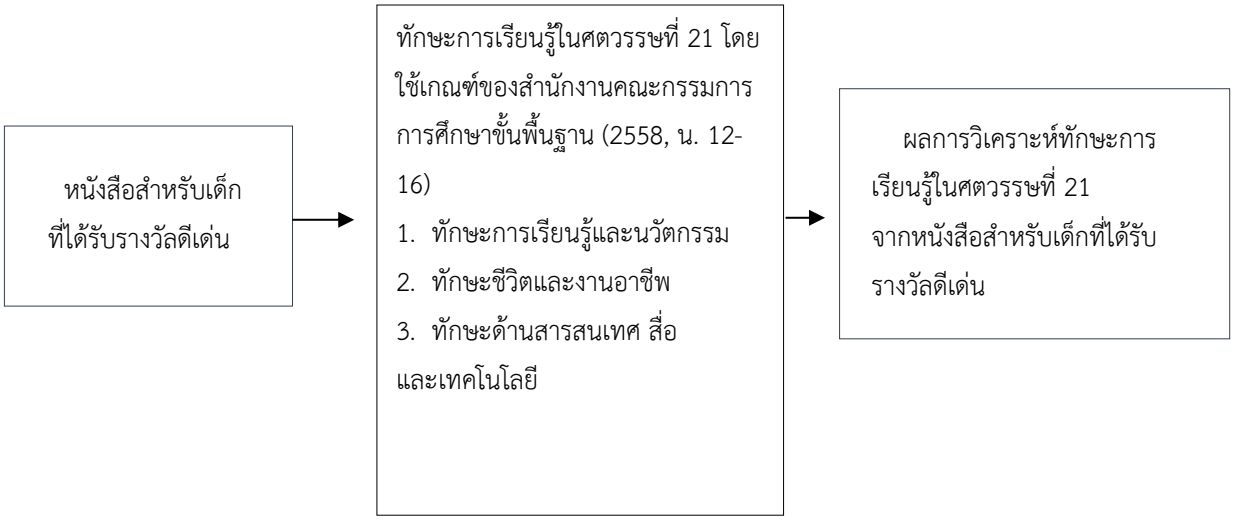
ที่ได้รับรางวัลดีเด่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม และพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558, น. 12-16) มาใช้ในการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีขอบเขตด้านข้อมูล ดังนี้

1.1 เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกข้อมูล ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลเฉพาะหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากโครงการประกวดหนังสือคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเภทบันเทิงคดี ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2565 โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ อายุ 6-11 ปี และ 12-18 ปี จำนวน 11 เรื่อง ดังนี้

1.1.1 หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น อายุ 6-11 ปี จำนวน 7 เรื่อง

1. บันทึกส่วนตัวของซายูริ
2. อยู่วังสระปทุม
3. โลกของมดแดงและแตงกวา (เอยด้วย!)
4. สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น
5. ก. ไก่ไดโนเสาร์
6. แมววัด
7. อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต

1.1.2 หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น อายุ 12-18 ปี จำนวน 4 เรื่อง

1. ห้องเรียนไม่มีฝา
2. พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง
3. Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี
4. เฒ่าแสน

2. ขอบเขตด้านแนวคิด

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558, น. 12-16) มาใช้ในการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

1.1 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา (Critical thinking and problem solving) เป็นการสร้างทักษะการคิดในแบบต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 แบบเป็นเหตุเป็นผล ทั้งแบบอุปนัย และแบบอนุมาน

1.1.2 แบบใช้การคิดกระบวนการระบบ

1.1.3 แบบใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจ

1.1.4 แบบแก้ปัญหาในรูปแบบการฝึกแก้ปัญหาที่ไม่คุ้นเคย โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปและแนวทางที่แตกต่างจากการยอมรับ รวมถึงรูปแบบการตั้งคำถามที่ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจ และนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ดีกว่า

1.2 การสื่อสาร และความร่วมมือ (Communication and collaboration) ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีการสื่อสาร (Digital and communication technology) ทำให้โลกศตวรรษที่ 21 ต้องการทักษะในการสื่อสาร และความร่วมมือที่กว้างขวาง ดังนี้

1.2.1 ทักษะในการสื่อสารอย่างชัดเจน

1.2.2 ทักษะความร่วมมือกับผู้อื่น

1.3 ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and innovation)

1.3.1 การคิดอย่างสร้างสรรค์ ที่ใช้เทคนิคสร้างมุมมองอย่างหลากหลาย

1.3.2 การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ โดยสื่อสารมุมมองใหม่

กับผู้อื่นอยู่เสมอ เปิดใจ และตอบสนองมุมมองใหม่ ๆ และรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น

โดยการทำงานด้วยแนวคิดหรือวิธีการใหม่

1.3.3 การประยุกต์สู่นวัตกรรมที่มีการลงมือปฏิบัติตามความคิดสร้างสรรค์ให้ได้ผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม

2. ทักษะชีวิต และงานอาชีพ

2.1 ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว

2.2 การริเริ่มสร้างสรรค์ และกำกับดูแลตนเองได้

2.3 ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม

2.4 การเป็นผู้สร้างผลงานหรือผลผลิต และความรับผิดชอบเชื่อถือได้

2.5 ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

3.1 การรู้เท่าทันสารสนเทศ

3.2 การรู้เท่าทันสื่อ

3.3 การรู้ทันเทคโนโลยี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 กระบวนการ ได้แก่ การสร้าง เครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบบันทึกทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัล

ดีเด่น โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1.1 ส่วนต้นของแบบบันทึกทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือ

สำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น ระบุแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ ชื่อหนังสือผู้เขียน และปีที่ได้รับรางวัล

1.1.2 ส่วนรายละเอียดของข้อมูล ระบุชื่อหนังสือสำหรับเด็ก คำหรือข้อความที่มีเนื้อหาบ่งชี้ถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบบันทึกทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของเนื้อหา เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยออกแบบแบบวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น โดยใช้เกณฑ์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558, น. 12-16) จำนวน 3 ทักษะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ปรากฏ ในหนังสือสำหรับเด็ก

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากโครงการประกวดหนังสือคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2565 จากแหล่งข้อมูลการประกาศรางวัลผลการประกวดหนังสือดีเด่น

2. สำรวจ และคัดเลือกข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกหนังสือสำหรับเด็กที

ได้รับรางวัลดีเด่นจากโครงการประกวดหนังสือคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน อายุ 6-11 ปี และอายุ 12-18 ปี ประเภทบันเทิงคดี ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2565 จากแหล่งข้อมูลการประกาศรางวัลผลการประกวดหนังสือดีเด่นในแต่ละ พ.ศ.

3. บันทึกข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็กที่ได้เลือกมา จำนวน 11 เล่ม ลงในแบบบันทึกทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น ให้ครบถ้วน

4. นำแบบบันทึกทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นมาตรวจสอบเนื้อหา และระบุทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามเกณฑ์ทั้ง 3 ทักษะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ และจำแนกทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามเกณฑ์ทั้ง 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต และงานอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยนำเสนอผลการวิจัยเป็นตารางวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากคำ และข้อความ และนำมาอธิบายโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ในแต่ละองค์ประกอบของทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น พบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งสิ้น 97 ข้อความ ดังนี้

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม มีจำนวน 63 ข้อความ

1.1 การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ แบบเป็นเหตุเป็นผล แบบใช้การคิดกระบวนการระบบ แบบใช้วิจารณญาณ และการตัดสินใจ และแบบแก้ปัญหา พบ 33 ข้อความ ดังนี้

1.1.1 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม แบบเป็นเหตุเป็นผล พบ 6 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ ห้องเรียนไม่มีฝา และพ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่องห้องเรียนไม่มีฝา ที่กล่าวว่า ‘พิธีกรรมเกี่ยวกับศพมีหัวข้อธรรมแฝงอยู่ตลอดน่ะแหละ หากตรองดูให้ดีว่าแล้วตาหลวงนำก็

เริ่มอารัมภบท ซึ่งดูท่าแล้วต้องนั่งฟังกันยาวแน่ มูเลกับสามเณรหนูมองหน้ากันยิ้ม ๆ อย่างสมใจ โบราณเขาแฝงธรรมะไว้เกือบทุกขั้นตอนของพิธีศพ เริ่มตั้งแต่การมัดตราสัง' เป็นการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล คือ ใช้พิธีกรรมมัดตราสังจากพิธีศพมาเป็นกุศโลบายในการอธิบายเหตุผลซึ่งตัวละครสามเณรสงสัยว่าเหตุใดต้องทำเช่นนี้ เป็นการมัดเพื่อสะกดวิญญาณใช่หรือไม่ หลวงพ่อจึงอธิบายถึงเหตุผลในการมัดตราสังว่า เป็นการกระทำที่ทำให้ศพแน่น เพราะในสมัยก่อนโลงศพไม่แข็งแรง จึงทำให้ศพเคลื่อนไปมา จึงจำเป็นต้องมัดตราสัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการอธิบายเหตุผลก่อนนำไปสู่ข้อสรุป

1.1.2 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม แบบใช้การคิดกระบวนการระบบ พบ 4 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง และเฒ่าแสน ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่องเฒ่าแสน ที่กล่าวว่า 'ข้าว่ามันต้องมากันหลายคนแน่ ๆ เฒ่าแสนพูดขึ้นเมื่อเดินหลุดหมู่บ้านออกมา พ่อใหญ่ดูจากอะไร เด็กหนุ่มในหมู่บ้านสงสัย คนหนึ่งจูง อีกสองคนเดินตามหลังใช้เท้ากวาดลบรอยเท้าวัวเป็นบางครั้งเพื่อให้คนตามหลงทาง แต่เพราะรีบเร่งทำเวลาเลยมีร่องรอยให้แกะอยู่ บางรอยยังใหม่ลึกคมแสดงว่าพึ่งจะเดินผ่านไปใหม่ ๆ' เป็นตอนที่เฒ่าแสนและชาวบ้านช่วยกันออกตามหาวัวเพราะมีคนขโมยวัวในหมู่บ้าน โดยมีเด็กหนุ่มสงสัยว่าเหตุใดเฒ่าแสนจึงคิดว่าขโมยมากันหลายคน และเฒ่าแสนก็ได้ตอบสิ่งที่ตนคิด เป็นการคิดแบบกระบวนการระบบ คือ การสังเกตรอยเท้าของวัวที่ถูกกลบด้วยรอยเขี่ยของคน เพื่อทำให้คนตามหาหลงทาง แต่เพราะการสังเกตของเฒ่าแสนด้วยการคิดล่วงหน้าอย่างเป็นระบบขั้นตอน คาดการณ์เหตุการณ์จากร่องรอยหลักฐาน จึงทำให้เกิดผลในภาพรวมสามารค้นหาหลักฐานในการตามหาวัวได้สำเร็จ

1.1.3 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม แบบใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจ พบ 16 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ห้องเรียนไม่มีฝา Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี และเฒ่าแสน ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ที่กล่าวว่า 'มีอะไรที่ฉันพอจะช่วยได้บอกฉันได้เลยนะ ลิซ่ามองในตาของเขา ผมขอโทษ ในที่สุด เด็กชายก็พูดขึ้นอย่างแผ่วเบา เฮนรี่เธอไม่ต้องขอโทษวันนี้ฉันผิดเองที่ไม่ระวังลิซ่ารีบบอกผมไม่อยากเป็นมังกรแล้ว ผมเกลียดตัวเองที่เป็นแบบนี้ ผมเหนื่อยแล้ว คำพูดของเด็กชายพรั่งพรูออกมาไม่ต่างอะไรกับทำนบน้ำตาบนใบหน้าของเขา' ซึ่งสะท้อนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณคือ การไม่อยากเป็นมังกร ตัดสินใจอยากเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง และต้องการเลือกเส้นทางใหม่ สื่อถึงความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลงตนเอง พอเฮนรี่มีสติจึงย้อนคิด และวิเคราะห์ข้อมูลต่อลิซ่า และตัดสินใจอยากรักษาบำบัดให้หายเป็นปกติ

1.1.4 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม แบบแก้ปัญหาพบ 7 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี และเฒ่าแสน

ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต ที่กล่าวว่า 'ฉันอยากให้ตุ๊กตาไล่ฝนกับตุ๊กตาเรียกฝนแข่งขันกัน ตุ๊กตาไล่ฝนจะหลับตา และทำสมาธิขอให้ฝนไม่ตก ส่วนตุ๊กตาเรียกฝนจะยืนตรง และอธิษฐานขอให้ฝนตก ถ้าตุ๊กตาตัวใดตัวหนึ่งชนะก็เพราะจากความเมตตาที่มีต่อผู้คน' ซึ่งเป็นการคิดแบบแก้ปัญหาที่ผู้พูดเสนอแนวทางใหม่โดย เปรียบเทียบเป็นการแข่งขันเชิงสัญลักษณ์ ระหว่างตุ๊กตาไล่ฝนและเรียกฝนทั้งสองตัวแทนความต้องการที่ตรงข้ามกัน แต่ไม่ใช่เพื่อเอาชนะกันแบบธรรมดาโดยผู้ชนะจะถูกตัดสินจากความเมตตาต่อผู้คน เป็นการตั้งคำถามต่อความหมายของชัยชนะ และเสนอเกณฑ์ใหม่ที่เน้นคุณธรรมแทนผลลัพธ์ ซึ่งลักษณะของการคิดแบบแก้ปัญหาเพื่อสร้างทางเลือกใหม่ที่เน้นเจตนาเพื่อส่วนรวม มากกว่าผลลัพธ์ โดยเอาความเมตตาที่มีต่อผู้คนมาเป็นตัวอย่างของวิธีการแก้ปัญหา ไม่ว่าผลลัพธ์จะออกมาดีหรือไม่ เป็นเพราะตุ๊กตาได้ช่วยเหลือผู้คน

1.2 การสื่อสารและความร่วมมือ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทักษะในการสื่อสารอย่างชัดเจน และทักษะความร่วมมือกับผู้อื่น พบ 14 ข้อความ ดังนี้

1.2.1 ผลการวิเคราะห์การสื่อสารและความร่วมมือ ทักษะในการสื่อสารอย่างชัดเจน พบ 10 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ห้องเรียนไม่มีฝา Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี และเฒ่าแสน ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง โลกของมดแดงแตงกวาเอย

ด้วย ที่กล่าวว่า ‘ดุจบอกไผ่ว่าชีวิตเปลี่ยนไปตั้งแต่วันที่มาถึงที่นี่ ที่จริงต้องบอกว่า

ลมหายใจเปลี่ยนไป จังหวะเต้นของหัวใจเปลี่ยนไป ดุจได้ก้าวสู่อ้อมกอดของธรรมชาติที่มีผู้ชี้ชวน และพาชมด้วยความรัก ดุจซาบซึ้งในน้ำใจของทุกคนในที่นี้ และมีความสุขที่ได้ใช้ชีวิตในวิถีแห่งความพอพอใจพอเพียง ดุจหวังว่านับจากนาทีนี้ไปเราสองคนจะช่วยกันสร้างรากฐานเพื่อครอบครัวในวันข้างหน้า และถ่ายทอดรูปแบบชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติให้กับผู้อื่นต่อไป’ ซึ่งสะท้อนถึงการเข้าใจและปรับตัวเข้ากับวิถีธรรมชาติและผู้คนในชุมชน แม้ไม่ได้ใช้หลายภาษา แต่มีการเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ดี แสดงถึงความสามารถในการสื่อสารกับความหลากหลาย

1.2.2 ผลการวิเคราะห์การสื่อสารและความร่วมมือ ทักษะความร่วมมือกับผู้อื่น พบ 4 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย ห้องเรียนไม่มีฝา และ Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง ห้องเรียนไม่มีฝา ที่กล่าวว่า ‘ทุกคนช่วยกันคนละไม้คนละมือเริ่มจากเก็บกวาดเศษขยะฝุ่นผงบนพื้นจัดการกับหยากไย่ที่ระโยงระยางอยู่ตามหลังคาต่อด้วยราดน้ำเช็ดถูพื้นจนสะอาดสะอ้านเท่าแล้วยกกระดานดำที่ได้รับอนุญาตจากครูใหญ่มาวาง ซึ่งนอกจากใช้ขีดเขียนแล้วกระดานดำแผ่นนี้ยังใช้เป็นเครื่องบอกอาณาเขตของห้องเรียนด้วย’ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการร่วมมือกันอย่างราบรื่น สามเณรแต่ละรูปต่างมีบทบาท และทำงานร่วมกันด้วยความเข้าใจ และรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างกลมเกลียว

1.3 ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การคิดอย่างสร้างสรรค์ และการประยุกต์สู่นวัตกรรม พบ 16 ข้อความ ดังนี้

1.3.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พบ 12 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย กไกโดโนเสาร์ อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ห้องเรียนไม่มีฝา และ Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง

ที่กล่าวว่า ‘โลกนี้มีคนอย่างมหาเพชรมาก ๆ ก็จะดีนะ’ ลุงไวพูดพลางหัวเราะในลำคอ ‘ทำไมล่ะลุงมีคนอย่างฉันมาก ๆ ทำไมถึงจะดี’ มหาเพชรย้อนถามพลางจ้องตาชายชรา ‘ดีสิเรื่องหนัก ๆ มหาก็เอามาเป็นเรื่องขัน ๆ ได้’ ‘เรียกว่าเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสไงลุง’ ซึ่งสะท้อนถึงการมองปัญหาอย่างรอบด้าน โดยไม่จมอยู่กับความเครียด แต่เลือกมุมที่ช่วยให้ชีวิตเดินหน้าต่อไปได้ เป็นการปรับสภาพจิตใจผ่านมุมคิดใหม่ และกล้าหัวเราะกับสิ่งที่คนอื่นอาจมองว่าร้ายแรง แสดงถึงความกล้าในการรับมือกับชีวิตแบบไม่ยึดติด

1.3.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การประยุกต์สู่นวัตกรรม พบ 4 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ อยู่วังสระปทุม และโลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง อยู่วังสระปทุม ที่กล่าวว่า ‘พระตำหนักใหญ่ที่พวกแมว ๆ ชอบมาสโมสรกันยามดึกก็คือพระตำหนักที่เคยเป็นที่ประทับของพระพันวัสสาฯ เป็นอาคารทาสีเหลืองสดใส เล่ากันว่าสมเด็จพระพันวัสสาฯ ทรงออกแบบเองให้มีระเบียงรอบหน้าต่างกว้างลมพัดเย็นทุกห้อง’ ซึ่งสะท้อนผลลัพธ์ ทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์แนวคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม ที่ให้ทั้งความงาม และประโยชน์ใช้สอยอย่างแท้จริงเป็นนวัตกรรมที่สัมผัสได้จริงในชีวิตประจำวัน

2. ทักษะชีวิตและงานอาชีพ แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างผลงาน และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ พบ 23 ข้อความ ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตและงานอาชีพ แบบความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว พบ 7 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย ห้องเรียนไม่มีฝา พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง และเฒ่าแสน ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง เฒ่าแสน ที่กล่าวว่า ‘ดินมันชุ่มพอแล้วรึ’ “ข้าว่าได้แล้วล่ะ” ลึกเข้าไปในดวงตาทั้งคู่ยังมองเห็นความกังวลอยู่ ไม่เห็นจะต้องรีบร้อนอะไร นี่ก็พึ่งจะเข้าต้นฝนเอง’ ‘ไว้ใจได้ที่ไหนล่ะทุกวันนี้ ฤดูกาลมันเริ่มเพี้ยน ๆ ยังไงชอบกลอยู่นะ’ ซึ่งสะท้อนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ โดยผู้พูดแสดง ความเข้าใจว่าฤดูกาลไม่

แน่นอน จึงไม่สามารถใช้วิธีการเดิมแบบอัตโนมัติได้อีกต่อไป เป็นการคิดแบบยืดหยุ่นและมองการณ์ไกล ข้อความนี้สะท้อนการคิดอย่างรอบคอบ และไม่ยึดติดกับแบบแผนเดิม ผู้พูดเลือกที่จะรอดูสภาพจริง แทนที่จะทำตามกำหนดฤดูกาลแบบดั้งเดิม เป็นทักษะของพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเร็ว

2.2 ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตและงานอาชีพ แบบการริเริ่มสร้างสรรค์และกำกับดูแลตนเองได้ พบ 4 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย และพ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่องโลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย ที่กล่าวว่า ‘เอยดีใจที่บรรยากาศในบ้านมีสีสันเพิ่มขึ้น เมื่อพี่ดุจดาวมาช่วยแม่ทำขนม มีไอเดียแปลก ๆ ที่หาจากอินเทอร์เน็ตมาเสนอ โดยเฉพาะขนมที่ใช้ส่วนผสมออร์แกนิก’ ซึ่งสะท้อนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองและการลงมือทำโดยไม่ต้องรอคำสั่ง และปรากฏการเรียนรู้ สิ่งใหม่เพื่อขยายความเชี่ยวชาญ โดยการค้นหาไอเดียจากอินเทอร์เน็ตและนำเสนอแสดงถึงการเปิดรับความรู้ใหม่ และมีการแสดงเป้าหมายหรือเกณฑ์ความสำเร็จอย่างชัดเจน คือการช่วยกันทำขนมให้สำเร็จเพื่อไปงานปาร์ตี้ในวันเสาร์นี้ แม้ยังไม่ถึงระดับขยายความเชี่ยวชาญในอาชีพ แต่สะท้อนพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

2.3 ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตและงานอาชีพ แบบทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม พบ 6 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย และห้องเรียนไม่มีฝา ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่องห้องเรียนไม่มีฝา ที่กล่าวว่า ‘ผู้ตายเพิ่งเสียตอนเย็นนี้เองยังไม่ใส่โลงคืนนี้สวดดอยนะพวกเรา’ ‘สวดดอยคืออะไรครับ’ ‘อ้าวที่วัดคุณไม่มีสวดดอยหรือ’ ‘มีสวดศพครับแต่คำว่าสวดดอยผมเพิ่งเคยได้ยินครั้งนี้แหละ’ ซึ่งสะท้อนการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยคำว่า สวดดอยเป็นคำเฉพาะทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น การยอมรับว่าคนอื่นอาจไม่รู้จักคำนี้แสดงถึงความพร้อมในการทำความเข้าใจ และอธิบายอย่างไม่ดูแคลน ซึ่งเป็นการเคารพความแตกต่างของประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และมีการยกระดับความหลากหลายสู่วิธีคิดใหม่หรือความเข้าใจที่ลึกซึ้ง โดยบทสนทนาเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้เรียนรู้พิธีกรรมท้องถิ่นจากวัฒนธรรมอื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจในความหลากหลายทางศาสนา ประเพณี และภาษาถิ่นได้ลึกยิ่งขึ้น

2.4 ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตและงานอาชีพ แบบการเป็นผู้สร้างผลงาน พบ

5 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย ห้องเรียนไม่มีฝา และเฒ่าแสน ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่องเฒ่าแสน ที่กล่าวว่า ‘โอ้ยทำไมแกไม่เรียกฉันนะ นี่หนาวเย็นขนาดนี้ถ้าเป็นอะไรไปใครจะช่วยทันฉันนอนก่อนแกกว่าจะฟังข่าวจบก็คงดึกไหนจะต้องไปนาแต่เช้าอีก ไม่เป็นไรดอกฉันยังไหว เพราะมันเคยชินและคุ้นเคย นำมาสู่ความถนัดและชำนาญ เลยพอจะคะเนได้ว่าจุดอันตรายมันอยู่ตรงไหน’ ซึ่งแสดงการพอจะคะเนจุดอันตรายได้แสดงถึงความสามารถเฉพาะตัวที่พัฒนาจากประสบการณ์จริงโดยมีเป้าหมาย คือการรักษาความปลอดภัย และดูแลตัวเองในสถานการณ์ที่ยากลำบาก และการตัดสินใจพักผ่อนก่อนและเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานในเช้าวันถัดไป แสดงถึงการบริหารจัดการเวลา และพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงถึงการเป็นผู้สร้างผลงานที่มีความรับผิดชอบ และเชื่อถือได้ ผ่านการใช้ความรู้ และความชำนาญ ที่สะสมจากประสบการณ์ เพื่อบริหารจัดการความเสี่ยง และวางแผนรับมือในสถานการณ์จริงอย่างมั่นใจ

2.5 ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตและงานอาชีพ แบบภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ พบ 1 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง Becoming a butterfly การเดินทางของผีเสื้อหลากสี ที่กล่าวว่า ‘หยุดนะ อย่าทำร้ายแม่ พ่ออย่ามาทำอะไรบ้า ๆ แบบนี้ ถ้าจะเมา ออกไปเมาข้างนอกหายเมาแล้วค่อยกลับบ้านสิ แม่ครับ แม่เป็นอะไรไหม ผมจะหาเงินมารักษาแม่แทนพ่อเอง แม่ไม่ต้องห่วง’ ซึ่งสะท้อนทักษะมนุษยสัมพันธ์ในการสื่อสารอย่างมีเหตุผล และยึดถือคุณธรรม ความเมตตา รวมถึงการแก้ปัญหาด้วยความรับผิดชอบโดยไม่ใช้ความรุนแรง เหมาะสม กับนิยามภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นความร่วมมือ และประโยชน์ส่วนรวม

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การรู้เท่าทันสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และ

การรู้เท่าทันเทคโนโลยี พบ 11 ข้อความ ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี แบบการรู้เท่าทันสารสนเทศ พบ 6 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวของซายูริ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย และพ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง บันทึกส่วนตัวของซายูริ ที่กล่าวว่า ‘ฉันได้ยินเพื่อน ๆ บอกว่าฮานะนิสัยไม่ดี ไม่ให้เล่นด้วย ในใจฉันคิดว่าให้คุณครูพูดดีกว่าเพื่อนทำไม่ดีอันตรายต้องบอกเพื่อนดีดีอย่าว่าเพื่อน’ ซึ่งสะท้อนถึงการรู้เท่าทันสารสนเทศในขั้นต้นที่ดี คือการไม่ยอมรับข้อมูลจากปากต่อปากทันที มีการตั้งคำถามถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และแสดงความสามารถในการใช้ข้อมูลอย่างสร้างสรรค์เพื่อแก้ไขสถานการณ์อย่างเหมาะสม

3.2 ผลการวิเคราะห์ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี แบบการรู้เท่าทันสื่อ พบ 2 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย และพ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง โลกของมดแดงแตงกวาเอยด้วย ที่กล่าวว่า ‘มีรูปถ่ายแตงกวายิ้มกว้างยกเหรียญขึ้นมาจูบในเว็บของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ‘กะแค่ระดับจังหวัดเองไม่ใช่โอลิมปิกสักหน่อย’ มดแดงไม่สนใจ นั่งหันหลังให้ก้มหน้าก้มตาวาดรูป เอยตื่นตาตื่นใจกับอินเทอร์เน็ตมาก ลืมเรื่องพิษภัยจากโซเชียลเน็ตเวิร์กที่ทำร้ายพี่ดุจดาวไปสนิท’ ซึ่งสะท้อนการขาดการรู้เท่าทันสื่อของตัวละครเอยที่เลือกใช้ และเสพสื่อโดยไม่วิเคราะห์วัตถุประสงค์หรือผลกระทบที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต

3.3 ผลการวิเคราะห์ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี แบบการรู้เท่าทันเทคโนโลยี พบ 3 ข้อความ จากหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ตัวอย่างเช่น ข้อความจากเรื่อง พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูกสาวนักร้อง ที่กล่าวว่า ‘ทุ่งนาแต่มองไม่เห็นวัวควายสักตัว’ ฉัตรพูดขึ้นลอย ๆ ขณะกวาดตามองท้องนาที่แลลิบลิ่วเห็นแต่ประกายแดดเต้นยิบ ๆ เขาเอ่ยต่อมา และจบลงด้วยคำถาม ‘พ่อบอกว่าทุกวันนี้ชาวนาไม่ต้องใช้วัวควายไถนาเหมือนแต่ก่อนจึงไม่จำเป็นต้องเลี้ยงควายพอถึงเวลาทำนาคนไม่มีรถไถก็จ้างรถไถมาไถนาให้’ ซึ่งสะท้อนการรู้เท่าทันเทคโนโลยี โดยชาวนาสามารถเข้าใจ และเลือกใช้เครื่องจักรแทนแรงงานสัตว์อย่างเหมาะสม เป็นการเข้าถึงและประเมินเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานโดยไม่ขัดต่อหลักจริยธรรมและบริบททางสังคม

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น ทักษะที่พบมากที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม จำนวน 63 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 64.95 พบการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจ ปรากฏสูงสุดจำนวน 16 ข้อความการคิดอย่างสร้างสรรค์จำนวน 12 ข้อความ ทักษะในการสื่อสารอย่างชัดเจน จำนวน 10 ข้อความ แบบแก้ปัญหา จำนวน 7 ข้อความ แบบเป็นเหตุเป็นผล จำนวน 6 ข้อความ แบบใช้การคิดกระบวนการระบบ จำนวน 4 ข้อความ ทักษะความร่วมมือกับผู้อื่น จำนวน 4 ข้อความ การประยุกต์สู่นวัตกรรม จำนวน 4 ข้อความ และไม่ปรากฏการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ตามลำดับ ทักษะที่พบในระดับกลาง คือ ทักษะชีวิตและงานอาชีพ จำนวน 23 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 23.71 พบมากที่สุดคือความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัวปรากฏสูงสุดจำนวน 7 ข้อความ ทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม จำนวน 6 ข้อความ การเป็นผู้สร้างผลงาน จำนวน 5 ข้อความ การริเริ่มสร้างสรรค์ และกำกับดูแลตนเองได้ จำนวน 4 ข้อความ และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ จำนวน 1 ข้อความ ตามลำดับ และทักษะที่พบน้อยที่สุด คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี จำนวน 11 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 11.34 ปรากฏพบการรู้เท่าทันสารสนเทศมากที่สุด จำนวน 6 ข้อความ การรู้ เท่าทันเทคโนโลยี จำนวน 3 ข้อความ และการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 2 ข้อความ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่น พบว่าทักษะที่ปรากฏในเนื้อหาส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบของข้อความสั้น ๆ หรือบทสนทนาในสถานการณ์ชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มุ่งเน้นความชัดเจนและการกระตุ้นจินตนาการผ่านภาษาที่เด็กเข้าถึงได้ง่าย โดยมีผู้ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมจากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างปี พ.ศ. 2532–2538 โดยมุ่งเน้นการจำแนกประเภทเรื่องลำดับความมากน้อยของจริยธรรม และจัดอันดับหนังสือ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าหนังสือเด็กประเภทบันเทิงคดีเหล่านี้ปรากฏจริยธรรมทั้ง 13 ประการ โดยจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาปรากฏมากที่สุด ส่วนจริยธรรมด้านการประหยัด และความยุติธรรมปรากฏน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กไม่เพียงแฝงแนวคิดด้านคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีคุณภาพสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้งทักษะด้านวิชาการ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ ตลอดจนทักษะด้านคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความเมตตา ความรับผิดชอบ และความร่วมมือกับผู้อื่น (อมรรัตน์ พิษณานุรักษ์, 2540)

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากหนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่าหนังสือสำหรับเด็กไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อความบันเทิงหรือเสริมสร้างจินตนาการเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะสำคัญในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการกระตุ้นให้เด็กมีความสามารถในการไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนก่อน การตัดสินใจซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษางานวิจัย

เรื่องการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปรากฏว่าองค์ความรู้ต่าง ๆ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปลี่ยนจากการเน้นเนื้อหาเป็นเน้นกระบวนการเรียนรู้ และเน้นฝึกทักษะของผู้เรียน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหนังสือสำหรับเด็กอาจเป็นพื้นฐานของการปลูกฝัง และต่อยอดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นทักษะการเรียนรู้ที่จะเกิดกับผู้เรียน (ระพีพัฒน์ หาญโสภา และคณะ, 2563)

การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการปลูกฝังทักษะการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐาน ทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผ่านการได้รับประสบการณ์ตรงจากเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การอ่านหนังสือยังช่วยพัฒนาแนวคิดเชิงบวก และคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้เรียนรู้ที่มีความรับผิดชอบ และที่สำคัญ คือ การอ่านไม่ได้จบเพียงแค่ความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและต่อเนื่อง รวมทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า การวิเคราะห์เรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากวรรณกรรมเยาวชนสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เกิดความเข้าใจว่า วรรณกรรมไม่ใช่เพียงแหล่งบันเทิงหรือสร้างจินตนาการเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ที่เกิดจากการพิจารณาเหตุผลของตัวละครและสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ การแก้ปัญหา หรือความขัดแย้งของตัวละคร และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งปลูกฝังผ่านการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อ่านใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และเห็นคุณค่าของการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น วรรณกรรมเยาวชนจึงควรถูกนำมาใช้ในการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อสร้างพื้นฐานของทักษะสำคัญเหล่านี้ให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

1.2 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถรวบรวมได้จากการปรากฏเป็นข้อความหรือบทสนทนาสามารถนำไปเรียบเรียงเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาหรือหนังสือส่งเสริมการอ่านได้ และเพื่อเป็นสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของ

ผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และสามารถนำทักษะเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากวรรณกรรมเยาวชน โดยเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเนื้อหา กลวิธีการเขียน และรูปแบบการนำเสนอที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะของผู้อ่าน เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ อาจศึกษาร่วมกับปฏิกิริยาหรือผลลัพธ์ของผู้เรียนหลังการอ่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงกระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้มากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น วิธีสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based learning) วิธีสอนแบบใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) การเรียนรู้แบบร่วมมือ การสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research based learning) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ระพีพัฒน์ หาญโสภา, พระมหาศุภชัย ศุภกิจโจ และประยุทธ ชูสอน. (2563). **การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนร่มโพธิ์ทองธรรมวิทย์** (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แนวทางจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ**. (ม.ป.ท).

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2558). **แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). **การประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง การศึกษาไทยในโลกศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สิทธิพล อาจอินทร์. (2564). **ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. ขอนแก่น:คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อมรรัตน์ พิษณานุรักษ์. (2540). **วิเคราะห์จริยธรรมจากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดของคณะกรรมการการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532-2538** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร)

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

กรณีศึกษา : สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี

THE STATES OF AN EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF PHRAPARIYATTIDHAMMA, PALI DIVISION CASE STUDY WATPAAMPHAWAN OFFICE OF RELIGIOUS STUDIES, UDONTHANI PROVINCE

พระมหาเกรียงไกร ฐิตวีโร
Phramaha Kraingkai Titavero
สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน
The Wat Pa Amphawan office of Religious Studies
Corresponding Author E-mail : titavero029@gmail.com

(Received : July 24, 2025; Edit : July 30, 2025; accepted : August 1, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและนักเรียนบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จำนวน 30 รูป กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นระดับการปฏิบัติ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.28-0.79 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรณีศึกษา : สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี 5 ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย 4.45 อยู่ในระดับมาก ด้านผู้สอน มีค่าเฉลี่ย 4.45 อยู่ในระดับมาก ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย 4.37 อยู่ในระดับมาก ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 4.35 อยู่ในระดับมาก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย 4.30 อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ทั้ง 5 ด้านนี้ เป็นหัวใจสำคัญที่จะขับเคลื่อนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพที่ยั่งยืนอย่างมีนัยยะสำคัญ และ เห็นควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในด้านอื่นๆที่เป็นภาพรวมในระดับต่างๆ ต่อไป

คำสำคัญ: สภาพการจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรม, แผนกบาลี, สำนักศาสนศึกษา, วัดป่าอัมพวัน

Abstract

The purpose of this research was to study the states of an educational administration of phrapariyattidhamma, of pali division watpaamphawan temple, udonthani province. This research was a survey research. The population used in this research were 30 teachers and Pali students of Wat Pa Amphawan Religious Studies Center. The group of informants was selected by purposive sampling, 30 people. The research instrument was a questionnaire on opinions on the level of practice, which was a 5-level rating scale with a discriminating power of each item between 0.28-0.79 and a reliability of 0.81. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. Data were collected by asking for cooperation in answering the questionnaire.

The research results found that the states of an educational administration of phrapariyattidhamma, pali division case study watpaamphawan temple, udonthani province, 5 aspects, overall and in each aspect, were at a high level. When considering each aspect, the average values from highest to lowest were as follows: Curriculum aspect had an average of 4.45, which was at a high level; Teacher aspect had an average of 4.45, which was at a high level; Teaching media aspect had an average of 4.37, which was at a high level; Measurement and evaluation aspect had an average of 4.35, which was at a high level; and Teaching and learning activities aspect had an average of 4.30, which was at a high level. This reflects the fact that these five areas are crucial to driving Pali education towards significant and sustainable success and effectiveness. Further study into the factors influencing success in other areas at different levels is therefore necessary.

Keywords: the states of an educational administration, phrapariyattidhamma, pali division, Qffice of Religious Studies, watpaamphawan

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาพระปริยัติธรรมมีความสำคัญต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาบันทึกหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏอยู่ในรูปของคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์ระดับรองลงมา เช่น อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น พระโปราณกมหาเถระทั้งหลายได้เห็นคุณค่าของภาษาบาลี จึงตั้งใจสืบทอดการศึกษาภาษาบาลีมาโดยไม่ขาดสาย เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงมาโดยลำดับ ฉะนั้น การศึกษาภาษาบาลีจึงเป็นสิ่งที่เราจะต้องช่วยกันสืบสาน รักษาต่อยอด ตามกำลังสติปัญญาของตน ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภกนับตั้งแต่โบราณกาลมา จึงต้องทรงรับทำนุบำรุงการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม พร้อมทั้งทรงยกย่องอุปถัมภ์พระสงฆ์ที่มีวิริยะอุตสาหะเล่าเรียน มีความรู้ความสามารถตามสถานะ ยกย่องให้มีสมณศักดิ์เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, 2568: 10)

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ.2562 ได้ให้ความสำคัญต่อสถาบันศาสนาในการมีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษา กำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดย มาตรา 5 กำหนดให้ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปและเพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง และมาตรา 6 (1) กำหนดให้การศึกษาพระปริยัติธรรมมีสามแผนก แผนกที่หนึ่งคือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาบาลี (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ.2562, 2562: 12) การศึกษาของพระภิกษุสามเณร มุ่งเน้นในด้านการศึกษาภาษามคธหรือภาษาบาลี เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดได้ว่ามีความสำคัญที่สุด เนื่องจากพระปริยัติสัทธรรม คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่นๆ ล้วนบรรจุอยู่ในคัมภีร์ที่จารึกเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น ดังนั้นภาษาบาลีจึงได้ชื่อว่าเป็นภาษาที่รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ถ้าหากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่นๆ ซึ่งเป็นภาษาบาลีถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครศึกษาเล่าเรียน การศึกษาพระธรรมวินัยก็มีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ และเมื่อการศึกษาเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อน ก็จะเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมสูญไปอย่างแน่นอน (พระเทพปริยัติสุธี, 2545: 26) แต่อย่างไรก็ตามผลการสำรวจปัญหาการจัดการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นในหลายด้าน ดังที่ (สิรินุช บุสโร,2565:3) ได้กล่าวว่า ผลจากการสอบภาษาบาลีทุก ๆ ปี แม้จะมีผู้เข้าสอบจำนวนมาก ผู้สอบได้ก็ยังมีจำนวนน้อย โดยดูจากสถิติการสอบบาลีสนามหลวงประจำปีตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2563 เมื่อประกาศผลสอบ พบว่าจำนวนผู้สอบตกมีมากกว่าผู้สอบได้ โดยจากสถิติการสอบภาษาบาลีทั่วประเทศจะเห็นได้ว่า ผลการสอบค่อนข้างต่ำกว่าจำนวนที่สมัครสอบเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สะท้อนว่า การเรียนการสอนภาษาบาลีต้องหาแนวทางปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์จากการเรียนการสอน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านผู้สนับสนุน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ การดูแลเอาใจใส่ทำการบ้านหลังเลิกเรียน ด้านโรงเรียน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร ด้านผู้เรียน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมการเรียน และ (พระครูสังฆรักษ์มานพ อคฺคมาณโว,2564: 57) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันสูง ปัญหาและอุปสรรคคือ นักเรียนที่มีความสามารถและวัยต่างกัน เรียนในห้องเดียวกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในห้องเรียนที่ไม่เท่ากันและพระครูศรีปัญญาวิกรม (2560: 14) ได้ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนบาลีศึกษาในสังคมไทย พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนบาลีศึกษา ผลกระทบต่อการเรียนการสอนบาลีศึกษาปัจจุบัน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านครูสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและแรงจูงใจ 5) ด้านตัวของผู้เรียน 6) ด้านสถานที่เรียน และ 7) ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัจจัยที่สมควรนำมาพิจารณาเพื่อสร้างเสริมรูปแบบการเรียนการสอนบาลีศึกษาคือ ด้านตัวผู้เรียน ด้านสถานที่เรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล (พระครูวิกรมธรรมธัช,2565:91) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนบาลี ที่มีผลกระทบต่อการเรียนการสอนบาลีในปัจจุบัน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านครูสอน 3) ด้านสื่อการ เรียนการสอน 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและแรงจูงใจ 5) ด้านตัวของผู้เรียน 6) ด้าน สถานที่เรียน และ7) ด้านการวัดผล จากปัญหาที่กล่าวมานี้ สาเหตุของปัญหาจริง ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคม

การประสบความสำเร็จด้านการศึกษาภาษาบาลี ของสำนักเรียนส่วนกลางกล่าวคือกรุงเทพมหานครและสำนักศาสน

ศึกษาในส่วนภูมิภาคนั้น สามารถวัดได้ด้วยความสำเร็จของผู้ศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพโดยมีปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวหลายประการ เช่น นโยบายของเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาที่มีความชัดเจนในการสร้างศาสนทายาท มีครูสอนพระปริยัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อชั้นประโยคที่ทำการเปิดสอน มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีการสนับสนุนส่งเสริมทั้งด้านงบประมาณและกำลังแรงใจที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการภายในสำนัก ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุกสำนักจะต้องทำความเข้าใจเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา (สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, 2568 :10)

สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี เป็นสำนักเรียนที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้กับพระภิกษุสามเณรที่มีความสนใจ โดยในการสอบบาลีสนามหลวงในปี พ.ศ.2566-2568 ที่ผ่านมา มีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องตลอด 3 ปี โดยได้ส่งนักเรียนเข้าสอบความรู้สนามหลวงแผนกบาลี ซึ่งผลการสอบปรากฏว่า นักเรียนสอบได้รวมทุกชั้นได้น้อยมาก สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการขาดประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาและการไม่ใส่ใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุสามเณร อีกทั้ง จำนวนนักเรียนมีแนวโน้มลดลง เพราะผู้บวชน้อยลง การจัดการศึกษาไม่เป็นระบบ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลไม่เหมาะสมกับยุคสมัย ขาดครูสอนประกอบกับครูสอนบาลีไม่มีประสบการณ์และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน งบประมาณ รวมทั้งขาดความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนนักเรียนบาลี

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวันซึ่งเป็นหนึ่งในสำนักศาสนศึกษาบาลีดีเด่นในจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาสำนักเรียน และนำผลการวิจัยในครั้งนี้มาปรับปรุงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นมุ่งสู่สำนักเรียนแห่งความเป็นเลิศยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สมณเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาบาลี

ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน ประกอบด้วย

1. ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. ด้านวัดผลและประเมินผล
5. ด้านผู้สอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูและนักเรียนสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 รูป

กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ครูที่ปฏิบัติการสอน และนักเรียนสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ในปีการศึกษา 2568 การสุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (อรวรรณ ศรีโสมพันธ์, 2558) จำนวน 30 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดสำรวจรายการ (Checklist) ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับ สมณเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาบาลี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Likert rating scales) 5 ระดับ (5, 4, 3, 2, 1) ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น จำนวน 35 ข้อ

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย 1) การศึกษาแนวคิดจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด ระดับความคิดเห็นมาก ระดับความคิดเห็นปานกลาง ระดับความคิดเห็นน้อย และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด 3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง ตามเนื้อหา (Content validity) โดยนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และได้ค่า IOC ของแบบสอบถาม เท่ากับ 1.00 4) นำแบบสอบถามไปหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับครูและนักเรียนในสำนักศาสนศึกษาอื่น ในปีการศึกษา 2568 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 5) นำไปหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยวิธีการหาค่า สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment simple correlation) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ (Item-total correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.28-0.79 6) นำแบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อยอมรับได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.81

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ดำเนินการดังนี้ ทำบันทึกข้อความถึงเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและนักเรียนบาลี ในปีการศึกษา 2568 จากนั้นนำแบบสอบถามพร้อมบันทึกข้อความร่วมมือในการตอบมอบไปยังครูและนักเรียนบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน และได้รับแบบสอบถามกลับมาวิเคราะห์ 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำคะแนนที่ได้หาค่าสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสให้คะแนนตามน้ำหนักคะแนนแต่ละข้อ และลงบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำผลการคำนวณมาวิเคราะห์ข้อมูล เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามและการแปลความหมายของคะแนนที่กำหนดไว้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว, 2556) การแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับวัดความความพึงพอใจของครู โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้าน และโดยรวม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ปรากฏดังตารางที่ 1-7

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน/สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
สมณเพศ		
1. พระภิกษุ	22	73.33
2. สามเณร	8	26.67
รวม	30	100
อายุ		
1. 13-15 ปี	11	36.67
2. 16 ปี ขึ้นไป	19	63.33
รวม	30	100
ระดับการศึกษาสามัญ		
1. มัธยมศึกษาตอนต้น	15	50.00
2. มัธยมศึกษาตอนปลาย	11	36.67
3. ปริญญาตรี ขึ้นไป	4	13.33
รวม	30	100
ระดับการศึกษาบาลี		
1. เปรียญตรี (ประโยค1-2-ป.ธ.3)	20	66.67
2. เปรียญโท (ป.ธ.4-ป.ธ.6)	10	33.33
รวม	30	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้ เป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 73.33 เป็นสามเณร คิดเป็นร้อยละ 26.67 มีอายุ 16 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 63.33 มีอายุ 13-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.67 ระดับการศึกษาสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 50.00 มัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 36.67 และ ระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 13.33 ระดับการศึกษาบาลี เปรียญตรี (ประโยค1-2-ป.ธ.3) คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ ระดับการศึกษาเปรียญโท (ป.ธ.4-ป.ธ.6) คิดเป็นร้อยละ 33.33

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมและรายด้าน

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน	4.45	0.05	มาก
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.30	0.47	มาก
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.37	0.49	มาก
4. ด้านวัดผลและประเมินผล	4.35	0.48	มาก
5. ด้านผู้สอน	4.45	0.49	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.38**	**0.40**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ($\bar{X}$=4.45) ด้านผู้สอน ($\bar{X}$=4.45) และ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}$=4.37) จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ด้านนี้ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า

หลักสูตร ผู้สอน และ สื่อการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กันหากนำทั้ง 3 ด้านนี้ไปพัฒนาปรับปรุงจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับความคิดเห็น**
1.หลักสูตรมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอน	4.33	0.47	มาก
2. สำนักเรียนจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.37	0.48	มาก
3.องค์ความรู้จากหลักสูตรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.37	0.48	มาก
4.มีการประชุมชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจก่อนนำหลักสูตรไปใช้ในการสอน	4.57	0.50	มากที่สุด
5.สำนักเรียนจัดหลักสูตรตรงตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น	4.43	0.50	มาก
6.นักเรียนมีความเข้าใจในหลักสูตรและเนื้อหาที่เรียนเป็นอย่างดี	4.50	0.56	มาก
7.หลักสูตรการเรียนบาลีควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย	4.57	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**4.45**	**88.95**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีการประชุมชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจก่อนนำหลักสูตรไปใช้ในการสอน ($\bar{X}$=4.57) หลักสูตรการเรียนบาลีควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย ($\bar{X}$=4.57) นักเรียนมีความเข้าใจในหลักสูตรและเนื้อหาที่เรียนเป็นอย่างดี ($\bar{X}$=4.50) สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่านักเรียนจะมีความเข้าในในหลักสูตรเป็นอย่างดี แต่ถึงกระนั้น ก็อยากให้หลักสูตรการเรียนบาลีได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับความคิดเห็น**
1. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนตามหลักสูตรบาลีสนามหลวงเป็นหลัก	4.30	0.46	มาก
2. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหาเกี่ยวกับการเรียนภาษาบาลี	4.30	0.53	มาก
3. ครูสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาบาลี	4.23	0.42	มาก
4. มีครูสอนอย่างเพียงพอและได้คุณภาพในแต่ละชั้นเรียน	4.43	0.50	มาก
5. ครูให้นักเรียนท่องหลักไวยากรณ์และ อธิบายหลักไวยากรณ์ร่วมไปกับการแปลบาลี	4.27	0.44	มาก
6. ครูกำหนดให้นักเรียนฝึกหัดแปลบาลีมาก่อนล่วงหน้า และมีการทดสอบความรู้อย่างสม่ำเสมอ	4.30	0.46	มาก
7. ครูมอบหมายให้นักเรียนแปลบาลีในชั้นเรียนเป็นรายบุคคล	4.30	0.46	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.30**	**0.47**	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีครูสอนอย่างเพียงพอและได้คุณภาพในแต่ละชั้นเรียน ($\overline{X}$=4.43) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนตามหลักสูตรบาลีสนามหลวงเป็นหลัก ($\overline{X}$=4.30) และ ครูให้นักเรียนท่องหลักไวยากรณ์และ อธิบายหลักไวยากรณ์ร่วมไปกับการแปลบาลี ($\overline{X}$=4.27) สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเรียนภาษาบาลีมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านสื่อการเรียนการสอน

ด้านสื่อการเรียนการสอน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและนักเรียนมีการนำเอาสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน	4.33	0.47	มาก
2.มีการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรอย่างเหมาะสม	4.37	0.48	มาก
3.ครูใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนเพื่อสร้างความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน	4.43	0.50	มาก
4.ครูนำสื่อรอบตัวตามสภาพจริงมาช่วยใช้ในการสอนบาลี	4.33	0.47	มาก
5.มีสื่อเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่ทันสมัยอย่างเหมาะสมเพียงพอ	4.37	0.55	มาก
6.มีการประยุกต์ใช้สื่อสมัยใหม่เพื่อช่วยในการเรียนการสอนบาลี	4.43	0.50	มาก
7.ครูใช้สื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอนในชั้นเรียนสม่ำเสมอ	4.33	0.47	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.37**	**0.49**	**มาก**

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนเพื่อสร้างความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน ($\overline{X}$=4.43) มีการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรอย่างเหมาะสม ($\overline{X}$=4.37) และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและนักเรียนมีการนำเอาสื่อและ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน ($\overline{X}$=4.33) สะท้อนให้เห็นว่า สื่อการเรียนการสอนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสนใจและความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัด

ป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านการวัดผลประเมินผล

ด้านการวัดผลประเมินผล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.มีการประเมินผลการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนสม่ำเสมอ	4.27	0.44	มาก
2.มีการทดสอบวัดผลความรู้ระหว่างการเรียนรู้เป็นประจำทุกสัปดาห์	4.30	0.46	มาก
3.มีการประเมินผลจากการปฏิบัติ เช่น การบ้าน เป็นต้น	4.27	0.44	มาก
4.ข้อสอบสามารถวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียนได้	4.23	0.50	มาก
5.ครูตรวจข้อสอบโดยใช้หลักเกณฑ์การวัดผลของสนามหลวง	4.37	0.48	มาก
6. จัดสอบ/จัดอบรมวัดความรู้ของนักเรียนก่อนเข้าสอบบาลีสนามหลวง	4.53	0.50	มากที่สุด
7. มีการจัดสอบซ่อมหรือสอนเสริม กรณีที่มีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	4.47	0.56	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.35**	**0.48**	**มาก**

จากตารางที่ 6 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดสอบ/จัดอบรมวัดความรู้ของนักเรียนก่อนเข้าสอบบาลีสนามหลวง ($\bar{X}$=4.47) มีการจัดสอบซ่อมหรือสอนเสริม กรณีที่มีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ($\bar{X}$=4.53) และ ครูตรวจข้อสอบโดยใช้หลักเกณฑ์การวัดผลของสนามหลวง ($\bar{X}$=4.37) สะท้อนให้เห็นว่า การวัดผลประเมินผลมีความสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดคุณภาพความรู้ของนักเรียนทั้งในห้องเรียน และการเตรียมความพร้อมก่อนสอบสนามหลวง เพราะจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้นักเรียน รวมไปถึง การสอนเสริมให้นักเรียนผู้ไม่ผ่านเกณฑ์ จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูยังใช้การวัดผลแบบสนามหลวง เพื่อให้นักเรียนมีความคุ้นเคยกับการสอบจริงอีกด้วย

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านผู้สอน

ด้านผู้สอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการสอนในชั้นเรียนที่รับผิดชอบ	4.43	0.50	มาก
2.สำนักเรียนจัดให้มีผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีครบทุกชั้น	4.53	0.50	มากที่สุด
3.ผู้สอนวางตนเหมาะสมมีความประพฤติเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดี	4.37	0.48	มาก
4.ครูมีเทคนิคการสอน อธิบายชัดเจนเข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเมื่อเห็นนักเรียนไม่เข้าใจ	4.50	0.50	มาก
5.ครูมีการพัฒนาตนเองด้านความรู้อย่างต่อเนื่อง	4.40	0.49	มาก
6. ครูใช้คำพูดจูงใจให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี มีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนได้เป็นอย่างดี	4.47	0.50	มาก
7. ครูดูแลเอาใจใส่นักเรียนทุกกลุ่ม ตระหนักถึงความแตกต่างด้านคุณลักษณะและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน	4.47	0.50	มาก

ค่าเฉลี่ย	**4.45**	**0.49**	**มาก**

จากตารางที่ 7 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี ด้านผู้สอน โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่

สำนักเรียนจัดให้มีผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีครบทุกชั้น ($\overline{X}$=4.53) ครูมีเทคนิคการสอน อธิบายชัดเจนเข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเมื่อเห็นนักเรียนไม่เข้าใจ ($\overline{X}$=4.50) ครูใช้คำพูดจูงใจให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี มีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนได้เป็นอย่างดี ($\overline{X}$=4.47) สะท้อนให้เห็นว่า ครูผู้สอนมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนบาลี เพราะภาษาบาลีนั้นมีความยากและซับซ้อน ต้องอาศัยผู้สอนที่มีความรู้ดี มีเทคนิคการสอนและอธิบายได้ชัดเจน รวมไปถึงความประพฤติ เจตคติ และความเอาใจใส่ของครูก็เป็นส่วนสำคัญในการเรียนของนักเรียนด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาวัดป่าอัมพวัน จังหวัดอุดรธานี สามารถนำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีการประชุมชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจก่อนนำหลักสูตรไปใช้ในการสอน หลักสูตรการเรียนบาลีควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย นักเรียนมีความเข้าใจในหลักสูตรและเนื้อหาที่เรียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีองค์กรของคณะสงฆ์ไทย คือ กองบาลีสนามหลวง มีแม่กองบาลีสนามหลวงกำกับดูแล โดยการกำหนดนโยบาย กำหนดหลักสูตร โดยให้จัดการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตรของสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง โดยยึดวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติพระปริยัติธรรม พ.ศ.2562 คือเพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกโบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว สนามหลวงแผนบาลี จึงมีพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสม กับผู้เรียน และความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน จึงได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้กับสำนักเรียน สำนักศาสนศึกษาให้ได้มาตรฐานยกระดับคุณภาพ และเป็นระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีของพระพุทธศาสนาและพลเมืองที่ดีของสังคมและมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป (สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร ที่ศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตร คือ เนื้อหาของหลักสูตรมีมากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน (พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศรวุฒิ สิริวณฺโณ (จิตร์จำนงค์) ที่ศึกษาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ด้านหลักสูตร หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรได้รับการปรับปรุงโดยเฉพาะด้านเนื้อหา (พระมหาศรวุฒิ สิริวณฺโณ (จิตร์จำนงค์), 2557) สอดคล้องกับ พระมหาสุธรรม สุรตโน ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นสิ่งบ่งบอกแนวทางให้ผู้สอนหรือครูได้กำหนดวิธีการและพิจารณาเพื่อเลือกวิธีสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมทักษะให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการที่จะให้บังเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และยังเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดเตรียมสื่อที่จะใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงเป็นแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย (พระมหาสุธรรม สุรตโน, 2564)

1.2 ด้านผู้สอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเรียนบาลีครูผู้สอนเสมือนเป็นผู้นำทางที่สำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักสูตรของแม่กองบาลีสนามหลวง เพราะครูจะต้องมีคุณสมบัติที่ครบถ้วนและผ่านการฝึกอบรมจากกองบาลีสนามหลวง ครูจึงมีเทคนิคในการสอน สามารถอธิบายขยายความและปรับเปลี่ยนวิธีการให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย รวมถึงครูยังเป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติเรียบร้อยสมสมณภาวะ วางตัวได้เหมาะสมและไม่มีอคติกับผู้เรียน สอดคล้อง

กับงานวิจัยของ พระบุญประทาน ญาณทีโป ที่ได้ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำ อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยความพึงใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านปฏิบัติการสอนของครู และ ด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (พระบุญประทาน ญาณทีโป, 2553) สอดคล้องกับ พระมหาสมพงษ์ เกศานุช ที่ได้ศึกษารูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า อิทธิพลโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ปัจจัยศักยภาพของครูผู้สอน (พระมหาสมพงษ์ เกศานุช, 2561) และสอดคล้องกับ พระมหาสรพงษ์ การุญ ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรณีศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ประการแรกคือด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครู มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี (พระมหาสรพงษ์ การุญ, 2551)

1.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเรียนการสอนบาลีในปัจจุบัน เน้นทำความเข้าใจตามตำราเรียนเป็นหลัก หนังสือเรียนจึงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุดในการศึกษาค้นคว้า ส่วนสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำมาประกอบนั้น จะทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายและเร็วขึ้น สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องดำเนินการเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการรับรู้ได้ดีโดยมีสื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติและทัศนคติได้ตามที่ครูต้องการ และยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับ กิดานันท์ มะลิทอง ที่กล่าวว่า สื่อการสอน เป็นตัวกลางที่ช่วยนำและถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนที่ตั้งไว้ (กิดานันท์ มะลิทอง, 2545) และ สอดคล้องกับ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา กล่าวไว้ว่า สื่อการสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา บทเรียนที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นตลอดจนช่วยสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นอย่างรวดเร็วและถูกต้อง (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2539) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทองเติม อาจารสุโภ ที่ได้ศึกษาทัศนคติของสามเณรผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการศึกษาบาลี พบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในระดับมาก คือ สื่อการเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน (พระมหาทองเติม อาจารสุโภ, 2555) และสอดคล้องกับ กชพร ใจอดทน และ อรณิชชา ทศตา ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ปัจจัยด้านผู้ เรียนและปัจจัย ด้านสภาพแวดล้อม ส่วนปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านอุปกรณ์สื่อ/เทคโนโลยี (กชพร ใจอดทน และ อรณิชชา ทศตา, 2564)

1.4 ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนมีการทดสอบความรู้ เพื่อประเมินผลการศึกษาทุกสัปดาห์ มีการวัดผลทั้งด้านปฏิบัติเช่น การท่องแบบ และการแปลในชั้นเรียนเป็นประจำ เป็นต้น และมีการจัดสอบวัดความรู้ตามเกณฑ์การวัดผลของสนามหลวง ทั้งยังมีการจัดสอบซ่อมสอนเสริมกรณีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ตลอดจนจัดอบรมและจัดสอบสนามวัดความรู้ของนักเรียนก่อนเข้าสอบบาลีสนามหลวงเป็นประจำทุกปี จากวิธีการดังกล่าว จะแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของนักเรียน และผลของการจัดการศึกษาที่เกิดประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุรทิน ขำภิรัฐ ที่ได้ศึกษา สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า สำนักเรียนมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนทั้งระหว่างเรียนกับครูที่วัดและเมื่อสิ้นปีตอนสอบบาลีสนามหลวง ทั้งนี้ เนื่องจากประเพณีในการสอบแต่ละปีนั้น ทางสำนักเรียนจะกำหนดให้นักเรียนลองทำข้อสอบสนามวัดดูก่อนจึงจะส่งเข้าสอบบาลีสนามหลวง (บุรทิน ขำภิรัฐ, 2539) สอดคล้องกับ สายัณห์ วงศ์สุรินทร์ ที่ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็น

ต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พระอารามหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผล มีการปฏิบัติในระดับมาก (สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร (อุปไชย) ที่ได้วิจัยเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาของสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผลในภาพรวม ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน มีความคิดเห็นว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากเหมือนกัน (พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร (อุปไชย), 2554)

1.5 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีครูสอนอย่างเพียงพอและได้คุณภาพในแต่ละชั้นเรียน ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนตามหลักสูตรบาลีสนามหลวงเป็นหลัก และ ครูให้นักเรียนท่องหลักไวยากรณ์และ อธิบายหลักไวยากรณ์ร่วมไปกับการแปลบาลีไปด้วย สอดคล้องกับ งานวิจัยของ สายัณห์ วงศ์สุรินทร์ ที่ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พระอารามหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้าน อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการวัดผลและประเมินผล 2) ด้านผู้สอน 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน 5) ด้านสื่อการเรียนการสอน (สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2562) สอดคล้องกับ พระมหาชลอ ชยสิทฺโธ ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: ศึกษากรณีวัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง“ ที่พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ ปัจจัยด้านรูปแบบการเรียนการสอน ที่มีการเรียนการสอนตลอดทั้งปี (พระมหาชลอ ชยสิทฺโธ, 2550) และสอดคล้องกับพระครูขันติวโรภาส (บุญรอด) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากเช่นกัน (พระครูขันติวโรภาส (บุญรอด), 2555)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ควรจัดให้มีการแก้ไขปรับปรุงหรือปรับลดเนื้อหาลงให้เหมาะสมกับวัยในแต่ละช่วงชั้น จัดพิมพ์หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมให้มากขึ้น มีการนำเอาด้านเนื้อหามาบูรณาการให้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับพระภิกษุสามเณรได้นำไปใช้ในการเผยแผ่ต่อไปได้

2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจมากขึ้นโดยการนำเอาสื่อการเรียนการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ควรจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน อาจจัดให้มีการเสวนากลุ่ม หรือ เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ด้านภาษาบาลี

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูควรนำสื่อรอบตัวตามสภาพจริงมาช่วยใช้ในการสอนบาลีมากขึ้น ส่งเสริมให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอนในชั้นเรียนสม่ำเสมอ มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและนักเรียนมีการนำเอาสื่อและ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ครูมีการประเมินผลการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนสม่ำเสมอ ปรับปรุงวิธีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลายและทันสมัย ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ประเมินผลจากการบ้านมากขึ้น และออกข้อสอบที่สามารถวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียนได้

5. ด้านผู้สอน ควรมีการอบรมสัมมนาเพื่อการพัฒนาเพิ่มทักษะและเทคนิควิธีการสอนของครูเป็นประจำทุกปี รวมถึงอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและจิตวิทยาการสอน เพื่อที่ครูจะได้มีเทคนิคในการรับมือกับผู้เรียนได้มากขึ้น รวมถึงอบรมด้านความรู้เพิ่มเติมด้านกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย

6. จากผลการวิจัย สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง หรือ ผู้บริหารสำนักเรียนหรือสำนักศาสนศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือการบริหารสำนักเรียนในด้านต่างๆ ทั้ง 5 ด้านนี้ ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยโดยรวม

2. ควรศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ในระดับหน ระดับภาค และระดับจังหวัด

3. ควรศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ที่เป็นสำนักเรียนหรือ สำนักศาสนศึกษาดีเด่น ในระดับหน ภาค และจังหวัด

4. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กิดานันท์ มลิทอง. (2545). **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ

กชพร ใจอดทน และอรณิชชา ทศตา. (2564, กรกฎาคม–ธันวาคม 29)**. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยนครราชสีมา**. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.). 27 (2). 29-41.

ขำภิรัฐ บุรทิน. (2539). **สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง**.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2539). **สื่อการศึกษาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 6. มหาสารคาม: ศรีนครินทรวิโรฒ.

บุศรินทร์ มังกรแก้ว. (2553). **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนมาลาสวรรค์พิทยาอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 136 ตอนที่ 50ก, 11-21.

พระเทพปริยัติสุธี. (2545). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสังฆรักษ์มานพ อคฺคมาณโว. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์**, 4 (2), 57-69.

พระครูศรีปัญญาวิกรม. (2560). **รูปแบบการเรียนการสอนบาลีศึกษาในสังคมไทย**. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 “ภายใต้หัวข้อ การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอีสานใต้” จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ 20 มีนาคม 2560.

พระครูวิกรมธรรมธัช. (2565). **ปัญหาการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน**. วารสารมจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12 (1), 85-94.

พระมหาเมธา อภินนฺโท (ดวงคุณ). (2553). **ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร (อุปไชย). (2554). **การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศรวุฒิ สิริวณฺโณ (จิตร์จำนงค์). (2557). **การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุธรรม สุรตโน. (2564, มกราคม-มิถุนายน). **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ.** วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน, 7 (1). 35-46.

พระมหาชลอ ชยสิทฺโธ. (2550). **ปัจจัยที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง.** วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูขันติวโรภาส (บุญรอด). (2555). **การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาทองเติม อาจารสุโภ. (2555). **ทัศนคติของสามเณรผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบุญประทาน ญาณทีโป. (2553). **ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนตอการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำ อำเภองาว จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมพงษ์ เกศานุช. (2561). **รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พระมหาสรพงษ์ การุญ. (2551). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พระครูศรีปัญญาวิกรม. (2560). **รูปแบบการเรียนการสอนบาลีศึกษาในสังคมไทย.** รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 1 “ภายใต้หัวข้อ การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลายหลายทางวัฒนธรรมในอีสานใต้” จัดโดย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ 20 มีนาคม 2560.

สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง. (2567). **หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง. (2568). **เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี ปีพ.ศ.2568**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์.

สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง. (2568). **บัญชีแสดงผลการสอบประโยคบาลีสนามหลวงปีพ.ศ.2568 รวมทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์.

สิรินุช บุสโร. (2564). **แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนบาลี สำนักเรียนดีเด่นหนกลางโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, (2562, มกราคม-เมษายน 74). **สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดชูจิตธรรมาราม พระอารามหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 13 (1), 74-84.

อรวรรณ ศรีโสมพันธ์. (2558). **ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง : การวิจัยเชิงปริมาณ.** หน้า 1-38. ใน: เอกสารประกอบโครงการฝึกอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” (ลูกไก่). 1-2 ธันวาคม 2558. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู

THE EFFECTS OF THE ROLE-PLAYING INSTRUCTIONAL METHOD ON THE DEVELOPMENT OF STRATEGIC COMMUNICATION SKILLS AMONG PRE-SERVICE TEACHERS

อภิญญา สุขช่วย[1], ปิยาพัชญ์ นิธิศอัครานนท์[2]
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี[1,2]
Apinya Sookchuay[1], Piyaphat Nithitakkharanon[2]
Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Apinya.s@ubru.ac.th[1], Piyaphat.n@ubru.ac.th[2]

(Received : July 12, 2025; Edit : July 24, 2025; accepted : July 28, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ 2) แบบวัดทักษะการสื่อสารอย่างมี กลยุทธ์ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษามีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.85, S.D. = 0.24)

คำสำคัญ : ทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์, วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ, นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

This study aimed 1) to compare the strategic communication skills of pre-service teachers before and after receiving instruction through the role-playing instructional method, and 2) to investigate the satisfaction of pre-service teachers toward the role-playing instructional method in developing strategic communication skills. The sample consisted of 30 first-year students majoring in Elementary Education at the Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, in the academic year 2024. The sample was selected using cluster sampling. The research instruments included 1) lesson plans designed to develop strategic communication skills, 2) a strategic communication skills assessment form, and 3) a satisfaction questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test for mean difference.

The results revealed that 1) the strategic communication skills scores of the pre-service teachers after the instruction were significantly higher than before the instruction at the .05 level, and 2) the pre-service teachers' overall satisfaction with the role-playing instructional method in developing strategic communication skills was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.85, S.D. = 0.24).

Keywords : Strategic communication skills, Role-playing instructional method, Pre-service teachers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันการสื่อสารถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงชีวิตและการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยี การสื่อสารไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงตัวตน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นวิธีการสำคัญในการจัดการความขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจ และการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล (ศิริรัตน์ ชัยมงคล, 2559 : 12) การสื่อสารระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวัน จำเป็นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้การสื่อสารนั้นประสบผลสำเร็จ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งการสื่อสารยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ และยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ นับเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการประกอบวิชาชีพครู ซึ่งถือเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักศึกษาวิชาชีพครู เนื่องจากครูจำเป็นต้องใช้ทักษะการสื่อสารทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างแรงจูงใจ รวมถึงประสานความร่วมมือกับนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงานและชุมชน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ทำให้บทบาทของครูมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ครูมิได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ หากแต่ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ที่สามารถใช้เทคนิคและสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2556 : 15-21) การปรับตัวและการพัฒนาทักษะในการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งท่ามกลางสังคมโลกแห่งการสื่อสาร คนที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีมักจะได้รับโอกาสมากกว่า ทั้งในการทำงาน การศึกษาและการสร้างเครือข่ายทางสังคม ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ขาดทักษะในการสื่อสารจะไม่สามารถสื่อความเข้าใจได้ดีเท่าที่ควร บางครั้งยังเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเข้าใจผิดและเป็นผลร้ายแก่ผู้พูดเอง (สมชาติ กิจยรรยง, 2561 : 52)

การสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ (Strategic Communication) เป็นทักษะในการวางแผน เลือกวิธีการ และปรับรูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหา ผู้รับสารและบริบทที่แตกต่างกัน (Joyce, Weil and Calhoun, 2015 : 6-9) ถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญยิ่งต่อการประกอบวิชาชีพครู เนื่องจากครูจำเป็นต้องสื่อสารกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และบุคลากรในสถานศึกษา ครูที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีจะสามารถจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมกับการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความสำเร็จของผู้เรียน (พรพิมล ศรีสวัสดิ์, 2563 : 45) การสื่อสารจึงไม่ได้จำกัดแค่การถ่ายทอดความรู้ แต่ยังครอบคลุมถึงการโน้มน้าว การชี้แนะ การสร้างแรงจูงใจ และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัย “กลยุทธ์” ในการเลือกถ้อยคำ น้ำเสียง ภาษากาย และวิธีนำเสนอที่เหมาะสม ดังนั้น นักศึกษาครูจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสังเกตอย่างเป็นระบบถึงพฤติกรรมการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า นักศึกษาครูจำนวนไม่น้อยยังขาดความมั่นใจในการสื่อสาร ไม่สามารถเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมตามบริบท ขาดทักษะการฟังและการตอบสนองเชิงบวก การใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ และการฟังโดยไม่ตั้งใจ จนทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือความขัดแย้งขึ้นได้ (ชลาลัย ประสมทรัพย์, 2560 : 17) สอดคล้องกับ Killen (2007 : 52) ที่ได้กล่าวว่า นักศึกษาวิชาชีพครูจำนวนไม่น้อยขาดทักษะในการปรับรูปแบบการพูดให้เหมาะสมกับบริบทหรือผู้ฟัง และไม่สามารถควบคุมอารมณ์หรือใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ และส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้และการสร้างความเข้าใจกับผู้เรียนและบุคคลอื่น ๆ เป็นไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากประสบการณ์การฝึกปฏิบัติที่ยังไม่เพียงพอ รวมถึงการไม่ได้รับการฝึกฝนทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์แบบต่อเนื่องและเป็นระบบ

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ พบว่า การสอนโดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing) เป็นหนึ่งในวิธีการที่จะช่วยในการพัฒนาการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น และได้รับความสนใจในฐานะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการสื่อสารในสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การสวมบทบาทต่าง ๆ และการรับข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการ

สื่อสารในหลายมิติ ทั้งด้านความมั่นใจ การเลือกใช้กลยุทธ์ และการวางแผนการพูด (Bandura, 1977 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับ Littlewood (2002 : 85-87) ที่ได้กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นการสร้างเทคนิคที่ดีในการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกฝนในการสื่อสาร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกฝนและสะท้อนผลการสื่อสารในสถานการณ์เสมือนจริง ช่วยสร้างประสบการณ์ตรง กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และพัฒนาความมั่นใจในตนเอง โดยวิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพิ่มความมั่นใจในการสื่อสาร และเรียนรู้ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม รวมถึงเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก้าวเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่ครูด้วยความมั่นใจและมีศักยภาพอย่างรอบด้าน

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สามารถเสริมสร้างทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนกิจกรรมเสริมทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู และยกระดับสมรรถนะของครูในอนาคตให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

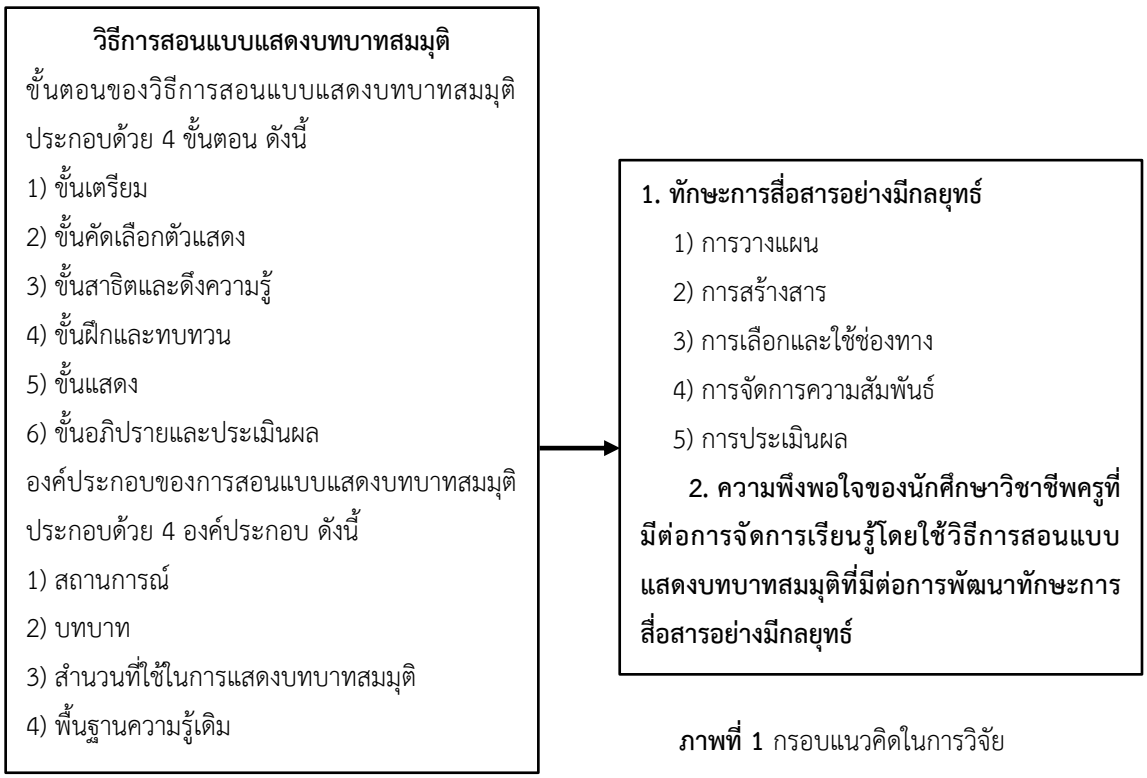
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับครู ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ

2. ตัวแปรตาม คือ ทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ 2) แบบวัดทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ จำนวน 3 แผน ซึ่งได้รับการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และในภาพรวมค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่า 0.84 ซึ่งถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับรายการประเมิน จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพก่อนนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบวัดทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ จำนวน 30 ข้อ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาวิชาชีพครู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาจุดบกพร่องในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ทดลอง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ ซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบด้านความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษาในข้อคำถาม และความเหมาะสมของรูปแบบแบบสอบถาม จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-0.90

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพกลุ่มที่ศึกษา และระดับความพึงพอใจ โดยคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ โดยการทดสอบค่าที (Paired Sample t-test)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ

ตารางที่ 1 ผลการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	30	30	10.27	3.23	20.63*	0.00
หลังเรียน	30	30	19.97	3.63		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ พบว่า คะแนนทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครูก่อนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.23 และหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.63 และผลการตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติทดสอบที พบว่า ค่า t เท่ากับ 20.63* และค่า p = 0.00 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		แปลความ
		$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านครูผู้สอน				
1.1	ผู้สอนมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน	4.90	0.30	มากที่สุด
1.2	ผู้สอนมีความรู้ ความสามารถและแม่นยำในเนื้อหาที่สอน	4.87	0.34	มากที่สุด
1.3	ผู้สอนสามารถตอบข้อซักถามหรือปัญหาของผู้เรียนได้ชัดเจน	4.93	0.25	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.90**	**0.89**	**มากที่สุด**
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน				
2.1	กิจกรรมดีมีขั้นตอนเรียงลำดับจากง่ายไปยาก	4.90	0.30	มากที่สุด
2.2	กิจกรรมช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์	4.93	0.25	มากที่สุด
2.3	กิจกรรมช่วยให้นักศึกษาสื่อสารได้ดีขึ้น	4.90	0.30	มากที่สุด

2.4	รู้สึกมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้นเมื่อใช้บทบาทสมมุติ	4.97	0.18	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.93**	**0.26**	**มากที่สุด**
3. ด้านสื่อการสอน				
3.1	สื่อการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์	0.98	0.98	มากที่สุด
3.2	สื่อการสอนมีความทันสมัยและหลากหลาย	4.87	0.34	มากที่สุด
3.3	สื่อการสอนมีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	4.90	0.30	มากที่สุด
3.4	สื่อการสอนมีความน่าสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	4.87	0.34	มากที่สุด
4. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
4.1	บรรยากาศในชั้นเรียนเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	4.83	0.37	มากที่สุด
4.2	ผู้สอนให้กำลังใจและสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.93	0.25	มากที่สุด
4.3	ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและเปิดโอกาสให้คุณแสดงบทบาทสมมุติอย่างเต็มที่	4.83	0.37	มากที่สุด
4.4	บรรยากาศในชั้นเรียนช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และความมั่นใจในการสื่อสาร	4.80	0.48	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.85**	**0.38**	**มากที่สุด**
5. ด้านการวัดและประเมินผล				
5.1	มีการวัดและประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะตรงตามสภาพความเป็นจริง	4.80	0.40	มากที่สุด
5.2	มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้เรียน	4.77	0.42	มากที่สุด
5.3	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความชัดเจนและยุติธรรม	4.83	0.37	มากที่สุด
5.4	ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย	4.53	0.76	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.73**	**0.53**	**มากที่สุด**
เฉลี่ยรวมทุกด้าน		**4.85**	**0.24**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 โดยเมื่อผู้วิจัยพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26 ด้านผู้สอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน 0.89 ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 ด้านสื่อการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 และด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ มีคะแนนทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์หลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ (วัชนะ กระจ่างจบ,2563 : 3) ที่ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของการใช้กิจกรรมบทบาทสมมุติในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการงานอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการงานอาชีพหลังการเรียนบทเรียน ภาษาอังกฤษเพื่อการงานอาชีพที่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพิ่มสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการสื่อสาร ซึ่งผู้สอนออกแบบสถานการณ์สมมุติให้มีความใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเกิดความรู้สึกร่วม มีความกล้าแสดงออก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Joyce, Weil and Calhoun,2015 : 35) ที่ระบุว่า การสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติช่วยสร้างสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงความเป็นจริง ผู้เรียนจึงได้ฝึกฝนการวิเคราะห์ วางแผน และเลือกกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมในบริบทต่าง ๆ และสอดคล้องกับ (ทิศนา แขมมณี,2554 : 225–227) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมบทบาทสมมุติเป็นรูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของตน ช่วยให้การเรียนการสอนมีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานและการเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียน เพราะเป็นข้อมูลจากผู้เรียนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ (Killen,2007 : 59) ที่ได้กล่าวว่า การทำกิจกรรมบทบาทสมมุติจะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทดลองสื่อสารด้วยบรรยากาศที่สนับสนุนการมีส่วนร่วม และช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้การสื่อสารได้โดยปราศจากความเคอะเขิน การสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติจึงช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การตัดสินใจและความมั่นใจในการสื่อสาร และสอดคล้องกับ (อาภรณ์ ใจเที่ยง,2553 : 88) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ ผู้สอนจะได้ใช้การแสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระและบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คะแนนทักษะการสื่อสาร อย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครูเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ซึ่งสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ เนื่องจากผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองใช้กลยุทธ์การสื่อสารหลากหลายรูปแบบ ฝึกฝนในสถานการณ์ใกล้เคียงจริง และรับข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ พบว่า ระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อผู้วิจัยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งด้านที่มากที่สุดลำดับที่ 1 คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สอดคล้องกับแนวคิด (Bandura,1977 : 22) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริงและการเลียนแบบพฤติกรรมในสถานการณ์สมมุติ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ (Self-efficacy) สอดคล้องกับ (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ ,2562 : 130) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการแสดงบทบาทสมมุติ ทำให้บทเรียนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน เร้า

ความสนใจและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงความสามารถ ลำดับที่ 2 คือ ด้านผู้สอน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุดคือ ผู้สอนสามารถตอบข้อซักถามหรือปัญหาของผู้เรียนได้ชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้สามารถตอบข้อสงสัยอย่างชัดเจน ช่วยสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ (Joyce, Weil and Calhoun,2015 : 41) ที่อธิบายว่า ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสร้างแรงจูงใจ รวมถึงการส่งเสริมทักษะการคิดและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนที่สามารถชี้แนะและเสริมแรงเชิงบวก จะช่วยให้นักศึกษามีความมั่นใจและพึงพอใจต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ลำดับที่ 3 คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สอนมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนที่สนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Killen,2007 : 57) ที่ระบุว่า การที่ผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน อาจช่วยลดความตึงเครียด เพิ่มความกล้าแสดงออก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งบรรยากาศที่เป็นมิตรและผ่อนคลายมีผลต่อความพร้อมของผู้เรียนในการรับข้อมูลใหม่ และส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้เรียน ชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรู้สึกปลอดภัยในห้องเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจ กล้าคิด กล้าแสดงออก และเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนด้านการวัดและประเมินผลเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเกิดจากการประเมินเน้นเพียงการสังเกตหรือการให้คะแนนแบบทั่วไป อาจไม่ตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้เรียน และผู้เรียนอาจยังไม่เข้าใจเกณฑ์การประเมินผลอย่างชัดเจน หากมีการปรับปรุงรูปแบบการประเมินผลจึงควรมีความยืดหยุ่น ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติจริง และทักษะการสื่อสาร เพื่อให้การวัดและประเมินผลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ โดยใช้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและสามารถปรับใช้กลยุทธ์การสื่อสารได้อย่างเหมาะสมตามบริบท ซึ่งการฝึกปฏิบัติในบทบาทต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จะช่วยลดความประหม่า และเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึงทักษะการโต้ตอบที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ บทบาทของผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผนสถานการณ์ให้เหมาะสม ชี้แนะแนวทางการสื่อสารที่ถูกต้อง และให้ข้อมูลป้อนกลับที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากประสิทธิภาพของวิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ผู้สอนควรใช้สถานการณ์แสดงบทบาทสมมุติที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของนักศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้กับบริบทการใช้จริง ทำให้นักศึกษามองเห็นความสำคัญของทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ในวิชาชีพครู และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อปฏิบัติงานจริง เพราะต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือข้อจำกัดของเวลา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้ผ่อนคลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจภายใน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และการประเมินหลังเรียน เพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนได้รอบด้าน และสร้างแรงจูงใจเชิงบวกของนักศึกษา ทั้งนี้ควรศึกษาผลการใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติเปรียบเทียบกับวิธีการสอนอื่น เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน หรือการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแต่ละรูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู

เอกสารอ้างอิง

ชลาลัย ประสมทรัพย์. (2560). การใช้ภาษาและการฟังที่ไม่เหมาะสมในการสื่อสารระหว่างบุคคล. **วารสารนิเทศศาสตร์ศึกษา**, 10(2), 45–60.

ทิศนา แขมมณี. (2554). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 7).** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิมล ศรีสวัสดิ์. (2563). **การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสัมพันธภาพในชั้นเรียน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชาการ.

วัชนะ กระจ่างจบ. (2563). **ประสิทธิผลของการใช้กิจกรรมบทบาทสมมุติในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการงานอาชีพ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

วิจารณ์ พานิช. (2556). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิ. สยามกัมมาจล.

ศิริรัตน์ ชัยมงคล. (2559). **การสื่อสารเพื่อการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาติกิจยรรยง. (2561). **กลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผู้บริหาร.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาร์ทไลฟ์.

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2562). **นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 9).** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). **เทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชาการ.

Bandura, A. (1977). **Social learning theory.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Joyce, B., M. Weil and E. Calhoun. (2015). **Models of Teaching (9th ed).** Boston: Pearson Education.

Killen, R. (2007). **Effective teaching strategies: Lessons from research and practice (4th ed).** South Melbourne, VIC: Cengage Learning.

Littlewood, W. (2002). **Communicative language teaching.** United Kingdom: Cambridge University Press.

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวน ในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

STRENGTHENING SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE BUDDHIST WAY OF GARDENERS IN CHET RIU SUBDISTRICT BAN PHAEO DISTRICT SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหาสมภักดิ์ สิริวณฺโณ (สังข์ทอง)[1]
พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.[2]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]
Phra Maha Samphak Siriwanno (Sangthong)[1]
Phrajaroenphong Wichai Asst.Prof. Dr.[2]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]
Corresponding Author E-mail : smphakdisangkhthxng@gmail.com[1], jaroen1phong@gmail.com[2]

(Received : June 27, 2025; Edit : July 10, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 2) เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวน และ 3) พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในพื้นที่ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า ชาวสวนมีแนวทางดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาสังคม การลดการใช้สารเคมี การรวมกลุ่มสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน รวมถึงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้หลักศีล 5 การเจริญสติ และการให้ทาน มาใช้จริงในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการสร้างคุณธรรม ความมีวินัย ในระดับบุคคลและชุมชน อีกทั้งการเสริมสร้างพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และภาครัฐ ร่วมกับค่านิยมท้องถิ่นที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของงานวิจัยนี้ คือ การพบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” ให้แก่ชาวสวน จนสามารถพัฒนาแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทั้งในระดับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม พร้อมทั้งถ่ายทอดคุณค่าดังกล่าวให้กับคนรุ่นใหม่

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, ความรับผิดชอบ, สังคมวิถีพุทธ, ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว, อำเภอบ้านแพ้ว, จังหวัดสมุทรสาคร

Abstract

This research article is a study of the approach to “Strengthening Social Responsibility in the Buddhist Way of Life of Gardeners in Chet Riew Subdistrict, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province”. The objectives are to 1) study the social responsibility of gardeners in Chet Riew Subdistrict, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province, 2) strengthen the social responsibility of gardeners in the Buddhist way of life, and 3) develop the development of strengthening the social responsibility of gardeners in the said area.

The research results found that gardeners have a way of life that is consistent with Buddhist principles, especially in terms of environmental conservation and social development, reducing the use of chemicals, forming cooperative groups, and participating in community activities, including applying Buddhist principles, using the Five Precepts, developing mindfulness, and giving alms in daily life, which affects the creation of morality and discipline at the individual and community levels. In addition, the promotion of social responsibility behavior comes from important factors: support from family, community, and government, along with local values shaped by Buddhism. The most important result of this research is the discovery that Buddhist principles are an important mechanism that helps create “public consciousness” for gardeners, enabling them to develop tangible practices at the environmental, economic, and social levels, as well as pass on such values to the new generation.

Keywords: Strengthening, Responsibility, Buddhist Society, Gardeners in Chet Riw Subdistrict, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีชาวสวนและชาวนาเป็นฐานรากของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติและมีพระปฐมบรมราชโองการ นับได้ว่า เป็นสัญญาประชาคมที่พระราชทาน นับแต่บัดนั้นมาว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นต้นมาพระองค์เพื่อความผาสุก และเพื่อประโยชน์สุขแห่งปวงพสกนิกรมาโดยตลอดทรงอุทิศพระวรกาย พระสติปัญญา พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดำเนินโครงการที่รู้จักกันดีว่า เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3,000 กว่าโครงการ (มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2542) เนื่องมาจากพระราชดำริเกือบทั้งหมด ก็คือ ความพออยู่ พอกิน และความมีชีวิตอยู่ที่สมถะ พอเพียง ในทุกมิติของชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาที่ว่า ด้วยการดำรงค์ชีวิตที่ประเสริฐพอเหมาะพอควรและการเดินสายกลางตามสมมติสัจจะในโลกียธรรมด้วย “วิถีแห่งพุทธ” ตราบเท่าที่ยังไปไม่ถึงระดับปรมัตถธรรม ในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกียธรรม และรู้เท่าทันความเป็นไปและความเป็นจริงของโลก รู้จักประสานกลมกลืนกับโลก ชีวิตและธรรมชาติใช้ประโยชน์ และนำกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เท่าที่จำเป็นและให้ก่อประโยชน์สูงสุดโดยไม่เป็นการทำลายและเบียดเบียนกัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร, 2540) ในความเปลี่ยนแปลงตามกฎแห่งอริยสัจและไตรลักษณ์ ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีอิสรภาพไม่ถูกบีบคั้นด้วยความยึดมั่นถือมั่น และ มีชีวิตอยู่ได้โดยมี “ปัญญา” เป็นตัวกำกับอยู่ได้โดยไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดี (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) และหลงไหลได้ปลื้มกับวัตถุจนเกินสมควรจนกลายเป็นผู้คลั่งไคล้ใน “วัตถุนิยม” และ “บริโภคนิยม”

ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับที่ประเทศไทยได้มีและใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเป็นกรอบ และแนวทางในการพัฒนาประเทศโดยอิงแนวความคิด การพัฒนาระบบเศรษฐกิจกระแสหลักและได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมานั้น (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปยังท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลซึ่งเป็นบริเวณที่นักพัฒนาเศรษฐกิจและนักวางแผน ถือว่าเป็นที่ “ไม่มีแววของการพัฒนา” ความไม่มีแววของการพัฒนานั้นก็คือ การขาดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การขาดปัจจัยการผลิต การขาดบุคลากร และการขาดความสะดวกต่างๆ ทรงเริ่มพัฒนาในบริเวณที่ไม่มี “แวว” ของการพัฒนาให้มีสภาพดีขึ้น ให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งขึ้นก่อน ให้ประชาชนผู้ยากไร้ในถิ่นทุรกันดารนั้น “พออยู่–พอกิน” ไม่ให้ถึงกับอดอยากแร้นแค้นอันจะนำมาซึ่งปัญหาที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ทรงรับสั่งเสมอว่า “ชาวบ้านปวดหัว อดอยาก ต้องแก้ไขให้หายปวดหัวก่อน” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร,), 2530) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็น สามารถแก้ไขปัญหาและก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนต้องมุ่งไปสู่วิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) อย่างเป็นองค์รวมอีกด้วย (สำนักงาน กปร) โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวคิดหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช,), 2545) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสร้างความ “พออยู่” “พอกิน” ความ “พอเพียง” และ “พอดี” ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นนับว่าสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ในระดับ จริยธรรมทั้งสิ้น ทุกพื้นที่ที่ได้เสด็จไปสงเคราะห์เกื้อกูลพสกนิกรที่ต้องการความช่วยเหลือ และอยู่ในสภาพที่ยากไร้จะทรงแนะนำสั่งสอนให้เดินทางสายกลาง รู้จักเพียงพอในการบริโภคและการใช้ชีวิต ลดละเลิก ความโลภ อบายมุขและวัฒนธรรมการบริโภคตามกระแสบริโภคนิยม ที่ฟุ่มเฟือย ไร้สาระ และไม่รู้จักเพียงพอ ทรงเน้นเสมอถึงเรื่องการมัธยัสถ์ อดออม ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงและเกื้อกูลกันในชุมชนพร้อมๆ กับการสร้างความมั่นคงและมีธรรมในจิตใจไม่เอารัด เอาเปรียบ รู้จักการเสียสละและ “การให้” ขณะเดียวกันก็ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันตลอดจนไม่เป็นการเบียดเบียน และทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

จากพื้นฐานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อเทียบเคียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยส่วนที่เป็น โลกียธรรม และ โลกุตรธรรม โลกียธรรมนั้นเป็นคำสอนที่มุ่งการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ (และโลกหน้า) ด้วยดี ส่วนโลกุตรธรรมนั้นมุ่งหมายเพื่อความหลุดพ้น อยู่เหนือโลก เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นรัดรึงของโลกของผู้ที่ผ่านพ้นแนวเขตของปวงชนไปสู่อริยชน ในส่วนของโลกียธรรมนั้น โดยที่พระพุทธศาสนาได้ให้น้ำหนักและความสำคัญแก่ชีวิตมนุษย์ ซึ่งยังจะต้องดำรงอยู่ในโลก

ธรรมเป็นอย่างมากไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าโลกุตรธรรม จึงพิจารณามิติทางสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วย ที่ว่า “วัฒนธรรมแห่งพระพุทธศาสนานั้น มิใช่มีแต่ที่เป็นไปเพื่อปัจเจกภาพ (Individual) อย่างเดียวแต่มีทั้งที่เป็นไปสำหรับสมาคมภาพ (Social – สังคม) ด้วย” (พระไพศาล วิสาโล, 2542) พระพุทธศาสนานั้นมิได้สอนแต่เรื่องชีวิตโดยให้เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติอย่างถูกต้องเท่านั้นแต่ยังให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางสังคมในฐานะองค์รวมของ “พรหมจรรย์” อีกด้วย โดยการมองตามทรรศนะนี้เห็นว่า แม้การฝึกตนจะเป็นสิ่งที่สำคัญแต่ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยปัจจัยทั้ง ภายใน และ ภายนอกด้วย ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความหมายในการเป็นหลักแห่งระบบการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ครอบคลุมทั้งระดับพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยเป็นส่วนหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ระหว่างชีวิต - สังคม - ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล (Individual) กับโลกภายนอก (Social) เพื่อเกื้อกูลระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงามและพึงปรารถนาอีกด้วย (เรื่องเดียวกัน หน้า 39.) จากการวิเคราะห์บริบทในทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องและเอื้อต่อการดำเนินการในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นส่วนรวม ตามแนวคิด”เศรษฐกิจพอเพียง” อันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นตรงกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการเดินทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็น “ข้อปฏิบัติที่พอดี”มีลักษณะแห่งดุลยภาพหรือสมดุล (พระธรรมปิฎก (ป,อ,ปยุตฺโต), 2539) อย่างชัดแจ้งและข้อปฏิบัติที่พอดี อันเป็นความสมดุลทั้งในแง่การปฏิบัติและทางด้านจิตใจ นั่นก็คือหลักสำคัญพื้นฐานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อแก้ไขวิกฤติของชาติและนำประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ก้าวพ้นวิกฤติเศรษฐกิจและสามารถเดินไปสู่ชีวิตที่ดีงาม มีดุลยภาพ ตามหลักพระพุทธศาสนาได้นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” เป็นประเด็นที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทปัจจุบัน ท่ามกลางสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและทิศทางการพัฒนาของประเทศที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน สังคมไทยจึงต้องการแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีความถูกต้อง มั่นคง และสอดคล้องกับจริยธรรม โดยเฉพาะการยึดหลัก “ปัญญา” และ “ธรรม” ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติวิถีพุทธจึงมิใช่เพียงการดำรงชีวิตเพื่อส่วนตน หากยังเป็นการหล่อหลอมจิตสำนึกสาธารณะให้ชาวสวนสามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เคารพผู้อื่น ร่วมมือกับชุมชน และสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ขอบเขตเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตุกิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 2) เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

3) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 14 รูป/คน

4) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

5) ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยนี้ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2567 ถึง มีนาคม 2568

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ชาวสวนในพื้นที่เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและดำเนินชีวิตโดยยึดแนวทางพุทธวิถีอย่างเด่นชัด โดยสามารถจำแนกลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคมได้ 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ชาวสวนนำแนวทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนมาใช้ในการดำเนินอาชีพ การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนสารเคมี และการลดการพึ่งพาการผลิตเชิงเดี่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบต่อระบบนิเวศ การเลือกแนวทางดังกล่าวสะท้อนความตระหนักในการใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ และมุ่งหมายส่งต่อสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง ด้านเศรษฐกิจ ชาวสวนได้รวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อวางแผนการผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิต และเพิ่มช่องทางการตลาดอย่างมีระบบ ตลอดจนส่งเสริมการแบ่งปันองค์ความรู้ในกลุ่ม และพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและหลากหลาย แนวทางนี้แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจตนเองและส่วนรวม ผ่านการลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ด้านสังคม ชาวสวนมีบทบาทในการพัฒนาสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการมีส่วนร่วมในงานเพื่อสาธารณประโยชน์ การบูรณะวัด โรงเรียน หรือสถานที่ชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยต่อส่วนรวมและความเป็นพลเมืองดีที่พร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านค่านิยมทางพุทธศาสนา ชาวสวนได้น้อมนำหลักธรรม ศีล 5 การเจริญสติ และการให้ทาน มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ควบคู่กับการยึดถือคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความขยันขันแข็ง ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เพียงเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชนในชุมชน นอกจากนี้ มีการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ เช่น การเข้าร่วมงานบุญ ประเพณีท้องถิ่น และกิจกรรมที่เชื่อมโยงชุมชนกับวัด ช่วยสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อม แต่ยังรวมถึงมิติทางสังคมและจิตใจที่หล่อหลอมด้วยคุณค่าทางพุทธศาสนา ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนไปสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือนและระดับสังคมโดยรวมได้

2. การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า กระบวนการที่มีรากฐานจากความเข้าใจในคุณค่าของชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมี ปัจจัยส่งเสริมที่หลากหลาย ได้แก่ (1) การศึกษาและความรู้ ชาวสวนได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรชุมชน ทำให้มีความรู้ด้าน

เกษตรยั่งยืน การลดการใช้สารเคมี การปลูกพืชหมุนเวียน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถบูรณาการวิถีเกษตรเข้ากับวิถีธรรมได้อย่างกลมกลืน (2) ค่านิยมท้องถิ่น เช่น การทำบุญ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งหล่อหลอมจิตใจให้มีเมตตาและความเสียสละ อันเป็นหัวใจของความรับผิดชอบต่อสังคม (3) การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น โดยการจัดอบรมส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ และโครงการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ช่วยเพิ่มศักยภาพให้ชาวสวนสามารถพัฒนาตนเองและสังคม พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจในการร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม (4) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อชาวสวนมีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคง พวกเขายินดีที่จะสละเวลาและแรงงานเพื่อกิจกรรมสาธารณะ สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจที่ดีและความพร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม (5) หลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีล 5 การให้ทาน การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม มีบทบาทในการขัดเกลาจิตใจให้สงบ มีสติ และไม่ยึดติดในผลตอบแทน ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (6) ประสบการณ์กิจกรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ ประเพณี หรือโครงการเพื่อสาธารณะ ล้วนส่งผลต่อการสร้างความรู้สึกผูกพัน ความภาคภูมิใจ และการตระหนักในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม (7) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ครอบครัวทำหน้าที่ปลูกฝังพฤติกรรมพื้นฐาน ขณะที่ชุมชนทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและแรงจูงใจในการสร้างพฤติกรรมดีงามร่วมกัน เพราะเหตุนี้ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในวิถีพุทธของชาวสวนจึงมิใช่เป็นเพียงผลจากคำสอนทางศาสนา หากแต่เป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างองค์ประกอบภายในและภายนอกที่สอดประสานกัน จนเกิดเป็นวิถีชีวิตที่งดงาม สมดุล และยั่งยืนในบริบทของชุมชนเกษตรกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3. พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป มีความต่อเนื่อง เริ่มจากระดับ จิตสำนึกส่วนบุคคล ที่ตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกของสังคม ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเพื่อนบ้าน การใส่ใจสิ่งแวดล้อม หรือความตั้งใจในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ซึ่งแม้จะเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ แต่เป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสู่พฤติกรรมที่มีส่วนร่วมในระดับชุมชน ต่อมาความตระหนักนี้ได้ขยายผลสู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยวิถีเกษตรยั่งยืน การร่วมงานบุญ งานประเพณี และโครงการสาธารณประโยชน์ กลายเป็นความภาคภูมิใจที่ชาวสวนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเอง สิ่งนี้มิใช่หน้าที่ตามจารีต แต่เป็นการสะท้อนถึงการ พัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการน้อมนำหลักธรรม การให้ทาน การรักษาศีล 5 การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต ช่วยขัดเกลาจิตใจให้สงบ รอบคอบ และเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน ก่อให้เกิด จิตสาธารณะ อีกทั้งประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมของชุมชน งานบุญและโครงการส่วนรวม มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้สึกผูกพัน ความเข้าใจในบทบาทของตนในสังคม และความเป็นพลเมืองที่ดี นอกจากนี้ มีการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ที่เป็นกลไกเสริมในการปลูกฝังค่านิยมด้านความรับผิดชอบ โดยครอบครัวทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้เบื้องต้น ขณะที่ชุมชนทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและแรงจูงใจ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างสอดคล้องทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม สุดท้าย ความเข้าใจในแนวคิด “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว มิได้จำกัดเพียงการช่วยเหลือผู้อื่น หากแต่เป็นการพัฒนาตนเองควบคู่กับการพัฒนาสังคม ทั้งในมิติของวัตถุและจิตใจ เป็นการดำเนินชีวิตที่ผสานคุณค่าทางศาสนาเข้ากับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างสมดุล และเป็นการสร้างคุณูปการต่อส่วนรวมด้วยเมตตา เสียสละ และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ร่วมกันในสังคม กล่าวได้ว่า พัฒนาการดังกล่าวเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่งดงามจากระดับจิตสำนึกส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมร่วมของชุมชน โดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของการหล่อหลอมพฤติกรรม และกลายเป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณธรรม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นกลุ่มเกษตรกรที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในหลายมิติ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของพวกเขาสะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยยึดหลักพุทธวิถีเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนในสังคม ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่ชาวสวนแสดงออกถึงความ

รับผิดชอบต่อสังคมคือการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พวกเขานำวิถีเกษตรกรรมที่ยั่งยืนมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนสารเคมี และการลดการพึ่งพาการเกษตรแบบเร่งผลผลิตซึ่งอาจส่งผลเสียต่อระบบนิเวศ การเลือกใช้แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาคุณภาพของดินและแหล่งน้ำในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงถึงความตระหนักในหน้าที่ของตนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อส่งต่อทรัพยากรที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง จะเห็นได้ว่าในด้านเศรษฐกิจ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกัน พวกเขาร่วมมือกันวางแผนการผลิต พัฒนาคุณภาพของผลผลิต และเพิ่มช่องทางการตลาดอย่างมีระบบ ทั้งยังส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และทักษะระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนการพัฒนาอาชีพเสริมที่ช่วยให้ครัวเรือนมีรายได้หลากหลายและมั่นคงมากยิ่งขึ้น แนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจของตนเองและชุมชน โดยการไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป และสามารถยืนหยัดได้ในตลาดที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนั้น ชาวสวนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมภายในชุมชน พวกเขาให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการมีส่วนร่วมในโครงการเพื่อสาธารณประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงวัด โรงเรียน หรือพื้นที่สาธารณะภายในหมู่บ้าน การกระทำเหล่านี้แสดงออกถึงจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งมองเห็นคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และตระหนักในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม ที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบทางสังคมของชาวสวน คือการยึดถือค่านิยมพื้นฐานที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความขยันขันแข็ง ความกตัญญู การซื่อสัตย์สุจริต และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชน นอกจากนี้ ชาวสวนยังส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน และความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว เพราะเหตุนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วมิได้จำกัดอยู่แค่บทบาททางเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงจิตสำนึกในการพัฒนาสังคม การธำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและค่านิยมอันดีงามของชุมชน วิถีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างการทำงานเกษตรกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทำให้ชาวสวนกลุ่มนี้สามารถสร้างสรรค์สังคมที่เข้มแข็ง สอดครองกับงานวิจัยของ วรัชยา ศิริวัฒน์ (“ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม : บทบาทหนึ่งที่สำคัญของทุกองค์การจริงหรือ?,”หน้า 52-66,) ศึกษาเรื่อง ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม : บทบาทหนึ่งที่สำคัญของทุกองค์การจริงหรือ? พบว่า การบริหารจัดการองค์การในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากองค์การต่างๆ ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้ โลกไร้พรมแดน (Borderless World) ด้วยระบบเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารส่งผลให้ประชาคมโลกสามารถเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วดังที่ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551, หน้า 4) กล่าวว่า เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ กระบวนการทำงาน ความไม่โปร่งใสในการทำงาน ประกอบกับกระแสความนิยมในเรื่องเครื่องมือการจัดการ และความต้องการได้รับการยอมรับจากสาธารณชน หรือองค์การอื่นๆ เป็นผลให้องค์การต่างๆ จำเป็นต้องปรับตัวให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารองค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบหรือเครื่องมือการจัดการ (Management Tools) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่เป็นสำหรับเครื่องมือการจัดการที่ได้รับความนิยมมีมากมาย อาทิเช่น การบริหารคุณภาพทั้งองค์การ (Total Quality Management : TQM) ระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 ไคเซ็น (Kaizen) 5 ส. (5 S.) การรื้อปรับระบบ (Reengineering) การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) การประเมินผลองค์การแบบสมดุล (Balanced Scorecard) การจ้างหน่วยงานภายนอก (Outsourcing) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) การพัฒนาคุณภาพการจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award : PMQA) และความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (Social Responsibility : SR) เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเอสอาร์หรือซีเอสอาร์เป็นความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมขององค์การทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นองค์การที่แสวงหากำไร องค์การที่ไม่แสวงหากำไรหรือองค์การภาครัฐก็ตาม ต่างก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอเกี่ยวกับความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมใน 9 ประเด็น คือ (1) ความหมายของความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (2) ความเป็นมาของความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (3) แนวคิดการสร้างความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (4) ปัจจัยที่ทำให้องค์การต้องแสดงความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (5) ประเภทของความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (6) หลักการสร้างความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมขององค์การระหว่างประเทศ ISO (7) องค์ประกอบของความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (8) กลยุทธ์ในการสร้างความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม และ (9) กรณีตัวอย่างการสร้างความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมในหน่วยงานภาครัฐ

2) การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว เป็นกระบวนการที่มีความลึกซึ้งและมีรากฐานจากความเข้าใจในคุณค่าของชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวนั้นมีความหลากหลาย ทั้งในด้านความรู้ ค่านิยม ทรัพยากรสนับสนุน และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ประการแรก การศึกษาและความรู้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ชาวสวนมีความเข้าใจในเรื่องการเกษตรที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรชุมชนช่วยให้ชาวสวนสามารถปรับใช้ความรู้ในการพัฒนาทั้งชีวิตส่วนตัวและส่วนรวม พวกเขาได้นำความรู้ด้านการปลูกพืชหมุนเวียน การลดใช้สารเคมี และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจิตสำนึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการวิถีเกษตรกับวิถีธรรมได้อย่างลงตัว ประการต่อมา คือ ค่านิยมท้องถิ่น ที่ฝังรากลึกในชุมชน เช่น การทำบุญ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ค่านิยมเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจให้มีความเมตตาและพร้อมเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น ก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ และดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับชาวสวน ทำให้พวกเขามีโอกาสในการพัฒนาทั้งตนเองและสังคมในภาพรวม ขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจในการร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เพราะว่าในด้านเศรษฐกิจมีความมั่นคงทางรายได้ ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยเสริมที่สำคัญ เมื่อชาวสวนมีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคง พวกเขาก็สามารถแบ่งปันทรัพยากร เวลา และแรงกายในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลกับภาระส่วนตัว ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งกับความพร้อมในการเสียสละเพื่อสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทอย่างลึกซึ้งคือหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักการสำคัญ เช่น ศีล 5 การให้ทาน การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม หลักธรรมเหล่านี้ช่วยขัดเกลาจิตใจของชาวสวนให้มีความสงบ มีสติ และเห็นคุณค่าของการทำดีต่อผู้อื่น โดยไม่ยึดติดกับผลตอบแทน ซึ่งก่อให้เกิดจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง อีกทั้ง ประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานบุญ งานประเพณี หรือโครงการสาธารณประโยชน์ ก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองที่ดี การได้ลงมือทำร่วมกับคนในชุมชนช่วยหล่อหลอมความรู้สึกผูกพันและความรับผิดชอบต่อหมู่บ้านและสังคม ทำให้เกิดความสามัคคีและความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เข้มแข็ง ในการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ก็เป็นปัจจัยที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการปลูกฝังค่านิยมด้านความรับผิดชอบ ครอบครัวถือเป็นแหล่งเรียนรู้แรกที่หล่อหลอมพฤติกรรมและทัศนคติของแต่ละบุคคล ในขณะเดียวกันชุมชนก็ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและเป็นแรงกระตุ้นให้ชาวสวนมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและร่วมสร้างสังคมที่ดี เพราะเหตุนี้ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วมิใช่เพียงการปลูกฝังผ่านคำสอน แต่เป็นกระบวนการที่เกิดจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งภายในและภายนอก ที่หล่อหลอมให้ชาวสวนมีจิตใจที่งดงาม พร้อมที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดครองกับงานวิจัยของ วิภาดา วีระสัมฤทธิ์ ศึกษาเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ผลการทดสอบสมมติฐาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า 1. ความจงรักภักดีด้านสัดส่วนระยะเวลาการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ภายในเครือข่าย AIS มีความสัมพันธ์กับ การศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี 2. ความจงรักภักดีด้านการเปลี่ยนระบบเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกากับดูแลกิจการที่ดี และการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม 3. ความจงรักภักดีด้านการบอกต่อผู้อื่นให้มาใช้บริการเครือข่าย AIS มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม 4. ความจงรักภักดีด้านความรู้สึกเมื่อมีผู้อื่นพูดถึงเครือข่าย AIS ในทางที่ไม่ดีมีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกากับดูแลกิจการที่ดี 5. ความจงรักภักดีด้านความภูมิใจในสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากสิทธิ AIS Plus หรือสิทธิลูกค้า Serenade มีความสัมพันธ์กับ อายุ การศึกษา อาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (วิภาดา วีระสัมฤทธิ์, 2553, บทคัดย่อ)

3) พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

พบว่าการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว มิได้เกิดขึ้นโดยฉับพลัน แต่เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป มีความต่อเนื่อง ซึ่งเริ่มต้นจากระดับจิตสำนึกส่วนบุคคล และค่อย ๆ ขยายผลสู่การมีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมในวงกว้าง พัฒนาการนี้เป็นภาพสะท้อนของการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และการเติบโตทางจิตวิญญาณของชาวสวนที่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้บริบทของศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระยะแรก ชาวสวนจำนวนมากเริ่มต้นด้วยการ ตระหนักรู้ในบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม โดยมีจุดเริ่มจากความรู้สึกส่วนตัว ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเพื่อนบ้าน การใส่ใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือความตั้งใจในการทำงานอย่างสุจริต ความตระหนักรู้เช่นนี้แม้จะเป็นเพียงระดับปัจเจก แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต่อมาได้พัฒนาไปสู่ความร่วมมือในระดับชุมชนและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาการนี้คือ การน้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วได้นำหลักการของ “การให้ทาน” มาใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การแบ่งปันผลผลิต การร่วมบริจาคในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้ การรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 5 และการเจริญสติ ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบ รอบคอบ และสามารถควบคุมตนเองในการเผชิญกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของการมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคมที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชาวสวนในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้วิถีเกษตรที่ยั่งยืน การเข้าร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น งานบุญ งานประเพณี และโครงการเพื่อสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการร่วมรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ตามจารีต แต่กลายเป็นความภาคภูมิใจที่ชาวสวนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตของตน การมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ยังหล่อหลอมความเป็นพลเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับของสังคม ก็คือ ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับแนวคิด “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ในมุมมองของชาวสวนตำบลเจ็ดริ้วนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การช่วยเหลือผู้อื่นเท่านั้น แต่คือการพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมอย่างมีดุลยภาพ ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ เป็นการดำเนินชีวิตที่ผสานคุณค่าทางศาสนาเข้ากับพฤติกรรมประจำวัน และเป็นการสร้างคุณูปการต่อส่วนรวมด้วยความเมตตา ความเสียสละ และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ร่วมสังคมเดียวกัน จะเห็นได้ว่า พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว เป็นการเปลี่ยนผ่านที่งดงามจากระดับจิตสำนึกของปัจเจก สู่พฤติกรรมร่วมในระดับชุมชน โดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแก่นกลางของการขัดเกลาจิตใจและหล่อหลอมพฤติกรรม ความเข้าใจในความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติที่ลึกซึ้งขึ้นนี้ได้กลายเป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนที่ไม่เพียงแต่เข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม หากแต่ยังเปี่ยมด้วยคุณธรรม ความสามัคคี และความหวังอันยั่งยืนของคนในท้องถิ่น สอดครองกับงานวิจัยของ พระมงคล ชยธมฺโม (สุยะพรม) (พระมงคล ชยธมฺโม (สุยะพรม) 2565) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาเยาวชนของหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่ามีการพัฒนาในลักษณะของการอบรมเยาวชนโดยสถาบันการศึกษานำเยาวชนเข้ารับการอบรมในวัดประจำหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยมีกระบวนการ คือ 1. Input ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ มีการให้ความรู้เยาวชนในเรื่อง “กฎแห่งกรรม และ ธรรมกำลังใจ” “พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาสังคม” เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปแก้ปัญหาได้อย่างถูกวิธีเมื่อเกิดปัญหาขึ้น, 2) ด้านพฤติกรรม ได้มีกิจกรรมการอบรมเยาวชนเพื่อส่งเสริมด้านพฤติกรรมเพื่อให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ดีและ 3) ด้านทัศนคติ เยาวชนที่เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ทำให้เกิดความเชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วจากความรู้เรื่องของกฎแห่งกรรม พวกเขามีความเห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถแก้ไขปัญหาได้และสามารถฝึกคนให้เป็นผู้นำมีความสำคัญต่อสังคมได้ 2. Process กระบวนการการอบรม ขั้นที่ 1 ขั้นรับมอบตัวเด็กและเยาวชน ขั้นที่ 1 ดำเนินการฝึกอบรม ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินผลการอบรม ทำแบบประเมิน โดยการแจกแบบสอบถาม 3. Output จากการอบรมเยาวชนของวัดประจำหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบทั้ง 3 หมู่บ้าน มีความรู้ มีพฤติกรรม และมีทัศนคติ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ เยาวชนได้ความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม ทุกคนมีกรรมเป็นของตนย่อมได้รับผลของกรรมนั้นทำดีจะได้ดีทำชั่วจะได้ชั่ว 2) ด้านพฤติกรรม เยาวชนมีความกลัวต่อการทำความชั่วมากขึ้นเพราะมีความเชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรม 3) ด้านทัศนคติเยาวชนเห็นสภาพความเป็นจริงของสังคมมากขึ้น 2. ความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบนั้นซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย ความกตัญญูกตเวที ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความสามัคคี และหน้าที่และ รับผิดชอบ คือเยาวชนต้องมีคุณธรรมได้แก่การเสียสละต่อส่วนรวมการมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและตนเองเป็นคนที่มี

ความซื่อสัตย์สุจริตไม่ประพฤติผิดศีลธรรม 3. วิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ การใช้หลักธรรม ในการพัฒนาความรับผิดชอบ ต่อสังคมของเยาวชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ ในจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ แนวทางการพัฒนาด้านการพัฒนาด้านความกตัญญูกตเวที ใช้หลักธรรมคือบุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง ได้แก่ กตัญญู กตเวที แนวทางการพัฒนาด้านการสร้างระเบียบวินัยแก่เยาวชน โดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะวิริยะ จิตตะ วิมังสา แนวทางในการพัฒนาด้านความสามัคคี และ แนวทางในการพัฒนาด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยใช้หลักธรรมสังคหะวัตถุ 4 (พระมงคล ชยธมฺโม (สุยะพรม), 2565, บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความรู้เชิงวิชาการอย่างกระชับได้ดังนี้

1) ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วได้น้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การให้ทาน การรักษาศีล 5 และการเจริญสติ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ส่งผลให้เกิดความสงบทางใจ ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน อันเป็นรากฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม

2) พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนเกิดจากการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงเหตุการณ์เฉพาะกิจ แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เช่น การช่วยเหลือเพื่อนบ้าน การร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการดูแลสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม

3) การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพุทธวิถี เช่น การจัดเวทีสนทนาและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งสร้างพลังชุมชนที่ยั่งยืน

4) การเสริมสร้างพฤติกรรมดังกล่าวได้รับการเกื้อหนุนจากหลายปัจจัย ได้แก่ ความรู้และการศึกษา ค่านิยมท้องถิ่น การสนับสนุนจากครอบครัวและหน่วยงานภายนอก รวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5) ชาวสวนได้นำหลักพุทธศาสนา เช่น ความพอเพียง ความสมดุล และการไม่เบียดเบียน มาประยุกต์ใช้ในการเกษตรและการดำเนินชีวิต อาทิ การปลูกพืชหมุนเวียน การลดใช้สารเคมี และการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกทางพุทธที่แท้จริงในมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนตามหลักพุทธธรรม ในชุมชน โดยสนับสนุนทั้งงบประมาณและองค์ความรู้

1.2 บูรณาการแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “การเกษตรวิถีพุทธ” เข้ากับหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นระดับประถม–มัธยม

1.3 ส่งเสริมบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางจริยธรรมร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรและองค์การบริหารส่วนตำบล

1.4 กำหนดแนวทางสนับสนุนเชิงนโยบายที่ยั่งยืน เช่น โครงการ “เกษตรวิถีพุทธต้นแบบ” หรือ “ตลาดพอเพียงของชุมชน”

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 นำข้อมูลไปใช้พัฒนา กิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรม สำหรับชาวสวนในรูปแบบอบรม เวทีสาธารณะ หรือสื่อมัลติมีเดีย

2.2 พัฒนาแนวทางการส่งเสริม CSR (Corporate Social Responsibility) แบบท้องถิ่นผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2.3 สร้างเครื่องมือวัดระดับความรับผิดชอบทางสังคมในวิถีพุทธของชาวสวน เพื่อประเมินผลและต่อยอดเชิงปฏิบัติ

2.4 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนา แผนยุทธศาสตร์ตำบล ด้านศีลธรรมและการเกษตรยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางสังคมของกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มชาวประมง หรือกลุ่มค้าขาย

3.2 ขยายการวิจัยไปยังพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบแนวปฏิบัติและบริบททางวัฒนธรรม

3.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาธรรมะกับพฤติกรรมทางสังคมของชาวสวน

3.4 วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับกลุ่มชาวสวนในการสร้างกิจกรรมเสริมสร้างวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องและวัดผลได้

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระไพศาล วิสาโล. (2542). **พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: กองทุนวุฒิธรรม.

พระมงคล ชยธมฺโม (สุยะพรม). (2565). **“การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบจังหวัดเชียงใหม่.”** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2542). **จิตวิทยาตามแนวพระราชดำริ.** กรุงเทพมหานคร: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรัชยา ศิริวัฒน์. (2547) **การประเมินผลประสิทธิภาพการให้บริการของงานบริการการศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.** คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง:กรุงเทพฯ.

วิภาดา วีระสัมฤทธิ์. (2553). **“ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน).”** สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2540). **แนวความคิดการพัฒนาประเทศ. (สศช.)** กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9.** กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (สำนักงาน กปร.) (2540). **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.** กรุงเทพมหานคร :บริษัท 21 เซ็นจูรี.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2530). **พระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ

THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL READING ABILITY FOR GRADE 6 STUDENTS BY PROBLEM-BASED LEARNING COMBINED WITH SKILL

สุวิมล ใจชื่น[1], จิรัฐิพร ไทยงูเหลือม[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Suwimol Jaichuen[1], Jiratthiporn Thainguluam[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail Suwimlcichun481@gmail.com[1]

(Received : July 16, 2025; Edit : July 28, 2025; accepted : July 28, 2025)

บทคัดย่อ

ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ ในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาผลของการใช้วิธีสอนอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้ปัญหาร่วมกับแบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาทักษะดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใหม่ท่าพาณิชย์) สังกัดเทศบาลตำบลกบินทร์ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 24 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (PURPOSIVE SAMPLING) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) แบบฝึกทักษะด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ มีจำนวน 6 เล่ม 3) แบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ จำนวน 30 ข้อ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการศึกษาพบว่า 1) ความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 23.46 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.2 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การอ่านดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างชัดเจน ครูผู้สอนภาษาไทยสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้มีพัฒนาการที่สูงขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: การอ่านคิดวิเคราะห์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, แบบฝึกทักษะ, นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

Abstract

This research aimed to: 1) compare the analytical reading ability of Grade 6 students before and after instruction through problem-based learning integrated with skill exercises; 2) compare the analytical reading ability of Grade 6 students instructed through problem-based learning integrated with skill exercises against the 70 percent criterion; and 3) investigate the satisfaction of Grade 6 students toward the problem-based learning approach integrated with skill exercises. The sample comprised 24 Grade 6/1 students at Tessaban 2 (Wat Mai Tha Phanit) School, under Kabin Subdistrict Municipality, Kabinburi District, Prachinburi Province, during the first semester of the 2025 academic year. The sample was selected by purposive sampling. The research instruments included: 1) lesson plans for analytical reading instruction through problem-based learning integrated with skill exercises for Grade 6; 2) six skill exercise booklets on analytical reading; 3) a 30-item analytical reading ability test; and 4) a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

The results revealed that: 1) the average post-instruction score for analytical reading ability among Grade 6 students who learned through problem-based learning integrated with skill exercises was 23.46, accounting for 78.2 percent, which was significantly higher than the pre-instruction score at the .05 level of significance; 2) all students met the 70 percent criterion at a statistically significant level of .05; and 3) overall, Grade 6 students' satisfaction with analytical reading instruction through problem-based learning integrated with skill exercises was at the highest level. level.In conclusion, instruction approach grounded in linguistic principles effectively enhanced the analytical reading a skills of Grade 6 students, enabling them to meet and exceed the targeted analytical reading objectives

Keywords: Analytical reading, problem-based learning, Skill training, Grade 6 Students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ ในวัยเริ่มเรียนหากเด็กคนใดไม่ได้รับโอกาสเข้ารับการศึกษาจนสามารถอ่านออกเขียนได้ หรือไม่สามารถแปลรหัสสัญลักษณ์อักษรเป็นความหมายได้ เด็กจะเป็นผู้ที่ขาดโอกาสอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง การอ่านจึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกช่วงวัย ทั้งนี้เพราะการอ่านสามารถนำพามนุษย์ไปสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล พลิกผันจากไม่รู้เป็นรู้ พลิกเปลี่ยนจากความขาดแคลนเป็นโอกาส พลิกแพลงจากความด้อยพัฒนาเป็นความก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงชีวิตคนที่มีความสามารถธรรมดากลายเป็นคนมีความสามารถที่พิเศษกว่าคนอื่น นอกจากนี้ การอ่านยังก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ต่างๆ มากมายที่เป็นคุณประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ดังที่ (ศิวกานท์ ปทุมสูติ, 2557 : 52) กล่าวว่า การอ่านเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้ ความคิดและวิจารณญาณให้คนเรามีความเจริญงอกงามทางวุฒิภาวะวุฒิปัญญา และความสามารถได้ดียิ่ง ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาในชีวิตและจิตวิญญาณของผู้อ่านให้เป็นไปในทางที่ดีงามด้วยตนเอง ให้ประจักษ์ในความจริงเดียวกัน และให้สามารถประกอบกิจต่างๆ อันเป็นประโยชน์ร่วมกันได้อย่างดี

การอ่านเป็นเสมือนสะพานเชื่อมประสานความรู้ ความเข้าใจของมนุษย์ทุกชาติภาษาให้สื่อสารถึงกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 7) ได้กำหนดให้มีการเรียนสาระการอ่านทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตราฐานที่กำหนดไว้ สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท1.1 เรื่อง ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน โดยเริ่มจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตัวชี้วัด ที่ 4 แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เช่น เรื่องเล่าประสบการณ์ บทความสารคดีและบันเทิงคดี เป็นต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตัวชี้วัดที่ 4 แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เช่น วรรณคดีในบทเรียน บทความ ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตัวชี้วัดที่ 4 แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เช่น เรื่องสั้น สารคดี บทความ สาระการอ่านถือเป็นสาระการเรียนรู้ที่สำคัญและจำเป็นต้องฝึกฝนให้เกิดแก่ผู้เรียน เกิดทักษะการอ่านขั้นพื้นฐานโดยการผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจารณ์ประเมินค่าในการอ่านอย่างมีเหตุผล จนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

อย่างไรก็ตาม แม้สาระการอ่านถูกกำหนดให้เป็นสาระที่ต้องเรียนทุกระดับชั้น แต่กลับพบว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านในภาพรวมของประเทศก็ไม่ยังไม่บรรลุตามความคาดหวัง คะแนนยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งในระดับนานาชาติ ได้แก่ การสอบ PISA และระดับประเทศ ได้แก่ การสอบ O-net ในการสอบ PISA (Programme for International Student Assessment) เป็นโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มี การเปลี่ยนแปลง โดย PISA เน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน ปัจจุบันนี้มีประเทศจากทั่วโลกเข้าร่วม PISA มากกว่า 80 ประเทศสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, (2566) อธิบายว่า การประเมินดังกล่าวเป็นการสมรรถนะที่เรียกว่า Literacy เลือกประเมินความฉลาดรู้ในสามด้าน ได้แก่ ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) และความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy)

จากรายงานผลการประเมิน PISA THAILAND 2022 ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน มีผลการทดสอบ พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านเพียง 379 คะแนน เมื่อเทียบกับ PISA 2018 พบว่าได้คะแนนเฉลี่ยลดลง 14 คะแนน แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินของประเทศไทยตั้งแต่ PISA 2000 จนถึง PISA 2022 พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (ผลการประเมิน PISA 2000 – PISA 2022) การสอบ O-NET (Ordinary National Educational Test) คือการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน เพื่อทดสอบความรู้และความคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามมาตรฐาน การเรียนรู้ในหลักสูตรกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วัตถุประสงค์หลักของการสอบ เพื่อใช้เป็น

องค์ประกอบหนึ่งในการจบการศึกษา การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ การเรียนการสอนของโรงเรียน และใช้เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชาติ

จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน O-NET ปีการศึกษา 2565 และ 2566 ในภาพรวมทั้งประเทศ พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนสาระการเรียนรู้ การอ่าน คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้ง 2 ปีการศึกษา คือ ได้คะแนน 59.36 และ 59.61 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน จะเห็นได้ว่า โดยภาพรวมของประเทศ ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านของนักเรียนไทยอยู่ในขั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์

ผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใหม่ท่าพาณิชย์) ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการเรียนการสอนแบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับกระบวนการเรียนการสอนไม่มาก หรือที่มักเรียกกันว่าเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered learning) ในภาคทฤษฎีผู้สอนมักทำหน้าที่เป็นเพียงผู้บรรยายตามเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรส่วนในภาคปฏิบัติผู้สอนก็มักจะทำหน้าที่ในการสาธิต การทดลองต่างๆ จึงให้นักเรียนไปปฏิบัติงานตามใบงานที่กำหนดไว้ ผู้สอนบางท่านใช้วิธีการซักถามนักเรียนในบางครั้งเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ หรือเพื่อควบคุมชั้นเรียนให้นักเรียนหันมาใส่ใจกับการเรียน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าปริมาณเนื้อหาที่ต้องสอนมีเป็นจำนวนมาก ถ้าใช้เวลาในการซักถามนานเกินไป จะทำให้การสอนไม่ทันตามแผนการสอนที่กำหนดไว้หรือรายละเอียดของคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในที่สุด ครูจึงต้องคิดหาวิธีการการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับปัญหาการอ่านคิดวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่าน การอ่านคิดวิเคราะห์ เป็นผู้มีความรู้สามารถนำไปพัฒนาต่อไปผลการเรียนให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เป็นวิชาที่จำเป็นต้องฝึกฝน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอ่านจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนจนให้เกิดความชำนาญ แบบฝึกจึงได้รับความนิยมนำมาใช้ในการฝึกและพัฒนาทักษะของผู้เรียนในการอ่านภาษาไทยและการคิดวิเคราะห์ สำหรับ (สมพร ตอยยีปี, 2554 : 32) ได้กล่าวว่า แบบฝึกทักษะเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ต่างๆ จนเกิดความชำนาญ และสามารถนำความรู้ในด้านต่างๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยใช้เทคนิครูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Base Learning: PBL) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยการใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้และแก้ปัญหา ซึ่งมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวก โดยมีขั้นตอนในการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นทำความเข้าใจปัญหา ขั้นการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นสังเคราะห์ความรู้ ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ และขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน ซึ่งทุกขั้นตอนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญ ทำให้เห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถส่งเสริมและส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่สูงขึ้น

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ถือว่าเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถนำความคิดมาวิเคราะห์ในชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนให้ความสำคัญของการเรียนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนความคิดวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ และเน้นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง รวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การโต้ตอบในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Edgar Dale, 1969) กล่าวคือ การจัดกิจกรรมเรียนรู้เป็นการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ นอกจากนี้ (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557 : 37) ได้อธิบายการเก็บรายละเอียดจากการลงมือปฏิบัติ จะทำให้สมองบันทึกความรู้ได้อย่างรวดเร็ว ปัจจัยในการเรียนรู้เชิงรุกมีทั้งด้านสถานการณ์ เป้าหมายการเรียนรู้ การสะท้อนผลย้อนกลับ และการประเมินจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้นำไปสู่ความสำเร็จ

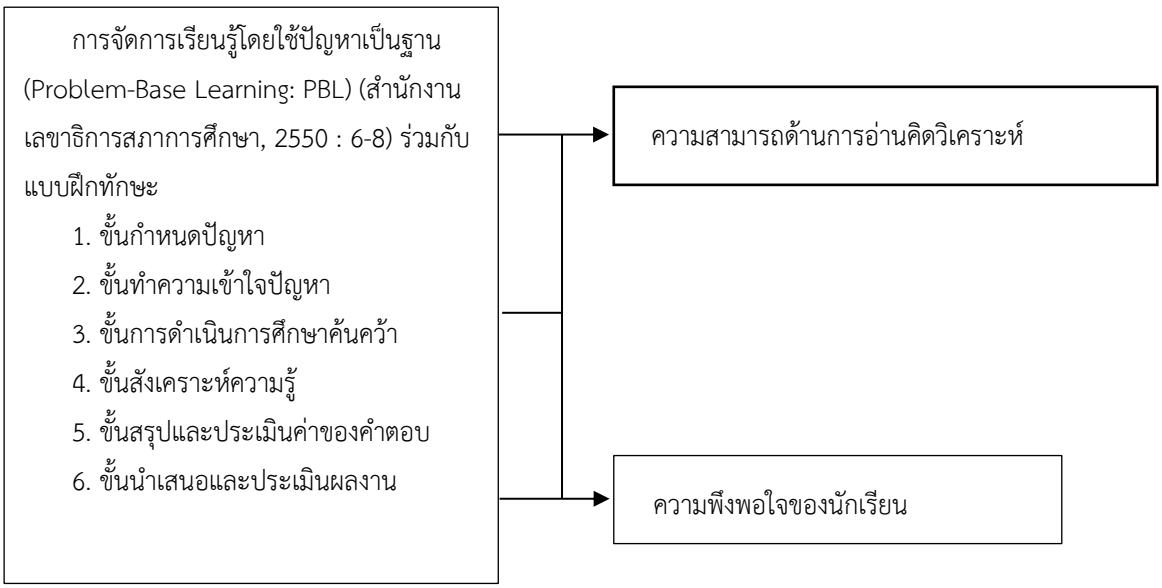
ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีการอ่านคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล นำไปสู่กระบวนการคิดขั้นสูง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Base Learning: PBL) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, น. 6-8) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ สามารถนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใหม่ท่าพาณิชย์) สังกัดเทศบาลตำบลกบินทร์ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 77 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใหม่ท่าพาณิชย์) สังกัดเทศบาลตำบลกบินทร์ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 24 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (PURPOSIVE SAMPLING)

ตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Base Learning: PBL) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, น. 6-8) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ

1. ขั้นกำหนดปัญหา
2. ขั้นทำความเข้าใจปัญหา
3. ขั้นการดำเนินการศึกษาค้นคว้า
4. ขั้นสังเคราะห์ความรู้
5. ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ
6. ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การอ่านคิดวิเคราะห์จากนิทาน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การอ่านคิดวิเคราะห์จากบทเพลง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านคิดวิเคราะห์จากบทความ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านคิดวิเคราะห์จากบทร้อยกรอง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านคิดวิเคราะห์จากสารคดี
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 การอ่านคิดวิเคราะห์จากจากข่าวและเหตุการณ์สำคัญ

2. แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ 6 เล่ม
3. แบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ
4. แบบประเมินความพึงพอใจ 30 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ จำนวน 6 แผน

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการอ่าน มาตรฐานการเรียนรู้ ท 1.1 รวมทั้งตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.2 ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใหม่ท่าพาณิชย์) ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.3 ศึกษา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

1.4 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านคิดวิเคราะห์

1.5 ศึกษาบทเรียน บทอ่าน นิทาน เรื่องสั้น วรรณคดีจากหนังสือเรียนภาษาไทยชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสองเล่ม 1) หนังสือแบบเรียนชุดวรรณคดีลำนำ 2) หนังสือแบบเรียนภาษาพาที ข่าวในหนังสือพิมพ์ และป้ายโฆษณา

1.6 แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความสอดคล้อง แล้วปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ ประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

1.8 แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จำนวน 1 แผน นำไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

1.9 แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างวิจัย

2. แบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการอ่าน มาตรฐานการเรียนรู้ ท 1.1 รวมทั้งตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

2.2 ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดใหม่ท่าพาณิชย์) ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

2.3 ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบจากหนังสือทางวิชาการต่างๆ กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาในการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์

2.4 สร้างแบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์จำนวน 50 ข้อ โดยให้แบบทดสอบครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพตามจำนวนที่ต้องการครบ 30 ข้อ

2.5 นำแบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ

2.6 นำแบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยการหาค่า (Index of Item Objective Congruence : IOC)

2.7 นำแบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.8 คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) 0.20-1.00 จำนวน 30 ข้อ

2.9 แบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการของ Kuder-Richardson จากสูตร KR-20

2.10 แบบทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์แล้ว จำนวน 30 ข้อ ไปใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์

3.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คู่มือครู หนังสือ แบบเรียน และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบฝึกทักษะจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่ผู้วิจัยผ่านมา

3.3 สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

3.4 นำแบบแบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความสอดคล้อง แล้วปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ

3.5 แบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ

3.6 นำแบบการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

3.7 นำแบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานฉบับสมบูรณ์แล้ว นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการอ่านคิดวิเคราะห์โดยจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

4.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจจากตำรา หนังสือ และเอกสารต่าง ๆ

4.2 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการอ่านคิดวิเคราะห์โดยจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 30 ข้อ ใช้จริง 30 ข้อ

4.3 นำแบบประเมินความพึงพอใจ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความสอดคล้อง แล้วปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ

4.4 นำแบบประเมินความพึงพอใจ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ โดยการหาค่า (Index of Item Objective Congruence : IOC)

4.5 แบบประเมินความพึงพอใจ การอ่านคิดวิเคราะห์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

4.6 จัดพิมพ์แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับจริง เพื่อนำใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทดสอบก่อนเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ (Pretest) จำนวน 30 ข้อ กับกลุ่มตัวอย่าง และบันทึกคะแนนทดสอบก่อนเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. ระหว่างการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกการอ่านคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง

3. ทดสอบหลังเรียน

เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบ การอ่านคิดวิเคราะห์ (Posttest) และบันทึกคะแนนทดสอบหลังเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติต่อไป

4. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 นำมาสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน นำคะแนนทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Posttest) มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรา (S.D.) โดยทดสอบค่าสถิติ t-test Dependent

2. เปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ นำคะแนนทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียน (Posttest) มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรา (S.D.) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติ t-test for One Sample

ผลการวิจัย

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ

ตอนที่ 1 ผลการทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

เลขที่	ก่อนเรียน (Pretest)		หลังเรียน (Posttest)		พัฒนาการ (Development)	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	12	40.00	22	73.33	10	33.33
2	15	50.00	27	90.00	12	40.00
3	10	33.33	25	83.33	15	50.00
4	8	26.67	20	66.67	12	40.00
5	10	33.33	22	73.33	12	40.00
6	11	36.67	22	73.33	11	36.67
7	9	30.00	21	70.00	12	40.00
8	12	40.00	24	80.00	12	40.00
9	12	40.00	25	83.33	13	43.33
10	10	33.33	23	76.67	13	43.33
11	15	50.00	28	93.33	13	43.33
12	10	33.33	24	80.00	14	46.67
13	7	23.33	20	66.67	13	43.33
14	8	26.67	21	70.00	13	43.33
15	10	33.33	23	76.67	13	43.33
16	11	36.67	24	80.00	13	43.33
17	8	26.67	23	76.67	15	50.00
18	7	23.33	24	80.00	17	56.67
19	6	20.00	20	66.67	14	46.67
20	9	30.00	25	83.33	16	53.33
21	11	36.67	27	90.00	16	53.33
22	8	26.67	24	80.00	16	53.33
23	9	30.00	23	76.67	14	46.67
24	11	36.67	26	86.67	15	50.00
Mean	9.96	33.20	23.46	78.20	13.50	45.00

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 9.96 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 33.20 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 23.46 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.20 โดยมีค่าเฉลี่ยของพัฒนาการเท่ากับ 13.50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 45.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	จำนวน (n)	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	p
ก่อนเรียน	24	30	9.96	2.27	37.91	.000*
หลังเรียน	24	30	23.46	2.25		

***** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยผลทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียน (Posttest) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.46 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.2 สูงกว่าการทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน (Pretest) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.96 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 33.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

คะแนน	จำนวน (n)	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	เกณฑ์ (ร้อยละ70)	t	p
หลังเรียน	24	30	23.46	2.25	21	5.36	.000*

***** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยผลทดสอบการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียน (Posttest) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.46 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.2 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	**S.D.**	**ความพึงพอใจ**
ด้านเนื้อหา			
1. เนื้อหามีความน่าสนใจ	4.58	0.65	มากที่สุด
2. เนื้อหาไม่ยากจนเกินไป	4.33	1.00	มาก
3. เนื้อหาเหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียน	4.50	0.88	มาก
ด้านการจัดการเรียนการสอน			
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน	4.96	0.20	มากที่สุด
5. การเรียนการสอนมีลำดับขั้นตอน ไม่สับสน	4.50	0.72	มาก
6. นักเรียนมีความสนุกในการทำกิจกรรม	4.63	0.82	มากที่สุด
7. นักเรียนมีอิสระในการคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.46	0.78	มาก
8. นักเรียนได้รู้จักแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมที่หลากหลาย	4.88	0.45	มากที่สุด

ด้านบรรยากาศการเรียนรู้			
9. บรรยากาศในชั้นเรียนทำให้การเรียนมีความสุข	4.54	0.78	มากที่สุด
10. นักเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น	4.71	0.62	มากที่สุด
11. นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อิสระและไม่กดดัน	4.63	0.65	มากที่สุด
12. ครูคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือ	4.75	0.61	มากที่สุด
13. บรรยากาศในชั้นเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้	4.79	0.51	มากที่สุด
14. นักเรียนมีความพึงพอใจในการทำงานเป็นกลุ่ม	4.75	0.53	มากที่สุด
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน			
15. แบบฝึกทักษะสวยงาม น่าสนใจ	4.58	0.78	มากที่สุด
16. แบบฝึกทักษะมีกิจกรรมที่หลากหลาย	4.21	1.10	มาก
17. แบบฝึกทักษะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.54	0.83	มากที่สุด
18. สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย	4.83	0.48	มากที่สุด
19. ขนาดตัวอักษรมีความเหมาะสมกับนักเรียน	4.71	0.62	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
20. นักเรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจ ด้วยตนเองได้	4.50	0.98	มาก
21. นักเรียนเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนเพิ่มมากขึ้น	4.83	0.48	มากที่สุด
22. นักเรียนพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์	4.67	0.70	มากที่สุด
23. นักเรียนได้กล้าคิดกล้าตอบคำถาม	4.50	0.78	มาก
24. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.71	0.62	มากที่สุด
ด้านวัดผลและประเมินผล			
25. พอใจในคำแนะนำในการทำกิจกรรม	4.50	0.93	มาก
26. นักเรียนรู้ผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง	4.38	0.97	มาก
27. กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียน	4.75	0.61	มากที่สุด
28. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.63	0.82	มากที่สุด
29. นักเรียนมีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม	4.88	0.34	มากที่สุด
30. ระยะเวลาการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.29	1.00	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.62	0.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้

ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.17

ผลการศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบฝึก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนแสดงให้เห็นว่าวการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานส่งผลให้การอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนหลังได้รับการเรียนรู้

2. ผลการเปรียบเทียบระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 บ่งชี้ให้เห็นว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียนด้วยวิธีดังกล่าวอยู่ในระดับที่พึงพอใจและสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีประเด็นอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนดังกล่าวสามารถช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและมีการพัฒนาด้านการอ่านคิดวิเคราะห์สูงขึ้น ดังงานวิจัยของ (ประภาศรี เปี่ยมอยู่, 2561 : 5) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สอดคล้องกับ (ณิชาพัฒณ์ ไชยเสนบดินทร์, 2557 : 85) ศึกษาเรื่องการพัฒนา ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถด้านการอ่านคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ อย่างเป็นระบบผ่านการสังเกตและได้ลงมือปฏิบัติค้นหาคำตอบเพื่อให้เกิดความรู้หรือสามารถแก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนด

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด โดยนักเรียนมีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจอาจทำให้นักเรียนได้กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าคิดกล้าทำ เพราะนักเรียนได้มีส่วนรวมภายในกลุ่มพร้อมกันกับเพื่อนๆ สามารถทำให้ครูและเพื่อนเกิดความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2553 : 333) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากความรู้และกระบวนการเกิดขึ้นด้วยตัวผู้เรียนเอง ผู้เรียนเป็นผู้วางแผน สืบเสาะหาความรู้ และปฏิบัติงานตามแผนที่ตนวางไว้ ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ให้ คำแนะนำเท่านั้น ฉะนั้นจึงส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปในทิศทางที่ผู้เรียน ต้องการอีกทั้งผู้เรียนได้รับอิสระทางด้านกระบวนการคิด การวางแผนการทำงาน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามที่ได้ตั้งประเด็นปัญหาไว้ อีกทั้งขั้นตอน ของการจัดการเรียนรู้ที่สอดรับกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มและการคละผู้เรียนที่มีความสามารถในระดับที่ต่างกันด้วยการแบ่งกลุ่มออกเป็น 6 กลุ่ม โดยภายในกลุ่มจะมีสมาชิกกลุ่มละ 5-6 คน ภายในกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีผลการเรียนในระดับเก่ง 1 คน ระดับปานกลาง 3-4 คน และระดับอ่อน 1 คน ไว้ในกลุ่มเดียวกันยิ่งส่งเสริมให้สมาชิกภายในกลุ่มต้องพูดคุย วางแผนและช่วยเหลือกันในระหว่าง การศึกษาค้นคว้าข้อมูลสอดคล้องกับ (สุภามาส เทียนทอง, 2553 : 80) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแบบฝึกทักษะผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและเข้าใจในการเรียนการสอน ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านคิดวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้ด้านบรรยากาศการเรียนการสอนน่าเรียนมากยิ่งขึ้น คอยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ไม่ทำให้นักเรียนคิดว่าผู้เรียนท่องจำหรืออ่านหนังสืออย่าง

เดียว ครูคอยหากิจกรรมที่คอยกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่เบื่อหน่าย ทำให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบเข้าใจง่ายและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องการอ่านคิดวิเคราะห์นั้น เป็นขั้นที่ให้นักเรียนอ่านแล้วสื่อสารเรื่องราวที่อ่าน เป็นภาพวาดหรือแผนผังความคิด เพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้เห็นเรื่องราวจากเรื่องที่อ่านมากขึ้น จะช่วยให้นักเรียนสรุปใจความสำคัญของเรื่องได้ชัดเจน

1.2 สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ครูควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนคอยกระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้ได้มากที่สุด เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ความคิดใหม่ๆ จากกลุ่มเพื่อน ครูไม่ควรรีบสรุปหรือเฉลยก่อนที่นักเรียนจะได้ใช้ ความคิด และควรเสริมแรงด้วยคำชมเชยหรือรางวัล เพื่อให้กำลังใจและให้นักเรียนมีความมั่นใจในการแสดงความคิดมากยิ่งขึ้น

1.3 ในการเลือกบทอ่านเพื่อให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ ครูควรเลือกเนื้อหาที่ไม่ยากและไม่ยาวเกินไป ควรเลือกให้มีความกระชับ เหมาะสมกับความสามารถและช่วงวัยของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง เพื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ควรมีการนำไปใช้กับกลุ่มสาระอื่นที่มีลักษณะหรือธรรมชาติของวิชาคล้ายคลึงกัน เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ)

2.3 ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย เพื่อความแปลกใหม่ สร้างความสนใจแก่ผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วและสนุกสนาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

ณิชาพัฒณ์ ไชยเสนบดินทร์. (2557). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

เนาวนิตย์ สงคราม. (2557). **การสร้างนวัตกรรม:เปลี่ยนผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างนวัตกรรม.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2553). **การพัฒนาความคิด.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

ประภาศรี เปี่ยมอยู่. (2561). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ศิวกานท์ ปทุมสูติ. (2557). **คู่มือการอ่านคิดวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: นวสาส์นการพิมพ์.

สมพร ตอยยีปี. (2554**). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนซนต์เทเรซา หนองจอก กรุงเทพฯ** (ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

สุภามาศ เทียนทอง. (2553). **ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน** (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน.** กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

Edgar Dale. (1969). Audiovisual method in teaching. New York: the Dryden Press.

การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

PROMOTION OF TEAMWORK AMONG SCHOOL ADMINISTRATORS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PATHUM THANI

กรณภัฐ จุฑาศิลป์[1] , วิภาดา ประสารทรัพย์[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา[1,2]
Kornnaphat Juthasin[1] , Wipada Prasansaph[2]
Program in Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand[1,2]
Corresponding author e-mail, s66561802025@ssru.ac.th

(Received : June 19, 2025; Edit : June 29, 2025; accepted : June 29, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และ 3) เสนอแนวทางในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 327 คน และผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ และมีวิทยฐานะตั้งแต่ระดับชำนาญการขึ้นไป จำนวน 5 คน ซึ่งได้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 5 คนที่เลือกแบบเจาะจง เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถาม โดยเน้นการประเมินการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมจากมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพจริงของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$= 3.67, S.D.=.53) ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการจัดการความขัดแย้งในทีม ($\overline{X}$= 3.69, S.D.=.55) สำหรับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) โดยรวมมีค่าเท่ากับ .158 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ การสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี ($PNI_{Modified}$= .165) จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาองค์กรโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนในภาพรวมดังนี้ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรตระหนักและร่วมกันสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความร่วมมือ เกื้อกูล และยอมรับซึ่งกันและกัน อันเป็นพื้นฐานของการทำงานเป็นทีมที่ยั่งยืน ด้านที่สอง คือ การตั้งเป้าหมายร่วมกัน ควรส่งเสริมการประชุมวางแผนโดยมีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ร่วมกันสนับสนุน และดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน ด้านที่สาม คือ การ

เสริมสร้างความไว้วางใจในทีม ควรมีการมอบหมายงานตามความถนัด เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีมอย่างต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และเป็นฐานสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ : การทำงานเป็นทีม, ความต้องการจำเป็น, การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

Abstract

This research aimed to (1) study the current and desired conditions of teamwork among school administrators in educational institutions under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani (2) investigate the needs for promoting teamwork among school administrators in these institutions (3) propose practical guidelines for enhancing teamwork among school administrators within this jurisdiction. The sample consisted of 327 school administrators and teachers working in schools under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani. In addition, in-depth data were gathered from five key informants — school administrators holding positions as principals or deputy principals with at least a professional-level academic rank — through semi-structured interviews. The research instruments included: (1) a two-part questionnaire on teamwork practices among school administrators, and (2) a semi-structured interview protocol for in-depth interviews with the five purposively selected administrators. These tools were designed to analyze and evaluate teamwork promotion from the perspective of educational leaders and to inform the development of the questionnaire. The findings revealed that the overall current state of teamwork among school administrators was at a high level ($\overline{X}$= 3.67, S.D.=.53), while the desired state was at the highest level. Among the specific dimensions, the highest mean score was found in conflict management within teams ($\overline{X}$= 3.69, S.D.=.55). Regarding the modified priority needs index (PNI Modified), the overall value was 0.158, with the highest need identified in the area of building a strong team culture (PNI Modified = 0.165). Based on these results, the researcher proposed guidelines for promoting teamwork among school administrators in the target area. These guidelines were validated by experts and can serve as a framework for organizational development led by governing agencies to enhance educational administration quality, promote effective collaboration, and ultimately improve overall student outcomes. The proposed guidelines focus on three priority areas: Building a strong team culture: School administrators, teachers, and stakeholders should prioritize cultivating an organizational culture that fosters collaboration, mutual support, and acceptance, forming the foundation for sustainable teamwork. Establishing shared goals: Planning meetings should involve all stakeholders in setting clear, common objectives and ensuring unified support and aligned implementation. Fostering trust within teams: Responsibilities should be delegated based on individual strengths, with open spaces for opinion exchange and ongoing activities to strengthen internal relationships. These guidelines can be adapted to develop the competencies of school administrators in alignment with local contexts and serve as a critical foundation for enhancing effective school management and achieving sustainable educational quality improvement in the long term.

Keywords : Teamwork, Needs Assessment, Promotion of Teamwork

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลต่อระบบการศึกษาในทุกระดับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการองค์กร โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและความคาดหวังของผู้เรียน ชุมชน ผู้ปกครอง และนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (สมชาย, 2560 : 45)

โดยเฉพาะในประเทศไทย แนวนโยบายด้านการศึกษามุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการบริหารสู่สถานศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบองค์รวม ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการวางแผน พัฒนาองค์กร และบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนพันธกิจด้านการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ และตอบสนองต่อมาตรฐานการประเมินผลที่เข้มข้นมากขึ้นทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ในบริบทดังกล่าว “การทำงานเป็นทีม” (Teamwork) ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การบริหารงานต้องอาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการจากทุกฝ่ายในองค์กร การทำงานเป็นทีมช่วยให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันต่อเป้าหมายขององค์กร ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดภาระของผู้บริหารในการแบกรับความรับผิดชอบแต่เพียงลำพัง แต่ยังช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอีกด้วย (Roberts & Chen, 2023 : 57) จากการศึกษางานวิจัยของ Jones (2022 : 98) พบว่าการทำงานเป็นทีมในองค์กรการศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้น มีลักษณะเด่นคือการมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน การสื่อสารที่เปิดเผย และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในทีม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการตัดสินใจที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ (Lencioni, 2020 : 110) ที่ระบุว่าในองค์กรยุคใหม่ การบริหารแบบแนวนอน (Horizontal Leadership) ที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือมากกว่าการสั่งการเป็นแนวโน้มที่องค์กรประสบความสำเร็จในระดับโลกต่างยึดถือ ด้านการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งมีความซับซ้อนและครอบคลุมหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากร หรือการการบริหารทั่วไป รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ล้วนต้องอาศัยกลไกการทำงานเป็นทีมที่มีความเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถบูรณาการงานในแต่ละด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางเดียวกัน (นพวรรณ คงพริ้ว, 2563 : 33)

สำหรับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ด้วยการขยายตัวของชุมชนเมือง การเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรม และการย้ายถิ่นฐานของประชากร ส่งผลให้สถานศึกษาในพื้นที่ต้องเผชิญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และคุณลักษณะของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการบริหารที่ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น และสามารถดึงศักยภาพของบุคลากรภายในองค์กรมาทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (ณรงค์ ภูมิพัฒน์, 2562 : 88) การทำงานเป็นทีมจึงเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

แม้ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จะมีงานวิจัยหลายฉบับที่กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีมในองค์กรการศึกษา แต่ยังพบว่าการศึกษาส่วนใหญ่มีข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการวิจัยเชิงปริมาณในมิติทั่วไป เช่น การวัดระดับความร่วมมือ หรือความพึงพอใจต่อการทำงานเป็นทีม โดยไม่ได้ลงลึกถึงโครงสร้างเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยเชิงพฤติกรรม หรือกลไกการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการทำงานเป็นทีมอย่างรอบด้าน อีกทั้งส่วนใหญ่เน้นศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตเมืองใหญ่หรือโรงเรียนในพื้นที่ที่มีทรัพยากรพร้อม จึงอาจไม่สะท้อนความเป็นจริงของสถานศึกษาในเขตชานเมืองหรือเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น จังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ ยังพบว่างานวิจัยจำนวนมากให้ความสำคัญเฉพาะเจาะจงกับองค์ประกอบบางด้านของการทำงานเป็นทีม เช่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม การตั้งเป้าหมายร่วมกัน ด้านการประสานงานภายในทีม ด้านการ

สร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี ด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม ด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม โดยขาดการบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ รวมถึงยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบ “สภาพจริงที่เป็นอยู่” กับ “สภาพที่ควรจะเป็น” เพื่อสะท้อนให้เห็นช่องว่างที่ชัดเจนในการทำงานเป็นทีมในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง (ชลธิชา บัวทอง, 2564 : 98) โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งมีความหลากหลายทั้งเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ แต่ยังขาดงานวิจัยที่เจาะจงศึกษาลักษณะของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารในเชิงบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ และยังไม่มีงานวิจัยที่ใช้กรอบแนวคิดในการเปรียบเทียบระดับความจำเป็น หรือ ดัชนีความจำเป็นจำแนกตามองค์ประกอบ ซึ่งจะสามารถนำไปต่อยอดในการวางนโยบายหรือพัฒนากลยุทธ์การบริหารได้อย่างแท้จริง

งานวิจัยฉบับนี้จึงมีความจำเป็นในการเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ที่มีอยู่ โดยมุ่งเน้นศึกษาทั้งสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยจะนำไปสู่การจัดทำแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสนับสนุนเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของระบบการศึกษาในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

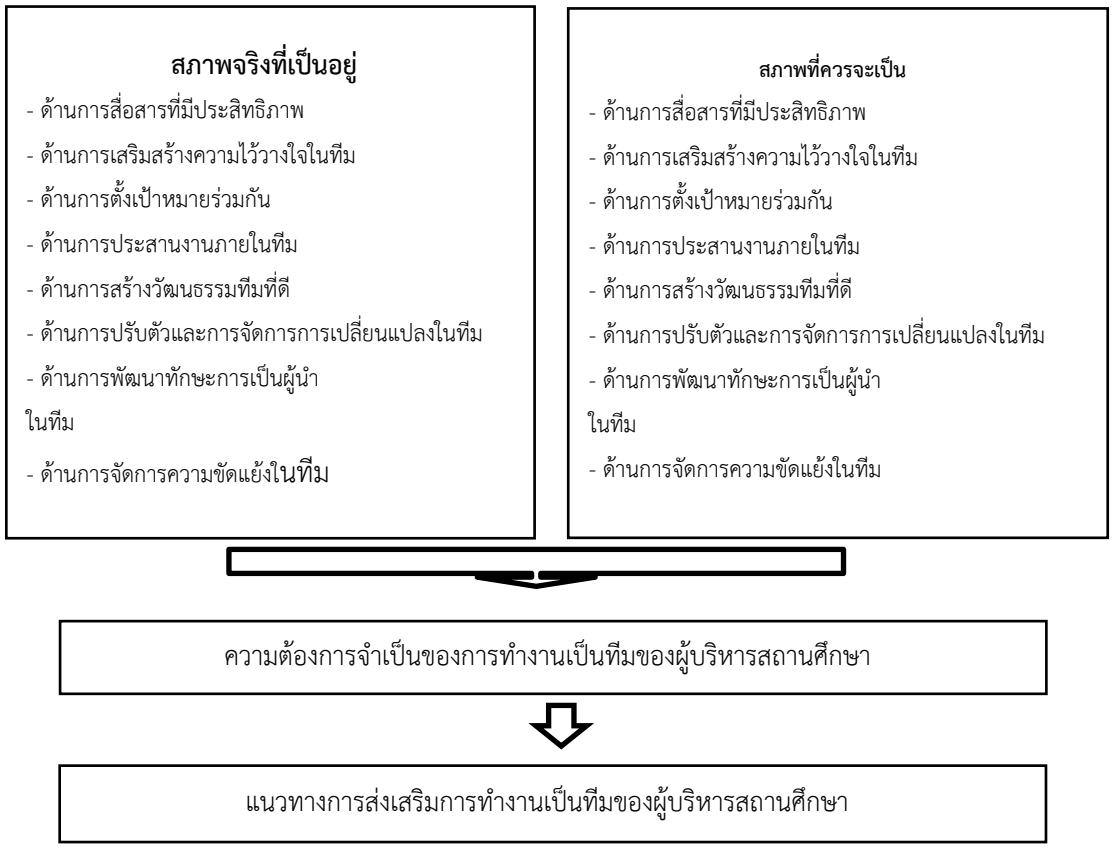
1. เพื่อศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา เรื่องการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สามารถวิเคราะห์ได้จาก 8 องค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพรวมของการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนตามลำดับความสำคัญ โดยเน้นที่การส่งเสริมการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพในทุกด้าน ดังนี้ 1) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 2) ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม 3) ด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน 4) ด้านการประสานงานภายในทีม 5) ด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี 6) ด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม 7) ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม 8)ด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม

สำหรับประสิทธิผลของการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านความต้องการจำเป็น ดังภาพที่ 1

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,170 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 2,170 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 607-610)

ตัวแปรที่ศึกษา

การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 2) ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม 3) ด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน 4) ด้านการประสานงานภายในทีม 5) ด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี 6) ด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม 7) ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม 8) ด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม ศึกษาความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อแนวทางการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 เครื่องมือ คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จะใช้สำหรับผู้บริหาร 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถาม โดยจะถามคำถามที่เน้นการประเมินการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมจากมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม

1. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำแนวคิดมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

4. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้เสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ซึ่งได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม หรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) ตั้งแต่ 0.67 – 1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

6. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้งแล้วจึงนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้ว มาทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 10 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัค (Cronbach’s alpha coefficient) = 0.989 สรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถาศึกษาเพื่อนำแนวคิดมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่เติมสำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ข

4. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้เสนอแนะ

5. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามที่ได้รับข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้งแล้วจึงนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อขอความร่วมมือให้ผู้วิจัยให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวมรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ได้ตอบแบบสอบถามในการวิจัย

2.ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อส่งต่อให้กลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบกลับทางอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ผ่าน Google Form โดยการเข้าผ่าน QR CODE

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างผ่าน QR CODE

4. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้ตอบแบบสอบถามที่ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์แล้วไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล

5.ผู้วิจัยจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6.ผู้วิจัยรวบรวมและตรวจสอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จากนั้นดำเนินการนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคทางสถิติที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้เทคนิคทางสถิติพื้นฐานและการทดสอบสมมุติฐานที่เหมาะสม ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความถี่ (Frequency Analysis): เพื่อหาความถี่และการแจกแจงคำตอบในแต่ละคำถาม

2 .วิเคราะห์แบบสอบถามระดับสภาพความเป็นจริงและระดับสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีม

ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จากการหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายด้านและภาพรวมซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าตามแนวความคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1961) มีเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การคำนวณดัชนี PNI ($PNI_{Modified}$) ประเมินความต้องการและการตอบสนองในแต่ละด้าน

4.การเรียบเรียงพรรณนาข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่นั้น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการประสานงานภายในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก และด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ในขณะที่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตาม สภาพที่ควรจะเป็นนั้น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ด้านการประสานงานภายในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี อยู่ในระดับมาก และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานะภาพส่วนบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถี่ และค่าร้อยละ สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 327)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	142	43.43
หญิง	185	56.57
รวม	327	100.00
2. อายุ		
20-29 ปี	224	68.50
30-39 ปี	86	26.30
40-49 ปี	8	2.45
50 ปีขึ้นไป	9	2.75
รวม	327	100.00
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	262	80.12
ปริญญาโท	57	17.43
ปริญญาเอก	8	2.45
รวม	327	100.00
4. ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งปัจจุบัน		
1-5 ปี	214	65.44
6-10 ปี	88	26.91

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.57 ซึ่งส่วนมากมีอายุ 20 – 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.50 รองลงมามีอายุ 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อย

ละ 26.30 และ มีอายุในช่วง 40 – 49 ปีน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 2.45 งานวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 80.12 รองลงมาเป็นปริญญาโท คิดเป็นรอยละ 17.43 ซึ่งยังพบอีกว่ามีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งปัจจุบัน 1-5 ปี มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 65.44 และรองลงมาคือช่วง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.91 และน้อยที่สุดในช่วง มากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.37

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับสภาพจริงที่เป็นอยู่ และระดับสภาพที่ควรจะเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมทุกด้าน

(n = 327)

ด้าน	การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)	สภาพที่ควรจะเป็น (D)		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1.	การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	3.65	.55	มาก	7
2.	การเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม	3.66	.58	มาก	6
3.	การตั้งเป้าหมายร่วมกัน	3.66	.56	มาก	5
4.	การประสานงานภายในทีม	3.67	.57	มาก	4
5.	การสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี	3.64	.57	มาก	8
6.	การปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม	3.68	.54	มาก	2

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่นั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.67, S.D.=.53) โดยด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$= 3.69, S.D.=.55) รองลงมาด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.68, S.D.=.54) ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.67, S.D.=.56) ด้านการประสานงานภายในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.67, S.D.=.57) ด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.66, S.D.=.56) ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.66, S.D.=.58) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.65, S.D.=.55) และด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.64, S.D.=.57) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ในขณะที่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามสภาพที่ควรจะเป็นนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.25, S.D.=.37) โดยด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$= 4.27, S.D.=.40) รองลงมาด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.26, S.D.=.40) ด้านการประสานงานภายในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.25, S.D.=.38) ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.25, S.D.=.38) ด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.25, S.D.=.39) ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.25, S.D.=.41) ด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.24, S.D.=.38) และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.23, S.D.=.39) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวม

(n = 327)

ด้าน	การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)		สภาพที่ควรจะเป็น (D)		$PNI_{Modified}$	อันดับ
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.	การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	3.65	.55	4.23	.39	.159	4
2.	การเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม	3.66	.58	4.25	.41	.161	3
3.	การตั้งเป้าหมายร่วมกัน	3.66	.56	4.26	.40	.164	2
4.	การประสานงานภายในทีม	3.67	.57	4.25	.38	.158	5
5.	การสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี	3.64	.57	4.24	.38	.165	1
6.	การปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม	3.68	.54	4.25	.39	.155	8
7.	การพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม	3.67	.56	4.25	.38	.158	5
8.	การจัดการความขัดแย้งในทีม	3.69	.55	4.27	.40	.157	7
	ภาพรวม	**3.67**	**.53**	**4.25**	**.37**	**.158**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมมีค่า PNIModified= .158 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี มีความต้องการจำเป็น มากที่สุด (PNIModified= .165) รองลงมาด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน (PNIModified= .164) ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม (PNIModified= .161) ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (PNIModified= .159) ด้านการประสานงานภายในทีม (PNIModified= .158) ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม (PNIModified= .158) ด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม (PNIModified= .157) และด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม (PNIModified= .155) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ สถานศึกษามีแนวทางในการจัด กิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกทุกคนและสนับสนุนให้มีความจริงใจต่อกัน โดยการ ปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร มีการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่มีความเป็นกันเอง สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญต่อการทำงานด้วยความเต็มใจและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน องค์ประกอบของทีมงานที่มีประสิทธิภาพจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่ดีหลายด้าน ประการหนึ่งที่ สำคัญคือ การปรับปรุงความเป็นผู้ฟังที่ดี การฟังถือเป็นการสื่อสารที่ดีในทีมงานนักฟังที่ดีต้องเข้าใจ ทัศนคติและความรู้สึกของผู้พูดว่าต้องการพูดอะไรออกมาสนใจและกระตือรือร้นในสิ่งที่รับฟังและรู้จักเพิ่มพูนทักษะการฟังให้มีประสิทธิภาพ

ด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ สถานศึกษาส่งเสริม ให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน สามารถแก้ไขปัญหาที่พบร่วมกัน ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อ

เสริมแรงแก่สมาชิกอยู่เสมอ โดยการมอบรางวัลหรือ ยกย่องเชิดชูให้เป็นบุคคลตัวอย่างของครูและนักเรียน ผู้บริหารเน้นย้ำการให้ทุกคนสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และต้องมีความจริงใจต่อกันในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวไม่ให้มีการพูดให้ร้าย ใส่ร้ายหรือนินทากัน เพราะความไว้วางใจในองค์กรมีอิทธิพลทางบวกกับประสิทธิภาพในการทำงาน

ด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ สถานศึกษากำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน ทั้งงานหลักและงานย่อยโดยให้ทุกคนในทีมมีส่วน ร่วมและมีมติเห็นชอบร่วมกัน มีการเผยแพร่เป้าหมายลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบทั่วถึงทั้งหน่วยงาน ได้แก่ การมอบนโยบายในกิจกรรม การประชุมทีมเพื่อทำความเข้าใจเป้าหมาย กำหนดการดำเนินงานอย่างชัดเจนโดยบุคลากรทุกคนรับทราบวัตถุประสงค์และเป้าหมาย และมีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงาน นำผลการประเมินตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย มาสะท้อนผลเพื่อนำกลับไปพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายตามเวลาที่กำหนด

ด้านการประสานงานภายในทีม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ สถานศึกษาต้องส่งเสริม ให้มีการยอมรับฟังความคิดเห็นจากหัวหน้ากลุ่มงานขยายสู่เพื่อนร่วมงาน โดยไม่คำนึงถึงความอาวุโส แต่ จะเคารพซึ่งกันและกันภายในทีม สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ทุกคนในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงาน อย่างจริงจังและมีความจริงใจต่อกัน โดยสมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ผู้บริหารหัวหน้ากลุ่มงาน ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการนับถือความอาวุโสตามลำดับ และการให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน (Clear Roles and Work Assignments) เป็นการมอบหมายงานที่ระบุไว้ใน คำพรรณนาลักษณะงาน บทบาทในที่นี้ไม่จำกัดเฉพาะภารกิจของงานเท่านั้นแต่จะรวมถึงความคาดหวัง ของบุคคลอื่นที่มีต่องานนั้นด้วยเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของความขัดแย้งด้านบทบาททีมงานต้องมี กระบวนการวิเคราะห์ความชัดเจนของบทบาทเพื่อให้ทุกคนทุกฝ่ายได้มีความเข้าใจตรงกัน

ด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรไม่ได้เกิดขึ้นภายในวันเดียว สิ่งเหล่านี้ต้องให้เวลากับมันนานพอสมควร ที่สำคัญคือต้องมีการวางแผนในการพัฒนาให้เกิดขึ้นด้วย ซึ่งหากวัฒนธรรมองค์กรเกิดขึ้นแล้ว ก็สามารถใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมองค์กรได้ในระยะยาว โดยสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กร รับรู้ถึงความสำเร็จของบุคลากร การตระหนักรู้ถึงการมีอยู่บุคลากรนับเป็นความสำคัญอย่างหนึ่ง ยิ่งถ้าหากรับรู้ถึงความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรนั้น ๆ ก็จะยิ่งส่งผลดีในวงกว้าง โดยเฉพาะผู้บริหารควรจะมีการชื่นชมบุคลากรบ้าง เพราะมีผู้เชี่ยวชาญบอกว่า การชื่นชมบุคลากรเป็นตัวชี้วัดต่อความผูกพัน การรักษา และการพัฒนาตัวเองของบุคลากรอยู่ รับฟังเสียงบุคลากรอย่างแท้จริง ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ความสำเร็จในการสร้างวัฒนธรรมอยู่ในมือของผู้บริหารหรือหัวหน้าทีม เพราะเราปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้นำมีส่วนสำคัญในการเป็นตัวอย่างให้กับลูกทีม ถ้าผู้นำไม่เชื่อในวัฒนธรรมองค์กร ก็คงไม่มีใครเชื่อมั่นเช่นกัน

ด้านการปรับตัวและการจัดการการเปลี่ยนแปลงในทีม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ องค์กรการพัฒนาการศึกษารวมถึงสถานศึกษาควรจัดอบรมผู้บริหารให้มีการจัดการการเปลี่ยนแปลงต้องใช้ความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้บริหารมีการยอมรับความแตกต่างและสนับสนุนการเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงร่วมกับสมาชิกทุกคน และผู้บริหารมีกระบวนการที่สามารถ ทำให้สมาชิกในทีมปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกทีมได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทั้งในรูปแบบการอบรมและการติดตามประเมินผลที่มีความชัดเจน

ด้านการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารมีการเสริมสร้างทักษะในการตัดสินใจที่ดีของสมาชิก โดยการจัดการอบรมพัฒนาตลอดจนมีการศึกษาดูงานเพื่อให้สมาชิกในทีมนั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีการเสริมสร้างงแรงจูงใจให้กับสมาชิกในทีม และผู้บริหารมีการเสริมสร้างความสามารถของสมาชิกบาง คนที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำให้สามารถจัดการและนำทีมไปสู่เป้าหมายได้

ด้านการจัดการความขัดแย้งในทีม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ การทำให้ทุกคนในทีมรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของทีม ดังนั้น ความคิดเห็นของพวกเขาจึงมีค่ามากพอที่ต้องรับฟัง ต้องคิดในแง่ที่ว่าทุกคนในทีมต่างก็หวังดีกับทีม ต้องการให้งานที่รับผิดชอบออกมาดีและประสบความสำเร็จที่สุด หากทุกคนในทีมได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของทีม รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของผลงานร่วมกัน พวกเขาจะทุ่มเทให้กับทีมอย่างเต็มที่ แค่เสียงของพวกเขาถูกรับฟังและมีคนเข้าใจสิ่งที่พวกเขาคิด

พวกเขาภูมิใจแล้ว ยิ่งถ้าเป็นความเห็นที่พวกเขาเห็นแย้ง การฟังและทำความเข้าใจพวกเขาก็ยิ่งสำคัญ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งบางทีก็ต้องเริ่มที่การควบคุมอารมณ์ของตัวเอง โดยเฉพาะในยามที่รู้ว่าตัวเองกำลังอารมณ์ไม่ดี ยิ่งต้องใช้สติให้มากขึ้น อย่าพูดโดยไม่คิดให้รอบคอบและอย่าเพิ่งด่วนสรุปอะไรด้วยความปากไว ทุกครั้งที่เราแสดงพฤติกรรมออกมาจากจิตใต้สำนึกโดยไม่ผ่านการไตร่ตรอง สถานการณ์จะยิ่งแย่ลง ดังนั้น พยายามอย่ารีบโต้ตอบอะไร หยุดคิด หายใจเข้าลึก ๆ หายใจออกยาว ๆ แล้วสงบสติอารมณ์ให้ได้ ให้สมองค่อย ๆ ได้ย่อยข้อมูลที่รับมา และอย่าตอบโต้อะไรโดยไม่จำเป็น แล้วจะเห็นว่ามุมมองที่คนอื่นแย้งมาก็มีประโยชน์เหมือนกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ มาอภิปรายผลตามรายละเอียดต่อไปนี้

การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่นั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีการจัดการความขัดแย้งในทีม การตั้งเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในทีม ตลอดจนมีการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม ที่หลากหลายวิธีผ่านกระบวนการที่มีการคิดวิเคราะห์วางแผนที่ดี และยังสามารถที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ จึงส่งผลให้ การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่นั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามสภาพที่ควรจะเป็นนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นั่นอาจเป็นเพราะการทำงานเป็นทีมนั้นต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณภาพที่เพิ่มศักยภาพในส่วนต่างๆของการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มกำลัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ ยศบุญ และกฤษกนก ดวงชาทม (2566 : 289) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องงานวิจัยของ Kiinthi, A. (2019 : 45-55) ที่ ศึกษาวิจัยการพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21 ที่สรุปผลว่า มีสภาพปัจจุบันของการทำงานเป็นทีมของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินภัทร ฉิมทอง และธีระวัฒน์ มอนไธสง (2567 : 2075-2086) ได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก พบว่า สภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลงานการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาพิจารณานำเสนอข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้แนวการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งจะเป็นแนวทางที่หน่วยงานต้นสังกัดจะได้นำไปใช้ในการพัฒนา และส่งผลต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และส่งผลคุณภาพของผู้เรียนด้วยเช่นเดียวกัน

2. ผลจากการศึกษาที่สรุปว่าด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญในด้านการสร้างวัฒนธรรมทีมที่ดี ในการทำงนเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพของหน่วยงาน มีการสร้างวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

3. . ผลจากการศึกษาที่สรุปว่าด้านการตั้งเป้าหมายร่วมกัน มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรมีการจัดการประชุมวางแผนที่มีทุกภาคส่วนเข้าร่วมการประชุมที่ครบถ้วนและคอยช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4. . ผลจากการศึกษาที่สรุปว่าด้านการเสริมสร้างความไว้วางใจในทีม มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรมีการสร้างความไว้วางใจกันในทีมทั้งการมอบหมายงานที่ตรงความสามารถของบุคคลและหน่วยงานควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างเพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันในทีมมากยิ่งขึ้นเช่นกีฬาองค์กร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา และจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารเพื่อจะได้วางแนวทางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

ประเสริฐ ศรีสุข. (2559). **การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชาย จันทรา. (2560). **การบริหารเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สายันต์ กิตติศักดิ์. (2561). **การสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อสนับสนุนการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณรงค์ ภูมิพัฒน์. (2562). **การบริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ปทุมธานี: **มหาวิทยาลัยกรุงเทพ**.

วิทยา สุขา. (2563). **อุปสรรคในการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นพวรรณ คงพริ้ว. (2563). **การเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ชลธิชา บัวทอง. (2564). **การพัฒนาทีมงานในองค์กรทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภรัตน์ จิตเจริญ. (2567). **การทำงานเป็นทีมในองค์กรยุคใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิมลพร ศรีสุวรรณ. (2565). **การบูรณาการการบริหารในสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ณัฐวุฒิ มหาวิน. (2565). **การพัฒนาทีมงานเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของโรงเรียน.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: รังสิต.

ทิพวรรณ ยศบุญ และ กฤษกนก ดวงชาทม. (2566). **การพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครู**. พิมพ์ครั้งที่ 1. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชินภัทร ฉิมทอง และ ธีระวัฒน์ มอนไธสง. (2567). **แนวทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครนายก: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครนายก.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. (2568). **รายงานสถานการณ์การบริหารสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ปี 2568**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ปทุมธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี.

Kiinthi, A. (2019). **Developing teamwork among teachers in secondary schools**. 1st ed. Nairobi: Kenya Educational Press.

Lencioni, P. (2020). **The five dysfunctions of a team: A leadership fable**. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass.

Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2020). **Organizational behavior**. 18th ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Smith, J., & Lee, H. (2021). **School leadership in the digital era**. 1st ed. Boston: McGraw-Hill Education.

Salas, E., Sims, D. E., & Burke, C. S. (2021). **Teamwork and collaboration in professionallearning communities**. 1st ed. Washington, DC: APA Publishing.

Hackman, J. R. (2022). **Leading teams: Setting the stage for great performances**. 2nd ed. New York: Harvard Business Review Press.

Jones, M. L. (2022). **Team dynamics and school leadership**. 1st ed. London: Routledge.

Roberts, C., & Chen, L. (2023). **Collaboration in educational leadership**. 1st ed. New York: Springer.

Parker, S. K., Axtell, C. M., & Turner, N. (2023). **Designing effective work teams in education**. 1st ed. Cambridge: Cambridge University Press.